ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ԱՊՐԻԼ — VENDREDI 1ER AVRIL 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8763 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4564

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Համաշխարհային երկրորդ պատերազ — մի վաղորդայնին անգամ մը եւս սեղանի վրայ էր դրուած քրտական հարցը : Արփրայ էր դրուած քրտական քաղաքական կազմակերպութիւնները Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան ուղղուած յուշագրերով անկախութիւն կը պահանջէին Քիւրտերուն համար, որոնց թիւը Թուրքիոյ, Իրաքի եւ Իրանի մէջ կը հասցնէին մին — չեւ ինը միլիոնի :

Այդ օրերուն նոյնիսկ «Քրտական Հանրապետութիւն» մըն էր կազմուած Ուր — միոյ լճին շրջանին մէջ, կեդրոն ունենալով Մահապատը : Խորհրդային իշխանութիւնները սկիզբէն եւեթ քաջալերելէ եւ հովանաւորելէ վերջ այս ինքնավար Քիւրտիստանը, ըստ բոլշեւիկեան սովորութեան լքեցին զայն իր բախտին՝ երբ շատ չանցած պարսիկ կառավարութիւնը վերագրաւեց Ատրպատականը՝ անկէ դուրս քշելով կարմիր բանակը :

Քրտական կառավարութեան վարիչներէն անոնք որ չէին կրցած ապահով տեղ մը ապաստանիլ, կախաղանի վրայ քաշեցին իրենց մեղքը : Կրեմլին ոչ մէկ ճիգ ըրաւ զանոնք — ինչպէս նաեւ Ատրպատականի համայնավար գործիչները — ազատելու համար :

Քիւրտերու ազգայնական շարժումը իր նուիրագործումը պիտի գտնէր քառասուն տարի առաջ, 10 Օգոստ. 1920ին Սեւրի դաշնագրով, որ ինքնավար Քիւրտիստան մը կը ստեղծէր Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ : Քանի մը տարի վերջ, 23 Յուլիս 1923ին, Լօզանի դաշնագիրը ջուրը պիտի նետէր Միացեալ Հայաստանի ծրագրին հետ նաեւ անկախ Քիւրտիստանի երազը :

Կարմիր սուլթանն ու ոճրագործ Իթ — թիհատը տասնեակ տարիներով քիւրտ ցեղախումբերն ու Համիտէ հեծելազօրքերը օգտագործեր էին Հայերը բնաջնջելու համար :

Այս անգամ կարգը Քիւրտերուն էր եկած : Քէմալական Թուրքիոյ հալածանքներուն դէմ գլուխ բարձրացուցին Տէր — սիմի եւ արեւելեան նահանգներու Քիւրտերը երկու անգամ, 1925ին եւ 1930ին : Բոլշեւիկները այն ատեն աջակցեցան Թուրքերուն : Փակեցին իրենց սահմանագլուխը՝ մերժելով ներս առնել փախստական Քիւրտերը : Թուրքեւխորհրդային «բրաւօ» բարեկամութեան երանելի օրերն էին ...

Կրեմլին իր քաղաքականութիւնը փոխեց երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին եւ Քիւրտերը իր հովանաւորութեան տակ առնելու փորձեր ըրաւ : Հայաստանի 40 հազար Քիւրտերը ազատօրէն կը մշակեն իրենց լեզուն եւ կ'օգտուին Երեւանի ձայնասփիւռէն :

Մերձաւոր Արեւելքի Քիւրտերը — հակառակ Մահապատի տխուր փորձին — կը շարունակեն Մոսկուայէն յուսալ իրենց փրկութիւնը ...

Թուրքերը աչալուրջ կը հսկեն Քիւրտերուն վրայ : Անցեալ Դեկտեմբերին Պոլսոյ, Անգարայի, Խարբերդի, Տիգրանակերտի, Բաղէշի եւ Վանի մէջ ձերբակալուած են հարիւրաւոր Քիւրտեր, մեծ մասամբ մտաւորականներ, — երեսփոխան, բժիշկ, սպայ, ճարտարապետ եւ ուսանող — «Պետութեան ներքին ապահովութեան դէմ դաւադրելու» ամբաստանութեամբ : Անոնք խիստ հսկողութեան տակ կը պահուին Պոլսոյ զինուորական բանտին մէջ :

Իրենց դէմ եղած մեղադրանքն այն է, որ կ'ուզէին «մշակութային որոշ ինքնավարութիւն» ձեռք բերել Թուրքիոյ Քիւրտերուն համար, որոնց թիւը կը տարուբերի եղեր երեքէն վեց միլիոնի միջեւ...

Կը Մանա (27 – 28 Մարտ), որ այս տեղեկութիւնները կուտայ, կ'աւելցնէ թէ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ - ՏԸ ԿՈԼ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՇԱՏ ԵՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Զօրեքշաբթի, Խրուշչեւ շարունակեց շրջապտոյտը եւ յաջորդաբար այցելեց՝ Լիլ, Ռուպէ, Մարք – Ան Պարէօլ եւ Ռուան :

Ինչպէս գրած էինք, Լիլի մէջ, ըստ «Օռոռ»ի 15.000 «հիացողներ» ողջունած են Խրուշչեւը : Այսուհանդերձ յուսախաբութիւնը մեծ եղած է երբ հակառակ ժամանակացոյցի կարգադրութեան չէ այցելած Ֆիվ – Լիլ – Քայի կերպասի գործարանը եւ Քաթընէի արդիւնական ագարակը : Ֆիվի գործարանի բանուորները, մեծամասնութեամբ անդամ՝ Սէ Ժէ Թէի (համայնավար) յայտնած են իրենց դժգոհութիւնը, ժամանակ երբ իմացած են թէ Խորհրդային վարչապետը նախընտրած է այցելել «իր բարեկամ» Պուսաքի գործարանները :

« Կը նախընտրէ երկու ժամ պերճ ճաշարանի մէջ անցընել իր ժամանակը, փոխանակ գալու եւ տեսնելու խեղճ բանուորները : Մեզ երեսի վրայ ձգեց» : Դժգոհած են բանուորները : Իրենց կարգին՝ Քաթընէի գիւղացիները վրդովուած են «որ աւելորդ ծախքերու տակ մտան, վասն ոչինչի » :

Սակայն «հիւսիսի» իր այցելութիւններն անցան են՝ նախատեսուած կարգ ու կանոնով : Ամենուրեք Խորհրդային վարչապետը արժանացած է պետական մարդու իր դիրքին արժանավայել ընդունելութեան մը : Որոշ վայրերու մէջ դժգոհութեան բացագանչութիւններ եղած են իր հասցէին՝ ինչպէս «Փեշտայի մսագործ» եւայլն :

Կ'արժէ յիշել երկու կարեւոր պարագաներ : Առաջին՝ Լիլի քաղաքապետարանին մէջ արտասանուած ճառերը եւ երկրորդ մամուլի ասուլիս մը որ տեղի ունեցած է, շոգեկառքին մէջ Խրուշչեւի եւ լրագրողներուն միջեւ :

Լիլի քաղաքապետը՝ Օ. Լորոն (ընկերվարական) բարի գալուստի իր ճառին մէջ պարզած է Ֆրանսացիներուն տեսակէտները : « Հիւսիսի ժողովուրդը — ըսած է — ան հայրենասէրներ են, բառին ազնուագոյն իմաստով, այսուհանդերձ կը փա —

ըստ Փարիզի քիւրտ ազգայնական շրջանակներուն, Թուրքիոյ իրենց գաղտնի կազմակերպութիւնը «անեղծ» կը մնայ. ձերբակալուածները պարզ համակիրներ են : Փարիզէն դիմում կատարուեր է ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց յանձնախումբին, բողոքելով որ Թուրքիոյ մէջ մարդիկ զրկուած են «արտայայտուելու ազատութենէն եւ ազգային ամէն իրաւունքէ, նոյնիսկ մշակութային մարզին մէջ» :

Քիւրտերէն լեզուն արգիլուած է Թուրքիոյ մէջ : Տիգրանակերտի Իլէրի Եուրտ թերթը լատինական տառերով քիւրտերէն ոտանաւոր մը հրատարակած ըլլալով, կառավարական թերթերը բողոքած էին եւ թերթին տնօրէնը՝ Այտինըրրահման խոհեմ դատի կանչուած էր : Կառավարութիւնը չէ արտօնած հրատարակութիւնը քիւրտերէն թերթի մը, որուն համար դիմում կատարեր էին Անգարայի Ազգ. Ժողովին քիւրտ երեսփոխանները :

Ձերբակալութիւնները տեղի ունեցեր են այս դէպքերէն վերջ, սաղմին մէջ խեղդելու համար Քիւրտերու ազգայնական շարժումը :

Մինչ այդ, խօսիլ առաջ կը տարուի Քիւրտերը թրքացնելու քաղաքականութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

փաքին որ ամէն ջանք ի գործ դրուի որ խաղաղ խաղաղութիւն մը հաստատուի : Ոչ այն խաղաղութիւնը որ կը պարտադրուի զէնքի զօրութեամբ. այլ այն՝ որ հիմնուած է արդարութեան եւ միջազգային յարգանքին, արժանապատուութեան եւ բոլոր ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին վրայ : Ապագինումը պէտք է ընդհանուր դառնայ եւ երաշխաւորուի միջազգային հսկողութեամբ մը» :

Խրուշչեւ իր պատասխանին մէջ լիովին համաձայն գտնուած է :

Զարմանալի երեւոյթ մըն է այս անսպասելի ասուլիսը : Խրուշչեւ ինք յանկարծ մտած է լրագրողներու վերապահուած մասը եւ տեղ մը ճարելով նստած է : Հոն սկսած է անակնկալ մամուլի ասուլիս մը եւ Խրուշչեւ հաճոյքով կը պատասխանէ հարցումներով .

Հարցում.— Ի՞նչ կը մտածէք ձեզի հանդէպ ցոյց տրուած ընդունելութեան մասին .

Խրուշչեւ.— Նախատեսածէս աւելի լաւ եղաւ :

Հ.— Ուրիշ ճամբորդութիւններ կը նախատեսէ՞ք վերին ժողովէն առաջ .

Խ.— Ոչ, եթէ ձեռքէս գայ մինչեւ վերին ժողովի գումարումը Ֆրանսա կը մնամ :

Հ.— Կը փաւերացնէ՞ք Արեւմուտքի զինաթափութեան ծրագիրը .

Խ.— Ոչ մէկ հասարակաց գիծ կայ : Արեւմուտք կը մերժէ զինաթափութեան սկզբունքը :

Հ.— Ի՞նչ կը մտածէք վերջին Ֆրանս. հիւլէական ռումբի պայթումին մասին .

Խ.— Մեր կարծիքով լաւագոյնը պիտի ըլլար որ ոչ մէկը փորձէր պայթեցնել : Մարդկութեան համար աւելի լաւ պիտի ըլլար :

Հ.— Ի՞նչ կը մտածէք Ֆրանսայի մասին .

Խ.— Գէշ բան կարելի չէ մտածել գեղեցիկ բանի մը մասին :

Հ.— Տը Կոլը Մոսկուա հրաւիրած է՞ք .

Խ.— Ատիկա իրեն եւ ինծի կը վերաբերի : Մեր ներքին գործերուն մի խառնուիք : Այս առթիւ ըսեմ որ ձեր բոլոր գրածները կը կարդամ :

Հ.— Եւ գոհ էք :

Խ.— Ոչ միշտ : Երբ գէշ բաներ կը կարդամ, կը ցաւիմ անոնց համար որոնք գրած են այդ տողերը : Գիտէք հասարակաց շատ կէտեր կան Քրիստոսի եւ համայնավարութեան միջեւ : Բայց չեմ կրնար անոր հետ համաձայն ըլլալ երբ կ'ըսէ . — « ... Այլ եթէ ոք ածիցէ ապտակ յաջ, ծնօտ քո, դարձո նման եւ զմիւսն » : Ես կը հաւատամ ուրիշ սկզբունքի մը . երբ մէկը ձախ երեսս զարնէ, այնքան ուժգին կը զարնեմ անոր աջ երեսը որ գլուխը կ'իյնայ : Քրիստոսի հետ միակ տարակարծութիւնս այս է ...

Լրագրող մը կ'ընդմիջէ — Այս ամէնը աղէկ բայց ես վիզա մը չունիմ Խորհրդ. Միութիւն երթալու համար :

Խրուշչեւ.— Վիզա՞ կ'ուզէք :

Լրագրողը.— Տարիներէ ի վեր ...

Խրուշչեւ.— Լաւ, ունիք ձեր վիզան գացէք, տեսէք, ձեր ուզածը գրեցէք, բայց ձեզի բան մը պատմեմ . — «Կարմրած քիթով մարդ մը բժիշկին կ'երթայ : Կը խմե՞ս, կ'ըսէ բժիշկը : Այո՛, կը խըմեմ, կը պատասխանէ մարդը : Լաւ, գնա՛, շարունակէ խմել մինչեւ որ քիթդ կապոյտ դառնայ», մեր վրայ ինչ գէշ բան որ գրէք ձեզի սուղի պիտի նստի» :

Խրուշչեւ Փարիզ վերադարձաւ հինգշաբթի ցերեկ եւ նոյն օրը Ռամպուլյէ մեկնեցաւ, ուր դէմ դիմաց տը Կոլի հետ պիտի խօսին : Տարակարծութիւնները շատ են, եւ խօսակցութիւնները բաւական դժուար պիտի ըլլան : Խրուշչեւի մղձաւանջը Գերմանիան է եւ հաւանական է որ որոշ զիջումներ ընէ տը Կոլի համոզելու համար այս վերջինը որ հեռանայ Գերմանիայէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

30.000 ՍԵՒԱՄՈՐԹՆԵՐ Քափ (Հարաւային Ափրիկէի Հանրապետութիւն) խուժած են, ազատելու համար սեւամորթ պարագլուխներ որոնք ձերբակալուած են վերջին դէպքերու առթիւ : Քաղաքին մէջ կացութիւնը խիստ ծանր է : Արդարեւ ցուցարարները հրկիզած են՝ շէնքեր, ինքնաշարժներ, եկեղեցիներ ու յարձակած՝ ապահովութեան ուժերու դէմ : Կառավարութիւնը պաշարման վիճակ հռչակած է : Միջազգային կարծիքը վրդովուած է :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ բացառիկ նիստ մը գումարած է քննելու համար Հարաւային Ափրիկէի մէջ ստեղծուած ծանր կացութիւնը : Ինչպէս գրած էինք Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդներու համագումարի պահանջին վրայ է որ կը գումարուի Ապահովութեան Խորհուրդը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին : Ճիշդ է, նկատած է ան, որ Խորհրդային վարիչները զինաթափութիւն կը բաղձան, այսուհանդերձ կ'ուզեն պարտադրել իրենց պայմանները : Այս առթիւ դիտել տուած է, թէ Խորհրդ. Միութիւնը « քայլ մը առաջ գացած է» եւ ընդունած՝ քննութեան եւ հսկողութեան ենթարկելու սկզբունքը : Այլ ըսած է նաեւ որ իր ձգտումը համաձայնութեան մը գալու համար Խ. Միութեան հետ կը բխի այն փափաքէն որ կ'ուզէ վերջ դնել «հիւլէական ակումբի » ընդարձակման, որ արդէն երեքէն չորսի բարձրացած է : Անուղղակի օրէն Այզըն — հաուըր կ'ընդունի Ֆրանսայի մուտքը հիւլէական ակումբէն ներս :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ, Անգլիոյ վարչապետը որ Ուաշինկթըն կը գտնուի, ծերակուտականներու հետ ունեցած ճաշի մը ընթացքին ըսած է, թէ «1960 թուականը կրնայ ճակատագրական տարի մը ըլլալ մարդկութեան համար » : Զինաթափութեան շուրջ կ'ուզեն համաձայնութեան գալ «որպէսզի կարելի ըլլայ սահման մը դընել հիւլէական ռումբ ունեցող երկիրներու թիւին » : Այս առթիւ դիտել տուած է, ան որ հսկողութեան դրութիւնը զոր կը նախատեսեն, առիթ պիտի տայ որ տիրանան «Խորհրդային Միութեան գաղտնիքներուն » :

ԳՆԴԱՊԵՏ ՆԱՍԸՐ Հնդկաստան մեկնած է, պաշտօնական այցելութիւն մը տալու համար : Նոր Տելհիի մէջ 100.000 Հնդիկներ խանդավառ ցոյցերով ընդունած են զինքը : Զօրեքշաբթի քաղաքական խօսակցութիւններ ունեցած է՝ վարչապետ Նեհրուի հետ : Կ'ենթադրուի թէ խօսակցութեանց նիւթը եղած է՝ Իսրայէլի եւ Իրաքի հետ իրենց յարաբերութիւնները :

ՁՕՐ. ՔԱՍԸՄ վաւերացուց չորս երիտասարդներու դէմ Իրաքի դատական Ատեանին արձակած մահավճիռը : Զօրանալ կ'ամբաստանուէին իր դէմ մահափորձ կատարած ըլլալու յանցանքով :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Աւստրիա պիտի այցելէ, այս տարուան վերջը .

ՖՈՆ ԲՐԵՆԹԱՆՕ, Արեւմ. Գերմանիոյ արտաքին նախարարը որոշած է Պոն վերադառնալ : Ատընաուըրի հետ ձափոն կը գտնուէր :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿ. ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԱՌՈՂՋԱՑԱԾ

Մարտ 24ին գրուած նամակէ մը, ուրախութեամբ կը տեղեկանանք թէ Հայրենիքի խմբագիր ընկեր Գուրգէն Մխիթարեան տուն փոխադրուած է, արդէն առողջացած : Դեռ անկողինն է, բայց անկողինէն կ'ելլէ, կը քալէ սենեակին մէջ, կը նստի կը կարդայ, կը հետաքրքրուի ազգային, կուսակցական ու գրական հարցերով :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ

Երիտասարդները կ'ըսեն.— Եթէ գիտնայի ...: Ծերերը կ'ըսեն.— Եթէ կարենայի ...

Առաջիններուն «գիտնայի»ն մենք կը կոչենք փորձառութիւն, երկրորդներուն «կարենայի»ն՝ խանդավառութիւն: Այս երկուքը զիրար չեն փոխարիներ, զիրար կը լրացնեն :

Ծերերը փորձառութիւն ունին, բայց խանդավառութիւն չունին: Երիտասարդները խանդավառութիւն ունին, բայց փորձառութիւն չունին: Ո՞րն է կարեւորը կեանքի մէջ: Այս հարցումին պիտի պատասխանենք անվարան.— խանդավառութիւնը :

Փորձառութիւնը գործօն տարր չէ. խանդավառութիւնն է գործօն տարրը : Առաջինը ապահովագրութիւն մըն է սըխալանքի դէմ, երկրորդը ապահովագրութիւն մըն է անգործութեան դէմ: Փորձառու մարդը նուազ կը սխալի, քան խանդավառ մարդը: Բայց խանդավառ մարդը աւելի գործունեայ է, քան փորձառու մարդը :

Աւելի լաւ է սխալիլ, բայց գործել, քան թէ չսխալիլ, բայց չգործել: Անկէ զատ՝ գործելով կարելի է փորձառու դառնալ եւ ոչ թէ չգործելով: Մեր ըսածներէն — եւ չըսածներէն ալ — կը հետեւի, որ մենք երիտասարդներու խանդավառութիւնը կը նախընտրենք ծերերու փորձառութենէն: Անիկա յարգանքի պակաս մը չէ ծերերուն հանդէպ, որոնք ատեն մը երիտասարդ եղած են, այսինքն՝ գործած են, յաճախ իրենց խանդավառութիւնը միայն ունենալով իբրեւ դրամագլուխ: Անիկա յարգանքի յաւելեալ արտայայտութիւն մը չէ նաեւ երիտասարդներուն հանդէպ, որոնք օր մը պիտի ծերանան անշուշտ եւ պիտի ուզեն իրենց փորձառութիւնը հակադրել երիտասարդներու խանդավառութեան ...

Այս է ընդունուած կարգը «ի հնուց անտի» : Մենք բացառութիւն չենք եւ չենք կրնար ըլլալ :

Հիմա, այս տողերը գրելու ատեն եւ գրելու առիթով, մեր միտքը կ'իյնան Դաշնակցութեան հիմնադիրները, երեք մեծերը՝ Քրիստափոր, Զաւարեան եւ Ռոստոմ: 1890ին, երբ հիմը դրուեցաւ Դաշնակցութեան, իբրեւ «Հայ յեղափոխականների» կուսակցութիւն, Զաւարեան հազիւ 24 տարեկան էր, Ռոստոմ՝ 23 տարեկան: Բաղդատաբար աւելի «ծեր» էր Քրիստափոր, ընդամէնը 31 տարեկան :

Ըսենք անցողակի, որ Քրիստափոր ծընած էր 1859ին: Մահացաւ 1905ին, 46 տարեկանին: Զաւարեան ծնած էր 1866ին: Ցանկարծամահ եղաւ 1913ին, 47 տարեկանին: Ռոստոմ ծնած էր 1867ին : Մեռաւ 1919ին, 52 տարեկանին:

Երեքն ալ ծեր չէին ուրեմն, այսինքն՝ փորձառու մարդիկ չէին, երբ հիմնեցին նոր ժամանակներու մեծագոյն կուսակցութիւնը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը : Ընդհակառակն, երեքն ալ երիտասարդ էին, այսինքն՝ զուրկ էին փորձառութենէ եւ իրենց խանդավառութիւնը միայն ունէին իբրեւ դրամագլուխ :

Քրիստափորի, Զաւարեանի, Ռոստոմի ատեն ալ կային «փորձառու»ներ, բայց գործեցին երիտասարդները: Կրնանք ըսել հիմա, թէ մինչ ծերերը կը մրափէին, երիտասարդները արթուն էին: Այսպէս է, որ խանդավառութիւնը յաղթեց ի վերջոյ, պարտուեցաւ փորձառութիւնը :

Հակադրութիւն մը կայ, հազիւ նշմարելի, բայց ըմբռնելի հակադրութիւն մը երէկուան երիտասարդներուն եւ այսօրուան երիտասարդներուն միջեւ :

Մեր օրերու երիտասարդները կ'ուզեն, որ ամէն ատեն, ամէն առթիւ, ամէն բանի մէջ եւ ամէն բանի համար գովեն–գովաբանեն զիրենք : Զգայուն են, նըրբացած ջիղեր ունին: Կ'ուզեն, որ իրենց թերութիւններն իսկ ներկայացուին իբրեւ առաւելութիւն: Իրենց համար ներելի է, օրինակ, չյարգել երէցները, բայց չեն հանդուրժեր, որ երէցները չյարգեն զիրենք կամ ըսեն, թէ երիտասարդութիւնը առաքինութիւն չէ, այլ տարիք է :

Քրիստափորը, Զաւարեանը, Ռոստոմը նման չէին մեր օրերու երիտասարդներուն, ինչպէս որ մեր օրերու երիտասարդները նման չեն Քրիստափորին, Զաւարեանին կամ Ռոստոմին :

Առաջին տարբերութիւնը այն է, որ վերջինները լորձնաշուրթն փառաբանանքի հետամուտ չէին, Կապիտոլ չէին փնտռեր: Ընդհակառակն, իբրեւ գաղափարապաշտ մարդիկ, պատրաստ էին ամէն զոհաբերութեան, նոյնիսկ զոհաբերութեան գերագոյն աստիճանին՝ մահուան, եւ Տարպեան Ժայռէն չէին վախնար: Վըկայութիւններ կան այն մասին, որ երեք մեծերը յաճախ կը դատաձեռուէին, մինչեւ անգամ հալածանքի կ'ենթարկուէին իրենց իսկ «ձեռնասուն»ներուն կողմէ :

Հիմա գաղափարապաշտ մարդիկ չկան: Գրեթէ չկան: Կան վերջամնացներ մի–այն, եւ երբ քանակով նուազին, որակով կ'աւելնան միշտ դարու մը մէջ, որուն ճակատը գրուած է «Նիւթ»:

Այս հակադրութեան պատճառը մենք չենք, դարն է, ընդհանուր կրթութեան նոր ուղղութիւնն է: Կրթութիւնը հուն փոխած է: Գիտութիւնն է մեր դարաշրջանի «բեւեռային աստղ»ը : Բոլոր մեծ ազգերուն մէջ՝ այսպէս կոչուած գիտունները, բէճնիսիէճները տասն անգամ աւելի են, քան գրողներն ու արուեստագէտները : Այսպէս, օրինակ, Խ. Միութեան մէջ հինգ միլիոն բէճնիսիէճ կայ եւ միայն հինգ հազար կամ յիսուն հազար գրող: Նոյնն է պատկերը նաեւ Միացեալ Նահանգներուն մէջ: Տիրող կարծիքն այն է, որ գաղափարները փոր չեն կշտացըներ, կամ, Թէքէեանի բացատրութեամբ, «ոտանաւորը չուտուիր »:

Հիները, որոնք ոտանաւոր... կ'ուտէին ատեն մը, հիմա, իրենց «փորձառութեան » եռեւ ապաւինած, անգործօն տարր դարձած են: Կը զգուշանան գործելէ, որովհետեւ իբր թէ կը զգուշանան սխալներ գործելէ : Արիւնը պաղած է իրենց մէջ, խանդավառութիւնն ալ՝ հետը: «Եղածը պահենք » կ'ըսեն եւ հետամուտ չեն «չեղած»ը ստեղծելու :

Ցանդգնութի՞ւն ... ոչ, յանդգնութիւնը արկածախնդրութիւն է իրենց համար: Տանթոն թշնամիին յաղթելու լաւագոյն կերպը կը նկատէր «յանդգնութիւն, դարձեալ յանդգնութիւն, միշտ յանդըգնութիւն»: Հիմա յանդգնութեան տեղը եկած գրաւած է «խոհեմութիւն, դարձեալ խոհեմութիւն, միշտ խոհեմութիւն»ը :

Մեզի համար խոհեմութիւնը փորձառութիւն է հիմա: Եւ մեր փորձառութիւնը թոյլ չի տար, որ յանդգնութեան մէջ տեսնենք յաղթանակի վկայաթուղթը, ինչպէս պիտի ըսէր Ֆրանս. Յեղափոխութեան եռամեծերէն այս մէկը՝ Տանթոն, 35 տարեկանին գլխատուած իր իսկ յեղափոխական ընկերներուն կողմէ:

Ըսինք արդէն, թէ մեր եռամեծերէն Քրիստափորը մեռաւ 46 տարեկանին, Զաւարեանը՝ 47 տարեկանին, Ռոստոմը՝ 52 տարեկանին:

Ըսինք նաեւ, թէ առաջինը 31 տարեկան էր, երկրորդը՝ 24, երրորդը՝ 23, երբ հիմը դրին «Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութեան »:

Այս տարիքներուն (23 , 24, 31)՝ մեր երիտասարդները կը մտածեն պարի, խըրախճանքի, զբօսապտոյտի, լաւագոյն պարագային՝ պասքէթպոլի մասին, այն համոզումով, որ դեռ շատ ժամանակ ունին մտածելու նաեւ գաղափարներու եւ գաղափարականներու մասին :

Եւ օր մըն ալ, երբ մահուան հրեշտակը այցի գայ իրենց, պիտի տեսնեն, որ փորձառութեան քննութիւնը յաջողութեամբ անցուցած են, բայց ձախողած են խանդավառութեան քննութեանց մէջ :

Հիմա դարձեալ ծայրէն սկսինք ուրեմն եւ ըսենք.— Աւելի լաւ է, որ մեր երիտասարդները «փորձառու» չըլլան, բայց գործեն, քան թէ «փորձառու» ըլլան, բայց չգործեն :

Եւ եթէ պատահի, որ չգործեն, յանցանքը քիչ մըն ալ երէցներունն է կարծես :

Երէցներուն խոհեմութիւնը առիթ չի տար, որ գործէ երիտասարդներուն յանդըգնութիւնը :

Ծի՞շդ բան մը ըսած եղանք թէ սխալ : Չենք գիտեր: Սա ստոյգ է միայն, որ մենք այս տողերը գրեցինք հրահրելու, գործօն բան մը դարձնելու համար մեր երիտասարդներուն խանդավառութիւնը :

Արդ, հիմա ատենն է, որ խօսի երիտասարդութիւնը եւ միաժամանակ գործէ :

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ »

ՊՐՈՄԵԹԷՈՍԻ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

ԱՐԱՐԱՏԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Բ.

Հայ եպիսկոպոս մը, Սէն Լուիի պատգամաւոր՝ Կիւյոմ տը Ռուպրուքին, 1255ին, Նաքսուայի (Նախիջեւան) մօտերը, կ'ըսէ .— «Ինչպէս լուսապսակ հոգինները, որոնք Քրիստոսի յայտնութեան կը սպասեն, որպէսզի փրկուին, այնպէս ալ մենք ձեր գալուն կը սպասենք, որպէսզի ազատինք մեր դարաւոր գերութենէն » :

Քիչ ժողովուրդներու վիճակուեցաւ այն դժբախտ ճակատագիրը, որուն ենթարկուեցան Հայերը : Կարծես թէ դժբախտ պատահարները յամառ կերպով հետապնդեցին ու հալածեցին այս փոքրիկ ժողովուրդը, այնքան որ, ներկայիս ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայերու թիւը չորս անգամ աւելի է այն Հայերու թիւէն, որոնք հաստատուած կը մնան ստորոտը Մասիսի լերան, «Աշխարհի մայրը», ուր Նոյ իր տապանը հանգչեցուց: Իր 30.000 քառ. քիլմ. տարածութեամբ (Պելժիոյ նման), Խորհրդային Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը տարածուի Արաքսէն մինչեւ Սեւան նեղ ... ջանակի մը մէջ սեղմուած, որու ... կ'իշխեն Արագած եւ Արարատ (5... մեթր) եւ ուր կ'ապրին՝ 1.600.000 ... յեր :

Մայրաքաղաքին՝ Երեւանի զարգա... մը, 65.000 բնակիչ 1926ին, իսկ 19... 385.000, կը պատկերացնէ հայկակ... բարձրաւանդակին կրած փոփոխութի... ները: Արդարեւ՝ անցեալին մէջ գիւղա... կան շրջան մըն էր, մինչ այժմ յիսուն ... հարիւրով քաղաքային ձեւ առած է ... բարձրաւանդակը: Ղափանի պղինձը Ա... լավերտիի մէջ արդիւնաբերութեան ... յանձնուի: Ալիւմինոթրոյի գործարան... մէջ պոքսիթը կը փոխանակերպուի ալ... մինիոմի: Մարմարները կը ղրկուին ... Միութենէն ներս: Երեւան կ'արտադ... արուեստական ձգախէժ, մեքենաներ ... ելեկտրաթելեր, մինչ ջանք կը թափ... ընդլայնել ժամացոյցներու գործարան... Բազմաթիւ փոքր կեդրոններ ունին ի... րենց՝ խաղախորդարանները, թորանո... ները եւ պանիրի պատրաստութեան ա... խատանոցները, մինչ Արաքսի այգիներ... կը պահպանեն դարաւոր համբաւը : Նոր... նը կարելի է ըսել հիւսիսի արոտատեղի... ներուն համար: Լոռիի կովերը եւս ... Շուիչ տեսակին հետ արգասաւորումով ... այժմ ազնուացած են եւ հռչակ ստացած...

Այս ճարտարարուեստական վերելքի... մղիչ ուժը կը կազմէ Սեւանայ լիճը, ... րու մակերեսը կը նուազեցնեն այժմ ... Լեմանի մեծութիւնը ունեցող այս լիճը ... արդարեւ, ներկայիս նուազ ենթակայ ... արուեստական չոգիացումի, շնորհիւ որ ... հանդամանքին որ լճին մակերեսը նուա... զած է մինչեւ 240 ։ Ներկայիս Հրազդա... նի ջուրը կը դարձնէ բազմաթիւ ելեկ... տրակայաններ, եւ ջրանցքներով կ'ոռո... գէ հսկայ տարածութիւններ: Քանաքեռի ... ելեկտրակայանը Երեւանին կ'ապահովէ ... անհրաժեշտ ելեկտրականութիւն : 1... ցոլացիկներով կազմուած արեւակենդրոն ... ելեկտրակայան մը շինուելու վրայ է Ա... րարատի դէմ յանդիման: Վերջապէս Ա... րագածի լանջերը օգտագործուեցան Խոր... հրդային միջերկրային հրթիռներու ար... ձակման համար :

Մշակութային յառաջդիմութիւնը ա... նուրանալի է շնորհիւ այն հանգաման... քին՝ որ Հայերը զարգանալու բնատուր ... ձիրքեր ունին: Արդարեւ՝ 13.000 ուսա... նողներով եւ 44.000 մասնագէտներով ... պատկառելի թիւով մը, Հայաստան Խոր... հրդային Միութեան ամէնէն զարգացա... եւ յառաջացած տարրը կը նկատուի ... Պեթոնի մէջ մասնագիտացած հիմնար... կութիւնը, ջրաելեկտրական հաստատու... թիւնը, անասնաբուծութիւնը, վերջապէս ... Երեւանի լեզուագիտական կաճառը Խոր... հրդային Միութեան մէջ լաւագոյններէն կը ... համարուին: Բայց մասնաւորապէս Բիւ... րականի աստղագիտարանով, զոր կը ղե... կավարէ աստղագէտ՝ Համբարձումեան ... եւ Ալազեազի արեւի ճառագայթներու ... ուսումնասիրութեան սահմանուած գի... տական մեծ կայանով զոր կը ղեկավա...

ԲԵՄԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՇԱՏ ԷՐ ԿԱՐՃԱՀԱՍԱԿ

« Կայսերական Քաղաքային Թատրոն: «Մովի եւ սիրոյ ալիքներ», ողբերգութիւն հինգ գործողութեանց: Օր. Ադայի դերին: Օր. Ադան Հերոյի դերով...»:

×

Արդէն շատ ամիսներ էին անցել, որ նա այլեւս նամակագրութիւն չունէր, ամաչելով իր անարժան անյաջողութիւնից :

Բայց հիմա կրկին զարթնեց հազիւ զսպուած կիրքը : Մոռանալով իր աղքատութիւնը, մաշուած զգեստը, առանց յոգնածութեան նշոյլ զգալու, այլ բուռն ձգտման թարմ տպաւորութեան ներքոյ, այլայլուած դէմքով շտապեց դէպի այն հիւրանոցը, ուր սովորաբար իջեւանում էին հռչակաւոր դերասանները :

Նազելի աղախինը բացեց դուռը եւ կասկածաւոր նայուածք ձգելով օտարոտի հիւրին, խեղճն կից սենեակը անյայտացաւ եւ թէեւ Մարտինը պարզ լսեց զանգակի նման հնչող Ադայի արծաթահունչ ձայնը, բայց աղախինը պատասխան բերեց որ դիցուհին բացակայ է :

— Թողէք ձեր հասցէն, սաաց աղախինը: Գուցէ օրիորդը խմաց կը տայ թէ ե՞րբ, կարող էք այցելել :

Հազիւ լսելի ձայնով Մարտինը ասաց, իր հասցէն եւ անմիջապէս մարմարեայ լայն սանդուխներից ներքեւ իջաւ : Ստորութեան մի անորոշ զգացմունք խեղդում էր նրան, բայց եւ այնպէս նա չէր կամենում համոզուել, որ Ադան ամաչեց նրանից, որ նա ուրացաւ նրան եւ հազարաւոր պատճառներ էր որոնում այդ արտասովոր վարմունքը արդարացնելու համար :

— Գուցէ նրա մօտ բարձրաստիճան հիւրեր կան, մխիթարում էր ինքն իրեն, գուցէ մինչեւ բեմ դուրս գալը նա չէ ցանկանում ոչ ոքին ընդունել, իսկ ներկայացումից յետոյ, երբ յաջողութիւնը ապահոված կը լինի, անկասկած կ'ընդունէ :

Փողոցում նա հաշուեց իր ունեցած դըրամը :

— Փառք Աստուծոյ, բաւական է, բացագանչեց նա, եւ նրան կը լսեմ :

Նա մաայլ, մտախոհ դէմքը փայլեց :

Ցաջողութիւնը փառաւոր էր: Բեմի վըրայ ոչ թէ մի պերճախօս ձեւացող սիրուհի էր, այլ իշխում էր խաղի խեկական հերոսը՝ Հերոն, իբրեւ վսեմ կանացիութեան զմայլելի մարմնացում :

Վերնայարկում կանգնած է Մարտինը բորբոքուած դէմքով, կրակուած աչքերով: Նա հետեւում է ոչ միայն բառերին այլ վանկերին, եւ թւում է նրան թէ դահլիճը դղրդացնող կարկուտի նման տեղացող ծափահարութիւնները իրեն համար են : Չէ՞ որ այնտեղ հանդիսականներին դիմողը նրա ոգին է: Առաջին անգամ այդ դերը Ադայի հետ ինք է փորձել, միայն ինք է նկատել եւ մշակել սքանչացնող այդ ձեւերը, եւ հնչիւնների այդ մաքուր ներդաշնակութիւնը :

Վարագոյրը ընկաւ: Թատրոնը դատարկուել է, իսկ փողոցում դերասանների մուտքի դրան մօտ սքանչացողների խումբ է սպասում, որ կրկին անգամ մեծարէ տաղանդին :

Մարտինը թեքուեց մութ անկիւնը: Դուռը բացուեց եւ երկրպագուների ապ... զակների եւ ծափերի փառաբանքով Ադան դիմեց դէպի իր կառքը:

Նա գերացել էր ու կաղդուրուել, երբ չոր օրիորդը հպարտ չքնաղ գեղուհին ... դարձել, ամբոխի մեծարանքներին ... պատասխանում է ժպիտով :

Կոմս Հալերը, մայրաքաղաքի ա... նուականներից մէկը ուղեկցում է Ադա... յին. նա նստեց նրա մօտ եւ ամբոխի ... հիացմունքի եւ բղաւոցի տակ կառքը ... լացաւ : Թատրոնի շուրջը ամայացաւ. միայն Մարտինն է մնացել կանգնած ... նի սառուերում՝ գլուխը թեքած սառը պա... տին :

ՑՐԷՑՆԴ

(4 Շար.)

րէ Ալիխանեան, շրջանի մը մէջ որ նըւաստացուած է բարձրութեամբ եւ պայծառութեամբ, մեծ հռչակ ստացած է Հայաստան :

1920 Դեկտեմբեր 3էն ի վեր Խորհրդայնացած՝ Հայաստան միշտ ալ բնականոն եւ հանդարտ կեանք մը չունեցաւ, մինչեւ իսկ Բերիայի բարեկամը՝ Արիւթինովի իշխանութեան օրերուն (1937 – 53), Ռուսերու յարաբերաբար քիչ թիւը, այս արտակեդրոն երկրին մէջ, նպաստած է ներքին խաղաղութեան, որովհետեւ այնպէս Հայերը չեն սիրեր «ղեկավարուիլ»: Ղեկավարութեան տեսակէտով, Երկիրը «հայացած» է: Սակայն, Ներգաղթի մասամբ ձախողութիւնը, որուն ցայտուն ապացոյցն էր Փէնոյի ներկայացուած դիմումը 1956ին, յստակ ցոյց կուտայ թէ Հայաստան դժուար կը հաշտուի այն դիրքին ուր կը դնեն զինք :

Մօտ մէկ միլիոն Հայեր ցրուած են Խորհրդային Հանրապետութիւններուն մէջ: Կրօնքի պաշտպանութիւնը (Թուրքերուն դէմ) արդէն իսկ ամուր կապ մը ստեղծած էր Հայերու եւ Ռուսերու միջեւ: Արդարեւ Մոսկուայի մէջ, Անաստաս Միկոյեանի՝, Ցարութիւնեանի (խորհրդային պատուիրակութեան պետը՝ Մոսկուայի մէջ), Մառեշալ Բաղրամեանի (որ ի դէպ կռուեցաւ գերման Զօր. Կիւտէրեանի դէմ) եւ Փրոֆ. Արզումանեանի, որ տնօրէնն է Մոսկուայի միջազգային յարաբերութեան եւ տնտեսագիտութեան հիմնարկութեան, ցայտուն օրինակներ են թէ որոշ Հայեր խորհրդային շրջանակէն ներս ինչ բացառիկ եւ պատասխանատու դիրքերու հասած են:

Հայերու հնարելու տաղանդը շատ անգամ կը շեշտուի խորհրդային պաշտօնաթերթերուն մէջ, ինչպէս Աշոտ Ծայլոն, որ Ժիւլ Վեռնի ձեւով գիտա–առասպելական դէմքերու եւ իրերու վերարտադրութիւնները ըրած է, ինչպէս Տէր Կազարեան, որ մանր ջութակներ շինած է: Պաշտօնապէս դասական գրականութեան հիմնադիրը կը նկատուի՝ Խաչատուր Աբովեանը, որ անցեալ դարուն ջատագովեց Ռուս – Հայկական Միութիւնը: Խորհրդային Հայաստան ունի հռչակաւոր այլ գրական անուններ եւս, Զապէլ Եսայեան, Պոլիս ծնած, որ երկար տարիներ Փարիզ բնակած է, Ստեփան Զօրեան, Դերենիկ Դեմիրճեան, եւ քնարերգակ Աւետիք Իսահակեան, (նոյնպէս նախկին Փարիզաբնակ մը): «Աւելի քան ճիշդ է, կը գրէ սակայն Ժ. Փ. Ալեմ, որ Երեւանի մէջ ռուսերէն դասաւանդող դպրոցները աւելի շատ են, քան հայերէնը, եւ որ հայերէն լեզուն կը ռուսանայ կամաց – կամաց, շարունակ փոխ առնուած ռուսական բառերով »:

«Քոմպա»

ՓՈԼ ԿԱՇ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՖՐԱՆՍԱ՝ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱԿ ԵՐԿԻՐՆ Է

ՈՒՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԿԸ ՔՈՒԷԱՐԿԷ

Ի՞նչու երբ եզակի կը խօսին՝ «Բանուորական դասակարգը» կ'ըսեն ու երբ յոգնակի է, կ'ըսեն՝ «միջին դասակարգերը», կարծես թէ բանուորական դասակարգը զանազանուած չըլլար: Մինչդեռ իրողութիւն է որ տարբերութիւն մը կայ՝ սպասեակի մը եւ շարժավարի մը, կամ դռնապանի մը եւ պողպատաշինարանի բանուորի մը միջեւ : Որակեալ բանուորի մը շահը գերադաս է պաշտօնեայի մը ամսականէն, որ սակայն կը նկատուի միջին դասու պատկանող մէկը :

Գիտակից ներքին այս դասակարգային տարբերութեան, Մաթէի Տոկան կարեւոր աշխատութիւն մը սկսած է «Ընկերաբանութեան Ֆրանսական Պարբերաթերթ»ին մէջ, որուն առաջին թիւը, լոյս տեսաւ, վերջերս :

Ցօղուածագիրը կ'ուսումնասիրէ «Բանուորական քուէարկութիւնը Եւրոպայի մէջ» եւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ. —

«Արեւմտեան Եւրոպայի ժողովրդավար 13 պետութիւններէն՝ 10ին մէջ, համայնավար կուսակցութիւնը պզտիկ կուսակցութիւն մըն է այդ պատճառով բանուոր դասակարգին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը ընկերվարականներուն կը քուէարկէ : Ֆրանսա միակ երկիրն է ուր բանուորներուն մեծամասնութիւնը համայնավար կուսակցութեան կուտայ իր քուէն: Իտալիոյ մէջ աշխատաւորներուն 2/5ը իսկ Ֆինլանտիոյ մէջ կէսը համայնավար հակումներ ցոյց կուտայ: Եթէ Իտալիոյ մէջ համայնավար քուէարկողներու թիւը, բաղդատմամբ Ֆրանսայի աւելի բարձր է, պատճառը իր գտած ընդունելութիւնն է գիւղական շրջաններու մէջ:

Համայնավար կուսակցութիւնը ամէնէն աւելի ուժեղ է Եւրոպայի նուազ ճարտարարուեստական երկիրներուն մէջ, Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ֆինլանտիա: Ընդհակառակն այն երկու երկիրներուն մէջ ուր ճարտարարուեստը ամէնէն աւելի զարգացած է եւ ուր բանուորութիւնը հարուստ անցեալ մը ունի (Անգլիա եւ Գերմանիա) համայնավար կուսակցութիւնը ամէնէն աւելի տկար է :

Անգլիոյ մէջ, 1951, 1955 եւ 1959 թըւականներուն տեղի ունեցած ընտրութեանց ընթացքին բանուորական քուէներուն մէկ երրորդը պահպանողականներուն գնաց : Գերմանիոյ մէջ, 1953ի եւ 1957ի ընտրութիւններուն, երկուքի վրայ մէկ բանուոր իր քուէն տուաւ քրիստոնեայ – դեմոքրատներուն, Իտալիոյ՝ 1958ի ընտրութիւններուն բանուորներուն 30 առհարիւրը ոչ համայնավար, ոչ ընկերվարական եւ ոչ ալ դեմոքրատ քուէարկեց այլ նախընտրեց քուէարկել ի նպաստ քրիստոնեայ : Դեմոքրատներուն, նոր – ֆաշականներուն եւ միապետականներուն: Ֆրանսայի մէջ, կարելի է ըսել, թէ ճարտարարուեստի «բանուորներուն մէկ երրորդը, 1951ին եւ 1956ին քուէարկեց ոչ – համայնավար եւ ոչ ալ ընկերվարական այլ տարբեր հոսանքներու : Շուէտի, Նորվեկիոյ եւ Դանիոյ մէջ, ուր ընկերվար – սեմոքրատները երկրին մեծագոյն կուսակցութիւններն են, աշխատաւորներուն մէկ չորրորդը կը քուէարկէ «քաղքենի» կոչուած կուսակցութիւններուն :

« Որքան մեծ է ընկերվարական քուէարկողներու թիւը, այնքան աւելի քիչ են այդ թիւին մէջ բանուորները : Այս ցոյց կուտայ միջազգային բաղդատականը :

Անկէ կը հետեւի ուրեմն որ համայնավար եւ ընկերվարական կուսակցութիւնները միայն բանուորական կուսակցութիւններ չեն : «Շատ մը երկիրներու մէջ գոյութիւն չունի զուգահեռական մը, աշխատաւոր դասակարգի ուժին եւ համայնավար կամ ընկերվարական ընտրողներու միջեւ : Բանուորները աւելի շատ են Գերմանիոյ քան Իտալիոյ մէջ, այսուհանդերձ, այս վերջին երկրին մէջ ընկերվարական եւ համայնավար քուէարկողներուն թիւը աւելի մեծ է: Իտալիոյ եւ Պելժիոյ մէջ ընկերվարական եւ համայնավար քուէներու համեմատութիւնը նոյնն է հակառակ այս երկու երկիրներու տարբերութեան » :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

Լենինականի երաժշտական ուսումնարանը, որ կը կրէ հայ անուանի երաժիշտ Կարա – Մուրզայի անունը, Բագուէն վերջերս ստացած է արժէքաւոր ալպոմ մը: Ղրկողն է՝ Կարա – Մուրզայի աւագ որդին:

Ալպոմէն յայտնի կ'ըլլայ թէ անուանի երաժիշտը հաւաքած, մշակած եւ դասաւորած է 347 երգեր, ստեղծագործած է 71 սեփական կտորներ, որոնցմէ «Շուշան» օփերան մնացած է անաւարտ : Նուագախումբի համար գրած է 42 կտոր:

Ալպոմին մէջ ժամանակագրական կարգով դասաւորուած են պարբերական մամուլին մէջ լոյս տեսած եւ իր մասին գրուած յօդուածներ :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՄԵՆԱԾԵՐ ԲՆԱԿԻՉԸ, Թումուզար Մկրտչի Սարգսեան, 117 տարեկան է: Թումուզարը ծնած է 1843 թըւականին, Օրդուբադի մէջ (Նախիջեւան): Ունի մէկ աղջիկ՝ Շողիկ Դաւթեան, որ 75 տարեկան է: Թոռներուն եւ ծոռներուն թիւը կը հասնի 23ի: Թումուզար Սարգսեան, հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին, առոյգ կը զգայ ինքզինք: Ունի հիանալի յիշողութիւն : 92 տարեկանին սկսած է զորգ մը գործել : Ախորժակը տեղն է, կը սիրէ բանջարեղէն, կաթնեղէն եւ ընտիր միսէ պատրաստուած խորոված: Թումուզար չի գիտեր թէ ինչ բան է դեղը :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Մարտ 20ին մեծ շուքով տօնակատարուած է Հ. Օ. Մ.. հիմնադրութեան յիսնամեակը : Քաղաքի (Քոթոփուլի) ընդարձակ սրահը փութացած են 1300 հանդիսականներ: Իրենց ներկայութեամբ պատուած են Առաջնորդ Սըրբազան Հայրը, Ցարանուանութեան ներկայացուցիչները, Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը՝ իր կրթական եւ տնտեսական խորհուրդներով եւ ուրիշներ : Գործադրուած է օրուան պատշաճ յայտագիր մը: Բանախօսած է՝ Տիկին Թագուհի Գարտիզեան որ հարազատ կերպով բնութագրած է Հ. Կ. Խաչի դիմագիծը եւ այս առթիւ տուած է ամփոփ մէկ պատկերը միութեան ազգօգուտ գործունէութեան :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, Առաջնորդին նախաձեռնութեամբ հաստատուած Կիրակնօրեայ վարժարաններու դասընթացքները կը շարունակուին կանոնաւորաբար :

Դասընթացքներու հետեւող փոքրիկներու թիւը զգալապէս բարձրացած է: Միայն Տուրզութիի մէջ 70է աւելի աշակերտներ կը հետեւին այդ դասընթացքներուն:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ը որ երիտասարդական կուռ կազմակերպութիւն մը դարձած է, գումարած է իր 32րդ պատգամաւորական ժողովը, Ֆիքսի Թաղամասին մէջ, Մարտ 13ին :

Եօթը մասնաճիւղերու 24 պատգամաւորներ քննած են՝ Շրջ. վարչութեան եւ քոյր մասնաճիւղերու միամեայ գործունէութիւնը : Ընդհանուր առմամբ ի յայտ եկած է որ գաղութին համակրելի եւ միակը հանդիսացող այս մարզական կազմակերպութիւնը անցնող տարեշրջանին եւս ունեցած է բեղուն գործունէութիւն:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Աթոռակալը՝ Հայր Քերովբէ Վրդ. Զրաքեան ծանր արկած մը անցուցած է: Բուռն ցնցումի մը հետեւանքով՝ ծերունազարդ հայրը հանրակառքէն վար ինկած է, մայթին վրայ, որուն հետեւանքով վիրաւորուած է գլուխէն: Վէրքերը ծանր չեն :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Հայ մը զոհ գացած է անարգ ոճիրի մը: Մարտ 25ին Սարգիս Գոճապապեանի դիակը գտնուած է Տահէր թաղամասին մէջ, ամայի վայր մը, գլուխէն հրազէնի հարուած մը ստացած: Հանգուցեալը երեսուն տարիէ ի վեր իր համեստ ծառայութիւնը կը բերէր Հայ բեմին :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ, ամսագիր կրօնական, գրական, բանասիրական, պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի պատրիարքարանին, թիւ 1 – 2 Յունուար – Փետրուար, 1960 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (164)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

*

— Մայրիկ, դուն հոս նստէ, աղաչեց իր մօրը, տեղաւորելով զայն որ նստի ինկած գերանի մը վրայ. ես քիչ մը պիտի պըտտիմ պարտէզը :

— Կը յոգնիս, զաւակս, կէս կ'ըլլաս, հազդ կը շատնայ,

— Չէ, մայրիկ, հոգ մըներ, հոս աւելի աղէկ կ'ըլլամ, տես ինչ աղուոր օդ է ...

Եւ իրաւ, զմայլելի էր վայրը: Գարունը ուժգին յորդութեամբ կը դեղուր հող, երանգաճոխ կանանչի մը փառքին մէջ : Խոտերը կը բարձրանային զմրուխտափայլ, վայրի ծաղիկներու կիտուածներով գրականտիկնուած, շուքին տակը հարսնեւորուած ծառերու, որոնց սպիտակ ծաղիկներուն ձիւնեղէն ժանեակը դեռ կը մնար, կանանչ ծիրանիի վրայ բանուած ճերմակ մետաքսի պպղումներով: Ուռգիններուն հոծ թուփերը քմահաճ դըրասնգումներով կ'արշաւէին ամէն կողմէ, մակաբոյծ տունկերու հետ խառնիխուռն: Հեռուն, անհետացած ապարանքին գետինը կը տարածուէր նորէն լերկ ու աւերածոյ: Պատի փլածքները կ'երեւային դեռ, հողէն դուրս ցցուած գերանի ծայրերը, յետոյ գետնափոր մառանին խոռոչը եւ ջրհեղջին խաւարչուտ կլափը :

Եւ ասոնցմէ անդին, անաղարտ, մաքուր, անսահման կիսաբոլորակի մը վըրայ, մեծավայելուչ դիւղանկարը իր անհամար պէսպիսութիւններովը, արծաթափայլ գետը, կանանչազեղ բլուրները, աղուոր հորիզոնը լուսաւորուած մեծանշոյլ արեւէն :

Սոֆի կը նայէր այս բոլորին իր տարտամ ու խոնաւ աչքերովը, լիաթոք շընչառութեամբ, տեսակ մը տարօրինակ հմայքի ներքեւ, որմէ չէր գիտեր թէ իր հոգին կը ցնծա՞ր թէ կը տուայտէր: Մինակ այդ քաղցր ու արտասովոր յուզումին տակ, կը զգար որ երակներուն մէջ արիւնը ուժգնօրէն կ'երթեւեկէր, ոսկորները նոր կորով մը կը ստանային, կենդանութիւն մը, ոգեւորութիւն մը կը սփռուէր իր ամբողջ էութեան վրայ : Գինովութեան պէս բան մըն էր ասիկա, որ վայրկենական խարուսիկ եւ անուշ կորով մը կը պարգեւէր :

Հիմա կը փնտռէր պարտէզին այն մասը, ուր մերժուած սիրահարին բազուկները ունայն աշխատանքի մը տակ տառապած էին օրերով ամիսներով: Ափսոս, գրեթէ բան մը յայտնի չէր անկէց. խոտերու վայրի եւ ամենակուլ արշաւին տակ բոլոր ածուները, բոլոր ծաղկեթումբերն ու ծառատունկերը աներեւոյթ եղեր էին:

Մինակ հսկայ, հաստատուն թանթրուենին հոն էր միշտ, որուն շուքին ներքեւ իր ցածուկ աթոռակը կը դնէր՝ դիտելու համար շուրջը, վայելելու համար ծաղիկներուն բուրումը : Անոր կրթնած, Սոֆի շուրջը կը դիտէր: Նորէն յուզման սաստկութեանը տակ, սիրտը կը հեւար, աչքերը կը լեցուէին: Համբիկին պատկերը աչքին կը ներկայանար, անոր ազնիւ, երկչոտ, բարեքիկ կերպարանքը՝ հող, անհետացած ածուներուն շուրջը, աշխատելով անդադրում, սիրոյ կրակէն տանջուած :

— Խեղճ, սիրելի բարեկամս, կը մրմնջէր աղջիկը, գրեթէ հեկեկալով: Ահ, ո՞ւր, ո՞ւր գացին այն ժամանակները :

Ու խոտերուն մէջ կը մանէր, մանր ոտքերովը անդին կը հրէր, կը կոխկռտէր զանոնք, տենդոտ զայրոյթով մը, ուզելով երեւան հանել ածուներուն ձուաձեւ գծագրութիւնը, կանանչ կարճուկ թփիկները, ու ծաղիկները, թաղարները, բոլոր նախկին կացութիւնը:

Այո, կը մոլեգնէր վերստեղծել տափկա, ապրիլ նորէն զայն, յաւերժացնել ու վերջապէս երջանկանալ անով: Ի զուր. ոչինչ կրցաւ գտնել. իր ունայն ու ցաւագին ճիգէն յոգնած մանկամարդ աղջիկը ինկաւ խոտերուն վրայ, կարծես ուզելով բաժնուիլ անկէ, ինք ալ ջնջուելու, անհետանալու համար բոլոր անհետացած բաներուն հետ :

— Համբիկ, Համբիկ, կը կանչէր խըղդուկ ու լալագին ձայնով, բարակ ու դեղին մատներովը խոտերուն կառչելով :

Հեռուէն, մօրը ձայնը հնչեց խղդուկ ու շնչասպառ.

— Սոֆի, Սոֆի, ո՞ւր ես ... Սոֆի :

Սթափած, աղջիկը ելաւ կեցաւ խոտերուն մէջ, գլխարկը տեղաւորեց գլխուն վրայ, եւ մօրը միացաւ, որ աղջկանը երկարատեւ անհետացումէն սկսած էր հոգըալ: Անոր դէմքին արտասովոր տժգունութիւնը տեսնելով դող ելաւ :

— Նավրում, ի՞նչ էղար, ի՞նչ ունիս, կը հարցունէր :

— Քիչ մը անհանգիստ եմ, մայրիկ, երթանք, ըսաւ Սոֆի, որ սաստիկ բաբախումէ մը կը նեղուէր եւ ամբողջ մարմնին վրայ ուժասպառութիւն մը կը զգար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ առաւօտ , ժամը 65·45էն սեսեալ՝ Թեկանը «արգիլեալ գօտի » հըռչակուած է ։ Կը սպասուի որ Ֆրանսա պայթեցնէ հիւլէական իր երկրորդ ռումբը ։

ՏԱՆԸԵՕԹԸ հրշէջներ զոհ գացած են հրդեհի մը որ յառաջ եկած է Կլազկոյի նաւահանգիստին մէջ ։ Քառորդ միլիոն լիտր Ուիսքի վառած է ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԻՒՆԻԽ՝ Հիւսիսային Կովկասցիներու Ազգ· կեդրոնին կողմէ Քանթեմիր եւ ընկերները իրենց վշտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն՝

ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ իր գաղափարակից ընկերներուն, եւ այրիին ։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ — Հ· Յ· Դ· Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն կը սգայ՝

ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահը եւ իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Տէր Թովմասեանին ։

×

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհիներ, Զարուհի Տէր Թովմասեանի եւ Օր· Շէօհլէեանի ողբացեալ Սահակ Տէր Թովմասեանի ցաւալի մահուան առթիւ ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Ս· Հայրապետեան՝ 10 Ն· Ֆ·, Շուշանիկ Գրիգորեանի , Պ· Լեւոն Քէնտիրեան՝ 10 Ն· Ֆ· Ոսկեան Քէնտիրեանի յիշատակներուն ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Յ· Տէր Յովհաննէսեան հիւանդութենէն պաշտպանման առթիւ 20ական Ն· Ֆ· կը նուիրէ հետեւեալ կազմակերպութեանց — Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին, Աղքատախնամին, Եկեղեցւոյ Կրթ· գործերուն, «Հայ-Բոյժ»ին ։ Գումար հարիւր Ն· Ֆ·) ։ Ստանալ Յառաջ)էն ։

ՍԱՐՍԷԼ — Հ· Յ· Դ· «Վարդան» ենթակոմիտէն սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր գործօն ընկերոջ՝

ՕՆՆԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 31ին, Փարիզի Հօթէլ Տիէօ հիւանդանոցին մէջ ։

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները յաջորդիւ ։

Պ· Արմենակ Գասպարեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գասպարեան (Ամերիկա), Տիկին Նուարդ Պէզազեան (Փարիզ), Տիկին Հայկանոյշ Բաղտասարեան (Փարիզ), Տիկին Սաթենիկ Զաքարեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պէզազեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վահագ Պէզազեան (Փարիզ), Պ· Վահագ Բաղտասարեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Զաքէոս Զաքարեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Տէր Վարդանեան (Մարսէյլ), խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քենիին, մօրաքրոջ, հօրեղբօր աղջկան եւ ազգականին

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 29ին, ժամը 10ին Թիմոնի հիւանդանոցը, 65 տարեկան հասակին ։ Թաղման տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի 1 Ապրիլ, 1960, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10ին, Պոմոնի Հայոց եկեղեցին ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրանուշ Գուրուեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել պիտի տան յառաջիկայ Կիրակի 3 Ապրիլ, Ալֆորվիլ Ս· Պ· Պ· Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Թ Ա Տ Ե Ր Ա Կ Ա Ն Բ Ա Ց Ա Ռ Ի Կ Ց Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի, 3 Ապրիլ, ժամը 15ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

Salle des Fêtes de Sarcelles - Place du XI Novembre

կը ներկայացուի Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն՝

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ ԱՐԾԻՒԸ

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ· ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Պ· ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ԷՍՔԻՃԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ եւ մասնաճիւղիս լաւագոյն ուժերուն

Հաղորդակց· միջոցներ · — Փոքր տը լա Շափելէն առնել 268 թիւ հանրակառքը դէպի Վիլիէ լը պէլ եւ իջնել Սարսէլ «Նոյեմբեր 11ի» հրապարակը կամ կառախումբ՝ Կառ տիւ Նոռէն ժամը 13·45 եւ 15·10, իջնել Վիլիէ լը Պէլ եւ առնել 268 թիւ հանրակառքը ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի «Բարդէն Սիւնի » խումբի կողմէ, 2 Ապրիլ, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Փէրկոլա (Ռոն Փուէն) շքեղ սրահին մէջ, Անտրէ Քռնաթան եւ Ֆրէտ Գովի անուանի զոյգ նուագախումբերը պիտի ստեղծեն . շատ հաճելի ժամեր եւ զանազան անակնկալներ ։ Հայկական մթնոլորտ եւ առատ կերուխում ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Հրաւէր Միջմասնաճիւղային ժողովի

Ֆ· Կ· Խաչի Կեդր· վարչութիւնը արտակարգ ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերը յառաջիկայ Բշ· օր 4 Ապրիլ ժամը 16 – 18 «Թէաթան» սրճարանի վերնայարկը, մէթրօ Քառէ ։

Մասնաճիւղերու պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ԳԻՆԵՁՕՆ

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի « Բարդէն Սիւնի» խումբը իր ակումբին պաշտօնական բացումին առթիւ, Ապրիլ 2, Շաբաթ ժամը 19ին, կազմակերպած է գինեձօն մը, որուն սիրով կը հրաւիրուին շրջանի ընկերներն ու բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը հետաքրքրուին Նոր Սերունդի շարժումով ու գործունէութեամբ ։

Գեղարուեստական բաժին ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներու կողմէ ։

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզոն տը լա Շըմիի մէջ, 28պիս, Րիւ Սէն Տոմինիք, մէթրօ Էնվալիտ ։

Հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախաղեր ։ Երգախառն պատկերներ եւ արտասանութիւն ։

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն· Ֆ· ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ· Կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ։

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Պէրիէ Միյէ շքեղ սրահներուն մէջ, Փլաս Պէլքուռ ։

Գեղարուեստական բաժին եւ հաճելի անակնկալներ ։ Պիտի երգէ Տիկին Արաքսի Մուրատեան (Փարիզէն), իրենց մասնակցութիւնը կը բերէ Տէր եւ Տիկին Մուրատխանեանի պարախումբը, Վալս էմփէրիալ, Ֆրէնչ քանքան եւ հայկական պարերով ։ Ինչպէս նաեւ Թաքարէն Հաբէլեան եղբայրներ պիտի նուագեն ու երգեն Հայկական եղանակներ ։

Ընտանեկան ուրախ զուարթ մթնոլորտ ։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ խումբ մը սիրողներու, կը բեմադրուի՝

«ԶԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»Ն

(Կատակերգութիւն 3 արար)

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Շամպը տը Քոմէրսի ընդարձակ սրահը, 8, Րիւ Տէ թրուա Քոնիլ, Պորտօ ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ — Հ· Յ· Դ· Ֆրլ· կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու, մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այսՇաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ ։ ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ· Մ· Ը·Մ·ի կողմէ ։

Ապրիլ 2ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին ։ Առնոնվիլի մեծ սրահին մէջ ։

(Փառք էքսփոզիսիոն) ։

Այս առթիւ վարձուած է տեղւոյս հանրածանօթ Ժիլ Մօլայի նուագախումբը ։

Կը հրաւիրուին Կեդր· Ֆրանսայի քոյր մասնաճիւղերուն հայ մարզիկները ։

ՄԵԾ ՊԱՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած ԱՐԾԻՒ Մարզական Միութեան կողմէ ։ Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 22էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի մեծ սրահին մէջ ։

Eddy Warner

Եւ իր նուագախումբը (Փարիզէն)

Cotillons

Հաճելի մթնոլորտ, անակնկալներ ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Կապ· Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ ։ Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Համօ Օհանջանեանի սրահին մէջ ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին ։ Կիւլպէնկ (Կիւլը) սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ իր փանթէզիներով ։

Մուտքը ազատ է ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակուին Մայիսի վերջը ։

Այն ծնողքները որոնք կ՚ուզեն արձանագրել տալ Կապ· Խաչին, Դիմել հետեւեալ հասցէներուն ։

Մարսէյլի քաղաք Տիկին Թութէլեանի, 4 Րիւ Փարմանթիէ, Պոմոն, Տիկին Տօլպաշեանի 23 Պուլվ· տը Պօմոն, Տիկին Շալճեան Սէն Ժերոմ ։

ՀԱՅԱԾԷՍ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի 3 Ապրիլ, ժամը 10·30ին, հայկական հանդիսաւոր Ս· պատարագ եւ քարոզ՝ Վատիկանի ձայնասփիւռէն ։

Պիտի քարոզէ Գեր· Ներսէս Վրդ· Սեթեան՝ Տեսուչ Հռոմի Լեւոնեան Հայ վարժարանի ։ Միջին ալիք՝ 196 մ·, կարճ ալիք՝ 19·84, 25·67, 31·10 ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 2 ԱՊՐԻԼ — SAMEDI 2 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8764 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4565

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՌ ՊԱՀԵՆՔ ՃՐԱԳԸ

Սփիւռքի Հայութեան համար չկայ աւելի այժմէական, առիթողական — ու նաեւ մնայուն — պահանջ՝ քան նոր սերունդի փրկութիւնը, որուն կուտանք «ազգապահպանում» անունը:

Այդ պահանջը աւելի եւս զգալի է Արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ, ուր չունինք ինքնապաշտպանութեան միջոցներ՝ բաւարար չափով:

Մեր ազգային բոլոր կազմակերպութիւնները պէտք է ձգտին մէկ նպատակի, — ստեղծել ինքնապաշտպանութեան ամուր կռուաններ, որպէսզի մեր հայրերէն մեզի ժառանգ ձգուած հայկականութիւնը փոխանցենք մեր զաւակներուն եւ թոռներուն, որպէսզի դարերով ամեհի փոթորիկներու եւ ալեկոծութեանց կուրծք տալէ վերջ, մեր նաւը չընկղմի օտար ափերու վրայ:

Դպրոցն է ամէնէն ամուր եւ մնայուն կռուանը: Հայկական դպրոցը: Հայերէնի շաբաթական դասընթացքները — առ ի չգոյէ լաւագոյնին — կրնան որոշ դեր կատարել: Պէտք է բազմապատկել անոնց հետեւող աշակերտներուն եւ աշակերտուհիներուն թիւը, որ քանի՛ տարիները կը սահին, ա՛յնքան պակսելու վրայ է, ըլլայ Փարիզի թէ գաւառի մէջ:

Ֆրանսահայերը բախտաւոր են, որ փարիզեան շրջանին մէջ ունինք երկու հայկական կանոնաւոր դպրոցներ, մէկը մանչերու, միւսը աղջիկներու համար:

Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանն ու Ռէնսիի Դպրոցասիրացը երկու փայլուն աստղեր են, որ կը լուսաւորեն մեր պանդուխտ խաւար երկնակամարը:

Լոյսի այս կրկնակ փարոսները նախախնամական դեր կը կատարեն մեր գաղութին մէջ, որ հետզհետէ կ՚աճի:

Հայութիւնը տակաւին «գաղթական» էր, երբ այս երկու դպրոցները բացին իրենց դուռները: Առանց Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան եւ Դպրոցասէր Տիկնանց Միութեան ջանքերուն ու զոհողութեանց, մենք չէինք ունենար զանոնք:

«Գաղթական» ըլլալէ դադրած եւ բաւական դարձած մեր գաղութը ի վիճակի է այժմ ոչ թէ երկու, այլ չորս-հինգ դպրոց պահելու Ֆրանսայի մէջ:

Մինչ այդ հայրենասէր ամէն Հայու նուիրական պարտականութիւնն է գուրգուրալ մեր ունեցածին վրայ:

Մեր զոյգ մը վարժարանները հայերէն լեզուն ու գրականութիւնը սորվեցնելէ զատ նաեւ ազգային ոգի կը ներշնչեն նոր սերունդին: Այս վերջինէն ինչ որ փրկենք շահ է մեզի համար:

Անցեալ կիրակի Սեւրի դպրոցին աշակերտները սարքեր էին թատերական յաջող հանդէս մը՝ խանդավառութիւն ըստեղծելով, ինչպէս կը հաստատէր մեր թղթակիցը:

Վաղը՝ կիրակի, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիներն ալ պիտի տան գեղարուեստական ցերեկոյթ մը: Իրենց յայտագրին մաս կը կազմեն հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախաղեր, երգեր եւ արտասանութիւններ:

Տարեվերջի մրցանակաբաշխութեան հանդէսներէն զատ պարբերաբար տրուած նման գեղարուեստական ցերեկոյթներ առիթ կ՚ընծայեն աշակերտներուն եւ աշակերտուհիներուն աւելի զարկ տալու հայերէն լեզուին եւ զարգացնելու իրենց ճաշակը:

Դպրոցասիրացը ութսուն երկարաձիգ տարիներու վաստակով բեռնաւոր անցեալ մը ունի՝ արդիւնաշատ ու բեղնաւոր:

Վաղուան հայ գիտակից մայրերն են, որ կը պատրաստուին Ռէնսիի կրթական յարկին տակ:

Քաջալերենք զայն:

Վա՛ռ պահենք ճրագը:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ ՌԱՄՊՈՒՅԷԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Խրուշչեւ Փարիզ վերադարձաւ: Վերջին հանգրուանը եղած էր Ռուան: Առաւօտ կանուխ, խորհրդային վարչապետը այցելեց Ֆլէնի ինքնաշարժներու Ռընոյի գործարանը ուր հետաքրքրութեամբ քննած եւ դիտած է ֆրանսական ճարտարարուեստի այս կարեւոր ճիւղը:

Ռընոյի գործակալութիւնը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած է զանազան նուէրներու կարգին, նուիրելու կապտագոյն Ֆլորիտ մը: Տեղական թղթակիցներու համաձայն, Խրուշչեւ եւ իր ընտանիքը Մոսկուա պիտի վերադառնան ծանրաբեռնուած՝ հետաքրքրական եւ արժէքաւոր նուէրներով:

Հինգշաբթի առաւօտ, խորհրդային վարչապետը վերջացուց գաւառական իր պտոյտը եւ վերադարձաւ Փարիզ: Հազիւ մայրաքաղաք հասած, կ՚ընդունի «Աշխատանքի Սակարան»ին եւ Սէ. Ժէ. Թէի (համայնավար) պատուիրակութիւնները: Հակառակ իր սովորութեան, 13 էջերէ բաղկացած գրաւոր ճառ մը ներկայացուց: Խօսակցութիւնը կը դառնայ Խորհրդային Միութեան տնտեսութեան եւ բանուորներու կեանքի մակարդակին շուրջ: Խրուշչեւ առիթը չի փախցներ քարոզչութիւն ընելու: Արդարեւ, խօսակցութեանց ընթացքին ի մէջ այլոց կ՚ըսէ — «Ինքնավստահ ենք, որովհետեւ զօրաւոր ենք. ասոր համար է որ խաղաղ մրցակցութեան կողմնակից ենք: Պիտի չպարտադրենք մեր իրաւակարգը ուրիշներու. Թող աշխարհի բանուորները իրենք չափեն եւ որոշեն: Մեր սահմանները բաց են. եկէք, աղ ու հացով ձեզ պիտի ընդունինք: Միայն զէնքով մի գաք այլապէս հարկ եղած վերաբերում մը ցոյց կուտանք»: Ժամը 14,10ին, Խրուշչեւ միշտ կը խօսի: Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Վինոկրատով կամաց մը ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ եւ Խրուշչեւ կարճ կը կապէ:

Երեկոյեան ժամը 17ին խորհրդային դեսպանատունը ընդունելութիւն մը կազմակերպած է, որուն ներկայ եղած են պետական եւ քաղաքական 300 դէմքեր:

Ժամը 20ին, Խրուշչեւ Փարիզէն Ռամպույէ կը մեկնի: Այս ձեւով կը վերջանայ խորհրդային վարչապետին Ֆրանսա այցելութեան «գրօսաշրջիկի» բաժինը: Ուրբաթ սկսան տը Կոլ — Խրուշչեւ քաղաքական խօսակցութիւնները:

× Խորհրդային դեսպանատան ընդունելութեան ընթացքին, Շապան-Տելմաս կը հարցնէ Խրուշչեւի թէ յոգնա՞ծ չէ: «Եթէ շուտ յոգնողներէն ըլլայի, — կը պատասխանէ Խրուշչեւ — զիս կը փոխարինէին: Հարիւր հոգի կայ որ իմ տեղս անցնիլ կ՚ուզէ»:

× Ապահովութեան մարմինները երեւան հանած ու ձերբակալած են 37 տարեկան Ժան Ժաք Տելմաս անունով հանգստեան կոչուած ենթասպայ մը որ Մոնթոպանէն Փարիզ եկած է Խրուշչեւի անձին դէմ մահափորձ կատարելու մտադրութեամբ: Իր բարեկամին տանը մէջ, որ իր կարգին ձերբակալուած է, գտած են ձեռնառումբեր եւ ատրճանակ: Նոյն խնդրով՝ Մոնփելիէի մէջ երկու հոգի եւս ձերբակալուած են:

× «Փրաւտա» կը ձաղկէ այն թերթերը որոնք «դիտումնաւոր կերպով կ՚այլանդակեն Խրուշչեւի այցելութեան արժէքն ու գտած ընդունելութիւնը»:

× Խորհրդային փոխ-վարչապետը՝ Կոսիգին յայտարարեց թէ «200 միլիոն խորհրդային հպատակներ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին իրենց վարչապետին Ֆրանսա պտոյտին»:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ - ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԱՂՈՐԴԱՅՆԻՆ

ԱՊԱԶԻՆՄԱՆ ՇՈՒՐՋ, ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄՕՏԱԼՈՒՏ ԿԸ ՆԿԱՏՈՒԻ

Քէմփ Տէյվիտի մէջ Այզընհաուըր - Մաքմիլըն խօսակցութիւնները յանգեցան զինաթափութեան արեւմտեան նոր եւ բարեփոխեալ ծրագրի մը: Նոր եւ վերամշակուած ծրագիրը քննելով, միջազգային դէտերը այն կարծիքը կը յայտնեն թէ երկու կողմերն ալ համաձայն են կենսական եւ հիմնական արժէք ներկայացնող կէտերուն շուրջ:

Մօտ տասը օր առաջ, Ժընեւի մէջ՝ Զօրափին, խորհրդային պատուիրակը, ընդունեցաւ (մէկ կէտի շուրջ վերապահութեամբ մը միայն) Արեւմուտքի այն տեսակէտը որով կ՚ուզէին արգիլել տակ առնել բոլոր ձեւի կորիզային զէնքերու փորձարկումները: Միակ վերապահութիւնը, կամ աւելի ճիշդ՝ պայմանը, զոր դրաւ Զօրափին, հետեւեալն էր — Ստորերկրեայ փոքր ատիճանի փորձերը արգիլել չորս կամ հինգ տարուան ժամանակամիջոցի մը համար, մինչեւ որ կարելի ըլլայ ստուգումի գործնական միջոցներ գտնել: Ամերիկեան ծրագիրը կը նախատեսէր թոյլ տալ, ցորչափ կարելի չէր ճշդել եւ ստուգել ստորերկրեայ փոքր ատիճանի պայթումները:

Վերամշակուած իրենց ծրագրով Այզընհաուըր եւ Մաքմիլըն կ՚ընդունին խորհրդային տեսակէտը: Միայն Այզընհաուըր ներքին վարչական պատճառներով կը պահանջէ որ ընդհատումի շրջանը 7-8 ամիս միայն տեւէ: Այզընհաուըրի պահանջը կը բխի այն մտահոգութենէն, որ մօտ ատենէն տեղի պիտի ունենան նոր ընտրութիւններ Մ. Նահանգներու մէջ, ուստի նոր կառավարութիւնը կրնայ եւ իրաւունք ունի չճանչնալ նկատելու համաձայնագիրը:

Միջազգային ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Խորհրդային Միութիւնը պիտի ընդունի Արեւմուտքի նոր ծրագիրը, քանի որ հիմնական տարակարծութիւնները հարթուած են:

Մասնաւորապէս պարագայ մը, որ երկու հակամարտ ճակատներն ալ հարկադրաբար նկատի կ՚առնեն, հետեւեալն է: Եթէ ապազինման շուրջ շուտափոյթ համաձայնութիւն մը չգոյանայ, բոլոր ազգերն ալ, առաջին հերթին՝ Զինաստան պիտի ձեռնարկեն հիւլէական զէնքերու շինութեան: Առանց մեկնաբանութեան կարելի է երեւակայել այն ահեղ եւ վըտանգաւոր կացութիւնը որ պիտի ստեղծուի նման պարագայի մը:

Չորեքշաբթի օրուան մամուլի ասուլիսին այս մտահոգութեան արձագանգը ըրաւ՝ Նախագահ Այզընհաուըր: Արդարեւ Այք յայտարարեց թէ «Խ. Միութեան հետ համաձայնութիւն մը գոյացնելու ձգտումը կը բխի այն փաստէն, որ վերջ մը տրուի հիւլէական ակումբի ընդարձակման, որ արդէն երեքէն չորսի բարձրացած է»: Ուրիշ խօսքով՝ Ամերիկա — միեւնոյն ատեն Խ. Միութիւնը — կը զգան այն մեծ վտանգը, որ կրնայ գոյանալ, եթէ երբեք զանազան ազգեր յաջողին կորիզային զէնքեր պատրաստել:

Այս ընդհանուր մտավախութիւնը թերեւս պատճառ դառնայ, որ Ժընեւի, ապա Փարիզի վերին ժողովին մէջ Արեւելք եւ Արեւմուտք իրաւախոհութեան մը գան ու վերջ դնեն քայքայիչ զինարշաւի ներկայ տենդոտ մրցակցութեան:

Ցամենայն դէպս մանրամասնութիւններ կան, որ դեռ կը մնան առկախ ու կը կարօտին լուսաբանութեան եւ քննութեան:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Բ. ՌՈՒՄԲԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ

Ինչպէս կը սպասուէր, ուրբաթ առաւօտ ժամը 6,15ին, Ռեկանի մէջ, ֆրանսական հիւլէական Բ. ռումբը պայթեցաւ: Ժամը 6,25ին կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը շեշտէր թէ ռումբը հողին վրայ պայթած է եւ փետրուար 13ի ռումբէն նուազ զօրաւոր էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ «Տասներու» ժողովին բուռն վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցած է Անգլիոյ եւ Խորհրդային պատուիրակին միջեւ: Օրմսպի-Կոր, անգլիացի, ըսած է «յաւակնութիւնն ունիք կարծելու թէ ձեր ծրագիրը չորս տարիէն գործնական կ՚ըլլայ: Իրականութեան մէջ մեզի կը հրամցնէք Ք+4 տարուան ծրագիր մը: Ք. այն ժամանակն է ուր 82, թերեւս ալ 90 պետութիւններ համաձայնութեան մը պիտի կարենան գալ: Անկէ զատ ձեր ծրագիրին կը պակսին գործնական եւ ճշգրիտ ըլլալու առաւելութիւնները: Չէք ճշդեր թէ ի՞նչպէս առաջքը պիտի առնուի կորիզային զէնքերու արտադրութեան ու ոչ ալ կը խօսիք հսկողութեան մասին»: Իր կարգին Զորին քննադատած է Արեւմտեան ծրագիրը:

ՔԱՍԸՄ յուզուած ձայնով կոչ մը ըրաւ Պաղտատի ձայնասփիւռէն՝ Իրաքցիներուն, որպէսզի վերջ դնեն «յիմար սպանութեանց»: Վարչապետը աւելցուց — «Ճիշդ է որ կրօնական պատճառներ ալ կան սպանութեանց: Պետութեան կրօնքը իսլամութիւնն է, բայց Սահմանադրութիւնը կ՚երաշխաւորէ պաշտամունքի ազատութիւնը, եւ բոլոր դաւանանքները պէտք է յարգուին: Ցետոյ Իրաքի ժողովուրդը միայն Արաբներէ կազմուած չէ, այլ եւ Քիւրտերէ, Հայերէ, Թիւրքմէններէ եւ ուրիշ փոքրամասնութիւններէ: Մեր յեղափոխութեան հիմն իսկ է այս միութիւնը»:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ ձայնասփիւռ ճառով մը շնորհակալութիւն յայտնած է Հնդկաստանի, որուն բարոյական աջակցութիւնը 1956ին «արտակարգ ազդեցութիւն ունեցած է համաշխարհային հանրային կարծիքին վրայ»:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Թարսատալմի Զեմլէ կը գրէ թէ շատ ուսանողներ տակաւին հաւատացեալ եւ ազգայնական են եւ հարկ եղածին չափ մարքսեան դաստիարակութիւն չունին:

ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ձեռք առնուած են Հարաւային Ափրիկէի Հանրապետութեան սեւերուն դէմ: Կառավարութիւնը մտադրած է ճզմել ամէն ցոյց եւ բողոք:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ Գահիրէի մէջ հաւաքուած է ու քննելու վրայ է Ալժերիոյ եւ Պաղեստինի հարցերը:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ընդունեցաւ Մարոքի պաշտպանութեան նախարարը: Խօսակցութեան նիւթն է Մարոքի ֆրանսական բանակի պարպումը:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ամէն օր հեռախօսով կամ անձամբ մեզի կը դիմեն՝ տեղեկութիւն ուզելու համար ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ երկրորդ եւ վերջին նուագահանդէսին համար, որ տեղի պիտի ունենայ Փլէյէլի սրահին մէջ, յառաջիկայ կիրակի, Ապրիլ 3, ժամը 20,45ին:

Մեր գիտցածը այսչափ է: Մինչեւ այսօր կազմակերպիչ Յանձնախումբը մեզի ոչ պաշտօնական ազդ է ղրկած, ոչ ալ այլ տեղեկութիւն տոմսերու վաճառման մասին:

ՅՈՒՇ ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԵՆՔ ԱՊՐԵՐ

Իբրեւ զինակից Գերմանիոյ եւ Աւստրիա Հունգարիոյ, Թուրքիա պարտաւորուեցաւ զօրաբաժին մը ղրկել Կալիցիա, օգնելու համար իր զինակիցներուն, մանաւանդ Աւստրեհունգարիոյ, որ սկըսած էր տկարութեան նշաններ ցոյց տալ ռուսական գրոհներուն առջեւ: Համաձայնական բանակները ծանր պարտութիւն մը կրած էին Տարտանէլի մէջ ու լքած դիրքերը, ուր գրեթէ դադրած էին այլեւս կռիւները եւ Թուրքերը կրնային քիչ մը ազատ շնչել:

Աւստրիական ճակատի զինուորական գործողութեանց օգնելու այդ պաշտօնը յանձնուեցաւ Տարտանէլի շրջանի կռիւներուն մասնակցող Ճէվատ փաշայի 15րդ զօրաբաժնին (15·000 սուին) եւ միացաւ աւստրիական բանակին՝ վերին հրամանատարութեամբ Կոմս Գոթմերի: Շաբաթներ տեւող պատրաստութենէ ետք, զինուորական երկար կառախումբը Ուզուն Քէօփրիւի կայարանէն վերջապէս սկսաւ շարժիլ:

Խորինէն մեր ետեւը ձգած՝ կը դիտեմ շուրջիս բնանկարը: Պուլկար հողին վըրայ ենք: Կատարեալ հակադրութիւն Թուրքիոյ: Դաշտեր հերկուած ու յստակ, պտուղներով ծանրաբեռն մրգաստաններ ու պարտէզներ, լեռներու լերկ գագաթներ ու հօտաղը՝ որ այծերը կ՚արածէ՝ մախաղը ուսին: Նոյն համայնապատկերը՝ մինչեւ Սերպիա: Երկաթուղիին երկու կողմերը, ամբողջ երկայնքին, պտղատու ծառեր: Ոչ մէկ պահապան կայ: Կը նշանակէ թէ ժողովուրդը վարժուած է չդպչիլ անոնց: Ի տես պըտուղներուն, Թուրք զինուորները կը սկսին իրենց ձեռքերը երկարել ծառերու ճիւղերուն, կամ վար կ՚իջնեն պտուղ քաղելու՝ կարծես իրենց սեփականութիւնն ըլլայ: Մեզի հետ է բանակին «նուագախումբը», փողն ու տավուլ – զուռնան*: Ամէն անգամ եւ ամէն ուր որ կանգ կ՚առնէ կառախումբը,* տավուլ – զուռնան *զգալի կ՚ընէ իր ներկայութիւնը՝ խլացուցիչ աղմուկով: Զինուորներ վակոններէն վար կը ցատկեն, կը սկսին հոպիտական պարերը,—* զէյպէկ, չիֆթէ – թէլլի, կիւլէշ:

Մեր ճամբորդութիւնը տեւեց գրեթէ տասնըհինգ օր: Զին. կառախումբ ըլլալուն՝ մեզ կը նետէին երկրորդական գիծի մը վրայ, ուր պէտք է սպասէինք մինչեւ մայր գծին բացուիլը:

Նուագն ու պարերը մեծ յաջողութիւն գտան մեր անցած դրացի երկիրներուն մէջ: Կը թուի թէ կայարանէ կայարան լուր կուտային իրարու: Արդարեւ գիշեր թէ ցերեկ՝ կառախումբը հազիւ կանգ առած՝ մարդիկ կը զարնէին մեր վակոններուն, խնդրելով որ կրկնուէին նուագն ու պարերը:

Պուլկարիոյ մէջ, մանաւանդ Սոֆիա ու Ֆիլիպէ, մեզի լաւ ընդունելութիւն ըրին: Կիներ ու աղջիկներ ծաղիկներ կը տեղացնէին կառքերուն վրայ: Կը շփէին, բայց նազանքով ու ժպտադէմ կը հանդուրժէին զինուորներու սիրալիր ու վըրան-բաց արտայայտութիւններուն: Պատկերը բոլորովին փոխուեցաւ Սերպիոյ մէջ: Դէմքերը խոժոռ էին, ոչ համակրական: Կ՚անցնինք Նիշէն, Սկիւպէն, նոր մզկիթներու մինարէները կը ցցուին երկինքն ի վեր, եւ կը հասնինք Պելկրատ: Քաղաքը ծանրօրէն վնասուած է ռմբակոծութիւններէն: Դանուբի վրայ երկաթաշէն երկար կամուրջը, որ Սերպիան կը միացնէ Հունգարիոյ, քանդուած է: Հսկայ զանգուածը շրջուած կը պառկի գետին մէջ: Անոր քով փայտէ առժամեայ կամուրջ մը շինուած է Գերմանացիներուն կողմէ:

Պելկրատի ժողովուրդը ցցուած ըրտունջներով ու թշնամական արտայայտութիւններով կը դիմաւորէ մեր մուտքը: Կը պատմեն թէ մայրաքաղաքին բնակիչները, մանաւանդ կիները, կատաղի դիմադրութիւն ցոյց տուած են գերման բանակներուն, պատուհաններէն թափելով եռացած ջուր ու մոխիր: Քանի մը օր կը մնանք այս քաղաքին մէջ, սակայն արտօնուած չենք զօրանոցէն դուրս ելլելու, խառանթինա *կայ: Որոշեալ ժամուն մեր բանակէն երկար շարքերը կը դիմեն դէպի կամուրջ ու զինուորական քայլերով, ուժասպառ եւ պատառոտուած, կը հասնինք դիմացի ափը, Հունգարիոյ սահմանագլխի առաջին քաղաքը՝ Սեմլին: Կ՚անցնինք Փրզեմիսլէն, որուն աւերակները կը մնան տակաւին, ու կը մտնենք Լեմպէրկ (այժմ Լվով): Այստեղ այլեւս եկած ենք իբրեւ բարեկամ եւ՝ ազատարար, կռուելու համար իրենց հետ՝ կողք – կողքի:*

Մեր կցկտուր խօսակցութիւններէն կը գուշակեմ որ ասոնց մէջ ալ ազգայնական գաղափարներ մուտք գործած են: Հունգարները կ՚ուզեն ազատագրուիլ աւստրիական տիրապետութենէն ու տիրանալ անկախութեան: Ուճկարն, ուճկարն, *(Հունգար), կը գոչեն եւ իրենք զիրենք կը համարին Թուրքերուն հայրենակից, իբր թէ հաճոյք պատճառելու համար... ինծի:*

Դպրոցական դասագիրքերէն սորված էինք, որ դարեր առաջ, հայկական գաղութ մը հաստատուած էր Լեհաստան, Պուքովինա, Թրանսիլվանիա: Քաղաքներ էին հիմնած՝ բարգաւաճ առեւտուրով, սակայն օտարացած եւ Հայութենէն ուծացած: Բայց ինչ որ տեսայ Լեմպէրկի կայարանի քարափին վրայ, հաճելի անակնկալ մը եղաւ, ինծի եւ էութիւնս պարուրեց հրճուանքով ու արցունքով:

Կայարանը լեցուն է բազմութեամբ: Թրքական խաղեր, նուագ, ուրախութիւն: Չեմ յիշեր թէ ինչ պատեհութեամբ եւ ինչպէս, — արեան ձա՞յնն էր արդեօք որ խօսեցաւ, — ինծի մօտեցան երիտասարդ մը եւ գեղանի օրիորդ մը եւ Ֆրանսերէն սկսաւ հարցումներ ուղղել: Մեծ եղաւ իրենց ուրախութիւնն ու զարմանքը՝ երբ ըսի թէ Հայ եմ: Նշանակալից ակնարկներով նայեցան իրարու, — քոյր – եղբայր էին, եւ շառագունելով, գրեթէ դողդղալով մրմնջեցին — «Մենք ալ Հայ ենք, բայց կ՚ամչնանք, Հայ ենք ըսելու, որովհետեւ հայերէն չենք գիտեր դժբախտաբար»: Ուսանողներ էին, եղբայրը բժշկական համալսարան կը յաճախէր: Կը պնդեն որ իրենց հիւր ըլլամ քանի մը օր, կամ խօսք տամ Ծնունդը իրենց մօտ անցընելու, թէ իրենց ծնողքը շատ պիտի ուրախանայ: Եղբայրաբար ու ջերմագին կը սեղմեմ ձեռքերը հեռւոր ու օտար այս քաղաքին ոչ հայախօս՝ բայց սրտով Հայ մնացած այս զոյգ մը տատրակներուն, խոստանալով գրել իրենց: Մեր նամակագրութիւնները շարունակուեցան մինչեւ Պոլիս, որոշ ժամանակ մը: Աւելի քան քառասուն տարի է անցեր, բայց մտքիս մէջ խորապէս դրոշմուած է այս կարճատեւ հանդիպումս:

Դանուբի հանդիպակաց ափերուն վրայ տարածուած նախկին Աւստրեհունգարիոյ մայրաքաղաք Պուտափէշթը մեր ետեւ ձգելէ ետք, շոգեկառքով ճամբորդութեան մեր վերջին հանգրուանը եղաւ Կալիցիոյ (Լեհաստան) Քուաժանի կոչուած գիւղաքաղաքը: Անկէց անդին կըռուի ճակատն էր այլեւս: Թնդանօթները արդէն կը գոռային:

Ընթերցողները, անշուշտ, չեն սպասեր որ կռիւներուն մանրամասնութիւնները տամ այստեղ: Անոնք ընդհանուր բընոյթ կը կրեն: Նպատակս է վերյիշել միայն քանի մը յատկանշական դէպքեր: Փոխուեցան մեր զինուորական համազգեստները, անոնց փոխարինեցին աւստրիական «կոլֆ» տարազները, իրենց սարօքն: Սկսանք խրամափորութիւնը ու գետնափոր նկուղներու (տէֆնըֆ) *կառուցումը: Լայնատարած ու խիտ անտառներուն ծառերը նօսրացան, շնորհիւ ռմբակոծումներուն եւ թրքական տապարներուն ու սղոցներուն՝ կառուցանելու համար «տուներ ու լայն սրահներ»: Դարձանք ստորերկրեայ բնակիչներ:*

Վրայ հասաւ Կալիցիոյ սաստկաշունչ ձըմեռը՝ բուք ու բորանով: Ամէն գիշեր 150 – 200 *զինուորներ, բահ ու բրիչով զինուած, կը տքնէին փորելու համար գետինը, որ սառ կապած՝ տեղի չէր տար անոնց հարուածներուն: Քանի մը կէտերու վրայ խնամատարական նկուղներ հաստատուած էին, ուր առողջապահական զինուորները, կէս ժամը անգամ մը, եռացած թէյով* ռոմ *կը բաժնէին խրամափորներուն ու պահակներուն եւ տաք ջուրի լոգանք կուտային անոնց ընդարմացած ոտքերուն: Թուրք զինուորները, իբրեւ ջերմ հաւատացեալ իսլամ, կը մերժէին խմել* կեավուրին *ըմպելին: Իրենց կը բացատրենք թէ Ալլահին հրամանն է խմել, որովհետեւ այդպէսով ծառայած պիտի ըլլային հայրենիքի պաշտպանութեան: Խրամափորութեան աշխատանքները կը խանգարէին նաեւ ռուսական պատուակաւոր* «հավան թօփ»*երը, որոնք խլացուցիչ աղմուկով կը պայթէին կարծրացած գետնին վրայ, իւրաքանչիւր կտորը վերածելով գնդակներու կարկուտի: Գիշերային խրամափորներուն կարեւոր մէկ մասը զոհ գնաց անոնց:*

Բաւական տարիքոտ մարդ մըն էր մեր հարիւրապետը: Ըմպելին ու կիները շատ կը սիրէր: Կը սարսափէր օդանաւերէն: Զանոնք տեսնելով՝ կը կծկուէր նկուղին մէջ: Երբ վերջ գտնէր վտանգը, խղճալի ձայնով մը կը հարցնէր. «Ա. էֆէնտի, օղլում, կորսուեցա՞ն այդ ճեռաքաները*»: Կարօտով կը յիշէր Պոլիսը, «Ա՛խ, կ՚ըսէր, փոխանակ այստեղի հարիւրապետութեան՝ պիտի նախընտրէի Պոլսոյ ճէմիչներուն պահապանը ըլլալ»: Ճակատագրականօրէն մեռաւ* «հավան թօփ»*ի մը գնդակով:*

Այնքան առատ կը ձիւնէր, որ խրամները կը լեցուէին: Հարկ կ՚ըլլար մաքրել զանոնք: Եւ ահա փոքր ազդանշանին վըրայ, երկու թշնամի բանակներու զինուորները դուրս կը նետուէին խրամներէն՝ կատակներով ու զուարճախօսութիւններով: Ռուսները համապարփակ ձիւնի սպիտակ սաւանը կ՚օգտագործէին ի նպաստ իրենց: Անոնց հետազօտիչները հագած ճերմակ, լայն գիշերազգեստներ, իրենց գլխուն՝ սպիտակ գտակ, կը պահուըտէին ձիւնաբլուրներուն քով ու կ՚առեւանգէին մեր զինուորները: Ի վերջոյ մենք ալ դիմեցինք նոյն միջոցին:

Զինադադար: Պոլիս՝ անգլիական համազգեստով: Հայդար – Փաշայի կայարանը շոգեկառքի կը սպասեմ, պաշտօնով մեկնելու համար Աֆիոն – Գարահիսար: Գիշերը աննախընթաց ձիւն տեղացած եւ երթեւեկը խանգարուած: Անգլ[...] զինուոր մը մօտենալով.

— Թարգման, ի՞նչ ազգի կը պատկա[...] նիք:

— Հայ եմ:

= Ես ալ կէս – Հայ եմ պիտի ըսե[...] բայց հայերէն չեմ գիտեր:

Հա՞յրը թէ մայրը Հայ է եղեր:

Ցիրուցան, թափառական ժողովուրդ[...] Ու սակայն կենսունակ: Կուրծք [...] դարերուն ու շարքերուն:

Ո՞ւր է գաղտնիքը:

ՇԱ[...]

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Ի ՊԱՏԻՒ ՎԱՐՊԵՏԻՆ

Երեքշաբթի իրիկուն Փալէ տ՚Օրսէ[...] շքեղ սրահները ծայրէ ծայր լեցուած էի[ն] Փարիզահայերով: Շատեր չկըցան տեղ գտնել, շատ շատեր ալ ոտքի մնացին, ներկաներու թիւը կազմակերպիչ յանձնախումբին սպասածէն անհամեմատաբար աւելի ըլլալով. եւ այդ պատճառ[ով] դաւ անախորժ խճողումի մը եւ շատերու դժգոհութեան:

Փարիզի Հայերը անխտիր եկած էի[ն] յարգելու վարպետը եւ վայելելու անոր ներկայութիւնը:

Հաւաքոյթը բացաւ Գ. Սեդրակ Քար[...]եան որ բացատրեց Արամ Խաչատուրեանին թէ իր ներկայութիւնը եւ միջազգային արժէքը ինչ հպարտութիւն կուտայ Փարիզի Հայութեան: Ներկայացնող երաժշտութիւնը արուեստներու ամէնէն [...] արտայայտութիւնն է եւ ամէնէն դիւր[ա]հաղորդը: Գ. Քարեան ներկայացուց Արամ Խաչատուրեանը եւ անոր արուեստագէտ կինը, ապա խօսք տուաւ ներկաներէն ոմանց:

Ընդունելութեան այս «ակադեմական» բաժնին մէջ օրուան հիւրը ջատագովեց Գերապայծառ Ամատունի որ հպարտութեամբ արձանագրեց թէ Արամ Խաչատուրեան հակառակ իր միջազգային համբաւին մնացած է իսկական Հայ եւ կը պարծի իր ծագումով: Փրոֆ. Ֆր[...]բեռէրիք Ֆէյտիի ճառը պիտի հրատարակենք առանձին: Յաջորդաբար խօսք առնողները եղան Պատուելի Սիսլեան, Տիկ. Ասիրբէկեան, Գեղամ Քէրէսթէճեան, Տիկին Մ. Տամլամեան, կաթ[...] Պատուիրակ՝ Սերովբէ Եպիսկ. եւ ուրիշներ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Սեդրակ Եափուճեան (դաշնակ), Գոհարիկ Ղազարոսեան [...] Նահապետ Ալալէմճեան (դաշնակ [...] թաւջութակ), Իրիս Գիւլպիւլեան (երգ), Գ. Ա. Գմրէթեան (արտասանութիւն). Տիկին Նինա Արամ Խաչատուրեան իր [...] ղինակութիւններէն երեք սիրուն կտորներ նուագեց դաշնակով:

ԲԵՄԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ՇԱՏ ԷՐ ԿԱՐՃԱՀԱՍԱԿ

Այժմ նա գիտէ թէ ինչ խոր անդունդ է բաժանում նրան Աղայից:

— Այ դու տխմար, անխելք: Ինչո՞ւ էիր ցնծում այս երեկոյ, ինչո՞ւ էիր փառաւորւում: Անյաջողութիւնը կը մտերմացնէր նրան քեզ հետ, իսկ հիմա նա ընդ միշտ կորած է քեզ համար:

×

Տանը նա երկու նամակ գտաւ: Մէկ ծրարի վրայ գործակալի կնիքն էր:

«Թատրոնապետը վստահ է ձեր աշխատասիրութեան եւ տաղանդի վրայ: Դուք հիանալի տպաւորութիւն էք թողել, բայց դժբախտաբար նա անհնարին է համարում ձեզ ընդունել»:

Մարտինը բարկութիւնից սեղմեց նամակը եւ վերցրեց միւս ծրարը:

Միւսը գեղեցիկ ծրար էր հիանալի մենագրով եւ վրայից անուշահոտութիւն էր բուրում:

Ահա թէ նա ի՛նչ կարդաց.

«Ես չափազանց ցաւեցի, որ այսօր անկարող եղայ ձեզ ընդունել, մանաւանդ որ մենք հազիւ թէ կրկին տեսնուենք այս անգամ, քանի որ ես վաղը մեկնում եմ: Բեմի վրայ ձեր ունեցած երկրորդական դերը վայել չէ ձեզ, քանի որ ձեր ընդունակութիւնը եւ տաղանդը կասկածից հեռու է եւ հաւատացէք որ նպատակայարմար կը լինէր եթէ հրաժարուէիք այդ ասպարէզից: Ես վաղուց համոզուել եմ, որ մեր օրերում ուժեղ թոքերը եւ հըսկայական հասակը բեմի վրայ աւելի են գնահատւում քան թէ խելքը, բնաւորութիւնը եւ ձիրքը: Դուք ապարդիւն կռիւ էք մղում, սիրելի բարեկամս»:

Այդ պարբերութեան հասնելուն պէս Մարտինը ձգեց անողոք նամակը, որից յանկարծ մի թուղթ վայր ընկաւ:

Նա կռացաւ եւ նկատեց որ թղթադրամ էր...

Ցասումից արիւնը խփեց նրա երեսին եւ մի քանի վայրկեան լուռ մնալուց յետոյ, նա սկսեց հեկեկալ յուսահատ ծիծաղով:

Ահա թէ ուր է հասել նա, ողորմութիւն, նա յանդգնել է Մարտինին ողորմութիւն տալ:

Նա ծիծաղում էր, իսկ արցունքները հոսում էին աչքերից:

Նա տենդային արագութեամբ մի քանի տող գրեց, կոխեց գրպանը, վերցրեց գլխարկը եւ սանդուխներից շտապ իջնելով փողոց վազեց՝

Այլանդակ դէւը, որ աղքատութեան [...] բերին երեւում էր նրան, կրկին [...] Նրա ճանապարհը մռայլ խաւարի [...] զարհուրելի խորհուրդներ շշնջալով յառաջ հրելով նրան...

Մարտինը չէր լսում փոթորկի ան[...] գոռ ձայնը եւ ոչ էլ նկատում էր ան[...]ւի հեղեղը...

Յառա՛ջ... յառաջ...:

×

Մի քանի ժամ անցած Ասպէրնի [կա]մուրջի վրայ մի թղթապանակ գտան[...] մի թղթի կտոր կար հետեւեալ ան[...] կնալի բառերով:

«Այլեւս մի մտածէք տաղանդաւոր [...] լատարի մասին, որ չկարողացաւ մի[...] բիչ ելք գտնել եւ կամաւ վերջ դրեց յոզոր կեանքին: Այլ ասպարէզ ինձ համար անկարելի էր: Ես ոչ մի [...] ցանք չեմ գործել եւ ոչ մի մեղք [...]ուած չէի քաւելու: Ես ոչ [...] էի եւ ոչ ծոյլ... ես միայն կարճահասակ էի...»:

ՖՐԵՆ[...]

(5 եւ վերջ)

(Քաղուած «Թատրոն» գրական եւ թատերական հանդէսէն, Թիֆլիս 1895)

Վերջապէս խօսքը տրուեցաւ վարպետին։ Յուզուած, Արամ Խաչատուրեան նախ իր երախտագիտական զգացումները յայտնեց իրեն ընծայուած պատիւին համար եւ շեշտեց.— «Այս պատիւը գնում է հայ ժողովրդին որ ինձ ծնել է, սնեղծեր է, երաժիշտ է արել եւ հասցրել է այս տեղ։ Հայ ժողովուրդը մեծ անցեալի տէր ժողովուրդ է եւ ես նրան կը պարտիմ իմ արժէքը»։

Արամ Խաչատուրեան քանի մը յատկանշական դրուագներ պատմեց իր կեանքէն։ Ծնած Թիֆլիզ, դաստիարակուած Մոսկուա, երբ 25 տարեկանին կը հրատարակուի իր առաջին գործը, Խաչատուրեան որուն ընտանեկան անունը Խատուրոֆ է այն ատեն Թուղթի վրայ, չգիտակից որ ինք Հայ է՝ Խաչատուրեան անունին տակ հրատարակել կուտայ իր առաջին գործը եւ այդպէս՝ անկէ ի վեր։ Վարպետը շեշտեց որ այդ զգացումը ունեցած է այն ատեն երբ երիտասարդ էր եւ չունէր այսօրուան հասունութիւնը հայկական արժէքներու մասին, հայրենասիրութեան գիտակցութիւնը եւ ազգային հպարտութիւնը։

Խաչատուրեան երբ առաջին անգամ Երեւան կ'երթայ, նուագահանդէսներու շրջապտոյտ մը կ'ընէ փիլարմոնիայի հետ Հայաստանի գիւղերը եւ քաղաքները։ Իջեւան մը Լենինականի մէջ, հանդիսականները իրեն հարց կուտան թէ հայերէն կը խօսի՞, ու վարպետը կը սկսի խօսիլ իր մայրենի լեզուն։ Այն ատեն, բսաւ Խաչատուրեան, «հասարակութիւնն էլ, ես էլ յուզուեցինք եւ նրանք էլ, ես էլ երաժշտութիւնս մոռացանք»։

Արամ Խաչատուրեան ապա շեղելով քիչ մը իր նիւթէն յայտնեց թէ շատ ցաւ զգացած է տեսնելով թէ Փարիզահայութիւնը ցրուած է, մէկ չէ եւ՝ պէտք է «միանայ գոնէ գլխաւոր հարցերի շուրջ։ Փոքր տարակարծութիւնները պէտք չէ մեծ հանգամանք ստանան, անոնք կարող են ժամանակի հետ կորսուիլ»։

Գալով իր երաժշտութեան, վարպետը շեշտեց թէ իր նպատակը եւ միակ փափաքն է հայ երաժշտութիւնը հասցնել միջազգային մակարդակի եւ տարածել Եւրոպայի մէջ։

Գալուստին կողմէ վարպետին նուէր տրուեցաւ զոյգ մը ադամանդազարդ թեւնոցի կոճակ։

Հաւաքոյթը փակուեցաւ ոգեւորութեան մէջ։

×

Թող թոյլ տրուի մեզի, թղթակցութենէն դուրս, կարգադիր յանձնախումբին ուշադրութեան յանձնել կարգ մը թերութիւններ որոնք ներելի չեն Լոյս – Բաղաքը եւ Եւրոպական այրելակերպը վայլող Ֆրանսահայերուն։ Կ'ընդունինք որ նախատեսուած բազմութենէն շատ աւելի մարդիկ եկած ըլլալով, դժուար էր կարենալ բոլորը տեղաւորել եւ առանց շփոթութիւն ստեղծելու, կարգապահութիւն մը ստեղծել։ Այդ չի բաւեր սակայն արդարացնելու համար որ օրուան դեղարուեստական բաժնին համար հրաւիրուած արուեստագէտներ ոտքի մնան երեք ժամ, անոնց տրամադրութեան տակ դրուի կոտրած դաշնակ մը, եւայլն … : Վայել չէ՞ր որ Տիկին Խաչատուրեանին ալ յիշատակի նուէր մը տրուէր։

Յաւալի էր նաեւ նկատել որ յայտարարութեամբ «համազգութային» բնոյթ ունեցող հաւաքոյթ մը, որ կը վայելէր նաեւ Փարիզի եկեղեցւոյ հովանաւորութիւնը, միակողմանի հանգամանք ունեցող «ակադեմական» բաժին մը ունէր։ Մշակոյթի եւ արուեստի նուիրուած հաւաքոյթի մը մէջ աւելորդ էին քաղաքական «միթինկի» ձեւ տուող բանախօսութիւններ, որովհետեւ, մենք կը կարծենք թէ սխալ տեղեկութիւններ տրուած են վարպետին փարիզահայ գաղութին մասին։ Ընդունելութեան իրիկուան ներկայ հասարակութիւնը բոլոր խօսաճճնեոէ, լաւագոյն ապացոյցն էր որ, ինչպէս Խաչատուրեան կը փափաքի, մշակոյթի, արուեստի, իր բառով «գլխաւոր հարցերի շուրջ», Հայութիւնը միշտ համախոհ է եւ միացած։

Վերջացնելէ առաջ կ'ուզէինք նաեւ յիշել ուրիշ պարագայ մը։ Սփիւռքահայ արուեստագէտները որ բեմ ելան, աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլային վարպետին ներկայացնելով Սփիւռքի ստեղծագործութիւնները։ Այլ խօսքով Հայաստանի երգերն ու բանաստեղծութիւնները Ֆրանսահայութեան համար թանկագին են, բայց վստահ ենք որ հայրենիքէն եկողի մը համար, մանաւանդ Խաչատուրեանի մը համար, աւելի շահեկան էր լսել արտասահմանի ստեղծագործութիւնները։

Շատ աւելի տրամաբանական էր ըՍփիւռքի հեղինակներուն երգերը եւ բանաստեղծութիւնները ներկայացնել հիւրին։

Եթէ հակառակ պատճառաբանութիւնը այն էր որ կ'ուզուէր հասկցնել Խաչատուրեանին թէ արտասահմանին ծանօթ են Խորհրդ. Հայաստանի բանաստեղծներն ու երգահանները, կը կարծենք որ այդ կէտը գիտեն արդէն Հայաստանէն եկողները, բայց Հայաստանը հարկ եղածին չափ չի ճանչնար արտասահմանը։ Երբ Խրուշչեւ Մարսէյլ ճաշի հրաւիրուեցաւ, անոր պոռշ կամ փիրոշքի չէ հրամցուած այլ՝ պույապէս եւ Բասխի գինի։ Մանաւանդ որ վարպետը իր ճառին մէջ շեշտեց թէ համոզուած է որ Հայաստանը առանձին չի կրնար կատարել իր փափաքած աշխատանքը հայ մշակոյթին տարածման եւ ճոխացման համար, եթէ Սփիւռքն ալ իր ստեղծագործ կարեւոր բաժինը չբերէ այդ հասարակաց նուիրական գործին։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Մուրատեան վարժարանը տօնական օրերու պէս դրօշակներով զարդարուած էր Մարտ 28ի առաւօտը։

Կէսօրուան ժամը մէկին Արամ Խաչատուրեան, ժամանակակից մեծագոյն երգահաններէն մէկը, քանի մը բարեկամներով վարժարան կը հասնէր։

Բուռն ծափերով սրահ առաջնորդուեցաւ օրուան հիւրը։ Հանդէսը, որ պատրաստուած էր աշակերտութեան կողմէ, բացուեցաւ վարժարանի քայլերգով։

Ապա, տեսուչ վարդապետը, բարի գալուստի խանդավառ խօսքերով ողջունեց հիւրը։

Աշակերտ մը կարդաց գեղեցիկ մաղթանք մը, որմէ յուզուած երգի մեծ վարպետը տաք համբոյր մը դրոշմեց անոր ճակտին։

Վարժարանի նախկին սաներու կողմէ, խօսք առաւ Պ. Վահրամ Գարկիրճեան, յայտնելով անվերապահ հիացում եւ գնահատանք իր եւ ընկերակիցներու կողմէ։ Տեղի ունեցան քառաձայն երգեր եւ արտասանութիւններ։ Ապա խօսք առաւ օրուան հիւրը, յորդորելով աշակերտները որ հայ ապրին եւ չմոռնան մայրենի լեզուն։ Ապա վարպետը դաշնակի վրայ նուագեց իր հեղինակութիւններէն երկու կտորներ։

Հանդէսին յաջորդեց հացկերոյթը։ Ճաշի ընթացքին, աշակերտները երգեցին հիւրին կողմէ հեղինակուած գուարթ «Խնջոյքի երգը»։

Խանդավառուած՝ Արամ Խաչատուրեան բաժակը վերցուց, ու կրկնելով երգէն տող մը (աղբիւրի պէս վարար լինի), ըսաւ «Հայաստանի աղբիւրների ջուրը շատ մաքուր է եւ համեղ, ձեր կեանքն ալ այդ աղբիւրների նման մաքուր լինի միշտ»։

Ճաշէն ետք, վարժարանի Ոսկեմատեանին մեծ յառաջդիմութիւն, յաջողութիւն – «Ցանկանում եմ Մխիթարեան վարժարանին, մեծ յառաջդիմութիւն, յաջողութիւն եւ նոր նուաճումներ»։

Ա. Խաչատուրեան սիրով պատասխանեց իրեն ուղղուած բոլոր հարցումներուն եւ իր անունը ստորագրեց, աշակերտներէն ներկայացուած թղթիկներու վրայ։

Կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, յետ տողց հետ լուսանկարուելու, չափազանց գոհ մեկնեցաւ վարժարանէն։

Արամ Խաչատուրեանի այս այցելութիւնը գունաւոր չարժանկարի առնուեցաւ։

Վարժարանի աշակերտները հպարտ եւ ուրախ, այս աշխարհահռչակ երգահանի այցելութենէն, գեղեցիկ օր մը ապրեցան, որ անջնջելի պիտի մնայ իրենց յիշողութեան մէջ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մարտ 28, Երկուշաբթի առաւօտ։ Դպրոցը մեծ հիւրի մը կը սպասէ, հայրենիքի հարազատ մէկ զաւակին՝ աշխարհահռչակ երգահան՝ Արամ Խաչատուրեանին։

Ներկայ են խնամակալուհիներ, բարեկամներ ու նախկին աշակերտուհիներ։

Հասաւ վերջապէս վարպետը, ընկերակցութեամբ համակիրներու։

Որքան մեծ, այնքան համեստ։ Հետաքրքրուեցաւ դպրոցին ներքին կեանքով, աւանդուած դասերով, եւ մանաւանդ ուզեց գիտնալ թէ հայրենիքի գաղափարը ներմուծուա՞ծ է աշակերտուհիներու հոգւոյն մէջ։ Իր այդ հետաքրքրութիւնը ի յնորէն գոհացում ստացաւ, երբ աշակերտուհիները զինքը ընդունեցան ճառագայթող դէմքով, ու երգելով «Անուշ Երեւան»ը։

Յետոյ փոքրիկ մը սիրուն ուղերձ մը արտասանեց։

Յուզուեցաւ Արամ Խաչատուրեան, նոյնքան յուզուեցան նաեւ ներկաները։

Եղան գողտրիկ արտասանութիւններ ու երգեր։ Խանդավառուած էին բոլորը։ Վարպետին դէմքը կը մատնէր իր ներքին անհուն հրճուանքը։ Շնորհակալութիւն յայտնեց այդ սրտաբաց ընդունելութեան համար, յետոյ խօսքը ուղղեց աշակերտուհիներուն. — «Կը տեսնեմ թէ շատ լաւ հայերէն կը խօսիք։ Շարունակեցէք այդպէս։ Սիրեցէք հայերէն լեզուն, եւ սիրեցէք մանաւանդ հայրենիքը, ես Հայ եմ ու կը սիրեմ Հայաստանը»։ Նուագեց իր հեղինակութիւններէն, ելեկտրականացնելով մթնոլորտը։ Աշակերտուհիներու ջերմ փափաքին վրայ նուագեց նաեւ «Սուրերու պարը»։ Ժամանակը կը սահէր, սահպուած էր մեկնիլ, խոստանալով կրկին ու շուտով վերադառնալ աւելի երկար ժամանակով։

Մեկնեցաւ Արամ Խաչատուրեան, եւ սակայն իւրաքանչիւրի հոգւոյն մէջ թողուց հայրենիքէն մասունք մը …

Դպրոցը երջանիկ օր մը ապրեցաւ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

•

Այս Կիրակի, Ապրիլ 3ին, տեղի պիտի ունենայ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլ – Սարսէլ մասնաճիւղի կազմակերպած թատերական բացառիկ ցերեկոյթը որ անտարակոյս յաջողութեամբ պիտի պսակուի։

Արդարեւ՝ յարատեւ շունչով, ամիսներէ ի վեր աշխատանք կը տարուի, որպէսզի Վարդանանց գիւցազնամարտին նուիրուած համանուն ողբերգութիւնը ներկայացուի արժանավայել շուքով։

Իրենց թելադրութիւններով, կարեւոր օգտակարութիւն ունեցան՝ Սողոմոն Նիկողոսեան եւ Միհրան Շիշմանեան որոնք սիրայօժար՝ ստանձնած էին դերակատարները մարզելու պարտականութիւնը։

Բեմայարդարութեամբ զբաղած է ընկ. Տիգրան Թորոսեան որ արդէն իսկ պատրաստած է ճաշակաւոր եւ նիւթին յարմար տէճօրները։ Այս աշխատանքին իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է՝ Տիկին Ալիս Խսկիճեան։

Կիրակի օրուան հանդէսին առթիւ արդար կը գտնենք նշել թէ բոլոր դերակատարներն ալ երիտասարդներ են որոնք այս օտար ափերուն վրայ ստացած են իրենց հայեցի կրթութիւնը։ Ինչ որ մեզի կրկնակի գոհացում եւ ուրախութիւն կը պատճառէ իրենց հայ բեմին եւ հայ արժէքներուն հանդէպ ցոյց տուած վառ հետաքրքրութիւնն է։ Այլապէս ի՞նչպէս բացատրել ամիսներու իրենց յամառ աշխատանքը, նիւթական եւ բարոյական իրենց ստանձնած զոհողութիւնները ու մանաւանդ այն անխառն սէրը զոր կը տածեն ու ի յայտ կը բերեն պատմական ազգային թուականի մը նկատմամբ։

Կը մնայ հայ հասարակութեան, որ կիրակի օր, Սարսէլի Թաղապետարանի սրահին մէջ, իր հոծ ներկայութեամբ քաջալերէ մեր տղաքն ու աղջիկները։

Եթէ խանդավառութիւնը իրենցն է, մեր պարտականութիւնն ալ զանոնք քաջալերել ու գնահատելն է։

Կ. Ե.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (165)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Ու ելան դուրս առկէ, մինչ արեւը դէպի հորիզոն ծռելով, տրտմատեսիլ աւերակին խեղ ու հաշմոտ ցցուածներուն կուտար երկար ստուերներ, ամբողջութիւնը չէկ լոյսի մը տակ պարորուելով, որ մըտացածին երեւոյթ մը կ'ընծայէրվայրին։

— Մայրիկ, ուրիշ անգամ նորէն գանք, կ'ըսէր Սոֆի իր մօրը, դռնէն դուրս ելլելուն շարունակ ետին դառնալով, չուզելով բաժնուիլ այդ աւերակներէն ու այդ վայրէ, լքուած ու ամայի բնութենէն, ուր հեշտալի ու դառն գինովութեան բոյլեր ապրեր էր։

— Աղջիկս,։ կ'ըսէր Կիւլիւկ հանըմ, չհասկնալով Սոֆիի հոգեբանութիւնը եւ այդ վայրը վերադառնալու անոր յամառութեան պատճառը, պարզ քմահաճոյքի մը վերագրելով, աղջիկս սա եապանի տեղը ի՞նչ ընենք գանք .. տեսնալ էր նէ տեսար …

— Չէ, մայրիկ, ես հոս շատ կը սիրեմ, կը պնդէր աղջիկը, հոս գամ նէ աղէկ կ'ըլլամ կոր, ուրիշ անգամ նորէն գանք մայրիկ …

— Թոհաֆ. ատ եօխուշներն վեր հոգիս ելաւ, Սոֆի, հէմ քու ալ ըռէնկդ աւելի նետեց …

Երբ որ տուն վերադարձան, հանըմը դեռ յետմիջօրէի իր սովորական քունը քնանալու վրայ էր։ Սոֆի իր սենեակը քաշուեցաւ, թիկնաթոռի մը վրայ իյնալու համար ուժասպառ, կրած յուզումներէն քայքայուած։ Այդ ուխտագնացութիւնը որքան քաղցր եւ սփոփարար, այնքան ալ ցնցող եղած էր։ Բայց անոր գինովութիւնը դեռ կը տիրէր իր վրայ. աչքերը գոց, անով կը յափշտակուէր, անով կ'անէանար։ Միեւնոյն պատկերները, ցաւագին եւ քստմնելի, կը հոլովուէին ցնորականօրէն իր փակ աչքերուն առջեւ. տանը աւերակները՝ օրհասական շատաշումներով, պարտէզին վայրի ու ապերասան կանանչութիւնը՝ դիւային խուացումներով։

Անոնց մէջ, ատեն ատեն, յանկարծ կը ցուէր ուրուական մը ահաւոր երեւոյթով, վիթխարի հերարձակ գլխով, արիւնոտ նայուածքով։ Գարա – Աղաճի ծովափին եւ Սիլիհտար Աղայի բլուրին մարդն էր, մեծցած, ահագնացած, ահուորցած։ Սոֆի կը սկսէր դողալ, կը լարուէր կը գալարուէր թիկնաթոռին վրայ, ինքզինքը այդ մղձաւանջէն ազատելու ունայն ջանքերով։

— Միւս օրերը, իր հոգիին տանջանքը չդադրեցաւ։ Վրիժառութեան կրակը, զղջումի եւ ապաշխարութեան մոլեռանդ թափը, ամէն բան վերսկսելու, վերականգնելու իր անօգուտ կամքութիւնը, փոխնիփոխ, խառնիխուռն, երբեմն միահաղոյն կը մրրկէին իր գանկը, կը սպառէին իր վտիտ մարմինը։

Ժամերով, դէմքը ձեռքերովը ծածկած, կը մնար, անշարժ, թմրած, ոչընչացած։ Բժիշկին դեղերը ոեւէ նպաստաւոր արդիւնք չունեցան։ Ընդհակառակն, Սոֆի աւելի դեղնեցաւ, աւելի վատուժցաւ։ Զոր հազը, զոր միշտ ունէր արդէն, հիմա աւելի յաճախ կը ցնցէր անոր ալխեղծ կուրծքը, շնչառութիւնը դժուարացնելով։ Իր խոշոր սեւ աչուրները տենդավառ ցոլքեր կ'արձակէին, տարտամ սեւեռումներով, որոնք կարծես ալ հոս չէին նայեր, հեռաւոր, անծանօթ հորիզոններու հետամուտ։

Դէմքին վրայ իր կուսականութեան պաշտելի ննջոյրը կ'երեւնար նորէն։ Մոլորումի եւ ապականութեան տիղմը, որուն մէջ ընկղմէր էր պահ մը, չէր կրցած ցայտեր նետել անոր մաքուր, անապական հոգիին վրայ։ Ցուսախաբութիւնը, ցաւը, ապաշաւը լուացեր էին զայն, մարմինին տալով իր կոյսի անբծութիւնը, նայուածքին՝ իր տրտմալի քաղցրութիւնը, Սոֆի առաջուանը եղաւ նորէն, անուշ, բարի, գթոտ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին։

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սե-րունդի, Սալ Քաւէի մէջ։

×

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորու-թեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետե-րուն։

Ապրիլ 9, Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Թէաթր Մունիսիփալի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Հայ Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ

Ֆրանսերէն խօսք կ'առնէ Պ. ԼԵՒՈՆ ՄԱԹԷՈՍԵԱՆ։

Կը խօսին ՏԷՐ ՍԱՀԱԿ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ։ ՎԵՐԱՊ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, եւ ՊԱՊԵԱՆ վարդապետ։

Օրուան բանախօս՝ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆ։

Ազգ. Միութիւնը կոչ կ'ուղղէ Վալան-սի եւ շրջակայից հայ գաղութին բոլոր հայրենակիցներուն, որ իրենց ներկայու-թեամբ, յարգանքի տուրքը մատուցանեն մեր մէկ միլիոնէ աւելի անթաղ նահա-տակներուն, եւ ոգեկոչեն անոնց անմահ յիշատակը։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համազգային Սգատօնը Ապրիլ 24ին։ Միահամուռ մասնակցութեամբ գաղու-թին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրանուշ Գուրուլեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել պիտի տան յառաջիկայ Կիրակի 3 Ապրիլ, Ալֆորվիլ Ս. Պ. Պ. Եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր յիշատա-կին։ Հանգուցեալին յիշատակը յարգող-ներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Սէնթ Էթիէնի «Բաբգէն Սիւնի» խումբի կողմէ, 2 Ապրիլ, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Փէրկոլա (Ռօն Փուէն) շքեղ սրահին մէջ, Անտրէ Քոնսթան եւ Ֆրէտ Պովի անուանի զոյգ նուագախում-բերը պիտի սողեն, շատ հաճելի ժա-մեր եւ զանազան անակնկալներ։ Հայկա-կան մթնոլորտ եւ առատ կերուխում։

ԳԻՆԵՃՕՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Էթիէնի «Բաբգէն Սիւնի» խումբը իր ակումբին պաշտօնական բացումին առթիւ, Ապրիլ 2, Շաբաթ ժամը 19ին, կազմակերպած է գինեձօն մը, որուն սիրով կը հրաւիրէ-ուին շրջանի ընկերներն ու բոլոր այն ազգայինները, որոնք կը հետաքրքր-րուին Նոր Սերունդի շարժումով ու գոր-ծունէութեամբ։

Գեղարուեստական բաժին։

ՀԱՅԱՑԷՍ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԷՆ

Այս Կիրակի 3 Ապրիլ, ժամը 10·30ին, հայկական հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ քարոզ՝ Վատիկանի ձայնասփիւռէն։

Պիտի քարոզէ Գեր. Ներսէս Վրդ. Սեթեան՝ Տեսուչ Հռոմի Լեւոնեան հայ վարժարանի։ Միջին ալիք՝ 196 մ., կարճ ալիք՝ 19·84, 25·67, 31·10։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

15–16 տարեկան աշկերտ մը որ ներկա-յացուի ծնողքին կողմէ։ Սկզբնական վը-ճարում (շաբաթական) 60 Ն. Ֆ., երեք ամիս ետք՝ յաւելում։ Դիմել՝

Tatoulian
Couverture-Plomberie
14, Rue Julien-Lacroix, Paris 20e

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ։ Այս Կիրակի կէս-օրէ վերջ ժամը 3ին, Համօ Օհանջանեանի սրահին մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կիւլպէնկ (Կիւլը) սիրայօժար մասնակ-ցութիւնը կը բերէ իր փանթէզիներով։

Մուտքը ազատ է։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ա-շակերտուհիներու կողմէ։

Ապրիլ 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Մէզօն տը լա Շըմիի մէջ, 28պիս, Րիւ Սէն Տօմինիք, մէթրօ էնվալիտ։

Հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայերէն եւ ֆրանսերէն թատերախա-ղեր։ Երգախառն պատկերներ եւ արտա-սանութիւն։

Մուտք՝ 6, 5 եւ 3 Ն. Ֆ.։

ՄԵԾ ՊԱՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած ԱՐԾԻՒ Մարզական Միութեան կողմէ։ Այս Շաբաթ երեկոյ-եան ժամը 22էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրա-յի մեծ սրահին մէջ։

Eddy Warner

Եւ իր նուագախումբը (Փարիզէն)

Cotillons

Հաճելի մթնոլորտ, անակնկալներ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ Salle Verdi - Casa d'Italia Rue d'Alger	ԼԻՈՆ, 17 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 14·30ԻՆ Salle Rameau

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՒ ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE LA R.T.F. Ի

Մեներգողներ: Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, Պ. ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ **Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ**

Կը խնդրուի նշդապահ ըլլալ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սերաստիոյ Մուրատ Ռաումնասիրաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ն. Ֆ. Տիկին Աննիկ Աբրահամեա-նէ՝ իր ամուսնոյն մահուան տարեդար-ձին առթիւ, Պ. Վահան Ասլանեանէ՝ 50 Ն. Ֆրանք։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր-նակցական Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ կը պատրաստուի տօնելու Վասպուրակա-նի յաղթական Հերոսամարտի 45րդ տա-րեդարձը Մայիսի երկրորդ կիսուն՝ մե-ծ պատրաստութեամբ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի, 3 Ապրիլ, ժամը 15ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

Salle des Fêtes de Sarcelles - Place du XI Novembre

Կը ներկայացուի Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն՝

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՐԾԻՒԸ

(Ողբերգութիւն 5 արար եւ 4 պատկեր)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Պ. ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ ՏԻԿԻՆ ԱԼԻՍ ԷՍՔԻՃԵԱՆԻ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի եւ մասնաճիւղիս լաւագոյն ուժերուն

Հաղորդակց. միջոցներ.— Փօրթ տը լա Շափելէն առնել 268 թիւ հանրակառքը դէպի Վիլիէ լը պէլ եւ իջնել Սարսէլ «Նոյեմբեր 11ի» հրապարակը կամ կառախումբ՝ Կառ տիւ Նոռէն ժամը 13·45 եւ 15·10, իջնել Վիլիէ լը Պէլ եւ առնել 268 թիւ հանրակառքը։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԵՒ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի։

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մին-չեւ լոյս, Պէրիէ Միյէ շքեղ սրահներուն մէջ, Փլաս Պէլքուր։

Գեղարուեստական բաժին եւ հաճելի ա-նակնկալներ։ Պիտի երգէ Տիկին Արաքսի Մուրատեան (Փարիզէն), իրենց մաս-նակցութիւնը կը բերէ Տէր եւ Տիկին Սութավէլեանի պարախումբը, Վալս էմփէրիալ, Ֆրէնչ քանքան եւ հայկական պարերով։ Ինչպէս նաեւ Թարաբէն Հա-բէլեան եղբայրներ պիտի նուագեն ու եր-գեն հայկական եղանակներ։

Ընտանեկան ուրախ զուարթ մթնոլորտ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31

Հռոմի Ողիմպիական խաղերը դրօսա-շրջիկներու խճողում պիտի պատճառեն այս տարի Իտալիոյ մէջ։

Մեր խումբին հանգիստ ճամբորդու-թիւնը եւ լաւագոյն բնակութիւնը օր ա-ռաջ ապահովելու համար, կազմակեր-պութեան աշխատանքները սկսած են։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օրերը շուտ կ'անցնին, ցանկը շուտով կ'ամբողջանայ։

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

Պ. ԹԱՐՈՆ
58, Bd. Serrurier, PARIS 19 - Métro Pré-St-Gervais

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise PARIS 9 - Tél. TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՔԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Ave. Béranger, ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Հրաւէր Միջմասնաճիւղային ժողովի

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը ստի-պողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերը յառաջիկայ Բշ. օր 4 Ապրիլ ժամը 16 – 18 «Ռեժան» սրճարանի վերնայարկը, մէթրօ Քառէ։

Մասնաճիւղերու պարտաւորիչ ներկա-յութիւն։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու, մարմիններու եւ խումբերու ներկայացուցիչները, այսՇա-բաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մեծ սրահին մէջ։ ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ Ապրիլ 2ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին։ Առնոնվիլի մեծ սրահին մէջ։ (Փառք էքսփոզիսիոն)։

Այս առթիւ վարձուած է տեղւոյս համ-բաւանոր Ժիլ Տօլայի նուագախումբը։

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր մասնաճիւղերուն հայ մարզիկները։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ խումբ մը սիրող-ներու, կը բեմադրուի՝

«ՁԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»ն

(Կատակերգութիւն 3 արար)

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Շամպր Քոմերսի ընդարձակ սրահը, 8, Րիւ Ֆրուա Քոնիլ, Պորտօ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ԱՊՐԻԼ — DIMANCHE 3 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8765 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4566

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Մինչ Նիքիթա Խրուշչեւ իր դղրդալից շրջապտոյտը կը կատարէր Ֆրանսայի մէջ, Փարիզահայերը առիթ կ'ունենային մօտէն ծանօթանալու իրենց տաղանդաւոր մէկ հայրենակցին հետ, որուն համբաւը լսած էին արդէն շուրջ երեք տասնեակ տարիներ առաջ:

Արամ Խաչատուրեանի Պոեմը՝ դաշնակի, մանաւանդ Պարը՝ ջութակի համար՝ նուագուած Փարիզի հայկական հանդէսներուն մէջ 1930ական թուականներուն՝ առաջին օրէն իսկ մեծապէս գնահատուած էին ծանօթ երաժիշտներու կողմէ, որոնք երիտասարդ հեղինակին համար կը նախատեսէին փայլուն ապագայ մը:

Չէին սխալած: Իր տաղանդի լրութեան հասած, անիկա տարիներու ընթացքին արտադրեց մէկը միւսէն գերազանց երաժշտական կտորներ, ամէն սեռէ, տիրանալով միջազգային համբաւի:

Խորհրդային Միութենէն վերջ Միացեալ Նահանգներուն մէջ է, որ իր երաժշտութիւնը մեծ նուաճումներ կատարեց, ժողովրդականացնելով իր անունը:

Ցայտնի խմբավարներ պատիւ համարեցին անոր համանուագներն ու քոնչերթօները ներկայացնել հանրութեան՝ շքեղ սրահներու մէջ: Մեծ նուագախումբեր սալերու վրայ արտադրեցին անոր երգերը: Իսկ ամերիկեան ձայնասփիւռը իր ամէնօրեայ յայտագրին մէջ անցուց Խաչատուրեանի անունը: Գայիանէն՝ իր զանազան պարերով, մանաւանդ «Սուսերու պարով» գագաթնակէտին հասցուց իր համբաւը: (Էքսփրէսի մէջ — 24 Մարտ — Քլոտ Սամուէլ «Սուսերու պարին անմահ հեղինակը» կը կոչէ զինքը):

Ամերիկայէն ետք է որ իր համբաւը հասաւ Ֆրանսա, ընդհանուր հիացումի եւ համակրանքի մթնոլորտ մը ստեղծելով իր անուան շուրջ՝ կարճ ժամանակի մէջ: Ֆրանսական ձայնասփիւռը մեծ երաժիշտներու շարքին անցուց իր անունը եւ յաճախ հանդիսաւոր առիթներով ներկայացուց իր երկերը:

Անցեալ կիրակի Սալ Փլէյէլի մէջ աննախընթաց յաղթանակ մը արձանագրեց Խաչատուրեան՝ խմբավարութեամբն իսկ Ֆրանսացի երաժշտական քննադատ մը, որ յաջորդ օրն իսկ կը գրէր թէ ո՛չ մէկ երգահան իր կենդանութեան ա՛յսքան մեծ յաջողութիւն գտած է:

Միջազգային անվիճելի համբաւի տիրացած տաղանդաւոր հայրենակցի մը յաջողութիւնները մեծապէս կը փայփայեն մեր հայրենասիրական զգացումները: Մանաւանդ երբ անիկա հրապարակ կու գայ իր բուն անունով եւ ամէն առթիւ հանդիսաւորապէս կը յայտարարէ թէ հայ է: Օտար թերթերն ալ կը շեշտեն իր հայկական ծագումը եւ հայկ. ժողովրդական երգերու ազդեցութիւնը կը մատնանշեն իր ստեղծագործութեանց մէջ:

Արամ Խաչատուրեան պատիւ կը բերէ Հայութեան եւ անոր պատիւը կը բարձրացնէ յաչս օտարներուն:

Անիկա իր կեցուածքով ապարէզ կը կարդայ եւ դաս կու տայ բոլոր անոնց որոնք ամօթ կը համարին իրենց իսկական անունով եւ ծագումով ներկայանալու միջազգային հասարակութեան առջեւ:

Ժամանակին շարժանկարի մեծ բեմադրիչ մը՝ Ռուբէն Մամուլեան եւս մերժած էր փոխել իր հայկական անունը:

Իսկական տաղանդը պէտք չունի զարդարուելու կեղծ փետուրներով:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1, առաւօտ, Խրուշչեւ կանուխ արթնցած է եւ պատուհանէն դիտած է Ռամպույէի դղեակին գեղեցիկ պարտէզը եւ շրջապատը: Առաւօտ ժամը 10ին սկսած է տը Կոլ – Խրուշչեւ գլուխ գլխի տեսակցութիւնը: «Մարմարներու սրահ»ը ուր տեղի կ'ունենան խօսակցութիւնները, պատմական արժէք մը ունի: Արդարեւ, 1539ին Ֆրանսուա Ա. իր թագաւորութենէն անմիջապէս ետք իրր հիւր ընդունած է Անգլիոյ Թագուհին, Մարի Ստիւարթը: Քանի մը տարի ետք Քաթրին տը Մետիսին է որ բնակութիւն կը հաստատէ: Սրահը իր անունը կը կրէ երփներանգ մարմարներուն համար, որոնցմով պատերը զարդարուած են:

Պաշտօնական խօսակցութիւնները, որոնք կարճ դադարներով — ճաշ եւ պըտոյտ — տեւած են մինչեւ ուշ գիշեր, տեղի ունեցած են խիստ սեղմ շրջանակի մէջ: Առաջին հանդիպումին — առաւօտ 10էն մինչեւ 12,30 — պետական երկու դէմքերու կողքին գտնուած են իրենց թարգմանները միայն: Երկրորդ հանդիպումին — ժամը 4էն 8 — ներկայ եղած են նաեւ վարչապետ Տըպրէ եւ խորհրդային փոխ-վարչապետ՝ Կոսիգին:

Ցամենայն դէպս անվիճելի է որ երկու պետական դէմքերը իրենց խօսակցութեանց նիւթ ըրած են միջազգային կարեւոր խնդիրներ: Պերլին եւ Գերմանիա, զինաթափութիւն, Ֆրանսայի հիւլէական ակումբին անդամակցելու պարագան եւ վերջապէս Ափրիկէ ու յատկապէս Ալժերիա:

Վերոյիշեալ հարցերուն շուրջ երկու կողմերուն տեսակէտներն ալ յստակ են: Ապազինման հարցին շուրջ տը Կոլ ճըշդած է իր դիրքը: Ֆրանսա պիտի շարունակէ շինել կորիզային զէնքեր ցորչափ հիւլէական ակումբի երեք երկիրները — Անգլիա, Մ. Նահանգներ եւ Խ. Միութիւն — տրամադիր չըլլան փճացնելու իրենց պահեստները: Միայն փորձերու դադարեցումով չէ որ, կը պնդեն Ֆրանսացիք, կարելի պիտի ըլլայ հասնիլ զինաթափութեան այլեւ անհրաժեշտ է որ փճացուին բոլոր տեսակի եւ ձեւի կորիզային զէնքերը: Անշուշտ Խրուշչեւ համաձայն չէ եւ չի բաժներ տը Կոլի այս տեսակէտը:

Գերմանիոյ եւ Ատլանտեան Ուխտի մասին խորհրդային վարչապետը ուզած է համոզել տը Կոլը որ Ֆրանսա ձեռք քաշէ Ատլանտեան Ուխտէն եւ յատկապէս Գերմանիոյ հետ ամուր գործակցութենէն: Այս կէտին մէջ եւս տը Կոլ անյողդողդ է: Արդարեւ, Էլիզէի մէջ տեղի ունեցած նախնական խօսակցութեանց ընթացքին տը Կոլ յստակ հասկցուցած է իր հիւրին թէ Ֆրանսա կապուած է Ատլանտեան Ուխտի խորովակով Արեւմուտքին, որուն կարեւոր անդամներէն մէկն է՝ Արեւմըտեան Գերմանիա:

Ալժերիոյ գալով, տը Կոլ յիշեցուցած է Խրուշչեւին թէ համակարծիք եղած է ինքնորոշման յայտարարութեան, բայց չէ շատ է Հանրապետութեան Նախագահը. «Համայնավար երկիրներու ընթացքը խոտոր կը համեմատի ձեր խօսքերուն հետ: Ինչպէ՞ս ընդունիլ արդարեւ, որ Չեխոսլովաքիան զէնք ղրկէ Ալժերիոյ ըմբոստներուն»: Խրուշչեւ խոստացած է միջամտել:

Մինչ այրերը կը խօսէին, Տիկին տը Կոլ եւ Տիկին Խրուշչեւ այցելեցին Ֆոնթէնպլոյի դղեակը:

ԿԻՐԱԿԻ առտու Խրուշչեւ Մոսկուա կը վերադառնայ:

ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ ՆՈՒԱԶ ԶՕՐԱՒՈՐ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑՈՒՑ

Ինչպէս հաղորդած էինք, երէկ, ուրբաթ առաւօտ ժամը 6,15ին Ռեկանի (Սահարա) մէջ, Ֆրանսա պայթեցուց հիւլէական իր երկրորդ ռումբը:

Ռումբը այս անգամ զետեղուած էր արուեստական տաղաւարի մը մէջ եւ պայթեցաւ գետնի վրայ (նախկինը դըրուած էր արուեստական աշտարակի մը վրայ): Ուժի տեսակէտով, ուրբաթ օրուան ռումբը նախկինէն երեք անգամ նուազ զօրաւոր էր (մօտ 20 քիլօթոն, նախկինը՝ 60էն 70 էր):

Մասնագէտները կը շեշտեն թէ «կամաւոր» կերպով թեթեւցուցած էին ռումբին ուժը: Իրենց նպատակն եղած է ուսումնասիրել նախ շողարձակումի քանակը, ապա փոքր հիւլէական ռումբերու շինութեան պարագան:

Ուրեմն, կարելի է հետեւցնել թէ Ֆրանսա մօտ ատենէն հնարաւորութիւն պիտի ունենայ շինելու կորիզային զէնքեր:

Մինչ առաջին պայթիւնով արուեստական ձողը շոգիացաւ եւ շրջապատի աւազը «ապակեցաւ», երկրորդը պատճառ դարձաւ որ հսկայ փոս մը բացուի: Ամերիկացիք որ մասնագէտ են նման փորձերու, գիտեն կուտան թէ պայթած վայրի աւազը պիտի «ապակենայ» ու պիտի կազմուի բոլորաձեւ փոս մը, անոր շուրջի հողը պիտի ճարճատի ու խախտի: Աւելի հեռու՝ գետինը պիտի ձեւափոխուի առանց ճեղք յառաջացնելու:

Մասնագէտներու հաշիւով մէկ քիլօթոն ռումբի պայթիւնի սաստկութեան ճնշումին տակ 40 մեթր շրջագիծով եւ 20 մեթր խորութեամբ «փոս» մը կը բացուի: Երկրորդ ռումբին տալիք արդիւնքը ունենալու համար պէտք է 20ով բազմապատկել:

Մասնագէտները չեն կրցած ճշդել թէ ի՞նչ պայմաններու տակ է որ կը կազմուի այս փոսը: Հաւանալի է ուրեմն, թէ ռումբը պայթեցնող մասնագէտները պիտի աշխատին լուծել այս գաղտնիքը: Ճինուորական գործողութեանց համար կարեւոր է հասկնալ ռումբի մը պայթումով գոյացած վնասին տարողութիւնը:

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ՊՈՆ — Արեւմտեան Գերմանիոյ պետական շրջանակները դիտել կուտան թէ Արեւմուտքի պաշտպանութիւնը աւելի եւ պիտի զօրանայ, շնորհիւ Ֆրանսական հիւլէական ռումբին. այսուհանդերձ բաղձանք կը յայտնեն որ զինաթափութեան շուրջ համաձայնութիւն մը գոյանայ եւ կորիզային զէնքերու շինութիւնը աւելորդ դառնայ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ — Ամերիկեան պետական շրջանակները կը խուսափին մեկնաբանութիւններէ եւ կարծիք յայտնելէ, բայց կը յուսան թէ Ֆրանսա դրական վերաբերում ցոյց պիտի տայ զինաթափութեան ժողովին մէջ ու պիտի ձգտի իրականութիւն դարձնել ապազինութիւնը:

ԼՈՆՏՈՆ — «Սքոթսմէն» թերթին կարծիքով, Ֆրանսա դիտմամբ այս օրերուն պայթեցուց հիւլէական իր երկրորդ ռումբը: «Քաղաքական» դիտաւորութիւններ կան, կը գրէ թերթը, Ֆրանսա կ'ուզէ զգացնել հիւլէական անդամի իր իրաւունքը Ժընեւի մէջ հաւաքուած ապազինութեան ժողովի միւս անդամներուն:

ԺԸՆԵՒ — Ոչ մէկ պաշտօնական մեկնաբանութիւն: Այսուհանդերձ պետական շրջանակներուն կարծիքով ազդեցութիւն բանեցնելու դրական ձեւ մըն է: Արդարեւ, Ֆրանսա հիւլէական ակումբէն ներս իր մուտքը կ'ուզէ ապահովել ու միեւնոյն ատեն ստիպել Ժընեւի պատուիրակները որ համաձայնութիւն մը գոյացնեն զինաթափութեանց շուրջ, նախքան ուրիշ երկիրներու մուտքը ակումբէն ներս:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Արամ Խաչատուրեանի Բ. եւ վերջին նուագահանդէսը տեղի կ'ունենայ այսօր՝ կիրակի ժամը 20,45ին Սալ Փլէյէլ: Վերջին պահուն մեզի կը հաղորդեն որ յայտագրին է — Ուվերթիւր, Թաւ-ջութակի քոնչերթօ, Սպարտակոս պարախաղէն երկու կտոր՝ Ֆրէսք եւ պար, եւ Գայիանէ:

Արամ Խաչատուրեան հաւանաբար եռեքշաբթի Մոսկուա վերադառնայ: Վարպետը Մայիսին պիտի երթայ Հայաստան, իսկ Յունիսին՝ Լիգպոնա, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կազմակերպած տարեկան Փառատօնին մասնակցելու համար: 1960 Դեկտեմբեր 18, 19 եւ 20ին Արամ Խաչատուրեան նուագահանդէսներ պիտի տայ Պրիւսէլ, ուր հրաւիրուած է:

×

ԳԱՅԻԱՆԷԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

Միւնիխէն մեր թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ Գայիանէի ներկայացման մասին.— «Արամ Խաչատուրեանի Գայիանէ պարախաղը ներկայացուեցաւ Միւնիխի Տէօյչս Թէաթրի մէջ, արեւելեան Պերլինի պետական օփերայի խումբին կողմէ, Մարտ 30ին: Ներկայացումը մեծ յաջողութիւն ունեցաւ եւ ծայրէ ծայր լեցուն սրահին մէջ խանդավառութիւն ստեղծուեցաւ: Աւելի քանտասնեակ մը «պիս»եր: Առաջին անգամն է որ Գայիանէն կը ներկայացուի արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ»:

Տ. Ֆ.

ՀԱՆԳԻՍՏ Տ. ՎԱՀԱՆ ԱՐՔ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ

Ցաւաքերէն կ'իմանանք թէ Գահիրէի Հայոց առաջնորդարանը հեռագիր մը ստացած է Էջմիածնէն, որով Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը կը հաղորդէ, թէ Մարտ 27ին, յետ երկար հիւանդութեան, վախճանած է Էջմիածնայ միաբանութեան երիցագոյն անդամներէն Վահան Արք. Կոստանեան, որուն օծման կարգը եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուած են Էջմիածնայ Մայր Տաճարին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ Երեսփոխանական ժողովին, աշխատաւորականներու կողմէ իրեն եղած հարցապնդումներուն պատասխանելով, Մաքմիլըն յայտարարած է.— «Համոզուած ենք թէ Փրանսեւգերման բարեկամութիւնը կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է աշխարհի ապագայ խաղաղութեան համար»:

ՄԻԿՈՅԵԱՆ Իրաք պիտի այցելէ, յառաջիկայ շաբաթ: Լուրը հաղորդած է Պաղտատի ձայնասփիւռը:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Ատլանտ. Ուխտի անդամ պաշտպանութեան նախարարներու ժողովը բացուեցաւ ուրբաթ: Պիտի քննուին Եւրոպայի պաշտպանութեան համար զինուոր. եւ ռազմավարական խնդիրները:

ՀՌՈՄ — Կը կարծէին թէ Ֆրանսա պիտի զգուշանար իր ռումբը Խրուշչեւի ներկայութեան պայթեցնելէ: Կառավարական դէմքերու կարծիքով Ֆրանսացիները լաւ ըրած են, այսպէս Խրուշչեւ կը հասկնայ թէ չի կրնար «վախցնել» Արեւմուտքը:

ՊԵԼԿՐԱՏ ԵՒ ԹՈՔԻՕ առհասարակ գոհ չեն. առաջինին համար Ֆրանսայի այս քայլը «վնասակար» է, երկրորդին համար՝ «անպատեհ»:

ՌԱՊԱԹ ԵՒ ԹՈՒՆՈՒԶ դժգոհ են եւ առհասարակ խիստ բառերով կը դատապարտեն Ֆրանսան:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՆՔԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Ա.

Հետաքրքրական, այլ կարճ ուսումնասիրութիւն մը Կ. Ամատունի ծայր. վարդապետին հրատարակութիւնը, — Հայ վանականներու պատմական դերը (Փրանսերէն), լոյս տեսած «Օրիէնթալիա Քրիսթիանա Անալեքթա» պարբերականին մէջ, թիւ 153, էջ 279–305, ու տպուած նաեւ գրքոյկով մը առանձին, Հռոմ, 1958 (առանձնատիպ՝ ինչպէս սովոր են ըսել Հայաստանի մէջ)։

Ընդամէնը 26 էջ, այս աշխատանքը կը ներկայացնէ նախ այն բոլոր ուսումնասիրութիւնները՝ որոնք կատարուած են Հայ վանականութեան մասին, երկրորդ՝ վանական շարժումին թափանցումը Հայաստանէն ներս (750 վանք՝ միայն եօթը շրջանի մէջ, — կը պակսի ինը այլ շրջաններու վիճակագրութիւնը), երրորդ՝ վարդապետներու կարգը, չորրորդ՝ վարդապետ բառին կանոնական բացատրութիւնը, հինգերորդ՝ վարդապետներու դերին կարեւորութիւնը։

Այս գործը կ'առնեմ իբրեւ պատրուակ, — եւ ոչ երբեք իբրեւ գրախօսականի նիւթ, — խօսելու համար վանքերուն ու վանականներուն մասին՝ քալելով Ամատունի վարդապետին հետ մերթ ծայրամէտ, մերթ ծայրահեռ։

Վանքի նիւթը շատ կը խօսի ինծի։ Բանաձեւելու համար «Գրականութեան քաղաքականութիւնը» իմ հին հանգանակս (*), երկար պրպտումներու մէջ խրած՝ 1925էն ի վեր, յաճախ դէմ յանդիման եկած եմ վանքերու հարցին, — նիւթ մը որ քիչ է ուսումնասիրուած՝ ինչ փոյթ թէ շատ հրատարակութիւններ կան այդ մասին։

Նոր ուսում մըն է վանագիտութիւնը, — եթէ իմ հետաքրքրութիւնս, այդ ուսման մէջ, կը տարբերի կղերականի մը փնտռածէն, վստահ եմ թէ չի զարմացներ Ամատունի վարդապետը, որ վկայութիւնն ունի իմ եւ իր տեսակէտներուն խիստ բացահայտեցութեան, օրինակ, այն հարցին մէջ թէ քրիստոնէութիւնը գործն է Պօղոսի, ինչպէս ես կ'ընդունիմ, եւ ոչ թէ Յիսուսի, ինչպէս ինք կ'ընդունի։

Նման բացահայտեցութիւններ պիտի երեւան, անշուշտ, վանքերուն պատմական դերին քննութեան ընթացքին եւս։

×

Նախ, քրիստոնէութիւնը չէր որ հիմնեց առաջին վանքը։

Հայերէն այս բառը համր է՝ խօսելու համար պատմական վկայութեանց մասին, այն իմաստով որ կուտայ մենաստան բառը։ Այս երկրորդ բառը ձեւուած է յունարէնի վրայ, — մոնոս կը նշանակէ մինակ, մոնախոս՝ մինակ ապրող (**), մենակեաց, միանձնեայ, ու վերջապէս մոնասթերիոն՝ մենաստան, բնակարան աշխարհէն հեռացած անձերու։

Արդ, ի՞նչ վկայութիւն կը բերէ մենաստաններու ճարտարապետութիւնը։ Եւրոպայի մէջ՝ քանդուած են բոլոր հին մենաստանները, — ոչ մէկ մենաստան որ կառուցուած ըլլայ ԺԱ. դարէն առաջ եւ կանգուն մնացած։ Մատենագրական նկարագրութիւններու վրայ հիմնուած՝ գոյութիւն ունին երկու պատկերացումներ —

Ա.— Մենաստաններ, որոնք կը յիշեցնեն, մեհեաններու նուիրական շրջափակին մէջ, քուրմերու բնակութեան յատկացուած առանձնարաններ, ինչպէս Դելոսի եւ Եպիդաւրոսի սրբարանները։

Բ.— Մենաստաններ, որոնք կը նմանին հռովմէական հնագոյն ճարտարապետութեան յիշատակարաններուն, — նախ կամարակապ անդաստակ մը, որ կը բացուի ընդարձակ գաւիթի մը վրայ, կեդրոնը եկեղեցի, շուրջը սիւնազարդ ճեմասրահ որ անցք կուտայ առանձնարաններուն, ժողովատան, սեղանատան, եւեւօք՝ պարտէզներ։

Այս երկու պատկերացումներն ալ յիշատակներ են նախաքրիստոնէական աւանդութիւններէ։ Արդարեւ, գոյութիւն ունէին հեթանոսական կրօնական միաբանութիւններ, ինչպէս անոնք Կիւբեղեանները, որոնք կը հեռանային բնակութիւններէ, իրենք զիրենք նուիրելու համար աստուածութեան մը պաշտամունքին, որ, իբրեւ ծիսական կամ ընծայաբերական արարողութիւն, կը պարտադրէր մարմնական ահաւոր զոհողութիւններ, այսօր մեզի անըմբռնելի։

Հատորներ կարելի է գրել զոհի եւ զոհողութեան գաղափարին մասին, աւելի եւս՝ այդ գաղափարին կրած յեղաշրջումով՝ աշխարհուրացութեան եւ մարմնաղեղծութեան ձեւերուն մասին։ Այդ գաղափարները ստեղծած էին կրօնական միաբանութիւններ, որոնք կ'ապրէին ընկերութենէն հեռու։

Անոնց չեմ միացներ, յետ քրիստոնէութեան, անապատներու կամ քարայրներու մէջ բորբոսող բազմութեան մը մասին, ինչ խօսք որ կը կապէին աշխարհուրացութեան եւ մարմնաղեղծութեան հեթանոսական վարդապետութեան հետեւորդները որքան իբրեւ պրոլետար, նոյնքան իբրեւ պարզամիտ, աճումը կասած իրենց ուղեղով։

Կրօնքներու պատմութիւնը կը շփոթէ այս երկու դասակարգերը, մանաւանդ յետքրիստոնէութեան բուսած եւ աճած անապատականները (էրմիթ) եւ լերան կենդանիներուն բախտակից ճգնաւորները (անեթ)։

Շատ հետաքրքրական ծանօթութիւններու կ'առաջնորդեն մեզ դեռ կարգ մը այլ բառեր, անաքորեթ կամ սենոպիթ։

Նիւթը կը ստիպէ մեզ կանգ առնել եւ ըսել թէ հեթանոսական աւանդութիւններուն հետ կարգերն ու բարքերը շարունակուեցան յետքրիստոնէութեան բացուած մենաստաններու մէջ, եւ ես չեմ գիտեր թէ Բարսեղ Կեսարացիի օրինակով մեր Ներսէսին հիմնած վանքերը ո՛րքան նպաստեցին մեր մշակոյթին՝ ընդունելով որ, աւելի ուշ, վանքերը դարձան …կութային ուսանդարաններ, ծաղկանոցներ, նոյնիսկ ազգապահպանութեան … նարերներ։ Այդ մասին՝ յառաջիկայի… Բայց ո՞վ կրնայ ուրանալ թէ եղան … ջաններ, ամէ՛ն երկրի մէջ, երբ վանքը … դարձան ազգին համար, երբ… ալ… յարդ։ Զարմանալի չէ եթէ … դինալ մը կը վկայէ. «Ֆրատկրոն վան… րու մէջ, բնակչութեան մէկ երրորդը … կազմեն սուրբեր, մէկ երրորդը՝ դեւ… ներ, մէկ երրորդը խենթեր»։

Առիթ պիտի ունենամ, այս յօդուած… շարքին մէջ, քննելու մեր վանքեր… վաստակը։ Վանքը, ընդունելով համ… կան աշխատանքի յարմար հիմնարկ… թիւն կամ, օրուան բառով, մշակութա… յին կոլխոզ, կը խորհիմ թէ մասնաւոր… գործունէութեան առաջնակարգ … մըն է, կը բաւէ որ արդիականացուի, պարզ խօսքով՝ աշխարհականացուի, … առաջին պայման՝ արգիլելու համար «սուրբ սատանան» կամ «տեմոն մի… տի»ն աւերներ գործէ։ Զոմի գիւղա… սական միաբանութեան ծրագիրը … նուած էր այդ ցանկութեամբ։

Շ. ՆԱՐԴ…

(*) Այս ուսումնասիրութիւնը պիտի կազմէր «Հայ Գրականութեան Պատմութեան» ծրագրեալ աշխատանքիս առանձին մէկ հատորը։ Այսօր ոչ առողջութիւնս կը ներէ, ոչ ալ նիւթական միջոցներս թոյլ կուտան, որ նստիմ խմբագրեմ բազմահատոր այդ գործը։ Թիւրիմացութիւն չստեղծելու համար աւելցնեմ որ գրականութեան «քաղաքականութիւնը» ոչ մէկ կապ ունի քաղաքականութեան հետ, — կը շօշափէ գրական պատուաստներու հարցը, ցեղային հոգեբանախօսական մեթոդով։

(**) Ֆրանսերէն «մուան» բառը եւս կը ծագի յունարէնէ, ինչպէս եւ, ըստ ոմանց, «մուանօ» բառը, թռչուն մը՝ որ ծանօթ է նաեւ «փիէռօ» անունով, — իսկ ըստ այլոց՝ «մուսքա» լատիներէն բառէն, որ կը նշանակէ ճանճ։

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԿԱՆ ՍԿԻԶԲԸ

•

Այն ժողովրդականութիւնը եւ սէրը, որ մօտ կէս դարէ ի վեր կը վայելեն Արմէն Տիգրանեանի ստեղծագործութիւնները եւ մանաւանդ «Անուշ» օփերան, երաժշտագէտի արուեստին ամենահոյակապ յուշարձանն են։

Արմէն Տիգրանեանի գործունէութիւնը սկսաւ հայ երաժշտութեան այն բուռն վերելքի տարիներուն, երբ հայ արուեստագէտները իրենց ամբողջ տաղանդը եւ եռանդը ի սպաս դրած էին ազգային արուեստի սկզբնաւորութեան եւ զարգացումին։ Այդ այն տարիներն էին երբ հանճարեղ Կոմիտասը կը ստեղծէր իր երգերը, երբ իր առաջին համանուագի գործերն ալ կը գրէր Ալ. Սպենդիարեանը, երբ Պետերբուրգի երաժշտանոցի սաներ Թ. Մելիքեանը եւ Ա. Տէր-Ղեւոնդեանը կը գրէին իրենց առաջին երգերը, իսկ Ս. Բարխուդարեանը՝ դաշնամուրի գործերը։

Իրօք, 20րդ դարու առաջին տասնամեակները ազգային երաժշտութեան փայլուն նուաճումներու շրջան էին, և ատոր ամենացայտուն արտայայտութիւններէն մէկն է Ա. Տիգրանեանի «Անուշ» օփերան։

Ա. Տիգրանեանի ծննդավայրը հինաւուրց Գիւմրին է (Լենինական)։ Այստեղ է՝ երաժշտական հարուստ աւանդութիւններ ունեցող այդ քաղաքին մէջ, որ մանկութեան եւ պատանեկութեան տարիներուն Ա. Տիգրանեանը հմայ… ժողովրդական հոյակապ երգերը, աշ… ներու խաղերը։

Երիտասարդ Արմէնի կեանքին մէ… անկասկած, դրական դեր խաղաց… Թիֆլիսը, ուր տեղափոխուած է Տիգր… եաններու ընտանիքը 1894 թուականի… Այստեղ էր, որ ժողովրդական եւ աշ… ղական երգերուն հետ Ա. Տիգրանեան … նարաւորութիւն ունեցաւ լսել ռուսակ… եւ եւրոպական բազմաթիւ օփերաներ… նշանաւոր կատարողներու համերգներ… Այստեղ էր, որ Ա. Տիգրանեան ստաց… երաժշտական – տեսական գիտելիքներ… սկիզբները երաժշտական ուսումնարա… մէջ, իսկ աւելի ետքը Մ. Եկմալեան… մօտ։

Երաժշտական – տեսական գիտելիք… ըը, ծանօթութիւնը խմբավարական ա… ուեստին հետ, յետագային Ա. Տիգրա… եանին շատ օգնեցին Ալեքսանդրապո… ինքնուրոյն աշխատանքի տարիներուն… երբ կ'աշխատէր իբրեւ խմբավար … մանկավարժ։ Այդ տարիներուն կը … իր ստեղծագործական աշխատանքը… ժողովրդական երգերու մշակման եւ ին… նուրոյն երգերու ստեղծման ասպարէզի… մէջ։

«1908 թուականին, — կը գրէ ա… Ալեքսանդրապոլում ես առաջին անգա… ծանօթացայ Յ. Թումանեանի «Անո… պոէմին հետ եւ նոյն թուին սկսեցի … խատել օփերայի ստեղծման վրայ»։

1912 թուականին երգահանը կ'աւար… իր օփերան, որ նոյն թուականին կը … մադրուի Ալեքսանդրապոլի մէջ։

«Անուշ»ի առաջին բեմադրութի… պատմական մեծ նշանակութիւն ունեց…

ՊՐԱԶԻԼԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ա.— ՄԻՋԱՎԱՅՐ

Պրազիլիա հողային տարածութեամբ աշխարհի մեծագոյն պետութիւններէն մէկն է, հարուստ՝ հանքերով, երկրագործական բերքերով, անտառներով եւ ճարտարարուեստի զարգացման համար անհրաժեշտ գլխաւոր նախանիւթերով, որոնք մեծ մասամբ կը մնան կոյս վիճակի մէջ, քիչ չափով միայն շահագործուած ըլլալով։

Այս բոլորը նկատի ունենալով, կարելի է ըսել, թէ Պրազիլիա կոչուած է ունենալու մեծ ապագայ՝ համաշխարհային տնտեսութեան մէջ։

Հակառակ ներքին եւ արտաքին դրամագլուխներու անբաւարարութեան, Պրազիլիա մեծաքայլ կը յառաջդիմէ ըլլայ երկրագործութեան, ըլլայ ճարտարարուեստի մէջ։

Հակառակ Ռիոյի եւ Ս. Փաւլոյի պէս կեդրոններու գոյութեան, երկիրը մեծ մասամբ կը գտնուի յետամնաց վիճակի մէջ, հաղորդակցութեան միջոցներու անբաւարարութեան, դրամագլուխի եւ նախաձեռնութեան պակասի հետեւանքով։

Երկրին մէջ կը տիրապետեն հանրապետական – ռամկավարական կարգեր, եւ ժողովուրդը առանց ցեղի ու դաւանանքի խտրութեան կը վայելէ ազատ կեանքի մը բոլոր բարիքները։

Պէտք է ըսել սակայն, թէ դեմոկրատ սկզբունքներն ու անոնց հետեւանք ազատութիւնը յաճախ կը պարզեն անբնական կացութիւն մը, դուռ բանալով ժխտական երեւոյթներու։

Քաղաքացիական դաստիարակութեան ու քաղաքացիական առաքինութիւններու պակասին հետեւանքով, երկրի օրէնսդրական հաստատութիւններուն մէջ տեղ դրաւելը դարձած է առուծախի առարկայ։

Այսպէս, նահանգային կամ համայնական խորհրդարան կարենալ մտնելու համար կը բաւէ լրացուցած ըլլալ 21 տարիքը, առանց որեւէ կրթական պատրաստութեան։

Դրամի ուժով նման մարդիկ տեղ կը գրաւեն երկրի օրէնսդիր բարձրագոյն հաստատութեանց մէջ, անոնցմէ դուրս ձգելով իրական արժանիքի տէր անձեր։

Ապրուստի սղութիւնը եւ քաղաքական պայքարի ժխտական երեւոյթները պատճառ կ'ըլլան, որ անի ժողովրդական զանգուածներու եւ պարկեշտ մարդոց դժգոհութիւնը իշխանութեան դէմ։

Յիշենք այս ուղղութեամբ յատկանշական դէպք մը։

Քանի մը ամիս առաջ տեղի ունեցան Ս. Փաւլօ նահանգի խորհրդարանական ընտրութիւնները։ Երեսփոխան ընտրուեցան մարդիկ, որոնք յաջողած էին իրենց անձին շուրջ կեդրոնացնել 10 – 15.000 քուէ կամ շատ աւելի պակաս։

Քուէները ստուգելէ ետք պարզուեցաւ որ առաւելագոյն քուէն, հարիւր հազար ձայն, տրուած է կենդանաբանական պարտէզին մէջ գտնուող ռնգեղջիւրի մը ...։

Այսպիսի հոգեբանական պայմաններու մէջ է որ այս տարի պիտի կատարուի Հանրապետութեան նոր նախագահին ընտրութիւնը։

Նկատի ունենալով, որ Սահմանադրութիւնը չի թոյլատրեր ոեւէ նախագահի երկրորդ անգամ թեկնածու ներկայանալ, այժմու նախագահ Քուպիչէքը փոխարինելու համար կառավարական թեկնածուն է ներկայ դահլիճին զինուորական նախարարը՝ Թէքսէյրա Լօթ, որ սակայն ընտրուելու համար պիտի չափուի վտանգաւոր մրցակիցի մը՝ փաստաբան Ժանիոյի հետ։

Ընդարձակ եւ բազմատեսակ քարոզչութիւնը եւ համակրանքի լաւ մթնոլորտի մը գոյութիւնը Ժանիոյի անձին շուրջ՝ իրաւունք կուտան կարծելու, թէ ան կոչուած է ըլլալու Քուպիչէքի յաջորդը։

Հայութիւնը, իր թիւէն իսկ բերումով, գրեթէ հեռու է երկրի քաղաքական ներքին պայքարներէն եւ կը նախընտրէ ապրիլ ու գործել իբրեւ պարկեշտ եւ երախտագէտ հիւրը Պրազիլի, օժանդակելով անոր բարգաւաճումին։

Բ.— ԲԱՂԿԱՑՈՒՑԻՉ ՏԱՐՐԵՐԸ

Պրազիլահայութիւնը կը բաղկ… մեծ մասամբ Կիլիկիոյ զանազան շր… ներէն գաղթած Հայերէ։

Այս գաղութին թիւը տասը հազար… հասնի, որուն ճնշիչ մեծամասնութ… կը բնակի ճարտարարուեստական կեդրոնին՝ Ս. Փաւլօ քաղաքին մէ… ունի երեք ու կէս միլիոն բնակիչ։

Երկրի մայրաքաղաքին՝ Ռիոյի մէ… քանի մը հարիւր Հայեր միայն, իսկ … Ալէկրի նաւահանգիստին եւ շրջակայ… ղերուն մէջ՝ քանի մը տասնեակ ըն… նիքներ, որոնք առեւտուրով կը զբ…

Պրազիլահայ գաղութ ըսելով, … մըն, բացառաբար պէտք է հասկն… Փաւլոյի Հայութիւնը, որ … բարեկեցիկ վիճակ ունի, իսկ … կազմակերպութիւնը եւ հանրայի… տատութիւնները տարուէ տարի կը … բեկարգուին եւ կ'ամրապնդուին։

Այս գաղութը մեծ մասամբ կազմ… է Երկրորդ Աշխարհամարտի հետեւ… գաղթող հայ տարագիրներէ, … Թուրքերու կողմէ Կիլիկիոյ վերագր… մէն ետք անցած են Լիբանան կամ … րիա եւ հոնկէ ալ ապաստան գտ… Պրազիլիոյ մէջ։

«ԱՐՄԷ…

(1 Շար.)

երեւոյթ էր. առաջին անգամ բեմ բարձրացաւ հայկական օփերան:

«Անուշ» օփերայի առաջին բեմադրութիւնը շատ հեռու էր իսկապէս բարձր արուեստ ըլլալէ. Օփերայի առաջին դերասանները աշակերտներ էին, սիրողներու երգչախումբը եւ աշակերտական ուսումնարանի նուագախումբը: Առաջին ներկայացումին Սարոյի դերը ստանձնած էր Շարա Տալեան, որ յետագային 40 տարիներու ընթացքին հսկայական յաջողութեամբ հանդէս կուգար «Անուշ»ի մէջ.

Օփերան իսկապէս բարձրարուեստ բեմական լուծում ստացաւ միայն 1935 թուականին, Երեւանի օփերային մէջ (Ս. Շատրեան, իսկ 1939ի բեմադրութեան ժամանակ՝ Ա. Տէր-Ղեւոնդեանի գործիքաւորումով) եւ մինչեւ օրս կը հանդիսանայ մեր ժողովուրդի ամենասիրելի օփերան: «Անուշ» օփերայի բեմական կեանքին յաջողութեանը մեծ չափով նըպաստեցին, ինչպէս վերը յիշուեցաւ, Շարա Տալեան, այնպէս ալ գլխաւոր դերակատարներ Հայկանոյշ Դանիէլեան, Գոհար Գասպարեան եւ Աւագ Պետրոսեան:

Այդ գործը Ա. Տիգրանեանի երաժշտական մեծ տաղանդին հոյակապ դրսեւորումն է: Օփերայի երաժշտութիւնը, անոր հրաշալի մեղեդիները զարմանալի ուժով եւ արտայայտչականութեամբ նոր կեանք տուին Յ. Թումանեանի պոէմին: Օփերայի երաժշտական հատուածներուն մեծ մասը շատերուն կողմէ կ'ընկալուի իբրեւ ժողովրդական երգեր:

«Անուշ» օփերայի երաժշտական լեզուն աչքի կ'իյնայ իր ոճական ամբողջականութեամբ եւ անաղարտութեամբ, երաժըշտական կերպարներու բազմապիսութեամբ: Մեծ քնարերգական հատուածներու կողքին երաժիշտը ստեղծեր է ողբերգական լարուած դէպքեր: Օփերայի առանձին մեներգները եւ երգերը մեծ չափով կը նպաստեն օփերայի հիմնական հերոսներու հոգեբանական խոր, վառ եւ իրապաշտ կերպարներու ստեղծումին:

«Անուշ» օփերայի ժողովրդականութեան գաղտնիքը անոր երաժշտութեան անմիջականութեան եւ պարզութեան, հոգեբանական խորութեան մէջ է: Օփերան ազգային խառնուածքի, մարդկային ապրումներու ընդհանրացման լաւագոյն օրինակներէն մէկն է:

«Անուշ»ը բառին լայն իմաստով երգային օփերա է, անոր գեղեցիկ, յուզական մեղեդիները հայ ժողովուրդի հոգեկան աշխարհի ամենանուրբին, խոր եւ հարազատ ապրումներու արտայայտութիւնն են:

1913 թուականին Ա. Տիգրանեանը տեղափոխուեցաւ Թիֆլիս, ուրտեղ շարունակած է իր ստեղծագործական եւ մանկավարժական գործունէութիւնը: 20ական, 30ական թուականներուն երգահանը կը գրէ ժողովրդական երգեր, երաժշտութեան ողբերգական ներկայացումներու համար («Գիքոր», «Նամուս», «Սամուէլ», եւայլն), երգոն երգչախումբի եւ համանուագային խումբի համար:

Ա. Տիգրանեանի ստեղծագործական կենսագրութեան միւս փայլուն էջը «Դաւիթ Բէկ» օփերան է, որ նուիրուած է հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի հերոսական էջերէն մէկուն:

Պատմա-հերոսական օփերայի ստեղծումը հեղինակէն պահանջեց ներդաշնակումի բոլորովին այլ սկզբունքներ, կոթողային կտաւի ստեղծում: Ժողովուրդը «Դաւիթ Բէկ» օփերայի գլխաւոր գործող ուժն է, իսկ անոր ձգտումներու լաւագոյն մարմնացումը՝ տաղանդաւոր զօրավար Դաւիթ Բէկը: Ժողովուրդի ազատագրական պայքարի նիւթը օփերային մէջ ամուր կերպով կապուած է հերոսներու անձնական ապրումներուն հետ:

«Դաւիթ Բէկ» օփերային մէջ երգահանը հիմնականին մէջ կը շարունակէ «Անուշ»ի ստեղծագործական սկզբունքները: Օփերան գրաւիչ է իր հարուստ, լայնաշունչ մեղեդիներով: Սակայն «Դաւիթ Բէկ» օփերային մէջ Ա. Տիգրանեանը հայ ժողովուրդի ընդհանրացած կերպարը հակադրած է Պարսիկներու հաւաքական կերպարին, ասոնց նկարագրումին համար գտնելով բոլորովին այլ արտայայտչական միջոցներ:

Մեծ վարպետութեամբ գրուած են վըրացական կենցաղը պատկերող երաժըշտական հատուածները, որոնցմով երգահանը հանդէս կը բերէ վրացական ազգային մեղեդիներու հիանալի տիրապետութիւն: Բազմաթիւ խմբերգներ՝ Դաւիթ Բէկի, Շուշանի, Թամարի, Սանթուրի մեղեդիները իրաւամբ կը համարուին օփերային երաժշտութեան գոհարներ:

«Դաւիթ Բէկ» օփերան առաջին անգամ բեմադրուեցաւ 1950 թուականին, Նոյեմբերին, Ալ. Սպենդիարեանի օփերայի եւ պալէթի թատրոնին մէջ. (Լ. Խոջա-Էյնաթեանի գործիքաւորութեամբ): Երգահանին չվիճակուեցաւ ներկայ ըլլալ օփերայի առաջին բեմադրութեանը: Ան մեռաւ Փետրուար, 1950ին, Թիֆլիսի մէջ:

Արմէն Տիգրանեանի ստեղծած Անուշի եւ Սարոյի, Դաւիթ Բէկի եւ Սանթուրի կերպարները մեր ժողովուրդի ամենամաքուր եւ ազնիւ զգացումներուն մարմնացումն են: Այդ է պատճառը որ անոնք այդքան հարազատ եւ սիրելի են:

Արմէն Տիգրանեանի «Անուշ» եւ «Դաւիթ Բէկ» օփերաները իրենց վառ ազգային եւ երաժշտական լեզուի հարստութեան շնորհիւ՝ անհամեմատ հարստացուցին հայ ժողովուրդի ազգային երաժըշտական արուեստը, մեծ դեր խաղացին օփերային սեռի հանրամատչելիութեան, տարածման գործին մէջ: Եւ այդ երգահանին ամենամեծ վաստակն է:

Մ. ՑԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք այն ուղերձը զոր Փրոֆ. Ֆէյտի արտասանեց երեքշաբթի իրիկուն ի պատիւ Արամ Խաչատուրեանի տրուած ընդունելութեան:

Մեծատաղանդ վարպետ,

Որբազան Հօր թելադրանքով, ինծի ալ տրուեցաւ պատիւը ձեր բարի գալուստը ուղերձով շնորհաւորելու, թէեւ որեւէ միութեան ներկայացուցիչը չեմ: Սակայն, իբրեւ օրինաւոր ժառանգ եւ աթոռակալ օտար պետութեան մը կողմէ հաստատուած անդրանկագոյն հայագիտական ամբիոնին, տեսակ մը բնական կապ կը հանդիսանամ ի մէջ Ֆրանսացիներուս եւ այն Հայութեան՝ որ դարերով մնացած է Նախորդներուս համար լոկ պատմագիտական վերացականութիւն մը, որուն մեռած անցեալէն կը ցայտէր հայրենի հողէն դուրս միայն Մխիթարեան Վերածնունդի մամուլի աղբիւրը, որ ապա իրականութիւն մը դարձած է հայրենակիցներուս համար ջարդերու հետեւանք եղած գաղթէն վերջ, եւ որ այսօր, վերջապէս, իբրեւ գոյութիւն ունեցող եւ կազմակերպուած ազգ, միջազգային հըրապարակին վրայ կը բերէ մարդկային գործունէութեան իւրաքանչիւր հիւղի մէջ համբաւ շինած՝ բացառիկ ձիրքերով օժտուած անձանց անուններ:

Այսօր, Արեւմուտքին մէջ ինչպէս այլուր, դժուար է մարդ մը գտնել որ մէկէ աւելի Հայերու անուններ չճանչնայ, այդ ալ իբրեւ Հայու անուն: Իսկ միջազգային մտաւորական միջավայրին մէջ, նշանաւոր Հայերու ծանօթ անուններու ցանկը օրէ օր կ'երկարի եւ օրէ օր աւելի կը գնահատուի Հայոց բերած նպաստը ընդհանուր քաղաքակրթութեան եւ յառաջդիմութեան:

Ինծի, որ իբրեւ գործունէութեան նըպատակ որոշեցի Հայոց լեզուին եւ մշակոյթին ուսումնասիրութիւնը, մեծամեծ հաճոյք կը պատճառէ այս իրողութիւնը:

Դուք ալ, յարգելի Վարպետ, այն բացառիկ անձնաւորութիւններէն մին էք որ իրենց ցեղին պատիւը վեր կը բարձրացնեն, կը տարածեն իրենց երկրին սահմաններէն անդին:

Երաժշտագէտ չեմ, այլ սոսկ երաժըշտասէր, եւ, իբրեւ այդ, պարզ նմոյշ մը դիպուածով դուրս ելած ձեր գեղարուեստին վրայ հիացող ունկնդիրներուն մէջէն: Մեզի համար, ձեր երաժշտութիւնը առանձնայատուկ տեղ մը գրաւած է տիեզերական երաժշտութեան մէջ իր ունեցած զանազան առաւելութիւններուն համար, որոնց մէջ, ի հարկէ, կարեւորագոյնն է ստեղծագործութեան կարողութիւնը: Այդ մասին պիտի չխօսէի եթէ մեր քսաներորդ դարուն մէջ այնքան յաճախ չհանդիպէինք իբր թէ հեղինակներու, որոնք ստեղծագործութեան չգոյութիւնը փաթթելով բաւական կատարելագործուած ձեւակերպութեան մը մէջ, մեզի կ'ընծայեն քաոսական դղրդիւն մը երաժշտութեան պիտակի տակ: Ձերինը, յարգելի Վարպետ, ստեղծագործակա՛ն է: Արդի կանոններն ալ գիտէք ու կ'օգտագործէք, բայց առանց դասական երաժըշտութեան հաւասարակշռութենէն եւ ներդաշնակ կանոններէն հրաժարելու: Ձեր նուագը լոկ «ուղեղային» չէ և կ'ուղղուի նոյնքան մեր զգացումներուն որքան մեր ըմբռնումին:

Կարելի է որ դատողութեանս մէջ սըխալած եմ, բայց այս է եղած իմ տպաւորութիւնս: Յամենայն դէպս, ուղիղ թէ սխալ կերպով վերլուծած ըլլամ Ձեր գեղարուեստը, արդիւնքը ինծի համար ա՛յն եղած է որ, կիրակի գիշեր, միւս բոլոր ունկնդիրներուն պէս, զմայլած մնացի եւ յափշտակուած:

Թոյլ տուէ՛ք, յարգելի Վարպետ, որ, իբր եզրակացութիւն, Սայաթ Նովայէն գողնամ եւ ձեզի ուղղեմ այս երեք բառերը՝ «Դու իմ անմահ»:

Ֆ. ՖԷՅՏԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մէկը մէկից մի սար հեռու,
Վար են վազում մի զոյգ առու,
Մրմնջում են ու խոխոջում,
Կարկաչում են, իրար կանչում.
Մէկն ասում է՝ կաց, ես էլ գամ,
Ինչ որ ունեմ՝ քեզ պիտի տամ,
Անգին քարեր, գինդ ու գոհար,
Որ սարերից բերում եմ վար.
Կանգնիր, գթա, իմ սրտակից,
Երբ դու ելար ամպի տակից,
Ճերմակ կուրծքդ հովին տալով,
Սիրտս զարկեց փրփրալով,
Քեզ գերուեցի, եւ այն օրից
Փախաւ քունը իմ աչքերից:
— Բա ի՞մ, բա ի՞մ, — միւսն ասաւ —
Ա՜խ, այն պահին, երբ քեզ տեսայ,
Էլ քուն չունի աչքն էլ սրտիս,
Քեզ եմ ծարաւ, իմ սիրելիս,
Ի՞նչ եմ անում գինդ ու գոհար,
Ա՜խ, միայն թէ զգուենք իրար, —
Ու գալիս են, գգւում են խենթ,
Վտակ դառնում, դառնում են գետ,
Գոչգոչում են, կանչում յաւէտ,
Թէ մեզ բախտը ուր էլ տանի,
Մեզ մահն ինքն էլ չի բաժանի:

×

Սիրուց, համբոյրից, գիշերից յետոյ
Սիրտս տխուր է, ու սիրտս տխուր,
Ես կ'ուզենայի, ա՜խ, ներիր, իմ զոհ,
Մնայիր անհաս աստղային աղբիւր
Ծարաւ մնայինք դու դեռ ինձ, ես քեզ,
Իրար տենչայինք դեռ երէկուայ պէս:

Ես կ'ուզենայի, որ իմ սիրածը
Մի ծաղիկ լինէր լուսնակի վրայ,
Միշտ ցնորք մնար իմ երազածը,
Կեանքից թանկ մնար համբոյրը նրա,
Որ ինչքան ձգտէր իմ տենչանքն անգին՝
Չհասնէր երբեք, ինչպէս լուսնակին...

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (166)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Մանկութենէն ի վեր իր ապրած խաղաղ կեանքին վրայ յանկարծ, փոթորիկ մը անցած էր. դիմադրելու անկարող, այդ ամպրոպին մոլուցքներուն յանձներ էր ինքզինքը: Բայց հիմա անցած գացած բայց անդարմանելի աւերումներ թողլով իր ետեւը, անցած տեղին վրայ:

Հանդարտ վայրկեաններու, ողջամիտ եւ անաչառ, Սոֆի իր սխալները կը թըւէ, ինքզինքին կը բացատրէր զանոնք, կերպով մը անոնց վերլուծութիւնը կ'ընէր: Որքան յստակ եւ ճիշդ կը տեսնար ու կը դատէր հիմա: Առանց դժուարութեան, այժմ ինք կ'ընդունէր որ իրեն համար միակ երջանկութիւնը այն համեստ ու անշուք կացութեան մէջ պիտի ըլլար, ուր ծնած եւ ուր ապրած ալ էր տարիներով:

Որքան խաղաղ պիտի ըլլար իր կեանքը ու իրական, եթէ, օրինակի համար, հոն, վերը, իր աղքատ անշուք խրճիթին մէջ ապրէր նորէն, ու երբ որ Համբիկ իր աչքը գար յայտնելու իրեն, ինքը ընդունէր ու փոխարինէր անիկա, այդ ազնիւ, աշխատասէր ու խելացի երիտասարդին հետ կապէր իր կեանքը, ու բոյն մը կազմէին տաք եւ արգասանդ, ուր՝ սիրոյ յարանուն փթթումի մը մէջ՝ համեստ բայց արեւոտ կենցաղի մը հեշտանքը վայելէին խաղաղօրէն:

Երազուած այս երջանկութեան հեռապատկերին առջեւ, հիւանդ աղջիկը կենդանութիւն մը, ոգեւորութիւն մը կը ստանար, զանիկա վերապրելու հնարաւորութեան մը խաբկանքին տարուելով: Բայց իսկոյն, վայրագ ու աններող իրականութիւնը, հոն, գլխուն, ուսերուն, մարմինին, հոգիին վրայ ծանրացած, կը սթափեցնէր զինքը:

— Ախ, ախ, կը հեծէր աղջիկը՝ անդրադառնալով իր դժնդակ ու անհնարին կացութեան, իր վերջնական փճացումէն սարսափահար:

Իր յուսահատ ու լալահառաչ առանձնացումներուն միջոցին, արցունքներէ պղտորած աչուըներովը երկարօրէն կը դիտէր բոլոր այն առարկաները, որոնք սուտ, խաբեբայ, պիղծ սիրոյ մը անարգ առհաւատչեաններն էին եղած:

Հիմա, այդ առարկաներուն մէջտեղը, քովն ի վեր, անոնց յարատեւ ու անխուսափելի շօշափումին տակ, վարնոց, անխոստովանելի, եղեռնական առուտուրի մը, ամօթալի փոխանակութեան մը գաղափարը կը տեսնար:

Ամէն մէկը մէյ մէկ համբոյրի գին էր, մէյ մէկ զգուանքի վարձք, ամբարիշտ ու բղջախոհ սարսուռներու բոլորանուէր ու արժանապէս չահուած պարգեւը: Անոնք, քիչ քիչ, մէկիկ մէկիկ, եկած էին բան մը գողնալու իրմէ. իր սէրը, իր պատիւը, իր կուսականութիւնը, իր երջանկութիւնը, իր կեանքը: Ահռելի ու արիւնոտ ապացոյցներ, կը կենային հիմա անոնք հոդ, անարգուած, լքուած աղջկան սենեակին մէջ, ամէն բոպէ, դառն եւ անդարմանելի յուսախաբութեան մը խորհրդանշանը:

Ու տենդով մը հրահրուած, ջղաձգօրէն երբեմն կը խոյանար այդ առարկաներուն վրայ, զանոնք փշրելու, ջարդելու, բըզքտելու մոլեգնութիւնով մը: Փարթամ ու հմայքոտ աղջկան մը զարդախուցին պերճութիւնը կը ներկայացնէր այս առանձնոցը:

Նրբարուեստ կահերու, գեղօրներու, մանր մունր առարկաներու խառնիխուռն բայց սիրուն յարդարումով մը, ժանեակներու ձիւնեղէն սպիտակութեամբ մը երանգաւորուած մեղկ, հաճոյալի, տաքուկ բոյրի մը խորհրդապահ հեշտութիւններուն սարսռուող լեցուն: Օթոցապատ որմերէն կախուած դիցաբանական պատկերներ, ճերմակ յաւերժահարսերու լուսաւոր ու յղփաւտ մերկութիւններով, ոսկեզօծ շրջանակներու մէջ. Թաւշաւոր լայն բազմոցներ սենեակին անկիւնները, ճեղունէն կախուած վարդագոյն կանթեղը, գեղարուեստօրէն քանդուած սատափազարդ կահերը, ծածկուած բազմատեսակ պիպլօներով, հայելաւոր զարդասեղան մը համոկենիէ՝ ու պճնասէր կնոջ մը բոլոր պիտոյքները խնդուխնդան բայց աղուոր խառնաշփոթութեամբ մը կը հեծէին առատ, փայփլուն եւ անուշաբոյր, ու յետոյ բոլոր այն շնորհալի եւ սիրուն ոչնչութիւնները զորս սիրող ու ցնծացող աղջկան մը քմայքոտ երեւակայութիւնը կը ծնի, ցանցըրուած հոս հոն, պատերուն վրայ, դետինը, անկիւնները, կահերուն վրայ:

Սոֆի ալ չէր դպչէր ատոնց, որոնք երբեմն իր զուրգուրացող խնամքին յարատեւ առարկան եղած էին. անոնց շօշափումը, տեսքն իսկ սոսկում կուտար կարծես իրեն: Անոնց ամէն մէկը իր մէկուկէս տարուան յուղումնալից կեանքին դրուագներուն յուշարարն էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկ Օ. Կարապետեան, այրի Տիկին Ե. Ֆերմանեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ֆերմանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ղ. Գամբարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Զ. Կիւլպատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Մ. Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Բ. Պաճատուրեան, Տէր եւ Տիկ. Նաճարեան, Պ. Շ. Ֆերմանեան եւ համայն Կարապետեան ընտանիքը, ընկերները եւ բարեկամները սրտի խոր վիշտով կը յայտնեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին

ՕՆՆԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

կսկծալի մահը 31 Մարտին, Օրլի Տիէօյի *հիւանդանոցին մէջ (60 տարեկան):*

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, այս երկուշաբթի ժամը 16ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, *ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:*

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՎՐԻՊԱԿ.— «Յառաջ»ի Ապրիլ 2ի թիւին մէջ, Գ. էջ Գ. սիւնակ, տպագրական սխալի մը արդիւնքով, 2 տողեր կրկնուած են: 37րդ տողէն սկսեալ կարդալ.—

Ճաշէն ետք, վարժարանի Ռսկեմատեանին մէջ արձանագրեց հետեւեալ խօսքերը. «Ցանկանում եմ Մխիթարեան վարժարանին մեծ յառաջդիմութիւն, յաջողութիւն եւ նոր նուաճումներ»:

ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մուրատ — Ռափայէլեան Նախկին Սանուց Միութիւնը ամէն ամիս կը կազմակերպէ երեկոյթ մը:

Առաջինը՝ Շաբաթ 9 Ապրիլ ժամը 21ին

167· RUE MONMARTRE

au sous-sol de la Casita

Պար, Երգ, Հաճելի մթնոլորտ

Կը մասնակցի ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ԱՐՄԵՆԻԱ

Նուագախումբով:

ԾԱԽՈՒ Է ՓԱՎԻՅՕՆ ՄԸ

Ռոնի-Սու-Պուայի մէջ, 3 սենեակ, խոհանոց, տուշ, գազ, ամէն յարմարութիւնով օժտուած: 20 մեթր ճակատ, 63 մեթր երկարութիւն, ընդամէնը 900 քառակուսի մեթր, շատ լաւ մշակուած, պտղատու ծառերով պարտէզ: Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Տիկին Պարսամեանի՝

Tel. : MON. 15-75

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին:

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սնրունդի, *Սալ Քատէի մէջ:*

×

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն:

Ապրիլ 9, Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Թէաթր Միւնիսիփալի *սրահին մէջ:*

Կը նախագահէ Հայ Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ

Ֆրանսերէն խօսք կ'առնէ Պ. ԼԵՒՈՆ ՄԱԹԷՈՍԵԱՆ:

Կը խօսին ՏԷՐ ՍԱՀԱԿ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ: ՎԵՐԱՊ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, եւ ՊԱՊԵԱՆ վարդապետ:

Օրուան բանախօս՝ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆ:

Ազգ. Միութիւնը կոչ կ'ուղղէ Վալանսի եւ շրջակայից հայ գաղութին բոլոր հայրենակիցներուն, որ իրենց ներկայութեամբ, յարգանքի տուրքը մատուցանեն մեր մէկ միլիոնէ աւելի անթաղ նահատակներուն, եւ ոգեկոչեն անոնց անմահ յիշատակը:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համազգային Սգատօնը Ապրիլ 24ին: Միահամուռ մասնակցութեամբ գաղութին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Հրաւէր Միջմասնաճիւղային ժողովի

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը ատխպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի տասը մասնաճիւղերը յառաջիկայ Բշ. օր 4 Ապրիլ ժամը 16 – 18 «Ռոժան» արճարանի վերնայարկը, մեթրօ Քատէ:

Մասնաճիւղերու պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ կին մը սպասուհիի գործ կը փնտռէ հայ ընտանիքի մը մօտ, բնակութիւնով միասին: Ունի նաեւ հինգ տարեկան մանչ մը:

Դիմել՝

Mme. Angèle TAYRAN

18, Rue Anatole France Noisy le-Sec

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ

Salle Verdi - Casa d'Italia

Rue d'Alger

ԼԻՈՆ, 17 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 14·30ԻՆ

Salle Rameau

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԵՒ ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE LA R.T.F. Ի

Մեներգողներ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Պ. ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ

Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ **Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ**

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Դերասան՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

50ամեայ բեմական գործունէութեան ի պատիւ

Նախաձեռնութեամբ՝ Պէլվիլ – Լիլա *դպրոցներու կրթական մարմնոյն եւ բարձր հովանաւորութեամբ կաթ. պատ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ*

Նախագահ՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

9 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր ժամը 20·45ին *Փօլ Ֆարալիք* թատրոնին մէջ,

21, RUE YVES TOUDIC

Փարիզահայ բեմի գլխաւոր ուժերու մասնակցութեամբ կը ներկայացուի

ԼԱԲԻՒՐԻՆԹՈՍ

Փարիզահայ կեանքէ, քոմէտի – տրամ 3 արար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ

Մանրամասնութեանց համար տեսնել յայտագիրը:

Տոմսերը կը ծախուին միայն Հրանդ Բալուեան գրատունը 43 բիւ Ռիշէ Փարիզ

Հեռ. ՓՐՕ. 25 – 46:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԱՊՐԻԼ — MARDI 5 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8766 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4567

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐԵՐ.ԵՒ ԺԱՄԵՐ ԽՕՍԵԼԷ ՅԵՏՈՅ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՔԱՐՈԶՉՈՒԹԻՒՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

12 ժամուան գլուխ գլխի գաղտնի խօսակցութենէ մը ետք, շաբաթ երեկոյ տը Կոլ - Խրուշչեւ միացեալ զեկոյցով մը ներկայացուցին միջազգային հարցերու շուրջ, երկու երկիրներուն տեսակէտները. Զեկոյցը կազմուած՝ վեց էջերէ ինչպէս նաեւ խորհրդային վարչապետին մամուլի ասուլիսը — շուրջ մէկուկէս ժամ — եւ հեռատեսիլի 55 վայրկեան տեւող յայտարարութիւնները ցոյց կուտան խորհրդային քաղաքականութիւնը ու մանաւանդ Խրուշչեւի հետապնդած ծրագիրները:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ՊԵՐԼԻՆ — Ծանօթ է որ Խրուշչեւ Ֆրանսա գալով կը ձգտէր, առաջին իսկ վայրկեանին, տարակարծութիւններ ստեղծել Ֆրանսայի եւ Արեւմտ. Գերմանիոյ միջեւ: Էլիզէի եւ յատկապէս Ռամպուլէի տեսակցութեանց ընթացքին տը Կոլ պաշտպանած է Արեւմուտքի տեսակէտները: Խրուշչեւ փափաքած է որ տը Կոլ հաստատէ զեկոյցին մէջ Օտէր - Նայս սահմանագլուխին մասին Ֆրանսական տեսակէտը, բայց տը Կոլ մերժած է: Պերլինի առընչութեամբ Խրուշչեւ կրկնած է իր տեսակէտները: Ազատ քաղաք, օտար ուժերու պարպում, եւ միջազգային դոյավիճակի մը ընդունման երաշխաւորութիւն. այս առթիւ չեշտած է թէ հակառակ պարագային խաղաղութեան առանձին դաշնագիր մը պիտի ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, եթէ Արեւմուտքը չընդունի խորհրդային տեսակէտները: Խրուշչեւ ընդունած է որ Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերը պէտք է կարգադրուին «բանակցութեան եւ երկուստեք համաձայնութեան ճամբով».

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆ. - Երկու կողմերն ալ կ'ընդունին որ ամէնէն կարեւոր եւ հրատապ հարցն է. Բացձանք կը յայտնեն որ Ժընեւի մէջ հաւաքուած տասը երկիրները յաջողին զինաթափութեան շուրջ համաձայնութիւն մը գոյացնել: Ցանկանալական կէտ մը: Խրուշչեւ կ'ընդունի միջազգային հսկողութեան պարագան:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՅԼ ՀԱՐՑԵՐ — Թէ ինչ հարցեր խնդրոյ առարկայ դարձան, յայտնի չէ. զեկոյցը լռութեամբ կանցնի: Ցամենայն դէպս Խրուշչեւ մամուլի ասուլիսին յայտարարեց թէ քննութեան առնուած էին զանազան խնդիրներ ու երկու կողմերն ալ յայտնած իրենց տեսակէտները: Ալժերիոյ կապակցութեամբ, Խրուշչեւի յայտարարութիւնը խուսափողական էր. Աւելին՝ խորհրդային վարչապետ կամայ թէ ակամայ չհաստատեց անցեալ Հոկտեմբերին, խորհրդային Գերագոյն Ժողովին առաջ իր րրած յայտարարութիւնը, ըստ որուն կ'ընդունէր 1959 Սեպտեմբեր 16ի տը Կոլի ինքնորոշման քաղաքականութեան սկզբունքը:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՊԱՅԹՈՒՄ. - Խրուշչեւ ցաւ յայտնեց եւ խիստ քննադատեց Ֆրանսայի այս քայլը: Մամուլի թղթակիցները եւ ամէն ոք զգացին թէ Խրուշչեւ եւ տը Կոլ տարակարծիք գտնուած են այս հարցին շուրջ: Աւելին՝ Խրուշչեւ դժգոհ է որ Ֆրանսա հիւլէական իր երկրորդ ռումբը պայթեցուց իր իսկ ներկայութեան:

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Երկու կողմերն ալ քննութեան առած են երկու երկիրներու յարաբերութիւնները աւելի եւս ամրացնելու եւ զարգացնելու հարցերը: Արդարեւ, զեկոյցը ոչ միայն գոհունակութեամբ կը նշէ, այլեւ կը շեշտէ թէ Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան միջեւ մշակութային, գիտական եւ կորիզային ուժը խաղաղ նպատակներու օգտագործման ուղղութեամբ գործակցութիւնները պէտք է աւելի եւս զարգանան: Զեկոյցը կը նախատեսէ առեւտրական համաձայնագրերու ստորագրում: Նմուշ գործակցութիւն՝ գիտական եւ մշակութային մարզերէն ներս:

Շաբաթ օր մամուլի ասուլիսին ընթացքին որ տեղի ունեցաւ 900 լրագրողներու առջեւ Խրուշչեւ, առանց յոգնութեան նշան ցոյց տալու, պատասխանեց հարցումներուն, բայց իր սովորական ճարտարութիւնը չունէր եւ ոչ մէկ առած բսաւ:

Նոյն իրիկունը Ֆրանսական հեռատեսիլին առջեւ վարչապետին առիթ տրուած էր խօսելու եւ հաղորդումը կը տրուէր համայն Եւրոպայի համար (Էօրովիզիոն): Պէտք է ընդունիլ որ Խրուշչեւ մոռցաւ կամ նախընտրեց մոռնալ հիւրի մը վայել պատշաճութիւնը եւ իրեն տրուած առիթը օգտագործեց, չըսելու համար չահագործեց, համայնավարութեան գովքը հիւսելու համար: Ֆրանսական մամուլը մանաւանդ, խստօրէն կը քննադատէ Խրուշչեւի այս ելոյթը:

Խրուշչեւի ճառը տեւեց 53 վայրկեան, խօսեցաւ ռուսերէն եւ նոյն ժամանակ թարգմանութիւնը կը կարդացուէր: Շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք իրեն եղած ընդունելութեան համար, Ֆրանսայի եւ անոր ժողովուրդին, Խրուշչեւ դասախօսութեան մը սկսաւ՝ համայնավարութեան մասին:

Խրուշչեւ շեշտեց.— «Սկզբունքով ընդունեցինք որ միճելի բոլոր խնդիրներն ալ կարգադրուին խաղաղ միջոցներով, առանց դիմելու զէնքի, ինչ որ շատ կարեւոր է այս դարուն երբ քանդումի զէնքերը այնքան ահաւոր են:

«1917 Հոկտեմբերին բանուոր դասը, ղեկավարութեամբ Լենինի եւ համայնավար կուսակցութեան, ստեղծեց աշխատաւոր եւ գիւղացի զանգուածներու պետութիւն մը:

« Խորհրդային ժողովուրդը կ'ապրի այնպէս ինչպէս կը փափաքի: Ոչ ոքի պիտի պարտադրենք մեր ապրելակերպի ձեւը, չենք ուզեր նաեւ որ ուրիշներ խառնուին մեր ներքին գործերուն:

« Խորհրդայինները հպարտ են իրենց ստեղծագործութիւններով: 40 տարիներու ժամանակամիջոցին 40 անգամ բազմապատկեցինք մեր ճարտարարուեստի արտադրութիւնները:

« Եօթնամեայ մեր ծրագրով պողպատի արտադրութիւնը պիտի հասնի 91 միլիոն թոնի (1965ին): Մեքենաներու արտադրութիւնը պիտի կրկնապատկուի: Սպառումի ապրանքները 65 առ հարիւր պիտի աւելնան 1965ին:

« 1965ին Խորհ. Միութիւն Եւրոպայի առաջին տեղը պիտի գրաւէ: Հինգ տարի ետք պիտի հասնինք ու անցնինք Միացեալ Նահանգները:

« Տարին 106.000 ճարտարագէտներ շրջանաւարտ կ'ըլլան: Այս թիւը երեք անգամ աւելի է Ամերիկայէն

« Ապրելակերպի մակարդակը շուտով աշխարհի ամէնէն բարձրը պիտի ըլլայ: Վարձքերը ամէնէն ցածն են: Խորհրդային բանուորը կ'աշխատի եօթը ժամ, 1964ին պիտի աշխատի միայն վեց ժամ: Յեղափոխութենէն առաջ Ռուսիոյ ժողովուրդին 100էն 80ը տգէտ էր, այսօր բոլոր տղաքը դպրոց կ'երթան, չորս անգամ աւելի ուսանող ունինք քան Անգլիան, Ֆրանսան, Գերմանիան եւ Իտալիան միացած:

« Ոմանք կ'ըսեն այո՛, բայց սուղ վճարեցիք այդ բոլորը, ձեր ազատութեան ու հանգիստին գնով: Ո՛չ, թող գան եւ տեսնեն: Ազատութենէ զրկուած ժողովուրդ

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ).

Օրէ Օրին

ԱՓՍՈ՜Ս...

— Մնացողը գացողին տեղը չի բռներ, կ'ըսէ մեր փիլիսոփայ ժողովուրդը, ո՞վ գիտէ քանի դարէ ի վեր:

Կար ատեն մը, երբ այս իմաստուն խօսքը կը լսուէր միայն ընտանեկան, մըտերմական շրջանակներու մէջ:

Հայրիկ մը կը մեռնէր ու սգաւորները իրարու ականջին կը փափսին.

— Խե՜ղճ մարդը գնաց... Իր տեղը բռնող պիտի չըլլայ...

Մայրիկ մը կը մեռնէր ու դուռ-դրացի, վշտահար, կ'աւաղէին.

— Մե՜ղք եղաւ... Իր զաւակները իր տեղը պիտի չբռնեն...

Այսօր, այս ողբաձայն Երեմիականը ընտանեկան սեղմ շրջանակէն դուրս ելած, արդէն, կը պտըտի ազգին շրթունքներուն վրայ ալ:

Արդարեւ, ամէն անգամ որ «հիներէն մէկը», անվերադարձ կը մեկնի, ազգն ալ, ազգականին հետ, կը հառաչէ.

— Ափսո՜ս, իր տեղը բաց պիտի մնայ..

×

Երբեմն, զաւակը իր հօրը տեղը կը բռնէ: Այս օտար ափերուն վրայ, օրինակ, զաւակ կայ, որ իրեն համար ապահոված է շատ բարեկեցիկ դիրք մը: Իրե՛ն համար: Դպրոց գացած է, համալսարան աւարտած է: «Մարդ» եղած է: Իրե՛ն համար:

Այս զաւակը, ի հարկէ, իր հօրը տեղը կը բռնէ, եթէ «տեղը բռնել» բացատրութիւնը նշանակէր միայն հայրիկէն աւելի առատ դրամ ունենալ դրամատունը: Եւ հայրիկէն աւելի լեցուն կուտ՝ գանկին տակ:

Բայց, մեր փիլիսոփայ ժողովուրդը դրամատունը պահ դրուած տոլարներուն, գանկին տակ մթերուած գիտութեան կամ դրան առջեւ սպասող շքեղ ինքնաշարժին մասին չէ որ կը մտածէ երբ կ'ըսէ.

— Մնացողը գացողին տեղը չի բռներ..

Մեր ժողովուրդը իր մտքին մէջ ունի հայրենիքը: Ամենայն Հայոց Հայրենիքը: Այսօրուանը եւ վաղուանը: Իր մտքին մէջ ունի հայրենիքին շահն ու բարիքը: Անոր ապագան:

— «Հին»երուն սրտին մէջ, Հայաստան կայ, հայրենիք կայ... Ալեւոր Մասիսը կայ... Հայոց Եկեղեցին կայ... Շնորհալին կայ ու Նարեկացի... Մեր վանքերուն խունկը կայ... Մեր երկինքն ու մեր արեւը կան... Ու մեր աղօթքներն ու մեր երգերը... Մեր հանդերուն վառ վառ ծաղիկները: Մեր ոսկի ցորենին համը կայ ... Մեր կռունկներուն կանչը, մեր ակերուն զուլալ ջուրը... Մեր հողին հոտը... Մեր պատմութիւնը: Մեր Հայաստանը... Կը հասկնա՞ս...

— Կը հասկնամ, հայրենակից, կը հասկնամ... Շատ շիտակ կը զրուցես...

— Եթէ որ շիտակ կը զրուցեմ, ըսէ նայիմ — «նոր»երուն սրտին մէ՞ջ ինչ կայ... Գիտե՛մ, շատ բան կայ... Լսեր եմ... Բայց, այդ սրտին մէջ իմ Հայաստանս կա՞յ, քու Հայաստանդ կա՞յ... Իմ ժողովուրդիս զանձերը կա՞ն: Իմ ժողովուրդիս երէկուան դարդն ու զուլումը ու վաղուան յո՞յսը... Ըսէ՛, նայիմ, «նոր»երուն սրտին մէջ կտուց մը Հայաստան կա՞յ... Ես կ'ըսեմ՝ չկայ...

— Շիտակ ես... Բայց, աշխատինք որ ըլլայ...

— Բոլորտիքդ նայէ, մա՛րդ... Դուն ինչո՞վ կրնաս աս հարստութենէն, աս նոխութենէն, աս լոյսէն, այս հեղեղէն, աս զարմանազան հրապոյրներէն ասդին բերել «նոր»ը եւ անոր սրտին մէջ տեղաւորել Հայաստանը, հայ ժողովուրդը... Չե՛ս կրնար...

— Գիտե՛մ, բայց բան մը ընելու ենք...

— Բան մը ընելո՛ւ ենք... Բա՛ն չես կրնար ընել... Հա՛, կրնաս ինքզինքդ խաբել... Ականջ տուր ըսելիքիս — ամէն անգամ որ «հին» մը գերեզմաննոց կը տանինք, ափ մը Հայաստան է որ կը թաղենք անոր միսերուն հետ.:. Եւ, գիտցած եղիր, «հին»ին ետեւէն լացողը միմիակ իր ընտանիքը չէ, հապա ազգը... Որովհետեւ, գացողին տեղը չի լեցուիր... Պիտի չլեցուի՝ աս կողմերը... Հէ՜յ վախ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ-ԼՈՒԻ ԲԱՌՕ – Մատլէն Ռընօ թատերական խումբը Մոսկուա հրաւիրուեցաւ Տիկին Խրուշչեւի կողմէ: Հաւանական կը թուի որ այս ծրագիրը իրագործուի յառաջիկայ տարի:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մամուլի քարտուղարը՝ Հէկըրթ Մոսկուա մեկնած է պատրաստելու համար Այզընհաուըրի Ռուսիա այցելութիւնը:

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԱՐՔ. յայտարարութիւն մը ըրաւ անցի օր, չեշտելով թէ եթէ Անգլիացիներուն հետ բանակցութիւնները տակաւին երկար տեւեն, ինք «Կիպրոսի Հանրապետութիւնը» պիտի հռչակէ: Խօ- քայի տարեդարձին առթիւ արտասանած այս ճառին ընթացքին, Մակարիոս աւելցուց.— «Գաղթատիրական վարչաձեւը մեռած է եւ չի կրնար վերածնիլ»: Թուրքերը անմիջապէս Անգլիացիներուն դիմած են, որպէսզի զօրք ղրկեն եւ քաղաքացիական նոր կռիւներու առաջքն առնուի:

«ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ միացած կուսակցութիւն»ը հիմնուեցաւ անցի օր: Ձուլումն է Ընկերվարական ինքնավար կուսակցութեան եւ Հանրապետական ձախերուն: Ընդհ. քարտուղարն է՝ Տէփրէօ: Կարեւոր անդամ մը բացակայ էր՝ Մենտէս - Ֆրանս: Կոչ մը հրատարակած են, որուն եզրակացութիւնն է — Պիտի հիմնենք Զ. Հանրապետութիւնը որ պիտի ըլլայ Ֆրանսայի առաջին Ընկերվարական Հանրապետութիւնը »:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ եւ Տիկին տը Կոլ Լոնտոն մեկնեցան այս առաւօտ: Անգլիա պատրաստ է արժանավայել շուքով ընդունելու Ֆրանսացի պետական մեծ դէմքը: «Թայմզ»ի կարծիքով տը Կոլի Անգլիա այցելութիւնը պիտի նպաստէ երկու երկիրներու յարաբերութեանց ամրապնդման:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ դպրոցական արձակուրդներու շրջանը որոշուեցաւ Յունիս 29էն Սեպտեմբեր 16:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ, Գերմանիոյ վարչապետը Պոն հասած է կիրակի երեկոյ: Մօտ տասը օր է շրջագայութեան ելած էր՝ Մ. Նահանգները, Հաւայի եւ Ճափոն: Այս վերջին երկրին մօտ Ատընաուըրի առաքելութիւնը յաջողութեամբ պսակուած է: Թոքիօ ամէն կէտի շուրջ համաձայն գտնուած է Գերմանիոյ վարչապետին հետ: Միացեալ զեկոյցէն յայտնի կ'ըլլայ, որ Ճափոն անխախտ կեցած է Արեւմուտքի կողքին:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԷԻ Հանրապետութեան մէջ կացութիւնը միշտ ծանր եւ մտահոգիչ է: Սեւերը կը շարունակեն իրենց գործադուլը: Որոշ վայրերու մէջ ցոյցերը եւ այս առթիւ բախումները անպակաս են:

« ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ » ձայնասփիւռի Նիւ Եորքի կայանը հաղորդեց անցի օր թէ անցեալ Հոկտեմբերին Թեմիր Թոյի (Խազախստան) մէջ ըմբոստութիւն մը ծայր տուած է որուն ընթացքին սպաննուած են 100 անձեր եւ վիրաւորուած շուրջ 1000 հոգի:

ՀՆԱԳՈՅՆ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆԸ

Ա.

Հայ թատրոնն ունի 2000 ամեայ պատմութիւն։ Այս ասում ենք, աչքի առաջ ունենալով որոշ թուականներ՝ 69ը եւ 53ը (Ք. Ա.)։ Սակայն թատերական արուեստի սկզբնաւորութիւնը Հայաստանում աւելի հնագոյն է, քան վերոյիշեալ թուականներն են։ Այդ են վկայում այն նմոյշները, որոնք յայտնաբերուել են զանազան ժամանակներում եւ զանազան մասնագէտների կողմից։ Ահա նրանցից մի քանիսը, — սափորիկ, որի վրայ պատկերուած է հեթանոս Հայերի Անահիտ դիցուհու տաճարի ծիսապարուհին, ինչպէս նաեւ դիմակ հագած, աջ ձեռքին էլ նոյնանման դիմակ բռնած կաքաւիչների եւ ծայնարկու գուսանների բրոնզէ արձանիկները՝ անխուսափելի Ֆալոսեան ստորոգելիով, որոնք գտնուել են Զանգեզուրում եւ Սարիղամիշում։ Ահա եւ մնջկատակային թատրոնը յիշեցնող վարձակների (այդպէս էին հինաւուրց Հայերը կոչում երգով կամ պարով գործողութիւն կատարողներին) պաշտամունքի պարային շարժումները, երկու սափորով ուղեկցուող բաքոսուհուն պատկերող հայկական հնագոյն մանրանկարներ, դրանց հետ մէկտեղ՝ գուսան-միմոսների արձանիկները, հայկական մնջկատակի երկտակ եւ եռեքտակ դիմանկարներն եւայլն։ Այս ամէնը արտայայտութիւնն է կազմաւորման թատերական այն տարրերի, որոնց միացման ու համադրման միջոցով պիտի հայկական թատրոնը հնագոյն շրջանում յանդէր համեմատաբար բարձր աստիճանի, որպիսին հանդիսացաւ նա Հայոց Թագաւորներ Տիգրան Բ.ի (95–56) եւ նրա որդի Արտաւազդ Ա.ի (55–34) օրերին։ Հէնց այն փաստը, որի մասին իր «Զուգահեռ կենսագրականներում», գրում է յունա-հռոմէական ականաւոր մատենագիր Պլուտարքոսը, թէ Հայաստանի մայրաքաղաք Արտաշատում մեր թուագրութիւնից առաջ՝ 53 թուականին խաղացել են Եւրիպիդէսի, «Բաքոսուհիները», արդէն շատ բան է ասում։ Չէ՞ որ ամփիթատրոնում տրուած այդ նրբահիւս, բանաստեղծական բարձր շնչով գրուած ու խորիմաստ ողբերգութեան ներկայացումն ինքնին ասում է, որ այն չէր կարող լինել հնագոյն թատերական արուեստի ցածր աստիճանի արտայայտութիւն, եւ որ՝ այդպիսի հասուն գեղարուեստական երկի կատարման եւ գեղեցկագիտական ընկալման համար անհրաժեշտ էին մշակութային լուրջ նախադրեալներ, մանաւանդ որ Հայաստանի այդ ժամանակուայ գահակալն էլ թատերական գործեր էր յօրինում, թէպէտեւ, ցաւօք, մեզ չեն հասել։

Սակայն շատ կարեւոր է նաեւ այն, որ յետագայում թատերական կեանքը Հայաստանում կանգ չի առել, նրա զարգացման ընթացքը չի ընդհատուել, թէեւ հայ ժողովրդի պատմական բախտը մեծագոյն վերիվայրումների ու ահեղ ցնցումների բովից է անցել։ Այդ կեանքը պատմական տարբեր պահերին այլ եւ այլ արտայայտութիւններ է ընդունել, ամէն անգամ գտնելով իր ընդգրկած գաղափարների եւ համակած զգացումների, իր վերաբերմունքի դրսեւորման համապատասխան թատերական ձեւեր։ Պատմական որոշ աղբիւրների, նիւթական եւ գեղարուեստական յուշարձանների ու հնութեան այլազան մնացորդների, ժողովրդական խաղերի, ինչպէս եւ գրական մի շարք վաւերագրերի մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւնը մեզ բերում է այդ հաստատ համոզման։ Տեղի սղութիւնը հնարաւորութիւն չի տալիս մի քիչ աւելի հանգամանօրէն անդրադառնալ այդ հարցին, բայց հետաքրքրուողների ուշադրութիւնը կ'ուզենայինք ուղղել այնպիսի սկզբնաղբիւրների եւ նմուշների կողմը, որպիսիք են, օրինակ, մեր թուագրութիւնից մեզ հասած Հայոց Թագաւոր Բակուր Գ.ի (161–163) արծաթէ թասը՝ կողերը թատերական դիմանկարներով ու թատերական խաղի որոշ պահեր ցուցադրող պատկերներով զարդարուած։ Ե. դարի հայ պատմագրութեան ներկայացուցիչ Փաւստոս Բիւզանդի «Հայոց պատմութիւն» յայտնի աշխատութիւնը, որտեղ լայն չափով օգտագործուած է ժողովրդական վէպը, բանահիւսութիւնը, որոնց որոշ հատուածները, մի քանի մասնագէտների պնդումով, հայ գուսան-կատարողների (դերասանների) խաղարկութեան նիւթերն են եղել։ Միջնադարի շատ արժէքաւոր աշխատութիւնը՝ «Գիրք պիտոյից»ը, ինչպէս եւ տարբեր օտար հեղինակների գրչին պատկանող գործերի հայերէն թարգմանութիւնները, որոնց մէջ խօսւում է նաեւ Էսքիլէսի, Եւրիպիդէսի, Մենանդրոսի, նրանց գրական-թատերագրական սեռերի մասին, եւ որոնք անկասկածօրէն հաստատում են Ե. դարում Հայերի որոշ շրջաններում յոյն դասական թատերագիրների նկատմամբ իշխող գեղագիտական հետաքրքրութիւնները։ Նոյն դարի հեղինակ, Հայոց կաթողիկոս Յովհան Մանդակունու «Ճառը» որտեղ կայ թատրոնի դէմ խիստ յարձակողական լեզուով գրուած մի յատուկ ճառ, «Վասն անօրէն թատերաց դիւականաց» վերնագրով, որի հիմնական դրդապատճառն եղել է թատրոնները միշտ ժողովրդով լեցուն, իսկ եկեղեցիները՝ դատարկ լինելը։ Եթէ շարունակենք օրինակները, ապա պիտի յիշատակենք հայկական այն բազմաթիւ մանրանկարները, որոնցով զարդարուած են հնագոյն ձեռագրերը, եւ որոնց մէջ քիչ տեղ չեն գրաւում զուտ թատերական թեմաներ ունեցող եւ հայ ողբերգակ ու կատակերգակ գուսաններին պատկերող գործերը, կամ միջնադարեան այն գրական ստեղծագործութիւնները, աւելի շուտ՝ պատկերները, որոնք նման են եւրոպական հրաշախաղերին ու խորհրդախաղերին։ Էլ չենք խօսում ժողովրդական թատերախաղերի մասին, որոնք սկիզբ առնելով հեռաւոր դարերի խորքից, հեթանոսական պաշտամունքի ծէսերից, հետզհետէ իրենց մէջ են առնում աշխատանքին, բնական երեւոյթներին, կեցութեանն ու սովորութիւններին վերաբերող մտքեր, գաղափարներ, հայեացքներ, պատկերացումներ եւ դրանց հիման վրայ մշակուած գործողութիւններ։ Հայ ժողովրդական բազմատեսակ խաղերն այն մեծ շտեմարանն են կազմում, որի միջոցով պարզւում է ոչ միայն խիտ ու եռուզեռ ապրող բնակավայրերի շուկաներին մօտ, հրապարակներում եւ առեւտրական ճանապարհների խաչմերուկներում գործող թատրոնների խաղացանկը, այլ եւ բեմահարթակից դէպի կեանք հոսած եւ ժողովրդի մէջ ներմուծուած թատերական տարրերը, երեւոյթներն ու նիւթերը։

Եւ խնդիրն այն է, որ երբ քննում ենք վերեւում բերուած բոլոր օրինակները, ապա նրանք լցնում են հայ թատրոնի պատմութեան այն բազում «ճերմակ էջերը», որոնք նախորդ համաբարակական ...մին հայ պատմաբանները չեն կարողացել ..., քանի որ շատ ու շատ կողմեր ... քօղուած էին նրանց աչքերի առջեւ ... այն արդի երիտասարդ թատերագիտական միտքը կարողացաւ մասնագիտական յատուկ հետազօտական մեթոդներով ... մի նոր եւ չափազանց հետաքրքրական աշխարհ, լի հինաւուրց մեծ մշակոյթի հետքերով։

Նոյն գիտական միտքն արդէն սկսել է նաեւ, մի կողմից, պարզել հելլենական մշակոյթից մինչեւ ուշ դարերի միջեւ ... րիչ ժողովուրդների մշակոյթները ... ազդեցութիւնների ստեղծագործական ... բացման, տարրալուծման եւ վերամշակման ընթացքը, որի մէջ տեղային գծեր ու առանձնայատկութիւնները նոր ... են ստացել ու իրենց ինքնատիպութեան աւելի ընդգծուել, միւս կողմից՝ որոշ այն ուրոյն ուղիները, որոնցով անցել հայ թատրոնը։

ՍԱՐԳԻՍ ՄԵԼԻՔՍԵԹԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱԿԱԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ

Ես այս տողերը չեմ գրեր մավզէրը ձեռքիս, ոչ ալ գինանշանը գրպանիս մէջ պահած։ Մավզէրը ցարդ, իբր խաղալիկ ալ չեմ ունեցած, բայց ունեցած եմ միւսը, որ բնականաբար գրպանիս մէջ չէ որ կը պահեմ։ Արդեօք պէ՞տք էր գրէի այս ներածականը, փաստելու համար թէ այս բոլէիս ազատագրուած կը զգամ ինքզինքս այն բոլոր ստորոգելիներէն, որոնք շատերուն համար կը բնորոշեն յեղափոխականը, մավզէրիստը. աւելի պարզ՝ Դաշնակցականը։ Եթէ նոյնիսկ մեղանչում մը կրնայ նկատուիլ ատիկա, այսուհանդերձ չե՛մ «հակահայաստանեան», «հակաէջմիածնական», ոչ ալ «հայաստանատէր» կամ «էջմիածնական»։ Չեմ այս բոլորը, քանի որ, իբրեւ գոյական գործածութիւնը նորութիւն ըլլալով հանդերձ մեր լեզուին մէջ, անկեղծօրէն չեմ յաջողած այդ ստորոգելիներէն մէկն ու մէկը պատշաճեցնել իմ անձիս։ Բայց հաւանական է որ մէկը ինծի տուած է արդէն վերոյիշեալ ածականներէն մին, առանց իմ հաւանութեանս կամ ալ փափաքիս։ Ինչպէս երանի չտալ այն օրերուն, այն հին օրերուն, ուր դեռ կրնայինք զովքը հիւսել Հայոց աստուածներուն առանց չակերտաւոր «հայաստանասիրութեան», եւ գրոհ տալ, մեր պատանեկան ոգիի հրեղէն մոլուցքովը, բոլոր այն չաստուածներուն դէմ, որոնք խորթ կը թուէին մեզի, եւ ա՛յս, առանց հակահայաստանեան հռչակուելու «Հայաստանասիրութեան» վաճառականներուն կողմէ։ Կ'աշխատիմ վերապրիլ այդ երազ օրերը, ուր դողդոջ լեզուով մը ազատութիւն կ'երգէինք եւ երէցներուն ծափերուն կ'արժանանայինք։ Նալբանդեաններու ... գին կարծես իր արձագանգը կը գտնէր մեր մէջ, եւ իբրեւ ապագայ ուխտաւորները անոր պատգամներուն, միաբերան կը գոչէինք. «Մինչեւ մահու անմահութիւն...»։ Չեմ գիտեր, այդ օրերուն Դաշնակցական էի՞նք (հազիւ տասը տարեկան), բայց գիտեմ այսքանը, որ եթէ մեր մէջ գտնուէր մէկը ըսելու համար թէ փշոտ է ճանապարհը ազատութեան ... զոհին եւ վհատեցնելու դիտումով մեր մանկական քայլերը, ըսէր թէ մեզի ... փորձանք կը սպասէ նոյն այդ ճանապարհին վրայ, անկասկած մավզէրի տեղ մեր դպրոցական պայուսակները անոր գլխուն պիտի իջեցուցած ըլլայինք։

Այսպէս, տարիներ շարունակ, ներշնչուելով մեր պատմութեան երկաթագիր էջերէն, սահեցեցինք մեր հայրենիքին եւ մեր երեւակայութեան օգնութեամբ ալ յաջողեցանք բազմահազար բանակներ կազմել, զօրավարներ նշանակել ... վերջինները Քաջն Վարդաններուն եւ Գայլ Վահաններուն կը նմանցնէինք ... անոնց երազային կախարդանքովը սնանելով՝ անդրադարձանք մեր ներկան. Որբացած խլեակներ էինք, կ'անգիտանայինք եւ չէինք տեսներ այն ճակատագրական խաւարը, որ պատած էր մեր ծնողքներուն հոգիները, մինչ մենք անփութօրէն կը ճեղքէինք այդ խաւարը, ինչպէս բոցավառ աստղեր, եւ «ազատ-անկախ» երգելով, քիչ մը լոյս եւ քիչ մը յոյս կը ներշնչէինք արհաւիրքէն ճողոպրած անոնց լուսատենչ հոգիներուն։ Ու այս բոլորը կ'ընէինք առանց աչք ունենալու «Հայաստանատէր» մակդիրին։

Այդ թուականէն մինչեւ այսօր, եթէ ոչ բարձրաձայն, գէթ ներքնապէս երգեր ենք նոյն այդ երգերը, նոյն յոյզերով ...

ՊՐԱԶԻԼԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Բ.—ԲԱՂԿԱՑՈՒՑԻՉ ՏԱՐՐԵՐԸ

Հայ գաղութին ութսուն առ հարիւրը կը կազմեն Մարաշցիները, յետոյ կուգան Հաճընցիները, Այնթապցիները, Ատանացիները, Սսեցիները, Զէյթունցիները, Խարբերդցիները, նաեւ Բարձր Հայքի շրջանէն քիչ թիւով ազգայիններ։

Գաղութին այն փոքր մասը, որ հոն հաստատուած է Ա. Աշխարհամարտէն անմիջապէս ետք կամ անկէ առաջ, իր ազգային դիմագիծը կորսնցնելու վտանգին առջեւ կը գտնուի, կորսնցուցած ըլլալով իր լեզուն, տոհմային բարքերը, նաեւ ենթարկուելով տեղական մշակութային եւ քաղաքական կեանքի տարրալուծող ազդեցութեան։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ՝ գաղութը, իբրեւ ամբողջութիւն, կը պահէ իր ազգային նկարագիրը, աւանդութիւնները, լեզուն եւ կ'ապրի առաւելաբար համահայկական մտահոգութիւններով, բոլորուած՝ իր ազգային հաստատութիւններուն, եկեղեցիին ու կրթական, մշակութային եւ քաղաքական կազմակերպութիւններուն շուրջ։

Ինչպէս ամէն հայ գաղութի մէջ, այստեղ այլ հայրենակցական կապը ուժեղ է, հետեւաբար՝ հոս ալ ականատես կ'ըլլանք զանազան Հայրենակցական միութիւններու, որոնք իրենց նեղ շրջանակին մէջ, զուտ մշակութային եւ բարեգործական գետնի վրայ, որոշ աշխատանք կը կատարեն, ի հարկին նիւթապէս ու բարոյապէս օժանդակելով օգնութեան կարօտ հին կամ նորեկ հայրենակիցներու։

Այս միութիւններէն յիշենք Մարաշի, Զէյթունի, Ատանայի եւ Սիսի Հայր. Միութիւնները, իբրեւ քիչ թէ շատ գործօն տարր։

Ատանայի Հայր. Միութիւնը վերջերս հանգանակութեան մը ձեռնարկելով, գոյացուց երեք հարիւր քոնթի գումար մը (130.000 փեսօ), գնեց հիւանդներու յատուկ տասը կառք եւ նուիրեց պետական հիւանդանոցին։ Անոնց պաշտօնական յանձնումը հիւանդանոցի իշխանութեանց՝ տեղի ունեցաւ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, հանդիսաւոր կերպով, լաւագոյն տպաւորութիւնը ձգելով համապատասխան պետական իշխանութեանց վրայ եւ տեղի տալով, վերջիններուն կողմէ, համակրական արտայայտութեանց՝ հայ գաղութին նկատմամբ։

Ցաւով կը դժգոհինք Հայրենակցական միութիւններու բազմութենէն, որովհետեւ անոնց գոյութիւնը շատ անգամ չարդարանար որեւէ շինարար գործունէութեամբ եւ շատեր, իբրեւ թիւ թէ որակ, մեծ բան չեր ներկայացներ։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, իրենց նեղ շրջանակին մէջ, զանազան հանդիպումներով եւ ձեռնարկներով, վառ կը պահեն հայրենակցական ոգին եւ կերպով մը կը նպաստեն նաեւ ազգային զգացումներու պահպանման եւ հայրենակիցներու մէջ կապի զօրացման։

Ա՛յս է Պրազիլահայութեան մէջ գոյութիւն ունեցող Հայր. միութեանց ալ դերն ու նշանակութիւնը։

Այս քանի մը բնորոշումներէն ետք, ջանանք գծել նաեւ ազգային-եկեղեցական կազմակերպութեան եւ անոր հովանաւորութեան ու ղեկավարութեան տակ գտնուող կրթական եւ մշակութային հիմնարկութեանց վիճակը։

Գ.— ԱԶԳԱՅԻՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պրազիլահայ գաղութը կը կառավարէ Կեդր. Վարչութիւնը, որ կ'ընտրուի քառասուններու ժողովէն, տեսակ մը խորհրդարան։ Վերջինս կ'ընտրուի ժողովրդական քուէարկութեամբ, որուն կը մասնակցին միայն այրերը։ Տարին անգամ մը այդ մարմնին մէկ երրորդը կը փոխուի։

Երկար ատենէ ի վեր Կեդր. Վարչութեան ատենապետը կը հանդիսանայ Պ. Անդրէաս Ճաֆէրեան, ամբողջ գաղութէն սիրուած ու յարգուած, ազգային գործերուն անշահախնդրօրէն նուիրուած անձնաւորութիւն մը, բնիկ Խարբերդցի։

Ս. Փաւլոյի գաղութն ալ ունի իր կեդրոնը, եկեղեցիով, դպրոցով ու սրահով, որոնք ամէն կերպով ներկայանալի են եւ գոհացում կու տան ժողովուրդի ազգային եւ եկեղեցական պահանջներուն։

Եկեղեցին շինուած է ծագումով ...սունցի, արարախօս, հանգուցեալ ... Բազգալլայի կողմէ, իսկ ազգային դ... եան վարժարանը՝ ժողովուրդի լումաներով մեծապէս նպաստած է հանգուցեալ մեծահարուստ Վահրամ Քէօթէնճեանի, առանց որուն շօշափելի օժանդակութեան կրնար երկար ատենի համար կիսատ մնալ շէնքը։

Դպրոցական նոր շէնքեր կան նաեւ ...զասքա եւ Սանթանա հայաշատ արուարձաններուն մէջ։

Այս գաղութին ալ տկար կողմը կը հանդիսանայ հայ դպրոց յաճախող աշակերտներու թիւին զգալի պակասը։ Երեք վարժարաններու աշակերտութեան ընդհանուր թիւը 350էն աւելի չէ, ինչ որ խոտոր կը համեմատի գաղութի թիւին, որ 8–10.000 կը հաշուուի։

«ԱՐՄԵՆ...»

(Շար. — 2)

նոյն յուշերով Եթէ սիրեր ենք Վարդանը ու անոր Վասակը, այդ չենք ըրեր «Հայաստանասէր» կամ «Հակահայաստանեան» ըլլալու ցանկութեամբ: Այլ պարզապէս մեր Հայու առողջ բնազդին ցասումէն թելադրուած: Եթէ սիրեր ենք Իսրայէլ Օրին, Մինաս Չերազը կամ Խըրիմեանը, ակնթարթ մը չենք մտածեր թէ Հայաստանասիրութի՞ւն է մեր ըրածը թէ ոչ: Այլ ենթագիտակցաբար համոզում ունեցեր ենք թէ ուրիշ կերպ չէինք կրնար ընել. Ու երբ նոյն այդ Հայու առողջ բնազդով սիրեր ենք Արամը եւ Անդրանիկը, Վարուժանը եւ Սիամանթօն, Քրիստափորը եւ Զաւարեանը, ա՞ս դարձեր ենք «Հակահայաստանեան»: Ինչո՞վ բացատրել այս անճոռնի ածականին գործածութիւնը մեր լեզուին մէջ: Ի՞նչպէս բացատրել հայ մանուկներուն, որ եթէ կրնան հպարտօրէն փառքը հիւսել Աւարայրին, նոյնը չեն կրնար ընել Սարտարապատին: Ի՞նչպէս բացատրել անոնց, որ այսչափ բաղդատական եզրեր ունեցող երկու պատմական դէպքեր կրնան հակոտնեայ եզրակացութեանց տեղի տալ: Որքա՜ն պիտի ուզէի որ այս ծաղրծուած խաչ-բառի ձեւին տակ ներկայանար մեզի եւ զուարճութեամբ եւ գրօսնելով փորձէինք քակել անոր հանգոյցը: Աւաղ, ո՛չ երգիծանք է այս եւ ոչ ալ ժամանցի համար նետուած հանելուկ մը, այլ մեր ներկայ կեանքէն ներս սպրդած գարշահոտ երեւոյթ մը, որ իր եզակի տրամաբանութեամբը, կրնայ սրբացնել Ծղմուտի Բաշբերը ու անտեսել եւ մոռացութեան գիրկը նետել Սարտարապատի մէջ ինկած կորիւնները:

Բայց լաւ է վերջ տալ այս ճակատագրական հեգնանքին ու հանգիստ ձգել Հայոց աշխարհի սուրբ ընդերքներուն մէջ թաղուած անթիւ նահատակները, ու չփորձել մեզի տրամաբանութեամբ եւ նորատեղծ յանկերգներով արտասուրել յիշատակը անոնց, որոնք խաչոյկներու վրայ հրկիզուած պահուն, չէին մտածած թէ, ազատութեան բագինին իրենց կեանքերը ի սպաս դնելով, «Հայաստանասէ՞ր» էին թէ ոչ: Ձունեցան այդ երկմտանքը սին, ու գացին հանդարտ նոյնանալ հողին այն խոր համոզումով, թէ Հայոց աշխարհի դաշտերը բերրի, կուտան մեզ դարձեալ սերմեր պիտանի ու սերմերն այդ Հայ անդաստանին, կը դառնան ծիլ, բողբոջ, կը դառնան կոկոն ու մեր երկնակամարին ջերմ շողերուն տակ, կը ծաղկին անոնք՝ նոր Արմէնները վառ ապագային:

×

Ու ահա պատահած է հրաշքը: Վշտի հովիտները, սահմանէն անդին ու սահմանէն ասդին, վերածուած են հիմա յոյսի հովիտներու: Հո՛ն, Արարատը իրենց աչքերուն դիմաց, հո՛ս, նոյն Մասիսը ոգեկ՝ սրտերուն մէջը, ժիր հայ բեկորներու կարաւանը կը քալէ անհաս փառքի որպէս հանգանակ՝ նոր Վահագներու արեւաչքերուն, Արամազդներու անյաղթ ոգիին փայլը ծիրանի առած իրեն:

Ինչո՞ւ ուրեմն խաթարել այդ ոգին նոր բառերով ու նոր բարքերով: Ինչո՞ւ հապա, բնածին եւ ինքնաբուխ մեր սէրերուն խորթ սահմանումներ ընել: Ինչո՞ւ չսիրել Բաղրամեան մը, առանց «Հայաստանասէր» որակումին ու սիրել Թոստոմ մը՝ առանց «Հակայաստանեան» ըլլալու:

Մենք կարող ենք սիրել «Կարմիր ժամուցը» Արփիարեանի ու Նորավէպերը Լ. Բաշալեանի եւ դեռ «Խոդեդան» Խաչիկ Դաշտենցի, եւ որպէս աղօ՛թք եւ որպէս մասո՛ւնք՝ անմահ Չարենցի «Գովք Հայաստանին»:

Արդ, ինչո՞ւ չսիրել Կովկասը գարնող խոլ գրիչը վեհ, Սիամանթոյի կամ Ռուբէնի Տարօն Աշխարհի «ծոերը» արի: Միթէ՞ ցամքած է ոգին Բ. Իշխանեաններուն, միթէ՞ կորած է անդարձ, Մուրատ Գօյաճեաններու յիշատակը սուրբ, միթէ՞ Թէքէեանի «Ըմբոստութիւնը Սրբազան» աղօթող մը իսկ չունի:

×

Պատմաքաղաքական յօդուած չէ այս որ ստիպուիմ պատմութեան էջէն դուրս բերել փաստեր, հաստատելու համար թէ կար ժամանակ մը՝ երբ Սարտարապատը դաշնակցական չէր եւ առաւօտն այն Մայիսեան կուսակցական չէր, եւ որպէս ծիածան՝ հայ երկնակամարին վրայ ծածանող դրօշն եռագոյն չէր. ամենեւին նուէր մը Թրքական: Ու Փետրուարեան այն լուսաբացին՝ վրէժի պոռթկումը էր ու կը մնայ դեռ... համակ ազգային:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿՈՉ

ՏԷՍԻՆԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ

35 տարիներէ ի վեր Հայութեան մէկ մասնիկը հաստատուած է Տէսինի մէջ:

Հակառակ համախումբ ըլլալու առաւելութեան՝ մեր գաղութը եթէ տնտեսապէս բարգաւաճեցաւ եւ փայլուն դիրք գրաւեց հրապարակին վրայ, դժբախտաբար նոյնը կարելի չէ ըսել ազգային կազմակերպման տեսակէտով:

Ցարդ, իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն յամառեցաւ գործել առանձին, ջլատելով պիտանի ուժերը եւ Ազգային Միութեան մը կազմութեան մասին ոչ ոք լրջօրէն անդրադարձաւ: Ազգային Միութիւն մը, որ շաղկապ հանդիսանար բոլոր ուժերուն եւ իր շուրջը բոլորէր ամբողջ Տէսինահայութիւնը, առանց գաղափարի ու դաւանանքի խտրութեան: Պատասխանատու մարմին մը, որուն ուղղուէր բոլորին ակնարկը, դժբախտութեան մը կամ բարեպատեհ պարագաներու մէջ:

Սկզբնական շրջանին՝ եթէ բոլորին մօտ եռանդ կար ու աշխատելու կորով, այժմ, այլեւս ակներեւ ճշմարտութիւն է որ Տէսինը, ինչպէս ուրիշ գաղութներ, չարաչուք տագնապ մը կ'անցընէ: Նորահաս սերունդը գլուխն առեր կը դահավիժի դէպի ձուլման անդունդը: Միութիւններ անուանապէս իրենց գոյութիւնը կը պահեն: Եւ ամէն ոք իր անտարբերութեամբ պատասխանատուութեան ենթակայ կ'ըլլայ պատմութեան առջեւ: Այս տխուր պատկերէն թելադրուած՝ քանի-վեցէ աւելի Տէսինահայեր խորհրդակցութիւն մը ունեցան Մարտ 13ին, աւելի քան անհրաժեշտ նկատեցին Ազգային Միութեան մը կազմութիւնը: Ընտրուեցաւ Յանձնախումբ մը նախապատրաստական աշխատանքներ կատարելով, ներկայացուցչական ժողովի մը հրաւիրելու համար գաղութիս բոլոր կազմակերպութիւնները:

Այդ ժողովը տեղի ունեցաւ Մարտ 27ին, ուր հրաւիրուած էին 16 կազմակերպութիւններ ու քանի մը օգտակար անհատներ:

Կարգ մը Միութիւններ, իրենք զիրենք լուծուած նկատելով չէին պատասխանած հրաւէրին: Իսկ երկու ընկերակցութիւններ գրաւոր կը մերժէին մասնակցիլ անարդարանալի պատճառաբանութիւններով:

Այս առթիւ կը յանձնարարենք Տէսինահայ բանիմաց ու գիտակից տարրին չտարուիլ անպատասխանատու մարդոց կողմէ շրջան ընող եւ իրականութեան անհամապատասխան ու գիտումնաւոր զրոյցներէն:

Մեր միակ նպատակն է համերաշխ գետնի վրայ կազմուած Ազգային Միութեամբ մը օժտել մեր անկազմակերպ գաղութը:

Ապրիլ 10ին յառաջիկայ կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, կը գումարուի ներկայացուցչական երկրորդ ժողովը:

Մեր վրայ պարտականութիւն դրուած է անգամ մըն ալ հրապարակային կոչ ուղղել Տէսինի մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր կազմակերպութեանց, ներկայ ըլլալու վերոյիշեալ ժողովին:

Լիայոյս ենք, որ մեր կոչը անարձագանգ պիտի չմնայ ու անվերապահ եւ անվարան ժողովին մասնակցին բոլորը, լուծելու համար այս յոյժ կարեւոր հարցը, որ մեր գաղութին փրկութեան լաստն է:

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Եթէ ներկայիս շատ մարդիկ Ազատութեան հացը չեն ուտեր, անոր համար չէ՛ որ զայն չեն սիրեր այլեւս, այլ որովհետեւ զայն չեն մարսեր:

ՓԱՆՏԻՏ ՆԷՀՐՈՒ

Անտարակոյս, սէրը աւելի զօրաւոր է քան հարստութիւնը, սակայն կը կարօտի անոր աջակցութեան:

ՄԱՐՍԷԼ ՓՐԵՎՕ

ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ

ՍԵՒԱՆԻ ԼԻՃԻՆ ՄԱՍԻՆ

★

«Երեւան» (13 Մարտ) կը գրէ.—

Տեղի ունեցաւ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի «ընդլայնուած» նիստ մը, որուն կը մասնակցէին ջուրի, ելեկտրականութեան եւ ճարտարարուեստի մասնագէտներ:

Ջրային եւ ելեկտրական հարցերու հիմնարկութեան տնօրէն, գիտնական Ա. Անանեան կարդաց ծրագիր մը Սեւանի լիճին ջուրերուն օգտագործման նոր եղանակներուն մասին:

Համաձայն երեսուն տարի առաջ մշակուած ծրագրի մը, Սեւանի հարցը լուծելու սահմանուած նախնական եղանակով մը՝ կը նախատեսուէր լիճին ջուրերուն դարաւոր պաշարը օգտագործել երկու ուղղութեամբ, — ոռոգելու համար, ելեկտրական ուժ արտադրելու համար: Կը խորհէին Սեւանի մակերեսը նուազեցնել եօթն անգամ 50 տարուան ընթացքին:

Համապատասխան հիմնարկութեանց եւ ջրային տնտեսութեան նախարարութեան մասնագէտներուն համագործակցութեամբ, ջուրի եւ ելեկտրականութեան հարցերու հիմնարկութեան կողմէ պատրաստուած նոր ծրագիրը կը տրամադրէ Սեւանի ջուրերուն մակարդակը պահել մօտաւորապէս բնական բարձրութեան վրայ, իսկ մակերեսը նուազեցնել միայն 13 տոկոսով:

Այս նոր ծրագրով՝ Սեւանի հարցին լուծումը հնարաւոր դարձաւ շնորհիւ Ղարադաղէն հասած կազին, որով Հայաստանի մէջ կը ստեղծուին ուժի արտադրութեան նոր աղբիւրներ, հիմնելով ջերմաելեկտրական հսկայ կայաններ, փոխանակ ջրաելեկտրական կայաններու: Եւ այսպէս վերջ կը դրուի Սեւանէն մեծ քանակութեամբ ջուր առնելու անհրաժեշտութեան:

Գիտնականներուն կարծիքով, Վարդենիսի լեռնաշղթային տակ՝ լիճին հարաւարեւելեան կողմէն պիտի փորուի 55 քիլոմեթր երկար գետնուղի մը (թունել), Արփա գետին վերի հոսանքէն Սեւանի լիճը հոսեցնելու համար 300 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր: Իսկ ոռոգման նպատակով, պիտի օգտագործուին ստորերկրեայ ջուրերը եւ գետերու ջուրերը: Նախատեսուած է բանալ շարք մը մեծ ջրամբարներ Հրազդանի եւ Քասախի միջին հոսանքին մօտիկ: Այսպէս Սեւան-Հրազդան գծին վրայ ջրվէժի ձեւով գործող ջրաելեկտրակայաններուն ուժի արտադրութիւնը կը նուազի որոշ չափով:

Գիտութեանց Ակադեմիայի նախագահութեան լիակատար նիստը տուաւ իր հաւանութիւնը գիտնականներուն ներկայացուցած այս ծրագրին մասին:

Կը նախատեսուի Սեւանի լճին ջրային պաշարը օգտագործելու այս նոր ծրագիրը իրականացնել մինչեւ 1970 թուականը:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (167)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Ու երբեմն, իր ուշնչացումի, ինքնամոռացումի րոպէներուն այնպէս կը թուէր իրեն թէ իր ապրած այդ անհաւատալի շրջանը երազ մը եղած էր լոկ, անուշ ֆանթասթիք մղձաւանջ մը միայն, որուն փաստերը հոն էին, շուրջը, ամէն դին, անհերքելի, շօշափելի ու ջախջախիչ:

Ալ վերջացած էին հայելիին առջեւ երկարաշունչ մանրակրկիտ արդուզարդերը, որոնք օրուան իր ամէնէն հաճոյալի ժամանցներն էին. իր վարսերուն հոյակապ շէնքը, իր նրբարուեստ մատուըներուն տակ, շքեղ, յանկուցիչ յարդարումներ կը ստանար, արժեցնելով իր կուսական նշուլազեղ դէմքին աղուորութիւնը: Հիմա, անոնք անհամբեր ու տենդալի անփութութեամբ մը կ'ամփոփուէին գանկին վրայ, կը թափթփէին քունքերէն ու ծոծրակէն, շեշտելով իր ապաշխարուհիի արտասուաթոր երեւոյթը: Հանդերձարանին մէջ, ուր ան երբեմն մեքենաբար կը մտնէր, կը մնար շուարած ու դալկահար, իր բազմաթիւ հարուստ պարեգօտներուն դէզին առջեւ: Տօքթորը, դէպի ցոփութեան ու շուայտութեան վայրերը իր հետ քաշած տարած ատենը, զանիկա հագուեցնելու խնամքը ունեցեր էր փարիզեան կիսաշխարհիկի մը պերճաթեամբը եւ խենթութեամբը, իր իտէալին իրականացումին բան մը պակաս չձգելու համար: Մետաքսը, թաւիշը, անգոյրը, ժապաւէնը, ժուլինը իրենց այն բոլոր ձեւերուն տակ, զորս կնոջական քմայքն ու տարօրինակութիւնը միայն կարող են տալ անոր, հոն այդ հանդերձարանին մէջ սեղմուած էին անուշահոտ գլխիչ բուրմունքներով թրծուած, իրենց գոյներուն եւ փայլին պերճ ներդաշնակութեամբը: Անքթիթ եւ շնչասպառ, Սոֆի իր անառակութեան եւ իր անխորհրդութեան այդ աղուոր ու վըշտալի ապացոյցներուն կը նայէր, երբեմն կսկիծէն տարուած, յորդ արցունք թափելով հեկեկալից, երբեմն կատաղի կատաղի վրէժառութեան տագնապէն խելայեղ, մատներովը ու ակռաներովը քաշքաշելով, պատռտելով, բզքտելով իր ամօթին այդ զարդարուն ու հոտաւէտ վկայութիւնները:

Եւ իր մաքրագործիչ ապաշխարութեան բոլորովին անձնատուր, ա՛լ սկսաւ անդադար մերժուած սիրահարը մտածել, անով սփոփուիլ, անով տանջուիլ, անով ապրիլ: Իր մէջ, ասիկա սպառիչ ու անողորմ մխիթարութիւն մը եղաւ սակայն: Հակառակ իր տարջանքին խորունկ անկեղծութեանը, գործուած սխալը, կատարուած աւերն ու անարգութիւնը դարմանելու իր բացարձակ անկարողութեան դիւրին ըմբռնումը, նոր ու զարհուրելի չարչարանք մը եղաւ իրեն համար: Իր ջախջախուած, լքուած հոգին, իր անարգուած կամքին, իր երիտասարդական եղծուած կորովին ու ա՛լ անդարմանելի կերպով քայքայուած մարմինին մէջ բըգդաց, տեսաւ, հաստատեց ամէն բան վերսկսելու իր այդ անկարողութիւնը: Ի՞նչպէս շինել նորէն ամիրային հիւղակը, Հ... գիւղի բարձունքին վրայ: Ի՞նչպէս փոխադրուիլ հոն նորէն: Ամբողջ կործանուած կացութիւն մը ի՞նչպէս վերականգնել, մարդերէն սկսեալ մինչեւ իրերը: Անփորձ աղջիկի իր մէկ դիւրին շարժումը, անխորհուրդ եւ ամբարհաւաճ, ետեւէն բերեր էր շղթայաբար, կործանումի այդ շարքը: Ու հիմա, հրականերու ուժը պիտի չբաւէր առաջուան վիճակին մէջ դնելու ամէն բան, շղթայաբար: Բայց, կը մտածէր Սոֆի, եթէ ամէն բան կարելի ըլլար վերաշինել, հընար կա՞ր արդեօք մերժուած սիրահարը վերաշինելու: Զարա աղաճի ծովեզերքին վրայ ցցուած ուրուականը, իր խուռահեր գլխովը եւ ահռելի նայուածքովը, ա՛լ անվանելի, փակչուն, մակարոյծ պատկերը եղաւ իր վեհերոտ երեւակայութեանը: Այդ ուրուականէն ի՞նչպէս կարելի էր իր մանկութեան հեզ, համեստունակ, երկչոտ, սիրուն ընկերը դուրս հանել նորէն:

— Ո՛հ, լմնցա՛ծ է ամէն բան, կը հեծկլտար մանկամարդ աղջիկը, սրտաճմլիկ յուսահատութեան տագնապներու մէջ գալարուելով ունայնօրէն:

Սակայն, հակառակ իր այս յուսահատութեանը, հակառակ ամէն բան վերջնականապէս վերջացած ըլլալու համոզումին, եւ ճիշդ ատոր համար, իր մէջ փափաք մը, պէտք մը ծնաւ տեսնելու նորէն Համբիկը, խօսելու անոր հետ, մխիթարելու զայն՝ եթէ կարելի էր, եւ մխիթարուելու ալ անկից՝ եթէ անկարելի չէր: Հիմա, հոգիին բոլոր խանդովը կ'ուզէր որ դարձեալ դիպուած մը իր դէմը հանէր զայն յանկարծ: Օ՜, գիտէր թէ ի՛նչ պիտի ընէր ինք ա՛լ այս անգամ, եթէ Սիլիհտար-Աղայի բլուրին արկածին պէս արկած մը անոր թեւերուն մէջ նետէր զինքը վերստին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

մը պիտի կարենա՞յ իրագործել Ի. դարու հրաշքը՝ Սպուտնիկը »:

Խրուշչեւի ճառը շատ երկար էր եւ կարելի չէ ամբողջովին տալ: Վարչապետը ճառեց Էնկելսէն, Մարքսէն, Ֆուրիէն եւ Սէն-Սիմոնէն: Համայնավարութիւնը, ըսաւ ան, հին դարերու երազ մըն է որ այսօր իրագործուած է:

Համայնավարութիւնը իրականութիւնն է սա նշանաբանին՝ Ազատութիւն, Եղբայրութիւն, Հաւասարութիւն »:

Խրուշչեւ առիթ ունեցաւ նաեւ յիշելու թէ խորհրդային Ի. համագումարին Լենին կը հաստատէր խաղաղութեան իր կամքը:

Անշուշտ Խրուշչեւ ամէն բան կը ներկայացնէ իր ակնոցով: Ֆիկառօ, Օռօռ եւ ուրիշ թերթեր երկարօրէն կը քննեն այս ճառը, երեւան հանելու համար պատմական սխալներ եւ չափազանցութիւններ:

Խորհրդային վարչապետը իր վերջին ճառը խօսեցաւ օդակայանը շեշտելով թէ Խորհ. Միութեան եւ Ֆրանսայի բարեկամական յարաբերութիւնները պէտք է տեւական եւ ամուր ըլլան: Տըպրէ պատասխանեց շեշտելով թէ Խրուշչեւ անշուշտ տեսաւ եւ զգաց որ ազատութիւնը ի՛նչ ըսել է եւ Ֆրանսա որքան ինքնավստահ եւ ապահով է որ կրնայ թոյլ տալ Խրուշչեւի մը որ ժամ մը համայնավարութիւն քարոզէ պատկերասփիւռէն: Արդեօք նոյնը կարելի՞ է Մոսկուա....:

Խրուշչեւ շնորհակալութեան հեռագիր մը ղրկեց տը Կոլին՝ օդանաւէն:

× Ֆրանքօ-խորհրդային երկու համաձայնագիրներ ստորագրուեցան. մէկը՝ գիտական գործակցութեան, միւսը՝ խաղաղ գործակցութեան՝ հիւլէական մարզին մէջ:

× Կիրակի ցերեկ Խրուշչեւ եւ շքախումբը Մոսկուա հասան:

ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդը կը քննադատէ Հարաւային Ափրիկէի Հանրապետութեան կառավարութիւնը որ գործադրութեան կը դնէ ցեղային զատորոշման քաղաքականութիւն մը: Խտրականութիւնը ցեղերու եւ ազգերու միջեւ հակամարդկային է և մեծ վտանգ մը կը ներկայացնէ ընդհանրապէս մարդկութեան եւ յատկապէս Ափրիկէի ժողովուրդներուն համար, կը շեշտէ զեկոյցը:

ՖՐԱՆՍԱ ջրածին ռումբ պիտի պայթեցնէ «այս տարեվերջին» յայտարարած է Քլօտ Գաթօ Տենվերի (Մ. Նահանգներ) Ֆրանսայի հիւպատոսը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ցուցահանդէս մը պիտի կազմակերպուի Մոսկուայի մէջ Օգոստոս 1էն Սեպտեմբեր 15: Իսկ Փորթ տը Վերսայլի մէջ՝ խորհրդային:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԵԱՆ բանակի զինուորական մարմինները զեկոյցի մը մէջ կը շեշտեն թէ Փերոնիստները հակապետական տրամադրութիւններ ցոյց կուտան եւ կ՚աշխատին տապալել օրինաւոր կառավարութիւնը»: 1956ին նման փորձ մը կատարած էին:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԱՉԼԸՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Գէորգեան իրենց հօր՝ Ժիրայր Մաչլըմեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ 50 Ն. Ֆրանք կը նուիրեն Որբերու Օգնութեան Մարմնին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պետրոսեան ընտանիքի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Կղմէս Պետրոսեանի մահուան առթիւ:

×

ԱԹՆՈՒՎԻԼ — ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Յ. Դաշնակցութեան « Վարդան » ենթակոմիտէն եւ շրջանի բոլոր ընկերները, այրի Տիկին Մառի Կարապետեանին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն կը յայտնեն իրենց խոր վշտակցութիւնը իրենց սիրելի ընկերոջ՝ Օննիկ Կարապետեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր եւ Ռոստոմ խումբերու հանդէս — գինեձօնը՝

ԱՊՐԻԼ 10ԻՆ

ժամը 15ին:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ Յառաջի վերհրատարակութեան 15րդ տարին: Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ անյապաղ նորոգեն 1960 — 1961ի իրենց բաժանորդագրութեան շրջանը առանց սպասելու անհատական դիմումներու: Կը խնդրենք նաեւ այն բաժանորդներէն որոնք առկախ հաշիւներ ունին կարգադրել զանոնք առանց ուշացնելու:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբը 50 Ն. Ֆրանք կը նուիրէ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղի անդամուհիներէն Տիկիններ Բարիա Ֆերհատեան, Էլիզ Տէր-Ազարեան, Աննա Թարխանեան եւ Տիրուհի Սերոբեան 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Սահակ Տէր Թովմասեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Ղուկասեան 10 Ն. Ֆ., Տիկին Հերմինէ Հ. Թագւոր 40 Ն. Ֆ., Տիկին Աննա Սարաճեան 20 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հրանդ Դերձակեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, Սահակ Տէր Թովմասեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Զարուհի Տէր Թովմասեան, Օրիորդ Ֆլօրա Շէօհլայեան, Տիկին Գլօրիա Պէրպէրեան, Տիկին Էլիզ Եազըճըպէկեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Գասպարով եւ համայն ազգականք, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ներկայ գտնուեցան Սահակ Տէր Թովմասեանի յուղարկաւորութեան, եւ կամ նամակներով ու հեռագրով իրենց անկեղծ ցաւակցութիւնները յայտնեցին սոյն դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

Ջերմ շնորհակալութիւններ նաեւ ծաղկեպսակ ղրկողներուն:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը կազմակերպած է, Զատկուան առթիւ խնջոյք մը, Իսսի Խրիմեան դպրոցին մէջ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Ճոխ պիւֆէ, երգ, արտասանութիւն, պար: Պիտի նուագեն արեւելեան նուագի մասնագէտ հայրենակիցներ՝ Միհրան Շիրվանեան, Շմաւոն Գալեան:

Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Անդաստան

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Թիւ 11, 1960

Խմբագիր՝ ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Գին՝ 12 Ն. Ֆ., (4 տոլար արտասահմանի համար):

Andastan

46, RUE RICHER. PARIS, 9.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ
Salle Verdi - Casa d'Italia
Rue d'Alger

ԼԻՈՆ, 17 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 14.30ԻՆ
Salle Rameau

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԵՒ ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE LA R.T.F.Ի

Մեներգողներ
Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Պ. ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ **Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ**

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Ընկերակցութեան Փարիզի Մասնաճիւղի Վարչութեան ընտրութիւնը պիտի կատարուի Ապրիլ 9ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8 ուկէսին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ.

Ընտրութենէն ետքը տեղի պիտի ունենայ մտքերու փոխանակութիւն, զոր պիտի վարէ ընկեր Միհրճեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան Վարչութիւնը հեռաւոր արուարձաններու իր անդամներէն կը խնդրէ եկեղեցիին Քարտուղարութեան հասցնել իրենց անդամավճարները եւ ստանալ համապատասխան ընկալագիր, յառաջիկայ Ընդհ. Ժողովին իրենց մասնակցութիւնը օրինականացնելու համար:

× Գուքրէչէն Կարապետ Սարաֆեան կը փնտռէ եղբայրը Ալեքսան Սարաֆեան: Դիմել եկեղեցի:

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ 1960ԻՆ
(15ՐԴ ՏԱՐԻ)

Մեր բանակումները այս տարի տեղի պիտի ունենան Յուլիս 4—30 եւ Օգոստոս 1—20: Այժմ մեր գեղեցիկ բանակավայրին մէջ կը շինուին նոր ննջարաններ: Արձանագրութեան համար դիմել Ժէօնէս է Աֆսիոնի Հիմնադիր-Տնօրէն Վեր. Յ. Հէլվաճեանի,

6, Place de la Rotonde
St. Jérôme, Marseille 13e Tel.: 62-85-10

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵՕ — ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ գիշեր՝ սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մուրատ — Ռափայէլեան Նախկին Սանուց Միութիւնը ամէն ամիս կը կազմակերպէ երեկոյթ մը:

Առաջինը՝ Շաբաթ 9 Ապրիլ ժամը 21ին

167. RUE MONMARTRE
au sous-sol de la Casita

Պար, Երգ, Հաճելի մթնոլորտ
Կը մասնակցի ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
ԱՐՄԵՆԻԱ
նուագախումբով:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 6 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8767 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4568

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ ԵՍ, ԱԹԱԹԻ՛ՒՐՔ

Քանիցս առիթ ունեցանք մատնանշելու կրօնական մոլեռանդութեան վերազարթնումը Թուրքիոյ մէջ:

Ֆրանսական մամուլն ալ սկսած է արձագանգ դառնալ այս շարժումին, որ կը թուի թէ հետզհետէ մտահոգիչ համեմատութիւններ կը ստանայ:

Քանի մը օր առաջ (Մարտ 31ին) Մօնտ մէջ յօդուածագիր մը կը յիշէր կարգ մը փաստեր, ցոյց տալու համար թէ հակառակ Մուսթաֆա Քէմալի 36 տարի առաջ մացուցած բարենորոգումներուն, ո՛չ մէկ բան փոխուած է Թուրք ժողովուրդի մտայնութեան մէջ: Գլուխները մնացած են նոյնը:

Հարիւրաւոր միլիոններու կը հասնի իսլամական կրօնքին հետեւողներու թիւը՝ Ափրիկէէն մինչեւ Հնդկաստան ու Չինաստան՝ անցնելով Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքէն:

Այս բոլոր երկիրներուն մէջ ալ իսլամները խաղաղ համակեցութիւն ունին քրիստոնեաներու եւ այլ կրօնքներու պատկանող ժողովուրդներու հետ:

Միայն Թուրքիոյ մէջ է, որ իսլամական կրօնքը «Թրքացուած» է, մոլեռանդութեան եւ անհանդուրժողութեան տարուած՝ մասնաւորապէս քրիստոնեաներու դէմ:

Արար մտաւորականներ քանիցս այպանած են Թուրքերը, որ անպատուած են իսլամական կրօնքը՝ ջարդելով իրենց հպատակ քրիստոնեաները:

Մեր օրերու Թուրքերը, մանաւանդ Սուլթաններու շրջանին, իսլամ էին ամէն բանէ առաջ: « Թուրք »ը նախատական մակդիր մըն էր իրենց համար: Ոճրագործ Իթթիհատի օրով էր, որ Թուրանական, համաթրքական շարժումը մէջտեղ հանեց «Թուրք»ը, առանց սակայն հրապարակէն կարենալ քշելու «իսլամ»ը:

« Փա՛ռք Աստուծոյ միւսլիւմաճ իմ » խօսքը — ա՛յնքան սիրելի Անատոլուի Թուրքերուն — ամբողջ հոգեբանութիւն մը, մտայնութիւն մը կը մատնէ:

Իսլամ Թուրքը տարբեր ապրանք մըն է, որուն նմանը կարելի չէ գտնել ուրիշ տեղ:

Հօճաները, մոլլաներն ու սոֆթաները առաջնակարգ դերքեր են գրաւած Թուրքերու կեանքին մէջ: Անոնք են, որ ատելութիւն սերմանած են քրիստոնեաներու հանդէպ եւ մոլեռանդական կիրքեր հրահրած:

Օսմանեան Սուլթանները ամբողջ չորս դար իրենց ձեռքին մէջ պահեցին խալիֆայութիւնը — Մարգարէին յաջորդութիւնը: Սուլթան Սէլիմն է, որ զինու զօրութեամբ խլած էր զայն Եգիպտոսի Ֆաթիմի խալիֆային ձեռքէն 1517ին: Մուսթաֆա Քէմալ 1924 Մարտ 3ին ջնջեց խալիֆայութիւնը եւ Ֆրանսա աքսորեց օսմանեան վերջին խալիֆան՝ Աբտիւլմէճիտը, որուն չէր շնորհուած միաժամանակ Սուլթան տիտղոսը, ինչպէս օրէնք էր:

Օսմանեան կայսրութիւնը վերածուեցաւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան. կրօնքը զատուեցաւ պետութենէն. Ժողովրդավարական, աշխարհական վարչաձեւի մը հիմը դրուեցաւ: Հիճրէթի իսլամական թուականը փոխարինուեցաւ քրիստոնէական տոմարով: Ուրբաթի տեղ կիրակին ընդունուեցաւ իբրեւ շաբաթական հանգիստի օր: Ֆէսին ու փաթթոցին տեղը գրաւեց գլխարկն ու քասքէթը: Չարշաֆն ու փէչէն արգիլուեցան. Արաբական տառերուն տեղ ընդունուեցաւ լատինական այբուբենը: Մէկ խօսքով Քէմալ Աթաթիւրք « կռավուր » դարձնել ուզեց իսլամ-Թուրքերը:

Իսկ այսօր ի՞նչ կը մնայ այս բոլորէն: Կրօնական մոլեռանդութիւնը գլուխն առած կ'երթայ, քաջալերուելով պետական պատասխանատու վարիչներէն, նոյնիսկ ընդդիմադիրներէն:

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին հինգ հարիւր նոր մզկիթներ շինուած են Թուրքիոյ մէջ, հաւատացեալ ժողովուրդին դրամով: Շուրջ քսան մէտրէսէներ բացուած են կրօն. ուսուցումի համար, նախակրթարան կամ միջնակարգ վարժարան: Քանի մը տարի առաջ մայրաքաղաքին մէջ բացուեցաւ Իլահիյաթ (ֆաքիւլթէսի մը (աստուածաբանական բարձրագոյն վարժարան), իսկ Պոլսոյ մէջ՝ Իսլամութեան բարձրագոյն կաճառ մը: Մզկիթներու մէջ վերսկսած են Քուրանի դասընթացքները, հաֆըզներ պատրաստելու համար:

Եւ դեռ ծայրն ենք ծրարոց:

Ո՞ւր ես, Մուսթաֆա Քէմալ, Աթաթիւրք կոչեցեալ: ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԵՏՔ ՏԸ ԿՈԼ ԼՈՆՏՈՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ԷԻՆ

Նախագահ տը Կոլ զօրավար տը Կոլէն քսան տարի ետք իր ոտքը դրաւ, երեքշաբթի օր անգլիական հողին վրայ: Լոնտոն ամբողջ զրօշազարդուած է Ֆրանսական գոյներով եւ խորհրդանշաններով, թագաւորական ընդունելութիւն մը ընելու համար տը Կոլին: Լորէնի երկու հրակայ խաչեր պիտի բարձրանան դէպի երկինք՝ բացառիկ հրավառութենէ մը ետք: 1944 Յունիս 19ին տը Կոլ կը հեռանար Լոնտոնէն ուր չորս տարի մնացած էր պատրաստելու համար Ֆրանսայի ազատագրումը:

Տը Կոլի այցելութիւնը միայն «սիրալիր համաձայնութիւնը» զօրացնելու նպատակ չունի: Քաղաքական տարակարծութիւնները շատ են Ատլանտեան Ուխտի անդամներուն մէջ: Կան նաեւ «Վեցերու» եւ «Եօթներու» տարակարծութիւնները: Ծանօթ է որ Անգլիա կ'ուզէ արագացնել իր անդամակցութիւնը « Հասարակաց Շուկային » եւ այդ ուղղութեամբ կ'աշխատի Ուոլթըր Հոլշթայն, մինչ, միւս կողմէ, վարչապետ Մաք Միլըն կ'առաջարկէ Ռուսիոյ հետ զինակցութիւն մը դէմ դնելու համար միացած Եւրոպայի մը:

Միացած Եւրոպան միշտ սիրելի գաղափար մը եղած է Գերմանիոյ, եւ այդ քաղաքականութիւնը հետապնդած են եւ կը հետապնդեն իր բոլոր կառավարութիւնները 50 տարիէ ի վեր: Միացած Եւրոպա մը երբեք հաճելի չէ Մեծն Բրիտանիոյ: Այս ուղղութեամբ տը Կոլի դերը փափուկ է եւ դժուար: Մաք Միլըն պիտի յայտնէ նաեւ իր մտահոգութիւնը տեսնելով թէ Վեցերու Եւրոպան Ֆրանսայի կողմէ չէ ղեկավարուած այլ՝ Գերմանիոյ:

Ամէն պարագայի մէջ, տը Կոլ ապահով է որ ջերմ ընդունելութիւն մը պիտի գտնէ Անգլիացիներուն կողմէ: Մամուլը շատ բան կը սպասէ անկէ որ հին կապեր ունի Անգլիոյ հետ: ՏԷյլի Միրրըր Ֆրանսերէն լեզուով խմբագրական մը հրատարակած է երկուշաբթի, ուր կը շեշտէ թէ տը Կոլ խոր սէր ունեցած է միշտ Անգլիոյ եւ անոր ժողովուրդին հանդէպ:

Ամէն պարագայի մէջ յստակ է թէ Անգլիացիները կ'ուզեն համաձայնիլ Ֆրանսայի հետ եւ այդ նպատակով ոչ մէկ անհաճոյ ակնարկութիւն ըրին Ռեկանի երկրորդ ռումբին պայթումին առթիւ:

✕ Չըրչիլ անմիջապէս Լոնտոն վերադարձաւ ընդունելու համար իր «հին բարեկամը»:

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՍԽԱԼՆԵՐԸ...

ԵՐԲ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԲՈՂԸ ԿԸ ՀԻՒՍԷՐ

Ինչպէս գրած էինք երէկուան մեր թիւով, խորհրդային վարչապետը՝ Ֆրանսական հեռատեսիլին առջեւ նախընտրեց մոռնալ հիւրի մը վայել պատշաճութիւնը եւ իրեն տրուած առիթը օգտագործելով, համայնավար իրաւակարգին գովքը հիւսեց: Ֆրանսական մամուլը խստօրէն կը քննադատէ այս երեւոյթը ու կը մերկացնէ սխալները զորս Խրուշչեւ ըրած է իր ճառ-ներբողականին մէջ:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ — « Խաղաղութեան քաղաքականութիւնը մեր պետական սկզբունքին մաս կը կազմէ » ըսած է Խրուշչեւ ու այս առթիւ յիշած է խաղաղութեան ի նպաստ Լենինի առաջին որոշումը: Պատմագէտները տարբեր բան կ'ըսեն սակայն: 1917 Հոկտեմբեր 26ին գումարուած խորհրդային երկրորդ համագումարը, Լենինի իսկ առաջարկով որոշեց պատերազմող կողմերէն խնդրել որ անյապաղ բանակցութիւններու սկսին, արդարացի եւ դեմոկրատ խաղաղութեան մը հասնելու համար: Սակայն, Դեկտեմբերին սկիզբը խորհրդային պատուիրակութիւնը Պրեսթ Լիթովսքի մէջ կը ստորագրէ զինուորական գործողութիւններու դադրեցման անջատ համաձայնագիր մը՝ Գերմանիոյ հետ: Գերման զօրավար Լիւտէնտորֆ այս առթիւ կը գրէ — «Շնորհիւ այս համաձայնագրին, գերման քսան զօրաբաժիններ կարելի եղաւ արեւմտեան ճակատ ուղարկել Դաշնակիցներուն դէմ»: Այս քայլը այնքան հրէշային էր որ 1918 Յունուար 21ին, 63 ականաւոր համայնավարներ կը հաւաքուին Փեթրոկրատի մէջ ու կը մերժեն Լենինի անջատ համաձայնագիրը, որ իրենց ըսելով «ընկերվարութեան դէմ դաւաճանութիւն մըն էր» ու կը պահանջեն որ «վերջ դրուի կայսերական Գերմանիոյ հետ սկսած խօսակցութեանց»: Լենին մերժեց ու մեծամասնութիւն մը գոյացնելով 1918 Փետրուար 23ին վաւերացնել տուաւ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կողմէ (7 ձայն 15ի վրայ: 4 դէմ եւ 4 ձեռնպահ):

Այս ձեւով գործադրուեցաւ Լենինի «դաւաճանական խաղաղութիւնը»: Խրուշչեւ «մոռցաւ» ճշդելու այս պարագան:

Անցեալ պատերազմին ոտքի տակ առնելով միջազգային յանձնարարութիւններ՝ Խորհ. Միութիւն կցեց Ֆինլանտայէն մաս մը, Պալթեան երկիրները, արեւելեան Փրուսիա, Լեհաստանի մէկ երրորդը, Ճեխ Ռութէնին, Բեսարապիան, Պեսարապիան, արտաքին Մոնկոլիայի Թուվա Հանրապետութիւնը, Քուրիլի կղզիները եւ Սախալինը ու վերջապէս Քորէայի մէջ շրջաններ:

ԱԶԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ.—«Խորհրդային պետութիւնը բազմազգ պետութիւն մըն է: Միակն է որ ազգերու հարցը կարգադրած է, արդար հիմունքներով» ըսաւ Խրուշչեւ: Համայնավար յեղափոխութեան շրջանին Լենին յայտարարեց. «Ժողովուրդներու իրաւունքն է իրենց ապագան ճշդել, մինչեւ իսկ անջատուիլ:

Իրողութիւնը սակայն տարբեր եղաւ:

1919 Յունուար 3ին կարմիր բանակը Ուկրայնա խուժեց եւ գրաւեց Խարքովը: 1920 Նոյեմբեր 27ին Հայաստանի դէմ գործողութեանց ձեռնարկեց ու վերջ դրաւ անոր անկախութեան: 1921 Փետրուար 16 եւ 17ին կարմիր բանակը կը յարձակի Վրաստանի վրայ, այս վերջինները մինչեւ 1924 հերոսաբար կը դիմադրեն ու տեղի կուտան 20 օրուան արիւնալի կռիւներէ ետք:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ.— Խրուշչեւ յիշեց թէ կեդրոնի ներքին նախարարութիւնը ջնջուած է: Իրողութեան մէջ հանրապետութիւններուն փոխանցուեցան անյշան եւ անարժէք իրաւունքներ (ամուսնութեան իրաւունք տալ, շարժավարի թուղթ եւայլն): Ոստիկանութիւնը կը մնայ կեդրոնի նախարարութեան իրաւասութեան ներքեւ որուն պետն է Խրուշչեւի մտերիմ եւ վստահելի մարդը՝ Շելեփին:

ՄԻԱԿ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.—«Մեր երկրին մէջ հակամարտ դասակարգեր չկան,

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Լենին մարզադաշտին մէջ, 15.000 հոգիի առջեւ, Խրուշչեւ խօսած է Ֆրանսա իր այցին եւ տը Կոլի հետ իր ունեցած խօսակցութեանց մասին: «Ոչ մէկ տարակոյս որ մեր խօսակցութիւնները արդիւնաւէտ եղան ըսած է ան ու ապա աւելցուցած՝ բոլոր հարցերուն շուրջ երկու երկիրներն ալ համակարծիք չեն միշտ, սակայն Ֆրանսա այժմ գիտէ մեր տեսակէտները, մասնաւորապէս գերմանական հարցին շուրջ: Մեր կարգին լաւ հասկցանք իրենց մտահոգութիւններն ու տեսակէտները»: Այս անգամ եւս անդրադարձած է Պերլինի եւ Գերմանիոյ եւ կրկնած իր ծանօթ տեսակէտը: Ատընաուըրի մասին խօսելով ըսած է, թէ այս վերջինը Ամերիկայի եւ Ճափոնի մէջ աշխատած է «զօրակոչի ենթարկել պաղ պատերազմի կողմնակիցները»: Խորհրդային վարչապետը անդրադարձած է Ֆրանսայի մէջ իր գտած ջերմ ընդունելութեան շուրջ ու այս առթիւ ըսած է թէ «գոյութիւն ունին բազմաթիւ կուսակցութիւններ որոնք դէմ են Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան սիրալիր յարաբերութեանց եւ կ'ուզեն խափանել խաղաղութեան դատը»: Վերին ժողովին շուրջ, Խրուշչեւ ըսած է թէ «ինչ կը վերաբերի իրենց, ամէն ճիգ ի գործ պիտի դնեն որպէսզի յաջողութեամբ պսակուին խօսակցութիւնները »: Կեցցէ խաղաղութիւնը ըսած է Ֆրանսերէն լեզուով:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ, Գերմանիոյ վարչապետը հեռատեսիլէն խօսելով յայտարարած է, թէ «ամէն հարցի շուրջ կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ մեր եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ»: Առհասարակ գոհ է եւ խանդավառ Ամերիկա եւ Ծայրագոյն Արեւելք իր այցելութենէն:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ուժերը մտրակներով զսպած են 3000 սեւեր որոնք Տրըպան (Հարաւային Ափրիկէի Հանրապետութիւն) կ'ուզէին խուժել: Շաբաթներէ ի վեր սեւերը կը շարունակեն ցոյցեր կազմակերպել որոնք շատ անգամ արիւնայեղութեամբ կը վերջանան: Քափի մէջ 40էն 60.000 սեւ բանուորներ որոշած են վերջ դնել գործադուլին ու վերսկսիլ աշխատանքի:

«ԹԻՐՕՍ» ամերիկեան արուեստական արբանեակը որ օժտուած է հեռատեսիլ գործիքով եւ քամերաներով յաջողած է նկարել Ռուսիոյ կեդրոնական մասը եւ Չինաստանը:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը, Հիւսէյին Թեհրան մեկնած է: Յաջորդաբար պիտի այցելէ Թուրքիա, Մարոք եւ Պաքիստան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արդարութեան նախարարը՝ Գուտաքօղլու, հրաժարած է: Կը կարծուի թէ այս հրաժարականը կապ ունի այն ներքին անհամաձայնութեանց հետ, որոնք ծնած են կառավարութեան մէջ Իսմէթ Ինոնիւի առթիւ: Իսմէթ Ինոնիւի «թելադրուեցաւ» վերջերս որ Կեսարիա չերթայ քարոզչական իր շրջապտոյտը ընելու, բայց հանրապետական պարագլուխը կարեւորութիւն չտուաւ:

ՀՆԱԳՈՅՆ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆԸ

Բ.

Ցեղապայում պետական անկախութիւնը կորցրած Հայերը, չնայած բնաշխարհում առկայ թատերական առատ աւանդութիւններին, նոր ժամանակաշրջանի հայ թատրոնի զարգացման ընթացքը սկսեցին իրենց երկրից դուրս, Եւրոպայում — Լվով քաղաքում (1668), ապա Վենետիկում (1776), որը պէտք է բացատրել հարազատ ոստանում օտար նուաճողների հաստատած դաժան ու խափանիչ կարգերով։ Այդ գաղութահայերի թատերական նախաձեռնութիւններին աւելացան ուրիշ հայաբնակ տեղերի՝ Կալկաթայի, Սպահանի (1820), Բեսարաբիայի (1830), Ղրիմի, Ռուսաստանի հարաւում գտնուող Դոնի Ռոստովին մերձակայ Նոր Նախիջեւանի, Մոսկուայի եւ այլ քաղաքների ձեռնարկումները։ Սակայն կարեւորն այն է, որ հայ գաղութների այս թատերական նոր շարժումը դեռեւս 19րդ դարի առաջին կէսում թափանցեց այն վայրերը, որտեղ Հայերի շատ մեծ զանգուածներ էին ապրում եւ որոնք դարձել էին նրանց մտաւոր առաջնակարգ օջախները, Պոլիս ու Թիֆլիս։ Թէ այն դէպքում, երբ թատերական կեանքը կայծկլտում էր տարաբնակ պայմաններում, թէ այս դէպքում, երբ հայ թատրոնն իր վերածնունդն էր ապրում բնավայրին մօտիկ աշխարհագրական կէտերում, որոնց հայ հասարակութիւնը հայրենի աշխարհի հետ կապուած էր նիւթական ու հոգեւոր շատ սերտ յարաբերութիւններով, մտաւորական ուժերի թատերական բոլոր միջոցառումները ի վերջոյ, առաւել կամ նուազ չափով, խարսխուած էին այն արժէքաւոր աւանդութիւնների վրայ, որ նախորդ դարերից ժառանգաբար անցել էին նոր ժամանակաշրջանին։ Բնական է, որ նորն էլ պիտի ստեղծէր իր աւանդութիւնները, որոնք հայ թատրոնի զարգացման համար նոյնքան կենսական նշանակութիւն էին ունենալու։

Նոր ժամանակաշրջանում հայ մտաւորականները յօրինում ու խաղում էին ողբերգութիւններ եւ կատակերգութիւններ, առաջինի նիւթը քաղելով հայ ժողովրդի պատմական հեռու անցեալից եւ աւանդութիւններից, իսկ երկրորդի նիւթը՝ արդիական կեանքից, քաղաքային բարքերից։ Թարգմանում կամ փոխադրում էին Սոփոկլէսից, Կոռնէյլից, Ռասինից, Կրեբիլիոն աւագից, Մետաստազիոյից, Ալֆիէրիից, Մոնտիից, Մոլիէրից, Գոլդոնիուցի, Ագրիպիից եւայլն։

Անցած դարի 60ական թուականներից հայ թատրոնը դադարում է մասնակի, հատուածական դիմագիծ ունենալուց եւ վերածւում է մշտապէս շարժման մէջ գտնուող մի երեւոյթի։ Նա վերստին դառնում է հասարակական – մշակութային մի անհրաժեշտութիւն։ Թատրոնը սկսում է ձեւաւորուել որպէս իրապաշտ մի գործօն։ Այդ շարժումը գլխաւորում էր դերասան, դերուսոյց եւ թատերական-հասարակական գործիչ Գէորգ Չմշկեանը։

Այս յատկանիշները զարկ տուեցին նախ եւ առաջ հայ ազգային նոր թատերագրութեան զարգացմանը։ Նոր շրջանի հայ թատրոնի պատմութեան մէջ բացառիկ տեղ գրաւած Գաբրիէլ Սունդուկեանը, Յակոբ Պարոնեանը, Ալեքսանդր Շիրվանզադէն, որպէս հեղինակներ, ծնունդ են հէնց այդ նոր պայմանների, եւ խոշոր դեր են կատարել հայ թատրոնի յառաջխաղացման գործում։ Նրանք իրենց երկերում ցոլացրել են արդիական կեանքի այս ու այն հատուածը, շօշափել այրող հարցեր, ցոյց տուել գեղարուեստական ընդհանրացման մի զարմանալի ուժ։ Նրանք հայ թատերագրութեան մէջ ստեղծել են անգերազանցելի եւ անկրկնելի կերպարներ, որոնք տաղանդաւոր դերասանների կատարմամբ դարձել են բեմական գլուխ-գործոցներ։

Մեծ թատերագիրների հետ միասին առաջ եկաւ հայ դերասանների մի փայլուն խումբ, ինչպէս օրինակ, կանանցից՝ Աղնիւ Հրաչեայ, Սիրանոյշ, Օլգա Մայսուրեան, տղամարդկանցից՝ Պետրոս Ադամեան, Յովհաննէս Աբէլեան, Մարտիրոս Մնակեան, Դաւիթ Թրեան, Յովհաննէս Զարիֆեան եւ ուրիշներ, որոնք ոչ միայն իրենց ստեղծագործական մեծ քանքարով, այլ եւ խոր նուիրուածութեամբ ու անսահման եռանդով նպաստել են իրենց ազգային թատրոնի վերելքին։ Նրանց խաղացանկում շատ պատուաւոր տեղ էին գրաւում նաեւ Սոփոկլէսը, Եւրիպիդէսը, Շէքսպիրը, Մոլիէրը, Բոմարշէն, Շիլլերը, Գոլդոնին, Գոգոլը, Հիւգօն, Լերմոնտովը, Դիւման (հայր եւ որդի), Օստրովսկին, Իբսէնը, Հաուպտմանը, Միրբոն, Զուդերմանը, Մետերլինկը, Լեւ Տոլստոյը, Դոստոեւսկին, Գորկին եւ ուրիշները։ Այդ հեղինակները ստեղծագործական առատ նիւթ եւ ներշնչում են տուել հայ դերասաններին՝ կերտելու այնպիսի բեմական հիանալի կերպարներ, որպիսիք են, ասենք, Իդիպոսը, Մեդէան, Համլէտը, Օթէլլօն, Լիրը, Ֆիգարօն, Կարլոս եւ Ֆրանց Մոորը, Ֆերդինանդը, Ժան դ'Արքը, Մարի Ստիւարտը, Մերանգոլինան, Խլեստակովը, Էռնանին, Արբենինը, Քինը, Մարգարիտ Գոթիէն, Ժադովը, Դոկտոր Շտոկմանը, Հենշէլը, Մոննա Վաննան եւայլն, կերպարներ, որոնք մեզանում վայելել ու վայելում են մեծ հմայք։ Ինչպէս ինքնուրոյն, նոյնպէս օտար թատերագիրները հայ բեմի միջոցով տպաւորել ու ապրեցրել են հասարակութեանն իրենց խոր մտքերով ու զգացումներով, իրենց ստեղծագործութիւնների գեղարուեստական հրապոյրով։

Ինքնին հասկանալի պիտի լինի, որ հայ հասարակական մտքի զարգացման ամէն մի ժամանակին բնորոշ գաղափարական խմորումներն ու ուռճացումները, գեղարուեստական մտածելակերպն ու ճաշակը ցոլացում էին գտնում թէ՛ խաղացանկում թէ՛ բեմական ստեղծագործութիւններում։

Վերջին հարիւրամեակում հայ բեմի վրայ հանդէս են եկել դերասանների խաղարկութեան տարբեր ուղղութիւններ ու ոճեր, որոնց մէջ, սակայն, ինչպէս վերեւ նկատեցինք, դէպի իրապաշտութիւնն ունեցած ձգտումն հետզհետէ ուժեղանալով՝ հասնում է գլխաւորող դրութեան։

ՍԱՐԳԻՍ ՄԵԼԻՔՍԵԹԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

ԱՌԱՍՊԵԼԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Այս վերտառութեամբ թռուցիկ մը։ Գ. Մերրի Օթթէն թրքական երկրորդ շարժանկարն է, որ կը ներկայացնէ Ֆրանսացիներուն ծանօթացնելու համար թրքական անծանօ՛թ եւ հիւրասէ՛ր երկիրն ու ազգը։

Ներկայացումէն առաջ ծանօթութիւններ Թուրքերու կենցաղավարութեան մասին։ Փիէր Լոթիի Ազիատէներէն մինչեւ նարկիլէներն ու թրքական սուրճը։

Հոս, թրքական սուրճ կ՚ըսենք, պարզ առածուածք մըն է. Թուրքերը երբեք սուրճ չեն խմեր, կ՚ըսէ, ու կուտայ օրինակ մը։ «Սրճարան մը գացի, իբրեւ յաճախորդ, եւ սուրճ մը ապսպրեցի։ Սպասարկողը «եոգ» ըսաւ եւ հեռացաւ։ Տասը վայրկեան ապարդիւն սպասելէ ետք, սպասարկողին կրկնեցի ապսպրանքըս։ Նորէն «եոգ»ով մը հեռացաւ։ Քսան վայրկեան ետքը, կրկին նոյն «եոգ»ը։ Մօտիկ սեղանը նստողը քիչ մը ֆրանսերէն գիտնալուն՝ ըսաւ.— «Եթէ կ՚ուզէք թէյ ապսպրեցէք, մենք սուրճ չենք խըմեր...»։

Սուրճ չեն խմեր, որովհետեւ սուրճ չունին։

Շարժանկարի առաջին մասը Հիթիթներու շրջանէն մնացած քարերու վրայ փորագրութիւններ, պատկերները թըռչուններու կամ կենդանիներու, հնադարեան ապառաժներ որոնք դարերու ընթացքին ստացած են զանազան կերպարանքներ։ Ցետոյ ֆոլկլորիկ պարեր Տրապիզոնի եւ Կարսի շրջաններէն, դանակի խաղեր եւ ըմբշամարտութիւն։ Գիւղական աղքատութիւն ու թափառաշրջիկներու կեանք։ Բիւզանդական շրջանէն մնացած եկեղեցի մը, որուն ներքնամասի այնքան գեղեցիկ մանրանկարչութիւնները քարկոծուելով աւրուած են քաղաքակի՛րթ Թուրքերու կողմէ։ Շարժանկարի հեղինակին չուզեցինք դիտողութիւն ընել, երբ Թուրքերու թիւը կրկին անգամ յայտարարեց... 26 միլիոն։

Իրողութիւնն այն է որ հազիւ 15 միլիոնի կը հասնի։ Թէեւ կացութենէն ոչինչ կը փոխուի երբ 36 միլիոն ալ յայտարարէ, բայց թիւրիմացութեան մէջ կ՚իյնայ երբ Քրիստոսէ երեք հազար տարի առաջ ապրող Հիթիթներու յաջորդը կը յայտարարէ... Թուրքերը։

Յաջորդ օրը կը ծանօթանամ Իզմիրէն նոր վերադարձած ֆրանսացի երիտասարդի մը հետ, ելեկտրական գործերու գետեղման համար գործարանին կողմէ Իզմիր ղրկուած։ Առիթէն օգտուելով տեղեկութիւն կ՚ուզեմ։

— Ի՞նչպէս գտաք Իզմիրը, որ քանդուած էր յոյնեւթուրք պատերազմի շըրջանին։

— Քանդուած բան չտեսայ, ամբողջ վերաշինուած է եւ կեանքը բնականոն ընթացք առած։

— Քաղաքին մէջ քրիստոնեաներ կա՞ն։

— Երկու եկեղեցի տեսայ, որոնք կրօնական պաշտամունք կը կատարեն։

— Ձեր աշխատութեան ընթացքին դըժուարութիւններու հանդիպեցա՞ք։

— Ուզեցինք Թուրք գործաւորներ օգտագործել։ Գործաւոր գտնելը դիւրին, աշխատցնելը դժուար։ Ոչ մէկ բացատրութիւն կը հասկնան։ Ծոյլ, ապուշի երեւոյթով մարդիկ։ Մեր մօտ գտնուող վկայեալ Թուրք ճարտարագէտներուն հարցումներ կ՚ընէինք գործի մասին, չէին կրնար բացատրութիւն տալ։ Մեր որակեալ բանուորը անոնց ճարտարագէտէն աւելի շատ բան գիտէ։

— Իզմիրէն դատ ուրիշ տեղեր հանդիպեցա՞ք։

— Առալիա գացինք. հոն ալ նոյն տգիտութիւնը, նոյն կնորսութիւնը եւ նոր կիլէններու անվերջանալի շարքը։ Իսկ [...] թէ ծովեզերքէն քիչ մը ներս երթա[...] պիտի հանդիպիք վարանոտ կամ խուս[...] կու նայուածքներով մարդոց։ Քաղաք[...] վարութեան ոչ մէկ նշոյլ, ապտտ [...] քատ։

Խօսակիցս կարծելով որ ծանօթութ[...] չունիմ թրքական բարքերու մասին, ար[...] սաւ նկարագրել անոնց ապրելակերպ[...] չարունակեց. Իտալական ընկերութի[...] մը երկու գործաւորները սպաննու[...] էին, իրենց աշխատած միջոցին, գիւ[...] ցիներու կողմէ։ Դժուար է վայրենիներ[...] հետ գործ ունենալ։

— Չէ՞ որ Ամերիկացիք ամէն տեղ [...]

— Ամերիկացիք կը գրաւեն իրենց [...] ծերով։ Դրամ կը թափեն ջուրի պէս [...] հալի իւղի պէս...։

— Իմ կրած տպաւորութիւնս, կը [...] րունակէ խօսակիցս, Թուրքերը հեռ[...] քաղաքակիրթ ազգ կոչուելէ եւ եր[...] յաջողութիւն պիտի չունենան յառաջ[...] մութեան ու տնտես. ճամբուն վրայ։

— Միշտ պիտի գտնուին երկիրնե[...] ինչպէս միշտ գտնուած են, որոնք պի[...] օգնեն Թուրքիոյ։

— Այո, այդ կողմէ բախտաւոր է Թու[...] քիան։

— Այո, բախտաւոր է Թուրքիան. [...] կրկնեմ ինքնիրենս։ Բայց ամէն բան [...] մը ունի։ Նոյնիսկ բախտը։

Մ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱ[Ն]

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

1. ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Երիտասարդ բանաստեղծ Սմբուլեա[...] հարբած տուն մտաւ, նետուեց անկող[...] վրայ եւ գոռաց.

— Զարդեցի՛ն, դիակս փռեցին
Մայրը, կինը վեր թռան տեղից
— Ո՞վ ջարդեց, որտե՞ղ փռեցին...
— Քննադատը ջարդեց, թերթի [...]
փռեցին դիակս — մռնչաց բանաստեղ[...]
աշխատելով գրպանից դուրս քաշել թե[...]
թը։

Այնտեղ գրուած էր. «Ինչ վերաբերու[...] է շնորհալի բանաստեղծ Սմբուլեանին, նա պէտք է աւելի բարձրացնի իր վա[...] պետութիւնը եւ խորամուխ լինի կեան[...] եւ երկրի մակընթացութիւններին եւ տ[...] դատութիւններին»։

— Պարզւում է, որ ես շնորհալի եմ, ոչ թէ տաղանդաւոր, պարզւում է, [...] ես նոր պիտի բարձրացնեմ իմ վարպ[...] տութիւնը, պարզւում է, որ ես մին[...] հիմա չգիտեմ մեր երկրի մակերեսը [...] դադրութիւնը... Ջարդեցի՛ն, դիակս փռ[...] ռեցին, ողբում էր բանաստեղծը։

2. ՑԱՆԸ ԵՐԱԶ

Վիպասան Տիրամ Միրաժեանը վեր[...] ցրեց վէպը, դրեց վերջին վերջակէտը [...] մի ծխախոտ վառեց։ Նա բարձրացա[...]

ՊՐԱԶԻԼԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Գ.— ԱԶԳԱՅԻՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գաղութին Կեդր. Վարչութիւնը այս տարի կը մտածէ կազմակերպել փոխադրութեան միջոցներ, յուսալով այդ կերպով աւելցնել աշակերտութեան թիւը։

Զմոռնանք ըսել թէ վերոյիշեալ երկու արուարձաններու դպրոցներն ալ ունին իրենց հոգաբարձութիւնները, որոնք ինքնավար ըլլալով հանդերձ, ենթակայ են Ազգ. Վարչութեան եւ անոր կողմէ նշանակուած Ուսումնական Խորհուրդին։

Աշակերտներու թիւին պակասէն զատ, զգալի է պակասը նաեւ որակեալ ուսուցիչներու, հակառակ անոր որ Պուէնոս Այրէսի բաղդատմամբ, այստեղ ազգային հաստատութեանց պաշտօնեաները նիւթապէս աւելի լաւ կը վարձատրուին։

Բացի ազգային – եկեղեցական հիմնարկութիւններէն եւ Հայրենակցական Միութիւններէն, որոնց անդրադարձանք համառօտակի, Ս. Փաւլոյի մէջ գոյութիւն ունին երեք մշակութային եւ երիտասարդական միութիւններ։

Երիտասարդական երկու միութիւններուն մէջ ամէնէն հինը եւ գործունեան ու նաեւ թիւով գերակշիռը կը հանդիսանայ Արմենիա Սրիտ. Միութիւնը, որ գաղութին երիտասարդ եւ պատանի տարրերուն մէջ կը կատարէ փրկարար դեր մը, իր սարքած ժողովներով ու հաւաքոյթներով, ինչպէս նաեւ հրապարակային ձեռնարկներով, վայելելով գաղութին անվերապահ համակրանքը։

Երկրորդն է Պրազիլ–Արմենիան, որուն կ՚անդամակցին մեծ մասով համալսարականներ։ Անոնցմէ քիչերը միայն ի վիճակի են հայ լեզուով արտայայտուելու, որով հազուադէպօրէն կազմակերպուած իրենց դասախօսութիւնները կ՚ըլլան տեղական լեզուով։

Գնահատելի է սակայն, որ անոնք ալ կը ջանան հեռու չմնալ Հայութեան շրջանակէն եւ հաղորդակից ըլլալ անոր ապրումներուն։

Այս միութիւններէն զատ տարիներէ ի վեր կ՚ապրի ու կը գործէ Հայ Օգնութեան Միութիւնը, որ կը հանդիսանայ գաղութին միակ կանացի կազմակերպութիւնը։

ՀՕՄ, իր մշակութային աշխատանքներու կարգին, կ՚օժանդակէ նաեւ եկեղեցւոյ կարիքներուն, օգնութեան ձեռք կը կարկառէ չքաւոր Հայերու, վայելելով ամբողջ գաղութին համակրանքը, որուն համար ալ իր բոլոր ձեռնարկները յաջողութեամբ կը պսակուին։

ՀՕՄի կ՚անդամակցին շուրջ 600 Հայուհիներ, Հայութեան բոլոր խաւեր[...] անխտիր։

Ինչպէս ցարդ, առկէ ետք ալ Հ[ՕՄ] կոչուած է գնահատելի դեր մը կատար[ե]լու գաղութի մշակութային, ազգային[...] բարեգործական մարզերուն վրայ

Վերջացնելէ առաջ այս քանի մը [...] ճեպ տողերը, չենք կրնար չյիշատա[կել] նաեւ Արմենիա Երիտ. Միութեան [...] չախումբը, որ շնորհիւ իր ղեկավա[ր] Տոքթ. Վահագն Մինասեանի ջանքե[րուն] եւ տաղանդին, կրնանք ըսել թէ ա[...] Հարաւ. Ամերիկայի Հայութեան մէ[ջ] յութիւն ունեցող երգչախումբերուն [...] ւագոյնն է։

Դ.— ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ընդգծելէ ետք Պրազիլահայ գաղո[ւթին] ազգային – մշակութային կեանքը եւ [...] նպատակին համար ստեղծուած կազմա[...] կերպութիւններուն գործունէութիւ[նը] այժմ քանի մը խօսքով բնորոշենք [...] անոր տնտեսական վիճակը։

Գոհունակութեամբ միայն կրնանք [...] տատել, որ այս գաղութը նիւթակա[ն] տնտեսական տեսակէտէ կրնայ նախա[...] շարժել ուրիշ՝ աւելի ստուարաթի[ւ] հաւաքականութեանց։

«ԱՐՄԵՆ[...]

(Շար. – 3)

...ղից, երկու անգամ շափեց սենեակի երկու կանգնեց հայելու դէմ։ Հայելի֊ճայնքը եւ կանգնեց հայելու դէմ։ Հայելին նայում էր նրան երեսունհինգ մաշուց նայում էր նրան երեսունհինգ մայոլանոց ձեռագիր վէպի վաստակաւոր հեղինակի ողեկնչուած դէմքը։ Արդէն ուշ գիշեր էր, հանուեց եւ անկողին մտաւ։

... Նստել է նա, վիպասանը, պետական հրատարակչութեան դիրեկտորի կաբինետում։ Սեղանի վրայ նրա վէպն է։

— Քանի՞ մամուլ է, — հարցնում է դիրեկտորը։

— Երեսունըհինգ մամուլ։

Դիրեկտորը ժպտում է։

— Ափսո՜ս, — ասում է նա, եւ ժպիտն անհետանում է նրա դէմքից։

— Ինչո՞ւ ափսոս, — հարցնում է հեղինակը։

Դիրեկտորն աւելի է լրջանում։

— Կայ նոր կարգադրութիւն, — արտասանում է նա հատիկ հատիկ, — մինչեւ տասնըհինգ մամուլնոց վէպերին վճարել մամուլին հինգ հազարի հաշուով, իսկ բարձր՝ մամուլին հազար ռուբլի միայն։

Տիրում է ծանր, պետական, հրատարակչական լռութիւն։

— Գիտէ՞ք ինչ, — լռութիւնը խախտում է վերջապէս վիպասանը, — անկեղծ ասած, իմ վէպը սարսափելի ձգձգուած է, կան բազմաթիւ կերպարներ, որոնք չգիտես ինչու տեղ են գտել վէպում եւ քարշ են գալիս մամուլից մամուլ, հանդիպում են իրար, խօսում են, շատակրատում, ապացուցում են վաղուց ապացուցուած ճշմարտութիւններ, հիմնական սիւժէին զուգընթաց քարշ են գալիս զուգահեռ ենթասիւժէներ, որոնք օգնում են քանակին եւ ոչ թէ որակին... Մի խօսքով, տանում եմ վէպս՝ կարգի բերեմ։

— Ո՞րքան պիտի կարգի բերես, — հարցնում է դիրեկտորը։

— Ո՞րքան... Մինչեւ տասնըհինգ մամուլ։

— Կեցցե՛ս, — բացականչում է դիրեկտորը, — վերջապէս մենք կ'ունենանք մի լաւ վէպ։ Գալով հոնորարին... ոչ մի նոր կարգադրութիւն չկայ ի հարկէ, ես այնպէս...

— Ի՞նչ, — չանթահարուած գոռում է վիպասանը, եւ լսելով իր ձայնը՝ զարթնում։

3. ԶԻԳԶԱԳՆԵՐ

Տարիներ առաջ ես բուժւում էի Հիւսիսային Կովկասի առողջարաններից մէկում։ Ստամոքսի խոցը հանգիստ չէր տալիս ինձ։ Վաղուց հրաժեշտ էի տուել ես մսեղէնին, խմիչքների բոլոր տեսակներին եւ այնքան կաթնեղէն էի գործածել, որ իմ մասին կարելի էր իրաւացիօրէն ասել՝ բերանից կաթնահոտ է գալիս։ Ինձ բուժող բժիշկը՝ Իւան Անդրէիչը մի յողթանդամ եւ կենսուրախ անձնաւորութիւն, գրեց իմ «հիւանդութեան պատմութիւնը», լուսանկարել տուեց ստամոքսս, որոշեց խոցի տեղն ու օրպիսութիւնը, նշանակեց սրսկումներ, դեղեր անուղղ եւ ամենայն բարեխղճութեամբ ձեռնամուխ եղաւ իմ բուժմանը։ Հետաքրքիր մարդ էր Իւան Անդրէիչը, մենք յաճախ հանդիպում էինք զբօսայգում, շրջում էինք նրա ծառուղիներում, նստում կանաչ նստարաններից մէկի վրայ եւ խօսում աշխարհի գործերից, կեանքի չար ու բարուց։

Մի անգամ ես հրաւիրեցի նրան կաֆէ-ռեստորան։

— Օ՛, ո՛չ, — լրջացաւ նա, քեզ խմել կամ ռեստորանային ճաշեր ուտելի չի կարելի։

Ես նրան բացատրեցի, որ ռեստորանը կաֆէ-ռեստորան է, հետեւաբար ես կարող եմ ինձ համար պատուիրել անվնաս բաներ, իսկ նրա՛ հիւրասիրել ինչ որ սիրտը կ'ուզէ։ Պատասխանելու փոխարէն Իւան Անդրէիչը վեր կացաւ տեղից եւ մենք մեր քայլերն ուղղեցինք դէպի կաֆէ ռեստորան։ Այստեղ նա պատուիրեց խորոված, ես՝ 250 գրամ կաթի սեր, նա՝ կէս շիշ օղի, ես՝ յիսուն գրամ կարագ, եւ սկսուեց խնջոյքը։ Իւան Անդրէիչի տրամադրութիւնը բարձրացաւ։

— Ճիշդն ասած՝ իմ արածը խղճութիւն է, ես օղի եմ խմում, իսկ դու՝ սեր։ Սա կարգ ու կանոն չէ։ Արի կամ ես անցնեմ սերին, կամ դու՝ օղուն...

Երբ շիշը կիսուել էր, նա մի ծխախոտ վառեց եւ ասաց.

— Ի հարկէ, լաւ է, որ դու ոչ խմում ես, ոչ ծխում, ես շատ գոհ եմ քեզնից, բայց գիտես, միատեսակ սնունդը բթացնում է օրկանիզմը, թուլացնում է նրա գործունակութիւնը։ Անհրաժեշտ են երբեմն զիգզագներ, այո՛, այո՛, անհրաժեշտ են եւ օգտակար։

Իւան Անդրէիչը ազատ ըմպանակը լըցրեց օղիով, պարզեց ինձ եւ առարկութիւն չվերցնող հեղինակաւոր տոնով հրամայեց.

— Ընդունի՛ր։

Ճիշդ այդ ազդեցիկ տոնով նա մի քանի անգամ ինձ դեղեր էր տուել խմելու։

Այս անգամ էլ ես ենթարկուեցի։

— Իսկ հիմա, սիրելի բարեկամ, կուլ տուր այս խորոված կտորը։ Մի վախենա, խորովածից դեռ ոչ ոք չի մահացել։

Սեղանն աշխուժացաւ։ Իւան Անդրէիչը լրացուցիչ խորոված պատուիրեց, չմոռանալով օղին։

— Խմի՛ր, բժիշկների հէրն եմ անիծել, — գոռում էր նա արդէն հարբած, — ծխի՛ր... զիգզա՛գ...

Զիգզագի ուժը ես զգացի այն ժամանակ, երբ մենք դուրս եկանք կաֆէ-ռեստորանից եւ ուղեւորուեցինք դէպի մեր սանատորիան։ Մենք զիգզագներ էինք գծում ճանապարհին եւ երգում ինչ որ երգեր, որոնք դժուար թէ հիմք ծառայէին ապացուցելու, որ մեր երաժշտական լսողութեան եւ զգացողութեան մակարդակը մի ինչ որ չափով բանի նման է։

Այդ գիշեր իմ բժիշկը պիտի հերթապահէր։

Կէս գիշերին ես զարթնեցի ստամոքսի խիթերից։ Հերթապահ քոյրը վազեց հերթապահ բժիշկի ետեւից եւ վերադարձաւ մենակ։ Նրան չէր յաջողուել զարթնեցնել բժիշկին։ Քոյրը տուեց ինձ զանազան թմրեցուցիչ դեղեր, կատարեց ինչ որ սրսկում, իսկ վաղ առաւօտեան ես ներկայացայ իմ բժիշկի ահաւոր դատաստանին։ Նա տարակուսանքով վեր քաշեց ուսերը։

— Զարմանալի բան, ինչո՞ւ պիտի ցաւեր զգայիր։ Երէկ դու չխմեցիր...

— Խմեցի, բժիշկ, խմեցի, — անկեղծօրէն խոստովանեցի ես։

— Խմեցի՞ր, — զարմացաւ բժիշկը, — իսկ ես ոչինչ չեմ յիշում... — Նրա դէմքի արտայայտութիւնը սառն էր եւ պաշտօնական, — իսկ ինչո՞ւ խմեցիր, — հարցրեց նա անկեղծ վրդովմունքով, — ո՞ր սատանան քեզ մոլորեցրեց։

— Իւան Անդրէիչ, — ասացի ես նրան, — իմ բժիշկներից մէկը տարիներ առաջ ինձ ասաց, որ միատեսակ սնունդը բթացնում է օրկանիզմը, թուլացնում նրա գործունակութիւնը, անհրաժեշտ են երբեմն զիգզագներ, որ մի կտոր խորովածից դեռ ոչ ոք չի մահացել... Եւ ահա, երէկ երեկոյեան, ձեզ հետ...

— Ես քո այդ զիգզագագէտ բժիշկին հէրն եմ անիծել, — գոռաց իմ բժիշկը արդարացի ցասումով, — վերջին անգամ լինի։

Վերջին անգամ եղաւ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն «Ցուսաբեր»ի Մարտ 26 թուականով թէ Եղիշէ արքեպ. Տէրտէրեան վերադարձած է վանք։ (ԽՄԲ.— Երուսաղէմի անցուդարձերուն մասին պիտի տանք կարգ մը տեղեկութիւններ՝ քաղելով արեւելքի հայ թերթերուն թղթակցութիւններէն)։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Փալանճեան» Ճեմարանի Մատենադարանին կարեւոր նուէր մը եղած է վերջերս։ Գրագէտ եւ վաստակաւոր դաստիարակ–ուսուցիչ Եդուարդ Տարօնեան նուիրած է իր անձնական գրադարանը, աւելի քան 500 հատոր հայերէն եւ ֆրանսերէն թանկարժէք գիրքեր։ Այս առթիւ Ճեմարանի տնօրէն Ս. Վրացեան շնորհակալութեան նամակ մը ղրկած է Ե. Տարօնեանի։ Մատենադարանը ներկայիս ունի աւելի քան 10.000 հատորներ՝ զանազան լեզուներով։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ Յովիկ Ալլահվերտեան պարսկերէնի թարգմանած է Լեւոն Շանթի «Հին աստուածները»։

ՄԻԼԱՆԻ մէջ, մեր երիտասարդ բժիշկներէն Տոքթ. Բագրատ Եղիազարեան դասախօսութիւն մը տուաւ Փետր. 14ին, քաղաքին Հայ Տան մէջ, նիւթ ունենալով «Սփիւռքի Հայութեան պարտականութիւնները Հայաստանի հանդէպ»։

ԱՄԷՆԷՆ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԲԱՆԱԿԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ

Այսօր, աշխարհի ամէնէն տարօրինակ բանակը, անտարակոյս զուիցերական բանակն է։ Հարեւան երկիրներու զանգուածներուն մէջ խրած եւ Եւրոպայի լեռնային ամենամեծ զանգուածին վրայ թառած այս փոքր պետութեան չէզոքութիւնը պէտք չէ մտածել տայ թէ Զուիցերացիք կռուելու անատակ եւ կամ պատերազմիլ չուզող մարդիկ են։ Իրականութիւնը ճիշդ հակառակն է։ Զուիցերիա պատերազմական մեծ աւանդութիւն ունի։ Ապացոյցը այն իրողութիւնն է, որ մինչեւ Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը, Ֆրանսացի թագաւորներուն անձնապահները զուիցերացի էին, իսկ մինչեւ այսօր Վատիկանի եւ Պապին մասնաւոր պահակագունդը կը բաղկանայ միա՛յն Զուիցերացիներէ։ Անկէ զատ՝ դարեր շարունակ Զուիցերացիք յամառօրէն եւ յաջող կերպով պատերազմած են այն զանազան աշխարհակալներուն դէմ, որոնք փորձած են Զուիցերիան նուաճել։

×

Ճշմարտութիւն է նաեւ, թէ երկրի մը աշխարհագրական կազմը դժուար թէ ա՛յնքա՛ն յարմար ըլլայ ժողովուրդի մը մարտական ոգիի պահպանման։ Զուիցերացիք, Ալպեան լեռներուն վրայ ապրելով, բոլորն ալ սքանչելի «սփորթըմէն»ներ են եւ մասնագէտ՝ լեռնարշաւի դժուարին եւ վտանգաւոր սփորին մէջ։ Վարժուած են բնութեան տարրերը դիմագրաւելու եւ գիւղական կեանքի յոգնութեանց ու կեանքին հանդուրժելու։ Սակայն, այսքան տարիէ ի վեր պատերազմած չըլլալով հանդերձ, երբեք մարզուելէ չեն դադրած եւ իրենց երկրին հարստութիւնը զիրենք թուլամորթ չէ դարձուցած։

Իբրեւ իմաստուն մարդիկ, Զուիցերացիք միայն բնութեան չեն ձգած իրենց մարզումը։ Զուիցերիա, հակառակ իր պատերազմական նախապատրաստութեանց գաղտնի պահուելուն, յայտնի է թէ ունի, իր բնակչութեան բաղդատմամբ, ոչ միայն բազմամարդ, այլ նաեւ կռուի շատ վարժ բանակ մը։

×

Զուիցերական բանակին տարօրինակութիւնը՝ իր կազմին մէջ է։ Մնայուն են միայն ղեկավարները։ Իսկ զինուորները իրենց տուները կը մնան միշտ։ Այսուհանդերձ, ռազմափորձերու շրջանին, ամէն օր, զինուորները իրենց զէնքը կ'առնեն, համազգեստը կը հագնին եւ կ'երթան հոն, ուր գիտեն թէ պիտի հաւաքուին։ Այնպէս որ, անհրաժեշտութեան պարագային, Զուիցերիա մէկ քանի ժամէն կրնայ համախմբել իր ուժերը։ Միւս կողմէ՝ ծանօթ է, որ իր անմատչելի լեռներուն վրայ, ամէն տեղ, հաստատած է հրետանիի բոյներ, գետնին տակ պահուած օդանաւակայաններ, ունի վերջին ձեւի օդամուղ սաւառնակներ, գնդացիրի գիրքեր եւ ամէն ինչ որ կրնայ անառիկ դարձնել փոքրիկ, բայց ամրոց երկիրը, որ կը սիրէ խաղաղութիւնը եւ սակայն միշտ պատրաստ է պատերազմի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (168)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Սարսափէն պիտի չնուաղէր դարձեալ. ընդհակառակն իր վրայ ծառացող այդ անհարկու եւ վայրենի գլուխն փոխանակ սարսափելու, անոր պիտի փարէր, պիտի համբուրէր զայն, ապաշաւի արցունքնեբով պիտի ողողէր, «մեղա՜յ, մեղա՜յ, ներէ ինծի, ներէ՛, Համբիկ», պիտի պաղատէր զո՜հին ականջին։ Անկարելի էր որ անիկա շարունակէր իր անզգածութեանը մէջ մնալ, պիտի խանդաղատէր, պիտի յուզուէր ու արցունքները իր արցունքներուն խառնէր. գուցէ, — ո՛ անյուսալի ու երջանիկ պատահականութիւն — բարոյական յեղաշրջմամբ մը, ան նորէն դառնար առջի համբիկը ըլլար, հեզ, անուշ, աղաչատալից։ Ու կորուած, ընդհատուած կեանք մը վերսկսէր իր բնական ընթացքը ապրիլ նորէն, կեանքը զիրար սիրող երկու էակներու, զորս մրրիկ մը բաժնած էր վայրկեան մը։

Ասանկ երազներ շա՛տ երազեց Սոֆի։ Անկարելի, մտացածին զիպուածներ երեւակայեց, հոգեցունց եղերերգութիւններ որոճաց, ֆանթաստիկ պատկերներ կրկնեց, որոնց ամէնուն մէջ ալ երկու զոհերը իրենց հոգիին տանջանքներովը կը գալարուէին, ոչնչացած երջանկութեան ետեւէն վազելով հեւ ի հեւ, առանց երբեք անոր հասնելու։

Իր հոգեկան այս ալեկոծումներուն մէջ հանդարտութեան ցանցառ բոպէներ ալ կ'ունենար։ Թօթափած ամէն խղճահարութիւն, ամէն սարջանք, միտքը պատող յուսահատութեան մշուշը վանելով, յանկարծ այնպէս կ'ուզէր հաւատալ թէ վիճակը, որուն այդքան խելայեղօրէն անձնատուր եղեր էր, մտացածին բան մըն էր լոկ, արդիւնքը իր Փիզիքական տագնապներուն ու հրահրուած երեւակայութեանը։ Չէ՛, ինքը լքուած, ըկուած աղջիկ մը չէր։ Տոքթորը անգիտակցութեան սովորական մէկ բոպէին այդ սխալը գործեր էր։ Ան ապահովապէս զղջացած էր հիմակ, ու կը պատրաստուէր իր սխալը դարմանելու։

Ու նորէն, մերժուած սիրահարը մոռացութեան ու լքումի մշուշներուն մէջ անյայտ կ'ըլլար, ամիրային թոռան յաղթական երեւումին առջեւ ոչնչանալով։ Սոֆի, ոգեւորուած, առաջացած, ոտքի կ'ելլէր, կը շրջէր իր սենեակին մէջ, զգուական ակնարկներով դէպի բոլոր առարկաները, զորս ջախջախելու անդրոմը կ'այրէր քիչ առաջ։

— Չէ՛, չէ՛, կը մրմնջէր, տոքթորը չի խաբեր զիս, օ՜, անկարելի՛ է, անկարելի՛։

Ու սովորականին պէս, հայելիին առջեւ անցնելով, ձեռք կ'առնէր իր վարսերուն գիսակները, կը յարդարէր զանոնք երկարօրէն, պատրաստելով այն հրաշալի գլուխներէն մէկը որոնք իր դէմքին ամբողջ չքնաղութիւնը կ'արժեցնէր, իր էն գեղեցիկ պարեգօտներէն մէկուն մէջ կը կաղապարէր իր նիհար մարմինը. կարծես այն երջանիկ օրերէն մէկը ըլլար ուր ամիրային թոռը հասարակութեան հետ ցումին կ'ենթարկէր զինքը այնքան սիրագացող պերերեւութով մը։

Յետոյ հանըմին կը ներկայանար ճիշդ ինչպէս երբ տակաւին շնորհազրկութեան հարուածին չէր ենթարկուած։ Զուարթուրալի խնամքով մը կը շրջապատէր ամիրային աղջիկը, մինչեւ իսկ յոյժ բնականօրէն տոքթորին խօսքը կը բանար։

— Հանըմ, տոքթորէն ի՞նչ լուր, նամակ կ'առնէ՞ք կոր... առո՞ղջ է, Փարիզի մասին ի՞նչ կը գրէ...

Ու հանըմը, իր ցնդածութեան խորունկէն մնացած ամէն բան, իր զաւկին մտածումովը միայն յափշտակուած, անոր մասին շաղակրատելու այդ բարեդէպ առիթը չուզելով փացնել, անկէց ստացած նամակներուն պարունակութիւնը լուացարարուհիին աղջկանը կը հաղորդէր, տոքթորին գլորած սուտերուն մէկին վրայ հազար ալ ինքը դնելով, Սոֆիին ուրախութեան բացագանչութիւններէն ընդհատուելով ատեն ատեն։

— Պռա՛վօ, տոքթոր... ա՛հ, ի՞նչ կ'ըսէք, հանըմ... ո՛րչափ ուրախ եմ...

Ու յետոյ, անձկալից.

— Ե՞րբ պիտի գայ, հանըմ։

— Աղջիկս, անիկա հիմա մեծ փրոֆեսէօրներու հետ ժամանակ կ'անցընէ կոր։ Իր գիտուն շատ հաւներ են. ուրիշ գիտեր ալ պիտի ընէ... հիչ չուտով կը ձգե՞ն... Ա՜խ, ո՛վ գիտէ երբ պիտի գայ, կ'աւելցնէր տիկին Մարկոսեան աղեխարշ հառաչանքով մը։

Եւ երբ թէ բան մը չեղածի պէս, Սոֆի կը յանդգնէր խնդրելու տիկինէն որ իր յարգանքները հաղորդէր տոքթորին՝ յառաջիկայ նամակով։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ուսափ անհրաժեշտ չէ զանազան կուսակցութիւններ ունենալ»։

Երեք դասակարգեր գոյութիւն ունին Խ. Միութեան մէջ։

Ա) Իրաւակարգին նպաստաւորեալները. — Կուսակցական պատասխանատու անձնաւորութիւններ (շուրջ՝ մէկ միլիոն)։ Ապահովութեան եւ արդարադատութեան պաշտօնեաներ (շուրջ 800.000), պետական մարմիններու անդամներ (շուրջ՝ 300.000)։ Բանակի սպաներ (շուրջ՝ 200 հազար)։ Ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի վարիչներ (շուրջ՝ 700.000)։

Բ) Միջին դասակարգ.— Համայնավար շարքայիններ (շուրջ՝ 8 միլիոն)։ Երիտասարդ համայնավարներու կազմակերպութեան անդամներ (շուրջ՝ 17 միլիոն)։ Արհեստակցական միութիւններու պաշտօնեաներ (շուրջ՝ 10 միլիոն)։

Գ) Հարստահարուած եւ կայ զանգուածը.— Բանուորներ եւ կոլխոզականներ, այսինքն խորհրդային ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը։

Լենին 1920ին կ'ըսէր. «Մեր մէջ մէկ կուսակցութիւն միայն երկրի գլուխը պիտի գտնուի, մնացեալները բանտերուն մէջ...»։

ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — «Այս ընկերութիւններուն հիմնական նպատակը պիտի ըլլայ ամէն տեսակի օժանդակութիւն բերել կուսակցութեան եւ պետութեան, որպէսզի այս վերջինները յաջողութեամբ գլուխ հանեն իրենց որոշումները» կ'ըսէր առիթով մը Վ. Կրիշին, ընդհանուր քարտուղարը խորհրդային արհեստակցական ընկերութիւններուն։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԺԱՄ.— «Այս տարի 7 ժամեայ դրութիւնը պիտի հաստատուի» ըսաւ Խրուշչեւ։ Արդ, մոռցած է ըսելու թէ Խորհ. Միութեան մէջ աշխատանքի շաբաթը վեց օր է ինչ որ կը նշանակէ շաբաթական 42 ժամ աշխատանք։

Ֆրանսայի մէջ 1936էն ի վեր աշխատանքի շաբաթը 40 ժամ է։

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին։

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սեբուանդի, Սալ Քաւէի մէջ։

×

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՅԳԱՑՕՆԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն։

Ապրիլ 9, Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Թէաթր Մունիսիփալի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Հայ Ազգ. Միութեան նախագահ Գ. Գ. ՍԻՆԱՊԵԱՆ

Ֆրանսերէն խօսք կ'առնէ Պ. ԼԵՒՈՆ ՄԱԹԷՈՍԵԱՆ։

Կը խօսին ՏԷՐ ՍԱՀԱԿ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ԳԱՊԻԿԵԱՆ։ ՎԵՐԱՊ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ, եւ ՊԱՊԵԱՆ վարդապետ։

Օրուան բանախօս՝ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆ։

Ազգ. Միութիւնը կոչ կ'ուղղէ Վալանսի եւ շրջակայից հայ գաղութին բոլոր հայրենակիցներուն, որ իրենց ներկայութեամբ, յարգանքի տուրքը մատուցանեն մեր մէկ միլիոնէ աւելի անթաղ նահատակներուն, եւ ոգեկոչեն անոնց անմահ յիշատակը։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համազգային Սգատօնը Ապրիլ 24ին։ Միահամուռ մասնակցութեամբ գաղութին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը՝ ողբացեալ Սահակ Տէր–Թովմասեանի կսկծալի մահուան առթիւ, ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհիներ՝ Զ. Տէր–Թովմասեանի եւ Օր. Ֆ. Շէօհլէյեանի։

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհիներ Զարուհի Տէր–Թովմասեանի եւ Ֆլօրա Շէօհլէյեանի՝ Սահակ Տէր–Թովմասեանի տխուր մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղը ի նպաստ իր դպրոցին շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Եսկինեանէ 14,25 Ն. Ֆ. եւ քանի մը նկարներ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ Յառաջի վերհրատարակութեան 15րդ տարին։ Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ անյապաղ նորոգեն 1960 – 1961ի իրենց բաժանորդագրութեանշրջանը առանց սպասելու անհատական դիմումներու։ Կը խնդրենք նաեւ այն բաժանորդներէն որոնք առկախ հաշիւներ ունին կարգադրել զանոնք առանց ուշացնելու։

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Ընկերակցութեան Փարիզի Մասնաճիւղի Վարչութեան ընտրութիւնը պիտի կատարուի Ապրիլ 9ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8 ուկէսին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։ Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

Ընտրութենէն առաջ տեղի պիտի ունենայ մօտերու փոխանակութիւն, զոր պիտի վարէ ընկեր Միրիճեան։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՍՈՒՐԲ ՇԱԲԱԹՈՒՆ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԶԱՏԿԻՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 10 Ապրիլ, Ծաղկազարդ. Ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ ժամը 10ին։ Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ դռնբացէք ժամը 16ին։ Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 17ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 Ապրիլ կիրակի, Ծաղկազարդ։ Առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 7.30ին։ Պատարագ երկսեռ խումբով ժամը 10։ Երեկոյեան Դռնբացէք։ Ժամերգութիւն ժամը 5ին։

ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Սանոց Միութիւնը ամէն ամիս կը կազմակերպէ երեկոյթ մը։

Առաջինը՝ Շաբաթ 9 Ապրիլ ժամը 21ին

167 RUE MONMARTRE

au sous-sol de la Casita

Պար, Երգ, Հաճելի մթնոլորտ

Կը մասնակցի ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ԱՐՄԵՆԻԱ

նուագախումբով։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը կազմակերպած է, Զատկուան առթիւ խնջոյք մը, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Ճոխ պիւֆէ, երգ, արտասանութիւն, պար։ Պիտի նուագեն արեւելեան նուագի մասնագէտ հայրենակիցներ՝ Միրիճան Շիրվանեան, Շմաւոն Պալեան։

Մուտքը ազատ է։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ռոստոմ եւ Քրիստափոր խումբերու միացեալ հանդէս – խնջոյքը՝ այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փորթ տէ Լիլա, Լա Քէս տ'Էփարնեի սրահին մէջ, 32–34 Ավընիւ տը լա Փորթ տէ Լիլա։

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկին Գարակէօզեան (արտասանութիւն), Տիկին Շաքէ Գիւլպէնկեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ ընկ. Մարտիրոս Գարակէօզեան (երգ)։

Կը նուագէ ԹԱՌԻՍ ԳԱՐԵԳԻՆ։

Կը ներկայացուի զաւեշտ մը ընկ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ կողմէ։

Առատ պիւֆէ՝ դիւրամատչելի գիներով։

Իջնել Մէթրօ Փորթ տէ Լիլա։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլ 17ին ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պարահանդէսը՝ Ալհամպրայի մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵՕ – ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը ուրբաթ գիշեր՝ սովորական հասցէին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, ուրբաթ ժամը 20.30ին, Ցօյներու ... կարեւոր օրակարգ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաւէի սրահը։ Կը խօսի Հր. Բալուեան, նիւթ «Արմէն Տիգրանեան եւ իր Դաւիթ Բէկ օփերան»։ Երկրորդ մաս եւ վերջ. Պիտի տրուի այս ներկայացման երաժշտութիւնը։ Կը հրաւիրուին լսարանականներն ու արուեստասէրները։

ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՄԱԹԻԱՑԻՆԵՐՈՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 16ԷՆ 24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 3 ԱՎԸՆԻՒ ԴԸ ՖՐԻԷԼ, Մէթրօ Քօնքորտ

Բարձր հովանաւորութեամբ ԶՕՐ. Ժ. ՖԻԼԻՓՈՑԻ

Եւ պատուոյ նախագահութեամբ Պ. ՆՈՒՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կը մասնակցի BACHICHA նուագախումբը

Պարահանդէսի ընթացքին ընտրութիւն 1960 ի ՕՐՈՒԱՆ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Ծանօթ.— 1960ի Սամաթիոյ թագուհիին ընտրութեան թեկնածու օրիորդներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ Միութեան կեդրոնը ամէնէն ուշը՝ հանդէսէն երկու օր առաջ՝ 56, Ռիւ Սէն–Ժորժ, Փարիզ 9։ Թեկնածու օրիորդները 18 տարեկանէն պակաս պէտք չէ ըլլան եւ հայերէն երկու խօսք ըսելու կարող։

Միութեան Վարչութիւնը կը յայտնէ թէ նկատի ունենալով նախատեսուած հոծ բազմութիւնը, ժամը 19էն վերջ չի կրնար վերապահել այն սեղանները որոնք կանխաւ վերապահուած են։ Սեղաններու համար հեռաձայնել՝

TRU : 09-67; GUT. : 51-84; BOT. : 63-97; FYR. : 60-98; MEN. : 61-38

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ԱՊՐԻԼ — JEUDI 7 AVRIL 1960

36րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 8768 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4569

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՛Չ ԹԷ ԽՕՍՔ, ԱՅԼ ԳՈՐԾ

Խրուշչեւի եւ չքախումբին Մոսկուա վերադարձը վերջ դրաւ այն բացառիկ կացութեան, որ ստեղծուած էր Ֆրանսայի մէջ.

Տրուած ըլլալով բարձրաստիճան հիւրին մասնաւոր հանգամանքը, պատկան իշխանութիւնները նախազգուշական ամէն միջոց ձեռք առած էին՝ տեղի չտալու համար որեւէ անախորժ միջադէպի:

Վեց հարիւր «քաղաքական սարսափի» ներ՝ որոնց շարքին քանի մը Հայեր միայն «ողջախոհութեան» համար ղրկուած էին Քորսիքա: Քանի մը հարիւր ալ՝ Պէլ–Իլ (Բրըթանիա): Ասոնք բոլորն ալ վերադարձան... կազդուրուած ու բնականոն կեանքը վերսկսաւ:

Տակաւին շատ կանուխ է խորհրդային վարչապետին այցելութեան հաշուեկշիռը ներկայացնելու համար:

Պաշտօնական ընդունելութիւնները, այդ առթիւ խօսուած քաղաքական ու քաղաքավարական ճառերը աւելի քան տասը օր առատ նիւթ հայթայթեցին ոչ միայն տեղական, այլեւ միջազգային մամուլին:

Ամբողջ աշխարհ ուշի ուշով հետեւեցաւ Խրուշչեւի պաշտօնական եւ անպաշտօն արտայայտութեանց: Իր իսկ խոստովանութեամբ, «դիւանագիտական պարտաւորութիւն» չունենալով, Կրեմլինի մենատիրոջ յաճախ յանպատրաստից արտասանած խօսքերը «անկեղծ» ու «սրտաբաց» նկատուեցան:

Ամէնէն աւելի կը յեղյեղէր «խաղաղութիւն» բառը, որ իր բոլոր ճառերուն անբաժանելի մասը կը կազմէր: Այս մոգական բառին քաղցրական ազդեցութեան ապաւինած՝ կ'ուզէր դիւրին յաջողութիւններ ապահովել, պատուարել դիւրահաւան բազմութիւնները: Իր հրաժեշտի վերջին ճառն ալ վերջացուց «Կեցցէ՛ խաղաղութիւնը» նախադասութեամբ՝ արտասանուած Ֆրանսերէն լեզուով:

Յատկանշական էր իր վերջին եւ երկարապատում մամուլի ասուլիսը, որ պարզապէս ջատագովութիւնն էր համայնավարական վարդապետութեան եւ վարչաձեւին: Տեղական թերթերը միահամուռ մատնանշեցին թէ ինչպէս Խրուշչեւ յաջողեցաւ իրեն տրուած պատեհութիւնը: Փոխանակ օրուան քաղաքական հրատապ հարցերու մասին խօսելու, աւելի շատ բոլշեւիսմի փառաբանութիւնն ըրաւ:

Սակայն չհասաւ իր նպատակին: Ունկնդիրները շատ լաւ կը ճանչնային համայնավարութիւնը, որ 43 տարիէ ի վեր շղթայած է մարդոց եւ ազգերու ազատութիւնները:

Ըսինք, վերջ Սէն–Սիմոնին ու Շառլ Ֆուրիէին, որոնք Ժթ. դարուն Ընկերվարութեան նախակարապետ տեսաբաններն էին եղած, ամբողջ պատիւը վերագրեց Մարքսի, Էնկէլսի եւ Լենինի, որոնք դիտական համայնավարութեան վարդապետութիւնը ստեղծեցին եւ իրագործեցին:

Լրագրողները բծախնդրօրէն ընդունեցան իր սրտօրէն արտասանած այն խօսքը թէ «համայնավարութիւնը գործնապէս կ'իրագործէ Ազատութիւն, Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն նշանաբանը»:

Քաղաքական գետնի վրայ Խրուշչեւ շօշափած ամէնէն կարեւոր հարցն էր Գերմանիոյ վերամիացման բարեկամութիւնը, որ հիմնուած է ամուր հիմերու վրայ դնել Ռուսաստան Ֆրանսա՝ թումբ կանգնելու համար համայնավարութեան ծաւալումին դէմ, գլխաւոր արեւմտեան Եւրոպա:

Որքան օդակայանը ոտք կոխած վայրկեանէն սկսեալ մինչեւ իր մեկնումը խօսած բոլոր ճառերուն մէջ մասնաւորապէս շեշտը դրաւ դաշնակցային Գերմանիոյ սպառազինման վրայ, մատնանշելով վտանգը նոր պատերազմի մը, որ ամէնէն առաջ ուղղուած պիտի ըլլայ Ֆրանսայի դէմ:

Պէտք է սպասել Մայիս 16ի գերագոյն ժողովին, հասկնալու համար թէ ո՛րքան անկեղծ էին Խրուշչեւի խօսքերը խաղաղութիւնը ամրապնդելու մասին:

Կարեւորը գործն է եւ ոչ թէ խօսքը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ Կ'ԱՐԺԱՆԱՆԱՅ

«ՄԵԾ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ ՄԻՇՏ ՄԻԱՍԻՆ ԵՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆՔ»

Արքայավայել ընդունելութեան արժանացաւ Հանրապետութեան Նախագահը՝ տը Կոլ Լոնտոնի մէջ: Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 11,15ին Նախագահին «Քարավէլ»ը իջած է Կաթուիքի օդակայանը, ուր զինքը դիմաւորելու գացած է՝ Քենթի դքսուհին: Կէսօրուան ժամը 12,30ին, արքայական շոգեկառքը որուն մէջ տեղ գրաւած էին տը Կոլ, Տիկին տը Կոլ, Դքսուհին, Քուվ տը Միւրվիլ եւ ուրիշներ, կը հասնի Վիքթորիա կայարանը: Կայարան եկած են Անգլիոյ Թագուհին, Իշխան Ֆիլիփը, Իշխանուհիներ Մարկարէթ եւ Ալեքսանտրա, Վարչապետ Մաքմիլըն, արտաքին նախարար Սելվին Լոյտ եւ ուրիշներ:

Վիքթորիա կայարանէն մինչեւ Պըքինկըմի պալատ, Հանրապետութեան Նախագահը կ'արժանանայ ժողովրդական ջերմ եւ խանդավառ ընդունելութեան մը: Նախագահը բազմած է Անգլիոյ Թագուհիին կողքին, բաց կառքի մը մէջ: Ուինտսըր ընտանիքին պատկանող ճերմակ վեց ձիեր կը քաշեն կառքը: Տիկին տը Կոլ նստած է Իշխան Ֆիլիփի կողքին ուրիշ կառքի մը մէջ: Նախագահը հագած է 1940ի զօրավարի իր համազգեստը:

Ճեռ մտերմիկ ճաշի մը, որուն մասնակից եղած են արքայական ընտանիքի բոլոր անդամները, տը Կոլ ժամը 1.40ին Ուեսթմինսթըր Աբբայարանը կը մեկնի ու ծաղկեպսակ մը կը դնէ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ:

Ժամը 4ին, Հանրապետութեան Նախագահը կ'այցելէ Կրոմուէլ Գարտէնըր ուր կանգնած է մարեշալ Ֆոշի արձանը: Բըսան փայլկեան նոր, սեւ Լիմուզին ինքնաշարժ մը նստելով կ'այցելէ Մայր Թագուհիին բնակարանը (Քլարընս Հաուզ): Տեսակցութիւնը կը տեւէ մինչեւ կէս ժամ:

Ժամը 17.15ին Պըքինկըմի պալատին մէջ պաշտօնական ընդունելութիւն մը տեղի կ'ունենայ ի պատիւ Հանրապետութեան Նախագահին եւ Տիկին տը Կոլի: Թագաւորութեան սրահին մէջ իրենց բարի գալուստի ողջոյնը կը ներկայացնեն Անգլիոյ պետական կարեւոր անձնաւորութիւնները. «Ուրախ ենք այսօր ողջունելու Ֆրանսացիներուն առաջին անձնաւորութիւնը: Կը մաղթենք որ դուք ձեզ ձեր տան մէջ զգաք» բարի գալուստի խօսքին մէջ կ'ըսէ Սիտնէյ Գարթըն, Դքսութեան խորհուրդի նախագահը: Տը Կոլ պատասխանելով կ'ըսէ ի մէջ այլոց.— «Չեմ կրնար պահել զգացումներս երբ կը գտնուիմ այս ազնուական պալատին մէջ, որ ճանչցած եմ պատերազմի դժուար տարիներուն»:

Լուսարձակներ լուսաւորած են Պըքինկըմ պալատին ճակատը: Ժամը 20ին, պաշտօնական ճաշ մը կը տրուի պալա–

(Շարունակութիւնը 2րդ էջ)

Օրը Օրին

ԻՐԱ՛Ւ, ՀԵՐՈՍ ԵՆ ԵՂԵՐ

— Կ'ընդունի՞ս որ ամէն արեստ իր դժուարութիւնները ունի...

— Կ'ընդունիմ...

— Եւ ամէն արեստաւոր ալ՝ սրտնեղութեան բազմաթիւ պատճառներ... Ատ ալ կ'ընդունի՞ս...

— Ատ ալ կ'ընդունիմ...

— Ես, արհեստով, տոմարակալ եմ... Օր մը, ժամանակ ունենամ եւ քեզի պատմեմ թէ յաճախորդներս ինչպէ՜ս կը ջղայնացնեն զիս, երբեմն... Եղբայր, մարդ, մօրուքը ճերմկած մարդիկ, հաշիւի մասին գաղափար չունին... Եղբայրս ալ բժիշկ է... Ան ալ, տեսնես, ինչե՜ր կը պատմէ... Հիւանդ են, խնամքի համար բժիշկին կը դիմեն, բայց խօսք մտիկ չեն ըներ... Յետոյ, կ'ելլեն բժշկութիւն կը սորվեցնեն բժիշկին — «Ամա՛ն, տոքթոր ատ դեղը տալու չէիր, միւս դեղը տալու էիր...»

— Հանգիպած եմ այդ տեսակ բանգէտ հիւանդներու...

— Բայց, ես շատ հետաքրքրուած եմ խմբագիրներու վիճակով... Հիմա, ինծի ըսէ նայիմ, խմբագիրներն ալ ջղայնանալու պատճառներ կ'ունենա՞ն...

— Տոմարակալն ու բժիշկը կամ դերձակն ու սափրիչը ջղայնացնող պատճառները բա՛ն մը չեն այն պատճառներուն քով, որոնք խմբագիրները կը խենթեցնեն: Խեղճ խմբագիրները բանտարկեալներու կը նմանին...

— Չհասկցայ...

— Բացատրեմ — տոմարակալը տոմարները կը բանէ մէկ կողմ կը նետէ եւ գրլխարկը գլուխը կ'անցընէ ու կ'երթայ... Բժիշկը, իր բուժարանին դուռը ցոյց կուտայ՝ իրմէ աւելի բժշկութիւն գիտցող իր հիւանդին... Երկուքն ալ կ'ազատին. Այդ բաները չի կրնար ընել խմբագիրը... Խե՜ղճը պիտի քաշէ... Օձիքը չի կրնար ազատել:

— Լա՛ւ, թող խմբագրատան դռները կղպել տայ...

— Օգուտ չունի... Ցրուիչին միջոցաւ կը ջղայնացնեն...

— Հասկցա՛յ, իրենց գրածներով, անանկ չէ՞...

— Այո՛... խնչե՜ր, ինչե՜ր կը գրեն եւ ի՜նչ անաւոր հայերէնով, երբեմն...

— Ի հարկէ, կը սրբագրէք...

— Ի հարկէ, բայց երբեմն անանկ կ'ըլլանք որ մեր առողջութիւնն ալ «սրբագրութեան» կը կարօտի... Նայէ սա նամակին... Կարդա՛, բարձրաձայն...

— «Պատուարժան, մեծայարգ ու մեծապատիւ Պարոն խմբագիր Ծիծեռնակ թերթի... Ներփակ ձեզի կը ղրկեմ — ըսել կ'ուզէի, ձեր մասնաւոր ուշադրութեան եւ գուրգուրանքին կը յանձնեմ — գրական սքանչելի կտոր մը — ըսել կ'ուզէի, Շէյքսփիրեան հրաշալիք մը — եւ կը խնդրեմ — ըսել կ'ուզէի, կը պահանջեմ — որ հրատարակէք զայն ձեր յառաջիկայ կիրակի օրուան թիւին մէջ»: Մինչեւ վերջը կարդա՞մ...

— Այո՛, մինչեւ վերջը կարդա՛:

— «Այս հրաշալի ձիւթը կը հրատարակէք — անելորդ է յիշեցնել անգամ — առաջին էջին առաջին երկու սիւնակներով... Բայց միայն մէկ լայն սիւնակով: Խորագիրը թող երկննայ մինչեւ չուրերու սիւնակը... Եթէ կարելի է տողերը հորիզոնական թող չըլլան, այլ քիչ մը շեղակի, որպէսզի աչքի զարնէ... Ուրիշ բան մըն ալ կրնաք ընել — տասը տող հորիզոնական, տասը տող ուղղահայեաց, տասը տող ալ շեղակի... Կիրակիի թիւին համար փայլուն թուղթ առէք... Սուղ է, բայց հոգ չէ... Որեւէ սրբագրութիւն չընէք... Ես իմ ուղղագրութիւնս ունիմ... Ձեր գիտցած ուղղագրութիւնը վերէն վար սխալ է... Օր մը կ'ապացուցանեմ... Խորհուրդ կուտամ որ կիրակիի թիւը երկու, երեք հազար աւելի տպէք եւ ձրի ցրուէք... Մեր տգէտ ազգը պէտք ունի սանանկ Շէյքսփիրեան գրուածքներու, որպէսզի մարդ ըլլայ...»: Բարեկամ քեզի բան մը ըսե՞մ...

— Ըսէ՛...

— Մեր ազգին խմբագիրները իրա՛ւ հերոս են եղեր, չէի գիտեր...

— Հերոս եւ մարտիրոս...

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԷՆԱՈՒԵՐ եւ Պրանտ (արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը) տեսակցութիւն մը ունեցած են ճշդելու համար թէ ի՛նչ ձեւով կարելի է հանրաքուէ մը կազմակերպել Պերլինի մէջ: Ծայտնի է որ Ատընաուըր Պերլինի ապագայի մասին կ'ուզէ Պերլինցիներու կարծիքը ունենալ:

ՏԸՐՊԱՆԻ (Հարաւ. Ափրիկէի Հանր.) խափշիկները կը շարունակեն իրենց զօրծադուլը: Մէկ քանի հարիւր սեւամորթներ քարկոծուած են ու մէկն ալ սպաննուած է, որովհետեւ փորձած են գործի երթալ:

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱԿԱՆ շարժումին հիմնադիրը՝ Քուտէնհոֆ – Քալերկի Գերմանիոյ հարցին շուրջ նոր ծրագիր մը ներկայացուցած է՝ արեւմտեան պետերուն: «1945ին Ռայխը վերջ գտած է — կ'ըսէ ծրագիրը — 1949ին երկու նոր գերմանական հանրապետութիւններ կազմուեցան, որոնք երբեք պատերազմ չեն ըրած, որով խաղաղութեան դաշնագիր կնքելը իրենց հետ անիմաստ է: «Ճանչնանք իրենց սահմանին գոյութիւնները տէ ժիւրէ, քանի որ տէ ֆաքթօ արդէն իսկ գոյութիւն ունին», կ'եզրակացնէ ծրագիրը:

ԵՈՀԱՆԷՍԲՈՒՐԿԻ (Հարաւ – Ափրիկէի Հանրապետութիւն) Անկլիքան եկեղեցւոյ աւագերէցը Սուազիլէնտ ապաստանած է: Դէմ է կառավարութեան գործադրած ցեղային խտրականութեան քաղաքականութեան:

ՊԱՌԱՇԷՆ, անկախ ծերակուտական, գրաւոր հարցում մը ըրած է նախարարապետ Տըպրէի, Խրուշչեւի այցելութեան առթիւ: Գնահատելով հանդերձ անհատական շփումներու օգտակարութիւնը, Պառաշէն կ'ուզէ գիտնալ թէ Խորհ. Միութիւնը ի՛նչ առաւելութիւններ ըրած է Ֆրանսայի, այն արտակարգ քաղաքավարութեան փոխարէն զոր վայելեց իր այցելութիւնը: Ծերակուտականը կ'ուզէ նաեւ գիտնալ թէ կառավարութիւնը ի՞նչ պատճառաբանութիւններ ունէր թոյլ տալու համար որ միջազգային համայնավարութեան պետը մէկ ժամ համայնավարութիւնը ջատագովէ Ֆրանսական հեռատեսիլին առջեւ: Պառաշէն կը ցաւի նաեւ որ կառավարութեան հիւրը (իմա՛ Խրուշչեւ) արտաքին նախարարութեան իր բնակավայրը ընտրած ըլլայ յայտարարելու համար իր համաձայնութիւնը 1939ի Հիթլերի եւ Սթալինի զինակցութեան, եւ որ ինչպէս ամէն մարդ գիտէ, երկրորդ աշխարհամարտին ահազանգը եղաւ:

ՄԱԿ–ի Ապահովութեան Խորհուրդի արտակարգ նիստ կարելի պիտի չըլլայ գումարել, որովհետեւ Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդները չեն կրցած օրէնքով ճշդուած ձայներու մեծամասնութիւն մը ապահովել: Արտակարգ նիստ պահանջելով կ'ուզէին բողոքել Ֆրանսայի դէմ իր երկրորդ հիւլէական ռումբի պայթեցման առիթով:

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայրենական սազը․ — Եօթը երգիչները․ — Ով որ Սուլթան մը ունի իր ծոցին մէջ․ — Աշխատութեան եղանակը

*

Հոգիի անկախութեան ձգտումը ոչ ոք աւելի պերճախօս կերպով բացատրած է քան Ռուբէն Զարդարեան, իր հետեւեալ պարբերութիւնով, որով կը սկսէր իր Ցայգալոյս հատորին տպագրութիւնը 1909 Նոյեմբերին։ «Ցայգալոյսը խորհըրդանշանն է պատմական այն շրջանին, ուր բռնազատիչ խաւարը կը ճնշէր Թրքահայ մտքին եւ գրականութեան վրայ։ Բանը ոչնչացած չէր, բայց կենսազուրկ ու կիսակենդան, հազիւ կը ճառագայթէր մըթաստուեր ու մռայլ հորիզոնի մը վրայ, որպէս տրտմութեան անդրադարձ ցոլքը ցայգալուսային աշխարհի մը մէջ։ Թըրքահայ Գրականութեան այդ վտանգի շրջանն է ահա, սկսած 1895 թուականէն, որ այս հատորին պարունակութիւնը կազմող էջերուն մեծագոյն մասը ցրուած է եղեր մեր զանազան պարբերականներուն մէջ։ Եւ երբ հարկ կ'ըլլայ այսօր զանոնք հաւաքել ու ամփոփել մէկ կողքի տակ, նոյն ցաւագին զգայնութիւնը կը կրեմ՝ վերապրելով չարչարանքը այն բառերուն՝ որոնք կը մերժէին, ակամայ, հարազատ թարգմանն ըլլալ խորհուրդին ու զգացումներուն, վերզգալով ցաւին սաստկութիւնը այն տանջալից ու անկարող կռիւին՝ որ գիրն ու խօսքը կը մղեն արուեստի անկեղծութեան ու մտքի ազատութեան դէմ։ Տիտղոսը ուրեմն ուրիշ բան չէ, այլ միայն մեկնաբանութիւնը իր պարունակութեան ու գրական որոշ շրջանին մէջ միանգամայն»։

1929ին երկրորդ անգամ Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ մատենաշարին առաջին հատորը լոյս կը տեսնէր «Արձակ էջեր եւ հէքեաթներ» խորագրով։ Իսկ 1959ին երրորդ անգամ ըլլալով Երեւան Հայպետհրատը կը հրատարակէր Ռուբէն Զարդարեանի ամբողջական գործը տասնեւհինգ հազար օրինակով։

Գործը զոր տուած է Ռուբէն Զարդարեան, քանակով թէեւ քիչ, սակայն որակով բազմակողմանի է։ Անիկա մշակած է վիպակը, հէքեաթը, հոգեբանութիւնը, պատկերը, ոտանաւորն ու փիլիսոփայական պատմուածքը։ Հետեւինք անոր գըրականութեան։

Մարդը չէր մեռներ գեղեցկագոյն հէքեաթներէն մէկն է, երբ աշխարհը հրաշալի էր, վերջալոյսները տրտմութեան տուներ չունէին, եւ մայրական կուրծքերէ հեծեծանք չէր բարձրանար, որովհետեւ մահ չկար այն ատեն, կ'ըսէ հէքեաթը։ «Գետերն ու քաղաքները գերեզմանոց չունէին եւ հողին անծանօթ էր մարդկային մսին համը»։ Յանկարծ օդին մէջ թափահարում մը լսուեցաւ եւ չակ մը գետին իջաւ, մօտենալով սպիտակահեր ծերունիի մը։ Մահն էր, որ եկեր էր յայտնելու թէ մարմինը համրուած տարիք պիտի ունենայ։ Եկեր էր անգութ բաներ պատմել մարդուն։ Ռ. Զարդարեան կը նախընտրէր անշունչ իր մը, քար կամ փուշ ըլլալ, աշխարհը վայելելու համար։ «Մեռնելէս ետքը, քա՛ր թող ըլլամ, կ'ըսէր․ բայց աչք մը ունենամ որ տեսնէ, սա խոտը թող ըլլամ՝ բայց սիրտս ինծի հետ թող ըլլայ՝ բայց լեզուակն ըլլայ՝ որ սիրելիներս քովէս անցած ատեն հետերնին կարենայ խօսիլ միայն. մեռնելէս ետքը թող դաշտին ամէնէն պզտիկ մժեղն ըլլամ, բայց սէրս, կարօտներս ու զգացումներս ինծի հետ մնան եւ ամենայետին անկիւնէ մը վայելել կարենամ այս աշխարհը»։

Զարդարեան շատ կը սիրէր գրական այլաբանութիւնը։ Յաճախ ամբողջ գըրուածքներ խորհրդանշաններ են, ինչպէս Գամբռը, Մենաւոր ծառը, Լերան եղնիկը եւ զարնուած որսորդը կամ Ծաղիկներ, կարմիր ծաղիկները, Բարացածները, Ծովային եաքեր։

Գամբռը հայ ցեղն է, իր անհաւասար թռիչքներուն ու զոհաբերութեան մէջ, դէպի բարձունքները սաւառնող եւ անհուն դժուարութիւններու մէջ հասակ նետած, արիական ցեղի մը հինաւուրց ոգորումներու եւ փորձառութեանը մէջ։

Գամբռը անհա՛տն ալ է, իր փոթորիկներով, ներքին ապրումներով ու խոյանքներով։ Գամբռը ժամանակակից մարդն է նաեւ, ընդունակ մեծ զոհողութիւններու եւ անձնուրացութեան, որ տարիներու բեռը չալկած, վիրալից ու տառապագին կը քալէ, ամբոխը զինք կը հալածէ, չի հասկնար իր մեծութիւնն ու զոհաբերութիւնը, չի կրնար չափել հոգիի մեծութիւնը։ Փողոցային միջակութիւնները եւ ծիծաղելի ամբարտաւանութիւնը արհամարհանք միայն ունին այդպիսիներու հանդէպ։

Մենաւոր ծառը վշտահար ու մարտիրոս ցեղն է. հեռո՛ւ անտառներէն ու մարդոց բնակութենէն, հեռո՛ւ խնամող ու հոգացող գուրգուրանքէ. անձնատուր՝ փոթորիկին, կզզխացած ու անտեսուած բոլորէն, իր արմատներուն, բունին ու ճիւղերուն դիմադրականութեանը վստահած, կ'ապրի ան դարեր շարունակ, հակառակ կայծակնացայտ բռնկումներուն եւ խելացնոր բախումներուն։ «Ո՞վ պիտի երգէ զքեզ, աներկիւղ ծառ, ո՞վ պիտի երգէ քու մշտանորոգ երիտասարդութիւնդ եւ այն տարօրոշ անհատականութիւնը որ զքեզ կ'առանձնացնէ անպէտ ցախերէն, մորենիներէն, ամէնքն ալ վեհերոտ, զգուշաւոր հոգիներ։ Ո՞վ պիտի երգէ հորիզոնին հեռաւոր մէկ կէտին վըրայ քու հասակիդ բոլոր բանաստեղծութիւնը, դուն տեսլական գեղեցկութիւնն ես, անմահ խորհուրդը, կեցած ա՛յնպէս՝ ինչպէս որ էիր տարիներ առաջ, մի՛շտ նոյնը, հրաւիրելով քեզի մեր նայուածքը ատեն ատեն եւ քաղցրութիւն, երանաթեւ վրդովում, խռովք հաղորդելով մեր հոգուն»։

Լերան եղնիկին արձակ քերթուած մըն է, ուր կը փառաբանուին եղնիկին ազատատենչ ձգտումները, ուր մարդը կարօտը կը զգայ նման բարձրութիւններուն ու ազատութեան։ Հո՛ն ներբողը կը հիւսուի, ա՛յնքան զմայլելի տողերու մէջ, լեռներու կապոյտին եւ բնութեան այլ գեղեցկութիւններուն։

Ահաւասիկ Փողոցը, ա՛յնքան կենդանի ու բնական նկարագրուած։ Ընթերցողը փոխադրուած կը զգայ իր ծննդավայրի մէկ անշան փողոցը, աչքն ու կենդանութիւնը քաղաքին, ուր մեր պապերն ու մամերը ապրեցան։ Իրերը հոգի կ'առնեն հոն, մեր աչքերուն առջեւ կը կենդանանան իրենց պարզութեան ու միօրինակութեան մէջ։ Իրերէն յետոյ, մարդիկը, որոնցմէ կուգան մեզի սիրելի յիշատակներ։

Մեծ չարչարանքը բնազուրկ եւ օտար հողի վրայ արեւին լոյսէն զրկուած թըռչունին, եւ նմանողաբար իր հայրենիքէն հեռու ապրող, ամէնօրեայ սուգի ու ցաւի տառապանքն ունեցող մարդուն մեծ չարչարանքն է։

Այսպէս մէկը միւսէն աւելի գեղեցիկ արձակ էջեր ու հէքեաթներ են Ճախարակին ճռռուածը, Հօրենական տունը, Անտէր խրճիթը, Տան սէրը, Բուռ մը ջուր, Կարօտներ եւայլն։

Վերջին երեք գրուածքները, Հայրենական սազը, Եօթը երգիչները եւ Ով որ Սուլթան մը ունի իր ծոցին մէջ, աւելի հասուն տարիքի մէջ գրուած ըլլալով, թէ՛ իրենց բովանդակութեամբ, թէ՛ իրենց խորհուրդով, խորապէս կը զանազանուին միւս բոլոր գրուածքներէն, որոնք մեծամասնաբար գաւառը, Խարբերդի մէջ գրի առնուած են, եւ ուր կը դիմաւորենք օտար ազդեցութիւններէ ազատ մնացած ինքնատիպ ու անկախ գրագէտը, որ հովուերգակ բանաստեղծ է, հէքեաթային տիպարներով, մելամաղձոտ՝ ինչպէս աշնանային վերջալոյսները։

Տարիներ անցնելէն ետքը, երբ ծննդավայրի սահմաններէն դուրս, կը ճանչնայ աշխարհի չարն ու բարին, մարդիկը իրենց հոգերով ու տրտմութիւններով, իր մէջ իմաստութիւնը աւելի կը շեշտուի։ Զգացումը նուազ ներգործող կը դառնայ, կը տարուի փնտռելու արեւելքի իմաստութիւնը։ Բնութիւնը, սիրուած ու երգուած բնութիւնը տեղի կուտայ։ Կը փնտռէ կեանքին ինչո՛ւն եւ ի՛նչպէսը, ինչպէս անապատական տէրվիշ մը, որ կը փնտռէ երջանկութեան գաղտնիքը։ Այս վերջին գրուածքներուն մէջ ծանր են իր խոհերը եւ լեզուն փիլիսոփայական։

Հայրենական սազը, որ մառանին մէջ կախուած էր հին օրերէն, հայրը անոր վրայ կը նուագէր զուարթ ու երջանիկ երգեր։ Բոլորը մեռեր ու գացեր էին, իրե թէ եկած չըլլային։ Կը տեսնէ նուագարանին լարերը անեղծ մնացեր։ «Ինչո՞ւ պէտք չէ որ անոնց երգերու խորհուրդն ալ մնացած ըլլայ անթառամ ու կենդանի»։ Կը մտածէ։ Այս գործիքին վրայ կան կեանքի բոլոր լարերը, սիրոյ, ողբի, ուրախութեան, հաւատքի եւ հովուական լարեր։ Կը փորձէ բոլորը, տեսնելու համար է այն լարը, որ «կը պահէ իր երջանկութիւնը ժամանակներու միջեւ կրնայ պարգեւել մեր հոգիին կերպ սփոփանքն ու երանութիւնը»։ Կը գ լարը ուրախութեան ու խնդութեան. մեր նախահայրերուն կեանքը երջանկութեամբ կը լեցնէր, ուրախութեան որ «պարգեւն է եւ միակ բարիքը քին»։ Ի՞նչ իմաստութիւն կը սորվեցնէ մեզի բանաստեղծը. «Անիկա է որ վա՛խ կ'ըսէ ու կ'երթայ, տգէտ է որ ա՛խ կ'ըսէ ու կ'անցնի... անցաւոր մար ուրախութիւնն է պարգեւ եւ գինի փարչը մխիթարանք»։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀՆԱԳՈՅՆ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ԱՐԴԻԱԿԱՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Այժմ հայ թատրոնը հասել է ծաղկման ու աճի բարձր մակարդակին, այն գագաթը, որի մասին երազում էին սկզբնաբար թատերական առաջաւոր գործիչները։ Ցարական ինքնակալութեան տիրապետութեան պայմաններում անհնար էր իրագործել նրանց բաղձանքները, որոնց թւում ամենագլխաւորը՝ ազգային պետական թատրոն ունենալու հրապուրիչ ցանկութիւնը։ Իրականութիւն դարձաւ այժմ երբ հայ ժողովրդի ստեղծագործական ունակութիւնների կատարեալ բացայայտման եւ ծաւալման հնարաւորութիւններ ընձեռնեցին։

Հին թատրոնի համեմատութեամբ արդի թատրոնը տարբերւում է մի շարք էական գծերով, կարեւոր առանձնայատկութիւններով, որոնցից նշենք միայն մի քանիսը։

Նախ այն, որ թատերական գործի հիմնական մասը փոխադրուեց հայրենի հողի վրայ եւ ամուր թելերով կապուեց բուն ժողովրդի հոգեկան կեանքի հետ, նրան ոչ միայն անմիջական սնունդ տալով, այլ եւ կենարար հիւթեղ սնունդ ըստանալով։ Այն վայրը, ինչ առաջ թատերական գաւառ էր, արդի պայմաններում դարձաւ կենտրոն։ Ասել է որ եթէ Հայաստանն առաջ ունէր ժամանակակից տիպի թատրոնի երկու-երեք կէտ, այն էլ ոչ պրոֆեսիոնալ բնոյթի, եւ երկրի աչքի ընկնող բնակավայրերին. գլխաւորապէս ապաստարկում էին Անդրկովկասի խոշոր քաղաքներից (Թիֆլիսից ու Բաքուից) եկած հայ թատերախմբերը, ապա այժմ նա պատած է թատերական մի մեծ ցանցով։ Վերջիններս մէջ կան թէ Հայաստանեան նշանակութիւն ունեցող խոշոր թատրոններ (մայրաքաղաք Երեւանի Սպենդիարեանի անուան պետական օպերայի եւ բալէտի թատրոնը, Երեւանի Սունդուկեանի անուան պետական դրամատիկ թատրոնը, Լենինական քաղաքի պետական դրամատիկ թատրոնը, Երեւանի պատանի հանդիսատեսի թատրոն, Երեւանի երաժշտական կոմեդիայի թատրոնը, Երեւանի եւ Լենինականի տիկնիկային թատրոնները, Կ. Ստանիսլաւսկու անուան դրամատիկ թատրոնը), թէ միջշրջանային պրոֆեսիոնալ թատրոններ (մի քանի քաղաքների՝ Կիրովականի, Արտաշատի, Կամոյի, Ղափանի, Գորիսի թատրոնները), թէ Հայաստանի այս կամ այն շրջանային կենտրոնում եղած ժողովրդական թատրոններ, եւ թէ, վերջապէս, բազմաթիւ ինքնագործ դրամատիկ խմբակներ։ Բուն հայրենիքում եւ ժողովրդի ծոցում այսպէս ուժեղ արմատ ձգած եւ լայն ծաւալ ընդունած թատերական արուեստի ազգային ուրոյն կերպարանքն ու ոճը բնականաբար աւելի շեշտուած բնոյթ պիտի ստանային

Այնուհետեւ արդի թատրոնը դարձաւ մեր աշխատաւոր ժողովրդի հոգեւոր կերտման, նրա հոգեւոր մշակոյթի ստեղծագործական ներքին ուժի վերելքի կարեւոր լծակներից մէկը։ Նա, այլ գործօնների հետ միասին, նպաստեց ու մշակոյթի կերտման, ինքն էլ դառնալով

ՊՐԱԶԻԼԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Դ․— ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Կարելի է ըսել, թէ Սան Փաւլոյի Հայութեան ութսուն առ հարիւրը կը գըտնուի տնտեսական բարեկեցիկ վիճակի մէջ, միայն քսան առ հարիւրն է, որ կ'ապրի աւելի համեստ կեանք մը, ըլլալով մանր խանութպան կամ արհեստաւոր։ Ինչպէս կը հաւաստուի, բառին իրական իմաստով աղքատ կամ հանրային նիւթական օժանդակութեան կարօտ մարդ գրեթէ գոյութիւն չունի։

Միւս կողմէ՝ նկատելի երեւոյթ մըն է այն հետաքրքրութիւնը, որ գոյութիւն ունի գաղութի ազգայիններուն մէջ, բոլոր անոնց հանդէպ, որոնք նոր կը հասնին Ս․ Փաւլօ, ընդհանրապէս Մերձաւոր Արեւելքէն։ Այսպիսիները անպակաս են։

Գրեթէ ամէն նաւ նորանոր հայ երիտասարդներ Պրազիլ ցամաք կը հանէ։ Անոնք շատ չանցած կը յաջողին տիրանալ աշխատանքի մը, որ կ'ապահովէ իրենց ապրուստը։

Ս․ Փաւլոյի Հայութեան մէկ կարեւոր մասը կը զբաղի կօշիկի գործով։

Այս ճիւղին վրայ, ինչպէս կը հաւաստեն իրազեկ անձեր, կը գործեն աւելի քան երկու հարիւր կօշիկի մեծ ու փոքր գործարաններ, օրական յիսունէն մինչեւ 4000 զոյգ կօշիկ արտադրելու կարողութեամբ։

Կօշիկի ամէնէն մեծ գործարանը նորոգ հանգուցեալ Մանուէլ Ֆըլաքեանինն է, որ կը հանդիսանայ ամբողջ Հարաւ. Ամերիկայի կօշիկի մեծագոյն գործարանը։

Այս գործարաններուն ճնշող մեծամասնութիւնը կը պատկանի Մարաշցի հայրենակիցներու։

Երկրորդ ճիւղը, որով կը զբաղին Հայերը, ճերմակեղէնի պատրաստութիւնն է. յիշենք Անդրէաս Ճաֆէրեանի, Միհրան Պօյաճեանի գործարան – արհեստանոցները։

Չմոռնանք ըսել թէ կան կերպասեղէնի կարգ մը մեծ գործարաններ, հանգուցեալ Վահրամ Քէօթէնճեանի եւ Գասպարեանի կողմէ հիմնուած, որոնք յաջողութեամբ կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը։ Նոյն հաստատութիւնները ունին նաեւ իրենց մանարանները։

Ուրախալի երեւոյթ մըն է, որ Հայերը դուրս ելլելով կօշկակարութեան այլեւս «աւանդական» դարձած ճիւղէն, ուրիշ ասպարէզներու մէջ ալ իրենց բախտը կը փորձեն յաջողութեամբ։

Այսպէս՝ կան մէկէ աւելի մետաղաձուլարաններ ու մեքենաշինութեան գործարաններ, որոնցմէ յիշենք Սէմէրճեան եղբայրներունը։

Կան նաեւ քիմիական նիւթերու պատրաստութեան աշխատանոցներ։

Այս բոլորը ցոյց կուտան, թէ Ս. Փաւլոյի հայ գաղութը գիտցած է եւ գիտնայ ամէն ետք ալ օգտուիլ կալ երկրին ընձեռած բարիքներէն աշխատելու, յառաջդիմելու ազատութենէն։

Առեւտրական գետնի վրայ են մեծ տուներ զանազան ճիւղերու մար. յիշենք Բագտալյա եղբայր Փետրօ Նազարեան տունը եւ շատ ներ։

Ս․ Փաւլոյի հայ գաղութին տնտեսական մակարդակի բարձրացումով կած չունինք որ պիտի ուռճանան բեկեցիկ վիճակի համին նաեւ գային մշակութային հաստատութիւնները։

Պրազիլիոյ արագ զարգացումը մարդի մէջ, իբրեւ հետեւանք պիտի նայ հայ գաղութին ալ բարգաւա լաւագոյն հեռանկարներով։

«ԱՐՄԷՆ»

(4 եւ վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»

կական ու խաղական արտայայտիչը։ Նրա վրդովն ու բեմարուեստի նոր օջախները Ռուբէն Սիմոնով՝ բեմարուեստի նոր օջախները լայն չափանիշով, մշակոյ-թատերական լայն չափանիշով, նրա մէջ թի տիպերը դրին ու զարգացրին, նրա մէջ անելով թէ նոր գեղարուեստական մը-տածողութեան վրայ խարսխուած թատե-րական արուեստի ոճակի (որոնց թւում ե ինքնուրոյն թատերագրութեան) բար-ձրացման, թէ յատուկ մասնագիտական կրթութեան ու թատերագիտական գրա-կանութեան յառաջացման, թէ թատերա-կան նոր ձեռնարկութիւնների ստեղծման եւ ժողովրդի առօրեայ մշակութային կենցաղում անհրաժեշտագոյն պահանջ-մունքի վերածման, եւ թէ գեղագիտական ըմբռնումների խորացման բոլոր արտա-յայտութիւնները։

Ցեւոյ՝ արդի թատրոնի գլխաւորա-գոյն յատկանիշը նրա բարձր գաղափա-րական ուժն է։ Իր բեմահարթակի վրայ խաղացած գրական երկերի ներքին բո-վանդակութիւնը միշտ բացայայտում է յառաջապահ դիրքերից, խոր ուշադրու-թիւն նուիրելով նրանց ընկերային դա-ղափարական եւ հոգեբանական կողմե-րին, ջանալով վերհանել ամբողջ էութիւ-նը թատրոնի ձգտումն է գեղարուեստա-կան յատուկ մեկնութեամբ թատերախաղը հնչեցնել լիովին, նրա բոլոր մասերը գե-ղարուեստականօրէն մշակել, յղկել կա-տարելապէս, նրա հասարակական-բա-րոյական նշանակելիութիւնն արտաբերել ամբողջապէս։

Մեր թատրոնը սերտօրէն կապուած է արդիականութեան հետ։ Անդադրում ձգ-տում է իր կենսական նիւթերն առնել ժամանակակից կեանքից, համընթաց քայլերով յառաջ գնալ այդ կեանքի զար-գացման հետ, թարգման դառնալով ար-դի մարդկանց խոհերի, տրամադրութիւն-ների եւ իղձերի, իր բեմահարթակի վը-րայ պատկերելով նրանց հերոսական մե-ծագործութիւնները, նրանց մաքառում-ներն ու ստեղծարար ուժը։

Գեղարուեստական որակի վարպետու-թեան անընդհատ բարձրացումն եղել է միշտ արդի թատրոնների, մանաւանդ նը-րանց առաջաւորների՝ Սունդուկեանի ան-ուան թատրոնին, Լենինականի թատրո-նին, օպերայի եւ բալէտի թատրոնին, պատանի հանդիսատեսի թատրոնի առօր-եայ դրաղմունքի առարկան։ Ամէն մի նոր բեմադրութիւն պատրաստելիս, թատրո-նի արուեստագէտները՝ ռեժիսէօրները, դերասանները, նկարիչներն ու երաժիշտ-ները, նպատակ են դնում գրական երկի բովանդակութիւնը, գաղափարները, կեր-պարները, վերջիններիս մաքերը, զգա-ցումները, կրքերը ու արարքները բեմում դրսեւորել՝ գեղարուեստական շատ վառ ու տպաւորիչ ձեւեր որոնելով։ Գեղար-ուեստական ճշմարտացիութիւնն ու բե-մական ցայտուն արտայայտչականութիւ-նը նրանց խորհրդածութեան սեւեռուն կէտերն են։ Խնդիրը միայն այն չէ, որ բեմում ստեղծագործութիւնը բացառա-պէս յենուած է դերասանների հաւաքա-կան միաձոյլ ու միակամ աշխատանքի վրայ, ներդաշնակ ամբողջութիւն եւ խա-ղարկութեան միասնական ոճ ունենալը կարեւորագոյն պայմաններ նկատելով, մի բան, որի դէմ շատ յաճախ էր մե-ղանչում հին թատրոնը։ Խնդիրը նաեւ այն չէ, որ ընդհանուր, հաւաքական աշ-խատանքի ընթացքում խրախուսւում է իւրաքանչիւր արուեստագէտի անձնական ձեռներէցութիւնը, ինքնուրոյնաբար աշ-խատելու ընտելութիւնը, իր բեմական կերպարի մարմնաւորման համար ուրոյն ուղիներ գտնելը։ Ամենակարեւորն այն է, որ մեր լաւագոյն թատրոնները ձգտում են ամէն մի բեմադրութեան դէպքում գտնել ու հաստատել թէ տուեալ գործի ներկայացման գեղարուեստական արժէ-քը մեծացող եւ թէ ընդհանրապէս թատե-րական վարպետութեան զինանոցն աւելի ու աւելի հարստացնող արտայայտչական նորանոր ձեւեր, եղանակներ, հնարներ, որոնք թատրոնը մղում են, պատկերա-ւոր ասած, դէպի գեղարուեստի երկնա-մերձ բարձունքները։

Եւ վերջապէս, մեր թատրոններն ի-րենց ծաւալուն գործունէութեամբ ժո-ղովրդի ընդերքից հանել են այնպիսի շը-նորհալի ուժեր, որոնք այլ պայմաննե-րում պէտք է կորչէին անհետ։ Այդ ու-ժերը, լուրջ ձիրքերով օժտուած երիտա-սարդները, այժմ բարձրորակ արուեստա-գէտներ են եւ վճռական դեր են կատա-րում հայ թատրոնի զարգացման գոր-ծում։ Նրանք, հին թատրոնից եկած լա-ւագոյն ուժերի հետ հայկական թատրոնի համբաւը տարածել են ողջ Խորհ. Միու-թեան մէջ, իրենց արուեստով արժանա-նալով բոլոր միւս ժողովուրդների բարձր գնահատութեան ու դրուատանքին։ Ի զուր չէ, որ հայ բեմի մի շարք գործիչ-ներ ստացել են կամ Խորհ. Միութեան ժողովրդական արուեստագէտների (Հայ-կանոյշ Դանիէլեան, Տաթեւիկ Սազան-դարեան, Գոհար Գասպարեան, Վ. Փափազ-եան, Վ. Վաղարշեան, Հրաչեայ Ներսիս-եան, Միքայէլ Թավրիզեան, Պաւել Լի-սիցեան), կամ Խորհ. Հայաստանի ժո-ղովրդական արուեստագէտների (Ցաս-միկ, Արուս Ոսկանեան, Ժասմէն, Օլգա Գուլազեան, Թուղան Վարդանեան, Արմէն Արմէնեան, Աւետ Աւետիսեան, Գուրգէն Ջանիբէկեան, Դաւիթ Մալեան, Լեւոն Զօհրաբեան, Ցոլակ Ամերիկեան, Արտօ Փաշայեան, Գեղամ Ցարութիւնեան, Ար-ծրուն Ցարութիւնեան, Արզօ Արզումա-նեան, ռեժիսէօրներից՝ Արշակ Բուրջալ-եան, Լեւոն Քալանթար, Արմէն Գուլակ-եան, Վարդան Աճէմեան, Վավիկ Վար-դանեան եւ ուրիշներ) բարձր ու շատ պատուաւոր կոչումներ։ Կառավարական այդ շնորհումների համար հիմք է ծա-ռայել այն լայն ժողովրդականութիւնը, որ ունեցել են եւ ունեն մեզանում տա-ղանդաւոր արուեստագէտներից շատերը։

Ահա այս յատկութիւններով է ներկա-յանում այն թատրոնը, որը հանդիսա-նում է հայ բազմադարեան թատերական մշակոյթի պանծալի ժառանգորդը։

ՍԱՐԳԻՍ ՄԵԼԻՔՍԷԹԵԱՆ

ՊՐՈՄԵԹԷՈՍԻ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՎՐԱՑԻՆԵՐԸ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

«Կը ճաշէի Սահէօզայի հետ, Վրացի մը որ առենին շատ ազդեցիկ մէկը եղած էր։ Ինծի հանդէպ մեծ յարգանք ցոյց կու-տար, ինչպէս նաեւ իր կինը եւ զաւակը՝ Զաքարիան, որ շատ գեղեցիկ եւ խոհուն երիտասարդ մըն է։ Այս վերջինը խօսակ-ցութեան ընթացքին հարցուց որ եթէ մինչեւձեր երկիրը կարենամ գալ, արդեօ՞ք տրամադիր կ'ըլլանք զէնքը մեր ծառա-յութեան մէջ առնելու, քանի որ շատ տաժանելի կը գտնէ Թաթարներուն իշ-խանութիւնը։ Ըսի անոր թէ ամէն ինչ ա-ռատ է երկրին մէջ, այսուհանդերձ կը նախընտրէ օտար երկիր գաղթել քան թէ հանդուրժել այս տիրապետութեան»։

Կիյոմ տը Ռուպրուքի՝ Սէն-Լուիի ուղ-ղուած նամակը կը բացատրէ դարաւոր երեւոյթ մը որ Ֆրանսան դարձուց հիւր-ընկալ երկիր մը, ուր այժմ բնակութիւն հաստատած են 100·000 Հայեր եւ Վրա-ցիներ կամ այդ երկիրներու բնիկներ։ Սարդկայնօրէն խօսած, այս համայնքը ամէնէն զօրաւոր կապն է մեր եւ խորհըր-դային ժողովուրդին միջեւ։ Ամէն մարդէ նեըս իրենց նպատակը Ֆրանսայի, մեծ եղած է ու այդպէս ալ կը մնայ։

1878էն ի վեր որ յաջորդական ալիքնե-րով կը կազմուի Ֆրանսայի հայ համայն-քը։ Օսմանեան կայսրութեան կազմակեր-պած ջարդերը պատճառ դարձան որ բազ-մաթիւ անգամներ Հայերը գաղթեն։ 1914ին Ֆրանսայի մէջ Հայերու թիւը 12 հազար էր։ Այժմ 120·000 կարելի է հաշ-ուել թիւը այն Հայերուն, որոնք 1918էն 1926 Ֆրանսա եկան։ Հայաստանի խոր-հըրդայնացումը, «Փոքր Հայաստանի» (Կիլիկիա) պարպումը Ֆրանսական բա-նակներէն, քեմալական Թուրքերու կող-մէ Իզմիրի գրաւումը գլխաւոր ազդակ-ները եղան այս խուժումին։

20րդ դարու ներգաղթի երկիր Ֆրան-սայի մէջ Հայերը նոր Ֆրանսացիներու շարքին հինգերորդ տեղը կը գրաւեն, Ի-տալացիներէն, Լեհերէն, Սպանացիներէն եւ Պելժերէն ետք։ Իրենց գրաւած դիրքը հաղուստեղէնի ճարտարարուեստին մէջ, այլեւս վիճելի չէ։ Հնավաճառութեան մէջ եւս կարեւոր տեղ կը գրաւեն։ Ֆրան-սայի Հայերուն երկու հինգերորդը Փա-րիզի շրջանին մէջ հաստատած են իրենց բնակութիւնը եւ ամբողջ թաղամաս մը բնակիչները կը կազմեն Վիլիէ-լը-Պէլ եւ Կոնէսի մէջ։ Մինչեւ իսկ իրենց դպրոց-ները ունեցան, ինչպէս օրինակ՝ Տատեա-նի Գուլոներ-սիւր-Սէնի դպրոցը։

Գաւառի մէջ, ամէնէն աւելի հոծ թիւ մը կը ներկայացնեն իրենց հասած նա-ւահանգիստին՝ Մարսէյլի մէջ։ Շատ ան-գամ Սէն-Լուի թաղամասը մեր երկիրը համող Հայերուն ծառայած է ուղի տեղ։ Լիոնի մէջ 10·000, իսկ Իզէոի մէջ 3·000, յատկապէս Տէսին։ Ռոնի նահանգին մէջ՝ 2·000, (որոնցմէ 700 Փուզէն քաղաքին մէջ)։ Նոյնքան է թիւը Քոթ տ'Ազիւրի մէջ։ Վերջապէս Լուարէի, Սարթի, Լուարի, Վառի, Պաս գ'Ալփի մէջ բնա-կութիւն հաստատուածներէն 18 առ հա-րիւրը կը զբաղին երկրագործութեամբ։ Միակ պարագան է, ուր մեր ժողովուրդը թուական համեմատութեամբ աւելի շատ խառնուած է հեռու մնացած այս հա-մայնքին հետ։

Ամէն մարդէ նեըս Հայերուն մտաւոր եւ հանրային մասնակցութիւնը ֆրանսական կեանքէն ներս զարգացած է (ուսանողա-կան Ռստանին մէջ հայկ. տաղաւար մը կայ)։

Երեսունի մօտ անուանի բժիշկներ կան, նաեւ գիտնականներ (Սվաճեան եւ Տէր-վիչեան՝ Փասթէօրեան հիմնարկութեան մէջ), օսէնրդէտներ, ինչպէս Տուէի Վե-րաքննիչ Ատեանի նախագահը եւ փաս-տաբաններ՝ Բարսեղեան, Եղիազար-եան, Մարմարեան, Նաֆիլեան, Սրապ-եան եւ Իւթիւճեան. ճարտարապետներ՝ Գիշաքճեան, Նաֆիլեան եւ Թէրզեան։ փրոֆեսէօրներ ինչպէս Շարլ Տէտէեան (բաղդատական գրականութիւն), Բիւ-զանդագէտներ՝ Կրապար(*) և Խաչատըր-եանց, մարդաբանագէտ՝ Խերումեան։ Արտաքին առեւտուրի տնտեսութեան մէջ՝ Մարք Տէտէեան եւ Նորքի Եղիազարեան։ Իսկ ֆրանսահպատակներ ընտրուած են իբրեւ քաղաքապետներ, Զարիֆեան Սէն-է-Ուազի եւ Մանուկեան Տէօյի մէջ։

Սակայն գրականութեան եւ արուեստի ճիւղերուն մէջ է որ հայկական նպաստը ամէնէն աւելի զգալի է։ Ակադեմական Հանրի Թրուայա, թատրերգակ Արթիւր Ադամոֆ, Քրիսթիան Տէտէեան արժա-նացած է Ֆրանսիս Ժամս եւ Ռիվա-րոլ մրցանակներուն։ Արմէն Լիւպէն (Շահան Շահնուր) եւ Վահէ Քաչա, ա-ռանց հաշուելու բազմաթիւ նկարիչներ, դաշնակահար Պետրոսեան, եւ թատրոնի արուեստագէտներ՝ Մաքսուտեանը եւ Սերգոյեանը։

Շատ անգամ աւելի Հայ ենք, քան ինչ որ կը կարծենք։

Այսպէս, Պրոմեթէոսի երկիրը, ուր կը գտնուի ամէնէն հին բարձունքը, Արա-րատը, ցոյց կուտայ թէ Ֆրանսայի հողը եւ ժողովուրդը ամէնէն ձեռնտու վայրը կը կազմեն, ուր Արեւելքի ժողովուրդնե-րուն հետ մեր գոյատեւութիւնը կրնայ կարգանալ։

«Քոմպա» ՓՕԼ ԿԱՇ

(*) ԽՄԲ.— Կռապար Ռուս է։

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն.

— Ամիս մըն է որ կը ջանամ չծխել այլեւս, բայց չեմ յաջողիր, կ'ըսէ առա-ջինը։

— Շա՜տ դիւրին է, կը պատասխանէ բարեկամը։ Կարեւորը որոշում տալն է։ Ես մինչեւ հիմա 50 անգամ ըրած եմ այդ բանը։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (169)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Իր այս անզիտակից ու կսկծալի ինք-նախաբէութեան մէջ կը տառապէր մէկ քանի օր, յետոյ նորէն մատնուելու հա-մար ծանրաթախիծ յուսահատութեան, աւելի բուռն եւ աւելի լալահառաչ։

Նըսւ օր մը, ո՛չ այլեւս անբաւական երեւցաւ իրեն խօսիլ Համբիկի սաուերին հետ, ներում պաղատիլ անկէ՝ իր ըրած չարիքին համար։ Տիրական ու անյաղ-թելի պէտք մը ծագեցաւ իր մէջ այդ կորսուած տղուն եռեւէն վազելու, իր ցաւը, դժբախտութիւնը անոր երեսին տալու, խոստովանելով իր ոճիրին ծան-րութիւնը եւ դարման մը խնդրելու իր վիճակին։ Ու վերջ ի վերջոյ, իր մօրը կուրծքին վրայ ինկած, ամէն բան յայտ-նեց անոր։ Նամակին պատմութիւնը ը-րաւ։ Կիւլիւկ հանըմ մտիկ ըրաւ, ափ ի բերան, աչքերը խոշոր խոշոր բացած։ Անսահման կսկիծ մը անոր դէմքին թայլ մաշկերուն վրայ կը ծրագրուէր՝ այս հե-կեկալից խոստովանութեան առջեւ։ Իր աղջիկէն ետքը, Համբիկը սիրած էր ան, այդ խելօք անուշ տղան, որուն նման մանչու մը կարօտովը տապկուած էր յուսացարարուհին շարունակ։ Ու երբոր Սօֆի իր կսկծոտ յայտնութիւնը վեր-ջացուց, մայրը չկրցաւ սա բառը չնետել անոր, յանդիմանութեան մը պէս.

— Աղջիկս, ըսել է քի սա տղուն ա-տանկ ըլլալուն սէպէպը դուն եղար...

— Ե՛ս եղայ, ե՛ս, հառաչեց Սօֆի։

— Վախ եաւրում, ողբաց Կիւլիւկ հա-նըմ, արցունքները սրբելով։

Ցետոյ տրտմալի լռութիւն մը տիրեց մայր ու աղջկան միջեւ։ Լուացարարու-հին խելոյն կը մտածէր այն խաղաղ ու երջանիկ կացութեան վրայ զոր պիտի ունենային, եթէ իր աղջիկը այդ պատ-ուական տղուն աէրը մերժած չըլլար, կեանքը անոր կապած ըլլար, փոխանակ գալու ամիրայական այդ դժոխքին մէջ իյնալու, ուր ամէն բան վրայ տուած էին, պատիւ ու երջանկութիւն։

— Ա՛խ, եաւրում, ինծի ինչո՞ւ չըսիր ան ատենը, կ'աւաղէր խեղճ մայրը, հէմ քեզի մեղք էղաւ, հէմ ինծի, հէմ ան զա-վալլը տղուն։

— Ի՞նչ գիտնայի, մայրիկ, սխալեցայ. ան սրիկան խաբեց ինծի։

Ու ալ խոստովանելու տկարութենէն տարուած, Սօֆի, ամիրային տան մէջ իր ապրած կեանքին գաղտնիքն ալ պատ-մեց մօրը։ Թէ ինչպէս տօքթորը քիչ քիչ իր սիրտը շահած էր, փայլուն խոստում-ներով, ապագայի շլացուցիչ յուսադրու-թիւններով։ Թէ ինչպէս ինք սկսած էր սիրել զանիկա, վայրկեան մը չկասկա-ծելով անոր չար դիտաւորութեանցը վը-րայ։ Թէ ինչպէս, մոռնալով ինքզինքը, եղեր էր անորը, ու ան վայրենօրէն լքեր էր զինքը։ Այս ամէնը ըսաւ՝ յուզումէն, ամօթէն, վրիժառութեան տենդէն պղտո-րած ձայնով, առանց մօրը երեսը նայե-լու, ինքնիրենը խօսելու պէս։ Ու մայրը մտիկ ըրաւ այս անկարելի պատմութիւնն ալ, իր ռամկական համառօտ բառարանին մէջէն չկարենալով յարմար բառեր գըտ-նել իր զգացումը յայտնելու, այդ կացու-թիւնը որակելու համար։ Մինակ, իր թաց, ողորմուկ նայուածքին մէջ կատա-ղութեան կայծեր կածկլտացին, լայն կուրծքը աւելի դժնդակ ժխորով մը ելաւ իջաւ, ու երբեմն ձեռքովը սրբեց չուր-թերուն անկիւնը, ուր ինքնաբերաբար թանձր ու փրփրոտ լորձունք մը կը գո-յանար։

— Սիւրդի՛ւք չունը, մրլտաց ան, երբ Սօֆի իր խոստովանութիւնը վերջացուց, յանկարծ հեկեկալից լացի մը մէջ պայ-թելով։

Ա՛լ անկէց ետքը ամէն օր մայր ու աղ-ջիկ իրարու քով էին, մէկը իր հառաչա-լից մխիթարութիւնները ջամբելով, միւ-սը իր խոստովանութիւններուն մէջ պա-կաս մնացած, մոռցուած մանրամասնու-թիւնները լրացնելով, հեծեծագին լացե-րու ընկերակցութեամբ։

— Մայրիկ, Համբիկը գտնենք, տես-նե՛նք, անպատճառ... կը պահանջէր հի-մա Սօֆի։

Լուացարարուհին անոր այն ուշ մնա-ցած փափաքին՝ գլուխը կ'օրօրէր սկեպ-տիկ տխրութեամբ մը։

— Ան զավալլըէն խեր չկայ ա՛լ, զա-ւակս, կ'ըսէր, անոր սարին տավան լմնցեր է։

— Կ'աղաչեմ, մայրիկ, մէյ մը տես-նենք, ի՞նչ կ'ըլլայ...

— Քա զաւակս, կը պնդէր մայրը, խելքին եկեր է, խենթին հետ ի՞նչ պի-տի տեսնուիս... էլլայ ճիտդ պլլուի, վախնաս, հալիդ իմանայ... ե՞տքը։

Բայց Սօֆի չէր յուսահատեր մօրը այս ընդդիմութենէն. կ'աղաչէր, կը պաղա-տէր, կուլար, նոյնիսկ յայտնելով որ ե-թէ տեսնէր զայն՝ ապահովապէս պիտի աղէկնար։ Կիւլիւկ հանըմ վերջապէս ըն-տիպուեցաւ տեղի տալ աղջկանը այս ան-հեթեթ քմահաճոյքին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

տին պարտէզին մէջ։ Կարմիր թունիկ զինուորները, երկար գորգերը, պերճ եւ ոսկեզօծ առարկաները յատուկ շքեղութիւն մը կը ստեղծեն։ Ճաշին մասնակցած են՝ Թագուհիին ընտանիքը իր լման անդամներով, Չըրչիլ, Իտըն, Կէյթսքըլ եւ ուրիշներ։

Ժամը 21,45ին տը Կոլ եւ Անգլիոյ Թագուհին կ'արտասանեն պաշտօնական իրենց բաժակաճառերը։

ՏԸ ԿՈԼԻ ԲԱԺԱԿԱՃԱՌԷՆ ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ

«Մեզի հանդէպ ձեր ցոյց տուած այս հիանալի ընդունելութիւնը ապացոյց է թէ մեր երկու երկիրներն ալ բացառիկ բարեկամական կապերով միացած են։ Այս սերտ կապին պատճառները շատ են։ Անգլիացի ժողովուրդը, պատեհ առիթին, այսինքն ամէնէն ողբերգական մէկ շրջանին հաւաքուեցաւ իր Թագաւորին՝ Ժորժ Զ-ին շուրջ եւ Չըրչիլի ղեկավարութեան տակ սատանենց պարտականութիւնը պաշտպանելու Ֆրանսան եւ Եւրոպան։ Առանց այս որոշումին, առանց այս քաջութեան ի՞նչ պիտի ըլլային մեր երկիրները, մանաւանդ իմս. — դատապարտուած ամօթի, գերութեան։

«Կողք կողքի, նոյն դաշնակիցներով, նոյն մտահոգութիւններով, նոյն նպատակներով է որ Ֆրանսա եւ Անգլիա կը ձգտին դիմագրաւել աշխարհի դժուար խնդիրները։ Կ'ուզենք լուծել զինաթափութեան հարցը։ Կ'ուզենք նպաստել մեր երկու հասարակապետութիւններու ժողովուրդներու յառաջդիմութեան ու վերջապէս Ատլանտեան դաշնակցութեամբ մը կ'ուզենք պատրաստ գտնուիլ ապագայ համաշխարհային վտանգի մը դէմ։ Մեծ խնդիրներու առջեւ, որ կրնան օր մը ծագիլ, միասին ենք եւ համաձայն։ Ուրախ եմ, Տիկին, որ այսօր առիթը ունիմ հաստատելու»։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ ՃԱՌԸ

«Աշխարհագրութիւնը, անցեալին անջատեց մեզ Եւրոպայէն։ Սակայն ժամանակները փոխուեցան։ Այսուհետեւ միայն Եւրոպայի մասին չեմ մտածեր։ Երկուքս ալ մշակութային, պատմական, զգացական եւ լեզուական կապեր ունինք Քանատայի եւ Մ. Նահանգներուն հետ։ Զօրացնելով մեր երկու երկիրներուն կապը, զօրացուցած կ'ըլլանք Եւրոպայի եւ Ամերիկայի դաշնակցութիւնը»։

Մինչ ներսը կը խօսուին բաժակաճառերը, դուրսը բազմահազար ժողովուրդ մը անհամբեր կը սպասէր հիւրին երեւնալուն։ 22,15 անց լուսարձակները կը լուսաւորեն պատշգամը ուր Անգլիոյ Թագուհին եւ տը Կոլ կ'երեւան։

22,30ին հրավառութիւն Լոնտոնի երկինքին վրայ։ Լօրէնի երկու հսկայ խաչեր կը բարձրանան դէպի երկինք։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Որբերու Օգն. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՏՈՔԹ. ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Գօմոնի Կ. Խաչի մասնաճիւղի փափաքին համաձայն, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վեթերան ընկերուհի Տիկին ՆԱՐԿԻԶ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի, ժամը 11,30ին, Գօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ յարգոյ հաւատացեալ ժողովուրդին թէ եկեղեցւոյս ներկերը եւ յարակից նորոգութիւնները վերջացած ըլլալով, հանդիսաւոր բացումը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ 10 Ապրիլ, Ծաղկազարդի առթիւ։

Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ Թաղիս եկեղեցւոյ դպրաց դասու երկսեռ անդամներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Սիւզան Գօյաճեանի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Շ. Շամլամեանէ 10 Ն. Ֆրանք, ողբ. Տիկին Քիպրիթճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ Յառաջի վերհրատարակութեան 15րդ տարին։ Պիտի խնդրէինք մեր բաժանորդներէն որ անյապաղ նորոգեն 1960 – 1961ի իրենց բաժանորդագրութեանշրջանը առանց սպասելու անհատական դիմումներու։ Կը խնդրենք նաեւ այն բաժանորդներէն որոնք ասկէ հաշիւներ ունին կարգադրել զանոնք առանց ուշացնելու։

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Ընկերակցութեան Փարիզի Մասնաճիւղի Վարչութեան ընտրութիւնը պիտի կատարուի Ապրիլ 9ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8 ուկէսին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։ Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

Ընտրութենէն առջը տեղի պիտի ունենայ մոտքերու փոխանակութիւն, զոր պիտի վարէ ընկեր Միրիճեան։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՍՈՒՐԲ ՇԱԲԱԹՈՒՆ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԶԱՏԿԻՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 10 Ապրիլ, Ծաղկազարդ. Ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ ժամը 10ին։ Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ դռնբացէք ժամը 16ին։ Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 17ին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 Ապրիլ կիրակի, Ծաղկազարդ։ Առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 7,30ին։ Պատարագ երկսեռ խումբով ժամը 10։ Երեկոյեան Դռնբացէք։ Ժամերգութիւն ժամը 5ին։

×

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

8 Ապրիլ. ուրբաթ առաւօտ վերջին Արեւագալ ժամը 9ին, երեկոյեան ժամը 4ին «Խաղաղական եւ Հսկում»։

10 Ապրիլ, կիրակի Ծաղկազարդ, ըսկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին, հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան «Դռնբացէք» ժամը 4,30ին։

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ԳՕՄՈՆ)

Այս կիրակի Ծաղկազարդ։ Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին։ Պատարագ՝ 10ին, Դռնբացէք՝ 17ին։

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

9 Ապրիլ. Շաբաթ երեկոյեան Լոյս Զուարթ։ Սկիզբ ժամերգութեանց 5ին։ 10 Ապրիլ. Կիրակի Ծաղկազարդ։ Առաւօտեան սկիզբ ժամերգ. ժամը 7,30ին։ Պատարագ՝ 10ին։ Քարոզ՝ 11ին։ Երեկոյեան Դռնբացէք՝ 5ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլ 17ին ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պարահանդէսը՝ Ալհամպրայի մէջ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Դ. Դասախօսութիւն

Այս ուրբաթ ժամը 20,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Դասախօս՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթ՝ Հայկական Դատի պատմութիւնը Ա. շրջան սկիզբէն մինչեւ Պերլինի դաշնագիրը (1878) (Շարունակութիւն)։

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն

Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ
Salle Verdi - Casa d'Italia
Rue d'Alger

ԼԻՈՆ, 17 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 14.30ԻՆ
Salle Rameau

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՒ ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE LA R.T.F.Ի

Մեներգողներ
Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Պ. ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆՋՈՅՔ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ռոստոմ եւ Քրիստափոր խումբերու միացեալ հանդէսխնճոյքը՝ այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փորթ տէ Լիլա, Լա Քէս տ'Էփարնեի սրահին մէջ, 32-34 Ավընիւ տը լա Փորթ տէ Լիլա։

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՉԳՈՒՔՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկին Գարակէօզեան (արտասանութիւն), Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ ընկ. Մարտիրոս Գարակէօզեան (երգ)։

Կը նուագէ ԹԱՌԻՍՏ ԳԱՐԵԳԻՆ։

Կը ներկայացուի զաւեշտ մը ընկ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ կողմէ։

Առատ պիւֆէ՝ դիւրամատչելի գիներով։

Իջնել Մէթրօ Փորթ տէ Լիլա։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սերաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը կազմակերպած է, Զատկուան առթիւ խնճոյք մը, Իսիի Արմէնեան գպրոցին մէջ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Ճոխ պիւֆէ, երգ, արտասանութիւն, պար։ Պիտի նուագեն արեւելեան նուագի մասնագէտ հայրենակիցներ՝ Միրիճեան Շիրվանեան, Շմաւոն Գալեան։

Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԳԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ գիշեր՝ սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ ժամը 20,30ին, Յոյներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ, Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան»ը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ 8 Ապրիլ ուրբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Յառաջ» խումբի միացեալ ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԱԽԿԻՆ ՄԱՄԱԹԻԱՅԻՆԵՐՈՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 16էն 24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 3 ԱՎԸՆԻՒ ԿԱՊՐԻԷԼ, մէթրօ Քոնքորտ

Բարձր հովանաւորութեամբ ՉՕՐ. Ժ. ՖԻԼԻՓՈՑԻ

Եւ պատուոյ նախագահութեամբ Պ. ՆՈՒՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կը մասնակցի BACHICHA նուագախումբը

Պարահանդէսի ընթացքին ընտրութիւն 1960 ի ՕՐՈՒԱՆ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Ծանօթ.— 1960ի Սամաթիոյ թագուհիին ընտրութեան թեկնածու օրիորդներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ Միութեան կեդրոնը ամէնէն ուշը՝ հանդէսէն երկու օր առաջ՝ 56, Ռիւ Սէն-Ժօրժ, Փարիզ 9։ Թեկնածու օրիորդները 18 տարեկանէն պակաս պէտք չէ ըլլան եւ հայերէն երկու խօսք ընելու կարող։

Միութեան Վարչութիւնը կը յայտնէ թէ նկատի ունենալով նախատեսուած հոծ բազմութիւնը, ժամը 19էն վերջ չի կրնար վերապահել այն սեղանները որոնք կանխաւ վերապահուած են։ Սեղաններու համար հեռաձայնել՝

TRU. : 09-67; GOT. : 51-84; BOT. : 63-97; PYR. : 63-98; MEN : 61-38

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ԱՊՐԻԼ — VENDREDI 8 AVRIL 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8769 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4570

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան ծոցին մէջ քանի մը տարի առաջ ծագած էր տագնապ մը, որ ի վերջոյ պիտի յանգէր հերձուածի։

Առաջին անգամ փոքրամասնութեան պատկանող խումբ մը երեսփոխաններ, հակառակ կուսակցութեան որոշումին՝ դէմ քուէարկած էին Եւրոպայի Հաւաքական Պաշտպանութեան ծրագրին։

Սակայն զօր. տը Կոլի կառավարութեան հրատարակած Սահմանադրութիւնը աւելի խոր տարակարծութիւններ առաջ բերած էր ո՛չ միայն շարքայիններուն, այլ վարիչ մարմնի անդամներուն մէջ։ Մեծամասնութիւնը կողմնակից էր «Այո»ն քուէարկելու հանրաքուէին, փոքրամասնութիւնը կը պահանջէր «Ո՛չ» ըսել, Սահմանադրութեան որոշ կէտերը հակառակ գտնելով ընկերվարական սկզբունքներուն։

1958 Սեպտեմբերին Իսի լէ Մուլինոյի համագումարին մէջ կարելի չեղաւ կողմերը հաշտեցնել։ Ընդհ. քարտուղար Կի Մոլէ յաղթանակը տարաւ։ Բողոքող վարիչները՝ գլխաւորութեամբ Սոյի քաղաքապետ Էտուար Տէփրէօյի հեռացան կուսակցութենէն եւ անմիջապէս կազմեցին «Ինքնավար Ընկերվարական Կուսակցութիւնը»։

Տէփրէօ դարձաւ ընդհանուր քարտուղար նոր կուսակցութեան, որուն շուրջ համախմբուեցան դժգոհ շարքայինները։

Նոյն օրերուն տեղի ունեցաւ նաեւ արմատական ընկերվարականներու համագումարը, որուն մէջ Մէնտէս Ֆրանս պարտուեցաւ եւ նախագահ ընտրուեցաւ Ֆէլիքս Կայեար։

1958 Նոյ. 23ին տեղի ունեցան երեսփոխանական նոր ընտրութիւնները, հիմնովին փոխելով Ազգային Ժողովին դիմագիծը։ Ինքնավար ընկերվարական կուսակցութիւնը ո՛չ մէկ երեսփոխան ունեցաւ։ Պարտուեցաւ նաեւ Մէնտէս Ֆրանս։

Նորակազմ կուսակցութեան մէջ մտան ընկերվարական յայտնի վարիչ դէմքեր, ինչպէս Վէրտիէ, Սավարի, Դանիէլ Մայէր, Անտրէ Ֆիլիփ, Միրէյլ Օսմէն, Ֆէլիքս Կուէն, Ալֆորվիլի քաղաքապետը Պլէօզ եւ ուրիշներ։ 1959 Սեպտ. 20ին Տէփրէօյի կուսակցութեան միացաւ նաեւ Մէնտէս Ֆրանս, իր կողմնակիցներով։

Ինքնավար ընկերվարական կուսակցութեան անդամներու թիւը բարձրացաւ 20 հազարի։ Սակայն Կի Մոլէի կուսակցութեան հետ մրցելու համար տկար էր կազմակերպութիւնը։

Երկու ուրիշ կազմակերպութիւններ եւս գրեթէ նոյն գաղափարախօսութիւնն ունէին, «Ձախ Ընկերվարական Միութիւնը» եւ «Համայնավարութեան Բեմ»ը։

1959 Մայիսին այս երեք կուսակցութիւնները ծրագրեցին միանալ։ Միութիւնը տեղի պիտի ունենար անցնող աշնան։ Սակայն որոշ տարակարծութիւններ փարատելու եւ միացեալ ծրագրի մը շուրջ համաձայնութիւն գոյացնելու բանակցութիւնները՝ երկար տեւեցին։

Ի վերջոյ անցեալ շաբթու վերջը երեքն ալ իրենց համագումարներուն մէջ մեծամասնութեամբ որոշեցին միանալ։ Եւ կիրակի կէսօրէ վերջ Իսիի մէջ հաւաքական հանդիսաւոր նիստի մը մէջ հիմը դրին Միացեալ Ընկերվարական Կուսակցութեան։

Ընդհանուր քարտուղար ընտրուեցաւ հայերու ծանօթ բարեկամ Էտուար Տէփրէօ։ Քաղաքական վարիչ մարմնին 55 անդամներէն 25ը կը պատկանին Ինքնավար ընկերվարական կուսակցութեան, ...ը Ձախ ընկերվարական միութեան եւ ...ը «Համայնավար Բեմ»ին։

Ի՞նչ է նոր կուսակցութեան ծրագիրը։

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵՆԷ ՄԸ ԵՏՔ

ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Հանրապետութեան Նախագահը եւ Տիկին տը Կոլ միշտ մեծ եւ բացառիկ պատիւներու կ'արժանանան։ Արդարեւ, արքայական ընտանիքը, պետական անձնաւորութիւնները եւ յատկապէս ժողովուրդը՝ տը Կոլին վերապահած էր խանդավառ ընդունելութիւն մը։

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10,45ին, Պըքինկըմ պալատին մէջ Հանրապետութեան Նախագահը ընդունած է Հասարակապետութեան պատուիրակները եւ մարզպանները։ Իռլանտայի դեսպանին հետ կարճ տեսակցութիւն մը ունեցած է։ Միշտ Պալատին մէջ տը Կոլին այցի եկած են Լոնտոնի դիւանագիտական կազմի անդամները։ Կէսօրին՝ «պիկպեն»ը 12 զարկեր կը հնչեցնէ։ Հանրապետութեան Նախագահը եւ Տիկին տը Կոլ արքայական բաց կառքով կ'ուղղուին Կիլտ Հոլ, քաղաքի կեդրոնը հաստատուած քաղաքապետարանը։ Անգլիացիք որ հազարամեայ ընկալեալ սովորութիւնները կը սիրեն պահել, այս անգամ եւս նոյն վեհաշուք կարգուսարքով կ'ընդունին տը Կոլը քաղաքապետարանէն ներս. Լորտ-քաղաքապետը հագած է պաշտօնական իր հագուստը, իր շուրջը կանգնած են Եոմէնները իրենց հին համազգեստներով. գետինը զետեղուած է Լոնտոնի զինանշանը, Սէնթ-Ժորժի դրօշը, ինչպէս նաեւ անգլիական եւ Ֆրանսական դրօշները։

«Տարիներէ ի վեր, կը գրէ Իվնինկ Նիւզ թերթը, Լոնտոն այսպէս պերճ սրտբացութեամբ հիւր մը չէր ընդունած։ Չէ եղած ու պիտի չըլլայ նման պաշտօնական արարողութիւն մը»։

Իր կարգին Անգլիոյ ճայնափիւռին խօսնակը ըսած է. «1914էն առաջ միայն կարելի էր հանդիպիլ նման հանդիսութիւններու»։

«Վերջին պատերազմի շրջանին ձեր հոս բնակութիւնը — ըսած է բարի գալուստի իր խօսքին մէջ՝ Լորտ-քաղաքապետը — ինչպէս նաեւ ազատութեան դատին ձեր բերած նպաստը՝ մեծ եւ խոր հիացմունք պատճառած է մեզի»։

Ճաշէն ետք, ժամը 15.35ին տը Կոլ այցելած է Ազատ Ֆրանսայի նախկին սպայակոյտի շէնքը, Քարլթըն Կարտընս, թիւ 4 տունը։ Հոս, այս շէնքին մէջ էր որ վերջին պատերազմին հաստատուած էին տը Կոլ եւ իր ընկերները։

Ազատ Ֆրանսացիներու Անգլիոյ ընկերակցութեան նախագահը՝ Պիւրտէ, ընդունած է զինքը ու այս առթիւ տը Կոլ յուզուած, ըսած է.— «Սիրելի զինակիցներս, իրաւունք ունեցանք, Ֆրանսան կ'ապրի, Ֆրանսան պիտի ապրի»։

Երեկոյեան ժամը 20.30ին՝ Ֆրանսական դեսպանատան մէջ տը Կոլ ընդունելութիւն մը տուած է։ Դեսպանատուն եկած են՝ Անգլիոյ թագուհին, Էտինպուրկի դուքսը, իշխանուհի Ալեքսանտրան, Կլոսթըրի դուքսն ու դքսուհին եւ ուրիշ արքայական ընտանիքի անդամներ ինչպէս նաեւ պետական եւ քաղաքական ականաւոր դէմքեր։

✕ Դեսպանատան ընդունելութեան ընթացքին՝ Քենթի դքսուհին նուաղած է։

✕ Տը Կոլ այցելութիւն տուած է Զըրչիլի։

✕ Լանքասթըր Հաուզի մէջ, Ֆրանսա եւ Անգլիա ընկերակցութեան կազմակերպած ընդունելութեան՝ տը Կոլ յայտարարած է։«Անցեալին մեր երկու երկիրներուն միջեւ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունեցած են։ Բայց, 1914էն ի վեր այնպիսի բաներ պատահեցան որ այլեւս անկարելի է որ իրարմէ բաժնուինք»։

✕ Պաշտօնական ընդունելութիւններուն զուգընթաց քաղաքական բովանդակութեամբ խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են՝ տը Կոլի եւ Մաքմիլընի միջեւ։ Կը կարծուի թէ տը Կոլ խօսած է Խրուշչեւի Ֆրանսա այցելութեան մասին։ Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլ իր կարգին խօսակցութիւններ կ'ունենայ անգլիացի իր պաշտօնակիցին հետ։ Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը վերին ժողովն է, որուն շուրջ համաձայն են, բայց տարակարծութիւնները կը մնան Եւրոպայի շուրջ։

Օրը Օրին

ՔԱՆԻ՞ ՀԱՏ ՄՆԱՑ...

— Իմացա՞ր, մեծ մայրիկս մեռաւ...

— Ե՞րբ, չէի գիտեր... կը ցաւիմ...

— Շնորհակալ եմ... Ամիս մը առաջ...

— Քանի՞ տարեկան էր...

— Ինք չէր խոստովաներ, բայց եթէ երկու տարի եւս ապրէր, ճիշդ դար մը ապրած պիտի ըլլար։

— Երեւի հիւանդ էր...

— Շատ առողջ էր փիզիքապէս։ Կ'ուտէր, կը խմէր երիտասարդի մը պէս, բայց նկատած էինք որ օրէ օր կը հալէր, կը մաշէր...

— Ինչո՞ւ... Երբ մէկը հիւանդ չէ եւ այդ տարիքին, հանգիստ կեանք կը վայելէ, իր զաւակներով, թոռներով, ծոռներով ու փեսաներով շրջապատուած, ա՛լ ի՞նչ իրաւունք ունի հալելու, մաշելու...

— Մեր մեծ մայրիկը մաշեցնողը հանգստաւէտ պայմաններու պակասը չէր, այլ հայրենիքի կարօտը... Օր չէր անցներ որ «Ա՜խ, Վասպուրական» չըսէր ու իր աչքերը չլեցուէին...

— Իրա՞ւ կ'ըսես...

— Այո՛... Քառասուն տարի առաջ այս երկիրը բերած էին զինք, բայց այդ քառասուն տարիներուն, քառասուն վայրկեան ալ չբաժնուեցաւ իր հայրենիքէն... Մեր քաղաքը Հայոց եկեղեցի չկար... Քանի՛ անգամ իրեն ըսինք — «Մամա՛, քալէ քեզ սա քովի եկեղեցին տանինք, անոնք ալ քրիստոնեայ են», խօսք մտիկ չըրաւ... Եւ, «Ես իմ ազգիս եկեղեցին կ'ուզեմ» ըսաւ... Գիտե՞ս ինչ կ'ընէր՝ կիրակի առտուները...

— Ի՞նչ...

— Ինքնիրեն եկեղեցի կ'ընէր... Պատարա՛գ... Իրեն յատկացուցած էինք բաւական ընդարձակ սենեակ մը... Այս սենեակին մէկ անկիւնը դրած էր սեղան մը, որուն խորանի մը ձեւը տուած էր։ Դիմացն ալ Աստուածամօր պատկերը... Տէրտէրներուն, եպիսկոպոսներուն դաս տալու չափ բան գիտէր՝ մեր արարողութեանց մասին... «Առաւօտ Լուսոյ» մը, «Փառք ի Բարձունս» մը, «Ընկալ Քաղցրութեամբ» մը կ'երգէր որ կը հիանայիր... Իր երգելը չէր բաւեր, թոռներուն ալ շատ մը աղօթքներ սորվեցուցած էր...

— Ա՜հ ի՜նչ քրիստոնեայ կին է եղեր...

— Շաբաթ իրիկուններ, արեւը մարը չմտած, ծունկի կուգար իր խորանին առջեւ... խունկ կը վառէր եւ «Հաւատով խոստովանիմ»ը կ'արտասանէր ծայրէ ծայր։ Գիտե՛ս, 24 տուն է։ Ես ու դուն՝ մէկ տունն ալ շնորհքով չենք կրնար արտասանել... «Հրաժարիմք»ը եւ «Զըղջում»ը ջուրի պէս գոց գիտէր... Մէկ խօսքով, շարական ու աղօթք չկար որ չգիտնար։ Հոգին կուտար մեր Եկեղեցին, մեր աղօթքներուն... Երբ աչքերը յաւիտենապէս փակեց, իր բարձին տակ գտանք Նարեկը... Կրնամ ըսել որ ան ալ գոց գիտէր՝ ծայրէ ի ծայր...

— Եկեղեցին հասկցանք, բայց ազգով ալ կը հետաքրքրուէ՞ր...

— Ի՜նչ կ'ըսես, եղբայր... Քեզի ըսեմ «Ա՜խ, Վասպուրական, ա՜խ վաթան» ըսած ատենը հոգին դուրս կը թռչէր ու կ'երթար իր Այգեստանը... Ի՜նչ երգեր գիտէր... «Ազատն Աստուած», «Թէ Հայրենեաց Պսակադիր», «Ձայն Տուր, ո՛վ Ծովակ», «Մայր Արաքսի», «Տալւորիկ», «Ծիծեռնակ», «Վասպուրականի Երիտասարդներ»... Ո՞ր մէկը յիշեմ...

— Իրա՛ւ, բարի, քրիստոնեայ, հայրենասէր կին է եղեր... Աստուած հոգին լուսաւորէ...

— Ատիկա չի բաւեր... Իրմէ օրինակ առնելու ենք, դաս առնելու ենք, իրենպէսները հասցնելու ենք... Այլապէս, հաւատա՛ խօսքիս, լմնցած ենք...

— Ատանկ մի՛ ըսեր... Նայէ՛, ի՜նչ չգտնուա՜ծ մտաւորականներ ունինք, ի՜նչ ազգային մարմիններ, աղանե՜ր, փաշանե՜ր, ազգասէրնե՜ր...

— Չի բաւեր, չի՛ բաւեր... Մեր ազգը ապրեցնողը չորս կողմէն լսուող սա ազգային *փթըրթըն* չէ... Մեր ազգը ապրեցնողը իմ մեծ մայրիկս է... Բայց, քանի՜ հատ մնաց, քանի՜ հատ... Մե՜նք, մե՜նք մեզի... Օրէ օր կը հալինք, կը մաշինք, կը հատնինք...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ քրիստոնեայ նախարար՝ Փիէր Ճըմայիլ յայտարարեց թէ իր երկիրը երբեք պիտի չմասնակցի Արաբական Լիկային ծրագրած պոյքոթին՝ Ֆրանսայի դէմ։ Այս առթիւ Պէյրութի Լը Սուար (Տիգրան Թոսպաթ) կը գրէ.— Արաբական Լիկան զօրակոչի կ'ենթարկէ ինչ որ ունի տակաւին իբրեւ ուժ, ինքզինքին ապացուցանելու համար որ գոյութիւն ունի եւ կրնայ բան մը ընել։ Պատերազմի աղաղակ մըն է Ֆրանսայի դէմ մահամերձ կազմակերպութեան մը կողմէ»։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ անունով, Ժընեւի «տասներու» ժողովի ամերիկեան պատուիրակութիւնը մերժեց ընթացք տալ զինաթափութեան շուրջ խորհրդային ծրագրին։

ՓՈԹՈՐԻԿ ԵՒ ՀԵՂԵՂ ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ՄԷՋ 10 ՄԻԼԻՈՆ ՈՍԿԻԻ ՎՆԱՍ

Ապրիլ 1ին, սաստիկ փոթորիկին, տեղատարափ անձրեւին եւ կարկուտին հետեւանքով Իսքէնտէրուն հեղեղուած է ջուրերով։ Պարպարոս եւ Զայ թաղերը, 5000 տուն, խանութ եւ վաճառատուն, ջուրերուն տակ մնացած են, 200 տուն անբնակելի դարձած եւ 5000 հոգի անպատսպար մնացած են։ Երեք հոգի խեղդամահ եղած են։ Հեղեղին բերած զանազան աղտեղութիւնները գոցած են կոյուղիի ճամբաները, պատճառ դառնալով որ ջուրերը տարածուին ամբողջ քաղաքին մէջ։ Բանուկ պողոտաները եւ ծովեզերեայ թաղերը մէկ մեթր բարձրութեամբ ջուրերուն տակ մնացած են։ Երկրագործական գործիքներ, նաւահանգստի մթերանոցները գտնուող հազարաւոր թոն բամպակ, բրինձ եւ ցորեն փճացած են։

Ազարճայի եւ Տէօրթեօլի մզկիթները փլած են, առաջին փլուզումը պատճառ դարձած է անցորդի մը մահուան։

Ըստ նախատեսութեանց վնասը տասը միլիոն ոսկիի կը հասնի։

Գոնիայի մէջ եւս 48 ժամ անընդհատ տեղատարափ անձրեւ տեղացած է։

ԵՐԿՈՒ ՍՈՒՐԻԱՑԻ սպաներ օդանաւով Յորդանան փախած են քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրելով։

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ] ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկրորդը՝ Եօթը երգիչները: Վեցը աշակերտներ եւ եօթներորդը՝ վարպետը: Բաժնուելէ առաջ իրենց վարպետէն, պէտք էր որ այս վերջինը ամէնուն յայտնէր արուեստին եւ իմաստութեան վերջին խորհուրդը: Ամէն մէկը իր նուագարանին վրայ երգ մը կը հնչեցնէ: Իւրաքանչիւր արուեստի եւ իմաստութեան խորհուրդ կ'երգուին ու կը փառաբանուին կարգով, սէրը, ուժը, գեղեցկութիւնը, գինին, երգը եւ կեանքը: Կը մնայ վարպետին արձակելու իր պատգամը: Կը զգայ որ բոլորը ճշմարիտ են: Բայց այդ ամէնուն հետ կայ մահուան ճշմարտութիւնը. մէկը կուգայ բռնել միւսին տեղը. նորերը կը սկսին ինչ որ հիները վերջացուցած են, ահա երգս, ահա կեանքը...: «Թող բոլոր ճշմարտութիւնները միասին ճառագայթեն ամէն տեղ՝ ինչպէս եօթը գոյները ծիրանի գօտիին վրայ, թող ճառագայթեն անոնք ձեր հոգիին մէջէն եւ ձեր նուագարաններու լարերէն...: Ես ճըշմարտութիւնը չըսի, այլ արուեստին կատարելութեան խորհուրդը միայն»:

Այս սեռի գրուածքներէն վերջինն է Ով որ Սուլթան մը ունի իր հոգիին մէջ:

Հին արեւելքն է, որ կը ներշնչէ երբեմնի հէքեաթագիրը: Իրմէ առաջ Աբու Լալա Մահարի մեծ բանաստեղծն էր, որ Աւ. Իսահակեանի գրչով, յոռետեսութեան, կեանքէն հրաժարելու եւ դէպի Արեւը ճամբորդելու մեծ երգը կը հնչեցնէր: Վուալէ Սինա մեծ տէրվիշը սակայն Ռ. Զարդարեանի արձակ քնարով մեզի կը քնարահարէ Իտէալին փառաբանութիւնը: Վուալէ Սինա մեծ բանաստեղծը կը թափանցէ իմաստութեան խորհուրդի քսան դուռներուն: Այս իմաստութեան կը հասնի, նոյնիսկ կործանուած տեսնելով Իրանի Յուսափէնտ Շահին գահն ու պալատը, իշխանութիւնն ու փառքը: «Վա՜յ այն հոգիներուն, որ իրենց Սուլթանները չունին, վա՜յ այն սիրտերուն, որոնց մէջ արքայական պալատներ չեն իշխեր: Վա՜յ այն հոգիներուն, որ պահակալներ չեն լի ճոխութեամբ ու պերճանքով, ինքնիշխան ու աշխարհակալ, վա՜յ այն սրտերուն, որոնց մէջ չկայ գահ ու մեծութիւն, ոչ փառքի պատուանդան:

Թագաւորական գահերը կրնան կործանիլ ու թաղուիլ մոռացութեան աճիւններուն տակ: Ժողովուրդները կրնան ապրիլ առանց իշխանի: Մերկերը, ցնցոտիապատները կրնան բեհեզ հագնիլ: Անօթիներուն սեղանը սեւ հացի տեղ մեղրով ու կարագով կրնայ զարդարուիլ: Բայց այս բոլորով մէկտեղ երջանկութիւնը տեւական պիտի չըլլայ մարդոց հոգիներուն մէջ, որովհետեւ մարդոց սրտերը թափուր էին, ամայի եւ աղքատ, որովհետեւ Վուալէ Սինա մեծ բանաստեղծը զարհուրանքով կը տեսնէր, թէ սիրտերը իշխաններ եւ հոգիները արքաներ չունէին: Բանաստեղծին այս կախարդիչ ու թովիչ Երգն է, որ կը գործէ հրաշքներու հրաշքը: Իտէալն է որ կը գործէ ամէնէն անկարելի հրաշքները, թէ անհատական եւ թէ հաւաքական կեանքի տաժանքոտ ընթացքին: Այդ վեհ երգին, «անոր տաղերուն ջերմութեանը տակ, կը գրէ Զարդարեան, ստուերը հալեցաւ վարդի թուփերուն վրայէն եւ Շիրազի վարդենիները, ձմեռնային գիշերուան մը մէջ, կոկոններ տուին ու վարդերով ծաղկեցան: Ու անոր մեղեդիներուն քաղցրութեան տակ առիւծները անապատներէն եկան եւ յովազները Հայաստանի կիրճերէն իջան, անոր գարշպարները լիզելու»:

Ռուբէն Զարդարեանի վերջին գեղարուեստական էջն է այս, որուն վրայ թափեր է արուեստագէտի երանգապնակին բոլոր գոյները: Տասնեակ մը տարիներ առաջ ժողովուրդին բերնէն առած ու մշակած հէքեաթը տարիներ ետքը դարձեր է նորէն հէքեաթ մը, սակայն խտացնելով իր մէջ արձակագիր վարպետի փիլիսոփայական խորհուրդներու տրամադրութիւնները: Հակառակ քարոզչական ու վարդապետական չէշտին ու բովանդակութեան, իտէալի փառաբանութիւնը հոգեկան անդորր պահու մը, ներշնչեր է նման անդուգական էջ մը:

Կեանքին ու մահուան խորհուրդը գինւո՛ր կը դարձնէ մելամաղձոտ, բայց ոչ յոռետես: Կը փառաբանէ կեանքին գեղեցկութիւններն ու հաճոյքները, կ'ոգեկոչէ անցեալ օրերու համեմատական խաղաղութիւնը: Եւ սակայն անմխիթար յոռետեսի մը ոգը չէ, հակառակ անոր որ կը զգայ թէ մարդիկ մէկ անգամ միայն ապրելու անհնարին դժբախտութիւնն ունին...:

×

Արուեստի այսքան զմայլելի էջեր, ի՛նչպէս եւ ո՛ր պահերուն գրած է Զարդարեան: Իրմէն ինքնակենսագրութիւն չունինք, սակայն թանկագին նամակ մը մեզի կը պատմէ մտերիմ պահերը, երբ կը ներշնչուէր: Մասիս շաբաթաթերթի խմբագիրը, Գ. Ենովք Արմէն 1905 Ապրիլ 5ին Մանիսայէն Ռ. Զարդարեանէն կը ստանայ ինքնատիպ նամակ մը: Այդ նամակը իր աշխատութեան եղանակին մասին բաւական մանրամասնութիւններ կու տայ, որուն կը դիմենք կազմելու համար այս տողերը:

Գրասեղանի առջեւ չէ որ կը սիրէ աշխատիլ, այլ միշտ բազմոցի մը վրայ նստած. երբեմն զոյգ ցցած ծունկերը, երբեմն ալ կամ ձախ, կամ աջ ծունկին վրայ փոխն ի փոխ՝ երբ կը յոգնին: Գրելու պահուն, բոլոր ժկաններ կը կծկուին, որքան կարելի է՝ ինք իր վրայ ամփոփուիլ, փոքրանալ կ'ուզէ, կը սեղմուի, երթալով պինդ կը կթնի եռեւէ բարձին: Պէտք չէ իր շուրջը որեւէ ձանձրացուցիչ, սրտնեղիչ կամ անհանգստացնող պարագայ մը գտնուի: Բոլոր զգայարանքները տարօրինակ կերպով զգայուն կը դառնան եւ կ'ամփոփուին գործունէութեան մէկ վառարանի վրայ. այլեւս կը զատուին արտաքին աշխարհէն: Զգայնին, դիւրագրգիռ ու սրտնեղ կը դառնայ.աչքին պէտք չէ որ հանդիպի աւելորդ առարկայ մը, նոյնիսկ թուղթի ոչինչ կտոր մը, նոյնիսկ անուշադրութեամբ գետին ինկած սիկարի փոշիի պտղունց մը, վերջապէս եւ ոչ մէկ հասարակ ոչնչութիւն: Եթէ ոչ, կը ստիպուի գրութիւնը կիսաւարտ թողուլ եւ աչքին առջեւէն անհետացնել զինքը նեղող առարկան: Իրաւ է թէ սովորաբար ծխամոլ մը չէ, սակայն աշխատութեան պահուն ընդմիջաբար միշտ պէտքը կը զգայ սիկառի եւ սուրճի:

Ընդհանրապէս գիշերը կը սիրէ աշխատիլ. մանաւանդ աշնան եղանակը, անբաղդատելի կերպով հրապուրիչ ու հաճելի է: Գրելիք թուղթին տեսակն ու չափն ալ իր շատ նշանակելի ներգործութիւնն ունի աշխատելու տրամադրութեան եւ ախորժակին վրայ. հաճոյքով կը փնտռէ առանց գծի, քիչ մը հոս հոն մնացած եւ իր ճկունութիւնն ու փայլը կորսնցուցած թուղթը՝ որ հազիւ երկու երեք ձեռքի ծաւալն ունենայ. մտածումները այսպէս կարծես աւելի դիւրութեամբ կը հոսին, քան փայլուն, գծաւոր ու նոր թուղթի մը վրայ:

Նորավէպի, քերթուածի, հէքեաթի, արձակ կամ ոտանաւոր որեւէ գրութեան՝ չափուած ձեւուած, դասաւորութեան ենթարկած ոչ մէկ յատակագիծ, ոչ մէկ ուրուագիծ կը պատրաստէ կանխաւ թուղթի վրայ: Գրելիքին ընդհանուր ուրուագիծը միշտ մտքին մէջ ծփուն կը մընայ: Միտքն է որ յղացումը կը կերպարանաւորէ, դասաւորութեան ընդհանուր գիծերու կը բաժնէ նախ, մինչեւ որ աշխատութեան պահուն կարենայ գրի առնել: Տպաւորութիւնները անկարելի է որ իրենց խկութեամբ կարենայ անմիջապէս արտայայտել, կարեւոր է որ ժամանակ անցնի, ժամանակը կը զտէ, կը մաքրէ, աւելի յստակ կը դարձնէ կարծես զանոնք:

Իւրաքանչիւր նախադասութիւն եւ նախադասութեան իւրաքանչիւր բառն իսկ գրեթէ մասնաւոր հակակշռի կ'ենթարկէ գրելու ատեն. իրեն այնպէս կուգայ թէ բառերն իրենց երաժշտութեամբ ու ձայնով, մինչեւ անգամ նախադասութիւնները, պարբերութիւններն իրենց չափով, կազմութեամբ, իրենց կէտադրութեամբ՝ անտեսանելի, բայց իմանալի յարաբերութիւն մը ունին արտայայտուելիք գաղափարին հետ. ուստի խստապահանջ սըրբագրութեան մը կ'ենթարկէ նախադասութիւնները, պարբերութիւնները, բառերը, որոնք կը ջնջէ, կը գրէ, դարձեալ կը ջնջէ, դարձեալ ուրիշ մը կը գրէ, մինչեւ որ իր գեղեցկագիտական ըմբռնումներուն ու ճաշակին ուժը ցոլացուած գտնէ անոնց մէջ, ու տակաւին նախարտակին ընդօրինակութեան ատեն ալ միշտ ընելիք փոփոխութիւններ կը գտնէ:

Հետեւաբար երբեք անճապարանքով չ'արտադրեր. եւ արդէն մինչեւ որ ճշմարիտ ներշնչման մը տակ չգտնուի՝ բնաւ չի կրնար գրելու համար միայն աշխատիլ: Պէտք է ըսել նաեւ, թէ գրելիքներուն նախարտակը միշտ կը սիրէ մատիտով գրել ու ետքը մելանով ընդօրինակել:

Անհաւասիկ գրչի վարպետի մը աշխատութեան եղանակը պատմող այն ինքնատիպ խոստովանութիւնները, որոնցմով ի վիճակի ենք բացատրելու արուեստագէտին գրական անհատականութիւնը, եւ խառնուածքի բծախնդրութիւնները, որոնք արտայայտած կը գտնենք յիշուած նամակին մէջ: Երկրաչափական ճշտութեան հասնելու ատոր փափաքը, բառերու եւ նախադասութիւններու ընտրութիւնը եւ անոնց գործածութիւնը, անոր արուեստին էական յատկանիշներէն մէկն է: Առանց հակակշռի չէ որ գործածեր է զանոնք, նըման վարպետ ոսկերիչներուն, որոնք բազմաթիւ գոհարներ ակերու մէջէն պատշաճ ընտրութիւնը կ'ընեն զարդաքանդակին աւելի մեծ փայլ ու շքեղութիւն տալու համար:

Ամէն բանէ առաջ ընթերցողը կը հաղորդուի անոր արձակ քերթուածներու ճոխութիւնով, պատկերներու առատութիւնով, եւ մանաւանդ զգացումներու յորդումով: Իր ամէնէն խորունկ, իմաստասիրական գրուածքներուն մէջ իսկ, ականակիտ առուակի մը ջուրին պէս յըստակ է անոր ոճը, ճկուն ու սաւառնող: Ռուբէն Զարդարեան գրական առանձնականութիւն մը ունի, գրական խառնուածք մը:

Զարդարեան երեւակայութեան ուժն ունի, ունենալով նաեւ իրականութեան խո՛ր զգայութիւնը: Գերազանցապէս գիտող մըն է նաեւ: Անոր դիտողութիւնն ա՛յնքան զօրաւոր է, որ կը թափանցէ անշունչ առարկաներու անոնց հետ նոյնանալու աստիճան, զգալ կարենալու աստիճան անոր արտայայտել չկրցող վիշտն ու կարօտը, որոնց կը խառնէ յաճախ բանաստեղծը իր հոգիին մելամաղձոտութիւնը: Այս վերջինը վարակիչ է, ընթերցողն ալ կը հաղորդուի այդ զգացումներով, անոր հետ կը տառապի կամ կը վայելէ, կ'ուրախանայ կամ կը սըրտմի, կը զգայ կամ կը խորհի:

Նոր ժամանակներու գրական սերունդները ներշնչուիլ միայն կրնան մեր գրականութիւնը արժէքաւորող, մեր լեզուն գեղեցկացնող, մեր առհմիկ արժէքները արուեստի գործերով անմահացնող գաղափարապաշտ գրագէտներու յիշատակովը, որոնց մէջ Ռուբէն Զարդարեանի գործն ու յիշատակը անթառամ ծաղիկի մը գեղեցկութեամբը, իրենց վրայ կը պահեն մեր ամէնուն ուշադրութիւնը:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻՆ... ՀՐԱԲՈՒԽԸ

Ժամանակ առ ժամանակ կը բորբոքի Երուսաղէմի Հայոց վանքին... հրաբուխը:

Մարած էր վերջերս:

Երբեմն կը հասնէին լուրեր թէ Ներսոյեան արքեպ. հրաժարած է, թէ Յորդանանի կառավարութեան յանձնարարութեամբ՝ պատրաստութիւն կը տեսնուի նոր ընտրութիւն մը կատարելու, թէ թեկնածու չեն ուզեր ներկայանալ Սիոն եւ Սերովբէ եպիսկոպոսները: Միւս կողմէ կը տեղեկանայինք թէ օտար համայնքները սկսած են ոտնձգութիւններ կատարել Հայոց վանքին կալուածներուն վրայ, օգտուելով առիթէն:

Թէ ի՛նչ ընթացք ստացած է այժմ Երուսաղէմի Հայոց վանքին տագնապը՝ ներկայացնելէ առաջ, կուտանք քաղուած տեղեկութիւնները... պատմութեան համար:

Բոլոր այս տեղեկութիւնները՝ ոչ-Դաշնակցական եւ հակադաշնակցական աղբիւրներէ, ցոյց տալու համար մեր անկողմնակալութիւնը:

«Այգ» (անկուսակցական) կը գրէ —

Քանի մը օր առաջ, Երուսաղէմի Պատրիարքական ընտրութեան շուրջ տուինք կարգ մը տեղեկութիւններ: Զգուշացուցինք կղերականները, որ ըլլան զուսպ եւ չվարկաբեկեն Երուսաղէմի աւանդական վարկը:

Մեզի հասած տեղեկութիւններուն համաձայն, բացայայտ է, որ տեղական իշխանութիւնները արդէն սկսած են ... ջամտել Երուսաղէմի մեր վանքին ներքին հարցերուն. ... ներ կան, որ իբր թէ Երուսաղէմի ... կայ տեղապահը Սուրէն Արքեպ. ... հաճեան, հաւանական է որ ընտ... պատրիարք, մանաւանդ որ տեղական ... խանութիւններուն վստահութիւն ... վայելէ: Բայց մնդողներ ալ կան, ... դիչէ Սրբազան Տէրտէրեան ամէն ... կը դիմէ՝ Սուրէն արքեպիսկոպոսի թեկնածութիւնը եւ ընտրութիւնը ձախողեցնելու համար:

Նախկին պատրիարք Տիրան արքեպիսկոպոս Յորդանանեան սահմանէն դուրս հանուելէն վերջ, կը խորհէինք ... նախապէս ստեղծուած կիրքերը ... հանդարտէին եւ կարելի պիտի ըլ... յարմար կարգադրութիւն մը ընել.

Ինչպէս ըսինք ասկէ առաջ, Երուսաղէմի Պատրիարքական Աթոռին ... րայ պէտք է բազմի նոր թեկնածու մը ... ժամ առաջ հանդարտեցնէ միաբանութեան մէջ գոյութիւն ունեցող խռովեալ հոգիները:

Երուսաղէմի մեր ազգային կալուածները եւ սրբավայրերուն շուրջ ... միւս համայնքներու եւ Երուսաղէմի պատրիարքութեան միջեւ ժամանակէ մը ի վեր ... տուած են վէճեր, անհասկացողութիւններ: Օտար համայնքներու եկեղեցականները, Երուսաղէմի վանքին շուրջ ... ծուած տագնապէն օգտուելով, ... ջանք ի գործ կը դնեն հայ ժողովուրդի սեփականութիւնը կազմող սիւն մը, ... դամաս մը եւ քարի մը անկիւնը սեփականացնելու, դիմելով անհերքելի միջոցներու:

Երուսաղէմի Ս. Յարութեան տաճարի հիմնական նորոգութեան բոլոր ծախքերը եթէ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը ... ձըն առած չըլլար եւ այս պարագան պաշտօնապէս տեղեկացուցած չըլլար ... եղած տեղերը, շատ հաւանական է, ... պիտի ունենայինք վէճեր ու պիտի ... տանգուէին մեր ազգային նուիրական ... աւանդական շահերը: Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, Ս. Յարութեան տաճարի եւ դեռ շարք մը Երուսաղէմի ... կալուածներու նորոգութեան ... յանձնած է ֆրանսահայ ծանօթ ճարտարապետ Գ. Ե. Իւթիւճեանի: Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը կը սպասէ, որ Երուսաղէմի տագնապը լուծուի ժամ առաջ, որ անմիջապէս սկսուի Ս. Յարութեան տաճարին նորոգութեան:

Արդ, տեսնելով ու լսելով այս բոլորը չենք կրնար հանդարտ խղճով ... Չենք կրնար թեթեւօրէն մօտենալ ... ւոյթի մը, որ դարերու պատմութիւն ունի: Չենք կրնար թոյլատրել, որ ... զոհողութիւններով ու նոյնիսկ արեամբ պահուած ու պահպանուած Երուսաղէմի կալուածները զոհը դառնան ... կոյր կիրքերու եւ փուճ փառասիրութիւններու:

Պէտք է շարժիլ այնպէս ինչպէս ... հարկ է: Պէտք է զոհել անձնականը, ... ւաքականի հաշւոյն: Պէտք է գիտնալ ... նաւանդ եւթէ, որովհետեւ յաղթութիւնը ... հոնկէ կը սկսի:

Ո՛վ որ կ'ուզէ բարձրանալ, թող ... խոնարհիլ գիտնայ: Չէ՞ որ այս պատգամը մենք լսած ենք խորաններէն, ... ներու բեմերէն... Հիմա հա՞րկ է յիշեցնել այս նոյն պատգամը... մեզի պատգամողներուն:

Ուրեմն, ժամ է խոնարհելու, ... այսինքն՝ բարձրանալու, բարձրացնելու, որպէսզի բարձր մնայ Երուսաղէմի ... ջին կանթեղները, որոնք վառուած ... սուրբերու արցունքներով...:

Պէյրութի «Արարատ» թերթը ... եան) կը գրէ — Մեզի հասած վստահելի լուրերու համաձայն, Երուսաղէմի պատրիարք Տիրան Արք. Ներսոյեան հրաժարած է պատրիարքական իր պաշտօնէն, թելադրած է իր միաբանակիցներուն ... ընտրութիւն կատարել, երբորդ անձի ... շուրջ կեդրոնացնելով իրենց քուէները:

Այս որոշումը Ներսոյեան Սրբազանը ... իցիւ թէ քիչ մը կանուխ տուած ըլ... Այն ատեն հարցը այսքան կնճռոտած ... տի չըլլար, մանաւանդ նման խնդրով ... բռած էր Յորդանանի կառավարութիւնը ... եւ այդ իմաստով յանձնառութիւն մը ... տորագրեր էր՝ տակաւին Երուսաղէմէն չհեռացուած:

Արդարեւ, այժմ յայտնի կ'ըլլայ ... Յորդանանի կառավարութեան ... նախապէս Տիրան պատրիարք կը հրաժարի ... ուի ինքնակամ կերպով հրաժարիլ ...

պաշտօնէն՝ ի նպաստ Երրորդի մը, եւ քաշուիլ պատրիարքական շէնքէն, բնակելու համար միաբանական Թաղին մէջ: Տիրան Սրբազան կ'ընդունի հրաւէրը, կը խոստանայ քաշուիլ պատրիարքի բնակարանէն եւ մնալ վանքը որպէս պարզ միաբան մը.

Սակայն... դիւանագիտական հիւանդ կը ձեւանայ եւ երեք ամիս կը շարունակէ բնակիլ Պատրիարքարանին մէջ եւ վարել իր պաշտօնը, միշտ ստորագրելով «Ընտրեալ Պատրիարք Երուսաղէմի»: Մնացեալը ծանօթ է ամէնուն: Երեք ամիս ետքը Ընտրեալ Պատրիարքը կը հեռացուի իր վանքէն, իր պաշտօնէն եւ Յորդանանէն:

Այսօր նոր կացութեան մը առջեւ կը գտնուի Երուսաղէմի Միաբանութիւնը: Երկու ճակատները միանալով, նոր պատրիարք մը պէտք է ընտրեն: Մեր կարծիքով այդ նոր պատրիարքը ուրիշ մը չի կրնար ըլլալ, քան Սուրէն Սրբազանը, որ ներկայիս Տեղապահի պաշտօնը կը վարէ հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին (75): Սուրէն Սրբազան կը պահէ իր առողջութիւնը, մտքի թարմութիւնը եւ երիտասարդական կորովը: Ան վանքին մէջ ճանչցուած է որպէս խիստ աւանդապաշտ, ծայրայեղ եկեղեցասէր կղերական մը որ միաժամանակ կը վայելէ թէ՛ միաբանակիցներուն, թէ՛ կառավարութեան եւ թէ ժողովուրդին համակրութիւնը եւ վստահութիւնը:

Անոր մէկ քանի տարուան պաշտօնավարութիւնը կրնայ դիւրաւ խաղաղութիւնը վերահաստատել վանքին մէջ:

Ասիկա պիտի ըլլար լաւագոյն կարգադրութիւնը ներկայ պայմաններուն մէջ. սակայն ոչ վերջնական լուծումը:

Երուսաղէմի Հայոց վանքին տագնապը ստեղծուած է երկու հայ կղերականներու կողմէ, որպէս անձնական պայքարի միջոց եւ զէնք: Սակայն այդ պայքարը կրնայ շարաղէտ հետեւանքներ ունենալ՝ վանքին դարաւոր հաստատութիւնները վտանգելով.

Յայտնի է թէ ի՛նչպէս միւս երկու Եկեղեցիները՝ Լատին եւ Օրթոտոքս, դարերով պայքար մղած են սուրբ վայրերու մեր իրաւունքները խլելու համար: Անոնց համար անըմբռնելի եւ անընդունելի է այն պարագան, որ հարիւրաւոր միլիոն հետեւողներ ունեցող իրենց եկեղեցին ունի նոյն իրաւունքները, ինչ որ հազիւ քանի մը միլիոն համրանք ունեցող Հայաստանեայց Եկեղեցին:

Եւ չենք զարմանար իմանալով թէ Երուսաղէմի ներկայ տագնապին մէջ շատ կարեւոր դեր ունեցած են մեր երկու մրցակիցները, մանաւանդ անոնցմէ մէկուն պատգամախօսը՝ Յունաց Պատրիարքարանը:

Օգտուելով Երուսաղէմի Հայոց վանքին մէջ տեղի ունեցած ներքին դժուարութիւններէն եւ անմիաբանութենէն, Յունաց Պատրիարքարանը մէկ կողմէ ոտնձգութիւններու սկսած է Սուրբ Տեղեաց մեր իրաւունքներուն հանդէպ, միւս կողմէ ալ՝ իր ունեցած կապերուն շնորհիւ՝ ազդեցութիւն կը գործէ արաբ կառավարութեան վրայ, տեւականացնելու եւ խորացնելու համար տիրող տագնապը:

Ցաւալի է, որ այս անպատեհութիւնները չնախատեսեցին երկու մրցակից բարձրաստիճան մեր կղերականները եւ ժամանակին չփորձեցան իրերհասկացողութեան ճամբով կարգադրել այդ տագնապը:

Գոհ ըլլանք սակայն, որ վտանգը բոլորովին չէ կործանած ամէն բան եւ Ներսոյեան Սրբազան իր հրաժարականով լուծում մը կուտայ այս ցաւոտ հարցին:

(Շար.)

''ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ''Ը ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Անցեալ կիրակի կէսօրէ ետք, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ թատերական բացառիկ ցերեկոյթ մը: Ներկայացուեցաւ Հայոց պատմութեան փառաւոր մէկ էջը ներկայացնող Վարդանանցը, ողբերգութիւն 5 արար եւ չորս պատկեր:

Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառավարենց մասնաճիւղին կողմէ կազմակերպուած սոյն ցերեկոյթը կը հովանաւորէր Առնուվիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը:

Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր ծայրէ ծայր ու շատերը ոտքի վրայ մնացած էին:

Ներկայացման ղեկավարութիւնը ստանձնած էր Գ. Միհրան Շիշմանեան, որ միեւնոյն ժամանակ վերցուցած էր Վարդանի դժուարին դերը:

Գ. Տիգրան Թորոսեան եւ Տիկ. Ալիս Խաքիճեան պատրաստած էին բեմադրութիւնը, իսկ Կարպիս Օսմանճեան կատարած էր դիմայարդարութիւնը անթերի եւ բնական կերպով:

Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի, իր մասնակցութիւնը բերած էր ձեռնարկին, տեսարաններու հետ համեմուած խմբերգներով մեծ փայլ տալով ներկայացման:

Հանդէսը բացաւ ընկ. Ժիրայր Դատաւորեան իր ոգեւորիչ խօսքերով հակիրճ պատկերը տալով Վարդանանց պատերազմին:

Ներկաները չորս ժամ փոխադրուեցան Աւարայրի դաշտը, Տղմուտի ափերը, Տիզբոն: Բեմին վրայ երեւացին հայ ցեղի ազատութեան սիրոյն բռնակալին դէմ կուրծք տուող իշխաններ, նախարարներ, մարզպետներ, սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանը, իրենց երփներանգ տարազներով: Քաջարի հոգեւորականներէն Յովսէփ կաթողիկոսն ու Ղեւոնդ Երէցը, որոնք գիտցան խաչին հետ սուր բռնել ի սէր կրօնի եւ ազգութեան:

Հայկական հպարտութեան իսկական պատկեր մըն էր ներկայացումը, որուն ի տես ներկաներուն զգացումները սա բառերով կարելի է թարգմանել.— Տղաք, շատ ապրիք:

Որոշապէս յայտնի էր որ ամիսներ տեւող մեծ աշխատանք թափուած էր ղեկավար Գ. Իշմանեանի եւ Նոր Սերունդի տղոց կողմէ՝ գործը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառավարենց մասնաճիւղը իր այս ձեռնարկով եկաւ ապացուցանել որ մեր երիտասարդներու հոգիներուն մէջ անշէջ է ազգային ոգին, եւ աւելին, անոնք գիտեն նաեւ տարածել այդ զգացումները հայ հասարակութեան հոգիներէն ալ ներս:

Վստահ եմ թէ կազմակերպիչները հասան իրենց նպատակին ու արդիւնքը եղաւ քաջալերական թէ՛ իրենց եւ թէ ներկաներուն համար:

Թէեւ դերակատարներէն շատերը առաջին անգամ բեմ կը բարձրանային, կարելի է աներկբայօրէն յայտարարել թէ բոլորն ալ շնորհք ցոյց տուին եւ իրենց դերերը լաւագոյն կերպով ապրեցան:

Մասնաւորաբար Օր. Էլիան Նիկողոսեան՝ Շուշանիկի, Յակոբ Սաամպոյճեան՝ Յազկերտի, Արամ Երանոսեան՝ Ղեւոնդ Երէցի, Վահէ Շիքարճեան Դենպետի, Տիգրան Թորոսեան՝ Վրոյրի՝ Ժիրայր Գումրուեանց՝ Յովսէփ Կաթողիկոսի, Օննիկ Ալթունեան՝ Վասակի, Օր. Մարի Ալթունեան՝ Զարուհիի, Տիգրան Հանգէսեան՝ Մոգպետի, Առաքել Խաքիճեան՝ Միհրներսեհի, Խաչիկ Խաչիկեան՝ Ներշապուհ Արծրունիի, Թրէնէ Մարթայեան՝ Վահրամի դերերուն մէջ:

Բեմայարդարութիւնը իր դժուարին վիճակին մէջ լաւագոյն ձեւով կատարուած էր:

Մաղթենք որ այս ներկայացումը խայծ մը դառնայ վերոյիշեալ դերակատարներուն հոգիներուն մէջ, որպէսզի անոնք շարունակեն ծառայել հայ բեմին եւ այդ ճամբով իրենց նպաստը բերեն հայ մշակոյթին:

Գ. ՊԱՐԹԵՒ

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Փարիզահայ գաղութին հետ իր հանդիպումներու կարգին, Արամ Խաչատուրեան Ապրիլ 1ին առիթը ունեցաւ ծանօթանալու բազմաթիւ Հայերու: Այս պատեհ առիթը ստեղծած էին Տէր եւ Տիկին Վահրամ Գարկիրճեան՝ Վարպետին երկրորդ նուագահանդէսին առթիւ, որուն հովանաւորող մարմնի նախագահն էր Գ. Գարկիրճեան:

Ընդունելութեան ներկայ էին Տէր եւ Տիկին Արամ Խաչատուրեանէ զատ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկոպոս, Գերապայծառ Ամատունի, Սամուէլ Մուրատ վարժարանի Տեսուչը Հայր Սերովբէ Վ. Ազըլեան, ԳԳ. Սեդրակ Քարեան, տիւ Վէու, Հր.—Սամուէլ, Նարդունի, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Ֆէյտի, Տէր եւ Տիկին Ս. Ակորոֆ, ԳԳ. Ենովք Լաչինեան, Բարգէն Գավէզ, Կ. Ալէմշահ, Ա. Դարբինեան, բազմաթիւ ուրիշ Հայեր, երաժշտագէտ եւ երաժշտասէր օտարներ:

Գ. Վահրամ Գարկիրճեան Ֆրանսերէն կուռ ուղերձ մը կարդաց որուն մէջ շեշտեց թէ յանուն փարիզահայ գաղութին, արդար և մեծ հպարտութեամբ է որ բոլոր ներկաներուն կողմէ բարի գալուստ կը մաղթէ Արամ Խաչատուրեանի, ազգային եղբայրութեան եւ հիացման մթնոլորտի մը մէջ:

«Աւելի 50 տարի առաջ, անհայրենիք մեր ժողովուրդը ջարդուած, կողոպտուած, բռնաբարուած, աքսորուած, ցրուած ի Սփիւռս աշխարհի, թափառական ժողովուրդ մը դարձած էր կորսուելու կոչուած: Մեր թշնամիները ուրախացած էին: Բայց այսօր, այս նոյն ժողովուրդը իր յամառ աշխատանքով վերագտաւ իր նախնեաց հայրենիքին մէկ մասը, համախմբուեցաւ և հոն վերաշինեց ամբողջ քաղաքներ հիացում պատճառելով բոլորին, հիմնեց ուսումնարաններ եւ աշխարհին կուտայ այսօր ընտիր անձնաւորութիւններ, որոնց մէկ փայլուն օրինակը ունինք մեր առջեւ: Ամէնէն փառաւոր պատասխանն է, ամէնէն ուժեղ պատիժը զոր հայ ժողովուրդը տուաւ անոնց որոնք կ'ուզէին զինքը բնաջնջել»:

«Մաղթելի է որ Վարպետին պէս մեր փայլուն հայրենակիցներու օրինակը շարունակուի ապագայ սերունդներուն կողմէ, որոնց կ'իյնայ ապահովել մեր ցեղին յաւիտենականութիւնը»:

Իբրեւ յիշատակ այս ջերմ ընդունելութենէն, Գ. Վահրամ Գարկիրճեան, փարիզահայ գաղութին թարգմանն հանդիսանալով, ճամբորդութեան գեղեցիկ պայուսակ մը նուէր տուաւ Տիկին Խաչատուրեանի:

Գ. Ենովք Լաչինեան հայերէն քանի մը խօսք ընելով շեշտեց թէ Արամ Խաչատուրեան իր միջազգային համբաւով լաւագոյն փաստը տուաւ թէ կարելի է մեծ ըլլալ եւ Հայ ըլլալ, մինչ շատեր կը կարծեն որ մեծ ըլլալու համար հարկ է ծածկել հայկ. ծագումը: Արամ Խաչատուրեան հայ արուեստը եւ մշակոյթը հասցնելով համաշխարհային մակարդակի մը կրկնակի ծառայութիւն մը ըրած է իր ժողովուրդին: Գիտակից Հայ եւ փայլուն արուեստագէտ, կրնայ լաւագոյն օրինակը հանդիսանալ երիտասարդութեան եւ գալիք սերունդներուն:

Գ. Լաչինեան ներկաներու կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Տէր եւ Տիկին Վ. Գարկիրճեանի, իրենց ազնիւ հիւրասիրութեան համար, հրաւիրեց ներկաները որ իրենց բաժակը պարպեն Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեանի կենացը, երջանկութեանը եւ Վարպետին այսօրուան ու վաղուան փառքին:

Հաւաքոյթը տեւեց ուշ ատեն միշտ ջերմ եւ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ:

Ա. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (170)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Մայր ու աղջիկ դէպի ծովեզերք ուղղուեցան յամրաքայլ եւ սկսան Համբիկի մասին ձկնորսներուն հարցումներ ընել. ձկնորս մը.

— Ինքը, հարցուց սուրճին գաւաթը ձեռքը մօտենալով:

— Հա՛ ճանըմ, Թումիկին տղան:

— Հէ՛, ան ո՛վ կիտէ վուր է հիմա, ըսաւ Նորեկը, ձեռքը դէպի հեռաւորութիւնները կարկառելով. ան տեղ չի կենար քի. կլօխը կ'առնէ կ'երթայ...

— Ափ կ'ընէք ամա, աւելցուց ծեր ձկնորսը, ատ խենթը ի՞նչ պիտի ընէք, քուրուկ. անիկա մարդու հետ չիֆթ մը խօսք չըներ. ան աս աշխարքին եկած պան մըն է... անոր ի՞նչ պիտի ըսէք քի. ան խօսք չի հասկնար:

— Տեսա՞ր, ըսաւ մայրը Սոֆիին դառնալով:

Սոֆիի աժգոյն այտերուն վրայ կարմրութիւն մը երեւցաւ: Մայրը, մէկ բառով, կը մատնէր զինքը այդ մարդոց: Երկու ձկնորսները դարձան հիմա աղջկան նայելու զարմացմամբ:

Մայրը շուտով հասկցաւ իր ըրած կաֆը:

— Անիկա մեր ծառը մեծցած է, ախպարս, ըսաւ ձկնորսին. զաւկիս պէս կը սիրէի, քանի քի հոս եկեր ենք նէ մէյ մը տեսնենք, ըսի...

— Էյ սանքի կէչ ալ չըլլար, պատասխանեց մարդը. զավալը տղուն վրան կլօխը Աստուած հեռու ընէ, կը թափի կը թափթփի կոր... մայր մը ունէր քիչ շատ կը նայէր, ան ալ քանի մը առաջ մեռաւ, հի՛չ նայող ընող չունի...

— Հոռոփը մեռա՞ւ, հարցուցին մայր ու աղջիկ մէկ ձայն, այլայլած:

— Մեռա՛ւ եա, հաստատեց Ղազար անդիէն:

Սոֆի՝ աչուրները թարթափեց արցունքի կաթիլ մը զսպելու համար:

— Վա՛խ, խեղճ Հոռոփս, ողբաց Կիւլիւկ հանըմ, աչքերը սրբելով:

— Ըսել է որ, հարցուց Սոֆի, ա՛լ չպարտկելով իր յուզումը, Համբիկ ա՛լ մարդ չունի, երեսի վրայ մնացած է:

— Հապա՛, ախճիկս, գիշերները աս խաւլքն, բէքին վրայ կը պառկի: Էյէր մենք ալ չնայինք նէ երեսի վրայ պիտի մնայ անօթի մեռնի:

Սոֆի խումբէն բաժնուելով քանի մը քայլ առաւ դէպի ծովեզր: Յուզումէն կը խեղդուէր: Հեծկլտանքներ կուգային կը խռնուէին կոկորդին մէջ: Կուրծքը կը տանջուէր:

— Նստեցէք, քուրուկ, ըսաւ ծեր ձկնորսը, երկու ցած աթոռակներ առջեւ քշելով... հիմա՛ ալ չէ նէ իրիկուան անպատճառ կուգայ, ո՞վ կիտէ ո՛ւր կացած է պտըտելու, պաշխա տեղ չերթար. կ'ուզէք նէ պէքլէյէցէք:

— Այո, այո, կը սպասենք, ըսաւ Սոֆի, եւ դառնալով իսկոյն եւ աթոռակին մէկուն վրայ նստելով:

Ձկնորսները վերսկսան իրենց ընդհատուած գործը. եւ լռութիւնը տիրեց.

— Վա՛խ Հոռոփ, կը մրմնջէր լուացարարուհին, երբեմն անմխիթար իր վաղեմի բարեկամուհիին մահուան լուրէն:

— Ինչէ՞ն մեռեր է, հարցուց ծերունիին:

— Խեղճութենէ՛... ըսաւ մարդը կըտրուկ:

Եւ աւելցուց.

— Մէյ մըն ալ աս տղուն կսկիծէն:

Խուլ հեծկլտանք մը լսուեցաւ մէկէն ի մէկ. ձկնորսները նայեցան ու տեսան Սոֆին, որ մեռելի պէս աժգոյն՝ ձախ ձեռքովը յենարան մը կը փնտռէր կռթնելու: Կիւլիւկ հանըմ մինչեւ որ շարժեցաւ, ձկնորսները աղջկան քովը հասան: Բայց շուտով սթափեցաւ Սոֆի:

— Բան մը չունիմ, ըսաւ ոտքի ելլելով, ինքզինքին դէմ արիանալու համար:

Օրը շարաթ ըլլալուն՝ հրեայ կիներ ու աղջիկներ գետեզրը կը շրջէին կամ կը նստէին խնդալով պոռշտալով. նաւակներ դիմացի կղզեակէն անընդհատ կը բերէին ծով մտնողները, որոնք տեղւոյն աղմկալից զուարթութիւնը կը շեշտէին: Գետակին զանազան կէտերուն վրայ, տղմաբարձ տափանալեր՝ ջուրին հետ հարթ հաւասար կեցած անշարժ, ճնշուած, տիղմին ծանրութեանը տակ, որ գործաւորները իրենց երկարաձիգ բրիչներովը վեր կը հանէին, պեղելով ջուրին յատակը, անվախճանօրէն պեղելով, անդունդին վրայ ծռած լուռ ու մունջ: Յետոյ ձուաձեւ նաւակներ կը սահէին անդորր ջուրը կարծես հազիւ հպանցելով իրենց նրբասալացիկ իրանովը: Տաք է: Քրտինքները կը վազեն մեզ այտերէն Կիւլիւկ հանըմին որ սիկառ մը կը ծխէ նորէն, իրերուն ու կացութիւններու մշշային մէկ ըմբռնումովը: Սոֆի կը պտըտի, սպասողի մը անհամբերութեամբը, շուրջի առարկաներէն վեր ելած, հեռաւոր մտածումներու անձնատուր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի Թաղական խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ ի նպաստ Թաղին եկեղեցւոյ եւ դպրոցին, Պ. Կոմէս Պետրոսեանի մահուան տխուր առիթով։

Ի նպաստ եկեղեցւոյ՝ Թուրէն Ասարլըքեան 20 Ն. Ֆ., Վրոյր Շալճեան 15 Ն. Ֆ., Արմիկ Ցակոբեան, Կոմէս Խոչեան, Կարապետ Ճանիկեան, Յովհաննէս Ներսէսեան, Կարապետ Կիլեմիրեան, Մանուկ Գասպարեան, Այրի Տիկին Նարկիզ Վարպետեան, Յարութիւն Ներսէսեան, Այրի Տիկին Թագուհի Գլումեան եւ զաւակները, Թորոս Ճէնտէրճեան, Աւետիս Սանտալեան, Միսաք Եէմէնիճեան, Աբրահամ Մարաշլեան, Ասատուր Արսլանեան, Յակոբ Մարգարեան, Նուպար Տէր Մինասեան, Տաճատ Շալճեան, Գրիգոր Պալեան 10ական Ն. Ֆ., Պառ Թիւնէլ 15 Ն. Ֆ., Միհրան Սահակեան և Բարսեղ Մերտինեան 5ական Ն. Ֆ.։

Ի նպաստ դպրոցին՝ Պառ Անթուան, Կոմէս Խոչեան, Կարապետ Կիւլէմիրեան, Բիւզանդ Փափազեան, Հայկ Մկրտիչեան, Սուրէն Մինասեան, Գրիգոր Դաւիթեան, Այրի Տիկին Վերժին Դաւիթեան, Սարգիս Տութլուեան, Արմիկ Ցակոբեան, Թորիկ Նիկողոսեան 10ական Ն. Ֆ., Վրոյր Շալճեան 15 Ն. Ֆ., Գէորգ Այվազեան, Սամուէլ Տէր Միքայէլեան, Կարպիս Աճէմեան, Օննիկ Ժամկոչեան 5ական Ն. Ֆրանք։

Ռիւ Թեռասի կօչկակար հայրենակիցներու կողմէ, Թաղին աղքատներուն՝ 60, Թաղին եկեղեցւոյ համար 28 Ն. Ֆ., Կարպիս Կտաւճեան, Կիրակոս Վարդանեան աղքատներու 10ական Ն. Ֆ.։

Սէն Ժերոմի Թաղ. խորհուրդի կողմէ այս տխուր առթիւ, «Յառաջ»ի բարգաւաճման 20 Ն. Ֆ.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկ. Երանդիկ Նիկողոսեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց յոյժ սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր հանգուցեալ՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ։

Հանգուցեալին յիշատակը յարգող բոլոր ազգական եւ բարեկամները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ հոգեհանգիստին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, Ծաղկազարդի օրը, Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԱՒԱԳ ՍՈՒՐԲ ՇԱԲԱԹՈՒՆ
ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԶԱՏԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 Ապրիլ կիրակի, Ծաղկազարդ։ Առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 7.30ին։ Պատարագ երկսեռ խումբով ժամը 10։ Երեկոյեան Դռնբացէք։ Ժամերգութիւն ժամը 5ին։

×

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

8 Ապրիլ. ուրբաթ առաւօտ վերջին Աբեղայ ժամը 9ին, երեկոյեան ժամը 4ին «Խաղաղական եւ Հսկում»։

10 Ապրիլ, կիրակի Ծաղկազարդ, ընկերն ժամերգութեան ժամը 8ին, հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան «Դռնբացէք» ժամը 4.30ին։

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՌՆ)

Այս կիրակի Ծաղկազարդ։ Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին։ Պատարագ՝ 10ին, Դռնբացէք՝ 17ին։

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

9 Ապրիլ. Շաբաթ երեկոյեան Լոյս Ջրաւրթ։ Սկիզբ ժամերգութեանց 5ին։ 10 Ապրիլ. Կիրակի Ծաղկազարդ։ Առաւօտեան սկիզբ ժամերգ. ժամը 7,30ին։ Պատարագ՝ 10ին։ Քարոզ՝ 11ին։ Երեկոյեան Դռնբացէք՝ 5ին։

×

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, Նախատօնակ Ծաղկազարդի երեկոյեան ժամը 17ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ։ Սկիզբ ժամը 8ին։ Պատարագ 10ին։ Դռնբացէք 17ին։

Կը խնդրուի հայ ժողովուրդէն որ հաճի խղաղինի իր մասնակցութիւնը բերել, արձանագրուելով տոմարին մէջ մասնաւոր նուիրատուութեան գումարներով։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆՋՈՅՔ
ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ ՀԱՐԵՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ռոստոմ եւ Քրիստափոր խումբերու միացեալ հանդէս-խնջոյքը՝ այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փորթ տը Լիլա, Լա Քէն տ'Էփարնեօրի սրահին մէջ, 32-34 Ավընիւ տը լա Փորթ տը Լիլա։

Կը նախագահէ ընկ. Պ. ՉՊՐՈՒՔՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Տիկին Գարակէօզեան (արտասանութիւն), Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ ընկ. Մարտիրոս Գարակէօզեան (երգ)։

Կը նուագէ ԹԱՌԻՍՏ ԳԱՐԵԳԻՆ։

Կը ներկայացուի զաւեշտ մը ընկ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ կողմէ։

Առատ պիւֆէ՝ դիւրամատչելի գիներով։

Իջնել Մէթրօ Փորթ տը Լիլա։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ գիշեր՝ սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ ժամը 20,30ին, Յոյներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ, Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան»ը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ 8 Ապրիլ ուրբաթ գիշեր, սովորական հաւաքատեղին մէջ։ Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Յառաջ» խումբի միացեալ ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը կազմակերպած է, Զատկուան առթիւ խնջոյք մը, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Ճոխ պիւֆէ, երգ, արտասանութիւն, պար։ Պիտի նուագեն արեւելեան նուագի մասնագէտ հայրենակիցներ՝ Միրիճան Շիրվանեան, Շմաւոն Պալեան։

Մուտքը ազատ է։

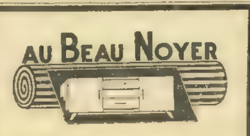

Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՉՐԻ ՅԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՑԻ
ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD. J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-03 et 60-38

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Դ. Դասախօսութիւն

Այս ուրբաթ ժամը 20,30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ.

Դասախօս՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթ՝ Հայկական Դատի պատմութիւնը Ա. շրջան սկիզբէն մինչեւ Պերլինի դաշնագիրը (1878) (Շարունակութիւն)։

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն
Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԱԻՐԻ ԿԻՆ ՍԱՄԱՐԹԻԱՑԻՆԵՐՈՒ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 16էն 24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 3 ԱՎԸՆԻՒ ԿԱՊՐԻԷԼ, Մէթրօ Քոնքորտ

Բարձր հովանաւորութեամբ ԶՕՐ. Ժ. ՖԻԼԻՓՈՑԻ

եւ պատուոյ նախագահութեամբ Պ. ՆՈՒՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կը մասնակցի BACHICHA նուագախումբը

Պարահանդէսի ընթացքին ընտրութիւն 1960 ի ՕՐՈՒԱՆ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ

ԳԵՀԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Ծանօթ.— 1960ի Սամարթիոյ թագուհիին ընտրութեան թեկնածու օրիորդներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ Միութեան կեդրոնը ամէնէն ուշը՝ հանդէսէն երկու օր առաջ՝ 56, Ռիւ Սէն-Ժորժ, Փարիզ 9։ Թեկնածու օրիորդները 18 տարեկանէն պակաս պէտք չէ ըլլան եւ հայերէն երկու խօսք ընելու կարող։

Միութեան վարչութիւնը կը յայտնէ թէ նկատի ունենալով նախատեսուած հոծ բազմութիւնը, ժամը 19էն վերջ չի կրնար վերապահել այն սեղանները որոնք կանխաւ վերապահուած են։ Սեղաններու համար հեռաձայնել՝

TRU. : 09-87; GUT. : 51-84; BOT. : 63-97; PYR. : 60-98; MEN. : 61-38

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Դերասան՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

50ամեայ բեմական գործունէութեան ի պատիւ

Նախաձեռնութեամբ՝ Պէլվիլ - Լիլա դպրոցներու կրթական մարմնոյն եւ բարձր հովանաւորութեամբ կաթ. պատ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի

Նախագահ՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի

9 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր ժամը 20.45ին Փօլ Ֆարալիք թատրոնին մէջ,

21, RUE YVES TOUDIC

Փարիզահայ բեմի գլխաւոր ուժերու մասնակցութեամբ կը ներկայացուի

ԼԱԲԻՒՐԻՆԹՈՍ

Փարիզահայ կեանքէ, քոմէտի - տռամ 3 արար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆի

Մանրամասնութեանց համար տեսնել յայտագիրը։

Տոմսերը կը ծախուին միայն Հրանդ Բալուեան գրատունը 43 րիւ Ռիշէ Փարիզ

Հեռ. ՓՐՕ. 25 - 46։

ԳԱՐՈՒՆԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ, պայծառ լոյս և ոսկի արեւ...

Գարունը կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարան

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլ պատրաստութիւններու։ Նորայթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE PRÉZIN, PARIS 14

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՉԷՕՐԷՔԸ

Կը ՊԱՏՐԱՍՏԷ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽԷ

ՍՏԵՓԱՆ

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ — ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ — ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e) — TÉL. : TAI. 65-4…

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 9 ԱՊՐԻԼ — SAMEDI 9 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8770 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4571

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Միացեալ Ընկերվարական Կուսակցութիւնը հրապարակ կուգայ ծրագրով մը, որ առնուազն յանդուգն է, չըսելու համար յաւակնոտ:

Զայն կազմող երեք ձախակողմեան խմբակցութիւնները գաղափարական գետնի վրայ փոքրիկ տարբերութիւններ ունենալով հանդերձ, օրուան քաղաքական խնդիրներուն շուրջ միատեսակ գործելակերպ ընդգրկած էին:

Խոււար Տէփրէօ եւ ընկերները քառասուն տարի ընկերվարական կուսակցութեան մէջ աշխատելէ եւ պատասխանատու դիրքեր գրաւելէ վերջ, 1958 Սեպտեմբերին «ցտեսութիւն» ըսելով կը բաժնուէին, որովհետեւ այն համոզումն էին գոյացուցած, որ կուսակցութիւնը շեղած էր ընկերվարութեան ճշմարիտ սկզբունքներէն եւ պատեհապաշտութեան ճամբան բռնած:

Կը յուսային վերադառնալ մայր կուսակցութեան ծոցը, երբ իրենց քաղաքականութիւնը յաղթանակէր յաջորդ համագումարին մէջ: Կը կարծէին նաեւ որ Ընկերվարական Միջազգայինի անդամ օտար կուսակցութիւններ իրենց դատը պիտի պաշտպանէին:

Սակայն 1959ի ընկերվարական համագումարին մէջ Կի Մոլէ նոր յաղթանակ մը ապահովեց: Իսկ նոյն տարուան Յուլիս 14-19 Համպուրկի մէջ Ընկերվարական Միջազգայինը չզբաղեցաւ հերձուածողներու հարցով:

Նորաստեղծ կուսակցութիւնը հրապարակ կուգայ՝ իբրեւ Թունդ ընդդիմադիր, պայքար մղելու համար Ե. Հանրապետութեան կառավարութեան եւ անոր վարած քաղաքականութեան դէմ

Առաջին հարուածը կ'ուղղէ նոր Սահմանադրութեան դէմ, որուն մէջ մեղանչումներ կը տեսնէ ժողովրդավար, աւանդական եւ ընկերվարական սկզբունքներուն դէմ.

Հակառակ է Հանրապետութեան Նախագահին տրուած բացառիկ դիրքին, որ կրնայ առաջնորդել դէպի «անձնական իշխանութիւն»: Սահմանադրութիւնը ընդարձակելով գործադիր իշխանութեան իրաւասութիւնները, ստորադաս վիճակի մէջ դրած է Խորհրդարանը, որ օրէնսդիր մարմինն է, ընտրուած ժողովրդական քուէով

Օրուան քաղաքական հրատապ խնդիրը Ալժերիոյ տագնապն է: Միացեալ Ընկերվարական կուսակցութիւնը կը պահանջէ վերջ տալ պատերազմին, ինքնորոշման իրաւունքը գործադրելու համար բանակցիլ «ազգային կառավարութեան» հետ:

Նախկին նախարար Անտրէ Ֆիլիփ հետեւեալ ձեւով արտայայտուեցաւ այս մասին կիրակի օրուան հանդիսաւոր նիստին մէջ.

«Ցորչափ տեւէ Ալժերիոյ պատերազմը, եւ որքան ատեն որ հարիւրաւոր միլիոններ յատկացուին ռումբեր շինելու, ո՛չ մէկ բան կարելի պիտի ըլլայ ընել գիւղացիներուն ու բանուորներուն, դպրոցներու, ժողովրդականացման եւ գիտական հետազօտութեանց համար»:

Ուրիշ բանախօս մը, Վալյց, ըսաւ.

«Զփորձենք օգնել տը Կոլին: Անիկա չի կրնար լուծել ալժերական խնդիրը: Ընդհակառակն պէտք է գտնենք միջոց մը վարչաձեւը տապալելու…»:

Ընդհ. քարտուղար Տէփրէօ յայտնեց թէ Մէնտէս-Ֆրանս «Փիզիքական, թերեւս նաեւ բարոյական յոգնութեան» պատճառաւ բացակայ էր համագումարէն, սակայն հոգիով իրենց հետ է: Ու աւելցուց.

«Պէտք է մոռցուին անցեալի վէճերը: Նոր կուսակցութեան նպատակը պէտք է

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՆԵՐՇՆՉԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ՏԸ ԿՈԼ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Հինգշաբթի, Լոնտոնի ժամով 11,30ին, Նախագահ տը Կոլ ճառ մը խօսեցաւ Անգլիոյ Խորհրդարանին առջեւ, Ուէսթմինսթըր Հոլի մէջ: Յիշելէ ետք թէ ի՛նչ պայմաններու տակ ապրած է 1940էն, 1944, Լոնտոնի մէջ, եւ ի՛նչ հերոսական դեր խաղաց Անգլիա այդ դժնդակ օրերուն, Նախագահը շեշտեց թէ իր այցելութիւնը մասնաւոր նշանակութիւն մը ունի: Ցոյց կուտայ Ֆրանսայի յարգանքը հանդէպ Անգլիոյ: Անդրադառնալով պատերազմի դժուար այլ հերոսական տարիներուն, տը Կոլ մասնաւոր շեշտով յիշատակած է Չըրչիլի անունը, այն որ «Անգլիոյ պատմութեան ամէնէն դժնդակ օրերուն ոչ միայն Անգլիոյ, այլ եւ շատ մը ժողովուրդներու ներշնչման աղբիւրը եղաւ»: Այս առթիւ թուած է Մոնթկոմըրին եւ Ալեքսանտըր, Պրատլին եւ Տըտըրը, Լաթըր եւ Ժուէնը որոնք ընդհանուր հրամանատար Այզընհաուըրի ղեկավարութեան տակ Եւրոպա ոտք դրին ու ապահովեցին ազատ աշխարհին յաղթանակը:

«Երբ 1944 Յունիսի օրերուն — ըսած է Նախագահը — շատ անգամներ համակարծիք չեմ գտնուած կարգ մը խնդիրներու շուրջ իմ երեւելի բարեկամիս հետ, թերեւս անոր համար էր որ յաղթանակը արդէն իսկ ապահովուած տեսնելով զմեզ կը մղէր անվիճող դառնալու: Զորս տարի առաջ մեր վէճերը նուազ զգալի էին: Բայց կը տեսնէք թէ ժամանակը ի՛նչպէս ցցուն կը դարձնէ ինչ որ կարեւոր է եւ կը ջնջէ ինչ որ անկարեւոր է: Այսօր իմ ներկայութիւնս ձեր մէջ կը հաստատէ թէ Ֆրանսա առ միշտ համակրանքով կապուած է անգլիացի ժողովուրդին հետ:

«Անտարակոյս, առաւելապէս ձեր ազգային մեծ արժանիքներն են որ թոյլ տըւին ձեզ կատարելու այն բացառիկ դերը

ըլլայ «Վաղը կառուցանել Վեցերորդ Հանրապետութիւնը կամ Ֆրանսայի առաջին ընկերվարական Հանրապետութիւնը»:

Վերջին խօսողն եղաւ Քլօտ Պուրտէ, Ձախակողմեան Ընկերվարական Միութեան վարիչը, որ կարդաց աշխատաւորներուն ուղղուած կոչ մը եւ յոյս յայտնեց որ նոր կուսակցութիւնը պիտի յաջողի կերտել «Ֆրանսայի առաջին Ընկերվարական Հանրապետութիւնը»:

Միացեալ Ընկերվարական Կուսակցութեան ծրագիրը — 26 յօդուածներէ բաղկացեալ — միաձայնութեամբ եւ ձեռամբարձ քուէարկութեամբ ընդունուեցաւ:

Ձախ. Ընկերվ. կուսակցութեան անդամներէն անոնք որ հակառակ էին միութեան, կազմեցին նոր կուսակցութիւն մը՝ «Միութիւն Ընկերվարութեան համար» անունով: Իրենց հիմնական նպատակն է՝ «տապալել անձնական իշխանութիւնը յօգուտ ընկերվար. ժողովրդավարութեան, կազմել դասակարգային կուսակցութիւն մը՝ անկախ քաղքենիութենէ եւ խմբակցութիւններէ»: Զնչին փոքրամասնութիւն մը միայն յարեցաւ այս կազմակերպութեան:

Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին մէջ ի՛նչ դեր պիտի կրնայ կատարել Միացեալ Ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ հրապարակ կ'իջնէ այսքան յանդուգն ծրագրով մը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

երբ փոթորիկը իր գագաթնակէտին հասած էր: Սակայն ձեր յաջողութեան մէջ որքան մեծ է նաեւ դերը ձեր հիմնարկութեան արժանիքներուն: Ամէնէն գէշ օրերուն ո՞վ էր որ խնդրոյ առարկայ դարձուց Պետութեան հեղինակութիւնը եւ օրինականութիւնը: Այսօր, Ուէսթմինսթըրի մէջ, թոյլ տուէք որ Անգլիոյ ընծայեմ այն պատիւը, որուն արժանի է:

«Ինքնավստահ, առանց ցոյց տալու սակայն, ազատութեան մէջ ունիք կայուն եւ ամուր իրաւակարգ մը: Այնքան մեծ է ձեր մօտ, քաղաքական մարզէն ներս, աւանդութիւնը, պարկեշտութիւնը, որ ձեր կառավարութիւնը բնական կերպով օժտուած է բաղակցութեամբ եւ տեւականութեամբ: Ձեր Խորհրդարանը օրէնսդրական հարցերու մէջ միշտ մեծամասնութիւն մը ապահոված է: Կառավարութիւն եւ մեծամասնութիւն միշտ ու տեւաբար կ'ապահովէ կայունութիւն մը, ձեր օրէնսդրական եւ գործադիր մարմինները կը հաւասարակշռուին եւ կը գործակցին: Ինչ որ հակառակ 1940էն ի վեր այն բոլոր իրադարձութիւններուն, զոր կրեցիք, չորս պետական անձեր միայն՝ բարեկամներս՝ Չըրչիլ, Լորտ Էթլի, Իտըն եւ Մաքմիլըն յառաջ տարին ձեր գործերը այս քան արտակարգ տարիներու ընթացքին: Այսպէս, գրկուած ճշգրտուած սահմանադրական բնագիրներէ, այլ սակայն հիմնուած մեծամասնութեան մը անմերժելի հաւանութեամբ, ձեւը կը գտնէք, ամէն առիթով ապահովելու ժողովրդապետութեան լաւ գործադրութեան, ու այս կ'ընէք առանց փառատենչ մարդոց չափազանցուած քննադատութիւններուն եւ ոչ ալ բծախնդիր օրէնսգէտներու մեղադրանքներուն:

«Ահաւասիկ, կը յայտարարեմ ձեզ թէ այս Անգլիան, որ ինքզինք լաւ ճամբու մէջ կը պահէ միշտ, յարգելով բոլորին ազատութիւնը, Ֆրանսայի վստահութիւն կը ներշնչէ»:

Ճառի շարունակութեանը մէջ Հանրապետութեան Նախագահը անդրադարձաւ միջազգային ներկայ խառնաշփոթ կացութեան վրայ ու իր յոյսը յայտնելէ ետք թէ ի վերջոյ խաղաղութիւնը կարելի պիտի ըլլայ իրագործել, կը վերջացնէ իր խօսքը ըսելով.— «Ո՞ր ժողովուրդները կրնան՝ Ֆրանսացիներէն եւ Անգլիացիներէն աւելի լաւ գիտնալ թէ ոչ մէկ բան կրնայ փրկել աշխարհը բացի այն առաքինութիւններէն, որոնք օժտած են Ֆրանսան և Անգլիան.— իմաստութիւն եւ վճռականութիւն»:

Նախագահ տը Կոլ կէսօրէ ետք այցելեց Հաուս – Քենզինկթընի Ֆրանսական լիսէն որ 2000 աշակերտ ունի ապա, իրիկունը ներկայ եղաւ Քովընթ–Կարտընի բացառիկ ներկայացման:

× Զօր. տը Կոլ ընկերակցութեամբ իշխան Ֆիլիփին, ներկայ գտնուած է փառահեղ տողանցքի մը: Տողանցած են արքայական ընտանիքին պահակախումբերը, հետիոտն եւ ձիաւոր:

× Ուէսթմինսթըրի մէջ խօսուած ճառը խոր տպաւորութիւն ձգած է անգլիական հանրային կարծիքին վրայ: Լոնտոնի թերթերը դրուատալից տողեր նուիրած են: Կարտիըն ի մէջ այլոց կը գրէ. «Մեր առջեւ պարզ խորհրդանշան մը չէ զոր ունինք այլ՝ իմացականութիւն մը, ոգի մը, զգացումներու խորունկ հոր մը»:

× Տը Կոլ Փարիզ վերադարձաւ ուրբաթ օր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ զանազան շրջաններու մէջ 400.000 երկրագործներ խաղաղ ցոյցեր կատարած են կառավարութեան ուշադրութիւնը իրենց դժուար եւ անել կացութեան վրայ հրաւիրելու համար: Ոչ մէկ անախորժ դէպք պատահած է:

ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՆԴՈՏ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ «ԵՐՐՈՐԴ ՃԱԿԱՏ»ԷՆ ՆԵՐՍ

Վերին ժողովի նախօրեակին ու իրենց շահերը պաշտպանելու մտօք, ատենէ մը ի վեր դիւանագիտական տենդոտ շարժում մը ծայր տուած է «երրորդ» ճակատի կարգ մը երկիրներէն ներս:

Արդարեւ, մեծ գաղտնապահութեամբ եւ առանց որոշ ու ճշդուած օրակարգի մը Ասիոյ եւ Արեւելքի կարգ մը երկիրներու ղեկավարները, իրարու այցելութիւններ կուտան:

Քամպոճի վարչապետ իշխան Նորոտոմ Սիհանուք վերջերս կարեւոր պատուիրակութեան մը գլուխը անցած այցելած է Պելկրատ: Գնդ. Նասր Հնդկաստան կը գտնուի, ուր արդէն իսկ տեսակցութիւններ ունեցած է վարչապետ Նեհրուի հետ: Քանի մը օրէն կը տեսակցի Փաքիստանի վարչապետ, զօրավար Ա. Խանի հետ: Յորդանանի թագաւորը դէպի ասիական երկիրները շրջագայութեան ելաւ, հինգշաբթի: Քոչա Փոփովիչ՝ Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարութեան քարտուղարը կը պատրաստուի այցելել Ասիոյ եւ Ափրիկէի կարգ մը երկիրները: Ինտոնէզիոյ նախագահը՝ Սուքառնօ Փուլայի օդակայանը հասաւ առջի օր եւ ընդունուեցաւ մառեշալ Թիթոյի կողմէ:

Ուրիշ հանդիպումներ ալ կը նախատեսուին Գիրմանիոյ, Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, Ինտոնէզիայի, Հնդկաստանի եւ Եուկոսլաւ պետական ղեկավարներու միջեւ:

Այս բոլորէն կը պարզուի, որ «երրորդ» ճակատին պատկանող կարգ մը պետութիւններ կ'ուզեն միացեալ պլոք մը կազմել ու իրենց տեսակէտները պաշտպանել միասնաբար: Ինչպէս դիտել կուտան կարգ մը դէտեր, այս երրորդ ուժին նպատակն է թոյլ չտալ որ Փարիզի յառաջիկայ Վերին ժողովը վերածուի մեծերու ընտանեկան հաւաքոյթի մը, ուրիշ խօսքով քննութեան առնուին երեք կամ չորս մեծ պետութեանց շահերը միայն:

Խրուշչեւի Ինտոնէզիա այցելութեան շրջանին, Նախագահ Սուքառնօ «դժգոհած» է որ յառաջիկայ Վերին ժողովին ներկայացուած պիտի չըլլան սեւ եւ դեղին ժողովուրդները: Գրեթէ նոյն օրերուն, Նեհրու իր կարգին փափաք կը յայտնէր որ միջազգային կարեւոր խնդիրները (ապազինում, թերաճ երկիրներու տնտեսական օժանդակութիւն, եւայլն) քննուին աւելի լայն շրջանակի մը մէջ, այսինքն չէզոք երկիրներու մասնակցութեամբ:

Անցողակի նշենք որ Խրուշչեւ համակարծիք գտնուեցաւ յիշեալ գաղափարին ու նման յայտարարութիւն մըն ալ ըրաւ Ինտոնէզիոյ մէջ:

Գնդ. Նասրի Հնդկաստան այցելութիւնը, ինչպէս նաեւ Ինտոնէզիոյ նախագահին Եուկոսլաւիա այցելութիւնը կարելի է բացատրել հետեւեալ կերպով: Երրորդ ճակատի այս երկիրները կ'ուզեն «անկողմնակալ» պետութիւններու Վերին ժողով մը գումարել Մայիս 16էն առաջ (Փարիզի Վերին Ժողովի թուականը) ուր բանաձեւեն եւ ճշդեն իրենց շահերը ու միեւնոյն ատեն պահանջեն որ իրենք եւս մասնակցին չորս մեծերու յառաջիկայ ժողովին:

Կ'ենթադրուի թէ Սուքառնօ պիտի փորձէ Թիթօն համոզել որ այս վերջինը իր կարգին միանայ իրենց: Այսուհանդերձ, քաղաքական դէտերու կարծիքով Պելկրատ պահը յարմար չի նկատեր: Թիթոյի տեսակէտով պէտք է ձգել որ չորս մեծերը հարթեն խաղաղ գոյակցութեան ուղին ու ապա միայն պահանջել որ նկատի առնուին երրորդ պլոքի պետութեանց ձայները:

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԻ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԱՒԵՏԻՍ ԿԱՐԲԵՑԻ ԵՒ ԻՐ "ՊԱՐՍԿԱ-ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՈՒՂԵԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ"

Հնդկաստանի եւ հնդիկ ժողովրդի հետ Հայերի բարեկամական կապերն ու յարաբերութիւններն ունեն բազմադարեան հնութիւն: Պատմական սկզբնաղբիւրներից երեւում է, որ Հայերը Հնդկաստան տանող ուղիներին ծանօթ են եղել դեռեւս մեր թուականութիւնից առաջ:

Հայ-հնդկական յարաբերութիւններն էլ աւելի են ամրացել եւ գործօն դարձել սկսած այն ժամանակից, երբ հիւրընկալ հնդկական հողի վրայ են եկել հայկական առաջին գաղթավայրերը:

Հնդկաստան այցելած Հայերից ոմանք ժամանակի զարգացած մարդկանցից են եղել, յաճախ մի քանի լեզուներ իմացել: Նրանցից ոմանք պահել են իրենց օրագրերը, կամ ճանապարհորդութեան ընթացքում կազմել իրենց ուղեգրութիւնները:

Մեզ են հասել Անանուն հայ ճանապարհորդի (12րդ դար), Յակոբ Դարբնեցու (17րդ դար), Ստ. Դաշտեցու (17-18րդ դար), Յովհ. Տրապիզոնցու (18րդ դար), Աւ. Կարբեցու (19րդ դար), Թ. Տէր-Յովնանեանի (19րդ դար) եւ այլ հեղինակների ուղեգրութիւնները եւ օրագրերը՝ նուիրուած Հնդկաստանին: Դրանցից ամէնէն ընդարձակը եւ փաստական նիւթով հարուստը Աւետիս Կարբեցու պարսկա-հնդկական ուղեգրութիւնն է, որ դեռեւս անտիպ է:

«Ուղեգրութեան» մէջ իր մասին թողած միակ տողից իմանում ենք, որ հեղինակը Կարբեցի է, ազգանունը եղել է Ծաղիկեան, հօր անունը՝ Յարութիւն:

Կարբեցին ունեցել է վարդապետական աստիճան եւ ուղեկցել է էջմիածնի պատուիրակ Խաչատուր եպիսկոպոսին դէպի Հնդկաստան կատարած ուղեւորութեան ժամանակ, որ տեղի է ունեցել 1832 թըւականի Յունիսի 15ից մինչեւ 1834 թըւականի Դեկտեմբերը:

Ուղեւորութիւնը հասել է մեզ եւ այժմ պահւում է Հին ձեռագրերի գիտա-հետազօտական հիմնարկութիւնում՝ Մատենադարանում:

Այս «Ուղեգրութեան» Պարսկաստանին նուիրուած մասում ամէնից արժէքաւորը էջմիածնից Հնդկաստան տանող ուղու՝ էջմիածին-Բուշեր ճանապարհի մանրամասն նկարագրութիւնն է: Մինչեւ հիմա հայկական աղբիւրներում չէր գտնւել այդ ուղու նկարագրութիւնը, յայտնի չէր, թէ ի՛նչ ուղղութեամբ, ո՛ր վայրերով էր անցնում այն: Յայտնի էր միայն, որ Հայաստանից Հնդկաստան տանող ուղիներից երկուսը ձգւում էին Պարսկաստանի վրայով: Կարբեցու «Ուղեգրութիւնը» վերջապէս հնարաւորութիւն է տալիս վերականգնելու դրանցից մէկի լրիւ պատկերը եւ մօտաւոր պատկերացում կազմելու երկրորդի մասին: Ըստ Կարբեցու նկարագրութեան, այդ ուղին անցել է էջմիածին – Աղրաշ – Դաւալու – Նուվա, Թաւրիզ – Սէյդապատ – Թեքմատաղ – Թուրքմենչայ – Միանայ – Աղբենդակ – Հարմանխանէ – Զինջան – Սուլթանիէ – Խոռոմդարա – Ղազուին – Ղշլաղ.– Սոնկրապատ – Թէյրան – Քնարկերտ – Քաշան – Սպահան – Նոր Ջուղա – Մայիար – Ղումիշա – Էմնաբաղ – Աբադա – Քիլիլ – Ղշլա – Մաշար Տորգար – Սէյրուն – Արգուն – Շիրազ – Զնար – Խունդինխան – Դաստարջին – Քազերուն – Քոնարթախտա – Դալաքի – Զաքաթա – Բուշիր գծով:

Շրջահայեաց եւ հետաքրքիր հայ ճանապարհորդը չի բաւարարուել այդ ուղու վրայ ընկած քաղաքների սոսկ յիշատակումով: Նա նկարագրել է այդ վայրերը, դրանք միմեանց կապող ճանապարհները, ճանապարհների տեղանքը, անպայման յիշել է իջեւանների կամ գիւղերի եւ քաղաքների միջեւ ընկած ճանապարհն անցնելու ժամանակը: Կարբեցին յատկապէս մանրամասն է նկարագրել այդպիսիների եւ նոյնիսկ արտանկարել վրաները եղած արձանագրութիւնները: Հետաքրքրական են Սէյտունի, Սուլէյման-Թաղթի նկարագրութիւնները:

«Ուղեգրութեան» առաջին մասն ունի մի ուրիշ մեծ արժէք եւս: Ութ ամիս անընդհատ ճանապարհորդելով եւ լինելով Պարսկաստանի զանազան վայրերում, Կարբեցին մօտիկից ծանօթացել է պարսիկ աշխատաւոր ժողովրդի տնտեսական ծանր վիճակին, երկրում տիրող ծայր աստիճան աղքատութեանը, վերնախաւի կողմից աշխատաւոր ժողովրդի գիշատիչ շահագործմանը: Նա տեսել է երկրում մոլեգնող սովից ու համաճարակներից տառապող հազարաւոր մարդկանց, ամայացած շինութիւններ եւ այդ ամէնը բըծախնդիր նկարագրել է «Ուղեգրութեան» մէջ:

Նա զայրոյթով է խօսում յատկապէս պարսիկ վերնախաւի կամայականութիւնների եւ գիշատիչ շահագործման հետեւանքով աշխատաւոր ժողովրդի համար ստեղծուած անմխիթար վիճակի մասին:

Ահա Սէյտուն գիւղի մասին նրա հաղորդած տեղեկութիւնը. «Գիւղս այս է գեղեցիկ եւ լեռնային, ունենալով շուրջս իւր եւ այգիս, բայց բնակիչքն յոյժ աղքատք ի կեղեքելոյ բռնաւոր իշխանաց իւրեանց»:

Աւելի լաւ չէ քաղաքների աշխատաւորութեան իրական վիճակը: Խօսելով Քաշանի մասին՝ Կարբեցին գրում է. «Իշխան տեղւոյս է արքայորդի, որ միայն վասն իւր ունի հոգ եւ ոչ վասն հըպատակելոց, որով քաղաքըն ողջոյն է յանկարգութեան»:

Կարբեցին իր միտքն աւելի է ընդհանրացնում, երբ խօսում է Շիրազի մասին. «Ի քաղաքի աստ, որպէս յամենայն տէրութեանս պարսիկ կան ի բազում անկարգութիւնս եւ անիրաւութիւնս նախ ի բռնակալութենէն իշխանաց եւ երկրորդ յանհոգ եւ յանկարգ կառավարչութենէ նոցան իսկ իշխանաց»:

Օրագրողը յատկապէս զանգատում է ճանապարհների անապահովութիւնից, սանձարձակ աւազակութիւններից եւ աւարառութիւններից:

Կարբեցին եւ նրա ընկերները իրենց կեանքը ապահովելու նպատակով վարձում են տասը թիկնապահ «թուանկչի-ներ», սակայն յետագայում հէնց այդ «թուանկչիները» գրեթէ կողոպտում են նրանց եւ հեռանում:

Հայ ճանապարհորդի ուղին լի է եղել բազմաթիւ ուրիշ դժուարութիւններով: Նա շատ է զանգատում յատկապէս ջրի պակասից, տօթից, բազմաթիւ թունաւոր միջատներից:

Կարբեցին առանձին սիրով է խօսում Թեհրանի, Թաւրիզի, Շիրազի, Բուշերի եւ պարսկական այլ քաղաքներում գըտնուող հայկական համայնքների, նրանց զբաղմունքի եւ հայկական յուշարձանների մասին:

Նա յատկապէս մանրամասն է նկարագրել Նոր Ջուղայի հայկական գաղութը, նրա բոլոր եօթը թաղերը, նրա կանգուն ու աւերակ շինութիւնները եւ արժէքաւոր շատ տեղեկութիւններ է հաղորդել … մայնքի ներքին կեանքի մասին: Կարբեցու վկայութեամբ՝ երբեմնի հարուստ … ծաղկուն Նոր Ջուղայի հայկական գաղութն ապրելիս է եղել իր մայրամուտ… Նախկինում մօտ 20 հազար տուն … ցող Նոր Ջուղայում մնացած են եղ… ընդամէնը 350ի մօտ ընտանիքներ … Ջուղայեցիները, որոնք ըստ Կարբեցու … ղեկութեան, երբեմն «ճոխացեալ էի… բազմակոյտ հարստութեամբ ծաղկեալ … բազմացեալք էին…» պարսկական … րէն բռնակալութեան… անողորմ… թեամբ անյագաբար հարկապահանջ… նելոյն… խոպառ աւերեալ, կործան… եւ ամայացեալ են գայս տեղիս բազմ… լի»: Այս ծանր դրութեան պատճառ… Ջուղայի Հայերից շատերը փախել … «գՀնդիկս եւ ոմանք յաշխարհս թուր… միանգամայն ղատարկացեալ են … տեղիք նոցա, մեծամեծ տունք նոցա … եալ են աւերակք եւ որջք գազանաց»

Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻՆ… ՀՐԱԲՈՒԽԸ

Այժմ Պէյրութի «Զարթօնք»ն է (ռամկավար երձիգ) որ կը պատմէ.—

Լաւատեղեակ օտար անձնաւորութիւն մը, որուն հետ տեսակցելու առիթը ունեցանք Պէյրութի մէջ, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի ողբերգութեան վերջին արարին մասին մեզի բառ առ բառ պատմեց հետեւեալը.—

Քանի մը շաբաթ առաջ, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի Միաբանութեան պետ Սուրէն Արք. Քէմհաճեան այցելեց Երուսաղէմի մուհաֆըզ (կառավարիչ) Հասան էլ Խաթիպին եւ հարց տուաւ թէ առարկութիւն կա՞յ ընտրելու նոր Պատրիարքական տեղապահը: Անիկա նոյն ատեն յայտնեց թէ Միաբանութիւնը կը փափաքէր, օրինական բոլոր պայմանները յարգելով, ընտրել իր նոր Տեղապահը: Մուհաֆըզը ըսաւ, թէ նախ քան Տեղապահի ընտրութիւնը, կառավարութիւնը պէտք էր ունենար Տիրան Արք. Ներսոյեանի նամակին մէկ լուսանկարը: (Տիրան Արք. նամակով մը պատրաստակամութիւն յայտնած էր Պատր. Տեղապահութենէ հրաժարելու՝ եթէ այդ ձեւով նըպաստած պիտի ըլլար Երուսաղէմի Հայոց վանքին տագնապին լուծման): Սուրէն Արք. մուհաֆըզին միջոցաւ անմիջապէս կառավարութեան հասցուց Տիրան Արք.ի նամակին լուսանկարային օրինակը:

Կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց Մարտ 24ին, յայտնելով թէ Միաբանութիւնը կրնար ձեռնարկել «Պատրիարքի ընտրութեան» (թէեւ հարցը … վերաբերէր Տեղապահի ընտրութեան): Յաջորդ օրը, Մարտ 25, Սուրէն Արք. Քէմհաճեան տեսակցեցաւ մուհաֆըզ Հասան էլ Խաթիպի հետ եւ անոր բերանացի հաղորդեց, թէ Երուսաղէմ բնակող բոլոր միաբանները (թիւով 26) հրաւիրուած էին ընդհանուր ժողովի մը, որ պիտի կայանար Մարտ 26ին, շաբաթ առաւօտեան ժամը 10ին, եւ որ պիտի ընտրէր նոր Պատրիարքական Տեղապահը: Ա… (Մարտ 25ի) իրիկուն քաղաքի ոստիկանապետը կը ներկայանայ Սուրէն արքեպիսկոպոսին եւ կը հարցնէ թէ ոստիկաններու պէտք կա՞յ կարգուկանոնը պահելու համար, ժողովի ատեն: Սուրէն Արք. կը պատասխանէ թէ կարիք չկայ ոստիկաններու, այլ միայն մէկ քաղաքացիազգեստով ոստիկանի մը ներկայութիւնը կը բաւէ:

Մարտ 26ի առաւօտեան ժամը 9ին, Հայոց վանքի քարտուղարներէն մէկը մուհաֆըզին գրասենեակը կ'երթայ՝ միաբանական ընդհ. ժողովի հրաւէրի օրինակը տանելով, ու կը յանձնէ մուհաֆըզին, խնդրելով որ մուհաֆըզը իր անձնապէս կամ իր մէկ ներկայացուցիչը ներկայ ըլլայ ժողովին եւ Տեղապահի ընտրութեան: Հասան էլ Խաթիպ կը յայտնէ թէ ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ իր օգնականը (փոխ-կառավարիչը), … էլ Խալիֆը, որ վանք պիտի հասնէր ժամը 9,45ին:

Շաբաթ առտու, ժամը 9,30ին Յորդանանեան ժանտարմաներու զօրաւոր …

ԱՄԱՆՈՐԵԱՅ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԼՈՒՍՆԻ ՎՐԱՅ 196… ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ 1-ԻՆ

(Կատակ-էէֆեաք մէկ գործողութեամբ)

Տեսարանը ներկայացնում է Լուսնի բարձրաւանդակներից մէկը: Լուսնային բարիքներով ծանրաբեռնուած սեղանի շուրջ նստած են այբբենական կարգով՝ Ադդարեան, Գուլումճեան, Գրաշի, Էմին, Լեռ-Կամսար, Ծառուկեան, Կապուտիկեան, Շահ-Բոն, Շիրազ, Գեղամ Սեւակ եւ Վահէ Վահեան: Անկիւնում ծնկաչոք աղօթում է Համաստեղը: Երեւում է մի քննադատ սեւ ակնոցներով, նրա կողքին մի ուրիշ քննադատ վարդագոյն ակնոցներով, հաստ վէպերի հեղինակուհիներ, նիհար մուսաների բանաստեղծներ, սեղանն սպասարկող լուսնուհիներ, լուսնանուագ:

Կ. ՍԻՏԱԼ.— Սեղանակիցներ, այստեղ աչ պատահարար հաւաքուեր են մայր Հայրենիքի եւ սփիւռքահայ մի շարք գըրողներ, անկախ իրենց ստեղծագործական տարաձայնութիւններից, փոխադարձաբար գիրար ճանաչելու եւ սառը պատերազմին վերջ տալու համար: Սեղանի նախագահը ես եմ: Սեղանը յայտարարում եմ բացուած: Մենք հաւաքուեր ենք այսօր եւ նստել այս սեղանի շուրջը…

ՇԻՐԱԶ.— Խնդրում եմ, չէ՞, այբբենական կարգով…

ՍԻՏԱԼ.— Այո՛, չէշտում եմ, այբբենական կարգով նստեր ենք այս սեղանի շուրջ, բացի Համաստեղէն, որը դուրս եկած մեր այբբենարանէն՝ կ'աղօթէ: Է՛, թող աղօթէ:

ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ.— (Հնդկական շալի փիւռճիկների հետ խաղալով): Մի կարեւոր յայտարարութիւն, ընկեր Սիտալ…

ՍԻՏԱԼ.— Խնդրեմ, տիկին… ընկեր Սիլվա:

ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ.— Պատիւ ունեմ յայտնելու յարգելի սեղանակիցներին, որ ելնելով անգամ այբբենական կարգի անխախտելի սկզբունքներից՝ ես սխալ տեղ եմ գրաւել:

ՍԻՏԱԼ.— Հիմա կը ստուգենք — այր՝ Ադդարեան. բէն՝ գիմ՝ Գուլումճեան, Գրաշի, դա, եչ, զա, է՝ Էմին, ըթ, թօ, ժէ, ինի, լիւն՝ Լեռ-Կամսար, խէ, ծա՝ Ծառուկեան, կէն՝ Կապուտիկեան… Բայց դուք ձեր տեղումն էք, ընկեր Կապուտիկեան:

ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ.— Ինձ հետ բարեբախտաբար մի դժբախտութիւն պատահեց, ընկեր սեղանակիցներ, Երկրից Լուսին բարձրանալիս, ճանապարհին ես անդառնալի կորցրի իմ ազգանուան Կ մեծատառը, ստիպուած եղայ Ա տառը մեծատառ դարձնել եւ մնալ Ապուտիկեան: Խնդրում եմ ինձ տեղափոխել Ադդարեանի կողքին:

ԷՄԻՆ.— Ես էլ իմ Է-ն կորցրի, մի կերպ փոխարինեցի Ա-ով եւ դարձայ Գէորգ Ամին, ըստ որի…

ԳՐԱՇԻ.— Իսկ ես կորցրի երկու տառ եւ մնացի Աշի:

ՍԻՏԱԼ.— Սեղանակիցներ, սա կարգ չէ, դտէք ձեր կորցրած տառերը. երբ Լուսնից Երկիր կ'իջնէք ու տեղը դրէք, այլապէս Ծառուկեանն էլ կարող է յայտարարել, որ իր Ծա-ն Փարիզ է թողել եւ մնացել Առուկեան…

ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ.— Ո՛չ, ընկերներ, Ես Ծառուկեան եմ ծնուեր, Ծառուկեան էլ պիտի… չմեռնեմ…

ՍԻՏԱԼ.— Անցնենք յառաջ: Առաջին բաժակը թոյլ տուէք բարձրացնել Գառնիկ Ադդարեանի կենացը:

ՁԱՅՆԵՐ.— Պատնէշին վրա՛յ, պատնէշին վրա՛յ…

ՍԻՏԱԼ.— Այո՛, Պատնէշին վրայ բայց հիմա՝ Լուսնի վրայ: Պատմագէտ Ստեփանոս Կուրտիկեցու վկայութեամբ՝ ծընուած 1925 թուականին Հալէպ քաղաքում… Այս չէ կարեւորը, խօսք տանք Գառնիկ Ադդարեանին:

ԱԴԴԱՐԵԱՆ.— Ես գալիքն եմ…

ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ.— Իսկ ես գալիքի գալիքն եմ, առ ալ խօ՞սք է…

ԱԴԴԱՐԵԱՆ.— (Բարկացած) Ես հայրերիս երգի, բերքի ժառանգորդն եմ յաղթական…

ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ.— Քուէարկութիւ… դնել…

ՍԻՏԱԼ.— Սեղանակիցներ, թողէք … րային սովորութիւնները… ինչպէս … տեցինք, այստեղ հաւաքուել ենք մի … գրողներ, անկախ ստեղծագործակա… մտածելակերպի այս կամ այն … պատկանելու հանգամանքից, փոխադա… ձաբար գիրար ճանաչելու…

ԼԵՌ-ԿԱՄՍԱՐ.— Սեղանը յայտարար… փակուած, ժողովը յայտարարել … ուած:

ՇԱՀ-ԲՈՆ.— Խնդրում եմ չարունա… այս ոգով: Մի դրկէք ինձ իմ ստեղ… գործական ակունքներից: Լուսնայի՛ն… երկու չիչ լուսնօղի եւ մի թթու լուսն… վարունգ…

ՍԻՏԱԼ.— Շարունակում ենք նոյն … գով: Հարցեր կա՞ն…

ՔՆՆԱԴԱՏ ՍԵՒ ԱԿՆՈՑՆԵՐՈՎ.— … ի՞նչ է գրել յարգելի բանաստեղծը…

ԱԴԴԱՐԵԱՆ.— Խմբագրականներ…

ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ.— Չափածո՞յ…

ՍԻՏԱԼ.— Ինչպէ՞ս կարելի է խմբա… գրականը չափածոյով գրել:

ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ.— Ես շատ եմ գր… չափածոյ խմբագրականներ եւ խմբագր… կան բանաստեղծութիւններ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Շար. – 1)

կամ մը, ուրիշ հարիւր հոգի, յանկարծ Հայոց վանքը կը խուժէ եւ կը գրաւէ մի-ջոցը որ կը գտնուի մայր դուռին, տաճարին եւ գլխաւոր սրահին միջեւ։ Ժամը 9.40ին, ժանտարմաներու անմիջական պաշտպանութեան տակ, Եղիշէ Եպս. Տէրտէրեան կը մտնէ վանք։ Իրեն կ'ընկերանային ութ աշխարհականներ։ Եղիշէ Եպս. կը մտնէ ժողովասրահ եւ կը նստի աթոռներէն մէկուն վրայ, մասնակցելու համար ժողովին։

Ներկայ գտնուող ոստիկանական սպան կը հեռանայ ժողովասրահէն եւ կը հեռաձայնէ մուհաֆըզի գրասենեակին, թէ Տէրտէրեան «անակնկալ կերպով» վանք մտած էր....

Ժամը 9.45ին փոխ-կառավարիչը կը հասնի ժողովասրահ։ Եղիշէ Եպս.ը տեսնելով, կը հեռաձայնէ մուհաֆըզին։

Ժամը 10 չեղած, Սուրէն Արք. կը յայտարարէ թէ ժողովը չէր կրնար բանալ նախ քան բոլոր ոչ-անդամներուն (մէջն ըլլալով Եղիշէ Եպս.ը) սրահէն հեռանալը։ Ուստի պահանջեց որ ոչ-անդամները բարի ըլլան սրահէն դուրս ելլել։ Եղիշէ Եպս. տեղէն չշարժեցաւ։ Ժամը մինչեւ 11, Նորայր Եպս. Պօղարեան եւ Գ. Հինդլեան, վանքին աշխարհական քարտուղարը, կ'երթան մուհաֆըզին մօտ։ Մուհաֆըզը հեռաձայն կը բանայ Ամման, յե-տոյ կը պահանջէ Նորայր Եպս.էն, որ Եղիշէ Եպս.ի վանքին մէջ բնակութեան համար կարգադրութիւններ ընեն, ու միաժամանակ «բացատրեն վանքի ժողովուրդին եւ միաբաններուն, որ եթէ որ եւ մնաս հասնի Տէրտէրեանին՝ դրսոյ Հայեր (Կիւրեղ վրդ. ու Հայկազնէր վրդ. եւ ութ աշխարհականներ) բանտ պիտի նետուին անմիջապէս»։ Նորայր Եպս. մերժեց այս կարգի լուր մը փոխանցել եւ յիշեցուց մուհաֆըզին որ իր «աղդարարութիւնները» կրնար հաղորդել իր փոխանորդին միջոցաւ, որ այդ պահուն վանք կը գտնուէին։ Այս խօսքէն ետք՝ Նորայր Եպս. եւ Հինդլեան հրաժեշտ կ'առնեն Հասան էլ Խաթիպէն։

Ժամը 12,45ին մուհաֆըզ ինք անձնապէս վանք կուգայ։

Երուսաղէմի մուհաֆըզ Հասան էլ Խաթիպը երկու ժամ կը մնայ վանքին մէջ եւ երկարօրէն կը տեսակցի Սուրէն Արք. Քէմհաճեանի եւ այլոց հետ։ Տեսակցութեան ընթացքին, մուհաֆըզը Սուրէն Սրբազանին կը հարցնէ թէ Եղիշէ Եպս. Տէրտէրեանի Պատր. Տեղապահութենէն պաշտօնանկ ըլլալը կառավարութեան պաշտօնապէս եւ օրինական պայմաններով հաղորդուա՞ծ էր ժամանակին։ Եթէ այդ բանը չէ եղած, եթէ Տէրտէրեանի պաշտօնազրկումը Երուսաղէմի մուհաֆըզին չէ հաղորդուած պաշտօնապէս, ուրեմն նոր Տեղապահի ընտրութիւնը աւելորդ կը դառնայ, որովհետեւ Եղիշէ Եպս. սկզբունքով Պատր. Տեղապահ կը մնայ։

Ժամը 2.45ին, նկատի ունենալով որ Ս. Յարութեան տաճարին մէջ եկեղեցական արարողութեանց ժամը կը մօտենայ, կ'որոշուի միաբանական ընդհանուր ժողովը յետաձգել Ապրիլ 4, Երկուշաբթի օրուան։ Մինչ այդ, մուհաֆըզը հարկ կը տեսնէ դիմել Ամմանի կառավարութեան, ստուգելու համար թէ նոր Պատր. Տեղապահի մը ընտրութիւնը անհրաժե՞շտ է եւ եթէ այո, ո՞վ պիտի նախագահէ միաբանական ընդհ. ժողովին։

Սուրէն Արք. կը յիշեցնէ մուհաֆըզին թէ ինք անձնապէս.քանիցս եւ հանդիսաւոր կերպով յայտարարած էր թէ Եղիշէ Եպս. Տէրտէրեան վանք պիտի չվերադառնար եւ չէր կրնար վերադառնալ։ Մուհաֆըզը չուրացաւ, բայց ըսաւ.— «Հոս պիտի մնայ, հոս պիտի մնայ, հոս պիտի մնայ»։

Եղիշէ Եպս. Մարտ 26ի գիշերը անցուց իր կողմնակիցներէն մէկուն սենեակը, ոստիկանական պաշտպանութեան տակ։ Յաջորդ օրը, կիրակի, Տէրտէրեան եւ իր կողմնակիցները եկեղեցի չիջան եւ չմասնակցեցան եկեղեցական արարողութեանց։

Հիմակուհիմա որոշումը այն է, որ միաբանական ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի Ապրիլ 4, երկուշաբթի օր, ընտրելու համար նոր Տեղապահը։

Նոյն պատմութիւնը Պէյրութի «Այգ»ին մէջ.—

Երուսաղէմէն կը տեղեկացնեն, թէ շաբաթ օր ժամը 10ին, երբ Երուսաղէմի Միաբանութեան անդամները հաւաքուած էին՝ տեղապահ մը ընտրելու համար, մօտ 70 զինեալ ոստիկաններով Երուսաղէմի նախկին տեղապահ Եղիշէ Սրբազան վանքէն ներս կը մտնէ եւ կ'ուղղուի այն ժողովասրահը, ուր Միաբանները հաւաքուած էին։

Միաբանական ժողովին նախագահող ծերունազարդ Սուրէն Արք. Քէմհաճեան անմիջապէս ժողովը կը փակէ, յայտարարելով թէ Եղիշէ Սրբազանի մուտքը Երուսաղէմի վանքէն ներս՝ տեղական իշխանութեան կողմէ արգիլուած ըլլալով, իր ներկայութիւնը վանքին մէջ կը նկատէ ոտնձգութիւն մը։

Ոստիկաններուն ընկերացող Երուսաղէմի կառավարիչին մէկ ներկայացուցիչը, անմիջապէս կը փութայ կառավարիչին մօտ, կը պարզէ կացութիւնը։ Այս անգամ կառավարիչը անձամբ կ'երթայ Ս. Յակոբայ վանքին Միաբանութեան մօտ եւ կ'ըսէ թէ ճիշդ է որ ժամանակին արգիլուած էր Եղիշէ Սրբազանի մուտքը Ս. Յակոբայ վանքէն ներս, բայց հիմա տեղական իշխանութիւններու արտօնութեամբ պիտի մնայ հոն՝ իբրեւ պարզ միաբան մը։

Ոստիկանական ուժերու եւ կառավարութեան միջամտութեան հետեւանքով, Եղիշէ Սրբազան կը տեղաւորուի Երուսաղէմի վանքի իր երբեմնի խցիկին մէջ։

Եւ հիմակ Պոլսոյ «Մարմարա»ն.—

Պէյրութէն հասած մասնաւոր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ Յորդանանեան կառավարութեան արտօնութեամբ Երուսաղէմի Աթոռի նախկին Տեղապահ Եղիշէ Եպս. Տէրտէրեան վերադարձած է Երուսաղէմի վանքը։

Պէյրութի թերթերը արձագանգ ըլլալով այս լուրին, կուտան հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Ամմանէն կը տեղեկացնեն մեզի, թէ Եղիշէ Եպս.ի վանք մուտքէն ետք՝ Միաբանութեան եւ վանքին մէջ ընդհանուր հանդարտութիւն կը տիրէ։

Ս. Յակոբայ Միաբանութիւնը Եղիշէ Եպս.ի տրամադրած է, դարձեալ լուսարարապետի սենեակը, ուրկէ նախապէս հեռացուած էր ան՝ նոյն Միաբանութեան որոշումով։

Միւս կողմէ, իբրեւ նոր մանրամասնութիւն, կը հաղորդուի, թէ Երուսաղէմի կառավարական շրջանակները այլեւս որեւէ անպատեհութիւն չեն տեսած Եղիշէ Եպս.ի իր պաշտօնի վերադարձին մէջ եւ այս ուղղութեամբ թելադրած են նաեւ Միաբանութեան հաշտ եւ համերաշխ ըլլալ։

Կ'ակնկալուի,որ մօտաւոր օրերուն Միաբանութիւնը վերաքննէ այն բոլոր որոշումները, զորս տուած էր ասկէ առաջ, Տիրան Արք.ի ներկայութեան, եւ որոշէ վերջնականապէս կարգադրել պատրիարքութեան խնդիրը։

«ՅԱՌԱՋ».— Տուինք բոլոր այն լուրերը, որոնք հասած են Երուսաղէմէն, պըշտօր կամ յստակ աղբիւրներէ։ Լուր մը չունինք տակաւին թէ տեղի ունեցա՞ւ Ապրիլ 4ի ժողովը, ի՞նչ որոշեց, ի՞նչ ընտրութիւն կատարեց։

Մէկ բան կարեւոր կը համարինք աւելցնել պատկերազարդ այս պատմութեանց վրայ.—

Նոյն ձեռքն է որ խամաճիկի ձեւով կը շարժէ իր գործակալները։ Եւ այս նոյն պատմութիւնն էր զոր նոյն ձեռքը կ'ուզէր ստեղծել Անթիլիասի վանքէն ներս։ Բարեբախտաբար Անթիլիասի միաբանները Երուսաղէմի միաբաններուն պէս չէին, եւ եթէ ոմանք Երուսաղէմի միաբաններուն խմորէն էին՝ գացին գտան իրենց եղբայրները... Դամասկոս կամ այլուր։

Լուր կը տրուի Ամբակումից թէ հայրը զոհ գացած է ծանր արկածի մը։ Ամբակում կը վազէ հիւանդանոց, յետոյ դիահերձարան, ու դեռ գերեզմանոց չգացած, — միշտ փնտռելով, — կը յանձնարարէ դիազննարանի դռնապանին.

— Հասցէս այս է։ Ինծի լուր տուէք՝ երբ հայրս հոս բերեն։ Դիւրաւ կը ճանչնաք հայրս, թոքերովին խուլ է։

×

Կարելի չէ ուրանալ արեւին արժէքը, կ'ըսէ Իռլանտացի մը, բայց լուսնկային արժէքը աւելի բարձր է, որովհետեւ գիշերը միայն լոյս կուտայ՝ երբ պէտք ունինք լոյսի. ցերեկին լոյսի պէտք չկայ, կը տրամաբանէ Ամբակում։

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ԿԱԶՄԸ

Միայն երկու վայրկեան բաւական եղած է որ ռուսական բանակի երգչախումբը յաջողի նուաճել 6000 հոգինոց բազմութիւն մը, որ եկած էր ունկնդրելու համբաւաւոր երգչախումբը, Փալէ տը Սփորի ընդարձակ սրահին մէջ, անցեալ հինգշաբթի գիշեր։

Արդարեւ, երկու վայրկեան տեւած է ֆրանսական փառերգին՝ «Մարսէյյէզ»ին կատարումը, զոր խորհրդային զինուորները երգած են ֆրանսերէն։

Դարձեալ ֆրանսերէն լեզուով, երգած են «Մեկնումի երգը» եւ մանաւանդ ֆրանսական դիմադրական ճակատի «Փարթիզան»ներու երգը, որ արտասուքի հեղեղներ հոսեցուցած է հեղինակներուն՝ Ժօզէֆ Քէսէլի եւ Մօրիս Տրուոնի աչքերէն։

Խորհրդ. զինուորներու այս առաջին գեղարուեստական ելոյթին ներկայացուցիչներ ունեցած են քառասուն երկիրներու դեսպաններ, երկու նախարարներ՝ Գ. Թրիպուլէ (Նախկին Ռազմիկներու) եւ Օր. Միտ Քարա (Ալժերիայի) եւ հարիւրէ աւելի անուանի արուեստագէտներ։

Սրահին մէջ, մէկ օրուան համար ափրած է կատարեալ «համակեցութիւն» մը։

Արդարեւ, Ժաք Տիւքլոյի եւ Մօրիս Թորէզի ճիշդ առջեւը տեղ գրաւած են զօրավար Քորնէլիոն – Մոլինիէ եւ Գ. Մէնտէս–Ֆրանս։

Խանդավառօրէն ծափահարած են զօրավարներ՝ Քէօնիկ, Մասիւ, Վալէն, տը Լարմինա, որոնք զինուորական բարեւով մը ունկնդրած են իրենց ազգային փառերգը՝ «Մարսէյյէզ»ը։

Այնուհետեւ, յաջորդաբար, ռուս զինուորները ի յայտ եկած են իրենց ազգային երգերով եւ պարերով, արտակարգ կարգապահութեամբ մը։

Անոնք աչալուրջ հետեւած են իրենց ղեկավարին՝ գնդապետ Ալեքսանդրոֆի ճպոտին իւրաքանչիւր շարժումին, եւ 180 հոգինոց այդ խումբը բոպէ մը իսկ ցոյց չէ տուած յոգնութեան որեւէ նշան։

Այս առթիւ քննադատ մը կը գրէ.—

«Կարելի չէր ընտրել՝հիացմունքի առարկան։ Ո՞ր մէկը պէտք էր գնահատել. ընդհանուր ոճի՞ն թէ անհատական արժանիքները»։

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, յստակ կերպով լսելի են եղած զօր. Մասիւի եւ Մօրիս Թորէզի խօսքերը, որոնք կողք կողքի ծափահարելով, բացագանչած են։

— Զմայլելի՛ է... հոյակա՛պ է...

Իսկ սրահէն հեռանալու ատեն, Քոմէտի Ֆրանսէզի նորընտիր վարիչը Գ. Մօրիս Էսքանտ յայտարարած է.

— Դարձեալ պիտի գամ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (171)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Ե.

Ժամեր կ'անցնին։ Ուղեւորները կը կարկտուին ծերուկ ձկնորսին անխոնջ ու կոշկոռ մատուըներուն տակ, բայց Համբիկ չելլեր։

— Քուզում սխպարս, անճապս չի՞ գար կ'ըսեմ։

— Կուգայ, մայրիկս, հիմա վար է նէ կուգայ։

Արեւը կը սկսի խոնարհիլ դէպի Պահրիէի բլուրը։ Գետափը կ'ամայանայ եւ չէ քէչ, աղմուկները կը լռեն։

— Նա՛, իջաւ՝ Համբիկը, ըսաւ յանկարծ Ղազար՝ խարխուլ նաւամատոյցը ցոյց տալով։ Մայր ու աղջիկ հոն նայեցան։

Ձկնորսի նաւակէ մը արդարեւ դուրս կ'ելլէր տարաբախտ տղան։ Նոյն վիճակին մէջն էր. աւելի գէշ։ Գլուխը բաց, մազերը խառնիխուռն, պատառոտուն բաճկոնի մը տակէն ամբողջ կուրծքը ցուցնելով սեւցած ու աղտոտ։ Տափակ, նեղ, ճռմթկուած ու թելատ՝ հագիւ կը ծածկէր անոր մերկութիւնը։

Կիւլիւկ հանըմ, հակառակ ընծայած ուշադրութեանը, չէր յաջողեր տեսնել Համբիկը, ցոյց տրուած ուղղութեանը մէջ։

— Ո՞րն է, վո՞ւր է, կը հարցնէր՝ չկրնալով հաւատալ որ այդ այլանդակ կերպարանքը կրնար իր ճանչցած Համբիկը ըլլալ

— Իշտէ՛, հանըմ, կրկնեց ձկնորսը, ցուցնելով տղան, որ կը մօտենար։

— Ա՛ն է, ա՛ն, հեծեց Սոֆի, թաշկինակովը բերանը ծածկելով։

Համբիկ, առանց նայելու թէ որո՛նք կային հոն, սրճարանէն ներս մտաւ, գործաւորներուն վրայէն գաւաթ մը ջուր խմեց, ու գնաց երկնցաւ «բէքչէ»ին վրայ, որ իր անկողինն էր։

— Քա ճանըմ, եաղըբ չըլլա՞յ, կ'ըսէր լուսացարարուհին, աղջկանը դառնալով։

— Ա՛ն է, մայրիկ, ա՛ն է, աչուըներուն չնայի՞ս, կ'ըսէր Սոֆի սաստիկ յուզուած.

— Ծօ Համբի՛կ, պոռաց դուրսէն Ղազար, առանց ուռկանը ձգելու, էկո՛ւր ծօ, քեզի ուզող կայ։

Տղան վեր առաւ գլուխը, դուրս նայեցաւ անորոշ նայուածքով մը, ու կարծես չիմացած այդ կոչը, նորէն գլուխը վար դրաւ։

— Ծօ դուրս չգա՞ս, պոռաց նորէն Ղազար, քեզի մարդ մը կ'ուզէ կոր ըսինք։

Այս անգամ Համբիկ ելաւ. մինչեւ դուռը երկնցաւ ու դուրս նայեցաւ։ Կիւլիւկ հանըմ եւ Սոֆի դէմն էին, երկու քայլ անդին։

Ձկնորսներն ալ գլուխնին վեր առին նայելու, վասնզի անոնք ալ, այդ մայր ու աղջկան, մանաւանդ աղջկան տագնապէն կը կռահէին թէ բան մը կար։ Երկու տարի էր որ Համբիկ իրենց քովը կ'ապրէր, ու ոչ ոք հետաքրքրուած էր անով։ Ու տեսան որ խենթին տարտամ ու խոժոռ նայուածքը մէկէն ի մէկ փայլատակեց, բուռն այլայլումի մը նշանները երեւցան անոր արեւակէզ ու անզգած դէմքին վրայ։

— Ղազար, կը մրմռար ծերուկին իր ընկերոջը, աս տեղը պան մը կայ ամա մենք չենք հասկնար կոր, ծօ նայէ, Համբիկին էրէսը նայէ ինչ կ'ըլլայ կոր։

— Թոհաֆ պան, ծօ կիտես քի լուս տեսաւ, Աստուծոյ մարը տեսաւ...

— Էյ սանքի Աստուծոյ մարէն ալ վար չի մնար աս աղջիկը, դիտել տուաւ սեւադուկ ծերունին կամաց մը։

Սակայն, Սոֆի, օտար նայուածքներու առջեւ, չուզեց երկարել այդ վիճակը։ Զգայնօրէն աչխուժ շարժումով մը տղուն մօտենալով բռնեց անոր թեւէն եւ քաշեց։

— Եկուր, Համբիկ, ըսաւ արի ու անխռով, ժամանակ չձգելով որ տղան հակառակելու շարժում մը ընէ։ Մայրի՛կ, քալէ երթանք ,աւելցուց, մօրը դառնալով։

Ու երեքը մէկէն, ինք Համբիկին թեւէն բռնած մայրը ափ ի բերան, հնազանդ իրեն հետեւելով, սկսան քալել դէպի լեռան կողմը։

Ու ձկնորսները դեռ անոնց կը նայէին՝ բառ մը չհասկնալով եղածէն, զարմացկոտ աչուըներնին բանալով։

— Ծօ վո՞ւր կը տանին կոր մեր խենթը, կը հարցնէր Ղազար։

— Շիմէնտիֆէ՞ռ զարկած է անճալ, կ'ըսէր ծերունին։

Երբոր բոլորովին հեռացան մարդոց աչուըներէն, ու ամայութեամբ շրջապատուեցան, Սոֆի, միշտ բռնած տղուն թեւէն, անոր առաջ անցաւ նեղ ու օձապտոյտ կածանի մը վրայ որ լեռան կողն ի վար կը գալարուէր։ Լուսացարարուհին դիտմամբ ետեւ մնաց,' կամաց կամաց քալելով, բայց աչքէն չկորսնցնելով այդ զոյգը։ Պահ մը, տեսնելով որ անոնք նըստան զառիվայրին մէկ տափարակ կանանչութեանը վրայ, կանգ առաւ, չուզելով անոնց մօտենալ, ու ինքն ալ նստաւ, անոնց շարժումները դիտելով, զգալով որ ինքը ներկայ գտնուելու չէր այդ մտերմական տխուր տեսակցութեանը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆՋՈՅՔ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ

ՀԱՐԵԻՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Ռոստոմ եւ Քրիս–տափոր խումբերու միացեալ հանդէս–խնճոյքը՝ այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Փօրթ տէ Լիլա, Լա Քէս տ'էփարնեի սրահին մէջ, 32–34 Ավընիւ տը լա Փօրթ տէ Լիլա:

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ՉԳՈՒՔՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ–ցին՝ Տիկին Գարակէօզեան (արտասանու–թիւն), Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ ընկ. Մարտիրոս Գարակէօզեան (երգ):

Կը նուագէ ԹԱՌԻՍՏ ԳԱՐԵԳԻՆ:

Կը ներկայացուի զաւեշտ մը ընկ. ԵՐ–ՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ կողմէ:

Առատ պիւֆէ՝ դիւրամատչելի գիներով:

Իջնել Մէթրօ Փորթ տէ Լիլա:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՍՈՒՐԲ ՇԱԲԱԹՈՒՆ

ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԶԱՏԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 Ապրիլ կիրակի, Ծաղկազարդ: Առա–ւօտ. ժամերգութիւն ժամը 7,30ին: Պա–տարագ երկսեռ խումբով ժամը 10: Երե–կոյեան Դռնբացէք: Ժամերգութիւն ժա–մը 5ին:

×

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

10 Ապրիլ, կիրակի Ծաղկազարդ, ըս–կիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին, հան–դիսաւոր քառաձայն պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան «Դռնբացէք» ժամը 4,30ին:

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Այս կիրակի Ծաղկազարդ: Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին: Պատարագ՝ 10ին, Դռնբացէք՝ 17ին:

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

10 Ապրիլ. Կիրակի Ծաղկազարդ: Առա–ւօտեան սկիզբ ժամերգ. ժամը 7,30ին: Պատարագ՝ 10ին: Քարոզ՝ 11ին: Երե–կոյեան Դռնբացէք՝ 5ին:

×

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ: Սկիզբ ժամը 8ին: Պատարագ 10ին: Դռնբացէք 17ին:

Կը խնդրուի հայ ժողովուրդէն որ հա–ճի բեղադինի իր մասնակցութիւնը բե–րել, արձանագրուելով տոմարին մէջ մասնաւոր նուիրատուութեան գումարնե–րով:

×

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ այս կիրակի ժամը 8,30ին պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք 17ին: Կը պատարագէ Օչին վարդ. Նիկոլեան:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 10 Ապրիլ, Ծաղկազարդ. Ժա–մերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ ժա–մը 10ին: Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ դռնբացէք ժամը 16ին: Հանդիսաւոր պա–տարագ ժամը 17ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայրե–նակցական Միութիւնը իր վեթերան ըն–կերոջ՝ տարաբախտ Սահակ Տէր–Թովմաս–եանի մահուան առթիւ 30 Ն. Ֆ. կը նուի–րէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 30 Ն. Ֆ. «Յա–ռաջ»ի բարգաւաճման:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Ընկերակցութեան Փա–րիզի Մասնաճիւղի Վարչութեան ընտրու–թիւնը պիտի կատարուի Ապրիլ 9ին, շա–բաթ գիշեր ժամը 8 ուկէսին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ: Ներկաներու թի–ւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի: Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Ընտրութենէն ետքը տեղի պիտի ունե–նայ մտքերու փոխանակութիւն, զոր պի–տի վարէ ընկեր Միրիճեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Որբերու Օգն. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հո–գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՏՈՔԹ. ԱՐԱՄ ՃԻՆՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Պօմոնի Կ. Խաչի մասնաճիւղի փափա–քին համաձայն, հոգեհանգստեան պաշ–տօն պիտի կատարուի վեթերան ընկերու–հի Տիկին ՆԱՐԿԻԶ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆԻ մահ–ուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի, ժամը 11,30ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լու–սաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» են–թակոմիտէի եւ «Յառաջ» խումբի միաց–եալ ընկերական ժողովը այս շաբաթ ժա–մը 21ին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւո–րիչ ներկայութիւն:

ԱՎԻՆԵՈՆԻ «Մուրատ» խումբի ընկեր–ները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին 9 Ապրիլ շաբաթ իրիկուն սովորական հա–ւաքատեղին: Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ան–հրաժեշտ է:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը կազմակերպած է, Զատկուան առթիւ խնճոյք մը, Իսիի Խրիմեան դպրո–ցին մէջ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժա–մը 3ին:

Ծոխ պիւֆէ, երգ, արտասանութիւն, պար: Պիտի նուագեն արեւելեան նուագի մասնագէտ հայրենակիցներ՝ Միրիճան Շիրվանեան, Շմաւոն Պալեան:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՃԵԼԻ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Սա–նուց Միութիւնը ամէն ամիս կը կազմա–կերպէ երեկոյթ մը:

Առաջինը՝ Շաբաթ 9 Ապրիլ ժամը 21ին

167. RUE MONMARTRE

au sous-sol de la Casita

Պար, երգ, Հաճելի մթնոլորտ

Կը մասնակցի ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ԱՐՄԵՆԻԱ

նուագախումբով:

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ-ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Դերասան՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

50ամեայ բեմական գործունէութեան ի պատիւ

Նախաձեռնութեամբ՝ Պէլվիլ – Լիլա դպրոցներու կրթական մարմնոյն եւ բարձր հովանաւորութեամբ կաթ. պատ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Նախագահ՝ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

9 Ապրիլ. Շաբաթ գիշեր ժամը 20.45ին Փօլ Ֆարալիք թատրոնին մէջ,

21, RUE YVES TOUDIC

Փարիզահայ բեմի գլխաւոր ուժերու մասնակցութեամբ կը ներկայացուի

ԼԱԲԻՒՐԻՆԹՈՍ

Փարիզահայ կեանքէ, քոմէտի – տրամ 3 արար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆի

Մանրամասնութեանց համար տեսնել յայտագիրը:

Տոմսերը կը ծախուին միայն Հրանդ Բալաեան գրատունը 43 րիւ Ռիշէ Փարիզ, Հեռ. ՓՐՕ. 25 – 46:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ Salle Verdi - Casa d'Italia Rue d'Alger	ԼԻՈՆ, 17 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 14-30ԻՆ Salle Rameau

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԵՒ ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE LA R.T.F. Ի

Մեներգողներ
Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Պ. ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՄԱԹԻԱՑԻՆԵՐՈՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 16էն 24

ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 3 ԱՎԸՆԻՒ ԿԱՊՐԻԷԼ, Մէթրօ Քոնքորտ

Բարձր հովանաւորութեամբ ԶՕՐ. Ֆ. ՖԻԼԻՓՈՑԻ

Եւ պատուոյ նախագահութեամբ Պ. ՆՈՒՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կը մասնակցի BACHICHA նուագախումբը

Պարահանդէսի ընթացքին ընտրութիւն 1960 ի ՕՐՈՒԱՆ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ

ԳԵՀԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Միութեան վարչութիւնը կը յայտնէ թէ նկատի ունենալով նախատեսուած հոծ բազմութիւնը, ժամը 19էն վերջ չի կրնար վերապահել այն սեղանները որոնք կանխաւ վերապահուած են: Սեղաններու համար հեռաձայնել՝

TRU : 09-67; GUT. : 51-84; BOT. : 63-97; PYR. : 60-98; MEN. : 61-38

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ԱՊՐԻԼ — DIMANCHE 10 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8771 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4572

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ ԿԱՄ ԾԱՌԶԱՐԴԱՐ

Գարուն է եկեր։ «Հայոց աշխարհի գարունը»։

Վերածնունդ է. Զարթօնքը բնութեան։

Տաքուկ արեւ։ Սպիտակ ու վարդագոյն ծաղիկներ ամէն կողմ։

Ու մինչ «մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ» ու «ծառերն հագնին տերեւ», Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին, քրիստոնեայ բոլոր եկեղեցիներուն նման, ծառ-ոստներով կը զարդարուի, ինչպէս բնութիւնը։

Ծաղկազա՛րդ։ Ծառզարդա՛ր։

Բանաստե՛ղծ է հայ ժողովուրդը։

Աշխարհի ո՞ր լեզուին մէջ կրնաք գտնել բառ մը՝ ա՛յնքան սիրուն ու պատկերալից՝ արտայայտելու համար իմաստը կրօնական տօնի մը, որ կը զուգադիպի տարուան ամէնէն հաճելի եղանակին։

Հայկական Ծաղկազարդը չի նմանիր ուրիշ ազգերու համանուն տօնին։

Հայ քրիստոնեան ուրիշ ոեւէ ազգէ աւելի ամուր է կապուած իր եկեղեցիին ու կրօնքին, անկեղծ հաւատքով եւ ջերմեռանդ բարեպաշտութեամբ։ Որովհետեւ դարերով հալածուած է իբրեւ քրիստոնեայ, ծովերով արիւն է թափած իր հաւատքին համար, հերոսութիւններ է գործած եւ մարտիրոսութիւններ արձանագրած։

Հայ մայրիկը — մանաւանդ մամիկը — հաւատարիմ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դարաւոր աւանդութեան, պահքով, յաճախ նաեւ ծոմապահութեամբ յարգած է Բարեկենդանէն մինչեւ Զատիկ երկարող եօթը շաբաթներու երկար շրջանը։

Մեր սաղ ու հացը իր Արեւագալի սրբատայլոյ արարողութեամբ, — խորհրդանշական ողեկոչում արեւապաշտութեան հին օրերուն — խորանի գոց վարագոյրով ու Խաչելութեան տխուր պատկերով՝ ինքնատիպ է ու կը տարբերի քրիստոնէական ուրիշ եկեղեցիներու Մեծ Պահքէն

«Դռնբացէք»ը՝ Ծաղկազարդի յետ միջօրէին՝ նոյնքան տպաւորիչ է ու հայկական։ «Բա՛ց մեզ, Տէ՛ր, դդուռն ողորմութեան» կ'աղերսէ քահանան երիցս, իր խաչին երրեակ հպումներով։ Ու երբ վարագոյրը կը բացուի՝ խորանը կը փողփողի լոյսերու եւ ծաղիկներու մէջ։

Ծաղկազարդը աւետաբերն է Զատիկին, Քրիստոսի յարութեան։

Հանդիսաւորապէս Երուսաղէմ մտնելով, «հեծեալ յէշ եւ յաւանակի իշոյ» (Մատթէոս, ԻԱ. 5), ձիթենիի ճիւղերով դիմաւորուած ժողովուրդէն, դառն ճակատագիր մը վերապահուած էր Նազովրեցի Յիսուսին։

Ասոր շարաթը կ'ոգեկոչէ յիշատակը այդ պատմական դէպքերուն, որոնք ա՛յնքան տպաւորած էին մեր մանուկ հոգիները, երբ ջերմեռանդութեամբ ներկայ կ'ըլլայինք — Երկրին մէջ — Լացի գիշերուան եւ Աւագ Ուրբաթի Զարչարանաց եւ Խաչելութեան յուզիչ արարողութեանց։

Այսօր, օտար աստղերու տակ, տարագիր Հայութիւնը — ստուար մեծամասնութեամբ — զրկուած է այն հոգեպարար արարողութիւններէն, որոնք, է՛ր ժամանակ, կը խանդավառէին մեզ։

Բացառութիւն կը կազմէ Միջինարեւելքը, ուր օտարո՛ւչ հաւատարմութեամբ, մեր հայրենակիցները կը շարունակեն կառչած մնալ մեր հին, նուիրական աւանդութեանց. Ուր Վարդանանցի հինգշաբթին անգամ տօնական օր է, փակ կը մնան դպրոցներն ու խանութները

Հայապահպանման համար կարեւոր ազդակներ են նաեւ մեր Ծաղկազարդներն ու Զատիկները։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Հանրապետութեան Նախագահին «Քառավելլ»ը Փարիզ, Օռլիի օդակայանը հասած է ուրբաթ, ժամը 1,30ին։ Մինչ այդ տը Կոլ եւ Անգլիոյ Թագուհին փոխանակած են «շնորհակալութեան» եւ «բարի ճամբորդութեան» հեռագիրներ։

Դեռ կանուխ է հաշուեկշիռ մը ներկայացնելու։ Ճիշդ է թէ քաղաքական խօսակցութիւններ տեղի ունեցան մէկ կողմէ տը Կոլի եւ Վարչապետ Մաքմիլընի, եւ միւս կողմէ արտաքին նախարարներ Քուվ տը Միւրվիլի եւ Սելվին Լօյտի միջեւ, այսուհանդերձ ոչ մէկ պաշտօնական յայտարարութիւն եղած է։

Ցայտնի է թէ երկու երկիրներու միջեւ որոշ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունէին եւ տը Կոլի այցելութիւնը «սիրալիր համաձայնութիւն» մը զօրացնելէ աւելի կը ձգտէր փարատել Անգլիոյ մտավախութիւնները եւ կասկածները Ֆրանսայի նպատակներուն հանդէպ։ Արդարեւ, Անգլիա հաշտ աչքով չէր դիտեր այն սիրաբանութիւնները որոնք տեղի կ'ունենային Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ։ Կար նաեւ տնտեսական խնդիր մը, այսպէս կոչուած «Վեցերու» եւ «Եօթներու» տարակարծութիւնները։ Անգլիա կ'ուզէ մասնակցիլ «Հասարակաց Շուկային», որովհետեւ կը զգայ թէ տնտեսապէս եւ քաղաքականօրէն միացած Եւրոպա մը, որուն գլուխը անցած է Արեւմտեան Գերմանիան, կամաց-կամաց դուրս պիտի ձգէ Անգլիան «Եւրոպայի գործերէն»։ Ուրիշ խօսքով Անգլիա վտանգուած կը զգայ թէ՛ առեւտրական, թէ քաղաքական մարզերէն ներս։

Արդ, ի՞նչ արդիւնք տուաւ Հանրապետութեան Նախագահին Անգլիա այցելութիւնը։

Ցամենայն դէպս՝ տը Կոլ շնորհիւ իր բարձր անհատականութեան ու մանաւանդ անգլիական Խորհրդարանին, Ուեսթմինսթըր Հոլի մէջ արտասանած իր ճառով նպաստեց երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարւոքման։

Պաշտօնական եւ ժողովրդական անվերապահ համակրանքի յայտարարութիւններուն զուգընթաց, Անգլիոյ մամուլն ալ կը գովաբանէ տը Կոլը եւ իր ճառը։

«Քիչ մարդիկ, մինչեւ իսկ մեծերու կարգին, յաջողած են իրենց զիրենք պարտադրել Ուեսթմինսթրրի մէջ։ Սակայն Նախագահ տը Կոլ յաջողեցաւ ազնուական ...ով տպաւորել բոլորը» կը գրէ Տէյլի Թելեկրաֆ։

Իր կարգին Թայմզ եւ Նիւզ Քրոնիքըլ կը շեշտեն թէ տը Կոլ համարձակ եւ անկեղծ խօսեցաւ։ Իր այցելութեամբ ամրապնդուեցաւ Արեւմուտքի զինակցութիւնը եւ ապագայ խաղաղութիւնը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ խորհրդարանական քննութիւն մը պիտի բացուի Ինէօնիւի ընդդիմադիր Հալք կուսակցութեան դէմ։ Ասոր գործունէութիւնը «վտանգաւոր եւ խառնակիչ» է։ Ինէօնիւի Անատոլու երթալու արգելքին առթիւ երկու սպաներ հրաժարած են։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ծայրայեղ ձախ Էտա կուսակցութիւնը 3 միլիոն տոլար ստացած է Մոսկուայէն յայտարարուած է Աթէնքի ատեանին առջեւ ուր 14 շարքային համայնավարներ կը դատուին։ Հաւանական կը թուի որ Էտա արգիլուի իբրեւ համայնավար կուսակցութիւն։

ՓԱՂՏԱՏ հասաւ Ա. Միկոյեան, ուր հակառակ տեղատարափ անձրեւին, 50 հազար հոգի զինքը դիմաւորեցին։

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Ոդեսսայի մեր համերգներուն ընթացքին, վարպետը ուզեց որ իր շնորհակալութեան խօսքը հասցնենք Փարիզի Հայութեան։

« Տիկին Խաչատուրեան եւ ես շատ գնահատեցինք այն ջերմ վերաբերումը որ մեզի ցոյց տուին Փարիզի Հայերը, անհատական եւ հաւաքական համերգներով։

« Արուեստագէտի մը կեանքին մէջ, մամուլի գնահատական, քննադատական կամ պարզապէս նկարագրական գրութիւնները կարեւոր դեր կը կատարեն անոր հոգեկան եւ ստեղծագործական ապրումներուն համար։ Այս իմաստով ալ ես իմ մասնաւոր շնորհակալութիւնը կը յայտնեմ ձեր թերթին որ մեծ չափով զբաղեցաւ իմ անձով եւ գործով։

« Այնքան հայրենասէր եւ ազնիւ էին այստեղի Հայերը որ իմ փափաքս էր ամենուն ալ զատ զատ համդիպիլ եւ խօսիլ։ Բայց համդիպումները շատ էին եւ իմ ազատ ժամերը՝ քիչ։ Եթէ հակառակ փափաքիս դժգոհ մնացողներ եղան, կը յուսամ ուրիշ առիթով մը գոհացում տալ։ Որքան որ ինծ սիրողները պէտք է մաղթեն որ ես շատ քիչ ճամբորդեմ, որպէսզի աւելի աշխատիմ եւ գրեմ։ Օր մը կարելի է որ ա՛լ չյիշուի թէ ես Փարիզ, Նիւ Եորք, Մեքսիքօ կամ ուրիշ տեղ եմ եղած, բայց ես պէտք է այնքան արտադրեմ որ իմ գործերովս ալ հայկական երաժշտութիւնը յիշուի »։

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

26 ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ՄԵՌԱԾ

Անցեալ Ուրբաթ, Ապրիլ մէկին, հանրակառքի ահռելի արկած մը պատահեցաւ Պէյրութի կռնակը, Պհամտունի ճամբուն վրայ։ Հայ Աւետարանական բարձր. վարժարանի աշակերտութիւնը Պէյրութ կը վերադառնար հանրակառքով, որ մեքենայի խանգարման պատճառով ջարդուփշուր կ'ըլլայ իր սրարշաւ վազքին մէջ։ 26 հայ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ կը մահանան, 10 հոգի ծանրապէս վիրաւոր կը փոխադրուին հիւանդանոց։

Հայոց կրօնական երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչները կոչով մը ազգ. սուգ յայտարարած են Ապրիլ ամիսը, յարգելու համար յիշատակը զոհերուն։

Ամբողջ Պէյրութի Հայութիւնը սուգի մէջ է։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ՝ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԸ

Երկար պատմեցինք Երուսաղէմի Հայոց վանքին վերջին անցուդարձը։ Ինչպէս գրած էինք, որոշուած էր պատրիարքական ընտրութեան համար գումարել ժողով մը Ապրիլ 4ին։

Արդ, Յորդանանի կառավարութիւնը մէկ ամիս յետաձգած է պատրիարքին ընտրութիւնը։

Պատմութեան համար կուտանք հասած տեղեկութիւնները։

Պոլսոյ թերթերուն հասած թղթակցութեանց համաձայն, Եղիշէ Եպս. կը մնայ Հայրիկ Եպս.ի մօտ եւ վանքի իշխանութիւնները, գլխաւորութեամբ Սուրէն Արք. Քեմհաճեանի կը մերժեն զինք ընդունիլ Միաբանութեան շարքերուն մէջ եւ իրեն վստահիլ եկեղեցական որեւէ պաշտօն

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Բառն իսկ բանաստեղծութիւն կը բուրէ։ Օծուն՝ գարնանային շունչով։

Կը թուի թէ Ծաղկազարդը շատ բան պիտի կորսնցնէր իր իմաստէն, եթէ ամփոփուէր միայն քրիստոնէական պատեանի մը մէջ։

Բոլոր լեզուներն ալ ունին համապատասխան բառը։

Բայց, իրենց բառը կը խտացնէ՞ նոյն շնորհն ու ոգին, ինչպէս մեր Ծաղկազարդը։

Հայերէնը արտասանածատեն, թարմութիւն կը հոսի ձեր երակներուն մէջ։

Նոր հորիզոն մը կը բացուի ձեր առջեւ, քանի որ գարուն է եւ Ծաղկազարդն ալ անոր ուրիշ մէկ արտայայտիչը։

Ի՞նչ է Ծաղկազարդը, եթէ ոչ աւետաբեր նախանշանը վերածնութեան, որ կը կոչուի Զատիկ։

Իրողութիւն է որ մարդիկ աւելի կը մօտենան իրարու, Ծաղկազարդէն Զատիկ, պայծառութիւն մը զգալով իրենց սրտերուն մէջ։

Գոնէ այդպէս էր երէկ, երբ մեր հայրենի հողերուն վրայ կը շնչէինք։

Ժամանակները եւ միջավայրը շատ բան փոխեցին մեր կեանքէն, ըմբռնումներէն ու սովորութիւններէն։

Գիւղացին դարձաւ բանուոր։ Աւուցիչը՝ խանութպան։

Տանտիրուհին շուկայ իջաւ, իբրեւ գործատէր կամ սեւ աշխատաւոր։

Իսկ մանուկները հասակ նետելով սկըսան ասպարէզ կարդալ բնիկներուն։ Ամէն տեղ եւ ամէն ճակատի վրայ։

Արդէն իսկ մեր շուրջը կը յածի նոր հասարակութիւն մը որ շատ բան չի հասկնար ոչ աւանդական Ծաղկազարդէն, ոչ ալ Զատիկէն։

Իսկ Ծնունդը կը յիշէ աւելի շատ «ռեվէյոն» սարքելու համար։

Եւ սակայն, տակաւին կը մնան մոխիրին տակ թաղուած կայծեր։

Ամէն ինչ հարթուած չէ եւ հայկական Ծաղկազարդը կը պահէ իր համն ու հոտը, ամէն ուր որ համրանք մը ունինք։

Ծաղկազարդ եւ Զատիկ միեւնոյն ատեն քննութեան օրեր են ամէնուս համար, քանի որ կը զուգադիպին Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձին։

Արդարեւ, այս օրերուն էր որ Գազանը կը սրէր դանակը և կ'ոլրէր իւղոտ խեղդկապը, իրականացնելու համար իր դարաւոր երազը, — Կա՛մ դուն, կամ ես...

Անոնք որ վկաներն եղած են հայասպան Արհաւիրքին եւ անոնք որ լսած կամ կարդացած են, անշուշտ կ'ըմբռնեն թէ Ծաղկազարդը եւ Զատիկը ուրիշ խորհուրդներ ալ ունին, մեզի համար։

Երկու տօները մեզի կը յիշեցնեն ոչ միայն անդարմանելի փլուզումը, այլ եւ կ'ուսուցանեն չարիքին տոկալու իմաստութիւնը։

Այդ իմաստութեան հիմնական տարրերը կը կազմեն քաջութիւնը եւ հաւատքը։

Քաջութիւն՝ հարուածին հարուածով պատասխանելու եւ հաւատք՝ ի հարկին լեռներ սարսելու։

Ա՛յդ կ'ուսուցանէ, նաեւ, մեր դարաւոր պատմութիւնը, իր գարհուրելի եղեւէջներով։

Այլապէս, տժգոյն ձեւակերպութիւն մը դարձած պիտի ըլլային Ծաղկազարդն ու Զատիկը։

Հայ. Եկեղեցին ազգայնացուցած է շատ մը միջազգային տօներ, անոնց տալով հայաշունչ, ինքնուրոյն եւ աւելի ճկուն բովանդակութիւն։

Ո՛ւր էր որ կարենայինք ըմբռնել այդ նրբութիւնները, աւելի երկար դիմանալու համար օտարութեան փորձութեանց..

1955 — Շ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՆՔԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Բ.

Վանագիտութիւնը, ինչպէս դիտել կու տայ Ամատունի վարդապետ, դեռ նոր սկիզբ կ'առնէ։

Նախ կատարուած է վանքերու յիշատակութիւն միայն։ Յետոյ՝ տեղագրութիւն։ Բայց ոչինչ վանքերու առօրեայ կեանքին ու վաստակին մասին։ Պատմական ի՛նչ նկարագիր կը ներկայացնէին, աշխատանքի ի՛նչ մասնագիտութիւն կը նուիրագործէր զանոնք դպրութեա՞ց կամ կրօնական փիլիսոփայութեան մէջ՝ որպէսզի պատուէին դպրոցի մը անունով, — չենք գիտեր։

Ու կատարուած պրպտումներն ալ, վանքերու անուններու թուումով կամ տեղերու նկարագրութեամբ, փոյթ չէ թէ երկար, նուազ արժէք կը ներկայացնեն քան Ինճիճեանի դասաւորեալ կարճոտն ծանօթութիւնները, որոնք պատմական բովանդակութիւն կու տան այդ վանքերուն։

Ինճիճեանի թերութիւնն այն է որ կ'աշխատի վանքերու պատմութեան կապել հայ միտքին ծաղկումը, — վաստակաւոր այս մատենագիրը կը կարծէ թէ բաւակա՞ն է ներշնչումը, ուստի պայման է հեռանալ մարդկային ընկերութենէն կամ քաղաքակրթութեան ձայնէն, առանձնանալ «ի սորս քարանձաւաց» կամ «ի կատարս լերանց», ժամանակ մը հոգը ընծայ բերելու համար ժողովուրդին՝ աստուածային իմաստութեան մատեանը, ինչպէս Մովսէս, նման առանձնացումէ մը ետքը, կը բերէր եահվէական աստուածգիտութեան մը պատգամները։ Եւ այսպէս կ'իմանանք թէ Ս. Սահակը, Ս. Մեսրոպը եւ ուրիշներ... ճգնաւորներ էին։ Այդպէ՞ս կը վկայէ եւ Կորիւնը, պիտի պատճառաբանէր Ինճիճեան. «Հոգեւորացն զանձն տուեալ միաւորութեամբ լեռնակեցութեան, քաղցի եւ ծարաւոյ եւ բանջարաճաշակութեանց, արգելանաց անլուսից, խարազնազգեստ եւ գետնատարած անկողնոց, եւ բազում անգամ զհեշտական հանգիստ գիշերոյն եւ զհարկ քնոյ յոտնաւոր տքնութեանն ի թօթափել ական վճարէր, եւ զայս ամենայն առնէր ոչ սակաւ ժամանակս»։

Մեր պատմագիրներուն համար նուիրական կանոն է Հայոց նախահայրերը խնամութեան տանիլ Հրէից՝ մեր ազգաբանութիւնը կցելով անոնց Ծննդոց գրքին (Խորենացի)։ Նոյն պատմագրական կանոնով՝ Կորիւն կ'աշխատի Մեսրոպը նմանցնել Մովսէսի, ճգնութեան տանելով լեռներուն ղաղաթը, «սորամուտ եւ ծակախիթ»։

Պատմական արժէք չունին այս վկայութիւնները, — քմայք ու երեւակայութիւն։ Ի՛նչ փոյթ թէ Խորենացի եւս կը կրկնէ Կորիւնի առասպելը։

Ինճիճեան առաջին վանքերուն շինութիւնը կը վերագրէ... ադխսին, ուրով կառուցուած է յիշատակարան մը, «քրիստոնէութեան մուտքն ի Հայս», յառաջագոյն քան այլ երկիրներ, ճիշտ Աբգարի զրոյցին նման, — կ'ակնարկեմ Բարթողիմէոսի նշանաւոր անծանօթ մը ինչպէս իր հիմնած վանքերը։

Այս մեղադրականէն ետք, որ կ'ուղղուի դարաշրջանին՝ բայց ոչ վաստակաւոր մատենագրին, Ինճիճեան կ'ըսէ թէ «ի գիրս մեր» վանքերը կը կոչուին Մենաստան (1), Մենարան, Աւխոք (յոգնակի), այլաբանօրէն՝ Փարախ, Քաւարան, իսկ հռչակաւոր վանքերը... Մայրաքաղաք (2), — Մալխասեան այդպէս ալ պահած է բառը Խորենացիի թարգմանութեան մէջ, (նախընտրելի էր գրել մայրավանք)։

Յետոյ Ինճիճեան կը յիշատակէ վանքերը՝ դասակարգելով ըստ միաբանութեան նկարագրին։

Առաջին, իրական ճգնարանները, որոնք նշանաւորեցան իրենց խստակրօնութեամբ եւ տքնութեամբ, իրենց «անտանելի խըստամբեր վարուք»։ Այս կարգի «առաքինարանի» մը մէջ կը յիշատակուի ծերունի մը, ուխտին վերակացուն (էգումոնոս)*; որ «ի տուէ եւ ի գիշերի աշխատէր ի մշակութիւն Տեառն*, գործել ձեռօք *եւ սաղմոսել բերանով»։ Ափսո՜ս, ժլատ է մատենագիրը, չ'ըսեր թէ ի՛նչ կը շինէր ձեռքով։*

Այս դասակարգի մենաստաններ էին Մաքենոցը, Խլաձորի վանքը։

Երկրորդ «մշտապաշտօն» ճգնարաններ, — ասոնք են որ իրենց «անլռելի աղօթասացութեամբ» կոչուած են նաեւ «անհանգստից» միաբանութիւն։ Հանգիստ չունէին միաբանները, «որք փոփոխ կարգադրութեամբ՝ մի դասն զկնի միւսոյ դասուն փոխանակելով միշտ կատարէին զպաշտօն Աստուծոյ»։ Վերջապէս ասոնք կը կազմէին սպուղներ, կամ այլ բառով՝ ակումիտներ (տես ծանօթութիւն երկրորդ), — քնանալ չկար, մենաստանը ոչ միայն կ'աղաղակէր ցերեկին, այլ եւ կը վոռար գիշերուան մէջ ինչպէս ջրամբար մը։ Անլռելի բերան մըն էր վանքը։

Այս դասակարգի մենաստաններ էին Երիցավանքը, Թանահատայ վանքը, Խոտակերաց վանքը, որ կը կոչուէր նաեւ Քարկոփ։

Երրորդ, միաբանութիւններ՝ որոնք կը ժխտէին սեփականութեան իրաւունքը, «ամենայն ինչ հասարակաց էր», կը ճաշէին մէկ սեղանի վրայ, ու կը մերժէին որեւէ բան որ ւեելի էր օրուան անհրաժեշտութենէն։ Հետաքրքրական այս միաբանութեան գործունէութեան մասին, ափսո՜ս, ուրիշ ոչ մէկ տեղեկութիւն։

Այս դասակարգի մենաստաններ էին Հնձուց վանքը, Ցախաց Քարը, Թեղենեաց վանքը, Կապուտաքարը։

Առողիկ կը յիշատակէ Նարեկայ վանքը, Կիրակոս Գանձակեցի՝ Հաւուց Թառը, որոնք հռչակ հանած էին «յերաժըշտութեան եւ ի գրաւորութեան»։

Կը յիշատակուին դեռ վանքեր, որոնց միաբանները Ս. Գիրք կը հաւաքէին, — ընդօրինակութեա՞ն նուիրուած էին թէ ընթերցասիրութեան, ինչպէս կը գրէ Առողիկ։

Վանքեր կային, նոյնպէս, որոնք ապաստաններ էին միայն՝ ի փառս Աստուծոյ, — միաբանները օթեւան կու տային ճամբորդներուն, ու «մինչեւ ի զգեստուցն իւրոց մերկանային զամենայն ի բաց յորժամ աղքատաց հանդիպէին»։

Զանց կ'առնեմ կուսաստանները, որոնք վանքերու ընդհանրական զարգացման, դպրեվանքերու ստեղծումին, մենաստաններու ապագայ յեղաշրջման տեսակէտով՝ դառնալու համար մտածման վառարաններ, կը մնան ամուլ հաստատութիւններ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

(1) Ունինք ուրիշ հոմանիշներ եւս։ Ֆրանսերէն հոմանիշներու կարգին՝պէտք է յիշել *պեկինած* բառը, որ յատուկ է պեղժ կուսանոցներու, ուր ուխտի ձեւակերպութիւն չի կատարուիր։ Ֆրանսերէն ժողովրդական բառ է *մութիէ*, որ կը ծագի *մոնասթէր* բառէն։ Վանականին կ'ըսեն *Ֆրոքար* եւ *փընայեռ*, նոյնպէս ժողովրդական։

(2) Թարգմանութիւն յունարէնէ՝ *մեթէր* = մայր, *փոլիս* = քաղաք, ուր կը բնակէր արքեպիսկոպոսը (*մետրոպոլիտ*)։ Այժմ՝ արքեպիսկոպոսարան։ Խորենացիի օրով, արդէն գործածական՝ այս բառը. «Մայրաքաղաքացն սպուդէից» (Գ. 49)։ Վերջին բառը, գործածուած նաեւ երկրորդ անգամ (Գ. 67)։ Ս. Մալխասեան ճիշտ գրած է բնագրի թարգմանութեան մէջ, սխալ՝ ծանօթութեան մէջ (տպ. Երեւան), Նոյն ձեւով՝ ճիշտ տպուած է բնագրին մէջ, սխալ՝ ծանօթութեան մէջ (Տպ. Գահիրէ)։ *Սպուդէ* բառը, յունարէն, որ տուած է *սթուտիոմ* լատիներէն, *էթիւտ* ֆրանսերէն բառերը, կը նշանակէ եռանդ ու փոյթ ցոյց տալ աշխատանքի մէջ։ Հայերէն փոյթ-փութալ բառը կու գայ հնդեւրոպական նոյն արմատէն (*Պուսպաք*)։ Ուրեմն քոյր բառեր են հայերէնը եւ յունարէնը։ Այս բառով ծանօթ էր կրօնական միաբանութիւն մը։ Միաբանները մէկ աշխատանք միայն ունէին, — առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, երեկոյէն մինչեւ առաւօտ՝ սաղմոս կարդալ ամէն ժամ, ոտքի վրայ՝ չքնանալու համար։ Հերթով՝ հանգիստ քանի մը ժամ։ Ասոնք կը կոչուէին նաեւ ակումիտ, յունարէն, որ կը նշանակէ չքնացող, միշտ արթուն, ինչպէս կրակը՝ Եսքիղէսի գործածած ձեւով, ինչպէս ծովը՝ Թէոկրիտէսի գործածած ձեւով։ Այդ անունը տրուած է նաեւ Մեսրոպ Մաշթոցի, թերեւս ատոր համար Կորիւնի ճիգը՝ ճգնակեաց, մենակեաց, սաղմոսասաց, չքնացող ներկայացնելու համար հայ դպրութեանց ռահվիրան։

(3) Մաքենոցի վանքին մասին խօսելով, Օրբելեան կը գործածէ *էգումենոս* բառը։ Վանքին անուան ծագումը կապ ունի՞ մաքի կամ մաքենի բառին հետ։ Առաջին առթիւ, «էգումենոս» բառին [...] խավանկը (յունարէն) ինծի յիշեցուց [...] մը։ Հայկազեան բառարանը, առկ[...] դիտել կու տայ թէ Օրբելեան սխալ գր[...] է այդ բառը, եւ կ'ուղղէ *եգոնոմոս* տնտես։ Երկրորդ տառը արդէն չի [...] պատասխաներ այդ բառին կազմութեան — ուրեմն կը սխալէր Հայկազեան. [...] դարեւ, Հայկազեան բառարանին մէջ [...] տայ *հեգեմոն* բառը՝ վերակացու [...] կութեամբ։ Նոյն այս բառը գործած[...] է Մակաբայեցւոց Բ. գրքին մէջ [...] *ԺԳ.* 24), — բայց իբրեւ անձնանուն [...] հասարակ բառ, կը վիճին բանասէր[...] թողունք այդ վէճը։ Այժմ ստոյգ է՝ սխալած չէ Օրբելեան։ Արդ, Ամատո[...] վարդապետ իր աշխատութեան մէջ գո[...] ծածած է *հեգումէն* բառը, — Օրբելեա[...] «*էգումենոս*» բա՞ռն է թէ այլ տարբ[...] կ'ուզէի իմանալ։

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԱՒԵՏԻՍ ԿԱՐԲԵՑԻ ԵՒ ԻՐ "ՊԱՐՍԿԱ-ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՈՒՂԵԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ"

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աւ. Կարբեցու «Ուղեգրութեանց» Նոր Ջուղային նուիրուած մասը տեղի [...] համայնքի 19րդ դարի 30ական թուական[...]ների պատմութեան համար ունի փաստա[...]կան մեծ արժէք։

Մէկ ամիս մնալով Բուշիրում, մի խումբ Նոր-Ջուղացի Հայերի հետ «Դիւկանվի» նաւով 15 օր լողալուց յետոյ Կարբեցի հասնում է Հնդկաստան։ Նրա առաջ[...] կանգառը եւ ծանօթութիւնը հնդկական հողի վրայ Պոնպէյ քաղաքն ու կղզին եղել։

Համառօտ նկարագրութիւնից անմիջապէս յետոյ Կարբեցին հետաքրքրական տեղեկութիւններ է հաղորդում նոյն ժողովրդի, նրա կենցաղի, սովորոյթների ու հաւատալիքների մասին։ Նա չի մոռացել տողեր նուիրել օտարերկրացու համար հէքեաթային հետաքրքրութիւն ներկայացնող Հնդկաստանի չքեղ բնութեանն ու կլիմային։

Աւ. Կարբեցին խօսում է նաեւ Պոմպէյի հայկական համայնքի եւ նրա կեանքի մասին։ Խօսք է եղել, թէ Պոմպէյի հայկական համայնքը 19րդ դարի 30ական թուականներին դեռեւս իր ծաղկուն շրջանն էր ապրում։ Այլ բան են ասում [...] կանատեսի բերած փաստերը։ Իրօք, երբեմնի հայաշատ եւ հարուստ համայնքում մնացել էին մի քանի հայ ընտանիքներ, որոնք իրենց գոյութիւնը հազիւ էին պահում պետական ծառայութիւնից ստացած չնչին միջոցներով։

Պոմպէյից 29 օր նաւարկելուց յետոյ Աւ. Կարբեցին հասնում է Կալկաթա. Կալկաթայում նրանց նաւը խարիսխ[...]

ԱՄԱՆՈՐԵԱՅ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԼՈՒՍՆԻ ՎՐԱՅ 196... ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ 1-ԻՆ

(Կատակ-երգիծաբանական մէկ գործողութեամբ)

ՍԻՏԱԼ — Անցնենք յառաջ։ Այրբենական կարգով ընկեր բանաստեղծ, ընկեր Ցակոբ, ընկեր Գուլումճեանի կենացը։ Խօսքը տանք իրեն։

ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ — Ես՝ «Դաստակ», «Վաստակ», «Զանգակ», «Բամբակ», «Վանդակ» սփիւռքահայ ներկայ քանեբեք եւ հրատարակելիք տասնհինգ թերթերու, ժամաթերթերու, օրաթերթերու, շաբաթաթերթերու, ամսաթերթերու, տարեգրքերու թղթակից...

ՇԻՐԱԶ — Ով որ յօղուած կը գրէ, էնիկ բանաստեղծ չէ...

ՍԻՏԱԼ — Այդ հարցը Լուսնի վրայ չէ, որ պիտի լուծուի, վէճերի տեղիք չտալու համար անցնենք Գրաշուին։

ԳՐԱՇԻ — Ընկերնե՛ր, ես հիմա աշխատում եմ մի գիտերաացիայի վրայ՝ «Մուխամադների ազդեցութիւնը Նարեկացու եւ Վահան Տէրեանի վրայ» թեմայով... Լուսնի վրայ գրեցի մի նոր քառեակ, որը մի նոր էջ է ինչպէս մեր քերթութեան...

ՁԱՅՆԵՐ — Կարդա՛լ, կարդա՛լ...
ԳՐԱՇԻ — Կարդում եմ.

Սեւանայ ծովն է աչքերիս առաջ,
Սիրուն նաւերը, ախ, միտս ընկաւ,
Գինու գավերը, տաղկած հաւե՛րը,
Միայն յաւե՛րը... ախ, միտս ընկաւ։

ՔՆՆԱԴԱՏ ՍԵՒ ԱԿՆՈՑՆԵՐՈՎ — Գունազարդուած է իրականութիւնը։

ՔՆՆԱԴԱՏ ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԱԿՆՈՑՆԵՐՈՎ — Գունազրկուած է իրականութիւնը։

ԷՄԻՆ — Ընկերնե՛ր, այստեղ ոչ գոյն կայ, ոչ իրականութիւն...

ՍԻՏԱԼ — Խնդրում եմ չնեղացնել լուսնային ազատութեան շրջանակները։ Զայնը պատկանում է Էմինին։

ԷՄԻՆ — (Կարդում է).
Ես մոնումենտ կանգնեցրի ինձ համար
դժուար մի դարում
Երբ կործանւում էր իմ շուրջը...

ՄԻ ՁԱՅՆ — Բայց դա Զարենցն է գրել։

ԷՄԻՆ — Ընկերներ, եկէք գոնէ Լուսնի վրայ կլեազաններով չզբաղուենք. Զարենցը, ինչպէս բոլորիդ յայտնի է, խօսել է իր մոնումենտի մասին, իսկ ես, ինչպէս տեսնում էք, խօսում եմ ի՛մ մոնումենտի մասին...

ԼԵՌ-ԿԱՄՍԱՐ — Կ'աղաչեմ, առանց մի խօսք, գէշութիւն մը կուզայ վրաս...

ՍԻՏԱԼ — Խօսք տանք Լեռ-Կամսարին։

ԼԵՌ-ԿԱՄՍԱՐ — Լուսնային եւ երկրային բարեկամներ։ Կեանքիս մէջ առաջին անգամ գրողներու հետ սեղան եմ նստած եւ կեանքիս մէջ առաջին անգամ ըլլալով պիտի խօսեմ. ասիկա երկրի վըրայ պատիվութիւն կը կոչուի։ Իմ երկրային մէկ իմաստուն քննադատը գիս կը մեղադրէ, որ ես «Պաղտասար աղբար», «Քաջ Նազար», «Երկիր Նայիրի» չեմ գրեր։ Ձեմ հասկնար, թէ ինչո՞ւ իր ժամանակին երկրաբնակ Արշէն Տէրտէրեանը չի մեղադրեր Նար-Դոսին, որ «Արտիստ» չի գրեր, կամ Շիրվանզադէին, որ «ցեցերի» վրայ չի հեծեր։ Ես անվաւեր մեռելներուն ազգային այբբենարանով կըրթեցի եւ վրիպած արցունքներով ծաղրեցի գրաբար մարդկանց եւ բնաւ աչք չեմ տնկեր ո՛չ Երուանդ Օտեանի թաղականին կնկան, ո՛չ Ստ. Զօրեանի «Գրադարանի աղջկան»։ Գալով պատիվութեանս, ատոր մէջ ճշմարտութիւն կայ. բայց իմ պատիվութիւնը աղնիւ պատիվութիւն է, ամբողջ Երկիրը լարած էր ուժերը՝ կոմունիզմ կը կառուցէ, որի՞ վրայ խնդալ, ինչի՞ վրայ խնդալ եւ ես, `որպէսզի չխանգարեմ, պատիվ եմ պահեր ինձ...

ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ — Հապա «Ոզնի՞»ն։

ԼԵՌ-ԿԱՄՍԱՐ — Ընկերնե՛ր, մեր «Ոզնին» ձեր գիտցած ոզնին չէ. մեր «Ոզնի»ն այնքա՜ն փոխուեր է, որ կարելի է մանուկներուն ձեռքը տալ, որ ժամերով խաղան հետը, այնքան փափուկ է, այնքան անվտանգ...

ՍԻՏԱԼ — Փակենք սա փափուկ [...] գիրը, Ծառուկեանին է հերթը։

ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ — Ընկերնե՛ր, ես երբ Հայաստանում եւ չեղայ Հայաստանում [...] բաներ տեսայ, որ չկար եւ շատ բան [...] սայ, որ կար... եւ այն, որ եղայ [...] չեղայ, եւ այն, որ չտեսայ կամ տես[այ]...

ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ — (Հնդկական [...] փիւսփիւլների հետ խաղալով) *Անդր[...]նի՛կ, մի քիչ պարզ խօսիր։*

ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ — Եւ այն, որ կը [...] կանաք, մոռացէք եւ յիշէք այն, որ [...]տի չհասկանաք։ Ես չվերջացուցի, [...] վերջացուցի... է՛յ, ջա՛ն, Երեւա՛ն...

ՍԻՏԱԼ — Տիկին Սիլվա Կապուտիկեան։

ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ — Երկու փոքրիկ [...]չակած քառեակ։ (Կարդում է)։

...Որդի՛ս, որդի՛ս ուր էլ լինես.
Լուսնի վրայ անգամ գնաս,
Թէ մորդ անգամ մտքից հանես.
Քո մայր լեզուն չմոռանաս։
... Ես լսում եմ անու ձայնդ
Կորչում է մէկ, խօսում, —
Ռուսերէն մի բառ անորոշ...

ՍԻՏԱԼ — Զայնը տանք Շահ-Բո[...]

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱ[...]

(Շար. — 2)

ձգում քաղաքի խոշոր նաւահանգստում, որը, նրա վկայութեամբ, կոչւում էր «Հայկական նաւահանգիստ»: Ինքնին հետաքրքրական է, որ Կալկաթայի նման խոշոր նաւահանգստային քաղաքներից մէկի հիմնական նաւակայանը կոչւում էր «Հայկական»: Յայտնի է, որ Հնդկահայերն ունէին մի քանի հազար թոն ջրատարողութիւն ունեցող առեւտրական նաւեր: Դրանցից յայտնիներն էին՝ «Գուսան Ջուղայի», «Հայկ», «Արամ», «Արգար», «Հռիփսիմէ», «Աննա Մարիա», «Յովսէփ Մանուկ», «Յովհաննէս Սարգիս» եւ ուրիշները, որոնք ղեկավարւում էին հայ ծովայիններով: Այդ նաւերը բնական է, պէտք է ունենային իրենց նաւահանգիստը, որը հէնց, հաւանաբար, հանդիսացել է «Հայկական նաւահանգիստը»:

Կարրեցին տեղեկացնում է, որ իր այցելած ժամանակ Կալկաթայում ապրելիս են եղել 60 հայ ընտանիքներ, որոնք գրեթէ բոլորն էլ «ի հարստահարութենէ տէնիրաւ եւ անօրէն Պարսից... պանդխտեալ են աստ»:

Ընդհանրապէս պատմագիտութեան մէջ քաղաքացիութիւն ունի այն սխալ տեսակէտը, թէ հայ գաղթավայրերում, յատկապէս Հնդկաստանում, Հայերը հիմնականում զբաղւում էին առեւտրով: Անառարկելի է, որ հայ գաղթավայրերում, յատկապէս Հնդկաստանում, եղել են խոշոր առեւտրականներ, նրանց մէջ եղել են համաշխարհային չրջանակ ունեցող խոջաներ, բայց դրանք հայ գաղթավայրերում ապրող բնակչութեան աննչան մասն են կազմել: Գաղթավայրերի հայ բնակչութեան մեծ մասը արհեստաւոր, գրասենեկային աշխատողներ, երբեմն ալ զինուորականներ են եղել: Այդ են ապացուցում Կարրեցու բերած արժէքաւոր փաստերը Հնդկահայ գաղութի կեանքից:

Կարրեցին այցելել է Կալկաթայի Հայոց Մարդասիրական ճեմարանը եւ լսել ճեմարանի աշակերտների քննութիւնները Հեղինակի վկայութեամբ, Հայկական ճեմարանի հայ աշակերտներից բացի, քննութիւններին մասնակցել են նոյն ճեմարանում սովորող մի քանի հնդիկ աշակերտներ: Ի միջի այլոց, Հայոց Մարդասիրական ճեմարանում հնդիկ երախաների սովորելու փաստը յիշում է նաեւ Գ. Լազարեւիչը իր «Ստորագրութիւն Կալիաթա քաղաքին» աշխատութեան մէջ.

Կարրեցու նոթագրութիւնից երեւում է, որ յիշեալ ժամանակաշրջանում Կալկաթայի հայ Մարդասիրական ճեմարանի յայտնի Հայոց դպրոցը իր ծաղկուն շրջանն էր ապրում:

Պարզւում է նաեւ, որ այդ ժամանակ գործում էր Մարդասիրական ճեմարանի հայկական տպարանը, ուր, դասագրքերից բացի, զանազան հայերէն գրքեր էին տպւում:

Աւետիս Կարրեցին յիշատակել է նաեւ Կալկաթայում հայկական աղքատանոցում ծրիաբար ապրելիս են եղել «աղքատք ի մեր ազգէաց», ինչպէս նաեւ օտարազգիներ: Կարրեցու բերած չափազանց հետաքրքրական այս փաստը մի անգամ եւս գալիս է հերքելու մեր պատմագրութեան մէջ տարածուած այն սխալ տեսակէտը, թէ հնդկահայ գաղութներում Հայերը գտնուելիս են եղել «հիանալի պայմաններում»:

Գործերը Կալկաթայում աւարտելուց յետոյ Խաչատուր եպիսկոպոս Աւետիս Կարրեցուն, մի քանի Հնդկահայերի հետ, 1834 թուականի Յունուար 17ին ուղարկում է այցի Դաքայի հայ գաղթականութեանը: Կարրեցին Պենկալիայի արքայանիստ այս քաղաքը պատկերելուց յետոյ տալիս է Դաքայի հայ համայնքի վիճակի նկարագիրը: Պարզւում է, որ երբեմնի հայաշատ Դաքայում Կարրեցու այցելութեան օրերին ապրում էր ընդամէնը 15 հայ ընտանիք, որոնցից «բազումք հազիւ գտանեն զմասնաւոր պիտոյս հանդերձի և կերակրոյ»:

Կալկաթա վերադարձի ճանապարհին Կարրեցին 20 օր մնում է Չեչրայում, որը ժամանակին նոյնպէս հայկական կարեւոր գաղթավայրերից մէկն է հանդիսացել:

Էջմիածնի պատուիրակութիւնն իր գործերը Հնդկաստանում աւարտելուց յետոյ, 1834 թուականի Դեկտեմբեր 12ին, «Կոռնուէլ» նաւով ուղեւորւում է Մատրաս, այնտեղից էլ՝ դէպի հայրենիք:

Թէ ե՛րբ է Կարրեցին հնդկական ուղեւորութիւնից վերադարձել Հայաստան եւ ի՛նչով զբաղուել, մեզ ոչինչ յայտնի չէ: Հաւաստի է միայն այն, որ հայրենիք վերադառնալուց յետոյ նրան նկարել է Էջմիածին այցելած ռուս ականաւոր նկարիչ Գագարինը:

Կարրեցու «Ուղեգրութիւնը» կարեւոր աղբիւր է ինչպէս 19րդ դարի սկիզբի Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի, այնպէս եւ այդ երկրների հայ գաղթավայրերի պատմութեան համար:

Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՊՈՒԼԿԱՐ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆ

ԽԵԼԱՑԻ ԳԻՒՂԱՑԻՆ

Յիսուս Քրիստոս ման կուգար երկրի վրայ՝ գիւղէ գիւղ եւ քաղաքէ քաղաք: Տասներկու աշակերտներն ալ միասին, չուքի պէս:

Օրին մէկը մտաւ գիւղ մը:

Հրաւէր հրաւէրի վրայ:

— Քրիստոս, մեզի հրամմէ:

— Յիսուս, մեզի հրամմէ:

Ունեւորները իրարու ձեռքէ կը խլէին Յիսուս Քրիստոսը, ու կը կերցնէին կը խմցնէին.

Աղքատ մարդ մըն ալ կար, որ կ'ուզէր ճաշի հրաւիրել Յիսուս Քրիստոսը, բայց ամբողջ ունեցածը՝ վառեակ մը եւ երեք քաշ ալիւր:

— Տնաչէ՛ն, ըսաւ իր կնկան, կ'ուզեմ ճաշի հրաւիրել Յիսուս Քրիստոսը: Շտապուէ խմոր չինէ ալիւրը, մորթեմ վառեակը, կանչեմ Յիսուս Քրիստոսը:

— Կամքդ թող ըլլայ, ըսաւ կնիկը:

Եւ գիւղին աղքատը հագուեցաւ, հաբուստի քալուածքով գնաց գտաւ Քրիստոսը: Խելացութիւն համարեցաւ, սակայն, հրաւիրել զայն առանձին, առանց աշակերտներուն, խորհելով որ չի բաւեր վառեակը, ոչ ալ խմորեղէնը:

Երեկոյին, Յիսուս գնաց աղքատին տունը: Տասներկու աշակերտներն ալ միասին:

Գիւղացին զարմացաւ, կնկան լեզուն բռնուեցաւ, — ի՞նչպէս պիտի կշտացնէին այդքան մարդ: Բայց երբ Յիսուս Քրիստոս տանը սեմէն ներս մտաւ եւ օրհնեց աղքատին բնակարանը, հրա՜շք, հացը շատցաւ գուշին մէջ, ապուրը, վառեակը, խմորեղէնը՝ սեղանին վրայ:

Կուշ ու կուռ կերան Յիսուս եւ տասներկու աշակերտները:

Այն ատեն, Ս. Պետրոս մօտեցաւ եւ գիւղացիին ականջին մէջ փսփսաց.

— Դմբօ՛, ժամանակն է, բան մը ուզէ:

— Բայց ուզելիքս ի՛նչ է չեմ գիտեր, ըսաւ գիւղացին:

— Դրախտին մէջ տեղ ուզէ, որպէսզի դրախտ երթաս՝ երբ մեռնիս:

— Տէ՛ր, մէկ նաճայ տեղ տուր ինծի դրախտին մէջ:

Եւ Յիսուս չնորհ ըրաւ, տուաւ:

— Դմբօ՛, ըսաւ Ս. Պետրոս, ուզէ՛, դեռ ուրիշ բան ալ ուզէ:

— Ի՛նչ ուզելիքս չեմ գիտեր:

Բայց յանկարծ միտքն ինկաւ որ խնձորի ծառ մը ունի պարտէզին մէջ՝ տանը եռեւ: Ցանկապատ չկայ, պահապան չկայ՝ երբ ինք աշխատանքի կ'երթայ: Խնձորը կը հասուննայ ծառին վրայ, բայց անցնողը կը փրցնէ հատ մը, ու մէկ հատ չի մնար տէրոջը:

— Տէ՛ր Յիսուս, ըսաւ ամչնալով, խնձորի ծառ մը ունիմ տանս եռեւ, բայց մէկ խնձոր չի մնար ինծի՝ մինչեւ որ հասուննայ: Շնորհ ընէիր արգելք մը գնէիր որ չգողնան խնձորներս:

Յիսուս Քրիստոս օրհնեց խնձորենին, որ աճի եւ առատ պտուղ տայ: Յետոյ գիւղացիին ուզածին պէս, յայտարարեց որ խնձորը փրցնել ուզողին ձեռքը փակի խնձորին, խնձորը՝ ծառին, ու ձեռքը չփրթի մինչեւ որ արտօնէ գիւղացին:

— Դմբօ՛, ուզէ՛, ուզելուն ժամանակն է, բայց չնորհքով բան մը ուզէ:

Գիւղացին կ'ամչնար, ու չէր գիտեր թէ ի՛նչ ուզէր: Մտածեց, մտածեց, միտքն ինկաւ խաղաթուղթերը, — ձմեռ գիշերները թուղթ կը խաղար իր կնկան հետ: Խնդրեց Քրիստոսէն, որպէսզի օրհնէ իր խաղաթուղթերը, այնպէս մը որ միշտ ինքն ըլլայ շահողը: Պետրոս ուժ տուաւ եւ Քրիստոս չկրցաւ մերժել, օրհնեց գիւղացիին ուզած ձեւով:

Յաջորդ առաւօտ գիւղացին ելաւ անկողինէն, առաւ խաղաթուղթերը եւ գնաց վարպետներուն մօտ: Խաղաց եւ չահեցաւ: Փորձով հաստատեց որ օրհնուած էին խաղաթուղթերը:

Է՜հ, երջանիկ էր այլեւս մեր գիւղացին:

Խաղաթուղթը օրհնուած, խնձորենին օրհնուած, դրախտին մէջ ալ տեղ ապահոված:

Բայց եւ այնպէս սիրտը շատ նեղուեցաւ՝ երբ, տարիներ ետքը, մահուան հրեշտակը եկաւ եւ ուզեց հոգին առնել:

— Բարեկա՛մ, հասա՞ւ սահմանուած ժամանակը, երթանք:

— Շնորհ ըրէ, անուշիկ հրեշտակս:

— Շնորհ չկայ, չ'ըլլար, պիտի գաս, եւ շուտ:

— Եթէ այդպէս է, կը խնդրեմ, բարեկամ՛, մէկ խնձոր ուտեմ, յետոյ կ'երթանք: Կը հաճի՞ս խնձոր մը քաղել, մէկ ինծի համար ու մէկ քեզի համար:

Ուրախօրէն հրեշտակը պարտէզ գնաց, ձեռքը բարձրացուց, վար քաշեց ճիւղ մը, բռնեց խնձոր մը որպէսզի փրցնէ:

Ոչ խնձորը փրթաւ, ոչ ալ... ձեռքը: Հրեշտակը կպչուած մնաց խնձորենիին:

Երկնաբնակը, նուազ ուշիմ քան գիւղաբնակը, սկսաւ աղաչել պաղատիլ ու չնորհ խնդրել:

— Շնորհ չկայ, ըսաւ գիւղացին:

Յետոյ աւելցուց, իբր թէ մեղքնալով.

— Մէկ պայմանով կ'ազատեմ քեզ: Քսան տարի կուտաս ինծի: Հոգիս կը ձգես ինծի, կ'երթաս, քսան տարի ետքը կուգաս:

Համաձայնեցաւ հրեշտակը: Ու թեւը ազատած, արագօրէն անհետացաւ: Քսան տարի ետքը եկաւ: Խնձորենիին նայեցաւ ծուռ-ծուռ, ըսելու համար թէ չի խաբուիր այլեւս:

Գիւղացին պատրաստուեցաւ, խաղաթուղթերը առաւ ու հետեւեցաւ հրեշտակին:

Երկինք չհասած, հարկ եղաւ անցնիլ դժոխքին դրան առջեւէն: Դուրս թափեցան սատանաները, յարձակեցան գիւղացիին վրայ, բռնեցին գիւղացիին ոտքերէն, իսկ հրեշտակը՝ թեւերէն: Սատանաները մէկ կողմ կը քաշէին, հրեշտակը՝ միւս կողմ:

Գիւղացին ըսաւ հրեշտակին.

— Վարձքդ կատար, հոգիս առիր մինչեւ հոս բերիր, հիմա ձգէ զիս սատանաներուն:

Հրեշտակը համաձայնեցաւ, լուծելու համար վրէժը խնձորենիին ճիւղէն կախուելուն:

Գիւղացին դարձաւ սատանաներուն եւ ըսաւ.

— Եկէք թուղթ խաղանք: Եթէ խաբուիմ՝ ձեր գերին ըլլամ: Եթէ խաբուիք՝ ձեզմէ մէկը գերի ըլլայ ինծի:

Նստան խաղացին: Առաջին խաղով՝ խաբեց գիւղացին ու սատանայ մը չահեցաւ գերի: Յետոյ մէկ սատանայ, երկու սատանայ, երեք սատանայ, տասներկու անգամ խաղացին եւ տասներկու սատանայ չահեցաւ գիւղացին:

Յետոյ առաւ սատանաները, չիտակ գընաց դրախտ: Տանկ-տանկ զարկաւ դրան:

Լսուեցաւ Ս. Պետրոսին բամբ ձայնը:

— Բա՛ց, բա՛ց կ'ըսեմ քեզի, ըսաւ գիւղացին: Եկողը ես եմ, գիտես որ տեղ ունիմ դրախտին մէջ, մէկ նաճայ տեղ:

— Մէկ նաճայ տեղը տասներկու հոգինոց տեղ չէ, միայն քեզի համար է:

— Դմբ՛օ, ըսաւ գիւղացին, մոռցա՞ր, ես միայն Քրիստոսը հրաւիրեցի, իսկ դուք բոլորդ եկաք տասներկու հոգի միասին: Ես տեղ տուի, դուն տեղ չե՞ս տար ինծի, ապերա՛խտ: Ահա փոխ-այցելութեան կուգամ տասներկու հոգիով:

Ս. Պետրոս պատասխան չգտաւ, չկըրցաւ բանալ խօսքին դուռը, եւ ստիպուեցաւ բանալ դրախտին դուռը:

Ուշիմ եղէք այսպէս, երբ օրը գայ՝ գիւղացիին ձեւով չարժեցէք, մի կլլէք ձեր լեզուն:

Եթէ, ճիշդ առանկ, պատահած չըլլար, չէր պատմուեր ձեզի:

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (172)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ.

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Ե.

Իր միտքը տկար եւ անհորիզոն, անկարող էր սակայն ըմբռնելու անոնց փոխադարձ վերաբերումին ամբողջ դառն եղերականութիւնը: Կոկիծը ցամքեցուցած էր իր հոգիին սլացքները: Բան մը սակայն յստակօրէն կ'ըմբռնէր — վասն զի տեսնել իրեն յստակօրէն բացատրած էր իր աղջիկը — թէ այդ տղուն խեղճութեան եւ անկումին պատճառը իր աղջիկն էր, որ սառով իր ալ խեղճութեան պատճառ եղեր էր: Ու տանջուող հետաքրքրութեամբ մը հիմա կը հետեւէր, հեռուանց, այդ տեսակցութեան: Սոֆի, ծնրադրած Համբիկի դէմը, չարունակ կը խօսէր, բռնած անոր աջ ձեռքը, իր հրայրքովը հրջապատելով զայն: Մերթ, տղան յուզման բուռն նշաններով, ու մէկէն ի մէկ կչտամբական, քանի մը բառ կը նետէր, աղջկան մաղնիսող նայուածքին տակ իսկոյն ջախջախուելու, հանդարտելու համար նորէն: Յետոյ յանկարծ Կիւլիւկ հանըմ տեսաւ որ տղան լալ սկսաւ, մինչ Սոֆի, ինքն ալ յուզուած, ծնրադրած ծունկերովը երեսը կը ծածկէր: Երկուքն ալ կը հեկեկային իրենց ցաւովը յափրշտակուած, զիրար մխիթարելու անկարող: Լուացարարուհին, առանց գիտնալու թէ ինչո՛ւ, ինքն ալ կուլար: Ու իր արցունքներուն մէջէն տեսաւ որ Սոֆի դարձեալ կը խօսէր տղուն, որ ա՛լ հանդարտօրէն, դէմքին վրայ տեսակ մը երանական ճառագայթումով մտիկ կ'ընէր անոր, կախարդուած:

Կածանին վրայ վերջալոյսի ստուերները կը թանձրանային քիչ քիչ, ու ձորակը մութով կը լեցուէր, երբոր Սոֆի եւ Համբիկ ոտքի ելան: Կիւլիւկ հանըմ տեսաւ որ, իջնող խաւարին մէջ անոնց իրանները իրարու փարեցան, ու յետոյ թափառաշրջիկին քամնելի տուեալը բաժնուեցաւ ու դահավիժօրէն անյայտ եղաւ լեռնէն վար, ձորակին ստուերներուն մէջ: Աղջկան վտիտ ու սլացիկ հասակը կը մնար հոն անշարժ, կարծես արձանացած: Մայրը, անձկագին, ձայնեց.

— Սոֆի՛. Սոֆի՛:

Աղջիկը սթափեցաւ ու մօրը քով վազեց:

Ու երկուքը միասին վեր ելան խորտուբորտ կածանէն, գիւղ մտան ուր լոյսերը վառուած էին արդէն: Մայրը չէր համարձակեր բան մը հարցնել իր աղջկանը՝ խորհրդաւոր տեսակցութեան մասին, անոր տրտմաթախիծ ու խոկուն երեւոյթէն արգիլուած:

— Հանըմը պիտի բարկանայ ուշանալուս, Սոֆի, դիտել տուաւ մայրը:

— Հանըմը՛, մրմռաց աղջիկը իր երազին մէջէն, հանըմը՛...

Ու չպատասխանեց:

Զ.

Այդ միջոցներուն, զարմանալի բան մը դիտուեցաւ Հ... գիւղին մէջ: Համբիկ, ձկնորս Թումբիկին տղան, որ երկու տարիէ ի վեր խենթի մը պէս ծովեզերքները ու լեռները կը թափառէր կիսամերկ ու բոկոտն, Համբիկ զոր ամէն մարդ գրեթէ բոլորովին մոռցեր էր, օրին մէկը Հ... գիւղին փողոցներուն մէջ տեսնուեցաւ, վրան գլուխը չէնք չնորհք. նոր ադուոր հագուստներ հագած, գլուխը ֆէս, մազերը կտրուած յարդարուած, ոտքերը նոր-նոր կօշիկներ, ու ինքն ալ առաջուան խոլոր մոլոր կերպարանքէն շատ հեռու, լուրջ ու գիտակից քալուածքով մը, կորովի երեւոյթ մը առած իր երկամեայ լեռնային թափառիկ կեանքէն: Շատեր վարանեցան զինքը ճանչնալու, իր ինքնութեանը հաւատալու, բայց վերջապէս առանկ փոքր շրջանակի մը մէջ անհատներու ինքնութիւնը ստուգել դժուար բան մը չէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Սուրէն Արք. անձամբ Ամման գացած եւ բողոքած է Վարչապետին, Արտաքին եւ Ներքին Նախարարներուն մօտ վանքին ներքին գործերուն իրենց միջամտութեան դէմ:

Պատկան իշխանութիւնները յայտարարած են թէ յարմար է որ Եղիշէ Եպս. վանք մնայ, առանց սակայն որեւէ ձեւով արգելք ըլլալու վանքին գործերուն բարւոք ընթացքին, յայտնելով միեւնոյն ատեն թէ Միաբանութիւնը ազատ է իր ընդհանուր ժողովը գումարելու յառաջիկայ 4 Ապրիլ երկուշաբթի եւ ընտրելու նոր Տեղապահ մը:

Պէյրութի «Ազդակ»ը Ապրիլ 6ին Երուսաղէմէն կը ստանայ հետեւեալ տեղեկութիւնները հեռաձայնով.—

Յորդանանի կառավարութիւնը մէկ ամիս յետաձգած է պատրիարքական ընտրութիւնը:

Միւս կողմէ, Յորդանանի կառավարութիւնը, երէկ՝ 5 Ապրիլին հրատարակած է հրամանագիր մը, որով պատրիարքական տեղապահի նախկին փոխանորդ Հայրիկ եպիսկոպոսը վերահաստատած է իր պաշտօնին մէջ: Այժմ պատրիարքարանի գործերը կը վարէ Հայրիկ եպիսկոպոս:

Ինչպէս յայտնի է, պատրիարքական Տեղապահ Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան, 1956ին Էջմիածին երթալէ առաջ, իբրեւ իրեն փոխանորդ նշանակած էր Հայրիկ եպիսկոպոսը, որ վանքի ներքին ծանօթ անցուդարձերուն հետեւանքով մեկուսացուած էր:

Ժան եւ Լեւոն Փափազեան եւ համայն ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ ազգականին՝

ԱՆԱՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 9ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի ժամը 11ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 Ռիւ Ժան Կուժոն), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Քոլոմպի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկ. Բարսեղ Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր և Տիկ. Ժագ Ֆրէս եւ զաւակները, մօտիկ ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ մամուլով իրենց անկեղծ ցաւակցութիւններով մասնակցեցան իրենց մեծ վշտին:

ՆՇԱՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ (15 Մարտ):

Այս տխուր առիթով Բ. Բարսեղեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ 10 Ն. Ֆ. Վիէնի Կապ. Խաչի դպրոցներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Մ. Մնայեանի ձեռամբ, Մարաշի Հայր. Միութենէն 250 Ն. Ֆ. ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան:

Պ. Գրիգոր Աճէմեանէ՝ իր թոռնիկին մկրտութեան առթիւ 10 Ն. Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ՝

ՄԱՅԻՍ 22 ԻՆ

×

Ապրիլ 17ին ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. Պարահանդէսը՝ Ալհամպրայի մէջ:

ԿՈՉ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը կոչ կ'ընէ Լիոնի եւ շրջաններու ազգայիններուն, Ս. Զատկի տօնական օրերու առթիւ, լայնօրէն բերելու իրենց նիւթական նուէրները, որպէսզի մեր եկեղեցին աւարտած տեսնելու երջանկութիւնը ունենանք փութով:

ՃՇԴՈՒՄ

Պ. Գրիգոր Աւագեան Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան նուիրած է ոչ թէ 10 Ն. Ֆ., այլ 100 Ն. Ֆ.: Իսկ Վալանսի մէջ անցեալ Դեկտ. 15ին Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ի նպաստ կատարուած հանգանակութեան 50 Ն. Ֆ. մասնակցողը Պ. Ալիքսան Խանձեանն է, ոչ թէ Աւետիս Էքմէքճեանը որ սխալմամբ յայտարարուած էր:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ԱՊՐԻԼ
MARDI 12 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8772 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4573

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐԷ
ԱՆՊԱՇՏՕՆ՝ ՊԻՏԻ ՓՈՐՁԷ ԶՕՐԱՑՆԵԼ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

★

Միջազգային ընդհանուր թոհուբոհին մէջ, խորհրդային փոխ-վարչապետ՝ Ա. Միկոյեանի Իրաք այցելութիւնը անշմարելի մնաց:

Միկոյեանի այցելութիւնը ճիշդ այն օերուն, երբ զօրավար-վարչապետ Քասըմ կ'աշխատի չէզոքացնել համայնավար կուսակցութեան ազդեցութիւնը ու միաժամանակ ամրացնել Արեւմուտքի հետ կապը, անշուշտ յատուկ նպատակ մը ունի:

Արդարեւ, Պաղտատի մէջ խորհրդային ցուցահանդէսին բացումը կատարելու միտումովթեամբ Միկոյեանի առաջարկը Մոսկուայէն եկաւ: Քասըմ հարկադրաբար ընդունեց, մէկը որ ինքզինք կը հրաւիրէր:

Խրուշչեւի աջ բազուկին «բարեկամական» այցելութիւնը կը զուգադիպի շրջանի մը ուր Քասըմ կ'աշխատի առջի ընել վերանորոգումի քաղաքականութիւն մը. Այս վերջինը կը փորձէ ոչ միայն չէզոքացնել եւ հրապարակէն դուրս քշել «ազնուական» նկատուած կազմակերպութիւնները (համայնավար եւ ուղեկիցները) այլ եւ մասնաւոր ճիգ կը թափէ հաստատելու եւ ամրացնելու Արեւմուտքին հետ կապը:

1959ին վարչապետը ձգտեւ կազմակերպել մաքրագործումներ: Մայիսէն սկսեալ «վտանգաւոր» տարրերը հանգստեան կոչուեցան, արգիլուեցաւ համայնավար ազդեցութեան ներքեւ գտնուող «ժողովրդային ոստիկանութեան» որ հրապարակ իջնէ. Գրաւուեցան իրենց մօտ գտնուող զէնքերը: Զօրավարը վստահելի տարրերով կազմեց հինգերորդ ջոկատ մը իսկ իր պիւտճէին ճիշդ մէկ երրորդը, այսինքն 33 միլիոն ոսկի տրամադրեց պաշտպանութեան նպատակներու:

«Ազատականութեան» անուղղակի օժանդակութիւն բերաւ Արեւմուտքը: Անգլիա զէնքեր տրամադրեց, իսկ կարգ մը անգլիական եւ ամերիկեան ընկերութիւններ յանձն առին ճարտարարուեստական կեդրոններ հաստատել:

Անհաւանական չէ որ Կրեմլինի «վարպետ հայը» իր պայուսակին մէջ հետը բերած ըլլայ նպաստաւոր եւ շահեկան առաջարկներ:

1959 Մարտին Քասըմ մերժեց ընդունիլ Պաղտատի եւ Մոսկուայի միջեւ բանակցութեամբ ընդունուած առեւտրական եւ տնտեսական գործակցութեան մը ծրագիրը որ մշակուած էր Մոսկուայի վարիչներուն եւ համայնավար Իպրահիմ Քուպայի միջեւ: Այս վերջինը այդ օերուն Ազգային Տնտեսութեան նախարարն էր Ցեղագային. Քասըմ զանցեց հեռացուց Քուպան:

Պաղտատ յանկարծ դժգոհ է Մոսկուայի տնտեսական օժանդակութեան պայմաններէն: 550 միլիոնի վարկը վճարելի է 2.5 առ հարիւր տոկոսով, 12 տարիէն: Պաղտատ դիտել կու տայ թէ Միացեալ Արաբ Հանրապետութեան մօտ խորհրդային վարկերը կը նախատեսէին 85 ռուբլի մէկ եգիպտական ոսկիի հաշուով փոխանակութիւն մը: Պաղտատ երեք անգամ աւելի պիտի վճարէ: Հաւանական է որ Քասըմ պահանջէ հաշուակցութեան նոր ձեւին մը, հաւանաբար 75 տինար 110 ռուբլիի արժէքով:

Անգլիա եւ Ամերիկա տրամադիր են զօրավիգ կենալու Քասըմի այս «նոր քաղաքականութեան»: Իրաք իր դիրքով Միջին Արեւելքի մէջ կարեւոր դիրք կը գրաւէ: Միկոյեան դիտէ այս պարագան:

× Պաղտատ հասնելէ քիչ ետք, Միկոյեան չորս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Քասըմի հետ: Տեսակցութիւն մը որ շատ սիրալիր եղած է, բայց որուն բնոյթը կը մնայ անծանօթ: Զանազան ուրիշ խօսակցութիւններէ ետք, Միկոյեան բացումը կատարեց խորհրդային ցուցահանդէսին:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾԻՆ

ԶՈՀ ԳԱՑԱԾ ԵՆ 26 ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ

●

Ինչպէս գրեցինք, Ապրիլ 1ին, հանրակառքի ծանր արկած մը պատահած է Պէյրութէն 20-25 քիլոմեթր հեռու, Պըհամտունի ճամբուն վրայ: Հայ Աւետարանական Բարձրագոյն վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը իր տարեկան պըտոյտէն վերադարձած միջոցին, հանրակառքերէն մին, որուն մէջ տեղ գրաւած էին 32 աշակերտներ, անակնկալ խանգարումի մը պատճառաւ արտըշաւ կ'երթայ եւ ուժգին կը զարնուի տունի մը եւ ջարդ ու փշուր կ'ըլլայ:

Ահաւոր եւ սրտաճմլիկ տեսարան մը կը պարզուի:

Հանրակառքին մէջ գտնուած ծաղկահասակ եւ կենսախայտ աշակերտներէն 26 հոգի, 12էն 19 տարեկան, իսկոյն կը մահանան, իսկ 10 հոգի ալ ծանր վիրաւոր վիճակի մէջ կը փոխադրուին հիւանդանոց: Դժբախտաբար այս վիրաւորներէն մէկ քանին եւս կ'աւանդեն իրենց հոգին հիւանդանոցին մէջ:

Աղէտը կայծակնային արագութեամբ տեղի ունեցած է ու այդ պահուն հոն գտնուող անցորդները սահմռկած մնացած են:

Ազատարար խմբակները շուտով հասած ու իրենց կարելին ըրած են:

Դէպքը մեծ յուզում եւ իբարանցում յառաջ բերած է Պէյրութի մէջ: Ծնողքներ, բարեկամներ եւ հայրենակիցներ դէպքին վայրը կամ հիւանդանոց փութացած են:

Լիբանանի պատմութեան մէջ ամէնէն ահաւոր արկածն է այս: Հրապարակի բոլոր խանութները ինքնաբերաբար փակուած են ի նշան սուգի:

Համաժողովրդական անհուն վշտի եւ հոգեկան խոր ցնցումի արձագանգը եղած են Լիբանանի երեք յարանուանութեանց պետերը ու այս առթիւ յայտարարութիւն-կոչով մը հրաւիրած են Լիբանանի մեր հայրենակիցները:

Ա) Ի յարգանս տարաբախտ սիրելիներուն ջնջել զատկական տօներուն առթիւ տեղի ունեցող բոլոր ընդունելութիւններն ու այցելութիւնները:

Բ) Մինչեւ Ապրիլ 24, հրաժարիլ ամէն կարգի խրախճանքներէ եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններէ:

Ապրիլ 2ին, կէսօրէ ետք Հայ Աւետարանական զերեզմանատան մատրան մէջ կատարուած է սրտաճմլիկ թաղման արարողութիւնը՝ տարաբախտ վեց երիտասարդ-երիտասարդուհիներու: Նոյն ժամուն Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, նախագահութեամբ Առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեանի, կատարուած է հինգ ուրիշ զոհերու տխուր արարողութիւնը: Մնացեալները թաղուած են կիրակի օր:

Երկուշաբթի, Ապրիլ 4, ժամը 9ին, Ծորճ Հայմարի, Հանրապետութեան Նախագահութեան Ընդհ. Քարտուղարը Անթիլիաս այցելած եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ին եւ արկածին զոհ գացող երիտասարդներու ծնողքներուն փոխանցած է Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ՝ Զօրավար Ֆուատ Շահապի ցաւակցութիւնները:

Օրէ Օրին

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Խանդավառություն և հաւատք: Երկու հիմնական, միևնոյն ատեն կենսական գործօններ, առանց որոնց ոչ մէկ համբային ձեռնարկ կարելի է գլուխ հանել, մանաւանդ երբ ձեռնարկը բացառիկ է ծևով, խորքով և յղացումով:

Արեւելքի մեր գաղութներուն համար զատկական տօները խանդավառութեան և հայկականութեան Շաբաթի վերածուած են շնորհիւ Արեւելքի մեր տղոց՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ին: Հոս՝ Եւրոպայի այս լոյս երկրին մէջ, այս երկրորդ տարին է որ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը քրիստոնէաշունչ Զատկուան տօնին կը պարգեւէ յաւելեալ փառք մը՝ Հայութեան դրոշմը:

Փառատօն: խանդավառութիւն և հաւատք:

Ապրիլ 16, Մարսէյլ: Ապրիլ 17, Լիոն: «Սիփան – Կոմիտաս» երգչախումբը ահիբը պիտի ստեղծէ մեր խանձուած սիրտերուն, առատօրէն զաղջ ու զուլալ ջուր՝ հայ երգին թովչութիւնը ցօղելու: Ներարկում մը՝ որուն այնքան պէտք ունինք, աւա՜ղ:

×

Պէսպիսուն և բովանդակութեամբ հարուստ յայտագիրը, երգչախումբին տարիներու փորձերը և վերջապէս խմբավար Աֆրիկեանին ճարտար ճաշակը կատարեալ յաջողութեան մը երաշխաւորութիւնն են:

Կոմիտաս, Ալէմշահ, Կանանչեան, Ալթունեան, Սաթեան, Աֆրիկեան և ուրիշներ, արժանաւոր շարքով իրենց տեղերը գրաւած են այս համերգին մէջ:

Կոմիտաս՝ հայ հանճարին սուզակը, որ կրցած է այնքան բեղուն խոյանքով թափանցել հայ ժողովրդական երգերուն, խաղին ու պարին անծանօթ այլ հարուստ ակը ու յայտնագործել՝ հայ երաժշտութեան հարազատ և վաւերական արուեստը:

Կալի Երգը՝ պարզութեամբ և ներդաշնակութեամբ կը պատկերացնէ հայ շինականին անխառն սէրը և պաշտամունքը հանդէպ հայրենի դաշտերուն և լեռնոտ կովերուն: Կալի երգ՝ հազարամեայ աղօթք, աշխատանքի և հացի քրտինքի:

«Մաղիկ էի», «Նազեր» և «Պճինկօ», Գ. Ալէմշահի երեք աղուոր ու գողտրիկ երգերը մէկ-մէկ գոհարներ են, իրենց տեսակին մէջ ու կ'արտացոլացնեն հեղինակին հոգին՝ նուրբ, թրթռուն և հարազատութեամբ անխառն:

Կանանչեանի «Շուշօ»ն, զուարթութեամբ զեղուն, նազ, խռովք և շարժում է:

Ալթունեանի և Սաթեանի երաժշտութիւնը պարուրուած է հայրենի շաղով ու շաղով:

Աֆրիկեան խմբավարը դեռ երիտասարդ, սակայն կը թուի թէ արդէն ըմբռնած է Կոմիտասեան երգին ազգային առանձնայատկութիւնները: Ազգային ոգին կը միացնէ արդիական շունչ և կշռոյթ:

Զայներու հարստութիւն մը կը բերեն, անշուշտ, մեներգողներ Աստղիկ Առաքելեան, Արա Սերոբեան և Մկրտիչ Պօղոսեան: Առաջինը՝ սոփրանօ, ունի հարուստ ննկարագրով ձայն, առատ ժողովրդական երգերու հարազատ մեկնաբանութեան: Երկրորդը՝ պարիթոն, թաւշային և առնական ձայնով: Երրորդը՝ թենոր, մեր զգայնութեան կը խօսի:

Զոյգ համերգներուն իրենց մասնակցութիւնը կ'ապահովեն Լիոնի և Մարսէյլի ձայնասփիւռի համանուագային նուագախումբերը:

×

Օ՜ն, հիմա ձայնը ձերն է: ՍԻՓԱՆի սարերու հերոս տղաք և ԿՈՄԻՏԱՍի թրթըռուն հնչիւններով զինուված աղջիկներ: Տարագիր այլ հայրենանուէր, պանդուխտ այլ հայրենակարօտ հայրենակիցներն են, որ ձեր երգերով և մեներգներով պահ մը կ'ուզեն փոխադրուիլ հայրենիք, վերյիշել և վերապրիլ յաւիտենական շունչը, օդովը և արեւովը Հայաստանի:

«Զիգ տու, քշի եզները, արա օ՛, ջան արա օ՛»:

Զիգ տուէք, տղաք, քշեցէք Հայոց եզները... ի սէր Արարատ սարին, ջան հայրենիքին:

ԺԻՐԱՅՐ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ եւ Քրիստոնեայ ժողովրդավարութեան *պարագլուխ Ժորժ Պիտօ տեսակցութիւն մը տուած է ամերիկեան* Նուիւյորք Փրէս *գործակալութեան: «Ալժերական Ալժերիա նշանախօսք մըն է որ չի տարբերիր Պըրթօն Պըրթանեէ մը կամ Ֆրանսական Ֆրանսայէ մը» չեչտած է Պիտօ անդրադառնալով Ալժերիոյ հարցին: Հասարակապետութեան մասին, Պիտօ ըսած է.— Մեծ բան չէ մնացած Ֆրանսական Աֆրիկէէն եւ ոչ մէկ բան Սահմանադրութենէն: Լրագրողը կը հարցնէ նաեւ թէ իր կարծիքով ի՞նչ է Խրուշչեւի այցելութեան հաշուեկշիռը. «30.000 նոր բաժանորդ* Իւմանիթէին*», կը պատասխանէ Պիտօ: «Ի՞նչ է ձեր կարծիքը տը Կոլի քաղաքականութեան մասին՝ Պոնի եւ Լոնտոնի հանդէպ» կը հարցնէ թղթակիցը: «Նախագահ տը Կոլի քաղաքականութիւնը շատ խորհրդաւոր է: Իր մտքերը երկար ժամանակաշրջանի մը համար են, որպէսզի կարելի ըլլայ նախատեսութիւններ ընել: Առաջին բանը զոր պէտք է գիտնալ այն է թէ Ֆրանսան ի՞նչ պիտի ըլլայ մինչեւ դարուն վերջը: Այս հարցը չունիմ ինծի, բայց կ'ըսեմ: Երբ ժողովուրդ մը կ'ուզեն առաջի դնել այնպէս պէտք չէ ընել որ ձայնասփիւռը, մամուլը եւ մնացեալը անոր խօսան որ երթայ պառկի»: Պիտոյի եզրակացութիւնը յոռետես է Ե. Հանրապետութեան ապագային համար:*

ՎԱՏԻԿԱՆԻ պաշտօնաթերթը Օսսեռվաթօռէ Ռոմանօ *կը գրէ թէ Խրուշչեւի այցելութիւնը Ֆրանսա եւ անոր ստեղծած հետաքրքրութիւնը մոռցնել տուին այն պայքարը զոր Խրշ. Միութիւնը կը տանի Եկեղեցւոյ դէմ:*

ԻՏԱԼԻՈՅ նոր վարչապետը՝ Թամպրոնի նոր դժուարութիւններ կ'ունենայ Ծերակոյտի վաւերացումէն ետք: Ծանօթ է որ նորակազմ դահլիճը միայն 7 ձայնի մեծամասնութիւն մը ունեցաւ (300 թեր, 293 դէմ): Թեր քուէարկած են 272 Տեմօքրիսթիանի, 4 ոչ-արձանագրուած եւ 24 նոր-ֆաշիստ: Ուրեմն շնորհիւ ֆաշիստներուն է որ Թամպրոնի յաջողած է, այս պատճառով նոր դահլիճին նախարարները (Տեմօքրիսթիանի) *կարգով կը հրաժարին: Դէմ քուէարկած էին՝ 140 համայնավար, 87 ընկերվարական, 18 միապետական, 18 ազատական, 17 ժողովրդավար ընկերվարական, 6 հանրապետական, 4 ոչ արձանագրուած եւ 3 բարձր-ատիժի:*

ԱՆՔԱՐԱՅԻ պատժական ատեանը մէկական տարի բանտարկութեան դատապարտեց վիպասան մը եւ լրագրող մը: Լրագրողն է՝ Ուլուսի *տնօրէնը (ընդդիմադիր) որ իր թերթին մէջ իբրեւ թերթօն հրատարակած է Ռըֆաթի Վէրէլի գործը՝ «Յամաճիկները», որ կը վտանգէ կառավարութեան վարկը, ըստ դատարանին:*

ՍԻՓԱՆԱՅ ՍԱՐԻՆ ՋԱՍՏՈՒԱԾԸ

Լոնտոնի կիսապաշտօն օրկանը, Թայմզ որուն համար կարելի է, անվարան, ըսել թէ աշխարհի ամէնէն արժանահաւատ ու հեղինակաւոր օրաթերթն է, վերջերս հրատարակեց յօդուած մը, Վանի մասին։

Անգլիացի ճամբորդ մը, մեր պատմութեան ծանօթ, կը պատմէ այդ յօդուածին մէջ թէ Կեդրոնական Դաշնագրի Կազմակերպութիւնը, ներկայիս, սկսած է հաստատել երկաթուղիի գիծ մը, որ պիտի կտրէ Վան քաղաքը ու պիտի հասնի մինչեւ Իրանի սահմանը։ Երբ գծին շինութիւնը վերջանայ, «Վանը պիտի ազատի իր յետամնաց վիճակէն, որուն մատնուած էր մինչեւ վերջերս եւ պիտի վերադառնայ բարգաւաճման նախկին օրերուն»։

Շահեկան ու հոգեցաւ տեղեկութիւններ կան «Թայմզ»ի յօդուածին մէջ։

Արդարեւ, ճամբորդը կը պատմէ թէ՝ 1915ին, Վան քաղաքը ունէր 100.000 բնակիչ, բայց այսօր ունի միայն 15.000 բնակիչ։ Այսինքն, իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեթրի վրայ՝ տասներմէկ հոգի։ «Բայց, նորէն, ժողովուրդը անգործութեան դատապարտուած է»։

Ճամբորդէն կը լսենք — եթէ արդէն չէինք գիտեր — որ Վանը ճարտարարուեստ չունի, թէեւ կը պատրաստուի կրագիւսի գործարան մը հաստատելու։ Վանայ գաւառին մէջ կ'ապրին ընդհանրապէս Քիւրտեր, «ծոյլ եւ բնաւորութեամբ դիւրագրգիռ», ժողովուրդ մը որ մաքսանենգութեամբ կը զբաղի։ Ե'ւ Քիւրտ, ե'ւ Թուրք, մինչեւ այսօր ալ «կը բնակին հողէ շինուած տուներու մէջ»։

Այս հատուկոտոր «լուրերէն» ետք, քիչ մը պատմութիւն՝ անգլիացի ճամբորդէն, որ, ենթադրաբար, որոշ տեղեկութիւններ ունի Հայոց պատմութեան մասին։

Ինք է որ կը հաւաստէ թէ «Վան, թերեւս ամէնէն աւելի կապ ունեցած է Հայերու հետ, որոնք Ուրարտացիներէն ետք, հաստատած են պետութիւն մը»։ Եւ այս պետութիւնն էր որ, «ամէնէն առաջ, Քրիստոնէութիւնը յայտարարեց պետական կրօնք»։

Ու հիմա, արդէն պատմագէտ Անգլիացիին դգայացո՛ւնց յայտնութիւնը՝ արար աշխարհին.

—Հայերը, ինչպէս գիտենք, աւելի ուշ, բնաջինջ եղան աշխարհի այդ մասէն... Եւ մռայլ ու խոպան շրջան մը, Վանայ Բերդին ստորոտը, Հայերու նախկին շրջանը ունի սարսռազդեցիկ պատմութիւն մը...

Ցետոյ.

— Հայերը շինարար ժողովուրդ եղած էին, իրենցմէ առաջ Ուրարտացիները... Վանայ շրջանին գոհարը, Ժ. դարու հայկական եկեղեցին է Աղթամարի կղզիին վրայ... Այս եկեղեցին շինած է հայ թագաւոր մը, Արծրունեաց արքայական ցեղէն...

Անգլիացի ճամբորդը ցաւով կը գրէ հետեւեալ տողերն ալ.

— Գտնիկ եկեղեցին, որուն բոլորտիքը կը թեւածեն թռչունները, հաւանաբար լքեալ վերջին մասնիկը ամայացած Հայաստանի...

Այս սրտաճմլիկ պատկերէն շատ աւելի պերճախօս է ճամբորդին յաջորդ պատմութիւնը։

— Վանայ մօտ կայ Սիփան Սարը, 14 հազար 500 ոտք բարձրութեամբ։ Քիւրտ նաւավարները կը հաւատան որ երբ Սիփանայ Սարին կատարը տեսնուի թռչունի մը փետուրը, պէտք է Վանայ Ծովէն հեռանալ... Որովհետեւ այնտեղ կ'ապրի չաստուած մը, որ եթէ մարդ տեսնէ Վանայ Ծովուն վրայ, փոթորիկ մը կը պայթեցնէ եւ ջուրերուն մէջ կը խեղդէ զայն...

Ծանօթ չենք ճամբորդին ինքնութեան, բայց համոզուած ենք որ ան ալ կը պատկանի այն դիւանագէտներու փաղանգին, որուն զինուորեալները թռուցիկ ակնարկ մը միայն կը նետեն հայ ժողովուրդին պատմութեան վրայ եւ վախով, դողով — զգուշութեամբ եւ խոհեմութեամբ — կ'արտայայտուին մեր մասին, երբ վերադառնան մեր հայրենիքին ճամբաներէն։

Ամէնէն անաչառ անցորդն ալ — երբեմն հնախոյզ, երբեմն հասարակ զբօսաշրջիկ — հաշիւով կը բանայ իր բերանը, որպէսզի չխոցէ սիրտը հաւատարիմ զինակցին...

Լօզանի դաշնագրին կնքումէն ետք, ոչ մէկ Արեւմուտքցի քաջութիւնն ունեցաւ պատմելու մեր Ողիսականը իր ամբողջութեամբ։ Առանց դիւանագիտական հաշիւներու։

Նորութիւն չկայ պաշտօնաթերթին պատմութեան մէջ, գոնէ մեզի համար։

Մենք չորս անգամ տասը տարի է կը պատմենք Արեւմուտքի քրիստոնեաներուն թէ իրենց դաշնակիցը, իրենց հաւատարի՛մ ու ՑՆՑԲլՄէՆ զինակիցը, անպատիմըն է վերածեր Վասպուրականն ալ, Հայկական Բարձրաւանդակին մնացեալ շրջաններն ալ։

Կը պատմենք իրենց որ երէկուան ծիծղուն պարտէզը, որուն ածուները կ'ոռոգէր հայ շինականին քրտինքը, այսօր ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ամայացած դաշտ մը, ուրկէ բազէներն ու անղղերն անգամ հեռու կը փախչին։

Այո, Վան քաղաքը իր Այգեստանով, երէկ — 1915ի եղեռնէն առաջ, ունէր տասնեակ հազարներով բնակիչ՝ Հայ, — բայց այսօր, ունի միայն քանի մը հազար բնակիչ՝ Թուրք եւ Քիւրտ։

Երէկ, Հայաստանեայց աշխարհը իր Վաներով, իր Տարօններով, իր Մուշերով, իր Կարիններով դրախտավայր էր, որովհետեւ այնտեղ էր հայ ժողովուրդը՝ շինարար եւ աշխատասէր։

Երէկ, Արարիչին շունչը կը յածէր այդ դրախտավայրին վրայ։ Այսօր, սարսափը դեւերուն։

Բայց ի՞նչ պատահեցաւ որ Հայոց աշխարհը այլափոխուեցաւ այդպէս, մէկ արշալոյսէն միւսը։

Ծփուող մը անցաւ անոր ճամբաներէն, այն օրերուն, երբ հայ ժողովուրդին «բարեկամ»ները իրար կը յօշոտէին Եւրոպայի մէջ՝ յանուն կայսերական անիմանալի շահերու։

Եւ երբ համատարած սպանդէն ետք, ժամանակը հասաւ հաշիւ պահանջելու ոճրագործ ազգէն, հայ ժողովուրդին «բարեկամ»ները լքեցին զինքը։

Աղթամարի եկեղեցիին հազարամեայ պատերուն շուրջը թեւածող թռչունները թերեւս մեր պատմութիւնն է որ կը պատմեն օտար անցորդին։

Բայց ո՞վ է այս չաստուածը որ փոթորիկ կը պայթեցնէ Վանայ Ծովուն վրայ, երբ փետուր մը իյնայ Սիփանայ Սարին կատարը...

Հայոց Աստուածը չէ՞ ան։ Հայոց վրիժառու Աստուածը։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

«ԳԱՅԻԱՆԷ» ԱՌԱՋԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

Արեւելեան եւ Արեւմտեան Գերմանիաներու քաղաքական հակամարտութեանց բերմամբ, մշակութային յարաբերութիւններն ալ կը տուժեն եւ Գերմանիոյ երկու մասերուն մէջ, իրարմէ տարբեր զարգացում մը կը ստանան։ Փոխ-այցելութիւններու պակասը պատճառ կ'ըլլայ որ գերմանական երկու երկրամասերը անծանօթ մնան մէկը միւսին յառաջդիմութիւններուն։

Բացառիկ երեւոյթ մըն է Արեւելեան Պերլինի պետական օփերայի պարախաղի խումբին Միւնիխ գալը, ներկայացնելու համար երեք պարախաղեր — Գայիանէ՝ Արամ Խաչատուրեանի, Կարապներու լիճը՝ Չայքովսքիի եւ Նոր Ոդիսականը՝ Ալպերթ Գուրզարտի։ 210 դերասաններ եւ նուագածուներ (այս վերջինները Հորստ Շթայնի ղեկավարութեամբ) 30 Մարտէն մինչեւ Ապրիլ 5, իրենց արուեստը ցոյց տուին Միւնիխի հասարակութեան՝ Տօյչես Թատրոնի մէջ։

Առաջին ներկայացումը՝ 30 Մարտին, Արամ Խաչատուրեանի «Գայիանէ»ն էր։ Նորութիւն մը ոչ միայն Միւնիխի, այլեւ ամբողջ Արեւմտեան Գերմանիոյ համար։ Ասով պէտք է բացատրել ներկայացումը կանխող մեծ հետաքրքրութիւնը եւ տեսակ մը ջղային սպասումը՝ տեսնելու համար բոլորովին նոր այս պարախաղը, գործը մեկնարկող պարողները։

Խաչատուրեանի դաշնակի քոնչերթօ... «Գայիանէ»ի քաղուածքները եւ կարգ ... ուրիշ գործեր անծանօթ չէին, բայց ... րիչ է մասնակի նուագը լսել, ուրիշ ... ղարուեստական վայելք է ամբողջ կտոր... տեսնել։

Նախանուագը հայկական եւ կովկա... եան եղանակով շաղախուած արդիւ... կան համանուագ մըն է, ուր ճարծես եր... բեմն ձայները մեր գիտցած ներդաշնա... կութեանց օրէնքներուն չեն հնազանդիր, բայց ի վերջոյ կուգան կազմելու բացա... ռիկ տպաւորութիւն մը ձգող ամբողջու... թիւն մը։

Առաջին պատկեր

Վարագոյրը կը բացուի տեսարանի ... վրայ, որուն կը տիրապետեն փոքր ... Մեծ Մասիսները՝ ձիւնապատ գագաթնե... րով, մուգ մշուշ մը պատած է լեռներ... մէջքը, իսկ Արարատեան դաշտը ծած... կուած է բամպակի անսահման դաշտե... րով։ Շուտով բեմը կը լեցուի 40-50 պա... եւ այր պարողներով, հայկական տարազ... ներով. ամէնքը՝ մէկ-մէկ կողով ձեռ... ձեռնին՝ լեցուն բամպակի հունձքով...

Բամպակի կոլխոզին մէջ է եւ Գայիանէ... իր աշխատանքի ընկերներուն հետ, ու... րախ կը տօնէ հունձքի տօնը։ Իր ամու... սինը սակայն, Գիկօն, գինով վիճակի մէ... կուգայ եւ Գայիանէի ծնողքը հաղիւ ... յաջողին զինքը հանդարտեցնել եւ ... ռացնել։ Գայիանէ տխուր է եւ երբ կը ... խողի վերակացուն՝ Կազաքով կուգա... քննելու հունձքին արդիւնքը, Գայիանէ... կուտայ կարմիր վարդ մը։ Ուրախութե... պարերէն ետքը, ամէնքը կը մեկնին ... րունակելու իրենց աշխատանքը՝ դաշտե... րուն մէջ, եւ Գայիանէն կարմիր վարդ... կը պարէ մտամոլոր։

Երկրորդ պատկեր.— Գայիանէ իր տու... մէջ՝ ընկերուհիներով նստած կորզ... շինեն։ Սենեակին մէկ անկիւնը օրօր... մը կայ, ուր Գայիանէին զաւակը կը ... նանայ։

Երբ ընկերուհիները կը մեկնին, Գա... յիանէ իր քովը կը պահէ եղբայրը՝ Ա... մէնը։ Ահա Գիկօն, որ նորէն գինով ... գայ տուն, Գայիանէն կը համերաշխ... երկու այրերը եւ Արմէն կը հեռա... սիրտը հանգիստ։ Բայց հազիւ այր եւ ... առանձին են, Գիկօ կը սկսի պարծե... ծել իր կինը։ Գիկօ, ի վերջոյ կը ... նայ տեսնելով որ փոքրիկը արթնցած...

Գայիանէ կը հանդարտեցնէ փոքրիկը ... բօրոցին մօտ նստած եւ յետոյ կը ... նայ։ Գիկօն կը մտնէ եւ տեսնելով ... մարդ չկայ սենեակին մէջ, ներս կը ... չէ երեք օտարականներ որոնց ծանօթ... ցած է քաղաքին մէջ։ Ասոնք, դրամով ... համոզեն Գիկօն որ կրակ ձգէ կոլխո... բամպակի շտեմարաններուն մէջ։ Գայ... նէն լսած է խօսակցութիւնը եւ կը փոր...

ԱՄԱՆՈՐԵԱՅ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԼՈՒՍՆԻ ՎՐԱՅ
196... ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ 1-ԻՆ

(Կատակ-էէքետ մէկ գործողութեամբ)

ՇԱՀ-ԲՈՆ.— Սեղանակիցնե՛ր, նախ նախ պիտի ասեմ, որ բարի էք եկել մեր Լուսնի վրայ։ Այո, ես այստեղ ինձ ըզգում եմ ինչպէս իմ տանը, որովհետեւ մեր ախպէր տղերանցից Ժիւլ-Վէռնի, Ուէլսի, Կամէլ Ֆլամարիոնի հետ մենք այստեղ շատ չչէր ենք ջարդել եւ իմ նոր վէպի նոր հերոսը, Ջեստերտոն Մակդէպոլօ Գանտապոլոսը... Լուսնակլա՛րայ, քոյրիկ ջան, մի լուսնառօդով դվայնոյ լուսնասուրճ հասցրու...

ՍԻՏԱԼ.— Լաւ, ընկեր Շահ-Բոն, դուն սուրճ խմէ, մենք լսենք ընկեր Շիրազին։

ՇԻՐԱԶ.— Թէ չէք ուզէ, չեմ խօսէ։

ՁԱՅՆԵՐ.— Կ'ուզենք, կ'ուզենք...

ՇԻՐԱԶ.— Հըրը ինչո՞ւ ծափ չէք տայ ... (ծափեր) Հըրը էս Լուսնի պճճի-մճճի աղջիկներ ինչի՞ ծափ չեն տայ... Շիրազին չե՞ն ճանչնայ։ Ես իմ հողու երկրնքին հազար լուսին եմ մորթէ ու էնոնց միջից դուրս ժայթքած արեւի լուսով Մասիսի կատարներն եմ ոսկեզօծէ...

ՔՆՆԱԴԱՏ ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԱԿՆՈՑՆԵՐՈՎ.— Հզօր, չտռաչուն պատկեր...

ՔՆՆԱԴԱՏ ՍԵՒ ԱԿՆՈՑՆԵՐՈՎ.— Ցրնդաբանութիւն՝ ազգային սահմանափակութիւն ափաշկարայ սիմպտոմներով։

ՇԻՐԱԶ.— Քննադատները փնթփնթան կը։ Թող փնթփնթան։ Անմահ Ֆիրդուսին, որ լաւ բաներ ունէր, ըսեր է, պոէզիան, ըսեր է, մի ծաղկաստան-բուրաստան է, ըսեր է, իսկ քննադատները ղառղառներ են, ըսեր է...

ԳԵՂԱՄ ՍԵՒԱՆ.— Բայց Ֆիրդուսին այդպիսի բան չունի...

ՇԻՐԱԶ.— Ձեր Ֆիրդուսին չունի, մեր սովետական Ֆիրդուսին ունի։ Մեռնելուցս յետոյ նո՞ր պիտի գլխի ընկնէք, որ Ֆիրդուսի եմ։

ՍԻՏԱԼ.— Սառը պատերազմի բարակ հովերուն վերջ։ Խօսք տանք ընկեր Գեղամ Սեւանին, նոյն Ստեփանոս Կուրտիկեցու վկայութեամբ ծնուած Պոլսում, 1926 թուականին, հեղինակ «Ագռաւները թառեցան»...

ԳԵՂԱՄ ՍԵՒԱՆ.— «Սեւ ծովը նոյնն է միշտ», «Նահրէն ոսս Պէյրութ», «Կանաչ անապատ», «Մոդեռն հէքեաթ», «Բիւրեղեայ դղեակ» գրքերու...

ՍԻՏԱԼ.— Գեղամ Սեւան, որը կղզի էր, թերակղզի դարձաւ, բայց յոյս կայ, որ մի օր...

ԳԵՂԱՄ ՍԵՒԱՆ.— Հայր ցամաքի պիտի վերածուեմ։ Տաղանդաւոր եմ։

ՍԻՏԱԼ.— Պարոյր Սեւակին է խօսքը։

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ.— (Կարդում է) —

Ես զանգակատուն – զանգակատուն
Քառասունհինգ ղօղանջների, —
Թող ղօղանջի քառասունվեց...
Այն, որ սրտի արնով սնուեց...
Սնուեց, գնուեց, ծնուեց, զինուեց
Ու գէօրգագէօր մի տղունկի
Վզին մզած ու զզզզուած
Մազակալած մի նամակի
Հավուզի մէջ հագ ու նազով
Ու գազրելի իր տարազով...
Ու աւազով, աւազանով,
Գազաններին գաւազանով,
Վազանների խարազանով,
Թացը չորից զանազանող...

ՍԻՏԱԼ.— Վերջացա՞ւ, թէ պիտի շարունակուի...

ՍԵՒԱԿ.— Կ'ուզէք՝ վերջացնեմ, կ'ուզէք՝ մի շաբաթ շարունակեմ...

ՍԻՏԱԼ.— Վահէ Վահեան... Աչահուր Գրիգորիսի վկայութեամբ սփիւռքահայ գրականութեան սակաւաթիւ երջանիկներից մէկը, որը ծնուել է 1907 թուականին, իբրեւ Սարգիս Ապտալեան։ Փոքրիկ Սարգիսը այնքան գեղեցիկ է եղեր, որ տեսնողները հիացեր են եւ «վա՛հվա՛հ» բացականչեր են։ Ասկէ ալ՝ ապագայ բանաստեղծին ծածկանունը՝ Վահէ Վահեան։

ՎԱՀԷ-ՎԱՀԵԱՆ.— Կը հաստատեմ, ատենօք գեղեցիկ էի։

ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ.— Դու հիմա էլ գեղեցիկ ես, Վահէ ջան։

ՎԱՀԷ-ՎԱՀԵԱՆ.— (Երազուն) Լուսնի վրայ...

ՍԻՏԱԼ.— Մեր ամանորեայ հաւաքոյթը մօտենում է իր բարի վախճանին։ Հաւաքուեցինք, խօսեցինք, քիչ-շատ իրար հասկացանք։ Ինչ կը վերաբերի ինծի, ես կը խոստանամ թողնել բանաստեղծութիւններ գրելը, եթէ ինծի միշտ նախագահ եւ թամադա ընտրէք ... հակեանէն յետոյ ամենատարիքո... եմ։ Ես արդէն Հրաչեայ Քոչարի եւ ... Պատրիկ-Սելեանոսի վկայութեամբ ... չաղիր բացայայտել եմ պատմուե... ծալքերը եւ ճարտարօրէն՝ անցեալը ... ցրել եմ ներկային եւ ներկան հեռա... մինչեւ մարդկային հասարակութե... լուսաւոր գալիքը։ Աւելին չեմ ու... Պիտի յայտնեմ, որ ռադիօ-շղթայի... նենք Շահան Շահնուրէն, Զաւէն Եր... մէլեանէն, Բենիամին Նուրիկեանէն ... հէ Հայկէն, Մարի Աթմաճեանէն եւ ... պէս ընդունուած է ըսել՝ ուրիշներէ... րոնք Արուսեակի վրայ ընկած են ... փաղեանի «Օթէլլօ»ն նայելու համա... Տեղ կը հասնեն ուշացումով։ ... տեղ, դուն վերջացուցի՞ր։

ՀԱՄԱՍՏԵՂ.— (Աղօթում է) «Տուր ... իմաստութիւն, տէր, որ մտերմանա... եսի հետ, սիրեմ իմ անձը»։

ԼԵՌ-ԿԱՄՍԱՐ.— Ի՞նչ պատա... սա զավալլըու մարդուն, «Գիւղի»... ձրեւ»ի հեղինակին...

ՀԱՄԱՍՏԵՂ.— «Ծովի ջրերը կէ... յաւաններու պէս թանձր, ինչպէս դէ... ներ, որոնց երկարութիւնը 50 կա... էր, կ'որոտային ամպերու նման, իր... վրայ կը յարձակէին ու անոնց աչ... կանաչ բոցեր կը ծխային...»։

ՁԱՅՆԵՐ.— Խեղճ մարդ, խեղճ ...

ԼՈՒՍՆԱՎԱՐԱԳՈՅՐ ... ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀ...

(3 եւ վերջ)

տարհամոզել իր ամուսինը, բայց ան կը ծեծէ զինքը եւ վրան դուռը կղպելով կը հեռանայ:

Երրորդ պատկեր.— Քրտական լեռնային գիւղ մը: Արմէն կը սիրէ ծամայի աղջիկը՝ Այիշան, բայց երիտասարդ քիւրտ մը խանդոտ է: Ծամալ կը յաջողի երկու ոսոխները բարեկամացնել: Իսկոյն քիւրտերը լեռներուն մէջ կը տեսնեն երեք օտարականները. կասկածելով, զանազան ձեւերով վար կը դնեն զանոնք:

Վարը՝ դաշտին մէջ, թամպակի շտեմարանը կը վառի: Կազակով կ'ենթադրէ թէ երեք օտարականները պէտք է հրձիգները եղած ըլլան եւ կը ձերբակալէ զանոնք:

Չորրորդ պատկեր.— Գիկօն է հրձիգը: Ծածկելու համար իրականութիւնը, ինքը լուր կուտայ եւ ինքը կ'աշխատի մարել: Սակայն դիտաւորեալ կերպով կը դըժուարացնէ մարելու աշխատանքները: Կազակով կուգայ, կը կազմակերպէ եւ կը մարէ կրակը: Գայիանէ, որ ազատած էր իր ծնողքին կողմէ, կը դատապարտէ իր ամուսինը: Միւս երեք օտարականներուն հետ երես երեսի բերելով կը հաստատուի յանցանքը: Առանձին են հիմա Գայիանէն եւ Կազակովը: Սէրը կը կապէ զիրենք:

Հինգերորդ պատկեր.— Տարիներ անցած են: Վերաշինուած է թամպակի շտեմարանը եւ թամպակի նոր ցանքին առթիւ կազմակերպուած է տօնախմբութիւն մը: Կովկասեան ազգեր, Ռուսեր, Ուկրայնացիներ հեռուներէն կուգան իրբեւ հիւր՝ իրենց նուէրներով եւ բարեմաղթութիւններով:

×

Գրեթէ երեք ժամ տեւող այս կտորը ներկայացուեցաւ միայն պարերով եւ նուագով. Զարմանալի ճշգրտութեամբ եւ բնական կերպով կը ներկայացուէին հայկական եւ կովկասեան պարերը: Կատարեալ ֆոլկլորային պատկեր մը մեր երկրէն եւ Կովկասէն: Հիւսուած սեւ մազերը, երկար ճերմակ շղարշները, գլուխի թասակները եւ ոսկիները, կուտային ճըշգրիտ պատկերը եւ կը ստեղծէին ֆոլկլորային մթնոլորտը: Այդ պարողներուն մեծ թիւը եւ անոնց առոյգ շարժումները՝ ժողովրդական տօնի մը տպաւորութիւնը կուտային:

Ծափահարութիւններ եւ կրկնութիւններ ցոյց տուին, որ հասարակութիւնը լաւ տպաւորութիւն կրած էր ներկայացումէն: Անշուշտ ծափերը նուիրուած էին նախ եւ առաջ պարուհիներուն եւ՝ պարողներուն: Բեմադրիչ տիկինը, Լիլօ Գրուբեր, եւ նուագի վարիչը, Շտայն, ծափերու մէջ բեմ հրաւիրուեցան, որով եւ կտորին նուագը եւ քորեոկրաֆին եւս արժանացան պատուի:

Միջազգային Միւնիխ քաղաքին մէջ Խաչատուրեանի «Գայիանէ»ն շարժման մէջ դրած էր ոչ միայն Գերմանացիները, այլ եւ Հայերը, Կովկասցիները եւ բազմաթիւ օտարականներ:

×

Ներկայացումէն ետք առիթ ունեցայ ուրիշ Հայերու հետ միասին խօսելու Տիկին Լիլօ Գրուբերի, Կանակովսկիի, ինչպէս նաեւ Գայիանէի, «Այիշէն» եւ «Գիկոյին» հետ, որոնք շատ ուրախացան լըսելով Հայերու անկեղծ գովասանքը իրենց պարերուն մասին:

Տիկին Լիլօ Գրուբեր մեր հարցումին պատասխանելով ըսաւ թէ երկար ատեն ուսումնասիրած է մեր երկրին սովորութիւնները, արտայայտութեանց ձեւերը Մոսկուայի Ֆոլկլորեան դպրոցին մէջ եւ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուցած է որ իր պարուհիները նազանքով պարեն եւ ձեռքերու շարժումները խիստ չըլլան, եւայլն: «Շատ դժուար էր և երկա՜ր աշխատանքի կարօտ, ըսաւ, բայց հիմա արդէն շատ լաւ ըմբռնած են պարողները ձեր երկրին հոգեբանութիւնը»:

Ինչպէս խումբին գործակատար Գ. Մոռզէն իմացանք, նախատեսուած էր որ Արամ Խաչատուրեան ներկայ ըլլար ներկայացման, բայց Փարիզի իր ժամադրութիւններուն փոփոխութիւնները արգելք եղած էին անձամբ գալու: Անոր փոխարէն հեռագիր մը ղրկած էր խումբին:

«Գայիանէ»ն Փարիզի մէջ ներկայացնելու ծրագիր մը ունի Պերլինի պետական օփերայի վարչութիւնը: Ցարդ կարելի չէ եղած երթալ հոն: Բայց կը յուսան, որ տարւոյն վերջը՝ Դեկտեմբերին, կարելի ըլլայ Փարիզ ալ խաղալ «Գայիանէ»ն:

Այս գրութիւնս ամբողջական եղած պիտի չըլլար, եթէ երկու խօսք չըսէի ներկայացման յայտագրին մասին: Անոր մէջ ոչ միայն տրուած է նիւթը մանրամասն, պատմութիւնը, այլ եւ տրուած է Խաչատուրեանի նկարը, Դիմիտրի Շոստակովիչի հետ: Նաեւ կենսագրական նոթեր «Գայիանէ»ի հեղինակին մասին: Ասկէ զատ էջ մը նուիրուած է Խ. Հայաստանի, «Ճամբորդութիւն մը Խ. Հայաստանի մէջէն» վերնագրով եւ դրուած է Հայաստանի փոքրադիր քարտէսը: Պարերու երեք յատկանշական լուսանկարներ ալ կ'ամբողջացնեն տեղեկատուութիւնը Գայիանէ գործին, հեղինակին եւ Հայաստանի մասին:

Կենսագրական տեղեկութիւններուն մէջ կ'ըսուի ի մէջ այլոց թէ Արամ Խաչատուրեան ծնած է 6 Յունիս 1903ին Տբիլիսի (Թիֆլիզ)՝ Վրացական Հանրապետութեան մէջ: Եւ սակայն, ինչպէս ինքը կ'ըսէ, «իսկական Հայ» մըն է: Թէեւ 26 տարեկանին միայն տեսած ըլլայ իր բուն հայրենիքը առաջին անգամ, երբ 19 տարեկանին Մոսկուայի մէջ բնագիտութիւն եւ տարրաբանութիւն կ'ուսանէր, չէր կրնար ձայնագրերն իսկ կարդալ: 1934ին կ'ուսանի Մոսկուայի երաժշտանոցին մէջ Կոմփոզիսիոն, Ն. Միասկովսկիի քով: Դաշնակի եւ ջութակի իր փորձերը ուշադրութիւն կը գրաւեն արդէն: 1942ին կը գրէ «Գայիանէ»ն, իսկ 1954ին կը վերջացնէ «Սպարտակոս» իր նորագոյն պալէթի գործը:

×

Շատ հպարտ էի «Գայիանէ»ի ներկայացման իրիկունը Միւնիխի մէջ, յիշելով Խորենացիի խօսքը թէ «Թէպէտեւ փոքր ածու մըն ենք, բայց մեր մէջ ալ քաջագործութիւններ, մեծ գործեր կատարուած են եւ կը կատարուին»:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

"A Bout de Souffle"
"ՆՈՐ ՀՈՍԱՆՔԸ"

Ժան Լիւք Կոտար, այս ժապաւէնին բեմադիրը կը պատկանի այն հոսանքին, որ ժամանակէ մը ի վեր աւելի ծանօթ է մեզի իր «նոր» որակումով:

Հրապարակային ծանուցումներով ըսուեցաւ ու գրուեցաւ թէ ասկէ քսան տարի ետքն ալ պիտի խօսուի այս ժապաւէնին մասին: Ողճի ամենայն հանգարտութեամբ կրնամ ըսել թէ ասկէ քանի մը ամիս ետքը ծանուցումներն ալ սպառած պիտի ըլլան իրենց հեւքը: Դիմանալու համար ժամանակին կատարած մաշումին, պայման է որ ներկայացուած գործը ունենայ նուազագոյն երկու յատկութիւններ. — Նիւթը եւ մարդկային իմացական խոր տպաւորութիւն: Հոս ո՛չ մէկը եւ ոչ ալ միւսը: Ստահակ մը (Ժան Փօլ Պելմոնտօ) ոստիկան մը կը սպաննէ, իսկ ժապաւէնին վերջաւորութեան ալ ինքը զոհ կ'երթայ ոստիկանի մը գնդակին:

Բնականաբար այս երկու հասարակ դէպքերը չեն որ քսան տարի պիտի ապրեցնեն այս ժապաւէնը: Ուրեմն նայինք թէ այս երկու պատահարներէն դուրս ի՞նչ կը պատահի:

Իր ոճիրէն ետքը, այս տղան կը թաքնուի երիտասարդ աղջկան մը (Ժան Սեպէրկ) սենեակը:

Մի կարծէք թէ ոստիկանութենէն՝ բըռնուելու վախն է որ կը պարտադրէ այդ տղուն որ օրն ի բուն այդ սենեակին մէջ մնայ: Ոստիկա՞ն մեռցուցեր է: Ե՞րբ: Մի՞թէ: Ու ի՞նչպէս կ'ուզէք որ այդ բանը յիշէ, երբ իր դէմը կը գտնուի յունական արձանի մը գեղեցկութեամբ էակ մը: Կրնաք դիւրութեամբ երեւակայել թէ խօսակցութիւնը ի՞նչ բանի շուրջ կը դառնայ: Նմոյշ մը այդ խօսքերէն. «Լաւ մարմին ունիս... եկուր քովս... լաւ մարմին ունիս, եկուր...»: Եւ այս ամբողջ քսանեւհինգ վայրկեան, մինչեւ որ «արձանը» կը շարժի եւ քովը կ'երթայ... Այսչափ յամառութիւն ես տեսած եմ միայն դպրոցներու մէջ, բայերու խոնարհումի պահերուն. «Կը սիրեմ, կը սիրես, կը...»: Ո՛ւֆ:

Այս սենեակին անցուդարձերուն փակագիծը փակելէ առաջ, ըսեմ թէ բեմադիրը անսպառ շունչ ունեցած է ամբողջ քսանեւհինգ վայրկեան, այդ չորս պատերուն մէջ մնալով, բայց վախնամ որ չէ մտածած թէ նոյն տոկունութիւնը պիտի ունենա՞ր հանդիսատեսը:

Ի՞նչ է վերջապէս նորութիւնը այս բոլորին մէջ եւ ի՞նչն է որ «քսան տարի վերջն ալ պիտի մնայ»:

Իտալական «նոր իրապաշտական» դըպրոցը դիմացաւ, որովհետեւ պերազանցապէս պատկերացումն էր պատմական որոշ շրջանի մը: Իսկ Կոտարի հերոսները որեւէ իրականութեան չեն համապատասխաներ: «Վոլէօր տը Պիսիքլէթ», «Շուշիա», «Փայզա», «Ռոմ վիլ ուվէրթ»ներու հերոսները իրաւ էին եւ իրենց ապրումներն ալ հաղորդական, քանի ընկերային իրականութեան մը արձագանգն էին: Հակառակ ատոր այդ գործերն ալ յոգնեցին երկար, որովհետեւ շարժանըկարի մարզին մէջ, ժամանակը՝ կ'արժեզրկէ որեւէ ստեղծագործութիւն: Այսուհանդերձ կը մնան այդ գործերուն հեղինակները, Վ. Սիքա, Տէ Սանթիս, Րոսելինի եւայլն, որոնք իրենց վաւերական արժանիքներով, ընդունակ են նորանոր ստեղծագործութիւններ իրականացնելու: Նոյնը կարելի է ըսել Րընուարի մը, Քարնէի մը կամ Րընէ Քլէրի մը համար:

Այսօր սովորական երեւոյթ է առաջին եկողը պատուանդաններու վրայ բարձրացնելը: Այդ նորոյթէն օգտուեցաւ Կոտարի այս առաջին ժապաւէնը: Ասկէ քանի մը ամիս առաջ կը գրէի թէ «Նոր հոսանք»ը գտնելու համար պէտք է սպասել անոր յաջորդական գործերուն: Արդ, սպասումի պայմանաժամը վերջանալու մօտ է: Եթէ մինչ այդ չափերին այս նորեկ բեմադիրները եւ չիրականացնեն իրենց վրայ դրուած յոյսերը, իրենց պիտի մնայ վար իջնել այն շինծու բարձունքներէն եւ համեստօրէն պոչ բռնել, Պեքէրներու, Քայաթներու, Քլեմաններու ետեւէն:

Քանի մը խօսք ալ դերակատարներուն մասին: Ժան Սեպէրկ, որուն ծանօթ էինք, իր «Ժան Տ'Արք»ի դերով, ինչպէս նաեւ «Պոնժուր Թրիսթէս»ով, բացայայտ յառաջդիմութիւն կատարած է: Իր ներկայութիւնը հաճելի է եւ խաղարկութիւնը՝ ճիշդ: Գալով Ժան Փօլ Պելմոնտօյին՝ իրեն շռայլուած գովասանքները չափազանցուած չեն: Այդ տղան ֆենոմէն մըն է եւ իր մասին դեռ շատ պիտի խօսեցնէ:

ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (173)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Արդէն կարծես իր առաջ բերած այդ զարմանքին գիտակցութիւնը ունենալու պէս, Համբիկ շուտ շուտ կը քալէր ճամբան, առանց չորս դին նայելու, առանց մարդոց աչքերու հանդիպելու, դուցէ վախնալով որ կը հարցապնդուէր անհամբեր եւ կոշտ հետաքրքիրներէ: Յետոյ, ժամանակ մը, Գարա-Աղաճի ձկնորսները իրենց խենթը սկսան փնտռել, անոր ասոր հարցնել, վասնզի անիկա, այն օրէն ի վեր ուր մայր ու աղջիկ մը եկած գիւղը փնտռած էին, ա՛լ երեւան չէր ելած: Ձկնորսները նախ՝ կարծած էին որ արկածի մը զոհ գացած կամ անձնասպան եղած էր: Վերջէն երբոր իմացան թէ խենթութենէ հրաժարած էր ան ու պատուաւոր ու շնորհքով քաղաքացիի մը կերպարանքին մէջ մտած նորէն, ակնպտօրէն գլուխնին օրօրեցին:

— Ի՛նչ ըրաւ նէ ան սավածմարը ըրաւ, ըսաւ ծերունի ձկնորսը Ղազարին:

— Մեղի՛ ինկած չունի տառանկ սավածամար մը. խենթերուն բախտը պաց է, խորհրդածեց Ղազար տխրութեամբ:

Յետոյ, աւելի զարմանալի բան մը իմացուեցաւ Հ... գիւղին մէջ, թէ Համբիկ, զգաստանալէն եւ շնորհքովնալէն ի վեր, գրեթէ ամէն օր Մարկոս ամիրային ապարանքը կ'երթար կուգար. եւ նոյնիսկ ըսողներ կային թէ անիկա գիշերներն ալ հոն կ'անցընէր:

Ճակատագրականօրէն, եւ անյիշատակ ատեններէ ի վեր, այդ ապարանքը տարի պիտի չանցնէր որ հանրային հետաքրքրութիւնը եւ խծբծանքը իր վրայ հըրաւիրելու եւ արծարծելու առիթ չընծայէր: Վերջին անգամ տոքթորին մեկնումէն յետոյ, անոր շուրջը բամբասանքները հազիւ դադրած էին, ահա հիմակ անոնք աւելի քան երբեք ուժգնութեամբ կը վերսկսէին անհեթեթ համեմատութիւններ տանելով չարաժէտ երեւակայութիւններու ճիգին տակ: Եւ սակայն, ինչպէս ուրիշ առթիւ, այս անգամ ալ ամիրայական ապարանքին պետերը խուլ մնացին արտաքին այդ մեծաշրինդ վայրահաչութիւններուն, ու անոր բնակիչները, անոր անմատչելիութեանը մէջ ապաստանած, շարունակեցին ապրիլ կեանքը իր խաղաղ եղերականութեամբը, թողլով որ իրենց շուրջը մոլեգնող այդ ալիքները քիչ քիչ վերստանան իրենց անդորրութիւնը:

Ինչ որ սակայն քանի մը օրուան մէջ տեղի ունեցեր էր հոն առանց աղմուկի եւ իրարանցումի, սովորական բան մը չէր իսկապէս: Տոքթորի տեսակցութեան հետեւեալ օրն իսկ, Սոֆիի նկատուկացին, ապրելակերպին մէջ արտասովոր փոփոխութիւն մը առաջ եկած էր: Մէկէն ի մէկ առաջուան աշխոյժ, զուարթ, երջանիկ աղջիկն էր եղած: Գորովալից ու հոգածու գուրգուրանքով մը նորէն սկըսած էր շրջապատել ամիրային աղջիկը, որ, այս յանկարծական փոփոխութեան վրայ զարմանալով հանդերձ, ինքզինքը լուռ ու մունջ յանձնած էր խանդաղատանքի այս նորօրինակ պոռթկումին, կուրօրէն, անձնահաճօրէն: Ապարանքին լուռ սրահներուն մէջ աղջկան գեղադաշնակ ձայնին ելեւէջները թրթռացին նորէն, ու խոհանոցին մէջ՝ վշտահար լուացարարուհին խաչեր հանեց, աղօթքներ ըրաւ, փառք տալով Աստուծոյ, իր զաւակին վրայ առաջ եկած այս փոփոխութեան համար:

Ամիրային տունը նորէն սկսաւ հեծել աղուոր աղջկան անուշ տիրապետութեան տակ, որուն առաջին պտուղը իսկոյն երեւան եկաւ: Սոֆի երկու բառով համոզեց հանըմը որ Խաչօն հայրենիք ղրկուելու էր այլեւս: Հանըմը հաւանեցաւ: Գաւառացին երբ այս լուրը իմացաւ Սոֆիի բերնէն, ուրախութենէն անոր ճիտը պիտի պլլուէր... բայց չպլլուեցաւ. մինակ օդին մէջ այդ խելայեղ ժեստը գծեց՝ առանց գործնականի դիմելու: Տասը տարիէն աւելի էր որ իր հայրենիքին արեւը չէր տեսած: Երկրախտի նշանները աւելի էին իր վրայ շատոնցուընէ ի վեր: Եւ ա՛լ ձանձրացած, զզուած էր ամիրայի ապարանքին լճացած ու տխուր կեանքէն: Իսկոյն կապեց իր պայուսակը, կլորիկ պարգեւ մը առաւ հանըմէն եւ ամէնուն ալ ձեռքը պագնելէն ետքը մեկնեցաւ գնաց, երդում ընելով անգամ մըն ալ ամիրայի տուն ծառայութեան համար ոտք չկոխել, եւ մասնաւորապէս Մարկոս ամիրային տունը:

Խաչօ երբոր մեկնեցաւ, թոյլտուութիւն խնդրեց հանըմէն տանը մէջ ծառայութեան առնել իր ազգականներէն շա՛տ պարկեշտ եւ շատ ազնիւ երիտասարդ մը, որ ամէն կերպով օգտակար պիտի ըլլար իրենց: Անոր ալ հաւանեցաւ տիկին Մարկոսեան, առանց ամենապզտիկ առարկութիւն մը իսկ ընելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՍՈՒՐԲ ՇԱԲԱԹՈՒՆ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԶԱՏԿԻՆ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Աւագ Հինգշաբթի. Ցիչատակ Ընթրը–եաց. Պատարագ ժամը 11ին: Նոյն օրը ժամը 5ին՝ Ոտնլուայ: Երեկոյեան ժամը 8ին Գիշերային պաշտամունք, յիշատակ չարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման: Աւագ Շաբաթ. Ճրագալոյց, Ս. Զատկի, Պատարագ ժամը 6ին:

17 Ապրիլ, Կիրակի. Զատիկ, սկիզբ. ժամերգ. առաւօտ ժամը 8,30ին, Պատարագ 10,30ին:

18 Ապրիլ Բշ. Ցիշատակ Մեռելոց, յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

Աւագ Հինգշաբթի, տօն ընթրեաց եւ Ս. Հաղորդութեան: Առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30ին, փոքրերու հաղորդութիւն՝ 9ին: Երեկոյեան ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 5ին: Խաւարման արարողութիւն ժամը 8ին:

Աւագ Ուրբաթ. Անապական Թաղում Տեառն: Երեկոյեան Թաղման արարողութիւն ժամը 6ին:

Աւագ Շաբաթ. Առաւօտեան ժամերգ. ժամը 9ին: Երեկոյեան Ճրագալոյց 5ին:

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի. Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ առաւօտ ժամը 9ին: Ս. Հաղորդութեան պատարագ ժամը 10,30ին: Ոտնլուայի արարողութիւն երեկոյեան 4ին: Չարչարանաց արարողութիւն՝ ժամը 7,30ին: Խաւարում:

Աւագ Ուրբաթ. Թաղման արարողութիւն երեկոյեան ժամը 5,30ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Աւագ Հինգշաբթի. Ցիշատակ Ընթրըեաց. սկիզբ. ժամերգ. առաւօտ. ժամը 8ին: Պատարագ 10ին: Հաղորդութիւն կը մատակարարուի մանուկներու: Երեկոյին՝ Ոտնլուայի արարողութիւնք 5ին: Խաւարման արարողութիւնք 8ին:

Աւագ Ուրբաթ. Երեկոյին Քրիստոսի Թաղման արարողութիւն ժամը 5,30ին:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻ

Աւագ Հինգշաբթի. առաւօտ սկիզբ. ժամերգ. ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին: Երեկոյեան՝ Ոտնլուայ 5ին: Գիշեր՝ Խաւարում 9ին:

Աւագ Ուրբաթ. Երեկոյ՝ Թաղման արարողութիւն 5ին:

Աւագ Շաբաթ. Երեկոյ՝ Ճրագալոյց, Խթում 5ին:

Կիրակի. Զատիկ, առաւօտ. սկիզբ ժամերգ. ժամը 8.30ին: Պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի. Մեռելոց. սկիզբ. ժամերգ. ժամը 8.30ին: Պատարագ՝ 10ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի. Ցիշատակ Ընթրեաց առաւօտ. ժամերգութիւն եւ նախատօնակ ժամը 8.30ին: Պատարագ 10ին: Ս. Հաղորդութիւն տըրոց 11ին: Երեկոյ. Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով 5ին: Գիշեր. Խաւարումի արարողութիւն 7.30ին.

Աւագ Ուրբաթ. Ցիշատակ Խաչելութեա, առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 10ին: Երեկոյ Թաղման արարողութիւն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Աւագ Հինգշաբթի, 14 ապրիլ.— Ժամերգութիւն ժամը 10,30ին: Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ ոտնլուայ ժամը 15ին: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 16,30ին: Խաւարման ժամերգութիւն ժամը 20ին:

Աւագ Ուրբաթ, 15 Ապրիլ.— Ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Սուրբ Խաչին ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ. Ճրագալոյցի ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ ժամը 17ին:

Սուրբ Զատիկ, 17 Ապրիլ.— Ժամերգութիւն, ձայնաւոր պատարագ եւ հաւաքական հաղորդութիւն ժամը 10ին:

Բ. Օր Զատկի, Մեռելոց, 18 Ապրիլ.— Հոգեհանգստեան պատարագ Քերոբէ Ե. Վ. Քատէեանի, Հ. Ղազար Վ. Սրապիոնեանի եւ Տէր Մկրտիչ Վ. Երքէլէթեանի հոգիներուն համար:

Նոր Կիրակի, 24 Ապրիլ.— Ցիշատակ Ապրիլեան Նահատակաց: Ձայնաւոր պատարագ ժամը 16,30ին Սաքրէ Քէօր՝ Մոնմարթրը՝ Մայր Եկեղեցիին մէջ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԿՌԸՆՈՊԼԸ.— Ս. Ցարութեան տօնին առթիւ, յարգելով իր ամուսնոյն անուան տարեդարձը, Տիկ. Վ. Օնպաշեան 500 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, Նոր Սերունդի «Օնպաշեան» սրահին:

ԼԱ–ՔՕԹ ՍԷՆԹ–ԱՆՏՐԷՆ Պ. Նազար Նազարեան իր ողբացեալ կնոջ Վարդանոյշ Նազարեանի (ծնեալ Օնպաշեան) մահուան քառասունքին առթիւ 100 Ն.Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Ն. Սերունդի «Ցարութիւն Օնպաշեան» սրահին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը իր կրթական ձեռնարկներուն համար ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Աւետիս, Սուրէն, Միսաք Գալֆայեան եղբայրներ 50 Ն. Ֆ.՝ իրենց սիրելի մօր մահուան տարեդարձին առթիւ:

ԿՌԸՆՈՊԼԻ Հայ Ազգային Եկեղեցական Միութիւնս ի գիտութիւն Կռընոպլի, Լանսէի եւ Ռընամի Հայութեան կը ծանուցանէ թէ Զատկուան տօնին առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի 24 Ապրիլ կիրակի առաւօտ Ռիւ Ժէի սրահին մէջ:

Հոգեւոր Ծիսակատարութեան համար դիմել վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

1. Հայաստանէն Պ. Արամ Մալեան որ Երեւան կը բնակի, կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Պ. Լեւոն Սահաթճեանը որ 1930ին Ցունաստանի Քորֆու կղզիէն եկած եւ հաստատուած է Ֆրանսա:

2. Հայաստանէն Պարտիզակցի Պ.Մարգոյեան Յակոբ կը փնտռէ իր քրոջ աղջիկը Տիկին Ովսաննա Արիկեան, ծնեալ Բէքէրեան, հօր անունը Տաճատ, իսկ մօր անունը Եղիսաբէթ:

3. Հայաստանէն Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Եւգինէ Խշլախճեան, կը փնտռեն իրենց որդին Լեւոն Խշլախճեանը, որ ծնած է Երեւան 1922 թուականին եւ որ 1941ին պատերազմի ճակատ մեկնած է:

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ

4. Պ. Ղուրպէթեան նամակ ունի Հայաստանէն Պ. Անդրանիկ Խաչինեանէ:

5. Պ. Փափազեան Կարապետ, Ռոտոսթոցի, նամակ ունի Պուլկարիայէն Պ. Աստուր Փափազեանէ:

6. Պ. Փափազեան Յովհաննէս, Ռոտոսթոցի, նամակ ունի Պուլկարիայէն Պ. Աստուր Փափազեանէ:

Փնտռուող վերոյիշեալ անձերու հասցէները վիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15 ռիւ Ժան Կուժոն:

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Ա. Մաքսուտեանէ 20 Ն. Ֆ., Վալանսէն Օր. Ռոզէթ Միքայէլեանի նշանախօսութեան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ՝ ՄԱՅԻՍ 22 ԻՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարի Սիւրմէնեան եւ զաւակները՝ Աշոտ եւ Հերմինէ Սիւրմէնեան, այրի Տիկին Սաթենիկ Սիւրմէնեան, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ ԽՈՐԷՆ ՍԻՒՐՄԷՆԵԱՆԻ դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 20 Ն. Ֆ. Տիկին Ա. Խանտանեանէ:

ԿՈՉ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը կոչ կ'ընէ Լիոնի եւ շրջաններու ազգայիններուն, Ս. Զատկի տօնական օրերու առթիւ, յանձնելէն բերելու իրենց նիւթական նուէրները, որպէսզի մեր եկեղեցին աւարտած տեսնելու երջանկութիւնը ունենանք փութով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլ 17ին ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. Պարահանդէսը՝ Ալհամպրայի մէջ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 13 AVRIL 1960

36րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 8773 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4574

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Միջին ու Հարաւային Ֆրանսայի մեր հայրենակիցները տակաւին մինչեւ այսօր յուզումով եւ երախտագիտութեամբ կը յիշեն այն շքեղ փառատօնը, զոր վայելեցին անցեալ տարուան Զատիկին։

Քաջալերուած ձեռք բերուած մեծ յաջողութենէն եւ ժողովուրդին մէջ ստեղծուած խանդավառութենէն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութիւնը այս տարի ալ կազմակերպած է Հայկական Երաժշտութեան Փառատօն մը Մարսէյլի եւ Լիոնի մէջ։

Ցանցուն է ծրագիրը։ Ցոգնեցուցիչ եւ բազմածախս։ Այդ պատճառաւ ալ՝ սիրելի Նոր Սերունդին, որ օգտակար գործ մը կատարելու հոգեկան գոհունակութիւնն ունի։

Ե՛րբ է որ մեր երիտասարդները ընկրկած են դժուարութեանց առջեւ։

Ընդհանրապէս ձեռնարկին պահանջած բազմատեսակ զոհողութիւնները խթան կը հանդիսանան՝ լուրջ աշխատանքի մըղելու համար մեր դեռատի աղջիկներն ու երիտասարդ տղաքը։

Հայրենադիտական դասընթացքին գըրաւած յաջողութիւնը գրաւական մըն է, որ այս վերջինները գիտակցութիւնն ունին իրենց վերապահուած դերին։

Նոր Սերունդի Զատկական արտակարգ հանդէսները՝ նուիրուած հայկական արուեստին՝ սկսած են դառնալ աւանդական, ինչպէս ամառնային բանակումի տարեկան Փառատօնները Միջին Ֆրանսայի մէջ։

Գաւառի մեր հայրենաբաղձ ազգակիցները անձկանօք կը սպասեն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի այս մեծ ձեռնարկներուն, հայաշունչ մթնոլորտի մէջ հաճելի ժամեր անցընելու եւ հայկականութեան ոգիով հաղորդուելու համար։

Այս տարուան Փառատօնի յայտագրին գործադրութիւնը ստանձնած է Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ երիտասարդ եւ տաղանդաւոր երաժիշտ Կարպիս Ափրիկեանի։

Աւելորդ է հիւսել գովքը այս երգչախումբին, որ ծանօթ է Ֆրանսահայութեան՝ աւելի քան 35 տարիէ ի վեր, այն օրէն՝ երբ հաւատաւոր ու անձնազոհ երաժիշտ Սաքօ Ցակոբեան հիմը դրաւ Սիփանին։

Հիներէն շատեր տակաւին հաւատարմութեամբ կապուած են այս երգչախումբին, որ կուրծք տալով մեր պայմաններու ամէն կարգի դժուարութեանց, եկած հասած է մինչեւ մեր օրերը, զօրացած երիտասարդ, թարմ երկսեռ ուժերով։

Ձերմ ընդունելութիւնը որուն արժանացաւ իր հրապարակ հանած սալը քանի մը ամիս առաջ, անժխտելի փաստ մըն է թէ ի՛նչ մեծ նուաճումներ կատարած է Սիփան-Կոմիտասը իր նոր ղեկավարին օրով։

Մեր բոլոր արժէքաւոր երաժիշտները՝ սկսեալ անմահն Կոմիտաս վարդապետէն՝ տեղ գտած են Փառատօնի յայտագրին մէջ։

Դիւրին գործ չէ Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ օթոքառով փոխադրել շուրջ յիսուն հոգի, ատժանելի պայմաններու տակ 15 ժամ ճամբորդել՝ առանց քնանալու հնարաւորութիւնն ունենալու։

Յետոյ, ծրագրալոյսի շարաթ գիշերը հանդէսը վերջանալէ ետք անմիջապէս ճամբայ ելլել դէպի Լիոն՝ առանց հանգստանալու։

Այսքան զոհողութիւն արժանի է ամէն կերպ քաջալերութեան Միջին եւ Հարաւային Ֆրանսայի մեր հայրենակիցներուն կողմէ, որոնք վստահ ենք թէ խուռներամ պիտի փութան ծափահարելու մեր երիտասարդ աղջիկներն ու տղաքը։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Դիտել, տեղեկանալ եւ թելադրել։ Վարչապետ Տըպրէ այս առաքելութեամբ Ալժերիա մեկնեցաւ երկուշաբթի եւ վերադարձաւ այսօր (չորեքշաբթի)։

Չորրորդ անգամն է որ. վարչապետը Ալժերիա կ'այցելէ։ Փարիզի եւ Ալժերիոյ քաղաքական դէմքերու կարծիքով՝ Տըպրէ պիտի զբաղի ու ի հարկին որոշ կարգադրութիւններ ընէ, հետեւեալ երեք խնդիրներու շուրջ։

Ա) ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ.— Ալժերիոյ եւ Թունուզի սահմանագլուխի քննութիւն։ Ինչպէս յայտնի է Թունուզի հողին վրայ եւ Ալժերիոյ սահմանին դէմ յանդիման 11.000 ըմբոստներ զինք զրաւած են ու վերջին շաբաթներուն այն տպաւորութիւնը կար որ «Ալժերական կառավարութիւնը» շարժման մէջ պիտի դնէ իր «զօրաբաժինները»։

Բ) ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ.— Քանի մը շաբաթէն պիտի սկսին գաւառական ընտրութիւնները։ Վարչապետը պիտի աշխատի համակարգել զինուորական մարմիններու եւ քաղաքական իշխանութեանց գործակցութիւնը, որպէսզի ընտրութիւնները տեղի ունենան նախատեսուած բնականոն պայմաններուն մէջ։

Գ) ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ.— Ոտքի կեցնել եւ յառաջ տանիլ Կոստանդինի ծրագիրը։

Վարչապետին ճամբորդութիւնը երեք հանգրուաններ ունեցաւ։ Թիզի-Ուզու, Ալժէ եւ Օրլէանվիլ։

Երկուշաբթի, Թիզի-Ուզու – Քապիլի սիրտին վրայ, ուր ըմբոստները երկար ժամանակէ ի վեր ամուր հաստատուած են, վարչապետը ընկերակցութեամբ Օ-րիորդ Սիտ Քարայի, Տըլուվրիէի եւ զօրավար Քրեփէնի, շփման մէջ մտաւ տեղական զինուորական մարմիններուն հետ։ Այս առթիւ վարչապետը ճառով մը բացատրած է ոչ միայն իր առաքելութեան նպատակը, այլ եւ իր կառավարութեան ընտրած քաղաքականութիւնը։

«Անհրաժեշտ է, ըսած է ան, որ ծնունդ առնէ եւ զարգանայ թաղապետական կեանք մը որ Ալժերիացիներուն տայ նոր գիտակցութիւն մը»։

Արդարեւ, մէկուկէս ամիսէն գաւառական ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան որոնք նոր հիմերու վրայ պիտի դընեն Ալժերիան։ Ըստ վարչապետին այս առաջին քայլը պիտի ըլլայ դէպի «Ալժերական Ալժերիա» մը։

Թունուզի մէջ, «Ալժերական կառավարութիւնը» զեկոյց մը հրատարակեց, երկուշաբթի։ Իրենց զեկոյցով Ազատագրական ճակատի ղեկավարները կը շեշտեն, թէ «արգելք պիտի հանդիսանան գաւառական ընտրութիւններուն», մինչեւոյն ատեն պիտի «զօրացնեն պայքարը յանուն ազգային ազատութեան»։ Այս առթիւ զեկոյցը դիտել կուտայ թէ «որոշած են ընդունիլ օտար կամաւորներու ներկայութիւնը իրենց շարքերէն ներս, առանց նկատի առնելու այս վերջիններուն ծագումը»։

Ուրիշ խօսքով, ինչպէս դիտել կուտան Փարիզի քաղաքական դէմքերը, «Ալժերական կառավարութիւնը» մարտահրաւէր կը կարդայ։ Այլեւս ոչ մէկ խօսք բանակցութեանց կամ ինքնորոշման ծրագրի շուրջ։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ հասած են արեւմտեան երեք արտաքին նախարարները, քննելու համար յառաջիկայ Վերին ժողովին մէջ ծեծուելիք խնդիրները։ Արեւմտեան Գերմանիոյ արտաքին նախարարը՝ ֆոն Պրենթանօ պիտի մասնակցի Պերլինի եւ Գերմանիոյ շուրջ եղած խօսակցութեանց։

ԹԻՖԼԻԶԻ ՄԷՋ, 1956ԻՆ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

600 ՀՈԳԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՏՃԱՌ ԵՂԱԾ Է Կ'ԸՍԷ ՎՐԱՑԻ ՄԸ

Հակամերիկեան գործունէութեանց յանձնախումբին առջեւ ներկայանալով, ծագումով վրացի Ամերիկացի մը՝ Կիվի Ջալտասթոնի, յայտարարած է թէ ըմբոստութիւն մը տեղի ունեցած է Թիֆլիզի մէջ, 1956ին եւ արիւնի մէջ խեղդուած։ Կը պատմէ թէ 1956 Մարտ 7ին քանի մը հազար ուսանողներ եւ բանուորներ Թիֆլիզի փողոցներուն մէջ ցոյցեր ըրած են «անհատական ազատութիւն» պահանջելով։ «Ցաջորդ առաւօտ, կ'ըսէ Ջալտասթանի, Վրաստանի հետ բոլոր հաղորդակցութիւնները խզուած էին։ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախկին նախագահը Օրիօլ որ հոն էր, օդանաւով Թիֆլիզէն կը հեռացուէր։ Դանիոյ վարչապետը որ նոյն օրը պիտի հասնէր, վերջին պահուն, Սթալինկրատ կ'առաջնորդուէր։ Ամերիկացի վեց բըժիշկներու կը թելադրուէր հրաժարիլ Վրաստանը այցելելու իրենց գաղափարէն։

Ռուսական զօրքը եւ հրասայլեր կը մտնէին Թիֆլիզ եւ կը յարձակէին ցուցարարներու պատնէշներուն վրայ։ Պ. Ջալտասթանի կ'ապահովէ որ անոնցմէ 600 հոգի ջարդուած են։ Իր աղբիւրն է՝ փաստաթուղթեր որոնք Վրաստանէն գաղտնի ձեռքը հասած են։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ առաջնորդ – եպիսկոպոսը՝ Թէոքլիթոս դասախօսութեան մը ընթացքին դատապարտած է հակահրէական ցոյցերը, որոնք հակաքրիստոնէական կը նկատէ։ Եպիսկոպոսը խօսած է նաեւ եկեղեցիներու միութեան մասին, եւ ըսած թէ պիտի ուսումնասիրէ նման հարց մը երբ Վատիկան առաջարկէ։ Կը յիշուի, այս առթիւ թէ Թէոքլիթոս արք. մօտէն կապուած է Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարք՝ Աթենակորասի որ եկեղեցիներու միութեան ախոյեանը կը նկատուի։

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը Թամպրոնի ըստիպուեցաւ հրաժարիլ, իր նախարարներու հրաժարումէն ետք։ Տագնապը կը դառնայ աւելի վտանգաւոր, այս անգամ, քանի որ կ'ըսուի թէ վարչաձեւն իսկ վտանգուած է։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդի ժողովը բացուեցաւ Փիւթոյի մէջ, երկուշաբթի։ Ընդհ. քարտուղարը Կի Մոլէ անթացուպերով եկաւ, ոտքը վիրաւորած ըլլալով։ Մոլէ քննադատեց տը Կոլի արտաքին քաղաքականութիւնը, մանաւանդ Խրուշչեւի այցելութիւնը։ «Գեր-մարդուն չեմ հաւատար» ըսած է Կի Մոլէ, արդէն՝ աւանդութեամբ ընկերվարականները կը կասկածին այն զինուորականներէն, որոնք քաղաքականութիւն կ'ընեն։ Կուսակցութեան երկու գլխաւոր մտահոգութիւններն են.— Ալժերիա եւ համայնավարութիւն։ Իբրեւ նորութիւն կ'առաջարկեն Ալժերիոյ գաւառական ընտրութեանց յետաձգումը։

ԶՈՒ ԷՆ ԼԱՅ ժողովրդավար Չինաստանի վարչապետը պարզած է իր երկրի արտաքին քաղաքականութիւնը։ Ամուր գործակցութիւն Խորհ. Միութեան հետ։ Ֆորմոզայի ազատագրում։ Հնդկաստանի հետ սահմաններու համերաշխ կարգադրութիւն։ Չինաստանի մասնակցութիւնը միջազգային ժողովներուն անհրաժեշտութիւն մըն է։ Չինաստան զօրավիգ պիտի կանգնի Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդներու ազատագրական պայքարներուն, եւայլն։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ՍՈՒԳԸ

Պէյրութի ահռելի ակրկածին զոհերուն յիշատակը միացուցած է կարծես բոլոր Հայերը։ Բոլոր թաղերուն մէջ փակուած են հայկական վարժարանները, Ապրիլ 2ին եւ 3ին։ Փակուած են նաեւ վաճառատուները։ Տեղացի արաբ ժողովուրդը եւս մասնակցած է սուգին։ Պետական ձայնասփիւռը արաբերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով իր վշտակցութիւնը յայտնած է հայ ժողովուրդին։ Պէյրութի օտար մամուլն ալ միացած է ընդհանուր այս ցաւակցութեան։

Դեկտ. 27ին, Ակատիրի երկրաշարժի զոհերուն ընտանիքներուն համար բացուած հանգանակութեան մասնակցած ըլլալով Պէյրութի հայ դպրոցներուն աշակերտութիւնը, Մարոքի դեսպանը հոյակապ ծաղկեպսակով մասնակցեցաւ հայ երիտասարդներուն յուղարկաւորութեան։

Լիբանանի Հայ Օգնութեան Խաչը 1000 ոսկի յատկացուց աղէտեալներու դարմանումին։ Պէյրութի առաջնորդարանին մէջ կազմուած է մարմին մը, որ պիտի զբաղի աղէտեալներու ընտանիքներուն օգնութեան եւ զոհերու ընտանիքներուն իրաւունքներուն պաշտպանութեան գործով։

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Էշրէֆիէի Հայ Աւետ. վարժարանէն 300 աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ, մասնակցութեամբ իրենց տնօրէնին, ուսուցիչներուն եւ ուսուցչուհիներուն, պտոյտ մը կը կազմակերպեն դէպի Այնճար։ Ամբողջ օրը ուրախութեամբ եւ խաղերով անցընելէ ետք, ժամը 4,30ին, ութ հանրակառքերով կը սկսին վերադառնալ Պէյրութ։ Երրորդ հանրակառքին յառաջամասէն ծուխ մը կը բարձրանայ Պհամտուն չհասած։ Աշակերտները վար կ'իջնեն կառքէն, բայց շարժավարը կ'ապահովցնէ թէ կառքը ապահով կրնայ տուն հասցնել աշակերտութիւնը։ Բոլորը նորէն կը գրաւեն իրենց տեղերը։ Հազիւ քանի մը քիլոմեթր յառաջացած, Պհամտունի զառիթափին վրայ, կառքը արընթաց կ'արշաւէ, վարիչը անկարող կ'ըլլայ կեցնելու, ուստի կը թելադրէ որ բոլորը ոտքի կանգնին եւ կառչին ձեղունի երկաթներուն՝ նուազ ենթարկուելու համար ցնցումներուն։

Եւ յանկարծ ճամբուն մէկ անկիւնը ահաւոր բախումով մը կառքը կը փշրուի տունի մը պատերուն դէմ։

Կը հասնի յաջորդ հանրակառքը, հանդիսատես դառնալու համար կարծես ահաւոր տեսարանին։

Ջախջախուած, անդամատուած, անճանաչելի դարձած մեծ մասը։ Հազիւ 6-7 վիրաւորներ, որոնք կը փոխադրուին հիւանդանոց, ծանր վիճակի մէջ։ Մեռածները կը փոխադրուին Քարանթինա։

Կէս ժամ ետքը, լուրը կը հասնի Պէյրութ։ Կը սահմռկին բոլորը, ու խելակորոյս՝ ծնողները կը բարձրանան Պհամտուն։

Աղէտահարները մաս կը կազմեն վարժարանին աւարտական 11րդ կարգին։

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ խորհրդային ցուցահանդէսի բացման առթիւ (Պաղտատ) ջատագոված է համայնավար վարչաձեւը. «Քանի մը ստախօս արեւմտեաններ կ'ըսեն թէ Խորհ. Միութիւնը ծառայեցաւ ջնջելով ազատութիւնը։ Ի՞նչպէս կարելի է, քանի որ քաղաքական ոչ մէկ բանտարկեալ կայ Խորհ. Միութեան մէջ»։ Քասըմ, իր կարգին, շեշտած է թէ Իրաք փճացուց աշխարհակալութիւնը, մանաւանդ բրիտանական աշխարհակալութիւնը։

ՋԱՐՄԱՆԱԼԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ամառուան տաք օր մըն է: Արեւը տիրած է տանս չուրջը եւ կարելի չէ սենեակէս դուրս ելլել:

Կանանչ փեղկերը կիսափակ՝ կը մնամ սենեակին կապոյտ զովութեան մէջ: Սոֆայիս ձախ կողմի փեղկին բացուածքէն կը տեսնեմ Միջերկրականը եւ Պէյրութը, որ իր թերակղզիին վրայ խռացած, իր աննկարագրելի լաբիւրինթոսով կ'այրի դողչութեան մէջ, մշուշի քօղով մը անորոշ դարձած:

Շունս, Թուպին, տաք հողէն այրած ոտքերը սենեակիս յատակի զով քարերուն վրայ տարածած, պառկած է եւ ակնոցները կը ծեծէ երեւակայական ճանճերու դէմ: Պզտիկ կատուս, Լիլին, խոհեմութիւն կը համարի շատ չդեղերիլ Թուպիին չուրջը, տաք օրուան մը ջղայնոտած մթնոլորտին մէջ: Կախուած ձանձրոյթի եւ անորոշ երջանկութեան մը միջեւ, կը սպասեմ կէսօրուան լրագրի գալուն: Մըտիկ կ'ընեմ՝ լսելու համար Լիբանանցի լրագրավաճառին բարակ, կերկերուն ձայնը, երբ ձեռքս փեղկին բացուածքէն դուրս հանելով, պիտի բռնեմ աշխարհի լուրերը բերող թուղթի դեռ խոնաւ թերթերը:

Ցանկարծ ուրիշ ձայն մը, ցած եւ արհամարհանքով լեցուն: Ձայնը կուգայ սենեակին այն պատուհանէն, որ կը նայի փոքրիկ պարտէզին վրայ: Եւ կը տեսնեմ խորտակուած գիծերով, երկար հասակով մէկը, որ ձեռքը բռնած է գործիքներու կողով մը եւ կրակարանի նմանող բան մը: Կը քալէ գլուխը կախ, բայց աչքերը տուներէն վեր: Է՛, թերեւս ջեռուցիչ մը կը գտնուի նորոգելիք, նոյնիսկ այս տաք օդին:

Ցանկարծ մտքիս առջեւ կը ցցուի անկարողութեան մատնուած գործիքս: Կը վազեմ դէպի պատուհանը, կը կանչեմ մարդը՝ գործածելով կոտրած արաբերէնս:

Մարդը արդէն բակին մէջն է. կը նստի գետինը, չորս կողմը կը տարածէ գործիքները եւ քննէ չինելիքը:

Դէմքին կը նայիմ: Տարակոյս չկայ, — Հայ է: Եթէ ոչ, ուրկէ՞ այդ անվերջ երկարող քիթը եւ ծռած բերանը, որուն մէջ պակսող ակռաները վիհեր բացած են: Ինծի կը նայի յանկարծ: Թոր վէրքեր գտած է գործիքիս վրայ, բարձր գին մը կը պահանջէ՝ մատով կլոր կլոր չարժում մը ընելով:

— Հա՞յ ես, պարոն:

— Ինչէ՞ն հասկցաք: Ջարմանալի՛ բան:

— Դրամի վրայ խօսած ատենդ մատիդ բրած կլոր-կլոր չարժումէն: Հա՛յ ես, Հա՛յ ես...

— Այո, Հայ եմ, խեղճ եմ... չկրցայ դիրք մը չինել, թէեւ Ֆրանսա ալ գացի: Առջի մեծ պատերազմին Պոլիս էի: Սկիւտարցի եմ: Չորս տարի Պէրպէրեան վարժարան գացած եմ:

Ջարմանալի հանդիպում, անգամ մը եւս:

Լիբանանի լեռնաշղթայ: Տնակս փակ փոքր պարտէզին եւեւ, արեւէն այրած բակս: Ու բակին մէջ գետինը նստած՝ Պէրպէրեան վարժարանի նախկին սան մը:

Անունս կուտամ: Մարդը զարմանքէն ձեռքին գործիքները գետինը կը ձգէ եւ կը կախուի երեսս ի վեր: Բերանը կը բացուի, վիհերով լեցուն: Վիհեր նաեւ անցած տարիներուն եւ Լիբանանեան ամառուան այդ տաք պահին միջեւ...

— Պարոն Շահանը իմ տնօրէնս էր: Ըսէ՛ք իրեն անունս, Հրանդ Սարեան, վըստահ եմ կը յիշէ զիս: Հայերէնի մէջ լաւ էի, շարադրութեան մէջ ալ: Բանաստեղծութիւն անգամ գրել սկսայ, բայց ետքը Պոլսէն փախչելու ստիպուեցանք եւ չկըրցայ գրել:

Իրաւ ալ, մաքուր հայերէն կը խօսի: Սկիւտարեան այն հայերէնը, որուն մէջէն Չամլըճայի հովերէն բան մըկ'անցնի:

Ցանկարծ, այդ հայ գործաւորին եւ իմ միջեւ տարօրինակ աշխարհ մը կը չինուի, — Սկիւտարը, մեր դպրոցը, պարտէզին երեք չոճիները:

— Արդեօք փըստըխի երեք ծառերը մընացա՞ծ են պարտէզին մէջտեղը: Հոն էր որ պիլիա կը խաղայինք եւ իրիկուան պանիր-հաց կ'ուտէինք: Ի՜նչ աղուոր ծառեր էին... փստըխներն ալ գետինը կ'իյնային, կը ժողվէինք:

Հո՛ն են, հո՛ն են, երեք չոճիները հո՛ն են: Շնորհիւ իրենց պահած խոր արմատներուն: Բայց մենք հոն չէինք, որովհետեւ մեր արմատները խորտակեցին:

×

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Կիրակի օր մը, Մարտ ամսուան մէջ, բարեկամներով լեցուն ինքնաշարժ մը եկաւ զիւղս եւ կանգ առաւ տնակիս առջեւ:

Հոն եկած էր առնել տանելու համար զիս քաղաքին սրահը, ուր նոյն օրը պիտի տօնուէր մեր պաշտելի հօր Ռեթէոս Պէրպէրեանի ծննդեան հարիւրամեակը:

Լիբանանցի Հայը սքանչելի է. կը սիրէ մտաւորականները, դպրոցները, գրագէտները, արուեստագէտները, բարձր եկեղեցականները: Ասիկա կը զգաս անմիջապէս որ ոտք դնես Լիբանանի հողին վրայ եւ հանդիպիս առաջին Հայուն: Հայկական անտարբերութենէն եւ արհամարհանքէն յոգնած հայ գրագէտի սիրտըս, հին լաւ օրերէն վերջ, առաջին անգամ ըլլալով ջերմութեան զգացումով մը եւ մխիթարութեամբ լեցուեցաւ այդ ժողովուրդին հետ չփուելով: Լիբանանի մէջ անցուցած չրջանս ինծի համար սիրելի պիտի մնայ իր զուտ հայկական այդ ջերմ մթնոլորտով:

Այդ կիրակին, երբ հասայ ընդարձակ սրահին դրան առջեւ, արդէն ժողովուրդը լեցուցած էր զայն, լուութեան եւ ակնածանքի մթնոլորտի մը մէջ:

Ռեթէոս Պէրպէրեանի չորս հարազատներէն միայն եղբայրս Շահանը ու ես ներկայ էինք, եւ կը կրէինք մեր ուսերուն վրայ վիչտի, հպարտանքի եւ ժողովրդական համակրութեան ծանրութիւնը: Բեմին խորը, կարմիր վարագոյրին առաջ, իր պատուանդանին վրայ, հանդէսին կ'իչխէր մեր հօրը կիսանդրին, իր բարձր ճակատով եւ իռէալիստի աչքերով:

Հանդէսին ընթացքին ճառեր խօսուեցան, մեր հօրմէն զմայլելի տողեր արտասանուեցան, իր խօսքերուն վրայ դըպրոցի երգեր երգուեցան: Բայց ինչ որ տեսողիւտ էր, եւ կարծես պէտք է հանդէսին ամբողջութիւնը կարգէր ինքնին, այն թափորն էր, — թափոր փառաւորման — որ բեմադրուեցաւ, առաջնորդուած երաժիշտ եղբօրս՝ Օննիկ Պէրպէրեանի երգեհոնի քայլերգով, պատուական բեմադրութեամբը Շահանին:

Պահը սքանչելի էր: Լոյսերը իջան. ոչ մէկ մարդկային ձայն, այլ միայն երգեհոնը: Սրահին ետեւէն կը յառաջանային դպրեվանքին աշակերտները, իրենց արձանային չարժումներով: Հանդիսաւոր, ծանր կչռոյթով, անոնք հասան բեմը, յառաջացան դէպի Պէրպէրեանի արձանը, դափնեպսակը զետեղեցին անոր լուսաւոր ճակատին վրայ, ծաղիկներ թափեցին, վերացան իրենց բազուկներով եւ հոգիներով, կեանքի դասը առին անկէ եւ ամփոփուեցան իրենք իրենց մէջ:

Ցետոյ դարձան, եւ նոյն կչռոյթով հեռացան՝ երգեհոնին վերջին մեղեդիին հետ:

Մեր պաշտելի հայրը իր ժողովուրդին մէջն էր:

Ի՜նչքան խորապէս մխիթարուեցայ, Լիբանանի մէջ ապրած այդ ժամերուս ընթացքին:

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԷՈՐԳ ՄԻՐԱՂԵԱՆՑ

Դժուար է երեւակայել այն դժնդակ կացութիւնը որուն մէջ կը չարչարուէր Արեւելահայ Թատրոնը վաթսունական թուականներուն:

Այդ թուականներուն թատրոնը հանրային կրթութեան գլխաւոր ազդակներէն մին ըլլալուն մասին տարտամ ու աղօտ գաղափար մը կը տիրէր. Թատրոն բառը շատ խորթ կը հնչէր հասարակութեան ականջներուն:

Հայ ընտանեկան յարկը կը հետեւէր նահապետական խաւարամիտ աւանդութիւններու եւ բեմին ծառայելու համար մշակներ ճարելու գործը անպայման պէտք ունէր Դիոգինէսեան լապտերներու...

Ահա, այսպիսի դժուարին չրջանի մըն է որ երեւան կուգան կարգ մը նուիրեալներ, որոնք յաղթելով խոչընդոտներուն, կ'ուզեն ժողովրդականացնել թատրոնի գաղափարը, սիրելի դարձնել այդ անունը հասարակութեան լայն խաւերուն:

Այդ նուիրեալներէն է եղած Գէորգ Միրաղեանց:

Ծնած է 1840 Յունուար 20ին, Թիֆլիսի մէջ:

Հայրը քահանայ ըլլալով, ջանք է [illegible] խնայած իր զաւկին տալու համար լաւագոյն դաստիարակութիւն մը:

Մանուկ հասակին, ապագայ դերասանը իր սկզբնական կրթութիւնը կը ստանայ Թիֆլիսի մօտակայ Աղբուլաղ գիւղը, հայ գնդապետի մը տան մէջ, ուր եւ կը ծանօթանայ հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներուն: Մէկ-երկու տարի ետք, պատանի Գէորգը կը բերեն Թիֆլիս, ուր կը սկսի յաճախել Ներսիսեան վարժարանը:

Ընդունակ աշակերտ, պատանի Գէորգը իր դասարանները կը փոխէ միշտ ալ մըրցանակներով եւ կ'աւարտէ վարժարանը 1864ին:

Այսքանով չբաւականանալով, Գէորգ Միրաղեանց յաջող քննութենէ մը ետք կ'ընդունուի Գիմնազիոն. եւ սակայն, կարգ մը անկախ պատճառներով, առանց աւարտելու կը հեռանայ կրթական այդ բարձրագոյն հիմնարկութենէն:

1869ին, կաթուղիկէ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ երկսեռ դպրոցին մէջ ուսուցչական պաշտօն կը ստանձնէ, դասաւանդելով ռուսերէն լեզու եւ թուաբանութիւն:

Սակայն, Գէորգ Միրաղեանցի հասարակական գործունէութեան մէջ ամէնէն կարեւոր տեղը կը գրաւէ թատրոնը Այդ գործունէութիւնը կը սկսի Ներսիսեան վարժարանը աւարտելէն անմիջապէս ետք:

Սկիզբները, Գէորգ Միրաղեանց ներկայացուցիչը կուգայ երկրորդական ու-պատասխանատու դերերով, ինչպէս ամէն սկըսնակ դերասան: Շատ արագ կերպով սակայն, անոր թատերական գործունէութիւնը կը փոխէ իր դիմագիծը, եւ հազիւ մէկ-երկու տարի անց, կը սկսի բեմ բարձրանալ այլեւս պատասխանատու դերերով:

Իր առաջին կարեւոր դերը կ'ըլլայ Տէր-Գրիգորեանցի «Նինոյի նշանտուքը» կատակերգութեան մէջ ծառայ Գրիգորի դերը: Այդ խաղին մասնակցած են նոյնպէս արեւելահայ թատրոնի լաւագոյն դերասաններէն Գ. Զմշկեան, Մաղինեանց եւ Սուքիասեանց:

Այս առթիւ, ահա՛ թէ ինչ վկայութիւն կը բերէ նոյնինքն Գ. Զմշկեան.—

«... Երբեք ես չեմ մոռանալ իմ տաղանդաւոր ընկերոջ՝ Միրաղեանցի խաղը «Նինոյի նշանտուքին» մէջ: Հանդիսականները, որոնք գլխաւորապէս գրաւուած էին Գ. Մաղինեանցի, Սուքիասեանցի եւ ուրիշ իրանց ծանօթ դերասանների խաղով, երբեք չէին երեւակայի թէ մէկ որեւիցէ նոր անուն՝ «Վանօ»-ն (Միրաղեանցի բեմական ծածկանունը) պիտի գրաւէր իրանց ուշադրութիւնը: Երկար ժամանակ հանդիսականները մնացին ապշած...» («Փորձ», Թիւ 3, 187[illegible] Թիֆլիս):

Մինչեւ իր այս պաշտօնական տեղի[illegible] երիտասարդ Միրաղեանցը կը խաղայ իր սեփական ազգանունով, բայց 1867ի[illegible]

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԴՐՕՇԱԿԻՐԸ

Զօրագունդը պատերազմի էր բռնուած երկաթուղիին կողն ի վար իջնող զառիթափին վրայ:

Բոլոր զինուորները իրր թիրախ կը ծառայէին հիմա դիմացը հաւաքուած Բրուսիացիներուն, որոնք բնակած էին անտառին մէջ:

Ութսուն մեթրի վրայ հրացանաձգութիւն տեղի կ'ունենար:

Սպաները կը պոռային.

— Գետին պառկեցէք...

Եւ սակայն, ոչ ոք կը հնազանդէր, եւ հպարտ զօրագունդը ոտքի էր կանգնած, հաւաքուած իր դրօշակին չուրջ:

Մայրը մտնող արեւուն վերջին ցոլքերուն մէջ, մացառուտներով չրջապատուած արտավայրին վրայ, մարդկային հսկայ զանգուածը, չրջապատուած ծուխի խառնիճաղանճով մը, կը նմանէր բաց դաշտին վրայ փոթորիկի բռնուած հօտի մը:

Կայծ ու կրակ կը տեղար չուրջբոլորը: Կը լսուէին անընդհատ հրացանաձգութեան ձայները, խուլ աղմուկը զինուորներու ուտանակներու բախումին, որոնք կ'երթային գլորելու փոսերու մէջ եւ գնդակները երկար կը սուլէին, պատերազմի դաշտին մէկ ծայրէն միւսը:

Մերթ ընդ մերթ դրօշակը կը բարձրանար գլուխներու վրայ, կը ծածանէր ծնդացիրներու յառաջացուցած հովէն եւ ապա կը մխրճուէր դարձեալ ծուխի թանձր մթութեանը մէջ:

Եւ յանկարծ, կը բարձրանար խրոխտ ձայն մը, որ կը ծածկէր հրացանաձգութեանց, հեծկլտուքներու, հայհոյնքներու յառաջացուցած ժխորը.

— Ջաւակնե՛րս, դէպի դրօշա՛կը, դէպի դրօշակը...

Իսկոյն սպայ մը, իբրեւ անորոշ ստուեր մը այդ կարմիր մշուշին մէջ, կը սուրար, կը վերցնէր հերոսական կենդանի նշանակ մը դարձած դրօշակը եւ զայն կը բարձրացնէր պատերազմին ընդմէջէն:

Քսանեւերկու անգամ ինկաւ այդ դրօշակը...

Քսանեւերկու անգամ, անիկա մահացողի մը ձեռքէն թռչելով անցաւ ուրիշի մը ձեռքը, բարձրացաւ դարձեալ վեր, եւ երբ արեւը վերջնականապէս հասաւ իր մայրամուտին եւ զօրագունդէն ողջ մնացած ցանցառ մէկ քանի մարդիկ նահանջի դիմեցին, դրօշակը բոլորովին պատառոտուած էր ու անցած տասնապետ Հորնիւսի ձեռքը՝ օրուան քսանեւերեքերորդ դրօշակիրը...:

×

Տասնապետ Հորնիւս հին էր զօրագունդին մէջ:

Հազիւ կրնար գրել իր ստորագրութիւնը եւ քսան տարի դրած էր չահելու համար իր տասնապետի սրէզները:

Ընկեցիկի դառնութիւնը եւ զօրանոցներու կեանքի դժնդակ ազդեցութիւնը կը տեսնուէր յստակ իր նեղլիկ ճակատին վրայ: Զինուորական ծանր պայուսակը կռնակն առած, անգիտակից ու մեքենաբար կը հետեւէր չարքերուն:

Կակազ էր: Եւ սակայն, դրօշակիր ըլլալու համար պերճախօսութեան հարկ չկար:

Ճակատամարտի իրիկունն իսկ, գնդապետը ըսաւ իրեն.

— Հիմա, դրօշակը քու քովդ է, իմ քաջս, կրնաս այսուհետեւ պահել զայն...

Եւ իսկոյն իր պատառոտած եւ գրեթէ մուխէն ու ծուխէն դեղնած վերարկուին մէկ անկիւնը, բանակին վաճառորդուհին կարեց ոսկեզօծ նոր երիզ մը, որ զինք կը բարձրացնէր գէր-տեղակալի աստիճանին:

Այս խոնարհ անձին մէջ հպարտութեան փոքրիկ կայծ մը եղաւ այս բարձրացումը:

Անմիջապէս իր կքած թիկունքը չըտկուեցաւ:

Աչքերը գետին խոնարհած եւ չարունակ գլուխը վար կախած քալելու վարժուած այս խեղճ էակը, այնուհետեւ ստացաւ հպարտ ու խրոխտ երեւոյթ մը, աչքերը միշտ վեր բարձրացուցած, դիտելու համար հովէն ծածանող կերպասի պատառիկը եւ զայն բռնելու համար շիփ-շիտակ. բարձր, մահուընէն ալ բարձր, դաւէրէն եւ սադրանքներէն:

Պատերազմի յաջորդող օրերուն իրմէ աւելի երջանիկ մարդ գոյութիւն չունէր այլեւս, երբ երկու ձեռքերովը դրօշակի ձողիկը կը բռնէր: Ջէր խօսեր ու չէր չարժեր: Լուրջ էր ու խոհուն, նման եկեղեցականի մը որ ձեռքին ունէր սրբազան անօթ մը:

Իր ամբողջ հոգիովը, մատները պրկած դրօշակին կոթին վրայ, կը յառաջանար:

Գնդակները կը սուլէին չորս կողմէն[illegible]

Իր աչքերուն խորը կարծես բոց մը կար, որ ապարէզ կը կարդայ դիմացը չարուած Բրուսիացիներուն եւ կարծես ըսել կ'ուզէր անոնց.

— Փորձեցէ՛ք, փորձեցէ՛ք անգամ մը գալ եւ առնել զայն իմ ձեռքէս...

Ոչ ոք փորձեց այդ բանը, ոչ իսկ մահը:

Պորնիփի, Կրավըլոթի եւ աւելի մահացու ճակատամարտներէ ետք ալ, դրօշակը կը յառաջանար միշտ, ծակծկուած, վիրաւորուած, պատառոտուած, եւ անոր կայն միշտ Հորնիւսն էր որ կը կրէր զայն...:

(Շար. – 1)

ԱԼՖՈՆՍ ՏՕՏԷ

Մինչեւ 1869 Թուականը, արուեստագէտը կը գործէ «Վահունի» կեղծանունով:

Այս կառաւոր սկզբնաւորութենէն ետք, Միրզաեանցի աստղը հետզհետէ կը փայլի: Իր տաղանդը կ'աճի ու կ'ուռճանայ նախ ապա յորդելու համար փրփրադէզ գետի մը նման: Իր բնածին ընդունակութիւնը այնքան ուժեղ է եղած, որ Միրզաեանց կարողացած է նոյնիսկ անշունչ եւ յաճախ ալ անիմաստ դերերուն տալ կեանք ու գոյն:

Տէր-Գրիգորեանցի կատակերգութիւններուն մէջ կը մարմնաւորէ դերեր, որոնց լիառատ կերպով կ'ընծայէ իր տաղանդին ցոլքը, հիացնելով նոյնիսկ հեղինակը, որ մինչ ալ Միրզաեանցի խաղին մէջ կը գտնէ իր հերոսներուն աւելի կատարեալ եւ աւելի գրաւիչ պատկերը:

Շուտով կը դառնայ հասարակութենէն սիրուած ու գնահատուած կատակերգակ մը.

1870ին, մեծանուն Գաբրիէլ Սունդուկեանցը կը բեմադրէ իր «Էլի մէկ զոհ» թատերակը, որուն մէջ Միրզաեանց ի յայտ կուգայ իր բոցավառ տաղանդի բովանդակ փայլովը: Եւ սակայն, իր բեմական գործունէութեան փառատօնը կ'ըլլայ այն օրը, երբ Գէորգ Միրզաեանց առաջին անգամ կը մարմնաւորէ անմահ հեղինակին՝ Գ. Սունդուկեանցի նոյնքան անմահ «Պէպոյին» մէջ Գիքոյի տիպարը:

Այս առթիւ, ահա թէ ինչ կը գրէ Գրիգոր Արծրունին 1874ին.—

«... Գիքոյի դերը Գ. Միրզաեանցը կատարեց շատ գեղեցիկ, նորա ամէն մի խօսքը ծափահարութիւններ էին կանչում: Գ. Միրզաեանցը ամէն անգամ այդ դերը կատարելիս, մի բան է աւելացնում շատ յարմար: Մէկ խօսքով մեր հասարակութեան Գիքոն կենդանի էր բեմի վրայ...»: («Թատրոն», գրական եւ թատերական հանդէս, 1893, Թիֆլիս):

Այդ շրջանին, արեւելահայ Թատրոնի երկու յաւաղոյն կատակերգակները եղած են Ամերիկեանց եւ Սուքիասեանց: Միրզաեանց աւելնալով այս երկուքին վրայ, ստեղծուած է չքնաղ երրորդութիւն մը:

1875ին, յուսահատութիւնը թուխս կը դնէ Միրզաեանցի հոգիին վրայ:

Տեսնելով հայ դերասանին անապահով դրութիւնը, կը հրաժարի Թատրոնէն, եւ հոգիին վրայ քար դրած, կը մտնէ արքունի ծառայութեան մէջ:

Եւ սակայն, քիչ ժամանակ ետք, բեմին կարօտը կը խանձէ ու կը մրկէ զինքը:

Պէտք կ'ունենայ վերստին սնանելու բեմական մթնոլորտի յոյսերով եւ յոյզերով. բեմին տախտակներուն ճռնչոցները կ'արձագանգեն իր ականջներուն, կը կարօտի իր բեմական ընկերներու ներկայութեան, եւ մէկդի թողլով պետական պաշտօնեայի հանգիստ դիրքը, կը վազէ կուգայ եւ վերստին կը նետուի արուեստի դիւթական աշխարհին ծոցը:

Լուրը շուտով կը տարածուի հասարակութեան մէջ: Կը ցնծան բոլոր Թատերասէրները: Մամուլը տեղ կուտայ այս իրողութեան, աւետելով իր ընթերցողներուն՝ իր սիրած արուեստագէտին վերադարձը:

«... Կարող ենք հաղորդել իբրեւ ըստոյգ լուր, որ այսուհետեւ հայ Թատրոնի բեմը կը տեսնէ իւր վերայ իւր հին բարեկամ Միրզաեանցին, որ բազմիցս գրաւել է հասարակութեան համակրութիւնը»: («Մեղու Հայաստանի», թիւ 50, Թիֆլիս, 1873):

Բազմաթիւ են եղած Գէորգ Միրզաեանցի բեմական զմայլելի արուեստով մը մարմնաւորած դերերը: Յիշենք մէկ քանին.— Օսէփ (Էլի մէկ զոհ), Օսկան Պետրովիչ (Օսկան Պետրովիչը դժոխքում), Խաչյու (Խաթաբալա), Ղազօ (Դալալ Ղազօ) եւ այլ բազմաթիւ դերեր, որոնց մէջ անժխտելի ապացոյցը տուած է անվիճելի կատակերգակի իր տաղանդին:

Գէորգ Միրզաեանց ոչ միայն իբրեւ դերասան, այլ նաեւ իբրեւ մարդ վայելած է անսահման սէր եւ գուրգուրանք իր բարեկամներուն եւ մանաւանդ իր աշակերտներուն մօտ, վասնզի չմոռնանք ըսելու, որ Գէորգ Միրզաեանց իր Թատերական գործունէութեան տարիներ, մինչեւ իր կեանքին վերջը շարունակած է նաեւ հայ մանկտին դաստիարակելու իր վսեմ կոչումը:

Վերին աստիճանի ընկերասէր, առատաձեռն, ուրախ ու շէնշող կեանք վարող անձ մըն է եղած:

Անողոք մահուան գերանդին շատ վաղաժամ կերպով կը հնձէ արեւելահայ Թատրոնի այս չքնաղ ծաղիկը, 1875 Թըւականին, երբ հազիւ 35 տարեկան էր...

Իր մահուան պատճառներուն մասին զանազան կարծիքներ կան: Ոմանք կը պնդեն թէ իր սիրային արկածախնդրութիւնները ծանր կշռած են իր կեանքին վրայ: Ուրիշներ իր մահը կը վերագրեն բեմին վրայ ստացած հասարակ պաղառութեան մը, եւ շատեր ալ կը հաւատան թէ արուեստագէտին մահուան ուղղակի պատճառը եղած է իր եւ դերասան Ամերիկեանցի միջեւ եղած գրաւ մը: Ամէնէն հաւանականը այս վերջին վարկածը կը թուի ըլլալ, քանի որ Թիֆլիսի մէջ 1893ին հրատարակուող «Թատրոն» թատերական եւ գրական հանդէսին մէջ արձանագրուած կայ հետեւեալ վկայութիւնը.—

«... Մի օր, եթէ չենք սխալւում 1874ին, փորձի ժամանակ թէ մի ուրիշ տեղ այս երկու կոմիկները գրազ են գալիս՝ «խմել մի մի չայու ստաքան (գաւաթ) արաղ»: Շատ հաւանական է որ այս վերջին հանգամանքն է մահուան պատճառը, վասնզի զգալով մահուան վերջին րոպէն, հանգուցեալը մօտ է կանչում ծնողներին՝ ասելու իր վերջին մնաս բարեւը: Ամէնից վերջը կանչում է իւր փոքր եղբօրը (աւելի ուշ Հայոց եւ Վրաց Թատրոնների դերասան նոյնպէս) եւ խրատելուց ու համբուրելուց յետոյ, ասում է այս վերջին նշանաւոր խօսքերը. «Գէղէոն ջան, կեանքումդ արաղ չխմես...»: Մի քանի վայրկեան, եւ չկար այլեւս տաղանդաւոր կոմիկը..»:

Կը տեսնենք, ուրեմն, որ անզգոյշ քայլ մը, վերջ կը դնէ կեանքին, իր երիտասարդ տարիքին մէջ, արուեստագէտի մը, որ իր բեմական գործունէութեան ընթացքին ունեցած է միայն ու միայն մէկ՝ մտասեւեռում.— Ծառայել իր ժողովուրդին:

Անոր համար ալ, այսօր, իր մահէն 85 տարիներ ետք, ոգեկոչելով անունը կը խոնարհինք իր խնկելի յիշատակին առջեւ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՃԻՊԷՅԼԻ մէջ (Լիբանան), Ապրիլ 6ին, իր մահկանացուն կնքած է «Թռչնոց Բոյն»ի տնօրէնուհի Օր. Մարի Եագոպսըն: Հանգուցեալը աւելի քան յիսուն տարի, գրգռուած մարդասիրական եւ բարեսիրական զգացումներէ, մեծ նուիրումով խնամած ու դաստիարակած է հայ որբեր: Հանգուցեալը ծնած էր 1882ին, Դանիա. Կաթողիկոսին կարգադրութեամբ, Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ Խորէն Արք. նախագահած է յուղարկաւորութեան:

ՊՈՍԹԸՆԻ Հ. Օ. Մ.-ը Թէյասեղանով մը պատուած է բանաստեղծուհի Հուրի Իփէկեանը: Հաւաքոյթին նախագահած է Տիկին Համասեղ: Գեղարուեստական կոկիկ յայտագրին առընթեր, օրուան հերոսին մասին գնահատութեան եւ յարգանքի ջերմ խօսքեր արտասանած են ներկաներէն շատերը: Վերջին խօսողը եղած է բանաստեղծուհին որ ներկայացուցած է Լիբանանի հայ գաղութին կեանքը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մարդահամարի սպասարկութիւնները հրատարակած են ընտրական ցանկերը, որոնց մանրամասնութիւնները կուտանք ստորեւ.—

Պէյրութի առաջին գօտի.— Հայ լուսաւորչական երկսեռ քուէարկողներ 27 հազար 640, յոյն-օրթոտոքս՝ 16,459, մարոնի՝ 13,654, սիւննի՝ 8861, հայ կաթոլիկ՝ 7403, յոյն կաթոլիկ 5059, հրեաներ՝ 5121, բողոքական՝ 3761, սիրիան կաթոլիկ 2702, շիի՝ 2200, լատին՝ 1777, քաղդէացի՝ 748, սիրիան-օրթոտոքս՝ 460, տիւրզի՝ 152, զանազաններ՝ 180:

Պէյրութի երկրորդ գօտի.— Սիւննի 18,740, շիի՝ 10,153, հայ լուսաւորչական՝ 3,736, մարոնի՝ 3103, յոյն-կաթոլիկ՝ 1153, սիրիան կաթոլիկ՝ 1041, հայ կաթոլիկ՝ 952, տիւրզի՝ 863, բողոքական՝ 731, լատին՝ 722, քաղդէացի՝ 296, սիրիան-օրթոտոքս՝ 182, հրեայ 175, զանազաններ՝ 19:

Պէյրութի երրորդ գօտի.— Սիւննի 48 հազար 515, տիւրզի՝ 9687, յոյն-օրթոտոքս 7764, շիի՝ 4709, մարոնի՝ 2345, սիրիան-օրթոտոքս՝ 2122, յոյն-կաթոլիկ՝ 1890, հայ լուսաւորչական՝ 1406, սիրիան-կաթոլիկ՝ 1014, բողոքական՝ 920, հայ-կաթոլիկ՝ 400, լատին՝ 272, քաղդէացի՝ 125, հրեայ՝ 86, զանազաններ՝ 16:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՕՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ («Յառաջ»).— Իտալահայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ, Մարտ ամսուն, Հայկ. Տան մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Եղիա Վրդ. Փէչիկեանի բանախօսութիւնը, նիւթ ունենալով Վահան Տէրեանի կեանքն ու գործը: Բանախօս հայրը նախ ընդգծեց միջավայրը, ուր մեծցաւ մանուկ Վահանը, անոր լոյսի եւ գիտութեան հետամուտ միտքը, որ տարիներու ընթացքին պիտի բեղնաւորուէր լեզուաբանական, պատմագիտական, իմաստասիրական եւ քաղաքական գիտելեաց պաշարով: Ապա, հանգամանօրէն անդրադարձաւ անոր քերթողական տուրքին ուր, ըսաւ, գերակշիռ է տխրութեան, ցաւի, յոռետեսութեան, երազամոլ Թափառումներու շունչը, քնքոյշ զգայնութեամբ թաթաւուն: Վեր հանեց բանաստեղծին լեզուին ներդաշնակութիւնը, նորագիւտ բացատրութեանց հմայքը՝ տաղաչափական այլազանութեամբ ընդելուզուած: Յիշեց Սուրխաթեանի եւ Յ. Օշականի գնահատանքը՝ Տէրեանի ստեղծագործութեանց առընչութեամբ: Եզրափակեց ըսելով.— Վահան Տէրեան համամարդկային ցաւի երգիչն է, նաեւ յեղափոխական երգիչ մը ու անոր յոռետեսութիւնը իրատեսութիւնն իսկ է, քաղուած ըլլալով կեանքէն, ուր անցաւորն ու ունայնը մեզ կը դիմաւորեն մեր իւրաքանչիւր քայլին:

Բանախօս հօր խօսքը ողջունուեցաւ ջերմ ծափերով:

× Նոյնպէս Իտալահայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ, Ցամիլիա Արթիսթիքայի շքեղ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ դաշնակահարուհի Օր. Քոլէթ Զաքըճեանի նուագահանդէսը: Յաջորդաբար նուագեց Պախ-Բէմփէն, Շումանէն, Փուլէնքէն, Րավէլէն, Փրոքոֆիէֆէն եւ Արամ Խաչատուրեանէն: Երիտասարդ դաշնակահարուհին օժտուած է ճշմարիտ արուեստագիտուհիի խառնուածքով: Իր մեկնաբանութիւնը խորունկ վերապրում մըն է, մերթ մեղմաղնաց, մերթ զօրեղ:

Աւարտած է Նափոլիի Ս. Փիէթրօ ա Մայէլլա երաժշտանոցը, 1958ին, բարձրագոյն նիշով եւ մասնայատուկ գնահատանքով:

× Այս տարի եւս, Միջինքի առիթով, Իտալահայ Մշակութային Միութիւնը տուաւ իր աւանդական պարահանդէսը, ի նպաստ Հայկ. Տան: Նուագախումբը կը ղեկավարէր հանրածանօթ երիտասարդ Ենրիքօ Ինտրան: Հայրենակիցներ հասած էին Վենետիկէն, Ճենովայէն, Քոմոյէն եւ այլ քաղաքներէ: Տեղի ունեցան հայկական պարեր, վիճակախաղ եւ այլ անակնկալներ: Ժողովուրդը մեկնեցաւ Հայկ. Տան սրահէն գոհունակութեամբ, լուսաբացին:

Ա. Ս.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (174)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՕՂՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Եւ Համբիկ, Սոֆիին ազգականը, ամիրային տանէն ներս մտաւ: Հանըմը առաջին անգամ զանիկա տեսնելուն՝ նպաստաւոր տպաւորութիւն մը կրեց երիտասարդին տեսքէն եւ հեզ նայուածքէն: Մինչ որ Համբիկին կերպարանքը հիմանովին փոխուած էր: Իր ձկնորս բարեկամները հիմակ պիտի չճանչնային զինքը: Մազերը կտրուած, սանտրուած, նոր հագուստներ տեղթորէն հանդերձարանէն դուրս հանուած, կը ծածկէին անոր մարմինը: Մինչեւ իսկ կեղծօձիկ եւ փողկապ ունէր: Եթէ ոչ առաջուան Համբիկը բոլորովին, բայց անոր մօտ բան մը եղած էր վերջապէս: Ինքը այս արագ եւ յանկարծական փոփոխութեան ենթարկուած էր գրեթէ մեքենաբար, խօսքմտիկ տղու մը պէս հնազանդելով իրեն ուղղուած հրամաններուն՝ Սոֆիին կողմէ: Այս վերջինին անակնկալ եւ շանթահարիչ երեւումը ցնցում մը յառաջ բերած էր երիտասարդին մէջ, անոր հոգիին ու մտքին վրայ Թանձրացող ամպը մէկէն փարատելով, ու իր հմայքին, դիւթանքին զինովցնող ներգործումովը հիբնոսացնելով անոր բովանդակ էութիւնը: Մթին յուսահատութեան անդունդէն ուր գլորած էր, յանկարծ լոյս աշխարհ ելած էր մերժուած սիրահարը:

Բժշկուած էր, ինչպէս մեծ յուզումներ կրնան բուժել հոգեկան հիւանդութիւնները, որոնք կ'անցնին կ'երթան այն սաստկավար հեղեղներուն պէս, որ կանանչ ազուոր ղալարավայրերու մէջէն անցնելով լերկ ու խորունկ ակօս մը կը փորեն աւազի ու խիճերու Թանձր սիկ մը թողլով:

Ետքէն զալիք հեղեղները ա՛լ անկէց կը վազեն կ'երթան՝ իրենց յարմար անկողին մը գտած ըլլալով: Բժշկուած էր Համբիկ, բայց պարապ բան էր այլեւս անոր մէջ փնտռել առաջուան սիրահարը, հզօր եւ վսեմ ձգտումներու ընդունակ, ռոմէական յափշտակութիւններու ծարաւի: Հիմակ հանդարտ ու մտածուած բան մը ունէր իր մէջ, անծանօթ ու երկարօրէն բաղձացուած բանի մը մասին հետաքրքրութիլ մը, բարոյական ապաքինումի առաջին ուժգին փուլը ապրելէն ետքը: Իր պաշտած աղջկան զղջանքի արտաշարժ ու աղերսարկու պոռթկումները ներողամտութեան անուշ ու բարեբար արցունքներ պարգեւած էին իրեն: Աղջի սիրոյն խնկալի ու քաղցր վերյիշումը՝ ապրուած յուզումներուն մանրամասնութիւնները՝ գիտակից, կամաւոր ու փնտռուած վայելումի մը տարրամ ու պղատոնական կամէութեան կը մղէր զինքը: Աղջի սիրոյն մեծութենէն հիմա կը շլանար ինքը, անոր կարօտովը կը չարչարուէր, բայց զանիկա այլեւս այնքան անարատօրէն չկարենալ ապրելուն կ'ափսոսար ալ:

Չէ՛, ալ անիկա առաջուան Համբիկը չէր, կեանքին կապուած ազնիւ ու գորովալի փարումով մը, ապագայի ազուոր ծրագիրներ որոճալով: Յաղթանակին, զոր հիմա իր տիրապետումին տակ կ'ուզէր իր կրած անագորոյն պարտութիւններուն, յուսախաբութեան ու անպատուումի արդար փոխվրէժին համար նախ, եւ յետոյ յամեցած խղճահարութեան մը խայթերը դադրեցնելու համար: Այս վիճակը գաղտնիք մը մնաց անշուշտ տղուն համար, որ աղջկան շուարեցնող զգետնող կախարդանքի ոլորտին մէջ բռնուած նորէն կարող չէր միտքը դնել բուն իրականութեան վրայ: Հիմա նոր կեանք մը բացուած էր իրեն համար յանկարծ, ան զոր ատենօք այնքան փնտռած էր ունայնօրէն եւ որ հիմա այնքան դիւրութեամբ կը ներկայացուէր իրեն:

Սոֆի, բարոյական գոհացումին հետ իր առողջութիւնն ալ վերագտաւ: Գոյն եկաւ երեսը: Բաբախումները դադրեցան, անսովոր կորովի մը հեշտութիւնը զգաց մարմնին մէջ: Հաճոյք մը եղաւ իրեն իր սիրահարը շրջապատելով երկարօրէ հոգածութեամբ մը, տղու մը պէս գգուելով զայն: Անոր համար սենեակ մը յարդարեց, հանգստութեան ամէն պայմաններով: Անոր տրամադրութեան տակ դրաւ խել մը առարկաներ, որոնք տօքթօրին ծառայած էին ժամանակին: Տանը մէջ անոր վարկը բարձրացնելու համար, թոյլտուութիւն խնդրեց հանըմէն որ անիկա շատ անգամ ներկայ գտնուէր սրահը, իրենց հետ մէկտեղ: Նոյնիսկ, հանըմին ներողամտութիւնը այնքան առաջ գնաց որ սեղանին ալ անոր մասնակցութիւնը անհեթեթ բան մը չնկատուեցաւ: Քիչ քիչ, ամիրային ապարանքին մէջ Համբիկ ճամբուած Խաչօյին յաջորդն էր պարզապէս: Պտոյտներու համար դուրս ելլելնուն՝ Համբիկ ընկերացաւ իրենց, ոչ թէ ծառաներուն պէս ետեւնուն քալելու համար, այլ տիկնիին քովն ի վեր, անոր հետ խօսակցելով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

14 Ապրիլ, Աւագ Հինգշաբթի, առաւօտեան պատարագ ժամը 10ին: Կարգ Ոտնլուայի երեկոյեան ժամը 4ին, կարգ խաւարման ժամը 7,30ին:

15 Ապրիլ, Աւագ Ուրբաթ, Թաղման Թափօր երեկոյեան ժամը 5ին:

16 Ապրիլ, Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 5ին:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյն օրերը, նոյն ժամերուն:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Աւագ Հինգշաբթի. Ցերեկուան Ընթըրեաց. Պատարագ ժամը 11ին: Նոյն օրը ժամը 5ին՝ Ոտնլուայ: Երեկոյեան ժամը 8ին Գիշերային պաշտամունք, յիշատակ չարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման: Աւագ Շաբաթ. Ճրագալոյց, Ս. Զատկի, Պատարագ ժամը 6ին:

17 Ապրիլ, Կիրակի. Զատիկ, սկիզբ. ժամերգ. առաւօտ ժամը 8,30ին, Պատարագ 10,30ին:

18 Ապրիլ Բշ. Յիշատակ Մեռելոց, յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

Աւագ Հինգշաբթի, տօն ընթրեաց եւ Ս. Հաղորդութեան: Առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30ին, փոքրերու հաղորդութիւն՝ 9ին: Երեկոյեան ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 5ին: Խաւարման արարողութիւն ժամը 8ին:

Աւագ Ուրբաթ. Անապական Թաղում Տեառն: Երեկոյեան Թաղման արարողութիւն ժամը 6ին:

Աւագ Շաբաթ. Առաւօտեան ժամերգ. ժամը 9ին: Երեկոյեան Ճրագալոյց 5ին:

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի. Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ առաւօտ ժամը 9ին: Ս. Հաղորդութեան պատարագ ժամը 10,30ին: Ոտնլուայի արարողութիւն երեկոյեան 4ին: Չարչարանաց արարողութիւն՝ ժամը 7,30ին: Խաւարում:

Աւագ Ուրբաթ. Թաղման արարողութիւն երեկոյեան ժամը 5,30ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Աւագ Հինգշաբթի. Ցերեկուան Ընթըրեաց. սկիզբ. ժամերգ. առաւօտ. ժամը 8ին: Պատարագ 10ին: Հաղորդութիւն կը մատակարարուի մանուկներու: Երեկոյին՝ Ոտնլուայի արարողութիւնք 5ին: Խաւարման արարողութիւնք 8ին:

Աւագ Ուրբաթ. Երեկոյին Քրիստոսի Թաղման արարողութիւն ժամը 5,30ին:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻ

Աւագ Հինգշաբթի. առաւօտ սկիզբ. ժամերգ. ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին: Երեկոյեան՝ Ոտնլուայ 5ին: Գիշեր՝ Խաւարում 9ին:

Աւագ Ուրբաթ. Երեկոյ՝ Թաղման արարողութիւն 5ին:

Աւագ Շաբաթ. Երեկոյ՝ Ճրագալոյց, Խթում 5ին:

Կիրակի. Զատիկ, առաւօտ. սկիզբ ժամերգ. ժամը 8,30ին: Պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի. Մեռելոց. սկիզբ. ժամերգ. ժամը 8,30ին: Պատարագ՝ 10ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի. Ցերեկուան Ընթրեաց առաւօտ. ժամերգութիւն եւ նախատօնակ ժամը 8,30ին: Պատարագ 10ին: Ս. Հաղորդութիւն աղօթ 11ին: Երեկոյ. Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով 5ին: Գիշեր. Խաւարումի արարողութիւն 7,30ին:

Աւագ Ուրբաթ. Ցերեկուան Խաչելութեան, առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 10ին: Երեկոյ Թաղման արարողութիւն:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Լորէնեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցիին՝ Օր. Սուրենի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ՝
ՄԱՅԻՍ 22 ԻՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Ումն՝ 100 Ն. Ֆրանք:

Տէսթնի Վասպուրականի Երիտասարդական Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Սահակ Տէր Թովմասեանի ընտանիքին եւ փոխան ծաղկեպսակի 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Շաւարշ Միսաքեան» սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Մարիամ Գազանճեանէ 20 Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի, իր ամուսնոյն՝ Կարապետ Գազանճեանի տխուր մահուան առթիւ: Նոյն առթիւ 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 10 Ն. Ֆ. Փարիզի ծերանոցին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. Մաքսուտեանէ 20 Ն. Ֆ. Օր. Ռոզէթ Միքայէլեանի նշանախօսութեան առթիւ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղի Թէյասեղանին առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղան Խրիմեան դպրոցին նորոգութեան եւ մաքրութեան համար.—

Տէր եւ Տիկին Հաճօ Ղուկասեան 50 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Սիրապեան 15 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Ալիքսանեան եւ Տէր եւ Տիկ. Գարգէն Սայլի 20ական Ն. Ֆ., Տիկին Մինասեան, Տիկին Ծերունեան, Տիկին Ֆերմանեան, Տիկին Գ լիքեան, Պ. Թորիկեան 10ական Ն. Ֆ., Պ. Եղիազար Մինասեան 5 Ն. Ֆ.:

Պ. Աղապապ Գարամեան, սրահը տաքցնելու համար վառարան մը նուիրեց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Աւագ Հինգշաբթի, 14 ապրիլ.— Ժամերգութիւն ժամը 10,30ին: Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ ոտնլուայ ժամը 15ին: Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 16,30ին: Խաւարման ժամերգութիւն ժամը 20ին:

Աւագ Ուրբաթ, 15 Ապրիլ.— Ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Սուրբ Խաչին ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ. Ճրագալոյցի ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ ժամը 17ին:

Սուրբ Զատիկ, 17 Ապրիլ.— Ժամերգութիւն, ձայնաւոր պատարագ եւ հաւաքական հաղորդութիւն ժամը 10ին:

Բ. Օր Զատկի, Մեռելոց, 18 Ապրիլ.— Հոգեհանգստեան պատարագ Քերոբէ Ե. Վ. Քատէեանի, Հ. Ղազար Վ. Սրապիոնեանի եւ Տէր Մկրտիչ Վ. Էրքէլէթեանի հոգիներուն համար:

Նոր Կիրակի, 24 Ապրիլ.— Յիշատակ Ապրիլեան Նահատակաց: Ձայնաւոր պատարագ ժամը 16,30ին Սաքրէ Քէօր՝ Մոնմարթրը՝ Մայր Եկեղեցիին մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ
Salle Verdi - Casa d'Italia
Rue d'Alger

ԼԻՈՆ, 17 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 14·30ԻՆ
Salle Rameau

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՒ ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE LA R.T.F.Ի

Մեներգողներ
Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Պ. ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կը խնդրուի ճշգապահ ըլլ[ալ]

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համերգին օրը, ժամը 19ին ընթրիք՝ Սալ ՓՈՆԹԻԷՌի մէջ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 8ին աւարտած է մեր բաժանորդներէն շատերուն տարեշրջանը: Կը խնդրենք որ փութով կատարեն նոր տարեվճարը, առանց անհատական երաւէրի սպասելու:

Կը խնդրենք նաեւ որ ցարդ առկախ հաշիւ ունեցողները օր առաջ համապատասխան գումարները ղրկեն:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին:

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սեռւնգի, Սալ Քատէի մէջ:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համազգային Սզատօնը Ապրիլ 24ին: Միահամուռ մասնակցութեամբ գաղութին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՇԱՐԹ
ԱՊՐԻԼ 12 ԷՆ 30
Galerie Vendône
12, Rue de la Paix

–ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ–

ՍԵՐԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ռուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. Ժողովը Ապրիլ 24ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի Թաղական Խորհուրդ[ը] խորին շնորհակալութեամբ ստացած [է] փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները, այրի Տիկին Մար[իամ] Մինասեան մահուան տխուր առիթով

Սէֆէրեան Մարտիրոս 20 Ն. Ֆ., Սա[...] փան Սամուրեան, Պ. Բէլֆոր, Գա[...] րիէլ Յակոբեան, Տէր Մինասեան ընտանիք, Համազասպ Արամեան, Մա[...] Գասպարեան, Պ. Թէճիրեան, Սեֆէ[...] եան Յարութիւն, Պ. Բալամուտեան [...] կան Ն. Ֆ., Յովսէփ Օհանեան, Նա[...] Ժամկոչեան, Դաւիթ Դաւիթեան, Սա[...] Յարութիւնեան, Կարպիս Եսայեա[ն ...] կան Ն. Ֆ., ի նպաստ եկեղեցւոյ [...] Մկրտիչ Միսաքեան 10 Ն. Ֆ. Թաղի [...] քատներուն:

Մինասեան ընտանիք 50 Ն. Ֆ. Օ[...] եան Յովսէփ 20 Ն. Ֆ., Ճնտիկեան [...] ռամշապուհ, Աւետիս Սանտալեան, [...] կեան Շէրպէթճեան, Ռուբէն Ասար[...] եան, Տոքթ. Բաքըճեան, Մկրտիչ Կր[...] կոսեան, Կարպիս Խաչածեան, Զոյա[...] եղբարք, Պ. Թէճիրեան 10ական Ն. [Ֆ.] Նշան Մազմանեան, Սահակ Յարու[թ...] եան, Յով. Ժամկոչեան, Մանկեան [...] տանիք, Հմայեակ Կարապետեան [...] մաղեան Յարութիւն, Օննիկ Վարպ[ետ...] յական Ն. Ֆ.՝ ի նպաստ դպրոցին

Ա Ջ Դ

Հայրապետական Պատուիրակ Սեր[...] Եպիսկ. Մանուկեան Ֆրանսայի [...] շրջաններու Հինգշաբթի օրուան դա[...] թացքներու համար ղրկած էր երկ[...] տեղեկագիր մը Կիւլպէնկեան Հիմնար[կու]թեան, որմէ շնորհակալութեամբ ստ[աց]ած է 3080 Ն. Ֆրանքի գումար մը [...] կացուելու համար հետեւեալ շրջա[ն]ներուն.— Փրատօ (Մարսէյլ), Սէն Ժ[...] Սէն Լու, Կարտան, Լիոն, Սէնթ Էթ[...] Փօն տը Շէրիւի, Վալանս, Իսի լէ [...] լինօ, Կըընօպլը, Վիէն, Տէսին, Պ[...] Սէն Լուի Բ. դպրոցին, Պօմոն, Նի[...]

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ԱՊՐԻԼ — JEUDI 14 AVRIL 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8774 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4575

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

Ընկերվարական շարժումը կենսունակութեան նշաններ ցոյց կուտայ վերջերս Ֆրանսայի մէջ:

Ծիշդ է թէ, 1958 Սեպտեմբերի հերձուածը մայր կուսակցութենէն բաժնեց վաստակաւոր եւ անբասիր վարիչներ, որոնք մեծ ծառայութիւններ էին մատուցած անցեալին: Սակայն շնորհիւ ընդհանուր քարտուղար Կի Մոլէի ճկուն քաղաքականութեան, ցնցումը զգալի չդարձաւ:

Հերձուածը պատճառ դարձաւ, որ զանազան առեններ կուսակցութենէն հեռացած ղեկավարներ ու շարքայիններ, ինչպէս նաեւ ընկերվարական գաղափարներով առաջնորդուած խմբակցութիւններ, — որոնց շարքին Մէնտէս-Ֆրանսի հետ միասին արմատական-ընկերվարական կուսակցութենէն բաժնուող դժգոհ տարրերը — միանալով կազմեն Անկախ Ընկերվարական կուսակցութիւնը:

Այս վերջինին վերապահուած դերին մասին կարծիքները կը տարբերին: Քլօտ Պուրտէ, որ նոր կազմակերպութեան ղեկավար դերակատարներէն մէկն է, կը բացատրէ թէ տասը տարուան ճիգերու պտուղն է այս կուսակցութիւնը, որ միջանկեալ դերը մը պիտի գրաւէ ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութեանց միջեւ: Մեծ թիւով բանուորներ կան իր շարքերուն մէջ: Կարելի պիտի ըլլայ սերտ գործակցութիւն հաստատել մարքսականներու եւ քրիստոնեաներու միջեւ՝ աշխարհականութեան սկզբունքները յարգելու հիման վրայ: Ըստ իրեն, շատ կենսունակ է Անկախ Ընկերվարական կուսակցութիւնը, որուն ծոցին մէջ համախմբուած զանազան հոսանքները վճռած են պայքարիլ ներկայ վարչաձեւին դէմ եւ իրականացնել ընկերվար ժողովրդավարութիւն մը:

Միւս կողմէ ընկերվարական մայր կուսակցութիւնը կարեւոր ժողովներ գումարեց կիրակի եւ երկուշաբթի օր՝ Փիւթոյի մէջ:

Կիրակի ժողովին մասնակցեցան 70 ժամանակներու 130 «երկրագործական պատասխանատուները»: Օրակարգին վըրայ գրուած էին երկրագործութիւնը հետաքրքրող խնդիրները, որոնք հրատապ կանոնաւորմանց կը ներկայացնեն: Փաստ՝ վերջին ամիսներու ցոյցերը զանազան շրջաններու մէջ՝ հանդարտաբարոյ երկրագործներու կողմէ:

Իսկ երկուշաբթի օր գումարուեցաւ կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդը, օրակարգ ունենալով ներքին քաղաքական կացութիւնը: Տեղեկագիրը ներկայացուց ազնական ընդհ. քարտուղար Ժորժ Պրիւթէ, որ մանաւորապէս ծանրացաւ Ալժերիոյ խնդրոյն եւ վարչաձեւի յեղաշրջումին վրայ: Ու շեշտեց.

«Ալժերական պետութիւն մը՝ ընկերակցութեան կապերով Ֆրանսայի կապուած՝ կը համապատասխանէ մեր բաղձանքներուն»:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը խոստացեր էր պաշտպանել զօր. տը Կոլի քաղաքականութիւնը: Սակայն Հանրապետութեան Նախագահին վերջին անգամ Ալժերիա այցելութեան առթիւ ըրած կարգ մը յայտարարութիւնները հաճելի չեղան ընկերվարականներուն: Ու Մարսէյին Կի Մոլէ ազդարարեց թէ «այլեւս որեւէ սխալ մը ներելի չէ»:

Անկէ վերջ զօրավարին մերժումը Խորհրդարանը արտակարգ նիստի հրաւիրելու մասին՝ աւելի խորացուց խրամատը:

Ազգային Խորհուրդին մէջ քննադատութիւններ եղան Սահմանադրութեան մասին. զոր սրբագրելու համար յանձնախումբի մը կազմութիւնը պահանջուեցաւ:

Ալժերիոյ հարցի կարգադրութեան մասին վստահութիւն յայտնուեցաւ տը Կոլի, որ, ըստ Կի Մոլէի, ամէնէն ձեռնհաս մարդն է «ազատական» լուծում մը գտնելու համար: «Եթէ Ալժերիոյ հարցը չլուծուի՝ խաչ պէտք է քաշել ժողովրդավարութեան վրայ», եզրակացուց ընդհանուր քարտուղարը, որ աւելցուց թէ զինադուլի համար անհրաժեշտ է բանակցիլ անոնց հետ որոնց դէմ կը կռուինք: Սակայն այս վերջիններն ալ իրաւունք ունին երաշխաւորութիւններ պահանջելու:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը պահելով հանդերձ ընդդիմադիրի իր դիրքը, պիտի շարունակէ զօրավիգ դառնալ Հանրապետութեան Նախագահին՝ բարւոք լուծումի մը յանգեցնելու համար Ալժերիոյ խնդիրը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ՊԻՏԻ ՁԼՔԵՆՔ

Կ'ԸՍԷ ՏԸՊՐԷ

Վարչապետ Տըպրէ, երեքշաբթի երեկոյ Ալժէի հեռատեսիլէն արտասանուած ճառով մը պարզեց Ֆրանսական կառավարութեան քաղաքականութիւնը:

Տըպրէ յիշեց Ֆրանսայի աշխատանքը 15 տարիէ ի վեր՝ վերականգնելու համար Ալժերիան: Ընդհանուր ձեւով ոչ մէկ նորութիւն բսաւ վարչապետը: Կրկնեց եւ հաստատեց տը Կոլի ցարդ ըրած առաջարկները:

Վարչապետը անգամ մը եւս կը հաստատէ ինքնորոշման քաղաքականութիւնը, իսկ ինչ կը վերաբերի խաղաղեցման, կրկնեց թէ Ֆրանսա միշտ պատրաստ է ընդառաջ երթալու կրակը դադրեցնելու առաջարկին, մինչ այդ սակայն՝ բանակը պիտի կատարէ իր պարտականութիւնը:

Տըպրէ ապահովեց թէ «լքում մը երբեք տեղի պիտի չունենայ»:

«Անջատում ուրիշ բան ըսել չէ քան թաժանում, բսաւ Տըպրէ, ամէնէն նուիրական սկզբունքները թոյլ չեն տար որ տարբեր ըլլայ»:

Վարչապետը երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ զինուորական ղեկավարներու հետ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԿՌՈՒԻԸ ԿԸՆԱ՞Յ «ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ» ԲՆՈՅԹ ՍՏԱՆԱԼ

«Ալժերական կառավարութեան» երկուշաբթի օրուան յայտարարութիւնը (Ցառաջ, Ապրիլ 13), կարծել կուտայ թէ ալժերական հարցը միջազգային բնոյթ պիտի ստանայ, առնուազն այդ է Ազատագրական ճակատի ղեկավարներուն նըպատակը: Արդարեւ, իրենց յայտարարութեամբ շեշտեր եթէ թէ «արգելք պիտի հանդիսանան զաւառական ընտրութեանց» զոր Ֆրանսա ծրագրած է կատարել Ալժերիոյ մէջ, ու նաեւ պիտի «զօրացնեն պայքարը յանուն ազգային ազատութեան», Էֆ. Էլ. Էն.ի վարիչները շեշտեցին թէ «որոշած են ընդունիլ օտար կամաւորներու ներկայութիւնը իրենց շարքերէն ներս, առանց նկատի առնելու այս վերջիններուն ծագումը»:

Ֆրանսա նման քայլ մը կ'ակնկալէր: Անցեալ Յունուարին, Թունուզի մէջ գումարուած Ափրիկէի ժողովուրդներու երկրորդ համագումարը, Մարոքի ներկայացուցչին առաջարկով, որոշեց «ափրիկէցի կամաւորներէ կազմուած ջոկատներու» կազմութիւնը, որպէսզի զօրավիգ կանգնին ալժերացի ժողովուրդին մղած ազատութեան պայքարին: Համագումարին մասնակցող երկիրները համաձայնեցան նաեւ նիւթապէս օգնել Էֆ. Էլ. Էնին: Այս ուղղութեամբ առաջին քայլը առաւ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ Ազգ. Խորհուրդը կարգ մը բանաձեւեր քուէարկեց որոնք ցոյց կուտան թէ կուսակցութիւնը աւելի ընդդիմադիր կը դառնայ: Բազմաթիւ խօսք առնողներ յարձակեցան վարչաձեւին վրայ: Հաստատեցին թէ տը Կոլի վարկը երթալով կը պակսի երկրին մէջ: Ալժերիոյ մասին Խորհուրդին քուէարկած բանաձեւը կը շեշտէ թէ զինուորական յաղթանակը անկարելի է. պէտք է բանակցիլ եւ իրագործել ինքնորոշումը: Հիմնարկութեանց մասին քուէարկուած բանաձեւը կը շնորհաւորէ այն երեսփոխանները որոնք բողոքեցին երբ տը Կոլ մերժեց Խորհրդարանը ժողովի հրաւիրել: Երկրագործներուն տագնապին մասին, բանաձեւը կը հաստատէ թէ 1958 Դեկտեմբերին որոշուած ելմտական եւ տնտեսական քաղաքականութիւնը վնասակար եղած է: Ընդհանուր ձեւով ընկերվարականները դժգոհ են եւ Կի Մոլէ կ'ըսէ թէ պէտք է երեւան հանել տը Կոլի բոլոր սխալները: Ասոնց կարգին Խրուշչեւի այցելութիւնը որ աւելի վնաս բերաւ քան թէ օգուտ, ազատագրման վաղորդայնին գործած սխալին կրկնութիւնն է:

ՄԱՋԱՆԻ մէջ (Հարաւ. Քորէա) 10.000 ցուցարարներ յարձակած են ոստիկանատան վրայ պահանջելով որ իրենց յանձնուի երիտասարդ ուսանողի մը մարմինը, վերջին ցոյցերուն զոհ գացած: Ոստիկանութիւնը կրակ բացած է: Սէուլի մէջ (մայրաքաղաքը) ոստիկանութիւնը երեւան հանած է կառավարութիւնը տապալելու ձգտող դաւադրութիւն մը: Ուրիշ շրջաններու մէջ եւս ցոյցեր եւ բախումներ տեղի ունեցած են: Ընդդիմադիրները կ'ամբաստանեն Հանրապետութեան Նախագահը որ ապօրինի միջոցներով յաջողցնել տուաւ իր վերընտրութիւնը:

ՄԻԱՑԵԱԼ զեկոյցով, Թուրքիա և Խորհրդային Միութիւն կը հաղորդեն թէ Թուրքիոյ վարչապետը Մենտերէս, պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Խ. Միութիւն՝ Յուլիսին: Իր կարգին՝ Խրուշչեւ պիտի այցելէ Թուրքիա: Այս վերջին այցին թուականը չէ ճշդուած:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԵՐՈՒ Փէօժէօ հաստատութեան տիրոջ թոռը երեք-չորս տարեկան առեւանգուեցաւ առջի օր: Հօրմէն 50 միլիոն կ'ուզեն պզտիկը վերադարձնելու համար:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ծանօթ բեմադիր Ժէք Թուրնէօ յանկարծամահ եղաւ առջի օր: 57 տարեկան էր:

ՂԱՆԱ որոշեց՝ 140.000 Ն. ֆրանք «նըւիրել» «Ալժերիոյ կառավարութեան»:

Ղանա որ 140.000 Նոր ֆրանք տրամադրեց ըմբոստներուն:

Գալով կամաւորներուն՝ Գահիրէի մէջ շուտով կազմուեցաւ զօրահաւաքի պաշտօնատուն մը ուր քանի մը հարիւր կամաւորներ արդէն իսկ արձանագրուած են: Ալպանիոյ մէջ որոշ թիւով Եւրոպացիներ հաւաքուած են նոյն նպատակով:

Կը մնայ գիտնալ թէ Էֆ. Էլ. Էն.ի ղեկավարները տրամադիր պիտի ըլլա՞ն իրենց շարքերէն ներս ընդունելու համայնավար երկիրներէ եկած «կամաւորներ»: Շատերու կարծիքով պէտք չէ զարմանալ երբ մօտ օրէն յինացի մասնագէտներ եւ մարզիչներ Թունուզ կամ Լիպիա հասնին:

Յատկանշական կէտ մը: Երկուշաբթի օրուան իրենց յայտարարութեամբ «Ալժերական կառավարութիւնը» կը հաղորդէր թէ պիտի վաւերացնէ Ժընեւի միջազգային համաձայնութիւնը (1949 Օգոստ. 12, գերիներու եւ անզէն քաղաքացիներու հանդէպ մարդավայել վերաբերում եւն): Այս քայլով Էֆ.Էլ.Էն.ի պարագլուխները կ'ուզեն «պատերազմող կողմ» նկատուիլ եւ ոչ թէ օրէնքէ դուրս ըմբոստներ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾԻՆ ԶՈՀԵՐԸ

Ֆրանսայի հայ գաղութը, Ցառաջի մէջ կարդալով Պէյրութի ահռելի արկածին լուրը, խորապէս յուզուած է եւ հեռաձայնով շարունակ մանրամասնութիւն կը խնդրէ մեզմէ: Շատեր ազգականներ ունին Պէյրութ եւ կ'ուզեն իմանալ զոհերուն անունները: Կուտանք ստորեւ.—

ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻՆԵՐ

Լուսին Քիւրքճեան, փոխ-տնօրէնուհի, հօր անունը՝ Աբրահամ, Ազէզիրցի:

Ժանէթ Փալասեան՝ քարտուղարուհի:

Կրէյս Քիթապճեան՝ մանկապարտէզպանուհի, հօր անունը՝ Մովսէս, Այնթապցի:

11ՐԴ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆԷՆ՝

Գրիգոր Փանոսեան, 20 տարեկան, հօր անունը՝ Հմայեակ, Հաճընցի, ծնած Պէյրութ:

Վահէ Գարակէօզեան, 18 տարեկան, հօր անունը՝ Արամ, Տիգրանակերտցի, ծնած Պէյրութ:

Նորայր Սալիպեան, 17 տարեկան, հօր անունը՝ Վահրամ, Ատանացի, ծնած Պէյրութ:

Գրիգոր Այնէճեան, 19 տարեկան, հօր անունը՝ Բիւզանդ, Այնթապցի, ծնած Հալէպ:

Թագուհի Գոճայեան, 18 տարեկան:

Սիրվարդ Կէօքկէօզեան, 18 տարեկան, հօր անունը՝ Աստուր, Հարունիէցի, ծընած Պէյրութ:

Ժանէթ Օֆլազեան, 18 տարեկան, հօր անունը՝ Մովսէս, Սուէտիացի, ծնած Պէյրութ:

Արմենուհի Տէմիրճեան, 17 տարեկան, հօր անունը՝ Լեւոն, Ուրֆացի, ծնած Հալէպ:

Լիտիա Միսիսեան, 20 տարեկան, հօր անունը՝ Մովսէս, Մարաշցի, ծնած Պէյրութ:

Վարուժան Մանուշակեան, 18 տարեկան, հօր անունը՝ Փոլ, Հարունիէցի, ծընած Ցոպպէ:

Սարգիս Մարաշլեան, 18 տարեկան, հօր անունը՝ Սիմոն, Քիլիսցի, ծնած Հալէպ:

Նորա Շատարեւեան, 18 տարեկան, հօր անունը՝ Պետրոս, Մարաշցի, ծնած Պէյրութ:

Ժագ Օհանեան, 18 տարեկան, հօր անունը՝ Գրիգոր, Մարաշցի, ծնած Պաղեստին:

Զարուհի Պալպուշաճեան:

Սեդա Մանուշակեան:

7ՐԴ ԴԱՍԱՐԱՆԷՆ՝

Գօղոս Օֆլազեան:

Հրաչ Եարտըմեան, այս երկուքն ալ 14-15 տարեկան:

ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐԸ

Զապէլ Սափրըճեան, Մարի Տէր-Պալեան, Նազարէթ Գասպարեան, Վրէժուհի Թաշճեան, Աստղինէ Արգումանեան, Ցասմիկ Մանկասարեան, Երանուհի Գրգեաշարեան, Լուսին Գողոզեան, Ցակոբ Ցակոբեան, Աստղիկ Նաթըրեան, Ժագ Ազարէկեան, Արամ Մահսէրեճեան, Սոնա Խըմեան:

Վերջին պահուն՝ «Ազդակ» կը գրէ թէ վիրաւորներէն մեռած է նաեւ Ասպետ Մանճիկեան, 14 տարեկան, հօր անունը Տիգրան, Քեսապցի, ծնած Պէյրութ:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին՝ Տոքթ. Դանիէլեան, Թեհրանէն, որ շրջապտոյտի մը ելած է արեւմտեան Եւրոպա, միաժամանակ ուսումնասիրելու համար կենսաբանական հետազօտութեանց նուաճումները:

Գ. Պահատուրեան, Պուէնոս-Այրէսէն, որ մէկն է հիմնադիրներէն Ապրիլեան Հիմնարկութեան:

ԱՄԵՐԻԿԱ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՆԴԷՊ

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Մարտ 17ին Քոնկրէսին ուղղած պատգամով կ՚առաջարկէ փոխել ներգաղթի օրէնքը, ներգաղթողներու թիւը բարձրացնել տարեկան 154 հազարէն 300 հազարի: Մաղթենք որ պատուարժան անդամները հետեւանք տան առաջարկին ի յարգանս Նախագահին եւ տարիներէ ի վեր Ամերիկա մեկնելու պատրաստ անձերու, որոնք ազգականներ ունին նոյնիսկ ծնողքներ:

Նման առաջարկ մը բերած էր նախորդ նախագահ Թրումըն 1952 Մարտ 24ին, բայց դժուարութեան բախած էր ազնիւ առաջարկը գործաւորական միութիւններու կողմէ: Այսօր ալ պիտի բախի Հարաւի եւ Միջին Արեւմուտքի օրէնսդիրներուն, որոնք աւանդաբար հակառակ են ներգաղթի: Փենսիլվանիոյ ռամկավար երեսփոխանը անմիջապէս հակառակ արտայայտուեցաւ՝ ամբաստանելով Սպիտակ Տունը որպէս ընտրական մտահոգութեամբ կատարուած առաջարկ մը: Նախագահը կը հերքէ ամբաստանութիւնը յայտարարելով թէ 1952էն ի վեր հետաքրքրուած է այդ հարցով:

×

Ներգաղթի օրէնքը քուէարկուեցաւ 26 Մայիս 1924ին եւ կը կրէ հռչակաւոր երեսփոխանին Մքքերընի անունը: 1890 թուականի վիճակագրութիւնը հիմ բռնելով, որոշ թիւով Իտալացիներ, Անգլիացիներ, Գերմաններ պիտի կարենային մտնել Մ. Նահանգներ: Այդ հիման վրայ Ամերիկա կրնային մտնել 65.721 Անգլիացիներ, 27.320 Գերմանացիներ, 5802 Իտալացիներ՝ նախապատուութիւն տալով Ամերիկուհիներու ամուսիններուն, երկիրը հաստատուածներու զաւակներուն: Իտալիան շատ աւելի մարդ ունի գաղթելու, իսկ Անգլիա տարեկան թիւը չի կրնար ամբողջացնել:

Հսկայական տարածութեամբ երկիր մը, որ կրկին բնակչութիւն կրնայ ունենալ, ամբողջէն փակած է դռները բարեկամ երկիրներու առջեւ: Մէկ քանի տարի առաջ անգլիացի հրապարակագիր մը՝ Հերպըրթ Ակար կը գրէր. «Մենք, Ատլանտեան Ազգերու Ժողովուրդներ, զէնքով, դաշնագիրներու օգնութեամբ կ՚աշխատինք իրար զօրացնել, միւս կողմէ իրար կը տկարացնենք մաքսային բարձր սակեր հաստատելով, ներգաղթը սահմանափակելով, դրամական հակակշիռ հաստատելով»:

×

Ամերիկա կը փակէ դռները անձերու առջեւ եւ արեւմտեան արտադրութեանց առջեւ: Փոխառութիւններ կը կատարէ, օժանդակութիւններ կ՚ընէ, բայց չուզեր ընդլայնել արտաքին առեւտուրը: Անգլիա կ՚ըսէր առեւտուր կատարենք եւ ոչ թէ օգնութիւն ստանանք: Ամերիկա կը պատասխանէր — Տոլարներ կուտամ ձեզի, սակայն ձեր ապրանքները չեմ գներ: Իտալիա կը խնդրէր, որ Ամերիկա խնայէր իր օժանդակութիւնը, բայց թոյլ տար որ Իտալացիները գաղթէին, որովհետեւ անգործ են, ընդհակառակն Մ. Նահանգներու մէջ կրնան գործ գտնել, հաց ճարել եւ հարստութիւն արտադրել երկրին եւ ամէնուն համար: Ամերիկա կ՚ըսէր. «Կ՚ուզեմ օգտակար ըլլալ ձեզի տոլարով, բայց չեմ ուզեր դռները բանալ Իտալացիներու առջեւ»:

×

Ամերիկա Եւրոպայէն ապրանք գնելով դիւրութիւն կուտայ եւրոպական երկիրներու ներածած ապրանքներուն վճարման: Ամերիկան ալ պէտք ունի արտածումներու, եթէ ներածումը արգիլուի, որոշ քանակ մը հաստատուի ներածելի ապրանքներու, գնորդները անկարող կ՚ըլլան վճարելու Ամերիկայի արտածած ապրանքներուն արժէքները: Ապրանքներ կան, որոնց համար 20էն 30 առ հարիւր մաքս կը վճարուի: Եւրոպա կը կրկնէ Ամերիկայի — «Վերցուր մեր ապրանքներուն վրայ դրուած բարձր մաքսերը, որպէսզի տոլար ունենանք եւ վճարելու կարող ըլլանք ձեր գնած ապրանքներուն արժէքը, ո՛չ օգնութիւն, այլ՝ վաճառում»: Ամերիկայի երեսփոխանական ժողովը կը մնայ անդրդուելի:

Ժամանակ մը Արեւմուտքի մէջ տոլարի սով կար, սթերլինը վտանգի տակ էր: Այժմ Եւրոպա դարմանած է մասամբ իր վէրքերը, դրամները ամրացած են, տոլարի սովը անհետացած է: 1958ի վերջերը եւ անցեալ տարուան սկիզբները ամերիկեան արտածումները զգալապէս նուազեցան, մինչդեռ ներածումները միեւնոյն մակարդակին վրայ մնացին: Եւրոպական ինքնաշարժներու արտածումը դէպի Ամերիկա՝ աւելցաւ, հակառակ մաքսերու յաւելումին, որովհետեւ ինքնաշարժի գործարանները յաջողեցան մրցիլ ամերիկեան գործարաններու հետ: Ամերիկա ստիպուեցաւ ոսկի արտածել առեւտրական բացը գոցելու համար:

×

Մաքսերու նուազումով եւրոպական ապրանքներու մրցակցութիւնը աւելի պիտի շեշտուի եւ առեւտրական կշիռի տարբերութիւնը աւելի զգալի պիտի ըլլայ: Ամերիկա կը դառնայ թերաճ երկիրներու, իր ապրանքներուն վաճառման շուկաներ գտնելու համար, բայց այդ երկիրներն ալ գնելու կարողութիւն չունին: Օժանդակութիւն կ՚ընէ, որպէսզի փոխ տրուած կամ օժանդակուած տոլարներով ամերիկեան արտադրութիւններ գնեն: Թուրքիա ընդհակառակն ապրանքով փոխառութիւն կուտայ, այսպէս կը փակէ Ամերիկայի առջեւ Ասիոյ եւ կղզիներուն շուկաները:

×

Ամերիկայի դաշնակիցները կը փափաքին որ բարեկամութիւնը առանց խտրութեան ըլլայ, օժանդակութիւնը ամէն կալուածի մէջ: Անգլիա աւելի կը շահագրգռուի առեւտուրով, Իտալիա աւելի ներգաղթի խնդրով: Երկու խնդիրներուն լուծումը գոհունակութիւն պիտի պատճառէ երկու դաշնակիցներուն: Ամերիկա համակիր է Հասարակաց Շուկային — վեց պետութիւններէ բաղկացած անդամներ Ատլանտեան Ուխտին — որուն մըրցորդ է Ազատ Շուկան, որուն եօթը անդամներէն ոմանք Արեւմտեան զինակցութենէն դուրս կը մնան: Ամերիկայի կը մնայ մերձեցնել երկու շուկաները, տնտեսական համաձայնութիւններ կնքել հաւասարութեան հիման վրայ, իսկական միութիւն մը կազմելու համար:

Սեւամորթերը բազմածին են Ամերիկայի մէջ, Նահանգներ կան, ուր մեծամասնութիւնը կը կազմեն: Եթէ ցեղային խտրականութիւնը անարդարանալի է, սպիտակներու հանդէպ ներգաղթի քաղաքականութիւնը դատապարտելի կը մնայ, որոնք թուական առաւելութեամբ պիտի չէզոքացնեն սեւամորթերու ծաւալումը:

×

Բնակչութեան աճումը կրնայ նպաստել արտադրութեան, միանգամայն սպառման: Ամերիկա նուազ պէտք պիտի ունենայ արտաքին շուկաներ փնտռելու երկրին հսկայական արտադրութիւնը սպառելու համար:

Անհրաժեշտ է սակայն, որ Քոնկրէսի անդամները — անգլօսաքսոններ առաւելապէս — արհամարհանք չունենան այլ ցեղերու հանդէպ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ
ՕՓԵՐԱՆ ՈՐ ԾՆԱՒ ՑՆՑՈՏԻՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

●

Մօտ հինգ տասնամեակ առաջ, երբ ես կ՚ուսանէի Ալեքսանդրապոլի օրիորդաց դպրոցին մէջ, Հայաստանի մէջ մատներու վրայ կարելի էր հաշուել այն մարդկանց, որոնք գիտէին, թէ ինչ է օփերան, գոնէ տեսած ըլլային գէթ մէկ ներկայացում: Անկեղծ խօսելով, ես ալ պատկերացում չունէի օփերայի մասին: Եւ որքան ալ այժմ տարօրինակ է, բախտի բերումով դարձայ «Անուշ»ի՝ հայկական այդ դասական օփերայի առաջին ներկայացումներէն մէկուն մասնակիցը:

Դէպքը պատահեցաւ այսպէս. Ալեքսանդրապոլի մէջ լուր տարածուեցաւ, մեր դպրոցի երգեցողութեան դասատու Արմէն Տիգրանեանը օփերա գրած է, երաժշտական ընդունակութիւններ ունե[...] մարդիկ կը հաւաքէ բեմադրելու հա[...]մար: Ես վատ ձայն չունէի, բայց միւ[...]քէս ալ չէր անցներ, որ կրնամ օգտակար ըլլալ: Բայց ահա մէկ օր, [...] 1912 թուականին էր, մեր տունը եկ[...] ուսուցիչս: Անոր գալը զիս չզարմացուց, որովհետեւ ազգականներ էինք եւ ան յա[...]ճախ կ՚այցելէր մեզ: Սակայն ինծ զար[...]մացուց եւ, պէտք է ըսեմ, անչափ ու[...]րախացուց այն զրոյցը, որ տեղի ունե[...]ցաւ անոր եւ հօրս միջեւ:

Ուսուցիչս հայրիկիս կը խնդրէր, որ ան թոյլ տայ ինծի եւս մասնակից դառ[...]նալ ներկայացումին: Հայրս չեմ ու չեմ կ՚ընէր: Բայց Արմէն Տիգրանեանի նման բարեհամբոյր մարդուն, անկեղծ բարե[...]կամին մերժելն անգամ դիւրին չէր, և փոքր-ինչ յամառելէն յետոյ հայրս տը[...]ւաւ իր համաձայնութիւնը: Եւ այսպէս, ես դարձայ «օփերայի դերասան»:

Խումբը որ հաւաքել էր Արմէն Տիգրա[...]եանը, մեծ չէր, կազմուած էր գերազան[...]ցապէս դպրոցահասակ սիրողներէ: Եթէ անոնց վրայ աւելցնենք 10–12 հոգինոց նուագախումբը եւ աղքատիկ բեմադ[...]րումը, կը կարծեմ, պատկերը պարզ կ՚ըլլայ: Բայց ո՛չ այս անյարմարութիւնները, ոչ ալ բազմաթիւ դժուարութիւններ չկարողացան ետ պահել Տիգրանեանին իր մտքէն: Սկսան փորձերը անփորձ դերասաններուս հետ: Տիգրանեանը մերթ ինքը կ՚երգէր, ցոյց տալով, թէ ինչպէս պէտք է կատարել մեներգը, մերթ ալ կամ այն դիրքը ընդունելով, կը պահանջէր կրկնել իր ըրածը: Յետոյ՝ մենք՝ մենակատարներս, կ՚երթայինք հանգստանալու: Հանգիստ չունէր միայն մեր ուսուցիչը, չէ՞ որ դեռ երգեցիկ խումբի հետ պէտք է պարապէր, հագուստներ հայթայթէր:

Մէկ խօսքով կ՚աշխատէր օր ու գիշեր.

Ես կը կատարէի Նանի՝ Անուշի մօր դերը: Բացի այդ, կ՚երգէի «Հէյ իմ տղայ, չոպան տղայ», «Այ թուխ մօրուս աղջիկ», «Գեխը ծիլ-ծիլ, պայծ թիթ-թիլ էն եարի» երգերը:

Վերջապէս աւարտեցան նախապատրաստական աշխատանքները: Փողոցներ փակցուած ազդերը ազդարարեցին, որ Օգոստոս 4ին քաղաքային ժողովրդական տան մէջ կը ներկայացուի «Անուշ»ը:

Հիմա լաւ չեմ յիշեր առաջին այդ ներկայացման հետ կապուած մանրամասնութիւնը, որով ներկայացման վերջաւորութեան ունկնդիրները ընդունեցին Արմէն Տիգրանեանին: Այդ օրը շատերու աչքերու մէջ ես արցունք տեսայ. Արցունք կար նաեւ ուսուցչիս աչքերուն մէջ՝ [...] ջանկութեան արցունքներ:

«Անուշ»ը մէկ անգամէն նուաճեց [...] երաժշտասէրներու սրտերը: Կը յիշեմ [...] Կարսի մէջ նոյնպէս խանդավառ ընդ[...]

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԴՐՕՇԱԿԻՐԸ

Յետոյ վրայ հասաւ Սեպտեմբերը. բանակը Մեցի մօտ կանգ առաւ երկար, եւ այդ շրջանին թնդանօթները սկսան ժանգոտիլ ցեխերուն մէջ, անշարժութիւնը յուսահատութեան մատնեց բոլորը, ուտելիքը սկսաւ պակսիլ, շատերը սկսան մեռնիլ ջերմէն եւ տաղտուկէն, իրենց խոտի խուրձերուն առջեւ:

Ո՛չ ոք հաւատք ունէր այլեւս ապագայի մասին, ո՛չ սպաները եւ ոչ ալ զինուորները:

Միայն Հօրնիւս տակաւին չէր կորսնցուցած իր հաւատքը:

Իր վիրաւոր եռագոյնը ամէն բան էր իրեն համար եւ քանի կը զգար անոր ներկայութիւնը իր կողքին, իրեն կը թուէր թէ ամէն բան չէր կորսուած:

Դժբախտաբար, որովհետեւ այլեւս չէին կռուէր, գնդապետը դրօշակը կը պահէր Մեցի թաղերէն մէկուն մէջ հաստատուած իր բնակարանը:

Եւ տարաբախտ Հօրնիւսը կը նմանէր այն մօրը՝ որ զաւակը կը յանձնէ ստնտուի մը խնամքին: Շարունակ կը մտածէր անոր մասին:

Երբ տաղտուկը կը պատէր զինքը սաստիկ, կը քալէր ու կը քալէր, կը հասնէր Մեց, եւ միայն իր սիրելի դրօշակին տեսքը, հոն պատին վրայ կախուած, ուժ եւ կորով կ՚ընծայէր իրեն:

Խրախուսուած, կը վերադառնար բանակ, կը մտնէր իր թրջուած վրանէն ներս, եւ հոն, ծուարած, կ՚երազէր նոր պատերազմներու, նոր յառաջխաղացումներու մասին, միշտ իր սիրելի դրօշակին հետ, զոր պատէն վար առնելով պիտի տանէր ու պիտի կոթողէր հոն, Բրուսիացիներու խրամատներուն գլխուն...

Մարեշալ Պազէնի կողմէ արձակուած կարգախօս մը եկաւ հիմնայատակ կործանելու իր յոյսերը:

Առաւօտ մը, Հօրնիւս արթննալով, տեսաւ որ բանակատեղին իրարանցումի մէջ էր: Զինուորները, խումբեր կազմած, բարձրաձայն ու գրգռուած կը վիճէին եւ բարկութեան աղաղակներ կ՚արձակէին: Ոմանք, իրենց բռունցքները ուղղած էին քաղաքին ուղղութեամբ, կարծես յանցապարտ մը ցոյց տալու միտումով:

Եւ կը գոռային.

— Երթա՛նք, բռնենք զայն... Թող հրացանազարկ ընեն...

Եւ սպաները, գլուխնին կախ, չէին համարձակէր նայիլ իրենց մարդոց երեսին. կարծես կ՚ամչնային անոնցմէ:

Եւ արդարեւ, եղելութիւնը ամօթալի էր:

Հարիւր յիսուն հազար լաւ զինուած եւ տակաւին առոյգ զինուորներու կարդացած էին այն կարգախօսը, որով մարեշալը զիրենք կը յանձնէր թշնամիին, առանց զոյգն ընդդիմութեան:

— Է՜, դրօշակնե՞րը, հարցուց Հօրնիւս տժգունելով:

Դրօշակներն ալ, միւս բոլոր պատերազմական նիւթերուն հետ յանձնուած էին թշնամիին...

— Է՜, է՛, է՜, գոռաց Հօրնիւս կակազելով, ամէն բա՛ն, բայց ո՛չ իմ դրօշակս...

Եւ սկսաւ վազել դէպի քաղաք:

×

Հոն եւս կը տիրէր մեծ իրարանցում:

Ազգային պահակախումբը, քաղքենիները, քաղաքային պահակները իրենց կարգին կը պոռային: Պատգամաւոր կու գային եւ դողալով ու յուզուած կը դիմէին մարեշալին մօտ:

Հօրնիւս ոչինչ կը տեսնէր, ոչինչ կը լսէր:

Միայնակ կը խօսէր եւ կը յառաջանար.

— Առնե՜լ իմ դրօշակս առնե՜լ... Միթէ կարելի՞ բան է... միթէ՞ իրաւունք ունին ... Թող յանձնէ Բրուսիացիներուն ինչ որ կ՚ուզէ. իր ոսկեզօծ կառքերը, իր արծաթեայ սպասները զոր բերած է Մեքսիկայէն... Սակայն, այս մէկը իմս է... իմ պատիւս... Կ՚արգիլեմ որ դպչին անոր...:

Իր խօսակցութիւնը կը կորսուէր [...] քայլերուն արագութենէն եւ իր կակ[...]ղութենէն:

Եւ սակայն, իր հոգիին խորը Հօր[...] յստակ միտք մը ունէր. առնել դրօ[...] փոխադրել զայն զօրագունդին կեդր[...] եւ իրեն հետեւիլ ուզողները գլուխ[...] ռաջելով անցնիլ Բրուսիացիներու գ[...]ներուն վրայէն:

Երբ հասաւ հոն, չթողուցին որ [...] մտնէր:

Գնդապետը, ինքն ալ զայրացած, [...] ոք կ՚ուզէր ընդունիլ:

Եւ սակայն, Հօրնիւս խօսք չէր [...] կրնար:

Կը պոռար, կը հայհոյէր եւ [...] հրմշտկելով կը բացագանչէր.

— Դրօշակս, դրօշակս կ՚ուզեմ.

Ի վերջոյ, պատուհան մը բացուե[...]

— Դո՞ւն ես, Հօրնիւս:

— Այո՛, գնդապետ, ես...

— Բոլոր դրօշակները կը գտնուին [...] նանոցը: Գնա՛, հոն ստացագիր մը [...] տան քեզի...

— Ստացագի՞ր մը... ի՞նչ ընել[...] մար:

— Մարեշալին հրամանն է:

— Բայց, գնդապե՛տ...

— Հանգիստ ձգէ զիս...

ԱԼՖՈՆՍ ՏՈ[...]

(Շար. — 2)

ՏԸ ԿՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՄԱՆԱԳԻՏԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Խորհ. Համայնագիտարանին 1952ի հրատարակութիւնը հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ Շարլ տը Կոլը: Նոր հրատարակութիւնը որ կրճատուած է, համապատասխան է Ֆրանսայի մէջ, բայց համաձայն աւելի մեղմ լեզու գործածած է:

Շարլ տը Կոլ, ծնած 1889ին, ֆրանսացի յետադիմական քաղաքագէտ, ֆաշական կուսակցութեան պարագլուխ (Ֆրանսական Ժողովրդային Համախմբում): Ցինուոնեաններու աշակերտ, կղերա-միապետական: Մասնակցած է 1914–18ի աշխարհամարտին: Աւելի ուշ, գերի մնացած է Գերմանացիներուն մօտ 1920ին, լեհական կողքին մասնակցած է լեհ-խորհրդային պատերազմին: 1921ին, եւ աւելի ետքը, անդամակցած է սպայակոյտին փեթէնի՝ ֆրանսական յետադիմական պետերէն մին: Սերտօրէն կապուած է ֆրանսական դրամատիրութեան ականաւորներուն եւ անգլիական կայսերապաշտներուն:

1939 Սեպտեմբերին, Բ. Աշխարհամարտի ծագումին, ինքը, բոլոր կայսերապաշտներուն պէս, կը փորձէ հիթլերական Գերմանիան մղել Խ. Միութեան վրայ յարձակելու: Ֆին-խորհրդային պատերազմի շրջանին (1939–40), հեղինակներէն մին է եղած անգլօ-ֆրանսական ծրագրին, ըստ որուն հարկ էր պատերազմ մղել Խ. Միութեան դէմ: Կարեւոր դեր ունեցած է 1940ին Փօլ Ռէյնոյի դահլիճին մէջ: Աւելի ուշ, պարտութենէն ետք, Թոմփիէնէի հաշտութեան կնքումէն յետոյ, 22 Յունիս 1940ին, տը Կոլ կ'ապաստանի Լոնտոն, ուր կը ստեղծէ Ազատ Ֆրանսան, իր շուրջը հաւաքելով ֆրանսացի յետադիմական տարրեր: Այդ օրէն սկսեալ, Կոլեան «խմբակ»ը կը սկսի քարոզել «սպասողականութեան» ոճրապարտ հակազգութիւնը:

3 Յունիս 1943ին Ֆրանսայի Ազատագրութեան Կոմիտէն կը ձեւափոխուի: Կը դառնայ ֆրանսական կառավարութիւն, տը Կոլի նախագահութեամբ:

1944ին, Հիթլերի քայքայումէն ետք, Ֆրանսայի մէկ մասը կ'ազատագրուի, ժողովրդային ճնշումին տակ տը Կոլ կը հարկադրուի բարեկամական համաձայնութիւն մը ստորագրել Խ. Միութեան հետ: Տը Կոլ միշտ աշխատած է օգտագործել այս համաձայնութիւնը, գործածելով զայն իբր գործիք իր հակաժողովրդային քաղաքականութեան:

Ամերիկեան եւ անգլիական բանակներուն աջակցութեամբ, տը Կոլի ժամանակաւոր կառավարութիւնը կը հեռանայ Ալժէէն եւ կը հաստատուի Ֆրանսա: 20 Յունուար 1946ին տը Կոլ կը թողու կառավարութիւնը: Այդ վայրկեանէն սկսեալ կ'օժանդակէ բոլոր հակաժողովրդային շարժումներուն: Վերջապէս 1947 Ապրիլին, կը ստեղծէ Ֆրանսական Ժողովրդային Համախմբում կուսակցութիւնը, որ լայն աջակցութիւնը կը վայելէ անգլօ-ֆրանսական կայսերապաշտութեան, սերտօրէն կապուած ամերիկեան դրամատուներուն:

Տը Կոլի կուսակցութիւնը կը վայելէ աջակցութիւնը յետադիմական բոլոր ուժերուն, քաղքենիութեան եւ նոյնիսկ աջակողմեան ընկերվարականներուն, ինչպէս Ազգային Հանրապետական շարժումը, որուն ղեկավարներն էին Ժորժ Պիտօ, Մորիս Շուման եւ ուրիշներ:

Տը Կոլ հաւատարիմ է Ատլանտեան Ուխտին, որ Ֆրանսան դարձուցած է արբանեակը Միացեալ Նահանգներուն: Տը Կոլ լայն աջակցութիւններ կը վայելէ Վատիկանի մօտ, ինչպէս եւ Ֆրանսացի կաթոլիկէ շրջանակներուն մէջ:

Տը Կոլ բացայայտօրէն կ'աշխատի ֆաշիստական մենատիրութեան մը հաստատումին համար, եւ կը ցանկայ պատերազմ մը՝ Խ. Միութեան եւ բոլոր ժողովրդավար պետութեանց դէմ:

ԿՈՉ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Տօնական օրերուն, սովորութիւն է բացառիկ բան մը աւելցնել մեր ամէնօրեայ կեանքին, ըլլայ մեր սեղանին, ըլլայ մեր արդուզարդին կամ ժամանցի համար:

Այդ առիթով բարոյական պարտականութիւնն ունինք գոնէ պզտիկ բաժին մը հանելու բախտազուրկներուն:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը, ամէն տարի, Զատկի տօնական օրերուն, կը կազմակերպէ «Տոմի Օր»ուան հանգանակութիւնը:

«Տոմի Օր» անունը տուած ենք այս ձեռնարկին, որպէսզի ամէնէն համեստ մեր հայրենակիցը, նոյնիսկ պզտիկ զըրկանքով մը — կամ ծոմ պահելով, կամ մէկ օրուան պտուղին դրամը յատկացնելով — կարենայ իր մասնակցութիւնը բերել այս ազնիւ գործին:

Միութիւնը իր բազմատեսակ ազգային, օգտակար ձեռնարկներուն կարգին, կայանի շէնքէն, ուսանողներու օժանդակութենէն, հայերէնի դասընթացքներէն զատ ունի նաեւ հիւանդներու եւ անտէրներու օգնութեան կարեւոր գործը:

Արդարեւ, կաթիլներով հաւաքուած լումաներով կարելի կ'ըլլայ կարեւոր գումարներ ձեռք բերել եւ յատկացնել զանազան ձեռնարկներու:

Սակայն, Զատկի տօներուն առթիւ «Տոմի Օր»ուան հանգանակութիւնը կը յատկացուի զուտ օգնութեան մնտուկին:

Մշտական օգնութիւն խնդրողներէ զատ կան նաեւ լուռ մնացող անտէր հայրենակիցներ, ժառանգականներ եւ արուեստագէտներ, որոնք սովորութիւն չունին խնդրելու եւ լուռ ու մունջ կը տանին իրենց վիճակուած դժուար կեանքը: Շատերը նոյնիսկ օգտակար հանդիսացած են անազմուկ, իրենց համայնքին:

Ահա այդպիսիներն են որ մեր մասնաւոր ուշադրութիւնը գրաւած են եւ որոնք կ'ուզենք մեր զուրգուրանքին առարկան դարձնել:

Տուէ՛ք Կապոյտ Խաչին, որպէսզի կարենայ իր օգտակար գործը շարունակել:

Պետական ընկերային սնտուկները մասամբ միայն կրնան թեթեւցնել անտէրին կարիքները: Մեր նպատակն է գոնէ այս տօնական օրերուն, փոքր ինչ ուրախութիւն սփռել անոնց խցիկներէն ներս:

Արդէն յաճախակի դիմումներ կը ստանանք «Անխնամ Մոռացուածներէ», որոնց դիմումը երբեք անտես չառներ Կապոյտ Խաչը:

Մեր սրտագին կոչը ուղղելով ժողովուրդին, որ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս առատաձեռնօրէն մասնակցի այս հանգանակութեան, մեր ջերմ մաղթանքները կը յայտնենք սրտաբուխ նուիրատուներուն:

Ո՞վ պիտի չուզէր քաջալերել այս համամարդկային վեհեցիկ ձեռնարկը:

Նուէրները կարելի է յանձնել ներկայացող Խաչուհիներուն կամ ղրկել ուղղակի Միութեան չէք փոստային վրայ, նշելով նուիրատուին անունի հետ՝ «Օգնութեան Սնտուկին»:

Croix Bleue des Arméniens de France
C.C.P. Paris 5985 07

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Աւելի քան հինգ հարիւր հանդիսականներ փութացած էին ներկայ գտնուելու Դպրոցասէրի գեղարուեստական ցերեկոյթին, որ տեղի ունեցաւ Մէզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ, որուն բեմը զարդարուած էր Արարատեան դաշտի գեղեցիկ պաստառով, գործ նկարիչ Հ. Պետոյեանի:

Հանդէսը բացուեցաւ ֆրանսական ազգային փառերգով ու Դպրոցասէրի քայլերգով: Յայտագիրը կը բաղկանար երկու թատերախաղէ, մին ֆրանսերէն եւ միւսը հայերէն. երգախառն մենապար, զուգապար եւ խմբապարեր, ինչպէս նաեւ երգ եւ արտասանութիւններ:

Ֆրանսերէն թատերախաղը՝ «Լէ Փրէ - սիէօզ Րիտիքիւլ» յաջող կերպով ներկայացուեցաւ, որուն մէջ մասնաւորապէս գեղեցիկ խաղարկութիւն ցոյց տուին Ա. Իպիտպաշեան (Մարջիզ), Ա. Քէպապճեան (Մակտըլոն) եւ Ն. Մալխասեան (Գաթոս):

Գեղեցիկ արտասանութիւններ ըրին Իրմա Գասմաճեան (Վ. Հիւկոյէն), Ք. Յարութիւնեան (Իմ երկրին համար), Լ. Մանուկեան (Յորդոր հայ տղուն):

Երկրորդ թատերախաղը հայերէն, «Երկու քոյրեր» մէյտօրամը խորապէս յուզեց ներկաները, շնորհիւ Ազաւնի Մարանկոզեանի (Արմենուհի) եւ Զուարթ Եղիշէեանի (Իշխանուհի) սքանչելի խաղարկութեանց: Յատկանշական էր նաեւ բոլորին հայերէն գեղեցիկ առոգանութիւնը:

Ջերմ ընդունելութիւն գտան զանազան պարերը ղեկավարութեամբ Թ. Քէօշկէրեանի, որ խոստմնալից պարուհի մըն է:

Օր. Յասմիկ Մարուքեան սիրուն ձայնով երգեց Յ. Շիրազի «Խօսք արտասահմանի Հայերին»՝ երաժշտութիւն Օ. Ուզուրլեանի. «Երեւանի գիշերներ» եւ Ս. Շահումեանի նուիրուած հայաստանեան երգեր, արժանանալով ջերմ ծափերու:

Գեղեցիկ անակնկալ մը եղաւ Արամ Խաչատուրեանի Տիկնոջ ներկայութիւնը հանդէսին, որ բեմ հրաւիրուեցաւ եւ նուագեց իր ստեղծագործութիւններէն չորս կտորներ, Երազ, Երգ, Էթիւտ եւ Քայլերգ՝ արժանանալով բուռն ծափերու:

Հանդէսը փակուեցաւ Կաթողիկոսական պատուիրակ Տէր Սերովբէ Եպիս. Մանուկեանի թելադրիչ խօսքերով: Սրբազան հայրը կոչ ըրաւ ներկաներուն որ զուրգուրան Փարիզի հայկական զոյգ վարժարաններուն, Դպրոցասէրին եւ Մխիթարեանի վրայ որոնք հայեցի դաստիարակութեան նուիրական օճախներ են ներկայ եւ ապագայ սերունդներուն համար:

Ջերմապէս շնորհաւորելի են Դպրոցասէրի Տնօրէնութիւնը եւ բոլոր սանուհիները որ մեզի տուին հաճելի ցերեկոյթ մը վայելել:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

նյութեան արժանացաւ: Կարսեցիները Տիգրանեանին ուղղակի «գերի» պահեցին իրենց մօտ, խնդրելով որ նորէն ու նորէն կրկնէ ներկայացումները:

... Պատերազմը, աւերն ու կոտորածը ցրուեցին մեր խումբը: Ես այլեւս ոտք չդրի բեմ:

Անցան տարիներ. Հայ ժողովուրդը ունեցաւ իր օփերան, եւ այժմ, երբ ես մտիկ կ'ընեմ «Անուշ»ը, կը տեսնեմ անոր շքեղ բեմադրութիւնը, ակամայ հարց կուտամ ես ինձ, մի՞թէ աս այն օփերան է, որ ծնաւ ցնցոտիներու մէջ.

Ա. ՏԱԼԵԱՆ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Նորագոյն վիճակագրութեան մը համաձայն, Միացեալ Նահանգներու բնակիչներուն թիւը հասած է 178 միլիոն 352 հազարի:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (175)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Սոֆի կամաց կամաց վերսկսաւ այն կեանքը, զոր տոքթորին հետ կ'ապրէր խզումէն առաջ: Անկեղծօրէն ամէն բան խոստովանեցաւ Համբիկի: Ամբողջ արհիբբովը երեւան հանեց մանրամասնեց ուխը, զոր ամիրային թոռը գործած էր իր վրայ, իր մեղսակցութեամբը: Տղան մտիկ բրաւ այս ողբալի բաները, բըռունցքները սեղմած լռիկ ու հանդարտ ստուգումով մը: Սոֆի, իր ակարութեան եւ անվստահութեան այդ ամօթալի գըրուագը ամէն անգամ յիշելուն, տղուն ոտքերուն կ'իյնար պաղատալից.

— Ներէ՛, Համբիկ, ներէ, սխալեցայ...

Ու Համբիկ ինքն ալ, սարջանքի այս սրտաշարժ ու լալագին արտայայտութիւններէն տարուելով, իր խեղճ, հարստահարուած ու պատժուած բարեկամուհին կը փարէր, կը սրբէր, կը խմէր անոր արցունքները, եւ անոր մեծ ցաւը ամոքելու համար իր ապրած անբացատրելի տառապանքը իբրեւ զուգակշիռ կը դնէր անորին ու ամէն բան փոխարինուած, ամէն բան մաքրագործուած, վերջացած կը յայտարարէր:

Ապարանքին մէջ երիտասարդին ներկայութիւնը բոլորովին արդարացնելու համար, մասնաւորապէս հանրմին աչքին Սոֆի՝ Մարկոսեան կալուածներուն տեսչութեան պաշտօնը Համբիկին յանձնել տուաւ, որով այս վերջինը արժանաւոր յաջորդը եղաւ հանգուցեալ երջանկայիշատակ Բարթող աղայի: Այս պարագային շնորհիւ, նիւթական ամենամեծ դիւրութիւններ վայելելով երկու սիրահարները ուղածնուն պէս սկսան ապրել, փայփայելով հանդերձ սրամտութիւնը ու զառամականութիւնը ամիրային աղջկան, որուն տիրական զրաղումն էին հիմա զուկէն եկած նամակները, զոր գիշեր ցորեկ կը փայփայէր, կը կարդար, կը համբուրէր, կը ծրարէր, անոնց պարունակութիւնը գոց սորվելով ու դիմացը ելլողին զրուցելով մտացածին գիւտերու եւ առասպելական փրոֆեսէօրներուն խառնափնթոր այդ պատմութիւնները:

Ա՛լ հիմա ջղային ու հեզական անդորրութիւն մը կը վայելէր լուացարարուհիին աղջիկը: Վրէժխնդրութեան կրակէն զօրացած ճիգով մը վիճակ մըն էր ստեղծած, որ անհրաժեշտ կը թուէր իրեն առաջ: Առանձ ուրեմն, այն տեղին մէջ իսկ ուր իր միամտութիւնը, անկեղծութիւնը, իր է՛ն նուիրական զգացումները գիտակցօրէն, եղեռնականօրէն սրբապըղծուած ու չահագործուած էին, հոն, ամիրայական շուայտութիւններու և ապականութիւններու այդ լուռ եւ տխուր պաղկանդարանին մէջ՝ իր էգ վագրի խոցուած սրտին վէրքերը դարմանելու լայն եւ անքոյթ ազատութիւնը կը տըրուէր իրեն: Եւ ոճրագործին հեռաւորութենէն ու տան մէջ իր հեղինակաւոր անվտանգ ազդեցութեան գիտակցութենէն քաջալերուած, յորդորեց հանըմը որ գրէ իր զաւկին ինչ որ տեղի կ'ունենար ապարանքին մէջ, հոն տեղաւորուած նորեկի մասին, անանկ ոճով ու շեշտով մը որմէ ինք վստահ էր որ տոքթորը պիտի կրնար կռահել ամբողջ կացութիւնը:

Համբիկի գրկին մէջ, աղջիկը հեռուէն կ'ըմբոշխնէր բովանդակ անուշութիւնը այն կսկծալի կատաղութեան որ տոքթորը ապահովապէս պիտի զգար նամակին հոգիին թափանցելուն: Եւ ինչպէս որ կը սպասէր, փոթորկալից պատասխան մըն է հասաւ Փարիզէն: Տիկին Մարկոսեան, զողզղահար, Սոֆին կանչեց, կարդացնելու համար նամակը: Աղջիկը կարդաց զայն, կամաց կամաց, իւրաքանչիւր բառին մէջէն հրճուանք մը, հեշտութիւն մը ծծելով, իր նպատակին անվրէպ զարկած ըլլալու երջանկութենէն արբշիռ: Տոքթորը ուժգնօրէն կը յանդիմանէր մայրը՝ առանց իրենց գիտակցութեան տունէն ներս մարդ մը առած ըլլալուն, եւ այն ալ յանձնարարութեամբը Սոֆիին «որուն բարոյականին մասին ինքը պատճառներ ունէր կասկածներ սնուցանելու»: Եւ կը ստիպէր մայրը որ իսկոյն հեռացնէ այդ նորեկը ամիրային ապարանքէն, «անոր պատիւը չաղարտելու համար իր բացակայութեան»: Սոֆի լմնցնելէն յետոյ, առանց յայտնելու իր զգացած անսահման գոհունակութիւնը, հանըմին խոստովանցնել տուաւ տոքթորին կասկածներուն որքան անտեղի եւ անիրաւ ըլլալը, եւ խօսք առաւ անկէ որ պիտի գրէր զաւկին՝ անոր սխալ գաղափարները ջրելու եւ երկիւղներուն անհեթեթութիւնը անոր զգացնելու համար յստակօրէն:

— Դուն հոգդ մ'ըներ, աղջիկս, ըսաւ հանըմը, ես խօսք կը հասկցունեմ տոքթորին. կ'ըսեմ որ շատ շնորհքով տղայ մըն է Համբիկ:

Այս մասին, այնուհետեւ ա՛լ ըսաւ խնդիր չեղաւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

15 Ապրիլ, Աւագ Ուրբաթ, *Թաղման Թափօր երեկոյեան ժամը 5ին:*

16 Ապրիլ, Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Ս. Զատկի, սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 5ին:*

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյն օրերը, նոյն ժամերուն:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Աւագ Շաբաթ. *Ճրագալոյց, Ս. Զատկի, Պատարագ ժամը 6ին:*

17 Ապրիլ, Կիրակի. *Զատիկ, սկիզբ. ժամերգ. առաւօտ ժամը 8,30ին, Պատարագ 10,30ին:*

18 Ապրիլ Բշ. *Ցերեկուան Մեռելոց, յաւարա պատարագի Հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց:*

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

Աւագ Ուրբաթ. *Անապական Թաղում Տեառն: Երեկոյեան Թաղման արարողութիւն ժամը 6ին:*

Աւագ Շաբաթ. *Առաւօտեան ժամերգ. ժամը 9ին: Երեկոյեան Ճրագալոյց 5ին:*

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ. *Թաղման արարողութիւն երեկոյեան ժամը 5,30ին:*

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՕՆ)

Աւագ Ուրբաթ. *Երեկոյին Քրիստոսի Թաղման արարողութիւն ժամը 5,30ին:*

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻ

Աւագ Ուրբաթ. *Երեկոյ՝ Թաղման արարողութիւն 5ին:*

Աւագ Շաբաթ. *Երեկոյ՝ Ճրագալոյց, Խթում 5ին:*

Կիրակի. *Զատիկ, առաւօտ. սկիզբ ժամերգ. ժամը 8,30ին: Պատարագ 10ին:*

Երկուշաբթի. *Մեռելոց. սկիզբ. ժամերգ. ժամը 8,30ին: Պատարագ՝ 10ին:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ. *Ցերեկուան Խաչելութեան, առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 10ին: Երեկոյ Թաղման արարողութիւն ժամը 5,30ին:*

Աւագ Շաբաթ. *Ճրագալոյց Ս. Զատկի, առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 8,30ին: Երեկոյ. ժամերգ. եւ Ընթերցուածք ժամը 4,30ին: Պատարագ Խթումի, երկսեռ խումբով ժամը 5,45ին:*

Կիրակի. *Ս. Զատիկ. Յարութիւն Տեառն. առաւօտ. ժամերգութիւն, Նախատօնակ եւ Անդաստան ժամը 7,30ին: Հանդիսաւոր պատարագ բացման. Երկսեռ խումբով 10ին:*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց Ս. Զատկի. առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 8ին: Պատարագ, երկսեռ խումբով ժամը 10ին: Հոգեհանգիստ 11,45ին:*

24 Ապրիլ, Նոր Կիրակի. *Ազգային Մեծ Սգատօն:*

Ցերեկուան բիւրաւոր նահատակաց մեռոց, յընթացս համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց: Առաւօտ ժամերգ., պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8–11,30:

ՏԷՍԻՆ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին, Զատկուան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ: Կը պատարագէ եւ քարոզէ Արտաւազդ Վրդ. Թրթրեան:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, *Երեկոյ. Թաղում ժամը 4,30ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց, երեկոյ. Խթման արարողութիւն ժամը 4,30ին: Պատարագ ժամը 5,30ին:*

Կիրակի, *Ս. Զատիկ Հրաշափառ Յարութեան: Առաւօտ. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 7,30ին, պատարագ 10ին:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ՝
ՄԱՅԻՍ 22 ԻՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 8ին աւարտած է մեր բաժանորդներէն շատերուն տարեշրջանը: Կը խնդրենք որ փութով կատարեն նոր տարեվճարը, առանց անհատական հրաւէրի սպասելու:

Կը խնդրենք նաեւ որ ցարդ առկախ հաշիւ ունեցողները օր առաջ համապատասխան գումարները ղրկեն:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Հայկանոյշ Գալուստեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ
(Շապին–Գարահիսարցի)

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Վիէն — Ապրիլ 18ին, երկուշաբթի Մեռելոցի օրը, հոգեհանգիստ եւ պատարագ պիտի մատուցանէ Տէր Թորգոմ քհյ. առաւօտեան ժամը 9ին, Օհանջանեան սրահին մէջ նահատակաց տօնին առթիւ: Կը հրաւիրուի բարեպաշտ եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդը:

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրգլը Կաթոլիքի սրահը Ազգ. Միութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ազգ եւ կրօնական բոլոր միութիւններու, կազմակերպուած է յարգանքի պաշտօն մը: Կը հրաւիրուի Վիէննահայութիւնը որ իր յարգանքի բաժինը բերէ աւելի քան մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Աւագ Ուրբաթ, 15 Ապրիլ — *ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Սուրբ Խաչին ժամը 17ին:*

Աւագ Շաբաթ. *Ճրագալոյցի ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ ժամը 17ին:*

Սուրբ Զատիկ, 17 Ապրիլ — *ժամերգութիւն, ձայնաւոր պատարագ եւ հաւաքական հաղորդութիւն ժամը 10ին:*

Բ. Օր Զատկի, Մեռելոց, 18 Ապրիլ — *Հոգեհանգստեան պատարագ Քերոբէ Ե. Վ. Քառէճեանի, Հ. Ղազար Վ. Սրապիոնեանի եւ Տէր Մկրտիչ Վ. Խրլէզէթեանի հոգիներուն համար:*

Նոր Կիրակի, 24 Ապրիլ — *Ցերեկուան Ապրիլեան Նահատակաց: Ձայնաւոր պատարագ ժամը 16,30ին Սաքրէ Քէօր՝ Մոնմարթրը՝ Մայր Եկեղեցիին մէջ:*

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Une ouvrière à domicile telle confection Dame, se présenter avec modèle. Bien payée

Տունը աշխատող լաւ գործաւորուհի մը, կանանց *քոնֆէքսիոնի* համար: Ներկայանալ նմոյշով: Լաւ վճարում:

Rose Couture
284, Rue de Vaugirard

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ	ԼԻՈՆ, 17 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 14·30ԻՆ
Salle Verdi - Casa d'Italia Rue d'Alger	**Salle Rameau**

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԵՒ ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE LA R.T.F.Ի

Մեներգողներ
Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Պ. ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ **Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ**

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Համերգէն ետք, ժամը 19էն 24 խնջոյք՝ Սալ Պոնըբեռի մէջ (Վիլէօրպան).

ԱՊՐԻԼ 11

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

Ապրիլեան Սերունդը, այս տարի, ձեռնարկած է արժանավայել ձեւով կատարելու ազգային սուգի հանդիսութիւնը

Կը նախագահէ

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսի

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ
(Միլանէն հրաւիրուած)

Տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 24ին, կիրակի, «Փըթի ժուռնալ»ի սրահը՝ Թիւ. Քատէ: Յայտագրին մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկ. Սրբուհի Գետրոսեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Գետրոսեան, զաւակները եւ համայն ազգականք, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, Սէն–Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէին, Սէն–Ժերոմի Թաղական Խորհուրդին եւ բոլոր անոնց որոնք ներկայ գտնուեցան իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝ Կղմէս Գետրոսեանի *յուղարկաւորութեան, կամ նամակներով եւ հեռագրով, ինչպէս նաեւ ի նպաստ տեղւոյն հանրային հաստատութեանց նուիրատուութեամբ, իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին սոյն դառնակսկիծ մահուան առթիւ:*

×

Սէնթ–Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեց. Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, եկեղեցւոյն նորաշէն դրան շինութեան առթիւ.— Պ. Միհրան Գօյաճեան 30, Տիկին Քէօսէեան եւ Տիկ. Էլմասեան 10ական, Տիկին Գալայճեան, Պ. Արտաշէս Գամպուրեան, Պ. Մերկէր Սուքիասեան, Պ. Արմենակ Վէտըլեան 5ական Ն. Ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քղեցի Մամիկոն Պողոյեան, հօր անունը Գասպար, Սէնթ Լուիզ (Ամերիկա) գացած է 1929ին: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝

ԺՈՐԺ ԹԱՇԼԵԱՆ

15, rue d'Estienne d'Orves
Bois Colombes Seine (France)

— ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ —

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրիլ 24ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Իսիի Խըրիմեան դպրոցը:

ՇԱՐԺ

ԱՊՐԻԼ 12 ԷՆ 30

Galerie Vendôme
12, Rue de la Paix

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ 1960 ԻՆ

(15ՐԴ ՏԱՐԻ)

Մեր բանակումները այս տարի տեղի պիտի ունենան Յուլիս 4–30 եւ Օգոստոս 1–20: Այժմ մեր գեղեցիկ բանակավայրին մէջ կը շինուին նոր ննջարաններ: Արձանագրութեան համար դիմել ձեռնհաս է Լէ սիոնի Հիմնադիր–Տնօրէն Վեր. Յ. Չէրվաճեանի,

6, Place de la Rotonde
St. Jérôme, Marseille 13e Tel. : 62-85-[illegible]

ԿՈՒԶՈՒԻ

Տան մէջ առանձին մէկուն համար սպասարկող կին մը՝ 25–40 *տարեկան Գոհացուցիչ վճարում: Դիմել՝*

M. DEPPOYAN
Quartier Bouenheure Aix-en-Provence

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է սքանչելի յարկաբաժին մը լոճիա, *խոհանոց, բաղնիք, ամէն յարմարութիւն 1956ին շինուած շէնքի մը մէջ: Հանդարտ թաղամաս մը 15րդ* (ռեզիտանսիէլ), *երրորդ յարկ, մեծ պատուհաններ, արեւոտ եւ օդաւէտ, մեծ բոլորին դիմացը:*

70·000 Ն. Ֆրանք. *կանխիկ եւ 40·000 ապառիկ: Այցելել երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի ժամը 15էն 17՝*

M. J 154. RUE DE LOURMEL PARIS 15

ԾԱԽՈՒ Է ՓԱՎԻՅՈՆ ՄԸ

Ռոնի–Սու–Պուայի մէջ, 3 սենեակ խոհանոց, տուշ, գավ, ամէն յարմարութիւնով օժտուած. 20 մեթր ճակատ, 45 մեթր երկարութիւն, ընդամէնը 900 քառակուսի մեթր, շատ լաւ մշակուած պտղատու ծառերով պարտէզ: Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Տէր կին Պարսամեանի՝

Tel. : MON. 15-75

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՉԷՕՐԷՔԸ

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽԷ

ՍՏԵՓԱՆ
ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ — ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e) TÉL. : TAI. 65-44

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ԱՊՐԻԼ — VENDREDI 15 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8775 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4576

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԼՐՋԱՆԱՅ

Ռուսեւ-Թրքական սիրաբանութիւնը, որուն նախանշանները ծանուցած էինք անցեալ Մարտ 18ին, սկսած է լուրջ համգամանք առնել:

Թերթերը կը ծանուցանեն թէ Կրեմլինի վարիչները Խորհ. Միութիւն հրաւիրեր են Թուրքիոյ վարչապետ Ատնան Մենտէրէսը, որ յառաջիկայ Յուլիսին պաշտօնապէս ու հանդիսաւորապէս պիտի ընդունուի Մոսկուայի մէջ:

Փոխադարձաբար Անգարայի կառավարութիւնն ալ Թուրքիա հրաւիրեր է Խրուշչեւը, որուն այցելութեան թուականը պիտի ճշդուի յետագային:

Այս առթիւ հրատարակուած Թուրքեւ-խորհրդային զեկոյցէն կը հասկցուի, որ ժամանակէ մը ի վեր Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ խորհրդային դեսպանին եւ Թուրք արտաքին նախարարին միջեւ տեղի ունեցած կարծիքի փոխանակութիւնները յաջողութեամբ պսակուած են: Այժմ կը մնայ պաշտօնապէս վաւերացնել գոյացած համաձայնութիւնը՝ երկու վարչապետներու գլուխ գլխի տեսակցութեամբ եւ հանդիսաւոր ընդունելութիւններով:

Էտուար Սապլիէ, Մոնտի մերձաւորարեւելեան հարցերու մասնագէտ աշխատակիցը, « յետ-պատերազմեան դիւանագիտական պատմութեան մէջ կարեւոր դարձակէտ մը » կ'որակէ Մենտէրէսի Մոսկուա եւ Խրուշչեւի Թուրքիա այցելութիւնը:

Ինչպէս բացատրել այս «դարձակէտը»:

Թուրքեւխորհրդային սիրաբանութեան հիմը դրած էին Լէնին ու Մուսթաֆա Քէմալ այն դժնդակ օրերուն, երբ նորապատ Հայաստանը կենաց եւ մահու կռիւ կը մղէր ներքին եւ արտաքին թշնամիներու դէմ.

Հայաստան զոհուած էր այն ատեն յանուն «համաշխարհային յեղափոխութեան», որուն գլխաւոր դերակատարներէն մէկը պիտի ըլլար մահմետական Թուրքիան..

1925ին կնքուած եւ ամէն տասը տարին նորոգելի բարեկամական դաշինքը երկու երկիրներուն միջեւ՝ ի զօրու մնաց մինչեւ 1945.

Իսմէթ Ինէօնիւի Թուրքիան երկար ատեն չէզոքութիւն պահելէ վերջ, վճռած էր պատերազմին մասնակցիլ Գերմանիոյ կողքին, երբ Սթալինկրատի յաղթանակը տակնուվրայ ըրաւ իր ծրագիրը: Ու մետասաներորդ ժամուն — երբ այլեւս ակներեւ էր Գերմանիոյ պարտութիւնը — պատերազմ յայտարարեց այս վերջինին դէմ, եւ առանց գնդակ մը արձակելու՝ յաղթական դաշնակիցներու շարքին դասուեցաւ:

Այս պարագան չէր վրիպած Սթալինի ուշադրութենէն, որ 1945ին մերժելէ վերջ բարեկամական դաշինքին նորոգումը, Փոցտամի մէջ Թուրքիայէն պահանջած էր Կարսի եւ Արտահանի նահանգները, ինչպէս նաեւ հակակշիռ՝ Նեղուցներուն վրայ

Այս վերջին պահանջը պատճառ դարձաւ, որ դաշնակիցները մերժէին նաեւ Հայկական նահանգներուն վերադարձը Թուրքիոյ

Սթալին մեռաւ: Իր յաջորդները Թուրքիան սիրաշահելու քաղաքականութեան հետեւելով, երեք ամիս չանցած, 1953 Մայիս 30ին պաշտօնապէս յայտարարեցին Անգարայի, յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի, թէ հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունին Թուրքիայէն:

Խրուշչեւեան քաղաքականութեան բո՛ւն դարձակէտը այդ թուականին է որ արձանագրուեցաւ:

Անգամ մը, եւս Թուրքին հացին իւղ քսուեցաւ.

Այն պահուն՝ երբ արեւմուտքի պետութիւնները կը փորձեն լեզու գտնել Մոսկուայի հետ, խորամանկ Թուրքերը չեն ուզեր կարաւանէն ետ մնալ՝ իրենց կաղ էշով:

Անցեալները երբ Այզընհաուըր Անգարա կ'այցելէր, Թուրք ցուցարարները կը պոռային՝ « Խաղաղութի՛ւն, այո՛, բայց ո՛չ անձնատուութիւն »:

Կը վախնային որ Ամերիկացին ու բոլշեւիկը հաշտուելով, մէջտեղ կը ձգեն Թուրքը՝ մին-մինակը, իր հիւսիսի հզօր թշնամիին դիմաց:

Այժմ ճարպիկ խաղով մը կ'ուզէ դաշնակիցներէն առաջ անցնիլ եւ քիթին խնդալ Ամերիկացիներուն, որոնք 13 տարիէ ի վեր հարիւրաւոր միլիոններ վատնեցին Թուրքիոյ մէջ, յուսալով զայն պատուար դարձնել համայնավարութեան ծաւալումին դէմ:

«Ազատ աշխարհ»ին կը մնայ լրջօրէն հետեւիլ Թուրքեւխորհրդային սիրաբանութեան ընթացքին, խաղի չգալու համար:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷ ՇՈՒՏ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՍՈՒՍԹԵԼ ԴԺԳՈՀ Է

Վարչապետը Փարիզ կը սպասուէր չորեքշաբթի իրիկուն, բայց վերադարձաւ շատ աւելի կանուխ: Տեղատարափ անձրեւը թոյլ չէր տուած որ շարունակէ իր այցելութիւնը եւ Օռլէանվիլ երթայ: Կ'ըսուի նաեւ թէ Տըպրէի վերադարձին պատճառը միայն օդը չէ: Զօրավարները գոհ չեն մնացած իր ճառէն: «Բաժանում»ի իր ըրած ակնարկութիւնը ուրիշ բան չի նշանակեր եթէ ոչ մշտնջենական պատերազմ: Կը կարծուի թէ տը Կոլ անգամ գոհ չէ մնացած Տըպրէի ճառէն. այդ իսկ պատճառով վարչապետը ժամ առաջ ետ եկած է, տեղեակ պահելու համար Նախագահը Ալժէրի զինուորականներու տրամադրութեանց:

Նախագահը հինգշաբթի օր ժողովի հրաւիրած է նախարարները իր մեկնումէն առաջ: Նախարարաց յաջորդ խորհուրդը տեղի կ'ունենայ Մայիս 4ին:

Ծանօթ է որ վարչապետը վերջերս նամակով մը հաղորդած էր Սուսթէլի որ այլեւս մաս չի կազմեր «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» կոչուած կուսակցութեան: Սուսթէլ համակերպած չէ այս կացութեան եւ չընդունիր որ Տըպրէ իրաւունքն ունենայ զինքը վտարելու կուսակցութենէ մը, որուն հիմնադիրներէն է ինքը՝ Սուսթէլ:

Միացեալ Նահանգներէն վերադարձին, Սուսթէլ յօդուածով մը Քառըֆուրի մէջ կը բացատրէ Ամերիկայի հանրային կարծիքը եւ կ'ըսէ թէ շատ մը Ամերիկացիներու համար ինքնորոշում՝ անկախութիւն կը նշանակէ: Այս կարծիքը պատճառ կը դառնայ որ մթնոլորտը աւելի պղտորի: Սուսթէլ որոշած է անջատ գրքոյկով մը պարզել իր տեսակէտը մանաւանդ Ալժէրիոյ քաղաքականութեան նկատմամբ, ապա պիտի ձեռնարկէ դասախօսութեանց շարքի մը:

Սուսթէլ միտք չունի նոր կուսակցութիւն մը հիմնելու:

ՔՈՆԱՔՐԻի մէջ, Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդներու համերաշխութեան երկրորդ խորհրդաժողովը տեղի կ'ունենայ: Ազատագրական ճակատի ներկայացուցիչը՝ Ֆ. Ֆանոն, ապահովութիւն տուած է թէ Ֆրանսական բանակը զինուորական յաղթանակ մը չի կրնար ապահովել, որովհետեւ ալժերիացի «յեղափոխական–ները» լաւ զինուած ու կազմակերպուած են:

Երբ Որբն

«ԷՍ ՈԳԻՆ ՉԵՂՆԻ...»

•

Ու այդ գիշերը, դատախօսութիւն մը պիտի տրուէր ժամուն սրահը, կրօնական հարցի մը շուրջ:

Օ՞գը: Մի՛ հարցնէք — սարսափելի: Անձրեւ: Եռոնն ալ ձիւն: Եւ շատ ցուրտ: Ծերերուն հետ, տունը մնացած էին երիտասարդներն ալ:

Եթէ, այդ գիշերը, դրացի մը պատուհանէն դուրս նայէր, մայթին վրայ պիտի տեսնէր լեցունկեկ տարիքով, բարձրահասակ, այլ կորաքամակ, մէկը որ կաղն ի կաղ, դանդաղօրէն կը քալէր փողոցն ի վար:

Լեցունկեկ տարիքով այս քաջ մարդն էր որ իր տան շեմէն հազիւ հարիւր, երկու հարիւր քայլ հեռացած պիտի սահէր իյնար, մայթին եզերքը: Պիտի իյնար եւ ա՛լ պիտի չկարենար ոտքի բարձրանալ:

Հարցուցէք թէ ո՞վ էր այդ հերոսը, որ ա՛յդ օդին, խիզախաբար խառնաշուն ձմրան հետ խաղի ելած, կը քալէր... դէպի ժամ:

Այդ մարդուն անունն էր Գալուստ Էյնաթեան:

Պատմեցին այսպէս.

— Ես ժամ կ'երթամ, Տէր Հայրը, հեռուէն եկած, դատախօսութիւն պիտի տայ:

— Մա՛րդ Աստուծոյ. այս օդին դուն ի՞նչ գործ ունիս փողոցները: Ցուրտ է, կը մսիս, հիւանդ կ'ըլլաս...

— Շատ կը խօսիք... Ես գացի:

Փողոցին անկիւնը չհասած, կ'իյնայ ու ինկած տեղն ալ կը մնայ: Տասը վայրկեան ետք, հրաշքո՞վ, այդ անկիւնէն կ'անցնէր Արեդան իր ինքնաշարժով: Ճամբորդներէն երկուքը վար կ'իջնեն ու կառք կը բարձրացնեն Գալուստը, տուն տանելու համար:

— Ո՛չ, ո՛չ, ես բան չունիմ... ժամ տարէք, դատախօսութիւն կայ... Տէր Հայրը հեռուէն եկեր է, պէտք է լսեմ... Հոգաբարձութեան անդամ եմ, չերթամ չըլլար...

Ջերկարեմ: Երկու օր ետք, մեր Գալուստը կը փոխադրեն հիւանդանոց: Ոտքը վնասուած էր: Պէտք է կոճակի վըրայ պառկէր՝ երկու շաբաթ:

Երկու շաբաթ ետք՝ տուն:

Կիրակի մը, բարեկամներ գացած էին իրեն: Բազկաթոռին մէջ կը հանգստանար:

— Գալուստ, ի՞նչ նստեր ես, ելի՛ր, ժողով կայ, հանդէս կայ, դատախօսութիւն կայ... Ելի՛ր, առանց քեզի ժողո՞վ կ'ըլլայ, հանդէ՞ս կ'ըլլայ, դատախօսութի՞ւն կ'ըլլայ... Ցատկէ...

Քանի՞ օր տունը մնաց, բանտարկուած — միայն շաբաթ մը: Ու երկուշաբթի առտու մըն ալ երեւցաւ Հայրենիքի խմբագրատան դրան առջեւ:

— Ժողով չկայ, հանդէս չկայ, դատախօսութիւն չկայ, ինչո՞ւ եկար... Շո՛ւտ տուն վերադարձիր:

— Սո՛ւս կացէք, ես լաւ եմ, աղէկցայ ... Վաղ իրիկուն Հոգաբարձական ժողով ունինք... Դուք ինծ ինչի՞ տեղ էք դրեր..

×

Այս տեսակ մարդ էր մեր Գալուստը:

Ներկայացուցիչն էր այն սերունդին, որ յոգնիլ չի գիտեր, ձանձրանալ չի գիտեր եւ յուսահատիլ չի գիտեր:

Կը քաշքշէինք.

— Գալո՛ւստ, քեզ արտաքսել պիտի տանք կուսակցութենէն ալ, Համավարժութենէն ալ, Հոգաբարձութենէն ալ, ամէն բանէ ալ, որպէսզի գիշերները տունը մնաս, կիրակի օրերն ալ թոռնիկներուդ հետ խաղաս...

Կը խնդար.

— Չէ՛ք կրնար... Ես չըլլամ, ամէնքդ ալ լմնցած էք...

Ըսել կ'ուզէր, անշուշտ.

— Էս ոգին չեղնի, մեր ազգը կորած է:

Երբ ձեր չորս կողմը կը նայիք ու կը տեսնէք անտարբերներու բազմութիւնը — ծեր ու երիտասարդ — ինչպէ՞ս իրաւունք չէք տար ողբացեալին ու չէք կրկներ իրեն հետ.

— Այս ոգին չըլլայ, իրա՛ւ, Հայոց ազգը կորած է՝ այս հիւրընկալ ափերուն վրայ...

Գալուստներու յիշատակին ընծայուած յարգանքը, այդ Ոգիին ալ ընծայուած յարգանքը չէ՞...:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՒ ԷՆ ԼԱՅ, Ժողովրդավար Չինաստանի վարչապետը, Պիրմանիա մեկնած է: Յաջորդաբար պիտի այցելէ Հնդկաստան, Նեփալ, Քամպոճ եւ Հիւսիսային Վիէթնամ: Վարչապետին կ'ընկերանան՝ մարէշալ Չին-Եի, արտաքին նախարարը եւ երեսուն պետական անձնաւորութիւններ:

ԳՈՆԻ կառավարութիւնը կը հաղորդէ Մոսկուայի թէ «Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը առ միշտ հրաժարած է կորիզային զէնքեր պատրաստելէ» : Վերջերս, Մոսկուա կ'ամբաստանէր Արեւմտեան Գերմանիան որ կորիզային պատերազմ մը պատրաստելու վրայ է:

ՑԱՐԱՔԵՐԱԿԱՆ հանդարտութիւն մը կը տիրէ Հարաւային Ափրիկէի Հանրապետութեան մէջ: Վարչապետ Վերվոէրտի վրայ զէնք պարպող սպիտակամորթ միլիառատէրը դատի չէ քաշուած դեռ: Այսուհանդերձ ոստիկանութիւնը կը շարունակէ ձերբակալել խափշիկներ եւ սպիտակամորթ համակիրներ: Ներքին նախարարը յայտարարած է Խորհրդարանին թէ պէտք է շատցնել ներգաղթողներու թիւը, այս կը պահանջէ «ներկայ կացութիւնը» ըսած է ան:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ, Ֆրանսացի պատուիրակը՝ Ժիւլ Մոք անդրադառնալով զինաթափութեան շուրջ տեղի ունեցած մէկ ամսուան աշխատանքներուն, ցաւով դիտել տուած է թէ «Արեւելք ինքզինքին մենաշնորհ տուաւ մեկնաբանելու Միացեալ Ազգերու որոշումները, մինչ Արեւմուտք աշխատեցաւ ցոյց տալ խորհրդային ծրագրին ցնորական կէտերը»:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԿՐՈՆՔԻ խորհրդակցած է Իտալիոյ կուսակցական եւ պետական անձնաւորութիւններուն հետ, որպէսզի վերջ մը դրուի իտալական դահլիճի տագնապին: Ցարդ ոչ մէկ լուծում գտնուած է: Հաւանական թեկնածուներն են՝ Փիոնի եւ Ֆանֆանի:

ՆԵՀՐՈՒ, Հնդկաստանի վարչապետը, Փարիզ պիտի այցելէ եւ տեսակցի տը Կոլի հետ: Այցելութեան հաւանական թուականը կը նկատուի Մայիս 3:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

★

Շփոթութեան մը հետեւանքով, չորեքշաբթի օր կարգ մը հատավաճառներու եւ բաժանորդներու ղրկուած է չորեքշաբթիի թիւը փոխանակ հինգշաբթիի: Կը խնդրենք մեր այն բաժանորդներէն, որոնք սխալ ստացած են, տեղեկացնեն Վարչութեան, որպէսզի ճշդենք:

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՍԱՐԷՆ ՈՒ ՋՈՐԷՆ

Չորս տարի տեւող առաջին Աշխարհամարտը՝ (1914–18) վերջացած է զինապաշտ Գերմանիոյ եւ իր զինակիցներուն (որոնց կարգին՝ Թուրքիա) չարաչար պարտութեամբ: Աշխարհամարտ, որ ինչպէս բոլոր պատերազմները, խլեց մարդկային միլիոնաւոր զոհեր, պատճառելով նիւթական եւ տնտեսական փճացում: Ու նաեւ անկում բարքերու: Ու մինչ կը կարծուէր թէ, իբրեւ հետեւանք տարագրութեան ու ջարդին, ամբողջովին կորած է հայ ժողովուրդը ու իր անունը աշխարհի երեսէն ջնջուած, ոտքի կը կանգնէր դարձեալ, սահմանին միւս կողմը ու հերոսագոյն խոյանքներով ասպարէզ կը կարդար դարաւոր թշնամիին: Այսինքն կ'իրականացնէր դարերու իր երազը՝ Ազատ ու Անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Ամէն կողմէ Հայեր կը փութան Մայր Երկրի օգնութեան, — կամաւորական շարժում, նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն: Տա՛լ ինչ ձեւով որ կարելի էր:

Դաշնակից բանակները գրաւած են Պոլիսը: Անգլիական «Այրըն Տիւք» զրահաւորն ու Ֆրանսական եւ Իտալական յածանաւերը իրենց թնդանօթներուն փողերը ցցած են Տոլմապահչէի պալատին ուղղութեամբ, Ոսկեղջիւրի մէջ: Թուրքերը ծակամուտ ու գլխիկոր: Հայկական եռագոյնը կը ծածանի ամէնուրեք: Հայերուն ոտքերը գետնէն կտրած՝ արբշռանքի օրեր կ'ապրին:

Թրքական համազգեստով տակաւին, կը դիմեմ Հարպիյէի վարժարանը, ուր հաստատուած է անգլ. գլխաւոր բանակատեղին: Եռուզեռ Թարգմաններու՝ մեծամասնութեամբ Հայ, տենդագին աշխատանք: Տարագրութեան օրերուն էր, եւ այնտեղ գացած էի դժկամակութեամբ, պարտադրաբար, սորվելու համար պատերազմի արհեստը ու ծառայելու այն հայրենիքին, որ մտադրած էր բնաջնջել իր հպատակները: Այժմ դուրս կ'ելլեմ այդ նոյն շէնքէն՝ տարբեր ազգի մը՝ անգլիական համազգեստով, այն գիտակցութեամբ թէ այս անգամ գոնէ պիտի կարենամ անուղղակի ծառայել վերածնուող Հայրենիքիս:

Գասըմ–Փաշայի ծովային Նախարարութեան սպիտակափառ, ծովափնեայ շէնքը վերածուած է կեդրոնատեղի Դաշնակիցներու Նաւային Հակակշռող Յանձնախումբին: Յանձնախումբը կը բաղկանայ Անգլիոյ, Ֆրանսայի ու Իտալիոյ ծովային ներկայացուցիչներէն, նախագահութեամբ անգլիացի հրամանատար Պըրքէթի: Նախարարութեան շէնքն ու շրջակայ նաւարանները՝ մինչեւ Հասքէօյ ու Հալըճօղլու, հսկողութեան ներքեւ կը գտնուին անգլիացի նաւազներուն ու հնդիկ –կրգըզ զինուորներուն՝ ամբողջովին սպառազէն: Գլխաւոր մուտքի սանդուխներուն վրայ՝ մինչեւ վերի յարկերը, իւրաքանչիւր դրան առջեւ, զինուած պահակներ: Ելքն ու մուտքը մասնաւոր ու գրաւոր արտօնութեամբ միայն: Այս տեսակ մը միջնաբերդին մէջ՝ ճակատագրի տարօրինակ դիպուածով մը, երկու հայ թարգման, Հայկազ Ղազարեան, Սեբաստացի հայրենանուէր երիտասարդ մը, այժմ Նիւ Եորք ու այս տողերը գրողը: Օրուան Թուրք ծովային նախարարն է Գարա Սայիտ փաշա, երեւութապէս բարի անձնաւորութիւն մը, երբեմնի ամենազօր ու մենատէր Ճեմալ փաշայի յաջորդը: Նախարարին պաշտօնն էր պարզապէս, մեր կողմէ գրաքննուած, կամ նոր խմբագրուած պաշտօնագիրները ստորագրել: Հայկազն ու ես, տեղի թէ անտեղի, ամէն առիթ կ'օգտագործէինք, նախարարին գրասենեակը մտնելու համար, որովհետեւ փաշան յարգանքով ոտքի կը կանգնէր մեր այցելած ատենը, ինչ որ կը փայփայէր մեր երիտասարդական փառասիրութիւնը, եւ այդպէսով լուծած կը համարէինք մեր վրէժը: Անցողակի յիշեմ, որ այս շէնքի ծաղկազարդ պարտէզին մէջ անգլիացի տասնապետ մը եւ զարմուհիս կնքեցին փոխադարձ սիրոյ իրենց ուխտը:

Անկախ մեր թարգմանչական աշխատանքէն՝ եղաւ ատեն մը, երբ մեզի հրամայուեցաւ շրջանի Թուրքերուն անձնական նամակները եւս գրաքննութենէ անցնել: Մեր գրասեղանները լեցուեցան սիրահարական արտաճմլիկ գրութիւններով, — սիրատոչոր Ալին ժամադրութիւն կը խնդրէր անուշիկ Այիշէէն: Երբեմն գրպանս «կը մոռնայի» այդ նամակներէն ոմանք:

Մեր գրասենեակին գլխաւոր պետն էր ծովային հարիւրապետ Տըրնֆորտ, գինովի տպաւորութիւն ձգող երիտասարդ մը: Կը քալէր շորորալէն, գլուխը կախ, սիրահար՝ ոգելից ըմպելիներու եւ արեւելեան հնութիւններու, մանաւանդ գորգերու: Շաբաթը քանի մը անգամ Պեզիսթանի շուկային կրպակները ման կու գայինք, արեւելեան շուկայի հանդէպ անուցած իր հետաքրքրութեան յագուրդ տալու նպատակով: Ի մէջ այլոց անոր կը պարտիմ Այա–Սոֆիայի մզկիթէն ներս մուտքս: Անգլիացի էինք եւ այդ հանգամանքը «բացուէ սեզամ»ի դեր կը կատարէր մեզի: Ունէր բազմազգի սիրուհիներ, ինչ որ առիթ կու տար մեզի զուարճանալու:

Եուքսէք Գալտըրըմի բարձունքէն Բերա կ'երթանք անգլիացի քանի մը նաւազներու հետ, գլուխները տաք: Պատկառազդու, ֆէսն ի գլուխ մէկը անցաւ մեր մօտէն «Թարգմա՛ն, ըսաւ նաւազներէն մին, այդ մարդուն ֆէսը վար պիտի նետեմ», ըսելն ու ընելը մէկ եղաւ: Իմ յանդիմանութեանս թէ լաւ չէր այդ արարքը, նաւազը ջղայնացած պատասխանեց՝ «Ֆ... ասոնք շատ Հայեր ու Անգլիացիներ սպաննեցին»:

Զինադադարի պայմաններու գործադրութեան հսկելու նպատակով՝ Փոքր Ասիոյ իւրաքանչիւր կեդրոն–քաղաքներուն մէջ ստեղծուած են դաշնակից հակակշռող յանձնախումբեր եւ Իզմիրը վերածուած էր յառաջացեալ բանակատեղիի: Անոր իրաւասութեան սահմանները կը տարածուէին Աֆիոն Գարահիսարէն մինչեւ Ռոտոս կղզի, Այտըն, Մանիսա, Պուրտուր, Պանտրմա, Սպարթա, Նազիլլի եւ Էյէրտիր: Անթալիան յանձնուած էր Իտալիոյ հակակշռին: Այդ քաղաքներու յոյն, առաւելաբար հայ թարգմաններս կը տեղափոխուէինք երբեմնակի: Ինչպէս Պոլսոյ, նմանապէս այս շրջաններուն մէջ մեր պաշտօնն էր յարաբերութեան մէջ մտնել Թուրք անուանական իշխանութեանց հետ, եւ անոնց պարտադրել գրաւման բանակներուն հրահանգները, — բնակչութեան ապահովութիւն, զէնքերու հաւաքում, եւայլն: Վերջին կէտին մէջ Անգլիացիք ոչ մէկ յաջողութիւն արձանագրեցին: Մեր գրաւած զէնքերը եղան՝ քանի մը չախմախլը, ուսի հրացան, ու... ճափոնական զէնքեր: Մուսթաֆա Քեմալի ըմբոստական շարժումները սկսած էին լայնօրէն արձագանգ գտնել Թուրք բնակչութեան մէջ: Զինահաւաքումը արդէն լուրջ հանգամանք չունէր: Կատարեալ խեղկատակութիւն, որ պիտի յանգէր Թուրքիոյ վերազինման, յունական բանակներուն կազմալուծման եւ Հայաստանի Հանրապետութեան խորտակման:

Այտընի մէջ մեր հրամանատարութեան կեդրոնատեղին էր, քաղաքէն քիչ հեռու, անգլիացի Ֆորպէսի տունը, տորոնի իր փակ գործարաններով: Մեր անձնակազմը կը բաղկանար երկու սպայէ, 8–10 զինուորներէ եւ մէկ թարգմանէ: Նաեւ երկու ձի եւ մէկ ջորի: Հակառակ անոր որ կայարանը մեր տրամադրութեան տակ միշտ պատրաստ կը սպասէր շոգեկինդ վայրաշարժն ու առաջին կարգի վակոն մը (Իզմիրի գիծը անգլ. ընկերութեան մը կը պատկանէր), սպաները կը նախընտրէին ձիով՝ քառասմբակ կատարել քաղաքէ քաղաք իրենց երկարատեւ ճամբորդութիւնները: Ինծի կը մնար անոնց հետեւիլ, հեծած Ջորիիս քամակին, որ թէեւ քուռակ չէր, ընտիր եւ հուժկու կենդանի մըն էր, այլ սակայն չէր կրնար համաչափ ընթանալ իր զօրաւոր մրցակիցներուն հետ: Իբր թէ ճամբայ ցոյց տալու համար մեզի ընկերացող Թուրք ոստիկան–զինուորներուն քոսոտ ձիերը արդէն կէս ճամբան կը մնային, եւ մենք կը պատրաստուէինք առանձին շարունակել ճամբան: Կրնաք երեւակայել չարչարանքս:

Քաղաքին (Այտընի) բանտարկեալները իմացած ըլլալով, որ այցելութիւն պիտի տանք իրենց, մեզ կը դիմաւորեն խնդրագիրներով, աղերսելով որ ներում շնորհուի իրենց: Թուրքեր եւ Յոյներ են, ոչ մէկ Հայ բարեբախտաբար: Անոնց մէջ կը գտնուին մարդիկ, որ աւելի քան երկու տարի է բանտը կը մնան, ցարդ առանց դատավարութեան:

Յոյներու յանցանքը քաղաքական է, – ի նպաստ Դաշնակիցներուն արտայայտուեր են հրապարակով: Առանց այլեւ այլի՝ ազատ արձակել տուինք: Նահանգապետէն պաշտօնագրով մը կը պահանջենք մնացեալ բանտարկեալներուն լիակատար ցանկը՝ դատապարտութեան յանցանքովը միասին: «Մեճէլլէի ահքեամ ատլիէի» (իսլամական Արդարութեան օրէնագիրք) բաւիղներուն մէջ բաւական ճարտարած ըլլալովս հանդերձ, չեմ կրնար ըմբռնել արուեստական խրթին ...ացուածքներ, զորս գրած է դատախազ... անգլերէնի վերածելու համար: Կրկին կը գրեմ, որպէսզի ընթացիկ Թուրքերէնով բացատրեն. — անմարդկային, խենէշային, հրէշային է Թուրք բանտարկեալներէն շատերուն յանցապարտութեան պատճառը:

Հարկ է այստեղ ընդգծել Անգլիացիներուն պարկեշտ եւ անաչառ վերաբերումը հանդէպ քաղաքին բնակչութեան: Աբարոյական ոչ մէկ դէպք պատահեցա... Իսկ երբ յունական բանակը մտաւ քաղաք, տեղի ունեցան տգեղ արարքներ: Այն աստիճան որ, Թուրքերուն հետ ...ներն ալ, լալով կը թախանձէին որ մեր փոքրաթիւ խումբը մնայ իրենց մօտ իբրեւ ապաւէն ու պաշտպան:

Միլլի շարժումը տարածուած էր ամենուրեք՝ Դաշնակիցներու բացայայտ ...սակցութեամբ: Գրաւման բանակներու Հակակշռող Մարմինները սկսած են նահանջել: Րէֆէթ փաշայի «ազատարար» բանակը Պոլիս է մտած: Թուրքերը ցնծութեամբ յիմարացած ու կատաղած: Գիշերը ուշ ատեն, անխոհեմաբար, կեցած եմ Բանկալթիի յունական «Հայ Լայֆ» ծաղարանին առջեւ, քաղաքային հագուստով, եւրոպական գլխարկը գլխուս, — կը սպասեմ հանրակառքի: Ցանկարծ անհասկնալի խուժան մը: Շարքը կը խտանան, լուտանքներով ու բացագանչութիւններով՝ կը յառաջանայ դէպի Շիշլի: Հոն ուր կանգնած եմ, խումբ մը կը բաժնուի ամբոխէն, կը յարձակին ծաղարանի արեւարգելին վրայ — յունական դրօշակի գոյներ ունէր — կը բզկտեն ձեռքերով, ակռաներով ու կը սկսին կոխոտել վրան: Մինչ կը դիտեմ տեսարանը, հարուած մը կը ստանամ ետեւէս, ուրիշ մը կ'առնէ գլխարկս, կը նետէ ...տին, կը սկսին կոխոտել: Կը բողոքեմ: Ոստիկան մը, մօտենալով ինծի, քաղաքավարութեամբ կը թելադրէ ամենակարճ ...ողով մը շարունակել ճամբաս:

... Դարձեալ յոյսերու խորտակում, վերստին տարագրութիւն, զոհեր: Ի՞նչ փոյթ, սակայն: Հայրենիքը կը բարգաւաճի ու կը ծաղկի: Արեւն անպակաս ըլլայ:

ՇԱՀ[illegible]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏԸ

Իւրատիպ թանգարան է Հայաստանը:

Միշտ օտարներից հալածուած, բայց աշխատասէր ու կառուցումների տենչով համակուած ժողովրդի ստեղծագործ ձեռքի հազարամեակների պատմութեան պերճախօս վկաներն են Հայաստանում այնքան առատօրէն իրենց անկրկնելի գեղեցկութեամբ վեր խոյացող ճարտարապետական յուշարձանները: Այդ յուշարձանները զարդարուած հարուստ ու ինքնատիպ որմնանկարներով հրաշալի կոթողներ են ոչ միայն ճարտարապետութեան, այլ եւ նկարչութեան ու քանդակագործութեան: Իւրաքանչիւր տարի հնագէտների տասնեակ խմբեր պեղումներ են կատարում արեւշատ, բերրի դաշտավայրերում ու խստաշունչ լեռնապատերի հէր...

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԴՐՕՇԱԿԻՐԸ

Եւ պատուհանը գոցուեցաւ:

Հորնիւս գինովի մը նման կը տատանէր:

— Ստացագիր մը, ստացագիր մը, կը կրկնէր մեքենաբար...

Վերջապէս սկսաւ քալել, մտքին մէջ ունենալով մէկ բան միայն.— դրօշակը կը գտնուէր զինանոցը եւ ամէն գինով պէտք էր զայն ձեռք ձգել:

×

Զինանոցին դուռները լայնօրէն բաց էին, թոյլ տալու համար ազատ անցքը Բրուսիացիներու կառքերուն, որոնք ներս մտնելով կը շարուէին բակին մէջ:

Հորնիւս ներս մտնելով, ամբողջ մարմինը ցնցուեցաւ:

Բոլոր միւս դրօշակները հոն էին՝ յիսունէն վաթսուն հոգի, բոլորն ալ լուռ եւ յուսալքուած:

Անձրեւին տակ շարուած մռայլ կառքերը, անոր շուրջ հաւաքուած գլխաբաց մարդիկ, թաղմանական արարողութեան մը տպաւորութիւնը կը ստեղծէին:

Անկիւն մը, իրարու վրայ դիզուած էին Պազէնի բանակին բոլոր դրօշակները:

Տխուր տեսարան մը կը պարզուէր ի տես ոսկի երիզներով ասեղնագործուած այդ յաղթական մասունքներուն գետնին վրայ քարշ գալուն: Անոնք անձրեւին տակ թրջուած էին եւ ցեխերով պատած...

Վարչական պաշտօնեայ սպայ մը մէկիկ մէկիկ առնելով զանոնք, իրենց պատկանած զօրագունդերուն անուններով կը կանչէր իւրաքանչիւր դրօշակիր, եւ այս վերջինները կը յառաջանային ստացագիր մը առնելու համար:

Մռայլ ու անկարեկիր, երկու Բրուսիացի սպաներ կը հսկէին այս գործողութեան:

Եւ այսպէս կ'երթայիք, ո՜վ սրբազան ու փառապանծ ծուէններ, թափահարելով ձեր պատռուածքները եւ իբրեւ վիրաւորուած թռչուններ ձեր կոտրուած թեւերով աւլելով սալայատակները:

Կ'երթայիք՝ դուք արատաւորուած գեղեցիկ բաներու ամօթով եւ ձեզմէ իւրաքանչիւրը Ֆրանսայէն պատառ մը կը տանէր իր հետ:

Երկար յառաջխաղացումներու արեւը ծածկուած կը մնար ձեր անցեալի ծալքերուն մէջ:

Գնդակներուն ձեր վրայ բացած ծակերուն մէջ, դուք կը պահէիք անծանօթ մեռելներու յիշատակը, որոնք ինկան, իրենց աչքերը ձեզի յառած...

— Հորնի՛ւս, քեզի է, քեզ կը կանչեն. գնա՛ եւ ստացագիրդ առ...

Դրօշակը հո՛ն էր, իր առջեւը:

Ի՛րն էր, ամէնէն գեղեցիկը եւ ամէնէն խոշտանգուածը:

Զայն տեսնելով, կը կարծէր թէ հո՛ն, վերը, զառիթափին վրայ կը գտնուի դարձեալ:

Լսեց գնդակներուն սուլոցը, ջարդուփշուր եղող ումաններուն ժխորը եւ գնդապետին գոռ ձայնը.

— Զաւակնե՜րս, դէպի դրօշակը, դէպի դրօշակը...

Յետոյ, տեսաւ իր քսանեւերկու ընկերները գետին փռուած, եւ ինքը՝ քսանեւերեքերորդը՝ որ կը վազէր իր կարգին վեր բարձրացնելու համար խեղճ դրօշակը, որ կը տատանէր...

Ա՜հ, այդ օրը երդուընցած էր զայն պաշտպանել, զայն պահել, մինչեւ իր մահը:

Եւ հիմա՞...

Այս մտածումը տակնուվրայ ըրաւ իր էութիւնը:

Սրտին բովանդակ արիւնը խուժեց դէպի գլուխը:

Խելակորոյս ու գինով, խոյացաւ բրուսիացի սպային վրայ եւ խլեց անոր ձեռքէն իր դրօշակը, իր սիրական դրօշակը..

Ամուր սեղմեց զայն ձեռքերուն մէջ եւ ուզեց վեր բարձրացնել զայն, վե՛ր, շա՜տ վեր, աղաղակելով.

— Դէպի դրօ...

Բայց ձայնը խեղդուեցաւ կոկորդ... մէջ:

Զգաց որ դրօշակին կոթը կը դող... ձեռքերուն մէջ ու սահելով կ'իյնար գե...

Այդ պարտասած շրջապատին ... մահուան այդ շունչը որ ծանրօրէն ... նստի անձնատուր եղած քաղաքներ... րայ, դրօշակները այլեւս չէին կր... ծածանիլ, այլեւս հպարտութեան ոչ ... զգացում կրնար ապրիլ հոն...

Եւ Հորնիւս դիտապաստ ինկաւ գե...

ԱԼՖՈՆՍ ԴՈԴԷ

(3 եւ վերջ)

...ռեթայի լանջերին եւ ամենուր յայտնաբերուել են նիւթական մշակոյթի բազմաթիւ բարձրարուեստ յուշարձաններ քարից ու սեւակուճից, ոսկուց ու մարմարից, պղնձից, կաւից ու ապակուց...

Մօտ երկու հազար տարուայ հնութիւն ունեցող հայկական գեղանկարչութեան պատմութիւնը առաւել ամբողջական է դառնում, երբ թերթում ենք Հայաստանի ձեռագրերի գիտահետազօտական հիմնարկութեան Մատենադարանում պահպանուող առատօրէն նկարազարդուած [illegible] ձեռագրերը. Նայելով այդ ձեռագրերին՝ անհուն ակնածանքով ենք յիշում դեռեւս 9–10րդ դարերի անանուն մեծ վարպետները, որոնք կանթեղի աղօտ լոյսի տակ, լեռնաստանի խորախոր կիրճերի մռայլ անձաւներում ստեղծել են այնքան գունեղ ու լուսաւոր մանրանկարներ.

Հայկական մանրանկարչութիւնն իր առաւել ծաղկումն է ապրում 13–14րդ դարերում. Առանձնապէս փայլուն յաջողութիւնների են հասնում Կիլիկեան դպրոցի վարպետները: Նրանք համարձակօրէն լուծում են ստեղծագործական բազմաթիւ դժուարին խնդիրներ, որոնք իրենց օրինաչափ զարգացումն են ստանում աւելի ուշ իտալական Վերածննդի նկարիչների մօտ.

Երբ թերթում ենք Կիլիկեան դպրոցի ամենախոշոր ներկայացուցչի՝ Թորոս Ռոսլինի (ԺԳ. դար) նկարազարդած ձեռագրերը, զարմանք է պատճառում ոչ միայն այն, թէ ինչպէս նա կարողացել է վարպետօրէն լուծել հեռանկարչութեան բազմաթիւ խնդիրներ, հասնել գունային ներդաշնակ մեծ հնչեղութեան, այլ եւ այն, որ նոյն դարու վերջերին նա արդէն կարողացել է ճշմարտացի եւ արտայայտիչ ձեւով պատկերել մարդկային բարդ ներքնաշխարհներ.

Անյայտ են նկարազարդուած ձեռագրերից շատերի ծաղկողների անունները, իսկ նրանցից մի քանի տասնեակի յիշատակարաններում կարդում ենք այնպիսի ականաւոր նկարիչների անուններ, ինչպիսիք են Մարգարը, Գրիգորը, Սարգիս Պիծակը, Թորոս Տարօնացին, Ծերունը, Յակոբ Ջուղայեցին եւ ուրիշները: Նրանցից իւրաքանչիւրը մտայղացման ու կատարողական վարպետութեան բազմազանութեամբ չի զիջում համաշխարհային կերպարուեստում լայն ճանաչում ստացած հաստոցային գեղանկարչութեան [illegible] վարպետների, սակայն օտար զաւթիչների անընդհատ յարձակումների ու երկրի ներսում ընկերային անտեսական յարաբերութիւնների հետեւանքով ստիպուած են եղել իրենց յոյզերն ու զգացմունքները վերարտադրել այլաբանօրէն, կրօնական գրքերի պատկերազարդութեան, գլխատառերում ու լուսանցքներում:

Այդ նոյն պայմանների հետեւանքով, հաստոցային նկարչութիւնը համեմատաբար ուշ ու դժուարութեամբ է զարգանում Հայաստանում: Մեզ հասած առաւել հին հաստոցային նկարը թուարկւում է ԺԷ դարով: Յաջորդ դարերում հայկական հաստոցային նկարչութիւնը հիմնականում զարգանում է երկու ուղղութեամբ, — սրբապատկերների եւ դիմանկարչութեան: Զարդանկարչական ընդհանրացումներով կատարուած դիմանկարներում բաւականին ուժեղ չափով զգացւում է վաղ միջնադարի հայկական որմնանկարչութեան ազդեցութիւնը:

Հայկական կերպարուեստի զարգացման նոր շրջան սկսւում է ԺԹ. դարի սկզբից, որին մեծապէս նպաստում է հիւսիս–արեւելեան Հայաստանի միացումը Ռուսաստանին:

ԺԹ. դարի ընթացքում հայկական կերպարուեստում զարգանում ու լայն տարածում են ստանում բոլոր սեռերը: Յաջողութեամբ հանդէս են գալիս մի քանի տասնեակ նշանաւոր վարպետներ, որոնք պահպանելով ազգային արուեստի լաւագոյն աւանդութիւնները, միաժամանակ այն հարստացնում են համաշխարհային արուեստի նուաճումներով:

Արդէն ԺԹ. դարի կէսերին դիմանկարչութեան բնագաւառում աշխատում է այնպիսի ներշնչուած ու գոյնի նուրբ զգացողութեամբ օժտուած արուեստագէտ, ինչպիսին է Յակոբ Յովնաթանեանը (1809–1884): Յովնաթանեան ընտանիքը սկսած ԺԷ. դարի վերջերից նկարիչների եւ բանաստեղծների մի քանի սերունդ է տուել հայ մշակոյթին: Նրանցից իւրաքանչիւրը մասնագիտական գիտելիքներ ձեռք բերելով իր նախորդի մօտ, ներմուծել է իր արուեստում առաջաւորը, նորը, ինքնատիպը: Յակոբ Յովնաթանեանը առաջին փորձերը կատարեց հոգեբանական դիմանկարի ստեղծման ուղղութեամբ: Նրա ստեղծած ժամանակակիցների հարուստ դիմանկարներում առանձնակի տեղ են գրաւում մի փոքր թախծոտ ու երազկոտ կանացի կերպարները:

Յ. Յովնաթանեանի փորձերը, հոգեբանական դիմանկարի տեսակէտով, իրենց փայլուն զարգացումն են գտնում դարի վերջին Ստեփան Աղաջանեանի (1863–1940) ստեղծագործութիւններում: Աղաջանեանը իր մասնագիտական կրթութիւնը ստացել է Փարիզում՝ Ժիւլիէնի ակադեմիայում: Փայլուն կերպով վերջացնելով ակադեմական դասընթացքները, նա վերադառնում է հայրենիք, ուր եւ ստեղծում է իր ժամանակակիցների իրական կերպարները, որոնցից լաւագոյններում (ինչպէս հօր, մօր դիմանկարներում) նա կարողանում է շատ նրբին երանգներով, հոգեբանական խոր ընդհանրացումներով, բացայայտել պատկերուողի ներքնաշխարհը, իւրատիպ կերպով վերապատմել նրա անցած կեանքի ուղին:

Դարի 2րդ կէսից հայկական կերպարուեստում ուժեղանում է հետաքրքրութիւնը դէպի հայրենի բնութիւնը, Արարատեան դաշտավայրը, լեռնային գեղեցկուհի Սեւանը, Զանգեզուրի երկնահուպ լեռները եւ Լոռուայ անտառների թովիչ զմրուխտը դառնում են նկարիչների մի ամբողջ սերնդի ոգեշնչման աղբիւրը: Այդ սերնդի լաւագոյն ներկայացուցիչներից մէկը, նոր շրջանի հայկական բնանկարչութեան հիմնադիրը, Պետերբուրգի Գեղարուեստների ակադեմիայի սան՝ Գէորգ Բաշինջաղեանն է (1857–1926):

Դարի վերջին, երբ ստեղծագործական յախուռն գործունէութիւնն է սկսում հայ մշակոյթի խոշորագոյն դէմքերից մէկը՝ Վարդգէս Սուրէնեանը (1860–1921): Սուրէնեանը մասնագիտական կրթութիւնը ստանում է նախ Մոսկուայում, յետոյ Միւնխենում: Նա յաջողութեամբ հանդէս է գալիս նկարչութեան բոլոր սեռերում: Նրա վրձինին են պատկանում ներշնչուած ու արտայայտիչ դիմանկարները (Երիմեան, տիկին Իգելսոն), թէ դիւցազներգական խոր շնչով հագեցուած բնանկարներ (Հռիփսիմէի վանքը), թէ արեւելեան հէքեաթների նիւթերով կատարուած կենցաղային նկարներ (Սերենադա): Մեծ են Սուրէնեանի ծառայութիւնները նաեւ որպէս թատերական նկարիչ ու գրքի զարդանկարիչ: Սակայն Սուրէնեանի նշանակութիւնը հայ արուեստի պատմութեան մէջ առանձնապէս կարեւոր է որպէս պատմական նկարների հեղինակ: «Արա Գեղեցիկը եւ Շամիրամը», «Ոտնահարուած սրբավայրը», «Ասպետ կինը» եւ բազմաթիւ այլ գործեր հսկայական դեր խաղացին ոչ միայն ազգային ինքնագիտակցութեան ուժեղացման, այլ եւ հայկական արուեստում:

Թ. ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՓԱ՛ՌՔ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ»

ԼՈՆՏՈՆ — Ապրիլ 3, մեծ թուական մը կը նկատուի Լոնտոնի Հ. Յ. Դ. «Նաւասարդեան» խումբին եւ հայ ժողովուրդին համար: Խումբը կէսօրէն ետք ընկեր Զաքարեանին բնակարանը ընդհանուր նիստի հրաւիրուած էր, ուր տեղի պիտի ունենար նոր թեկնածուներու երդման արարողութիւնը մեր մեծ ընկեր Եր. Խաթանասեանի ներկայութեան: Ներկայ էին մօտ երեսուն ընկեր եւ ընկերուհիներ:

Ընկեր նախագահը, յանուն Լոնտոնի Հ. Յ. Դ. Նաւասարդեան խումբին, բացուած յայտարարեց նիստը եւ հրաւիրեց բժիշկ ընկ. Եր. Խաթանասեանը իր խօսքը ըսելու նորակազմ խումբի ընկերներուն եւ ապա անցնելու նոր թեկնածուներու երդման արարողութեան: Ընկ. Խաթանասեան միջամտեց ըսելով.— «Աւելի լաւ է նախ ընկերների երդումը լինի վերջանայ, նրանք էլ ընկեր դառնան, յետոյ ես կը խօսեմ»: Ուրեմն բոլոր ընկերները ոտքի կեցան: Սենեակին մէջտեղը կլորաձեւ սեղան մը, վրան մեր Սուրբ Եռագոյնն ու զինանշանը: Երդում կատարող ընկերները սեղանին շուրջը գրաւեցին իրենց տեղերը: Պահը խորհրդաւոր էր: Խոր լռութեան մէջ, յանկարծ հնչեցին մեծ ընկերոջ խօսքերը, որոնց յաջորդեցին երդում կատարողներ մեր նոր ընկերներուն խօսքերը. «Կ'երդնում Պատիւիս՝ Հայրենիքիս վրայ, որ պիտի ծառայեմ հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանին...»:

Երդման արարողութիւնը լրանալէն ետք, ընկերները ողջագուրուեցան եւ շնորհաւորեցին զիրար: Ապա ընկ. Խաթանասեան սկսաւ իր խօսքը: Մանրամասն բացատրեց Դաշնակցութեան գաղափարական ոգին, իտէալին մեծութիւնը եւ ձգտումները: Ընկերը խօսեցաւ նաեւ Հայաստանի մասին: Հարազատ ու քաղցր կը հնչէին իր խօսքերը եւ խանդավառութիւնն ու յուզումը իրարու խառնուեցան: «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ըսաւ, հայ ժողովուրդին ազգային անկախութեան առաջնորդն է այսօր Սփիւռքի մէջ»: Ետոյ անդրադարձաւ հայ լեզուի եւ մշակոյթին եւ պարզեց Դաշնակցութեան օրկաններուն դաստիարակչական մեծ դերը Սփիւռքի հայութեան մէջ:

Յորդորեց նոր ընկերները եւ ըսաւ.— «Յուսով ենք որ մեր նոր ընկերները Հ. Յ. Դ. գաղափարական ոգին եւ բարոյական բարձրութիւնը կը պահեն»:

Մօտ երկու ժամ տեւեց ընկ. Խաթանասեանի խօսքը, խանդավառելով ընկերները:

Երդման մասնակցող ընկերներուն թիւն էր ինը, ութ ընկերներ եւ մէկ ընկերուհի:

Ընկերոջ խօսքին յաջորդեց խրախճանքը: Մեր ազգային եւ յեղափոխական երգերը կը հնչէին երկար ժամանակ: Ընկերները յիշատակի համար լուսանկարուեցան ընկեր Խաթանասեանին հետ: Մինչեւ ուշ գիշեր տեւեց խրախճանքը եւ այսպէսով Լոնտոնի Հ. Յ. Դ. Նաւասարդեան խումբը իր առաջին յաղթանակը կերտեց Լոնտոնի այս հեռաւոր ափունքներուն վրայ:

Փա՛ռք Դաշնակցութեան Նոր Սերունդին:

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

ՋԱՐԻՔԻՆ ԴԱՐՄԱՆԸ

Բազմակնութեան դէպքերը վերջերս մտահոգիչ չափով աւելցած են Միացեալ Նահանգներու Եութա նահանգին մէջ, ուր բազմաթիւ Մորմոններ կը բնակին: Ջարիքը դիմագրաւելու համար կազմուած է յատուկ յանձնախումբ մը, որուն նախագահը հետեւեալ խորհուրդը տուած է իր հայրենակիցներուն. «Սիրելինե՛ր, պէտք է տրամաբանական ըլլաք: Կրնաք ձեր ուզածին չափ կիներ ունենալ, բայց միայն մէկ կնոջ հետ ամուսնացէք: Այսպէսով թէ՛ ոչ մէկ բան պիտի կորսնցնէք եւ թէ՛ օրէնքին տրամադրութիւնները յարգած պիտի ըլլաք»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (176)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Այդ տան մէջ Համբիկի ներկայութեան դէմ մեծագոյն արգելքը վերջացած էր հետեւապէս, աշխարհային իրերու մէկ անհասանելի դարձուածքովը, հանգուցեալ ձկնորս Թումիկին զաւակը ամիրայական ապարանքի մը բնակիչը կ'ըլլար. բան մը որուն իրականացումին երջանկայիշատակ ձկնորսը իր կենդանութեան երբեք պիտի չուզէր հաւատալ, տրուած ըլլալով իր ամիրայամոլութեան տանել մէկ փառապանծ վախճանի մը յանգելուն անկարելիութիւնը: Բայց հոգ չէ, խեղճ ձկնորսին գոնէ հոգին պիտի ցնծար հիմա անդէնին մէջ, ու հպարտութեամբ մը պիտի ողջունէր Մարկոս ամիրային տժգոյն հոգին, եթէ գիպուածով անոր հանդիպէր հոն:

×

Եւ օր մըն ալ, տիկին Մարկոսեան, թեւերը խենթի պէս երերցնելէն, ձեռքը բաց նամակ մը, Սոֆիին սենեակը վազեց աճապարանքով:

— Տօքթորը կուգա՛յ կոր, կը կաղկանձէր, դողէ ու հրճուանքէ թրթռացող իր պառաւած ճռզած ձայնովը:

Սոֆի եւ Համբիկ, որ դէմ դիմաց նըստեր էին, երջանիկ ու գոհ մտերմութեան կեցուածքի մը մէջ, ափ ի բերան իրարու երես նայեցան: Կայծակը — ինչպէս կ'ըսէր դարաւոր հասարակ տողիք մը — աւելի զահանդեցուցիչ պիտի չըլլար այդ խեղճերուն համար, եթէ հոն առջեւնին պայթէր յանկարծ: Եւ Հանըմը, որ իր խելագար յափշտակութեան եւ անպարագիծ ցնծութեանը մէջ՝ ուրախութեան զօրաւոր պոռթկումի մը կը սպասէր, իր աւետաբերի լուանոտ ու յիմար ժեստին մէջ սառեցաւ մնաց՝ զարնուելով այն սարսափահար անտարբերութեան որ իրեն ցոյց կը տրուէր այդպէս ամիրայական երկու բարեբարեկամներուն կողմէ:

Բայց Սոֆի շուտ սթափեցաւ իր զահանդումէն. խակոյն նշմարեց ծիծաղելի ու նախատիչ կացութիւնը զոր իրենց առաջին վերաբերմունքը ստեղծած էր հանըմին համար, անոր խոլ ու ցնծալից աւետումին առթիւ:

— Աչուընիդ լոյս, հանըմ, ըսաւ ոտքի ելլելով, շրթներուն թօթովանքը հազիւ պարտկելով իր ներքին փոթորիկը չյայտնելու գերմարդկային ճիգերէ տանջուած:

«Աչուընիդ լո՛յս, հանը՛մ, կրկնեց փութկոտօրէն անոր մօտենալով, ե՞րբ կը հասնի, արդէն ճամբայ ելա՞ծ է:

— Այո՛, պատասխանեց ամիրային աղջիկը՝ խակոյն նորէն յափշտակուած իր ներքին հրճուանքին խենթութեամբը, ա՛ռ, կարդա՛ նամակը... տօքթորը քանի մը օրէն հոս է...:

Աղջիկը առաւ նամակը — մինչ Համբիկ կը շարունակէր ապշահար հանդիսատեսը ըլլալ այս եղելութեան եւ աչք մը նետեց նամակի այդ մանր ու հոտաւէտ թուղթին վրայ, որ քանի մը կարճ տողեր միայն կը պարունակէր:

«Սիրելի մամա,

«Քու կարօտդ կը ստիպէ զիս պահ մը ընդհատել հոս ունեցած գործերս ու գալ գիրկդ նետուիլ: Այս նամակը թղթատարին յանձնելէս երկու օր ետքը ճամբայ կ'ելլեմ: Ինծի կ'ընկերանայ Փարիզի նշանաւոր բժիշկներէն տօքթոր Ֆրուասարի աղջիկը, օրիորդ Ամէլի Ֆրուասար, որ կը փափաքի Պոլիսը տեսնել: Շատ կ'աղաչեմ, սիրելի մամա, օրիորդին համար աղուոր սենեակ մը պատրաստել տուր, վասնզի որչափ ատեն որ Պոլիս մնայ, սպասուած եմ հիւրասիրել զինքը:

«Սիրով ու կարօտով կը համբուրեմ քեզ»

ԱՐՇԱԿԴ

Ու Սոֆի, աչքերը այդ մանր ու տարտղնած գիրերուն յառած՝ կը յամենար կարծես անոր իմաստը ըմբռնելու, չուզելով բաժնուիլ այդ ընթերցումին անորոշ հետեւելիք դէպքերուն վախովը համակուած:

— Ձե՞ս կրնար կոր կարդալ, կը հարցնէր հանըմը, անոր դէմը կեցած, անոր դէմքին վրայ ջանալով կարդալ այն տըպաւորութիւնը զոր կը սպասէր որ արտայայտէր ոեւէ մարդ որ ատիկա կարդալու բախտը ունենար:

— Կարդացի հանըմ, ըսաւ Սոֆի, թուղթը անոր կարկառելով...

— Օրիորդ Ամէլիին սենեակը շուտով պատրաստենք, Սոֆի, վրայ բերաւ տիկին Մարկոսեան. երկու օրէն հոս են...

— Պատրաստենք, հանըմ...

Ու հանըմը, որուն աչուըները նորէն ու նորէն այդ աւետաբեր թուղթին վրայ կը դառնային, ուրախ զուարթ դուրս ելաւ սենեակէն, իր մանուկի յափշտակուած խենթութեանը մէջ չտեսնելով հարուածը զոր տուեր էր իր զաւկին այդ երկու զոհերուն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

15 Ապրիլ, Աւագ Ուրբաթ, *Թաղման Թափօր երեկոյեան ժամը 5ին։*

16 Ապրիլ, Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Ս. Զատկի, սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 5ին։*

17 Ապրիլ, Ս. Զատիկ. *Տօն Յարութեան, սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին, քառաձայն պատարագ ժամը 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Գերշ. Տէր ՍԵրովբէ Եպիսկ. Մանուկեան։*

ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյն օրերը, նոյն ժամերուն։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

Աւագ Շաբաթ. *Ճրագալոյց, Ս. Զատկի, Պատարագ ժամը 6ին։*

17 Ապրիլ, Կիրակի. *Զատիկ, սկիզբ. ժամերգ. առաւօտ ժամը 8,30ին, Պատարագ 10,30ին։*

18 Ապրիլ Բշ. *Յիշատակ Մեռելոց, յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց։*

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

Աւագ Ուրբաթ. *Անապական Թաղում Տեառն։ Երեկոյեան Թաղման արարողութիւն ժամը 6ին։*

Աւագ Շաբաթ. *Առաւօտեան ժամերգ. ժամը 9ին։ Երեկոյեան Ճրագալոյց 5ին։*

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ. *Թաղման արարողութիւն երեկոյեան ժամը 5,30ին։*

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՎՕՄՌՆ)

Աւագ Ուրբաթ. *Երեկոյին Քրիստոսի Թաղման արարողութիւն ժամը 5,30ին։*

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻ

Աւագ Ուրբաթ. *Երեկոյ՝ Թաղման արարողութիւն 5ին։*

Աւագ Շաբաթ. *Երեկոյ՝ Ճրագալոյց, Խթում 5ին։*

Կիրակի. *Զատիկ, առաւօտ. սկիզբ ժամերգ. ժամը 8,30ին։ Պատարագ 10ին։*

Երկուշաբթի. *Մեռելոց. սկիզբ. ժամերգ. ժամը 8,30ին։ Պատարագ՝ 10ին։*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ. *Յիշատակ Խաչելութեան, առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 10ին։ Երեկոյ Թաղման արարողութիւն ժամը 5,30ին։*

Աւագ Շաբաթ. *Ճրագալոյց Ս. Զատկի, առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 8,30ին։ Երեկոյ. ժամերգ. եւ Ընթերցուածք ժամը 4,30ին։ Պատարագ Խթումի, երկսեռ խումբով ժամը 5,45ին։*

Կիրակի. *Ս. Զատիկ. Յարութիւն Տեառն. առաւօտ. ժամերգութիւն, Նախատօնակ եւ Անդաստան ժամը 7,30ին։ Հանդիսաւոր պատարագ բազմաձ. երկսեռ խումբով 10ին։*

Երկուշաբթի. *Մեռելոց Ս. Զատկի. առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 8ին։ Պատարագ, երկսեռ խումբով ժամը 10ին։ Հոգեհանգիստ 11,45ին։*

24 Ապրիլ, Նոր Կիրակի. *Ազգային Մեծ Սգատօն.*

Յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց, յընթացս համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց։ Առաւօտ ժամերգ., պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8–11.30։

ՏԷՍԻՆ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին, Զատկուան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ։ Կը պատարագէ եւ քարոզէ Արտաւազդ Վրդ. Թրթռեան։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, *Երեկոյ. Թաղում ժամը 4,30ին։*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց, երեկոյ. Խթման արարողութիւն ժամը 4,30ին։ Պատարագ ժամը 5,30ին։*

Կիրակի, *Ս. Զատիկ Հրաշափառ Յարութեան։ Առաւօտ. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 7,30ին, պատարագ 10ին։*

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 8ին աւարտած է մեր բաժանորդներէն շատերուն տարեշրջանը։ Կը խնդրենք որ փութով կատարեն նոր տարեվճարը, առանց անհատական հրաւէրի սպասելու։

Կը խնդրենք նաեւ որ ցարդ ականխ հաշիւ ունեցողները օր առաջ համապատասխան գումարները ղրկեն։

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Հայկանոյշ Գալուստեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

(Շապին-Գարահիսարցի)

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

ՎԻԷՆ.— Ապրիլ 18ին, երկուշաբթի Մեռելոցի օրը, հոգեհանգիստ եւ պատարագ պիտի մատուցանէ Տէր Թորգոմ քհյ. առաւօտեան ժամը 9ին, Օհանջանեան սրահին մէջ Նահատակաց տօնին առթիւ։ Կը հրաւիրուի բարեպաշտ եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդը։

ՃՇԴՈՒՄ

Տիկին Լորէնեանի 50 Ն. Ֆ.ի նուիրատուութիւնը եղած է Տիկ. Սրբուհի Սուրեանի մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Աւագ Ուրբաթ, 15 Ապրիլ.— *Ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Սուրբ Խաչին ժամը 17ին։*

Աւագ Շաբաթ. *Ճրագալոյցի ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ ժամը 17ին։*

Սուրբ Զատիկ, 17 Ապրիլ.— *Ժամերգութիւն, ձայնաւոր պատարագ եւ հաւաքական հաղորդութիւն ժամը 10ին։*

Բ. Օր Զատկի, Մեռելոց, 18 Ապրիլ.— *Հոգեհանգստեան պատարագ Քերոբէ Ե. Վ. Քառէեանի, Հ. Ղազար Վ. Սրապիոնեանի եւ Տէր Մկրտիչ Վ. Երքէլէթեանի հոգիներուն համար։*

Նոր Կիրակի, 24 Ապրիլ.— *Յիշատակ Ապրիլեան Նահատակաց։ Ձայնաւոր պատարագ ժամը 16,30ին Սաքրէ Քէօր՝ Մոնմարթրը՝ Մայր Եկեղեցիին մէջ։*

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրիլ 24ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցը։

ՇԱՐԹ

ԱՊՐԻԼ 12 ԷՆ 30

Galerie Vendôme
12, Rue de la Paix

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ՝

ՄԱՅԻՍ 22 ԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քղեցի Մամիկոն Պօղոյեան, հօր անունը Գասպար, Սէնթ Լուիզ (Ամերիկա) գացած է 1929ին։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝

ԺՈՐԺ ԹԱՇԼԵԱՆ

15, rue d'Estienne d'Orves
Bois Colombes Seine (France)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 20,45ԻՆ
Salle Verdi - Casa d'Italia
Rue d'Alger

ԼԻՈՆ, 17 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 14.30ԻՆ
Salle Rameau

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՒ ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE LA R.T.F. Ի

Մեներգողներ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Պ. ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ **Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ**

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Կը խնդրուի ճշգապահ ըլլ[ալ]

Համերգէն ետք, ժամը 19էն 24 խնջոյք՝ Սալ Պոնըթեռի մէջ (Վիլէօրպան)։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԿԻՐԱԿԻ, 17 ԱՊՐԻԼ, ԺԱՄԸ 21 ԻՆ

SALONS de l'ALHAMBRA
340, Bd. Chave Marseille

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԿՈՒ ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ

JEAN SANTI Ի

ԻՍԿ ԺԱՄԸ 2 ԷՆ ՎԵՐՋ **GUS BERTHO** ԻՐ ԽՈՒՄԲՈՎ

ԱՊՐԻԼ 11

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

Ապրիլեան Սերունդը, այս տարի, ձեռնարկած է արժանավայել ձեւով կատարելու ազգային սուգի հանդիսութիւնը

Կը նախագահէ

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսի

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

(Միլանէն հրաւիրուած)

Տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 24ին, կիրակի, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը՝ Իսի Քաստէ։ Ցայտագրին մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Մէրքըր Կաթոլիքի սրահը Ազգ. Միութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ազգ եւ կրօնական բոլոր միութիւններու, կազմակերպուած է յարգանքի սգատօն մը։ Կը հրաւիրուի Վիէննահայութիւնը որ իր յարգանքի բաժինը բերէ աւելի քան մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակին։

Salles de séjour — Penderies - [l]iterie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՁՐԻ ՑԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD. J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-93 et 60-38

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԻՇՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՇՏ ԱՌՈՂՋ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ
ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ

Sté le BOSPHORE Ի

ՀԷԼՎԱՆ ԵՒ ԹԱՀԻՆԸ

ՀՐՈՒՇԱԿԸ, որ կը պատրաստուի շուշմայով (*սուսամ*) եւ շաքարով, առաջնակարգ սնունդ մըն է, կազդուրիչ՝ շնորհիւ շուշմային, որ Արեւելքի մէջ ծանօթ է նաեւ հինէն ի վեր, իր երաշալի բուժական յատկութիւններով, իր երիտասարդացնող տարրերով.
Արեւելեան ժողովուրդներուն երկարակեցութիւնը արդիւնք է Հէլվայի եւ թահինի գործածութեան։
Այսօր Արեւմուտքի մէջ եւս բժշկական հեղինակութիւններ կը հաստատեն առաջնակարգ այս սննդանիւթին արժէքը։

Sté le BOSPHORE
2, Rue Louis Astoin - Marseille

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 16 ԱՊՐԻԼ

SAMEDI 16 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 8776 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4577

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԴՈՒՐՍ ՊԻՏԻ ԳԱՆ ԱՆԵԼԷՆ

Օրակարգի խնդիր է կրկին Երուսաղէմի թնճուկը.

Անցեալ շաբաթ մանրամասնօրէն հրատարակեցինք զանազան աղբիւրներէ հաւաքուած տեղեկութիւնները, որոնք կը զրդուած տեղեկութիւններ.— Եղիշէ արք. Տէրտէրեան, նախկին տեղապահ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան, Ս. Յակոբեանց վանքն է վերադարձած, երկամեայ բացակայութենէ մը վերջ:

Բոլորին ծանօթ են այն անցուդարձերը, որոնք պատահեցան Երուսաղէմի մէջ, մասնաւորապէս սկսեալ այն օրէն, երբ Տէրտէրեան արքեպս. Էջմիածին մեկնեցաւ 1956ի վերջերը: Պատարագեց Էջմիածնի տաճարին առջեւ: Քարոզեց: Ու քարոզն ալ ձայնասփռուեցաւ Երեւանի կայանէն՝ արտասահմանի Հայութեան համար:

Միջանկեալ յիշենք, որ Ամենայն Հայոց Հայրապետը 1956 Փետրուար 14ին Անթիլիասի մէջ պաշտօն էր յանձնած իրեն, որ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ընտրութեան առթիւ համաձայնութիւն գոյացնէ կողմերուն միջեւ: Երուսաղէմի տեղապահը չէր յաջողած իր առաքելութեան մէջ:

Սակայն, հակառակ ատոր, Գահիրէի Եպիսկոպոսական Ժողովի վաղորդայնին, դէպի Եւրոպա մեկնելէ առաջ, Էջմիածնի գահակալը իրեն փոխանորդ էր նշանակած զայն. «Երկփեղկում»ին առաջքն առնելու եւ Սուրիա – Լիբանանի մէջ միասնականութիւն հաստատելու համար:

Չենք գիտեր թէ ի՞նչ ըրաւ այս ուղղութեամբ: Արդիւնքէն դատելով, անվարան կրնանք ըսել թէ «անկախ համայնքայիններ» ո՛չ միայն որեւէ քայլ չառին դէպի միասնականութիւն, այլ ընդհակառակն օրէ օր աւելի խրեցան աւազին մէջ, քանդելով բոլոր կամուրջները:

Օգտուելով Եղիշէ արքեպս. Տէրտէրեանի բացակայութենէն, Ս. Յակոբեանց միաբանութիւնը 1957 Մարտ 20ին Երուսաղէմի Պատրիարք ընտրեց Հիւսիսային Ամերիկայի նախկին առաջնորդ Տիրան արքեպս. Ներսոյեանը, որ անպաշտօն մընացած վանք վերադարձած էր:

Պայքարը բարձրաստիճան երկու եկեղեցականներուն՝ Եղիշէ եւ Տիրան արքեպիսկոպոսներուն միջեւ՝ ազգային շրջանակէն դուրս ելլելով փոխադրուեցաւ միջազգային գետնի վրայ: Երկուստեք փոխադարձ ամբաստանութիւններուն արդիւնքն եղաւ այն, որ Յորդանանի կառավարութիւնը չվաւերացուց Տիրան արք.ի ընտրութիւնը

Միւս կողմէ Ս. Յակոբեանց միաբանութիւնը իր շարքերէն հանեց նախկին տեղապահը:

Այս վերջինը այդ օրերուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան վերադարձուց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի աջը եւ այլ սրբերու մասունքները, որոնք Խադ արք. Աճապահեանի Անթիլիասի վանքէն սենեակէն խորհրդաւոր պարագաներու տակ գողցուեր էին 1956 Փետրուարի խըռովայոյզ օրերուն:

Երուսաղէմէն Էջմիածին ղրկուած տեղեկագիրներու հիման վրայ, Վեհ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս պատժեց Եղիշէ արք. Տէրտէրեանը, եւ առաւ անկէ իր վարդապետութեան տիտղոսը եւ հրաւիրեց զայն երթալու Բեթղեհէմի վանքը՝ վասն ապաշխարութեան:

Մինչ այդ, Յորդանանի կառավարութիւնը — որմէ կախուած է Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը — ո՛չ միայն մերժեց վաւերացնել Տիրան եպս.ի ընտրութիւնը, այլ Աստուածածնայ տօնին օրը Գեթսեմանիի տաճարին վրայ բանալով զինքը՝ երկրին սահմաններէն դուրս հանեց:

Տիրան արք.ի ընտրութիւնը պետական վաւերացման ենթարկուած ՀԸԱ-ալով, դահակալութիւնն ալ տեղի չէր ունեցած:

Հակառակ ատոր, արտասահմանի կարգ մը եկեղեցիներուն մէջ — ինչպէս Պոլիս ու Գահիրէ — պատարագի ատեն իր անունը կը յիշուէր իբրեւ «Պատրիարք Սրբոյ Աթոռոյն Երուսաղէմի»:

Էջմիածնի Օրացոյցը, որ մինչեւ անցեալ տարի իբրեւ «ընտրեալ պատրիարք» կը ներկայացնէր Տիրան արք.ը, 1960ի տպագրութեան մէջ ո՛չ մէկ տիտղոս կու տայ իրեն եւ Սուրէն արք. Քեմհաճեանը կը ներկայացնէ իբրեւ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան գործերու վարիչ:

Եղիշէ արք.ի Երուսաղէմ վերադարձը հիմնովին կը փոխէ կացութիւնը: Յորդանանի կառավարութիւնը վերադառնալով նախկին գոյավիճակին, Հայրիկ եպս.ը վերահաստատեր է իր պաշտօնին մէջ՝ իբրեւ փոխանորդ նախկին պատր. տեղապահ Եղիշէ արք.ի:

Ի՞նչպէս դուրս պիտի գան անելէն:

Ո՞ւր ես, Շահրիկեա՛ն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՌԱՋ
ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ՎԵՐՋԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Հինգշաբթի, երկու ժողովներ տեղի ունեցան, զօրավար տը Կոլի նախագահութեամբ, Էլիզէի մէջ:

Առաւօտուն, Ալժերական հարցերու կոմիտէն լսած ու քննած է վարչապետ Տըպրէի Ալժերիոյ մասին տուած զեկոյցը (քաղաքական եւ զինուորական կացութիւնը, գաւառական ընտրութիւններ եւ Կոստանդինի ծրագիր):

Երեկոյեան, տեղի ունեցած է Նախարարաց Խորհուրդի նիստը:

Արտաքին նախարարին բացակայութեան, անոր առժամեայ փոխանորդը՝ Ժոքս ներկայացուցած է միջազգային ներկայ կացութիւնը:

Հանրապետութեան Նախագահը շեշտած է այն սքանչելի ընդունելութիւնը, որուն արժանացաւ Լոնտոնի մէջ:

Կառավարութիւնը քննութեան առած է օրէնսգիտական կարգ մը հարցեր:

Պոմկարթնէր եւ Կիսքառ տ'էնթէն ներկայացուցած են տուրքերու բարեփոխման նոր ծրագրի մը հիմնական կէտերը: Սկզբունքով կառավարութիւնը համամիտ է, բայց ոչ մէկ վերջնական որոշում տըրուած է:

Ցայտնի է թէ նոր ծրագրով պիտի ջընջուին 2,75 առ հարիւրի «տեղական տուրքեր»ը, որոնք կը գանձուին փոքրաքանակի առեւտրականներէն: Ընդհակառակն՝ արժէքին վրայ հաստատուած տուրքը (թաքս ա լա վալէօր աժութէ) յաւելում մը պիտի կրէ, հաւանաբար 20էն 22,50 առ հարիւր:

Առաջարկուած է նաեւ որ եկամուտի վրայ դրուած տուրքերը պակսին 1961ին:

Նախարարաց Խորհուրդը համաձայն գտնուած է, 1959 Դեկտեմբեր 31ի օրէնքին հիման վրայ մշակուած եօթը կէտերէ կազմուած ծրագրին, դպրոցներու նպաստին շուրջ: Այդ ծրագիրը 4 սկզբունքներու վրայ հիմնուած է.—

1. Գոյութիւն ունի միայն մէկ համալսարան, մէկ հանրային դաստիարակութիւն: Անոնք համաձայնագիրներով պիտի գործեն մասնաւոր դպրոցներու հետ եւ վճարեն ուսուցիչները:

2. Բոլոր մասնաւոր հաստատութիւններուն մանկավարժական հսկողութիւնը կը կատարուի պետական քննիչի մը կողմէ:

3. Հաշտարար յանձնախումբերուն դերը սահմանափակ է: Ոչ մէկ իրաւարարական իրաւասութիւն ունին:

4. Քաղաքապետարանները չեն կրնար հանրային ուսումնարաններուն յատկացուած վարկերէն աւելի բարձր վարկեր շնորհել մասնաւոր ուսումնարաններուն:

Ցառաջիկայ խորհրդարանական նստաշրջանին պիտի ներկայացուի Սահմանադրութեան ԺԲ. յօդուածին վերամշակուած պարբերութիւնը, ըստ որուն կարելի պիտի ըլլայ Հասարակապետութեան մէջ ընդունիլ անկախ երկիրները եւս: Եթէ Խորհրդարանը վաւերացնէ այս նոր ծրագիրը, ի զօրու պիտի դառնան կառավարութեան դաշնագիրները՝ Մալիի եւ Մատակասկարի հետ:

Կառավարութիւնը քննութեան առած է նաեւ Փարիզի շրջանը ապակեդրոնացնելու սահմանուած ծրագիր մը: Այս ծրագրով կառավարութիւնը կ'ուզէ քաջալերել դէպի գաւառ ճարտարարուեստի փոխադրութիւնը:

Նախարարաց Խորհուրդի որոշումով զօրավար Շալին պիտի շնորհուի Պատուոյ Լեգէոնի մեծ խաչը:

Յաջորդ նիստը հաւանաբար գումարուի Հանրապետութեան Նախագահին Ամերիկայէն եւ Քանատայէն վերադարձին, այսինքն Մայիս 6էն ետք:

ԷՐԻՔ ՓԷՕԺԷՕ, 4 տարեկան, ուրբաթ գիշեր վերադարձուեցաւ ծնողքին: Հաւանաբար հայրը վճարած ըլլայ 50 միլիոնը բայց, ինչպէս խոստացած է, չի դիմեր ոստիկանութեան, որ սակայն քննութիւն բացած է:

Մեր Սիրտ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՀԱՄՆ ՈՒ ՀՈՏԸ

•

— Մեր երկու լեզուներէն ո՞րը աւելի գեղեցիկ է — Գրաբա՞րը թէ Աշխարհաբարը...

— Նախ, փոքրիկ սրբագրութիւն մը — մենք երկու լեզու չունինք... Ունինք միայն մէկ լեզու, որ Գրաբարն է...

— Հապա Աշխարհաբա՞րը...

— Աշխարհաբարը Գրաբարին զաւակն է... Անոր միսէն ու արիւնէն յօրինուած հոգեհատոր...

— Այո՛, բայց իրարմէ տարբեր են, այնպէս չէ՞...

— Այո՛... Իրարմէ տարբեր քերականական կանոններ ունին...

— Ուրեմն, չե՞ս կրնար ըսել թէ ո՛րը աւելի գեղեցիկ է...

— Ատիկա չեմ կրնար ըսել, բայց կըրնամ ըսել ուրիշ բան մը — մեր հայերէն լեզուն աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ լեզուներէն մէկն է...

— Բայց, ես քեզի կրնամ ըսել որ մեր աշխարհաբարը աւելի աղուո՛ր է...

— Ատանկ բան չըսես... Երբեմն, Գըրաբարը Աշխարհաբարէն աւելի պատկերալից է եւ աւելի երաժշտական...

— Ես ատոր համաձայն չեմ...

— Դուն ատոր համաձայն ըլլաս գէշ չես ըներ... Ա՛ռ մեր Աստուածաշունչ Մատեանը... Կարդա՛ անոր Գրաբարը ու ետքն ալ կարդա՛ անոր Աշխարհաբարը... Առաջինը մեղր է ու սեր, երկրորդը՝ շողգամ... Եղիշէն ու Խորենացին, Եզնիկն ու Բագրատունին, Շնորհալին ու Նարեկացին «թարգմանէ» Աշխարհաբարի, համ, հոտ չի մնար...

— Ուրեմն, Վարուժանը, որ Աշխարհաբար կը գրէ, համ, հոտ չունի՞... Ատ ըսածդ չեղաւ...

— Համերուն եւ հոտերուն միջեւ ալ տարբերութիւն մը դնելու ես, դուն որ տարբերութիւն կը փնտռես՝ Գրաբարին եւ Աշխարհաբարին միջեւ... Վարուժանն ալ համ ունի եւ հոտ, Մեծարենցն ալ, Զարեհցն ալ, Թումանեանն ալ... Հայաստանի խաղողին կամ վարդին հոտը եւ Հայաստանի արեւին համը... Բայց, իմ ըսածս ան է որ երբ Գրաբար բնագիրը Աշխարհաբարի վերածես, թուղթին վրայ կը շարես տափակութիւն մը՝ անհամ ու անլի...

— Ուրեմն, Գրաբարի մէջ պատկերալից խօսքեր կան... Ատա՞նկ ըսել կ'ուզես... Փաստերդ ներկայացուր որ համոզուիմ...

— Անհաւասիկ քանի մը նմոյշներ... Բայց, ամէնէն առաջ քեզի ըսեմ որ ես Գրաբար չեմ գիտեր:

— Ատիկա ըսելու պէտք չունիս, որովհետեւ աշխարհաբար գիտնալդ ալ կասկածելի է...

— Լա՛ւ... Աշխարհաբարի մէջ կ'ըսենք «առտուն կանուխ, արեւածագին»... Գրաբար գիտցողը կը գրէ «իբրեւ այգն զառաւօտն մերկանայր»... Կամ՝ «այն ինչ կամէր առաւօտն ի գիշերայն մերկանայր»... Ամէն մարդ կը գրէ «եւայլն», որ Գրաբար է... Բայց, կայ աւելի սիրունը — «եւ այլ որ ընդ սոքօք բերին, եւ որ զկնի բերին ասացեալքն»... Մեր վարժապետը կ'ըսէ — «Արեւելքէն Արեւմուտք»... Գրաբարը կ'ըսէ — «յելից մինչեւ ի մուտս» կամ «յարեւմտից ի յելս արեւու»... Ամէն օր կը գրենք — «լուծը թօթափել»: Գրաբար գիտցողը պիտի գրէր — «Ընդվզեալ ի բաց վազել յիշխանութենէ»... Անտաղանդ մէկու մը համար, Գրաբարը կ'ըսէ — «թափուր ի հանճարոյ»... Կը գրենք «իր մանկութեան օրերուն»: Եթէ Գրաբար գիտցած ըլլայինք, պիտի գրէինք «ի սկզբնարօյս հասակին»... «Մազերս ճերմկիլ սկսան»ը, գրաբարի մէջ, «ծաղկին տակաւ հերք իմ ... «Աստուած հետդ ըլլայ», Գրաբարով «օրհնեալ լիցիս դու յիջանել եւ ի մտանել քում»... «Խղճի խայթ ունենալ» — «ընդհարկանիլ ի խղճէ մտաց»... «Աչքերը գոցել» — «կափուցանել զաչս ի լոյս»: Հայաստան գացող եկող «բանաստեղծները» իրենց վերադարձին կը պարծենան թէ «ճաթելու չափ կերանք»... Եթէ Գրաբար գիտնային, պիտի ըսէին թէ Երեւանի մէջ կարելի է «ուտել ցպարպատիւն որովայնի»...

— Իրաւունք ունիս եղեր, ատ ի՜նչ աղուոր պատկերներ են... Ուրիշ օր մը կը շարունակենք, կ'ըլլա՞յ...

— Կ'ըլլայ...:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ մէջ հիւլէական փորձերու կեդրոն մը հաստատելու որոշումը մեծ յուզում յառաջ բերած է: Պաշտօնական անձնաւորութիւններ դիմում կ'ընեն որ ներքին նախարարութիւնը ետ առնէ կամ յետաձգէ իր որոշումը:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ առեւտրական նաւ տեղեկա-կէր աւերաբե...

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ատեանը ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց վեց համայնավարներ որոնք օտար պետութեան մը հաշւոյն լրտեսութիւն կատարած են: Դատի քաշուած են 14 հոգի:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 8ին աւարտած է մեր բաժանորդներէն շատերուն տարեշրջանը: Կը խնդրենք որ փութով կատարեն նոր տարեվճարը, առանց անհատական հրաւէրի սպասելու:

Կը խնդրենք նաեւ որ ցարդ առկախ հաշիւ ունեցողները օր առաջ համապատասխան գումարները ղրկեն:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԺԹ. դարի վերջին, արդի դարի սկզբին, հայկական կերպարուեստի ականաւոր ներկայացուցիչներից առանձնապէս յիշատակութեան արժանի են Եղիշէ Թադէոսեանը (1870–1936), Փանոս Թէրլէմէզեանը (1865–1941), Յարութիւն Շամշինեանը (1856–1914), Արշակ Ֆէթվաճեանը (1866–1947), քանդակագործներ՝ Անդրէաս Տէր-Մարուքեանը (1874–1919), Միքայէլ Միքայէլեանը (1879–1941) եւ ուրիշներ։

Այսպէս, հայկական կերպարուեստը իր բուռն ծաղկումը գտաւ եւ այժմ համաժողովրդկան գնահատականքի արժանացած է։

Մինչեւ 1920 թուականը, չնայած իր մշակոյթի բազմադարեան պատմութեանը, հայ ժողովուրդը չունէր իր արուեստի թանգարանը, արուեստի եւ ոչ մի ուսումնական հաստատութիւն։ Հայրենի երկրում ստեղծագործելու նիւթական ամենատարրական հնարաւորութիւններն չունենալու պատճառով, հայ արուեստագէտները ստիպուած էին դեգերել տարբեր երկրներում, աշխատել օտար երկնակամարների տակ։

Անցած 40 տարիների ընթացքում հիմնովին փոխուել է պատկերը։ Այժմ Հայաստանի մայրաքաղաքում գործում է Խորհ. Միութեան լաւագոյն գեղարուեստական թանգարաններից մէկը՝ Հայաստանի Պետական Պատկերասրահը։ Հարուստ գեղարուեստական բաժիններ կան Լենինականի եւ Դիլիջանի թանգարաններում։ Երկրում գործում են նկարչական երկու տարրական, մէկ միջնակարգ եւ մէկ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ։ Նկարիչների Միութիւնում համախմբուած են մօտ 300 բարձրորակ արուեստագէտներ։ Հայաստանի նկարիչներն ու քանդակագործներն ամենայն իրաւամբ դասւում են Խորհ. Միութեան կերպարուեստագէտների առաջին շարքերում։ Հայ արուեստագէտներից շատերի գործերը յաջողութեամբ ցուցադրւում են համամիութենական եւ համաշխարհային ցուցահանդէսներում եւ ամենուր նշւում է, որ համապարփակ բովանդակութեան հետ միաժամանակ ժամանակակից հայ արուեստն ունի որոշակի ընդգծուած իր ինքնատիպ ազգային ձեւը, — այդ ձեւը զարգանում ու կատարելագործւում է։

Խորհ. Հայաստանի կերպարուեստի կազմակերպման առաջին շրջանում հրապարակ եկան

տի վերածննդի վեհ գործին։

Այդ հրաշալի սերնդի կարկառուն դէմքերից մէկը ժողովրդական նկարիչ, ակադեմիկոս Մարտիրոս Սարեանը, չնայած իր 80ամեայ տարիքին, այսօր էլ շարունակում է չթուլացող եռանդով աշխատել, ստեղծելով սուր դիտողականութեամբ օժտուած կենսախինդ ու արեւաշատ դիմանկարներ, բնանկարներ ու նատիւր-մորտեր։ Թէ՛ Հայաստանում եւ թէ նրա սահմաններից դուրս Սարեանին ամենայն իրաւամբ վարպետ են կոչում։ Նա իր անկրկնելի, իսկական վարպետի յատուկ ինքնատիպ լեզուով, «սարեանական լեզուով» կարողացել է ստեղծել իր արեւշատ հայրենիքի իրական եւ յուզիչ պատկերը։ Լակոնիկ բայց եւ անսահմանօրէն արտայայտիչ է Սարեանի նկարելու ոճը, որ արդիւնք է բնութեան խոր ու բազմակողմանի ուսումնասիրման։ Կենսախինդ են նրա կտաւները, լի լաւատեսութեամբ, հաւատով դէպի մարդը, կեանքը, աշխատանքը։ Սարեանի զօրաւոր վերաբերմունքը դէպի կեանքը, բնութիւնը մեծապէս ներգործել է մեր նկարիչներից շատ-շատերի ստեղծագործական դէմքի ձեւաւորման ու կազմակերպման վրայ։ Նրանցից լաւագոյնները չեն փորձում կրկնել կամ ընդօրինակել Սարեանին, իւրաքանչիւրն ունի իր նկարելու ինքնատիպ ձեւերը, իր հետաքրքրութիւնների ոլորտը։

Դիւցազներգական մեծ շնչով հագեցուած համազգական բնանկարների վարպետ է ժողովրդական նկարիչ Գաբրիէլ Գիւրջեանը։ Զարդանկարչական լայն ընդհանրացումներով լուծուած իր աշխատանքներում կարողանում է շաղկապել մարդուն ու բնութեանը Մհեր Աբեղեանը։ Հոգեբանօրէն խոր ու արտայայտիչ եւ միաժամանակ բանաստեղծական ջերմ շնչով հագեցուած կտաւներ է ստեղծում Յովհաննէս Զարդարեանը։ Ժողովրդի պատմական անցեալի իրական հերոսապատումն է տալիս իր աշխատանքներում Էդուարդ Իսաբէկեանը։ Խորհրդային կեանքի ստեղծագործ ու շինարար առօրեան է պատկերում տակաւին երիտասարդ, սակայն արդէն վարպետացած ու լայն ճանաչում ստացած Գրիգոր Խանջեանը։

Տասնեակ – տասնեակ նոր անուններ են հանդէս գալիս իւրաքանչիւր տարի կազմակերպուող մեր ցուցահանդէսներում, բերելով իրենց հետ նոր նիւթեր, նոր մտայղացումներ, արտայայտչական նոր, ինքնատիպ ձեւեր, վերջին քառասուն տարիների ընթացքում զգալի վերելք է ապրել եւ հայկական քանդակագործութիւնը։ Նրա զարգացմանը մեծապէս նպաստում է յիշատակարանների յատուկ քանդակագործութեան լայն կիրառումը երկրի քաղաքներում ու շրջաններում։ Հայ քանդակագործների աւագ սերնդի առաւել աչքի ընկնող ներկայացուցիչներից է ժողովրդ. նկարիչ, ակադեմիկոս Արա Սարգսեանը, Լենինի, Կիրովի, Ն. Ստեփանեանի եւ այլ նշանաւոր գործիչների յուշարձանները, ինչպէս եւ մեծ վարպետութեամբ կատարուած բազմաթիւ դիմաքանդակները Ա. Սարգսեանին իրաւամբ դասել են խորհրդային արուեստի անուանի վարպետների շարքը։

Աւագ սերնդի միւս քանդակագործներից առանձնապէս յիշատակութեան արժանի են ժող. նկարիչ Ս. Ստեփանեանը եւ արուեստի վաստակաւոր գործիչ Այծեմիկ Ուրարտուն։

Յատկապէս վերջին տասնամեակում հայ կերպարուեստում աճել է անընդհատ խիզախող ու որոնող քանդակագործների խոստմնալի մի սերունդ։ Նրանցից Ն. Նիկողոսեանը, Դ. Զուրաբեանը, Ս. Բաղդասարեանը, Գ. Բաղալեանը արդէն հասել են ստեղծագործական նշանակալից յաջողութիւնների։

Բազմազան ու հարուստ է հայ կերպարուեստագէտների գործունէութիւնը։ Նրանց կարելի է տեսնել ամենուր, թէ՛ նորակառոյց շէնքերում, թէ՛ արդիւնաբերական գործարաններում, թէ՛ համայնական դաշտերում ու այլիներում։ Անընդհատ շփուելով կեանքի հետ, հաւաքելով անհամար տպաւորութիւններ ու յոյզեր, նրանք իրապաշտօրէն ու վարպետօրէն վերարտադրում են իրենց կտաւներում ու քանդակներում, թատերական ներկայացումների, ֆիլմերի ու գրքերի ձեւաւորումներում, կիրառական արուեստում։

Ռ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 11

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

Հայրենակիցներ,

Այս տարի Ապրիլեան Սերունդն է, — պատմական դարձած անունով մը, ՁՈՄ, զոր օտար խնամակալներ տուին մեզի, հարցուցէք գիտցողներուն թէ ի՛նչ պատճառով եւ ի՛նչ պայմաններու մէջ, — որ կը նախաձեռնէ ոգեկոչել պատմութիւնը այն օրերուն (1915–1918), երբ փորձուեցաւ արեան մէջ խեղդել մեր ժողովուրդը, առանց խնայելու մէկուն՝ գէթ իբրեւ յուղարկաւոր։

Պատմութիւնը ուզեց որ խնայուի նոյն ժողովուրդին կէսը՝ յուղարկաւոր դառնալու համար միւս կէսին, ինչպէս կ՚ըսէր մեծ գրագէտ հրապարակագիրը, Շ. Միսաքեան։

Նոյն պատմութիւնը ուզեց նաեւ որ ժողովուրդին ողջ կէսը պետութիւն կազմէ՝ պահանջելու համար նահատակուած կէսին իրաւունքները։

Եղան մարդիկ որ չըմբռնեցին պատմութեան այդ իմաստուն թելադրանքը։

Հայաստանեայց եկեղեցին, նախակրթարանի աշակերտի մը պէս, շփոթեց Ապրիլեան Եղեռնը «այն զոհերուն հետ, որոնք ինկան երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին»։

Հայաստանի «խորհրդայնացած» պե... տութիւնը այնքան խորհրդաւոր դարձ... որ չուզեց անհանգիստ ընել Ջարդարա... ու «դավթիչ»ը, պաշտօրէն փչելու ... մար «իմպերիալիստներուն» դէմ...

Պետութեան եւ եկեղեցին այս բա... քաղաքականութենէն քաջալերուած ... յաստան եւ էջմիածին սիրողներու ... Միարանութիւնը իրեն գործ ըրաւ հա... ռակիլ Ապրիլ Տասնըմէկի ոգեկոչում... րուն։ Այնքան որ նոյն այս Միաբանու... թեան համար Հայկական Հարցը դարձ... պատրուակ կամ առիթ... ... միջամտութիւն ստեղծելու՝ խանգարել... մեր հանդէսները։ Ի վերջոյ փոխուեցա... հովին ուղղութիւնը, սկսաւ հակառա... դառնալ այս մարդոց խելքի հովմացոյց... Եւ ուզեցին որ իրենց տրուի նահատակ... ներու յիշատակը արծարծելու իրաւուն... քը, — պահանջ մը որ, Ապրիլեան Դատի ... սկզբնական ուրացումէն ետք, դարա... միտքերը խոտորելու փորձ մը, տխմար ... սիրոնի խաղ մը, խօսելու համար իրենց ... տատային մասին։ Իսկ բարեմիտներ, ... նուն անպայմանաւոր համերաշխութեան ... մը՝ զոր կ՚ոսկեզօծէ հայ գործ պաշտօնա... զին, դարերէ ի վեր, ի պէտս ազգայի... կաւածին, վարագոյր դարձան այդ ա... խուր խաղերուն։

Այս տարի, Ապրիլեան Սերունդը հրապարակ կ՚իջնէ վերստանձնելու համա... 1915ին կատարուած անօրինակ ցեղասպա... նութեան մը պատասխանատուներուն դա... ծառանալու, հայ նահատակներուն յիշատակը վերարծարծելու, արդարութիւն վ... հաստուցում պահանջելու պարտականու... թիւնը։

Վերջին պատերազմէն առաջ, Փարիզ... Հայոց կազմակերպած հանդէսներուն մ... ամէնէն փառաւորը, ամէնէն տպաւորի... չը, ամէնէն անմոռանալին էր Ապրիլեան ... սպահանդէսը, զոր կուտար ՁՈՄը, ամէ... տարի։

Այժմ կուգանք դարձեալ նոյն վեհո... թիւնը, պատկառանքը, փառաւորութի... նը, մեծարանքը ընծայելու հատուցման ... եւ արդարութիւն պահանջող մեր ծնողա... ներուն յիշատակին։

Ըսելու համար՝ այսպէս կը տօնեն Ապ... րիլ Տասնըմէկը։

Եւ ոչ թէ ջնարակիալ Հայաստանի ... րութիւն ծախելով, կամ ազգասիրութի... ձեւ տալով խանգարուած առեւտրակա... գործերու կարգադրութեան մտահոգու... թեանց, կամ Հայրենիքին եւ Սփիւռքի ... միջեւ կանգնելով իբրեւ սմսար. ... Պահպանիչ միայն կարդալով։

Ժողովո՛ւրդ Հայոց,

Ապրիլեան Սերունդը երբեք չպատա... նեց, երբեք չխաբուեցաւ, երբեք ... րեցաւ։ Հաւատարիմ մնաց պատմու... թեան, նահատակ ծնողաց եւ քեզի որ ... մարմնացնես պատմութիւնը եւ հայ ... ւիտենականութիւնը։

Ահա նոյն Սերունդը կը հրաւիրէ ... Ապրիլ Տասնըմէկի համազգային սգա... դէսին, որ տեղի պիտի ունենայ Ապր... 24ին, Կիրակի երեկոյ, Սալ Գաւօ...

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԱՒԱՆԴԱՎԷՊ ՄԸ
ՍՈՒՐԲ ԵՂԻԳԻՈՍԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Այն ժամանակները, 610 թուականին, Եղիգիոս քսանեւվեց կամ քսանեւութ տարեկան էր եւ կ՚ապրէր Լիմոժ քաղաքը, Քատիյաքէն երկու վերստ հեռու։

Իր պատանեկութենէն սկսած, մեծ յարմարութիւն ցոյց տուած էր մեքենական արուեստին մէջ, եւ սակայն, որովհետեւ հարուստ չէր, կը պարապէր պայտարութեամբ։

Այս արհեստին մէջ այնպիսի յառաջդիմութիւններ ունեցաւ որ ի վերջոյ այդ հասարակ արհեստը իր ձեռքերուն մէջ դարձաւ ճշմարիտ արուեստ մը։ Պայտերը զօրս կը պատրաստէր, ունէին հրաշալի ձեւ մը եւ կը փայլէին իբրեւ յղկուած արծաթ։ Գամերը զորս կը գործածէր իր. պատրաստած պայտերը ձիերու ոտքերուն գամելու համար, կը նմանէին ադամանդներու եւ կարելի էր նոյնիսկ զանոնք ագուցել ոսկեայ մատանիներու վրայ։

Իր այս ճարտարութիւնը, որ բոլորին զարմանք կը պատճառէր, սկսաւ կամաց կամաց իր ալ խելքը դարձնել եւ մեծամտութիւնը բոյն դրաւ իր հոգիին մէջ։ Մտցաւ որ Աստուած, համաձայն իր կամքին, կը բարձրացնէ կամ կը նուաստացնէ մարդը։

Իր կրպակին ճակատին զետեղել տուաւ նշանատախտակ մը, որուն վրայ նկարուած էր ինքը, պայտերը գամած պահուն եւ արձանագրուած էին իր արհեստակիցներուն համար բաւական նուաստացուցիչ հետեւեալ խօսքերը. «Եղիգիոս, վարպետներուն վարպետը...»։

Այս արձանագրութիւնը առաջին իսկ երեւումին ադմուկ հանեց եւ որովհետեւ Եղիգիոսի յաճախորդները մեծաւ մասամբ առեւտրականներ, ասպետներ եւ ուխտաւորներ էին, որոնք գիրար կը խաչաձեւէին իր կրպակին առջեւ, պտուտախօս այդ արձանագրութիւնը կասկած արթնցուց ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ բովանդակ Եւրոպայի պայտարներուն քով։

Ամէն կողմէ բողոքի եւ զայրոյթի կոչեր բարձրացան, այնքան բուռն, որ շուտով ատոնց արձագանգը հասաւ մինչեւ երկինք։

Բարին Աստուած, սկիզբները չհասկըցաւ թէ ի՞նչն էր այդ իրարանցումին պատճառը։ Յուզուեցաւ Տէրը եւ նայեցաւ վար, դէպի Երկիրը, եւ իր ակնարկը հասաւ մինչեւ Լիմոժ քաղաքը ուր եւ պայտարին կրպակին վրայ տեսաւ նշանաւոր արձանագրութիւնը եւ ամէն ինչ հասկնալի դարձաւ իրեն համար։

Բոլոր մահացու մեղքերուն մէջ այն որ ամէնէն շատ կը զայրացնէր Բարին Աստուած, ատիկա հպարտութիւնն էր։ Հըպարտութիւնն էր որ Սատանան եւ Նաբուգոդոնոսորը Տիրոջ դէմ ըմբոստութեան մղեց եւ Տէրը շանթահարելով առաջինը, երկրորդին ալ խելքը առաւ գլուխէն։

Եւ հիմա, կը մտածէր Աստուած թէ ի՛նչ ձեւով պէտք էր պատժել այս նորելուկ ամբարիշտը, երբ Քրիստոս, տեսնելով իր հայրը մտազբաղ վիճակի մը մէջ, հարցուց անոր թէ ի՞նչն էր իր մտահոգութեան պատճառը։

Աստուած պատասխանեց եւ ցոյց տուաւ իր որդւոյն վարը, պայտարին խանութին ճակտին զետեղուած նշանատախտակը, որուն վրայ Յիսուս-Քրիստոս կարդաց յոխորտալից արձանագրութիւնը։

— Այո՛, այո, Հայր իմ, այս արձանագրութիւնը ճիշդ է որ բուռն ոճ մը ունի, սակայն Եղիգիոս իրաւամբ ճարտար է։ Միայն կը մոռնայ թէ իր ուժը վերէն կը առնայ։ Բացի իր հպարտութենէն, Եղիգիոս ազնիւ սկզբունքներու տէր անձ մըն է։

— Համաձայն եմ, ըսաւ բարին Աստուած, զմայլելի յատկութիւններ ունի, սակայն իր հպարտութիւնը աւելի բարձր է ամէն բանէ, ինչպէս բարձր է կաղնին՝ փոքրիկ թուփէ մը։ Իր անստգիւտ յատկութիւնները դատապարտուած են շնչահեղձ ըլլալու իր հպարտութեան ... Կարդացի՞ր. «Եղիգիոս, վարպետներ... վարպետը»։ Ասիկա մարտահրաւէր մը... ոչ միայն մարդկային ճարտարութեան... այլ եւ երկնային զօրութեան դէմ։

— Ուրեմն, Հայր իմ, երկնային ... րութիւնը թող անոր պատասխանէ ... խստութեամբ, այլ բարութեամբ։ ... կ՚ուզէք մեղաւորին դարձի գալ... թէ մահը, այնպէ՞ս չէ։ Արդ, ... կ՚առնեմ զայն դարձի բերել։

— Հը՛, պատասխանեց բարին Աս... տուած գլուխը շարժելով, շատ գ... յանձնառութիւն մըն է ատիկա։

— Համաձա՞յն էք, շարունակեց Յի... սուս-Քրիստոս։

— Պիտի չյաջողիս, պնդեց Աստուած...

— Թոյլ տուէք փորձեմ։

— Որքա՞ն ժամանակ կը պահանջ...

— Քսանեւչորս ժամ։

— Շնորհուած է, պատասխանեց Տէ...

Յիսուս ժամանակ չկորսնցուց։ ... իր աստուածային հանդերձանքը, ... պայտարի աշկերտի մը հագուստներ... րեւու ճառագայթի մը վրայէն սահե... իջաւ մինչեւ Լիմոժի դուռները։

Իսկոյն մտաւ քաղաքէն ներս, ... դաւազան մը, երկար ճամբայ քալած ... նապարհորդի մը նման եւ ուղղուե... դէպի Եղիգիոսի տունը։

ՏԻՒՄԱ ՀԱՅՐ

(Շար. -ը 1)

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

Գրած էինք որ Ազգերու Թատրոնի եօթներորդ շրջանի բացումը կատարուեցաւ Սառա-Պէրնարի բեմին վրայ, Քոթ տ'Իվուարի երիտասարդ Հանրապետութեան երգի ու պարի ազգային կազմին ելոյթով:

Անոր յաջորդեցին, դարձեալ Ափրիկեան երկրամասի արուեստագէտներ (Մալի եւ Սուտան), որոնք նոյնպէս ներկայացան իրենց ազգային ֆոլքլորով (երգ ու պար): Յետոյ, ելոյթ ունեցան Փիլիպպեան կղզիներու պարող-պարուհիները. այս անգամ աւելի նուրբ արուեստով մը, ձերբազատուած նախնական բնոյթ ունեցող ոճերէ:

Պարի ու երգի այս փառատօներէն ետք, կարգը եկած էր թատրոնին:

Արդարեւ, անցեալ շաբթուան ընթացքին, Արեւմտեան Գերմանիոյ ազգային թատերախումբը ներկայացուց ֆրանսական դասական ողբերգութեանց մեծ վարպետ՝ Ռասինի «Ֆէտր»ը:

Ֆրանսացի մեծ հեղինակին այս գործը, թարգմանուած ու փոխադրուած գերմանական բեմերուն վրայ Շիլլէրի կողմէ, պատուած խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ: Ֆրանսացի քննադատներուն եւ հասարակութեան դժգոհութեան պատճառները բազմաթիւ են:

Թատերական քննադատները յայտարարեցին թէ՝ թէեւ գերմանացի դերասանները բարձր արուեստ մը ի յայտ բերին ներկայացման ընթացքին, եւ սակայն, իրենց ներկայացուցած «Ֆէտր»ը այն չէր, ինչ որ յղացած եւ յօրինած էր Ռասին: Լոյն անոնք, որ Շիլլէր բոլորովին այլափոխած էր Ռասինի երկին դիմագիծը:

Նալով թարգմանութեան ոճին, քննադատները նշեցին որ տաղաչափութեան արուեստին զոհարը կազմող Ալեքսանդրեանը բոլորովին աներեւոյթ էր եղած: Ռասին 1677 թուականին է որ առաջին անգամ ներկայացուցած է իր այս երկը: Այդ շրջանին Ռասին ունեցած է մրցակից մը. Քորնէյ, որ նոյնպէս դասական ողբերգութեանց մեծ հեղինակ մըն էր:

Որքան Քորնէյ իր ստեղծած տիպարները կը դարձնէր անհասկնալի եւ անոնց կը ջանար տալ գերմարդու բնոյթ, նոյնքան Ռասին կ'աշխատէր իր հերոսները դարձնել պարզ ու վճիտ եւ իր նկարագրած պատկերներն ու անցքերը բեմին վրայ հասկնալի էին ու մատչելի:

Շիլլէրի փոփոխակով, Ռասինի գործը դարձած է անըմբռնելի, կը պնդեն ֆրանսական քննադատները:

Հակառակ այս բոլորին, ֆրանսացի յանախուռն արուեստասէր հասարակութիւնը չզլացաւ իր ծափերը անդրհռենոսեան արուեստագէտներուն:

×

Իրանի Ազգային Թատերախումբը ներկայացուց «Թափառական պլպուլը» տիտղոսով թատերակ մը:

Պարսկական աւանդավէպէ մը քաղուած էր այս թատերակով, բանաստեղծ Ալի Նասիրեան հետապնդած է ազնիւ նպատակ մը — բարձրանալ մինչեւ ժողովրդային գրականութեան ակունքը: Իրանի թատրոնը բարեշրջելու առաջին քայլն է որ առած է պարսիկ բանաստեղծը, եւ մեծ մասամբ յաջողած:

Երկին նիւթը գողտրիկ պատմութիւն մըն է, բարոյախօսական, եւ սակայն խորհրդաւոր ու դաժան:

Մահկոլ, փայտահատի մը թխահեր եւ սեւաչեայ աղջիկը խանդակաթ սիրով մը կապուած է իր եղբօր Խոտայարի: Սակայն Խոտայար դժխեմ ճակատագրին զոհ կը դառնայ:

Երիտասարդին մայրը՝ Ջան Պապա մեղապարտ զգացումներ կը սնուցանէ իր խորթ զաւկին հանդէպ: Եւ սակայն, առաքինի եւ պատուախնդիր Խոտայար, կը մերժէ ամէն առաջարկութիւն այդ ուղղութեամբ եւ կը ջանայ ուղիղ ճամբուն մէջ դնել իր մոլորած խորթ մայրը:

Այս վերջինը, երիտասարդին մերժումէն բոլորովին զազազած, այս անգամ կ'ամբաստանէ Խոտայարը թէ՝ իրեն ապօրինի յարաբերութեան առաջարկութիւն էր ըրած: Փայտահատը իր զաւկին այս կարծեցեալ անբարոյութիւնը պատժելու համար կը սպաննէ զայն:

Մահկոլ, սակայն, վերջ ի վերջոյ վերահասու կ'ըլլայ իրականութեան: Դուրս կը հանէ իր սիրեցեալ եղբօր դիակը այն փոսէն ուր նետած էին զայն եւ կը թաղէ վարդենիի մը հովանիին տակ:

Քառասուն ցերեկ եւ քառասուն գիշեր հսկումէ եւ ծոմապահութենէ ետք, Մահկոլ ձեռք կը բերէ իր ցանկացածը: Աստուածային զօրութեան մը միջամտութեամբ Խոտայար յարութիւն կ'առնէ եւ վերստին աշխարհ կուգայ, այս անգամ պլպուլի մը կերպարանքով: Փայտահատը եւ իր կինը կը գտնեն իրենց արդար պատիժը, իսկ Մահկոլ հրաժարելով իր խոստացեալէն ալ, ամբողջովին կը նուիրուի թափառական պլպուլին, անոր մէջ գտնելով իր սիրեցեալ եղբօր յիշատակին պաշտամունքը:

Այս պարզունակ այլ սակայն բանաստեղծական ողբերգութիւնը առանց արտակարգ պաճուճանքի մը ներկայացուցին պարսիկ դերասանները: Մահկոլի գլխաւոր դերը ստանձնած էր Տիկին Նասրին Ռահպարի, որ արժանացաւ ֆրանսացի քննադատներու անվերապահ գնահատանքին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Նըւէր եւ լաւ թէ ինչ կ'ըսեն զաւակներդ
Հարազատ խօսք, անկեղծ խօսք, պատգամ որ ահա.—
Այսքան չարիք թէ մոռացանք մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ
Նախատինք:

ԱԳՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴ
(Ծանօթ Զօմունիք անունով)

ՄԵՂՐ ՈՒ ՔԱՑԱԽ

(ԱՄԵՆԱԲՈՑԺ ԴԵՂԵՐԸ)

•

«Մեղր ու քացախ»ը դարձած է Միացեալ Նահանգներու մէջ տիրապետող նոր նշանախօսքը: Քացախ արտադրողները եւ մեղուաբուծութեամբ զբաղողները ցնծութեան մէջ են, եւ երջանիկ մահկանացուները կը փութան սպառել այս երկու նիւթերը, վստահ՝ որ այս կերպով եթէ չտիրանան յաւիտենական կեանքի, սակայն պիտի ապահովեն երկարակեցութիւնը:

Տոքթ. Ճէրվիսն է, մինչեւ տարի մը առաջ քիթի, ականջի եւ կոկորդի հիւանդութեանց անծանօթ մասնագէտը, որ կը բնակի Վէրմոնթ նահանգի Պառէ քաղաքը, կը պնդէ թէ այս երկու նիւթերուն մէջ գտած է երկարակեցութեան դեղը, զոր բնութիւնը տուած է մարդուն, իբրեւ զէնք, պայքարելու համար գրեթէ բոլոր հիւանդութեանց դէմ:

«ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ»

Տոքթ. Ճէրվիսի գիրքը՝ «Ժողովրդական բժշկութիւն», 250 հազար օրինակ ծախուած է մինչեւ հիմա եւ կը շարունակուի ծախուիլ՝ շաբաթը ութ հազար օրինակ: Տոքթ. Ճէրվիս իր գրքին մէջ կը յայտնէ թէ մեղրն ու քացախը շատ հարուստ են փոթասով, որ մեր մարմնին համար ամէնէն կարեւոր հանքային նիւթն է: Գրեթէ չկայ հիւանդութիւն մը, որ կարելի չըլլայ կանխել եւ կամ դարմանել այս երկու նիւթերով: Օրինակի համար, քացախը կը դարմանէ յօդակամութիւնը (արթրիթիսմ), քրոնիկ կիսագանկացաւը, վզի ցաւը, պնդերակութիւնը եւ մարսողական հիւանդութիւնները: Մեղրը կը դարմանէ ջերմը, երիկամունքի թունաւորումները, տկարացման եւ յոգնածութեան վիճակները եւ կը հանդարտեցնէ ջղագրգռութիւնը:

Կ'ուզէ՞ք նիհարնալ, տիկի՛ն: Պէտք չունիք տաղտկացուցիչ պահեցողութեանց դիմելու: Բաւական է, որ երկու թէյի գդալ քացախ խառնէք գաւաթ մը ջուրի մէջ եւ խմէք ճաշէն առաջ: Տոքթ. Ճէրվիս կ'երաշխաւորէ, որ երկու տարիէն ամենակատարեալ նուրբ կազմը պիտի ունենաք: Անքնութենէ՞ կը տառապի՞ք: Քուն բերող վտանգաւոր դեղերու մի՛ դիմէք: Երկու թէյի գդալ մեղր ճաշի ատեն եւ երկու գդալ ալ՝ պառկելէ առաջ, ամէնէն քաղցր քունը պիտի պարգեւեն ձեզի:

Հիմա կ'ուզէ՞ք գիտնալ, թէ իրարու միանալով ի՛նչ ուժ կ'ունենան այս երկու նիւթերը: Աներեւակայելի է: Կը բաւէ ըսել թէ կը դարմանեն ամլութիւնը, կ'ապահովեն մարմնին բնականոն աճումը եւ կ'երկարեն կեանքը:

ՀՍԿԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բնականաբար, «Ժողովրդական բժշկութիւն» գրքին յաջողութիւնը պատճառ եղաւ, որ հակազդեն պահեցողութեան մասնագէտները, որոնք փութացին յայտարարել թէ Տոքթ. Ճէրվիսի կողմէ մեղրին եւ քացախին վերագրուած հրաշագործ յատկութիւնները բացարձակապէս երեւակայական են:

Սակայն, այս քննադատութիւնները աւելի ժողովրդականացուցին գիրքը եւ աւելի զարկ տուին անոր սպառման: «Հէնրի Հոլթ» հրատարակչական տան տնօրէնը կ'ըսէր. «Ամէն անգամ որ նշանաւոր բժիշկ մը Տոքթ. Ճէրվիսի դէմ կ'արտայայտուի, մենք գրքին նոր տպագրութիւնը կը պատրաստենք»:

Իրեն դէմ եղած ամբաստանութեանց Տոքթ. Ճէրվիս կը պատասխանէ հանդարտօրէն, թէ վկայեալ բժիշկ է, անդամ է բժշկական միութեան եւ յիսուն տարիէ ի վեր ի գործ կը դնէ իր արհեստը եւ ցարդ ոչ ոք կասկածի տակ դրած է իր ուղղամտութիւնն ու վարկը: Եւ կ'աւելցնէ, թէ հաւատարմօրէն գործադրած ըլլալով իր տեսութիւնը, արդէն հասած է 79 տարեկան հասակին, առանց ամենափոքր չափով կորսնցնելու իր մարմնական ու մտային կարողութիւնները:

Շաբաթ մը առաջ, Վէրմոնթէն կանանց պատուիրակութիւն մը այս գրքէն օրինակ մը նուիրեց նախագահ Այզընհաուըրի, Տոքթ. Ճէրվիսի գործը կոչելով «նըպաստ մեր ազգային ապահովութեան»:

ԾԱԽՈՒ ԶՆՏԱՆ

Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է ծախել Հարաւային Ամերիկայի ֆրանսական գաղթավայրերէն Կիւեանայի մէջ գտնուող Քայէնի զնտանը, որ 25 տարիէ ի վեր անգործածելի դարձած է: Կառավարութիւնը յոյս ունի որ մէկը պիտի գտնուի եւ պիտի գնէ զնտանը, զայն վերածելու համար գործատան եւ կամ ալ՝ մթերանոցի: Հաւանաբար, գնորդը ըլլայ զնտանի նախկին բնակիչներէն մէկը, որ կարօտցած ըլլայ իր հին բնակավայրը:

×

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՔՍԱԿԸ

Անցեալները, աւազակ մը, Շիքակոյի մութ փողոցներէն մէկուն մէջ, դաշոյնը քաշած եւ քսակը պահանջած է ամերիկեան «Նէշընըլ Պանք» մեծ դրամատան նախագահ Գ. Լորէնս Սթերնին, որ ամենայն սիրով աւազակին ափին մէջ պարպած է քսակին ամբողջ պարունակութիւնը — վաթսուն սէնթ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (177)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Անոնք անխօսուկ, հիմա իրարու կը նայէին, զգացումնին բանաձեւելու անկարող, սանձուած այդ յանկարծական ու անսպասելի կացութեան առջեւ ինչ ընելիքնին չգիտնալով:

Համբիկ, որուն տիրանուշ աչուըները ցաւագին յուսահատութեամբ կը յառէին Սոֆիին աչուըներուն, վերջապէս աղջկան մօտեցաւ:

— Սոֆի, ըսաւ նուաղած ձայնով մը, ես կը մեկնիմ:

Սոֆիին աչուըները արցունքով լեցուեցան: Ցնցումէն չէր կրնար բան մը ըսել: Որքա՜ն քիչ տեւած էր իրենց երջանկութիւնը: Տարիներէ ի վեր իրենց ճակատագիրը վրդովող այդ սեւ ոգին ահա նորէն կը հասնէր կուգար: Արդէն իրենց շուրջը կը զգային անոր սարսուռը, մրրիկին առաջին ալիքները որ մեծ պայթումին նախազգուշակ դողով մը կը սարսեն բնութիւնը:

— Ոչ, ըսաւ Սոֆի, երիտասարդին ձեռքը բռնելով ջղայնօրէն, մ'երթար, Համբիկ, թող գայ ան...

— Բայց... կարելի բան չէ, Սոֆի... մտածէ՛ անգամ մը. այդ մարդը, թշնամին, այս տան տէրը... մտածէ՛...

— Եթէ դուն մեկնիս, հապա ե՞ս ինչ կ'ըլլամ հոս մինակս...

Երիտասարդին աչքերուն մէջ հրճուանքի կայծ մը շողաց.

— Միասին կ'երթանք, Սոֆի, ըսաւ անոր նայելով, անոր հոգիին մէջը իջնելու ջանքով:

— Միասի՞ն, կրկնեց մանկամարդ աղջիկը, այս բառին վրայ կանգ առնելով, կարծես մէկ վայրկեանի մէջ անոր բոլոր հետեւանքները մտաբերելով:

— Այո՛, ըսաւ նորէն Համբիկ, տիրական եւ կտրուկ, միասին երթանք... ու ա՛լ վերջնականապէս ազատինք ասկից, այս անիծեալ տեղէն...

Աղջիկը, ընկճուած եւ վարանոտ, ինկաւ թիկնաթոռի մը վրայ ու չպատասխանեց: Յանկարծ, տօքթորին երկտողը միտքը ինկաւ նորէն, աչքերուն առջեւ տեսաւ անոր պարունակութիւնը: Ան կուգար, ու օրիորդ Ամէլի մըն ալ հետը: Այս պարագան, իր մէջ մէկէն ի մէկ փոթորիկ մը ունեցուց: Ո՞վ էր այդ ֆրանսացի օրիորդը որ ամիրային թոռանը կ'ընկերանար: Սոֆի խառնաշփոթ բան մը զգաց իր մէջ, դեռ անորոշ, տարտամ, բայց արդէն խիկ բուռն եւ ցնցող կսկծանոտ բան մը որ սրտէն ժայթքելով կարծես ուղեղը կ'այրէր հիմա:

Համբիկ, անպատասխանի մնացած, աղջկանը վրայ ծռեցաւ:

— Հէ՞, Սոֆի, միասին կ'երթանք ասկէ, չե՞ս ուզեր...

— Բայց ո՞ւր երթանք, հարցուց աղջիկը, հովուերգականէն մէկէն ի մէկ իրապաշտականի դառնալով:

— Ո՛ւր որ ըլլայ, որեւէ տեղ մը, ըսաւ Համբիկ ուսերը թօթուելով, տեղ մը որ այս տունէն դուրս ըլլայ, հոն ուր որ ես երթամ... Մեր երջանկութիւնը ասկէց դուրս պէտք է փնտռենք, Սոֆիս, արդէն ուշ կամ կանուխ պիտի մեկնէինք այս տունէն. ահա հիմակ առիթը ներկայացած է. մեկնի՛նք. ո՞վ կ'արգիլէ մեզ...

Լուացարարուհիին աղջիկը, կարծես յուզումը, խռովքը պարտկելու համար, ձեռքին մէջ կը ծածկէր դէմքը, խուսափիլ ուզելով նայուածքէն, զոր տղան իր հոգիին մէջը կ'իջեցնէր, կսկծալի խուզարկումով մը... Մէկէն, ջղուտ ու կորովի ժեստով մը, որուն մէջ վճռական ու խորհրդաւոր բան մը կը զգացուէր, Սոֆի ոտքի ելաւ, Համբիկին ձեռքը բռնեց.

— Դեռ չմեկնինք, Համբիկ, ըսաւ, մընա՛նք... թող տօքթորը գայ... մի՛ վախնար, բան մը պիտի չպատահի...

— Բայց ինչո՞ւ:

— Չես գիտեր, ըսաւ Սոֆի գլխի խորհրդաւոր օրօրումով մը, չհամարձակելով տղուն երեսը նայիլ, անոր աչուըներէն վախնալ՝ որոնք կը շարունակէին իր վրայ սեւեռուիլ... Դեռ մեկնելու չենք այս տունէն... մեր երջանկութեանը համար...

— Մեր դժբախտութեա՛նը համար, աւելցուց Համբիկ:

— Չէ՛, չէ՛, մեր երջանկութեանը համար, կրկնեց Սոֆի, Համբիկի դառնալով ուժգնօրէն եւ անոր վիզին փարելով... Զիս չե՞ս սիրեր, Համբիկ, հարցուց ողոքիչ շեշտով մը, աչքերը կիսափակ...

— Ինչո՞ւ կը հարցնես, կը կասկածի՞ս, ըսաւ Համբիկ դառնութեամբ մը որ յանդիմանութիւն կը բուրէր... Եթէ քեզ չսիրէի՝ կեանքս այսպէ՞ս կ'ըլլար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

17 Ապրիլ, Ս. Զատիկ. *Տօն Յարութեան, սկիզբն ժամերգութեան ժամը 8ին, քառաձայն պատարագ ժամը 10ին, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեան։*

18 Ապրիլ, Բ. օր Ս. Զատկի, *Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին։*

24 Ապրիլ, Նոր Կիւրակէ, *Հանդիսաւոր պատարագ, ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց։ Կատարի հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց յիշատակ մեռելոց։ Կը նախագահէ Գերշ. Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան եւ կը քարոզէ։*

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյն օրերը, նոյն ժամերուն։

Երկուշաբթի, *Մեռելոց, պատարագ կը մատուցանէ ՋԱՒԷՆ ՎՐԴ. ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆ։*

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (ԱՌՆՈՒՎԻԼ)

17 Ապրիլ, Կիրակի. *Զատիկ, սկիզբ. ժամերգ. առաւօտ ժամը 8,30ին, Պատարագ 10,30ին։*

18 Ապրիլ Բշ. *Յիշատակ Մեռելոց, յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց։*

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

Կիրակի, *Տօն Հրաշափառ Ս. Յարութեան. առաւօտ. սկիզբն ժամերգ. ժամը 7,30ին։ Պատարագ 10ին։ Քարոզ 11ին։*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց, առաւօտ. ըսկիզբն ժամերգ. ժամը 8ին։ Պատարագ 10ին։ Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ 11ին։*

Կիրակի, *Կրկնազատիկ. Ազգ. Սգատօն, Համաշխարհային առաջին պատերազմին՝ 1914–1918, առաւօտ. սկիզբն ժամերգ. ժամը 8ին։ Պատարագ 10ին։ Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ 11ին։*

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Ս. Զատիկ. *սկիզբն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 7,30ին։ Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին։*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց, սկիզբն ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8,30ին։ Պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11ին։*

Կիրակի, 24 Ապրիլ. *Նահատակաց յիշատակին համար հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10ին։*

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Աւագ Շաբաթ. *Ճրագալոյց, երեկոյին խթման արարողութիւնք ժամը 5ին։ Պատարագ եւ Նախատօնակ 6ին։*

Կիրակի, *Տօն Հրաշափառ Յարութեան, առաւօտ. սկիզբն արարողութեանց ժամը 7,30ին։ Հանդիսաւոր պատարագ Եկմալեան ժամը 10ին։*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց, սկիզբն առաւօտեան արարողութեանց ժամը 8ին։ Կոմիտասեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10ին։*

Նոր Կիրակի, *Կրկնազատիկ։ Յիշատակ մէկ միլիոն նահատակաց։ Սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 8ին։ Պատարագ Եկմալեան 10ին։ Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ ժամը 11,45ին։*

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻ

Կիրակի. *Զատիկ, առաւօտ. սկիզբ ժամերգ. ժամը 8,30ին։ Պատարագ 10ին։*

Երկուշաբթի. *Մեռելոց. սկիզբ. ժամերգ. ժամը 8,30ին։ Պատարագ՝ 10ին։*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի. *Ս. Զատիկ. Յարութիւն Տեառն. առաւօտ. ժամերգութիւն, Նախատօնակ եւ Անդաստան ժամը 7,30ին։ Հանդիսաւոր պատարագ բազմաձ. երկսեռ խումբով 10ին։*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց Ս. Զատկի. առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 8ին։ Պատարագ, երկսեռ խումբով ժամը 10ին։ Հոգեհանգիստ 11,45ին։*

24 Ապրիլ, Նոր Կիրակի. *Ազգային Մեծ Սգատօն։*

Յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց, յընթացս համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց։ Առաւօտ ժամերգ., պատարագ. եւ հոգեհանգիստ ժամը 8–11,30։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սարսէլ – Առնուվիլ Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն եւ ընկերները, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան ֆոնտին կը նուիրեն 50 Ն. Ֆ.՝ իրենց արժանաւոր եւ տարաբախտ ընկերոջ՝ Օննիկ Կարապետեանի *ցաւալի կորուստին առթիւ։*

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Ընկ. Սահակ Տէր–Թովմասեանի մահուան առթիւ, Պ. Վահան Խամէրեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի։

ՏԷՍԻՆ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին, Զատկուան տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ։ Կը պատարագէ եւ քարոզէ Արտաւազդ Վրդ. Թրթրեան։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, *Ս. Զատիկ Հրաշափառ Յարութեան։ Առաւօտ. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 7,30ին, պատարագ 10ին։*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Սուրբ Զատիկ, 17 Ապրիլ.— *Ժամերգութիւն, ձայնաւոր պատարագ եւ հաւաքական հաղորդութիւն ժամը 10ին։*

Բ. Օր Զատկի, Մեռելոց, 18 Ապրիլ.— *Հոգեհանգստեան պատարագ Քերոբէ Ե. Վ. Քասէեանի, Հ. Ղազար Վ. Սրապիոնեանի եւ Տէր Մկրտիչ Վ. Էրզէլէթեանի հոգիներուն համար։*

Նոր Կիրակի, 24 Ապրիլ.— *Յիշատակ Ապրիլեան Նահատակաց։ Ձայնաւոր պատարագ ժամը 16,30ին Սաքրէ Քէօր՝ Մոնմարթրը՝ Մայր Եկեղեցիին մէջ։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկ. Մառի Կարապետեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով մասնակից եղան իր խոր վիշտին, սիրելի ամուսնոյն Օննիկ *Կարապետեանի կսկծալի մահուան առթիւ։ Ի մասնաւորի Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէին եւ բոլոր ընկերներուն։*

×

Կուզամ հրապարակաւ խորին շնորհակալութիւններս յայտնել Ապրիլ 9 շաբաթ գիշեր Փարիզի մէջ տեղի ունեցած 50 ամեայ Յոբելեանիս տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնող Պէլվիլ–Լիլա դպրոցի Կրթ. Մարմնոյն, իր բարձր հովանաւորութիւնը շնորհող Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Եպս. Մանուկեանի որ իր ներկայութեամբ պատուած էր, Յոբել. Յանձնախումբի նախագահ Պ. Արմենակ Համբարձումեանի, Յանձնախումբի պատուարժան անդամներուն, փարիզահայ թատերասէր հասարակութեան, խաղընկերներուս, Փարիզի եւ արտասահմանի հայ մամուլին որոնք քաջալերեցին հայ բեմին նուիրուած համեստ մշակս, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք արտասահմանէն եւ հայրենիքէն հեռագրով եւ նամակներով իրենց քաջալերանքն ու շնորհաւորութիւնները ուղղեցին։

ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քղեցի Մամիկոն Պօզոյեան, հօր անունը Գասպար, Սէնթ Լուիզ (Ամերիկա) գացած է 1929ին։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝

ԺՈՐԺ ԹԱՇԼԵԱՆ

15, rue d'Estienne d'Orves
Bois Colombes Seine (France)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 17 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8777 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4578

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԱՏԻԿ

«Փա՜ռք հրաշալի յարութեան քո, Տէ՛ր» կ'երգէ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին՝ Ծրագալոյցէն սկսեալ մինչեւ Համբարձում:

Ամբողջ քառասուն օր Զատիկ է Հայուն համար: Ու նաեւ ուտիք: Աղուհացից եօթը շաբաթներուն կը յաջորդէ քառասուն օրուան շրջան մը, որուն ընթացքին չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերու Պահքը ջնջուած է:

Ո՛չ մէկ ժողովուրդ այնքան հաւատարմօրէն հետեւած է Եկեղեցւոյ պատուիրաններուն եւ կրօնական աւանդութեանց, որքան Հայը, — աշխարհի քրիստոնեայ ազգերուն մէջ առաջինը:

Հայոց պատմութիւնը ո՛րքան հանգիտութիւններ ունի քրիստոնէութեան հետ:

Դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդը քանիցս ունեցած է Մեծ Պահքի տխուր օրեր, սակայն երբե՛ք չէ ընկրկած: Քրիստոնէական համբերատարութեամբ եւ ցեղին յատուկ չարքաշութեամբ դիմակալած է ամէնէն ծանր հարուածներուն, որովհետեւ ունեցած է այն անսասան հաւատքը՝ թէ Պահոց եւ ապաշխարութեան դժուար օրերուն անպայման պիտի յաջորդէ Զատիկը, — հրաշալի յարութիւնը:

Յարութեան հրաշքին փարած է իր ամէնէն դժբախտ օրերուն: Ու չէ խաբուած: «Հաւատք քո կեցուցին զքեզ» կ'ըսէր Նազովրեցի Յիսուս կոյր մուրացիկի մը որուն աչքերն էր բացած (Ղուկաս ԺԸ, 42):

Իր հաւատքին, դիմադրական կարողութեան եւ ապագայի մասին սնուցած յոյսին շնորհիւ է, որ ապրեցաւ Հայը, ու պիտի ապրի այսուհետեւ ալ:

Հրաշքներ շատ է արձանագրած հայ ժողովուրդը իր դարաւոր ու փառաւոր պատմութեան սկիզբէն մինչեւ վերջ, Հայկ Նահապետէն, Աւարայրի դիւցազնամարտէն մինչեւ Սարտարապատ: Վաղը կրնայ նոր հրաշքներ գործել:

Արարատեան դաշտի մեծ հրաշքը 1918 Մայիսին կը յաջորդէր ողբերգական այն-ժամու պահու մը, երբ Մեծ Եղեռնը կը պատնէր աշխարհի երեսէն իսպառ ջնջել հայ ազգը:

Զարթիր Հայութիւնը հիւրընկալ երկիրներու մէջ մեծ մասամբ ջերմեռանդօրէն կապուած է տակաւին իր կրօնական եւ ազգային տօներուն: Կ'ոգեւորուի եւ կը խանդավառուի անոնցմով: Կ'ոգեկոչէ հին յիշատակներն ու աւանդութիւնները:

Երէցներու սերունդին կողքին հասակ առած են սակայն նորահասներ, որոնք ոչ բան չեն գիտեր անցեալի մասին: Մանաւանդ երբ անտարբեր ծնողքներու զաւակներ են անոնք:

Անոնք տարուած հոսանքէն՝ կը յարմարին տեղական պայմաններուն: Ու յաճախ կը զարմանան թէ ինչպէս մարդիկ արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ անաղարտ կը պահեն իրենց հայրենասիրական զգացումները:

Մեր պարտականութիւնն է ազգային ոգի ներշնչել նոր սերունդին, հայ մեծցնել զանոնք, որպէսզի պատմութեան թելը չկտրի: Որպէսզի անշէջ մնայ ճրագը եւ փոխանցուի յորդւոց որդի:

Զատիկը առիթ մըն է՝ հաւատքով ու յոյսով տոգորելու մեր զաւակները, հրաշքը ուղղելու անոնց, որ գիտակցին իրենց վերապահուած պատմական, սրբազան դերին.

Մանաւանդ համոզելու զանոնք, որ ուշ կամ կանուխ, բայց անպայման պիտի իրականանայ ցեղին յարութիւնը:

Ու մենք ուրախ Զատիկներ պիտի տօնենք մեր ազատ հայրենիքին մէջ:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ՝ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ, ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

•

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ՄԻԱԿԱՄ ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱՅ ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Այս շաբաթ, Ուաշինկթընի մէջ, Արեւմուտքի երեք մեծերու արտաքին նախարարները — Քուվ տը Միւրվիլ, Հերթըր եւ Լօյտ — հաւաքուեցան եւ գումարեցին Վերին Ժողովի առթիւ եւ անկէ առաջ նախատեսուած պատրաստական երեք ժողովներէն առաջինը: Երկրորդը տեղի պիտի ունենայ Պոլիս, իսկ երրորդը՝ Փարիզի մէջ: Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Հերթըր յայտարարութեամբ մը բացատրած է այս երեք ժողովներուն նպատակը. «Մեր մէջ կ'ուզենք լուծել — ըսաւ ան — եւ համաձայնիլ այն խնդիրներուն շուրջ, որոնք մէջտեղ պիտի ելլեն Մայիսին գումարուելիք Վերին Ժողովին»:

Պարզ է ուրեմն նպատակը: Արեւմուտք կ'ուզէ միակամ ու միատեսակ ճակատով ներկայանալ Խրուշչեւին, միեւնոյն ատեն կը ձգտի մշակել «գործելակերպ» մը, դէմ դնելու համար Կրեմլինի դեկավարին քաղաքական խաղերուն:

Ուաշինկթընի ժողովները ցոյց տուին, թէ Արեւմուտք միատեսակ կարծիք եւ տեսակէտ ունի Պերլինի, Գերմանիոյ եւ զինաթափութեան կարեւոր այլ հրատապ հարցերուն շուրջ: Արդարեւ՝ խօսակցութիւնները պսակուած են կատարեալ յաջողութեամբ, ոչ մէկ տարակարծութիւն:

Պատճառներէն հիմնականը այն է, թէ Արեւմուտք թէեւ գոհ չէ իրերու այս կացութենէն, այսուհանդերձ նախամեծար կը համարի պահել ներկայ գոյավիճակը:

Ատրնաուըր եւ տը Կոլ յատկապէս, Մաքմիլըն եւ Այզընհաուըր ընդհանրապէս, հաստատած են թէ Արեւմուտք չահ ունի պահպանելու եւ շարունակելու Պերլինի եւ Գերմանիոյ այսօրուան կացութիւնը:

Իրականին մէջ Արեւմուտք կը բաղձայ իրականութիւն դարձնել երկու Գերմանիաներու միացումը ինչպէս նաեւ ազատագրումը՝ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն: Սակայն, համոզուած են, թէ բանակցութեան եւ իրերհասկացողութեան ճամբով անկարելի պիտի ըլլայ գլուխ հանել իրենց բաղձանքները:

Անդրադառնալով իրերու այս կացութեան եւ ըսելու թէ ինչո՞ւ համար Արեւմուտք նախամեծար կը համարի պահպանել ներկայ գոյավիճակը, ծանօթ լրագրող Ուալթըր Լիփման կը գրէ — «Իրողութեան մէջ Արեւմտեան Եւրոպան յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճման մէջ է, թէեւ Գերմանիան եւ Պերլին բաժանուած են: Արեւմտեան Եւրոպան չի վախնար պատերազմէ մը, թէեւ խորհրդային բանակները իր սահմաններուն վրայ կը գտնուին: Ներկայ գոյավիճակը այնքան նպաստաւոր է Արեւմտեան Եւրոպայի համար, որ յառաջիկայ Վերին Ժողովին մասնակցող Արեւմուտքցիներուն համար հարց է գիտնալ թէ ինչպէ՞ս պիտի յաջողին պահպանել անվթար նոյն վիճակը, այնքան նպաստաւոր իրենց»:

Այժմ կ'արժէ գիտնալ թէ իր կարգին Խրուշ. Միութիւնն այնքա՞ն գոհ է այս կացութենէն, որ կ'ուզէ անպայման փոխել, թէ ոչ պարզ քաղաքական «ռազմավարութիւն» մը կը փորձէ Խրուշչեւ՝ Պերլինի հարցը մէջտեղ դնելով:

Անշուշտ Խրուշչեւ գիտէ թէ առանձին դաշնագիր մը ստորագրելով Արեւելեան Գերմանիոյ հետ ոչինչ փոխած կ'ըլլայ կացութենէն, որովհետեւ Արեւմուտք պիտի շարունակէ տէր կանգնիլ Պերլինի իր իրաւունքներուն:

Միջազգային դէտերու կարծիքով, պատերազմ մը անհաւանական է: Խրուշչեւ երբեք այդքան յառաջ չի կրնար երթալ:

Հաւանաբար այս պարագաները նկատի առնելով է որ Ուաշինկթընի մէջ հաւաքուած երեք մեծերու արտաքին նախարարները եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ պատուիրակը, որ նիստերուն կը մասնակցէր անպաշտօն, որոշեցին ամուր մնալ իրենց դիրքերուն վրայ եւ միակամ պաշտպանել իրենց տեսակէտները:

X Ուաշինկթընի մէջ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ լրագրողներուն բացատրած է Արեւմուտքի տեսակէտը Գերմանիոյ հարցին շուրջ. — «Իրողութեան մէջ — ըսած է ան — չենք կրնար օրինաւորապէս ընդունիլ Գերմանիոյ բաժանման գոյավիճակը, այսուհանդերձ այնքան ատեն որ կարելի չէ գլուխ հանել Գերմանիոյ միացումը, կը նախընտրենք պահպանել ներկայ կացութիւնը»:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ՝

Նախագահ Կրոնքի ընդառաջ երթալով իր անձնական բաղձանքներուն, դահլիճի կազմութիւնը յանձնեց Ամինթոռէ Ֆանֆանիի: Այս վերջինը տէմօ-քրիստոնեաներու ձախ թեւը կը ներկայացնէ եւ լաւագոյն թեկնածուն է որ կրնայ Նեննիականներու աջակցութիւնը ապահովել: Այս պարագան սակայն երկսայրի սուր մըն է, նպաստաւոր մեծամասնութիւն մը ապահովելու համար, միաժամանակ վտանգաւոր է: Նեննիի կուսակցութեան աջակցութիւնը կրնայ պատճառ դառնալ որ Ֆանֆանիի կուսակցութիւնը (քրիստոնեայ - դեմոկրատ) արգելք հանդիսանայ նման զինակցութեան մը: Անոնց համար Նեննի ընկերվարականները միշտ միացած են համայնավարներուն, հակառակ որ Նեննի պաշտօնապէս խզուած է Թոլիաթթիի հետ:

Ներկայիս Ֆանֆանի 596 ձայնի վրայ ունի արդէն 294ը (Ժողովրդավար Ընկերվարական եւ Հանրապետական): Եթէ համայնավարները միանան, բարդութեանց նոր պատճառ մը կը ծագի: Արդարեւ, այս պարագային մէջ, աջ եւ կեդրոնական հոսանքները կրնան քաշուիլ: Կացութեան իրաւարարը կը մնայ համայնավար պարագլուխը՝ Թոլիաթթի: Յաճախ կը պատահի որ իտալական դահլիճը հակասութեանց մէջ գտնուի արդէն: Յիշենք որ Սէննի հրաժարեցաւ երբ մեծամասնութիւն ապահովեց, իսկ քանի մը օր առաջ Թամպրոնի քաշուեցաւ, վաւերացում ստանալէ ետք:

Եթէ Ֆանֆանի յաջողի, որո՞ւ պիտի յանձնէ արտաքին նախարարութիւնը: Կրնայ, ինչպէս անցեալին ըրած է, իրեն վերապահել:

Թեկնածու վարչապետը 52 տարեկան է եւ ուսուցչի իր անցեալը պատճառ դարձած է որ ծանօթ ըլլայ «պզտիկ վարժապետը» անունին տակ:

Տնտեսական պատմութեան դասախօս եղած է նախ Միլանոյի մէջ, ապա 1938էն 1943՝ Վենետիկ: Երեսփոխան ընտրուած 1946ին, զանազան դահլիճներու մէջ եղած է աշխատանքի եւ ներքին նախարար:

Իր յաջողութիւնը կախում ունի իր իսկ կուսակցութեան դիրքէն:

Ուրբաթ կէսօրէ ետք տէմօ-քրիստոնեաները որոշեցին թոյլ տալ Ֆանֆանիի որ փորձէ դահլիճը կազմել:

—o—

ՃՈՒ ԷՆ ԼԱՅ, Ժողովրդավար Չինաստանի վարչապետը Ռանկուն (Պիրմանիա) հասած է: Յաջորդաբար պիտի այցելէ՝ Հնդկաստան, Ինտոնէզիա եւ Նեփալ:

Մանուկ Յիսուս Թագաւոր

Գեղեցիկ օր մըն էր գարնան,
Անուշաբոյր ու անմրման:
Մանուկ Յիսուսը կը զբօսնուր
խանդնալից՝
Ընկերներովն հասակակից:
Անոնց մէջէն մէկը սիրուն,
Որ կը սիրէր Յիսուսն, ըսաւ միւսներուն.
«Եկէք նոր խաղ մը սարքենք.
Իսկ թագաւոր՝ պաշտօնեաներն ըլլանք
Մենք»:

Եւ պատուիրեց որ լաթերնին հանելով
Գետինը փռեն քովէ քով.
Ու ամէն ոք բերէ կանաչ ճիւղ ու ծաղիկ,
Որ հիւսեն գահ մը փոքրիկ,
Նաեւ պսակ մը երփնազան:
Ճապուկ ոստ մ'ալ ձեռքը տալով
գաւազան:
Յիսուս արդէն այն օր հագած էր
ռըպըրկիկ
Իր պարեգօտը կարմրիկ:
Շուտով ամէն ինչ պատրաստ էր:
Խաղն ըսկսաւ: Ծառայ ու տէր
Առին իրենց դիրքն ու պաշտօն:
Անցորդներէն, ո՛վ ալ ըլլար, օ՛ն, եւ օ՛ն,
Կը ստիպէին որ Յիսուսը ողջունել գան,
Անոր տալով պատիւ ու շուք արքայական:

Մանուկներուն այդ խաղն անկեղծ
Հրճուանք մ'եղաւ խոր ու անեղծ,
Եւ ծափերով եւ երգերով վերջացաւ այն:
Միայն Յիսուս էր որ այն օր լացաւ
սակայն:

Գիտէր անշուշտ թէ օր մ'Ինք
Պիտի ապրէր ահագին
Այդ եղնաժամն իր կեանքին,
Զոր տնօրինած էր երկինք:
Ու մանուկներու պաշտամունքին տեղ,
Այնքան սրտակաթ ու այնքան անմեղ,
Անմիտ մարդերու խուժանն ու ամբոխ,
Այդ բոլոր զարդերն ըրած ոտնակոխ,
Ծաղրի ու վրէժի խաղով դիւական
Պիտի զոհէի՜ն Զինքն անարգ մահուան:

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼ ընկերակցութեամբ Տիկին տը Կոլի, Քանատա պիտի մեկնի երկուշաբթի: Երեք օրուան այցելութիւններու ընթացքին Քանատա՝ Հանրապետութեան Նախագահին պիտի վերապահէ ջերմ եւ սիրալիր ընդունելութիւն: Տը Կոլ պիտի այցելէ նաեւ Մ. Նահանգներ եւ տեսակցի Այզընհաուըրի հետ:

ԹՈՒՐՔԻԱ հերքեց Ֆրանսայի այն ամբաստանութիւնը թէ Թունուզ կարեւոր օժանդակութիւն մը կ'ընծայէ էֆ. էլ. էն.ին: Այս առթիւ դիտել տուած է, թէ եթէ երբեք Ֆրանսա Թունուզի հողային իրաւունքները բռնաբարէ «Թունուզի բանակը, ոստիկանութիւնը, կամաւորները կարճ՝ բովանդակ ժողովուրդը պիտի կռուին Ֆրանսացիներուն դէմ»:

ԹԱՅՄԶԻ Անգարայի թղթակիցը արձագանգ կ'ըլլայ լուրի մը, որուն համաձայն Թուրք երեք բարձրաստիճան սպաներ ձերբակալուած են ու դատի պիտի քաշուին: Երեքն ալ կ'ամբաստանուին «անկարգապահութեան» յանցանքով, որովհետեւ հակառակ կառավարութեան որոշումին թոյլ տուած են որ ընդդիմադիր կուսակցութեան պետը՝ Իսմէթ Ինէօնիւ կեդր. Անատոլու երթայ եւ ընտրական ճառեր խօսի: Երեք բարձրաստիճան սպաներն ալ իրենց պաշտօններէն հրաժարած էին նախապէս:

ԶԱՏԿԻ առթիւ «Յառաջ» երեքշաբթի լոյս չի տեսներ: Խմբագրատունը փակ է երկուշաբթի:

ԶԱՏԻԿ
ՏՕՆ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Զատկական տօնը խճանկար մըն է այլազան աւանդութիւններու, որոնց մէջ՝ երկու գլխաւոր երակներ, — զոհի եւ յարութեան աւանդութիւնները:

Այս երկու աւանդութիւններն ալ՝ ծագումով հեթանոսական:

Զոհաբերութեան աւանդութիւնը, — ծագումով ոչ-եբրայական, — նպաստ մըն է Հին Կտակարանէն. «Զոհ Զատկի Տեառն է այս» (Ել. ԺԲ. 27):

Զոհաբերութիւնը, սկզբնաբար թէեւ բնազանցական, գեղեցկագիտական ձեւեր առաւ աստիճանաբար՝ քանի զարգացաւ, դառնալով իրապաշտ աւանդութիւն մը:

Յարութեան աւանդութիւնը, — ծագումով նոյնպէս ոչ-եբրայական, — կուգայ Նոր Կտակարանէն: Երկար ուսումնասիրութեան մը մէջ՝ գրած եմ թէ Նոր Կտակարանը թշնամի է Հին Կտակարանին, — Պօղոս կը ծառանայ Մովսէսի դէմ: «Քօղ ձգեալ կայ ի վերայ ընթերցուածոց Հին Կտակարանացն, եւ ոչ վերանայ, զի Քրիստոսիւ խափանելոց է», կ'ըսէ Պօղոս (Բ. Կոր. Գ. 14):

Հին աւանդութեան մէջ՝ զոհաբերութիւնը կը քանդէր ծէսին իմաստը, — Հոգիի անմահութեան գաղափարը: Զոհը միջոց մըն էր արեան մէջ հոգին որոնելու եւ հաղորդուելու հոգիով, — Հոգիով հաղորդուիլ յաղթելու համար մահուան, հասնելու համար անմահութեան: Բարբարոսական էր այս միջոցը, հեղումն արեան որ է Զատիկը, սակայն նրբացաւ դարերու ընթացքին, այսուհանդերձ զարգացուց, զօրացուց մահուան գաղափարը:

Հին Կտակարանին մէջ շատ ուշ կը յայտնուի յարութեան գաղափարը, «կոխել մահուամբ զմահ»: Եթէ Եղիա կ'ողջնցնէ մեռած մանուկ մը (Գ. Թագ. ԺԷ. 22), կամ Հոգի կուտայ դիակի մը (Սիր. ԽԸ. 5), վերջապէս եթէ Եղիսէ կը կենդանացնէ մեռած մանուկ մը (Դ. Թագ. Դ. 35), «հրաշքներ» են եւ կապ չունին «յարութեան» գաղափարին հետ: Նոյնպէս, «հրաշքներ» են դեռ՝ եթէ Յիսուս կ'ողջնցնէ Նայինի տղան (Ղուկ. Է. 15), կամ Ղազարը (Յովհ. ԺԱ. 44), կամ Յայրոսի աղջիկը (Մարկ. Ե. 42): Դարձեալ, «հրաշքներ» են միայն՝ եթէ Պետրոս կ'ողջնցնէ Տաբիթան (Գործք, Թ. 40), Պօղոս կ'ողջնցնէ Եւտիքոսը (Գործք, Ի. 10), ու կապ չունին յարութեան գաղափարին հետ, այնպէս ինչպէս կը վկայէ Մարթա. «Գիտեմ զի յարիցէ ի յարութեան՝ յաւուրն յետնում»:

Այս վերջին վկայութեան մէջ «հրաշք»ի գաղափար չկայ, որովհետեւ միջամտութիւն չկայ:

Ըստ Հին Կտակարանին՝ անբեկանելի է մահուան կնիքը: Այս տեսակէտին պաշտպանները պիտի հանդիսանան, յետագային, Սադուկեցիները (Մարկ. ԺԲ. 18), հիմնուելով Հին Կտակարանին վրայ: Հին Կտակարանին մէջէն, սակայն, Ովսէ կը պատրաստէ յարութեան յաղթանակը մահուան վրայ (Ով. ԺԳ. 14) իբրեւ տեսութիւն՝ զոր պիտի զարգացնէ Պօղոս (Ա. Կոր. ԺԵ. 55):

Յարութեան արարը, թատերական ձեւով ներկայացուած, հակառակ բանաստեղծական շռայլ նկարագրութեանց՝ չունի գեղարուեստական փառքը, — նախ սոսկում կը պատճառէ ամէն վերադարձ գերեզմանէն կամ, ինչպէս կ'ըսեն, անդենականէն:

Առաւելապէս ինիսիէներն են, որ տարուած են եւ զբաղած յարութեան փորձերով: Ուստի զարմանալի չէ եթէ «մեռնիլ» կը նշանակէ անցնիլ խորհրդանշանական դամբարանէ՝ ըստ գաղտնիմացութեան (օքքիւլթիզմ): «Յարուցեալն» այն էր որ կրած էր խորհրդանշական դամբարանին փորձը, — այս փորձերուն կամ ծէսերուն մասին գրելը երկար: Պղուտարքոս առաջին մահ կ'անուանէ թաղումը՝ երբ ինիսիէն կը մտնէ Դեմետրէի կալուածներուն մէջ, երկրին ընդերքը: Յունական դիցաբանութեան այս դէմքը, ծանօթ նաեւ Սերէս անունով, եթէ արդի լեզուին տուած է հացահատիկ բառը (սէրէալ), — որովհետեւ ցորենը եւս կը թաղուի հողին տակ, նոյն ձեւով, յարութիւն առնելու համար ետքը, — գաղտնիմացութեան նոյն գաղափարին վկայութիւնը կուտայ դարձեալ սէրէալ բառով, որ ատտիկեան բարբառին մէջ կը նշանակէ մեռել: Վկայութիւն մը եւս այն որ, յունարէնի մէջ, մուռիռ եւ ինիսիէ ֆրանսերէն բառերուն համապատասխանները խնամութիւն մը ունին իրարու հետ:

Գաղտնիմացութեան մէջ «մեռնիլը» արարողութիւն մըն էր, որ կ'ամբողջանար երեք օրուան մէջ, — յիշեցէք Յիսուսի մահուան, թաղման եւ յարութեան եռօրեայ պարագաները եւ Յովնանը:

Ովսէ, որու կը վերագրէի յարութեան գաղափարին պատրաստութիւնը Հին Կտակարանին մէջ, գաղտնիմացութեան այդ աւանդութիւններէն փշրանքներ է առած, երբ կը գրէ. «Ողջացուսցէ զմեզ յետ երկուց աւուրց եւ յաւուր երրորդի յարուսցէ զմեզ» (Ով. Զ. 2):

Հետաքրքրական է նաեւ այն պարագան թէ Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ մասնայատուկ տարազ մը չկայ յարութեան գաղափարին համար, այլ գործածուած են բազմաթիւ բայեր, — արթնցնել, բժշկել, ոտքի կեցնել, երեւցնել, եւայլն: Նոր Կտակարանին մէջ աւելի յաճախադէպ է եգեր արմատով յունարէն բայը, որ Եսքիլէսի մօտ գործածուած է «զարթուցանել ի քնոյ» իմաստով, Հոմերոսի մօտ՝ «զարթնուլ» եւ «յոտն կալ» (կրաւորական), Պղատոնի մօտ՝ «արթուն կալ»:

Այս նոյն բառը գործածուած է մասնաւորաբար Յիսուսի ողջնցուցածներուն պատմութեան մէջ, արտայայտելու համար աստուածային ուժի մը միջամտութիւնը:

Քրիստոսագիտութեան տուած արդի իմաստով՝ հայերէն յարութիւն բառին համապատասխան յատուկ տարազ գործածած է անաստասիս *բառը:*

Յունարէն այս բառը, արմատական իմաստով, կը նշանակէ «կանգուն կալ», — ոտքի կենալ՝ երբ նստած է. «Դու ծանեար զնստել իմ եւ զյառնել իմ» (Սաղ. ՃԼԸ. 2): Սոփոկլէս նոյն բառը գործածած է «ոտքի կանգնիլ՝ արթննալով քունէն» նշանակութեամբ: Գործածուած է դարձեալ «ոտքի կանգնիլ՝ հիւանդութենէ մը առողջանալով» նշանակութեամբ: «Ոտքի կանգնիլ՝ անկումէ մը ետք»: Բառը կը նշանակէ նաեւ «վեր կանգնել»: Նոյնպէս՝ «աւերել, քանդել, յաղթանակ մը տանելու ձեւով»:

Քրիստոնեայ մատենագիրները, զարգացնելով այս վերջին իմաստը, բառին տուին «յաղթանակ մը տանիլ մահուան վրայ» նշանակութիւնը, — ոտքի կանգնիլ՝ կոխոտելով մահը, «ընկլաւ մահ ի յաղթութիւն», այսինքն՝ մահը ընկղմեցաւ յաղթութեան մէջ՝ որ է Յիսուսի ոտքի կանգնիլը, ողջնալը, յարութիւնը:

Յարութեան այս գաղափարը, բոլորովին հեռանալով գաղտնիմացութենէն, ընդլայնեց իր սահմանները, ու մեռելներու վերակենդանացումը առաջացաւ ապօղոսեան խրթնիմաստ զանազանութիւն մը.— «Յարութիւն կենաց» եւ «յարութիւն դատաստանաց» (Յովհ. Ե. 29): Ըստ Պօղոսի՝ յարութեան «լաւագոյն» տեսակ մըն ալ կայ, — յարութենէն ետքը իր նախկին կինը առնել-չառնելու մասին է խօսքը (Եբր. ԺԱ. 35), զոր Սադուկեցիները հարց դրած էին Յիսուսի (Մատթ. ԻԲ. 28): Յարութենէն ետք կին չառնողները, երբ այլեւս հրեշտակներուն կը հաւասարին՝ որովհետեւ չեն մեռնիր այլեւս, կը կոչուին «որդիք յարութեան» (Ղուկ. Ի. 36): Դեռ կայ «առաջին յարութիւն» մը (Յայտ. Ի. 5), նաեւ «երկրորդ յարութիւն» մը: Թլփատութիւնը եւս, փոխաբերաբար, նմանցուած է յարութեան:

Ի՞նչպէս տեղի պիտի ունենայ յարութիւնը: Շատ վէճերու տեղի տուած է այս հարցը, — միսով եւ ոսկորով վերադա՞րձ մը թէ հոգեկան ստուերային վիճակ մը: Պօղոս կը հաւատայ միսով եւ ոսկորով վերադարձին:

Այսքան ծանօթութիւն՝ Զատկի առթիւ, տօն յարութեան:

Ի՞նչ դաս կարելի է հանել այս ծանօթութիւններէն: Այլ խօսքով՝ ի՞նչ կը խօսի մեզի Զատիկը: Պարզ՝ ո՞րն է մեր Զատիկը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Քննադատութիւնը երբեք չի սպաններ ապրելու սահմանուած մէկը, ինչպէս գովասանքը երբեք չապրեցներ մեռնելու սահմանուածը:

ՇԱԹՕԲՐԻԱՆ

ԶԻՒԱՆ ՏԷՐ-ԹԱԴԵՎՈՍԵԱՆ

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք Արամ Խաչատուրեանի այս կարճ յօդուածը. հրատարակուած է «Կոմսոմոլսկայա Պրավդա» թերթին մէջ: Հայ մեծ երաժշտը, Լենինի մրցանակով պսակաւոր, Փե[illegible]բիզի մէջ եւս խօսեցաւ այն երիտասարդին մասին, որ Տէր-Թադեւոսեանն է, մեծ խոստումներով լի:

Մեր երիտասարդութեան մասին միշտ մտածում եմ մի ինչ որ հպարտութեամբ, եւ մեծ հաւատով: Հաւատ դէպի տաղանդը, բնոյթը եւ ստեղծագործական համարձակութիւնը: Եւ եթէ հիմա դիմելու լինենք աւագ սերնդի մարդկանց, ամէն մէկը կը գտնի պատմելու մի բան, ըստ արուեստի ճիւղի, իրենց երիտասարդ բարեկամների, աշակերտների, սաների, եղբայրակիցների մասին:

Ես կը կամենայի, որ երիտասարդները ճանաչէին Զիւան Տէր-Թադեւոսեանին: Ես կ'ուզենայի, որ նա եւս լաւ հասկանար, թէ ինչքան շատ են սպասում նրանից եւ ինչքան մեծ է նրա պատասխանատուութիւնը ժողովրդի առաջ:

Զիւանը շատ տաղանդաւոր երաժշտագէտ է, նպատակասլաց եւ անշահախնդիր կերպով երաժշտութիւնը սիրող: Թէպէտ եւ Տէր-Թադեւոսեանը չէ աւարտած դեռ Երեւանի Կոմիտասի անուան կոնսերվատորիան, որտեղ նա ուսանում է յօրինելու դասարանում, Միրզոյեանի ղեկավարութեամբ, սակայն տեխնիկական տեսակէտից նա արդարեւ շատ հասուն է:

Զիւանին երջանիկ կենսագրութեան տէր մարդ է: Նա միանգամից սկսեց աշխատել լուրջ ձեւի բնագաւառում (կվարտետ, սիմֆոնիա) եւ միանգամից իր վրայ ուշադրութիւն գրաւեց: Պատահում է, որ մի ուրիշ կոմպոզիտոր գրում է մի քանի մեծ ըստ ծաւալի աշխատութիւններ, բայց այդ բոլորը աշակերտական են, կարողութեան պարզ փորձեր են կամ ինչպէս ասում են երաժշտագէտները՝ «ոչինչ» աշխատութիւններ են:

Տէր-Թադեւոսեանը չունի «ոչինչ» աշխատութիւններ: Նուագախմբի համար «լիրիկական» պոէմայից, լարաւոր կվարտետից, արեւելեան թեմաների վրայ սիւիտայից յետոյ, նա գրեց սիմֆոնիա: Եւ սա իսկական «Առաջին սիմֆոնիա» — մի չափազանց հետաքրքրական աշխատութիւն թէ՛ ըստ գաղափարի եւ թէ ըստ վարպետութեան: Սիմֆոնիայի քննարկումը Խորհ. Միութեան Կոմպոզիտորների Միութեան մօտերս կայացած երրորդ համագումարում, որ նուիրուած էր երիտասարդների ստեղծագործութեան, դարձաւ մի հիանալի դիպուած, իսկ նրա հեղինակը ձեռք բերաւ խստապահանջ ունկնդիրների ջերմ համակրանքը:

Խորհրդային, մասնաւորապէս հայկական սիմֆոնիզմի բնագաւառում, Տէր-Թադեւոսեանին յաջողուեց արդէն ասել յատուկ, ուրոյն, թարմ, երիտասարդ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԱՒԱՆԴԱՎԷՊ ՄԸ
ՍՈՒՐԲ ԵՂԻԳԻՈՍԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գտաւ վարպետը իր հնոցին առջեւ.

— Աստուած օգնական, վարպետ, ըսաւ Յիսուս խանութէն ներս մտնելով:

— Ամէն, պատասխանեց Եղիգիոս, առանց նայելու նորեկին:

— Վարպե՛տ, շարունակեց Յիսուս, ըրի Ֆրանսայի շրջանը եւ ամենուրեք լսեցի քու գիտութեանդ գովքը եւ համոզում գոյացուցի թէ միայն քու քովդ կրնամ նոր բան մը սորվիլ:

— Հա՛, հա՛, պատասխանեց Եղիգիոս, աչք մը նետելով այցելուին վրայ եւ շարունակելով ծեծել իր երկաթը:

— Զիս իբրեւ ընկեր կ'ընդունի՞ս, հարցուց Յիսուս համեստօրէն: Կուգամ իմ ծառայութիւնս առաջարկել քեզի:

— Եւ ի՞նչ գիտես, հարցուց Եղիգիոս, ձեռքէն ձգելով երկաթի կտորը որուն տուած էր մուրճի վերջին հարուածը:

— Բայց... շարունակեց Քրիստոս, գիտեմ երկաթը ծեծել եւ պայտել ձիերը այնպէս, ինչպէս ոչ ոք պիտի կրնար աշխարհի երեսին:

— Առանց բացատրութեա՞ն, հարցուց Եղիգիոս արհամարհանքով մը:

— Առանց բացատրութեան, պատասխանեց Քրիստոս հանդարտօրէն:

Եղիգիոս սկսաւ ծիծաղիլ:

— Ի՞նչ է կարծիքդ այս երկաթին համար, վերսկսաւ Եղիգիոս, ցոյց տալով Յիսուսի իր վերջին ձեռակերտը:

— Զեմ ըսեր թէ գէշ է շինուած, բայց կը խորհիմ թէ կարելի է աւելի լաւը շինել:

Եղիգիոս իր շրթունքները խածաւ:

— Եւ քանի՞ հնոցով կրնաս շինել նոյնը:

— Մէկ հնոցով, պատասխանեց Յիսուս:

Եղիգիոս վերստին սկսաւ ծիծաղիլ: Իրեն համար երեք եւ ուրիշներուն համար հինգէն վեց հնոց հարկաւոր էր նոյն երկաթը պատրաստելու համար: Խորհեցաւ թէ այցելուն խենթ էր:

— Եւ կրնա՞ս ինծի ցոյց տալ թէ ինչպէ՞ս կ'ընես:

— Ուրախութեամբ, վարպետ, պատասխանեց Յիսուս եւ աքցան մը առնելով բռնեց երկաթի կտոր մը եւ զայն մխրճեց հնոցին մէջ:

Եւ յետոյ, նշան ըրաւ Եղիգիոսի մանչուն՝ Օգիւլիի, որ քաշէր փքոցին չուանը:

Սեւ ածուխին տակ խեղդուած կրակը սկսաւ կապոյտ ժայթքել, միլիոնաւոր կայծեր թռան, շուտով շիկացած կրակը շրջապատեց իրեն հրամցուած կերակուրը: Երբեմն, ճարտար արհեստաւորը կը վերարծարծէր կրակը, որ ժամանակաւորապէս սեւնալէ ետք, յանկարծ կը ստանար նոր ուժ եւ փայլ:

Յիսուս հնոցէն քաշեց իր երկաթը, որ հիմա բոլորովին ճերմկցած էր ու հալած, զետեղեց զայն սալին վրայ եւ իր մուրճով սկսաւ շնորհալի ձեւ մը տալ անոր:

Մուրճի քանի մը հարուածները այնպիսի գեղեցիկ պայտ մը երեւան բերին, որուն քով Եղիգիոսի պատրաստածները կը նմանէին երախայական խաղալիկներու: Գործողութիւնը այնքան արագ էր եղած, որ վարպետը կրցած էր միայն կրակը տեսնել:

— Ահաւասի՛կ, ըսաւ Յիսուս:

Եղիգիոս առաւ պայտը, զննեց զայն պակասութիւն մը գտնելու դիտումով:

Եւ սակայն, հակառակ իր չարամտութեան, չկրցաւ որեւէ դիտողութիւն ընել:

— Այո՛, այո՛, ըսաւ պայտը ձեռքին մէջ դարձնելով, այո՛, գէշ չէ.. հասարակ գործաւորի մը համար գէշ չէ: Բայց, շարունակեց ան, ուզելով Յիսուսի մէկ պակասութիւնը հաստատել, բաւական չէ պայտ մը պատրաստել գիտնալը, պէտք է զայն կենդանիին ոտքին զետեղել ալ գիտնալ: Ըսէր կարծեմ թէ պայտել ալ գիտէիր:

— Այո՛, վարպետ, պատասխանեց Յիսուս հանդարտօրէն:

— Պատրաստեցէք ձին, պոռաց Եղիգիոս իր ծառաներուն:

— Ո՛հ, հարկ չկայ, միջամտեց Յիսուս: Ես ինծի յատուկ ձեւ մը ունիմ որ ժամանակի եւ աշխատանքի մեծ խնայողութիւն մը կ'ապահովէ:

— Եւ ո՞րն է քու ձեւդ, հարցուց Եղիգիոս զարմացած:

— Հիմա կը տեսնէք, պատասխանեց Յիսուս:

Այս ըսելով, Յիսուս գրպանէն դանակ մը հանելով ուղղուեցաւ դէպի ձիերէն մին եւ վերցնելով անոր ետեւի ձախ ոտքը, կտրեց զայն առաջին յօդէն եւ անջատուած ոտքին զամեց պայտը արտակարգ դիւրութեամբ մը: Ապա պայտուած ոտքը տարաւ ու փակցուց նոյն այն տեղը ուրկէ անջատուած էր: Այս գործողութիւնը շարունակուեցաւ կենդանիին չորս ոտքերուն վրայ ալ, առանց որ ձին [illegible] ցաւի արտայայտութիւն մը ունենար:

Գալով Եղիգիոսի, անիկա ապշահար դիտէր այս գործողութիւնը:

— Ահաւասի՛կ, վարպետ, ըսաւ Յիսուս, երբ վերջին ոտքը փակցուցած էր անջատուած մասին:

— Կը տեսնեմ, կը տեսնեմ, մրմնջեց Եղիգիոս, աշխատելով պարտակել իր հետզհետէ աճող զարմանքը:

— Զէ՞ք գիտեր այս ձեւը, հարցուց Յիսուս անտարբեր:

ՏԻՒՄԱ ՀԱՅՐ

(Շար. – 2)

ՔՐՈՅՑ ԿԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Ֆերիգիւղի (Պոլիս) միջնակարգ վարժարանը ունի պատի թերթ մը, փեթակ, որ կը խմբագրէ վարժարանին Ը. դասարանին աշակերտութիւնը: «Փեթակ»էն կ'առնենք հետեւեալ գրութիւնը, գրուած է նոյն վարժարանին Ը. դասարանին աշակերտուհիներէն մին: Կը հրատարակենք, որպէսզի վարակիչ դառնայ փորձը:

— Փիսի, փիսի, փիսի: Ներողութիւն, ձեր քանի մը վայրկեանները կրնա՞ք ինծի յատկացնել:

Այս ըսելով փողոցի բոլոր կատուները գիս շրջապատեցին:

— Եթէ ընդունիք, կը փափաքիմ ձեզի հետ տեսակցութիւն մը ունենալ:

— Ընդունելու, սիրով, ըսին բոլորը միասին:

— Ուրեմն սկսինք: Միայն ձեզմէ կը խնդրեմ որ փոխանակ միաբերան խօսելու, մէկիկ մէկիկ ներկայանաք: Դուն, ճերմակ կատու, հոս եկուր տեսնեմ: Օ՜, ինչ աղուոր են աչքերդ: Մէկը կապոյտ է, իսկ միւսը սեւ: Ինծի քիչ մը ձեր մասին խօսէ:

— Այս լաւ եղաւ: Գոնէ այս պատճառաւ ձեր, մարդոց, մեզի հասցուցած վնասներն ալ կ'ըսեմ: Նայեցէք, իմ ծննդավայրս Անգարա է, սակայն չար բախտը գիս մինչեւ հոս բերաւ: Մարդոց կողմէ առաջին հարուածը այս եղաւ: Եւ թէ ինչ ձեւով, գիտէ՞ք, կողովի մը մէջ գրուած: Ձեր ըրածները որքան ալ պատմեմ չեն հատնիր: Նախ՝ Անգարայի մէջ անունս Մինէ էր, հոս՝ Միչքա եղաւ, սակայն երկու անգամուն ալ ինծի խորհուրդ չհարցուեցաւ: Ցետոյ նոր տէրս եւ տիրուհիս այնքա՜ն կը նեղեն գիս որ, իրրեւ թէ կը սիրեն գիս, իրենց գիրկը կ'առնեն ու կը սեղմեն, կը սեղմեն մինչեւ որ ճանկեմ եւ փախչիմ: Չեն արտօներ որ փողոց ելլեմ: Քիչ առաջ, դուռը բաց մոռցեր էին, ես ալ դուրս փախայ: Տեսէք անցեալ օր...:

- Կը բաւէ, կը բաւէ, ժամանակ չունիմ նայէ, ընկերներդ ո՜րքան անհամբեր են խօսելու:

— Ներողութիւն, մեր ընկերուհին չատ խոնարհ է, այդ պատճառաւ ձեզի չըսաւ թէ զինքը մեր թաղին թաղուհին ընտրած ենք:

— Ա՜հ, հիմա ատիկա ըսելու պէտք չկար, գիս կ'ամչցնէք, ըսաւ առաջին կատուն:

— Ինչ որ է: Մի նեղուիր: Դո՛ւն խօսէ նայինք, սեւուլիկ:

— Անունս Արապ է: Տէրս հազիւ օրուան հացը չահող արհեստաւոր մըն է, այդ պատճառաւ այսպէս նիհարցայ: Օրը անգամ մը կը ճաշեմ, չեմ հասկնար թէ, քանի որ գիս պիտի չկարենար կերակրել, ինչո՞ւ քովը առաւ:

— Խեղճ Արապ, որքան ալ մեղք ես: Դուն եկուր տեսնեմ, տէրդ մեր քովի տունը կը բնակի կարծեմ, չէ՞:

— Այո:

— Քու անուշիկ ձագուկներդ ո՞ւր են: Որքան ատենէ ի վեր զանոնք չես տեսած:

— Ա՜հ, ինչո՞ւ միտքս ձգեցիք խեղճերը: Քանի մը օր սիրեցին զանոնք, անկէ վերջն ալ առին տարին: Արդեօք ո՞ւր են: Չեմ գիտեր: Չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ մեզ կ'առնեն, քանի որ մեր ձագերը մեզմէ պիտի զատեն: Արդեօք իրենք գոհ պիտի մնայի՞ն՝ եթէ մէկը իրենց այնքան սիրած ու չփացուցած զաւակները իրենցմէ զատէր: Բոլորս ալ խեղճ ենք ձեր ձեռքը ինկած ըլլալնուս համար: Դուք եթէ գիս տարի մը առաջ տեսած ըլլայիք, հիմա չէիք ճանչնար: Այնքան գեղեցիկ էի որ երեք անգամ գիս գողցան:

Այս միջոցին ծեր կատու մը մլաւելով մեզի մօտեցաւ:

— Ա՛խ, այս ի՞նչ է մեր քաշածը: Կ'երեւի գիս այս ձեւով պիտի մեռցնեն: Առտուընէ մինչեւ իրիկուն տղոց կողմէ պիտի քարկոծուիմ, պիտի ծեծուիմ եւ իմ ճիչերովս անոնց հաճոյք պիտի պատճառեմ: Մէկը ոտքերս կը կապէ, միւսը ճանկերս կը կտրէ: Դեռ ինչե՛ր, ինչե՛ր: Խօսելու անգամ կարողութիւն չունիմ. Եւ գիս այսպէս կը չարչարեն ու կը չարչարեն: Մարդ երբ ըսեն՝ ո՛ւր փախչիլս չեմ գիտնար: Մանաւանդ տղոցմէ չատ կը վախնամ: Բայց ո՛ւր որ ալ երթամ, գիս կը գտնեն: Բոլորն ալ չար են:

— Լաւ, կը տեսնեմ որ մարդոց մասին ունեցած ձեր գաղափարը ժխտական է: Ատոնցմէ մէկ մասը ես ալ կ'ընդունիմ: Անշուշտ, մարդիկ ձեր չատ սիրուն ձագուկները իրենց տուներուն մէջ պահել կ'ուզեն: Բայց այդ պարագային իրենք կը պարտաւորուին տունէն դուրս ելլել: Ցետոյ, արդեօք դուք կը կարծէք որ գէշութեա՞ն համար է որ ձեզ ձեր ծննդավայրէն ուրիշ տեղեր կը փոխադրեն: Ոչ, պարզապէս ձեզ չատ սիրելնուն համար է: Կը խորհիմ թէ քիչ մը մտածելէ վերջ՝ ըսածներուս իրաւունք պիտի տաք: Ուրեմն մնաք բարեաւ:

— Երթաք բարեաւ, երթաք բարեաւ:

Երբ ես դռնէն ներս կը մտնէի, անոնք ըսածներուս ճշդութեանը մասին կը վիճաբանէին:

ԱՆԻ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

մի բան: Նրա երաժշտությունը վառ ազգային է, բայց ոչ երբեք ազգային սահմանափակ. Նա հասկանալի եւ մոտիկ է դառնում բոլոր ազգությունների մարդկանց.

Մենք, աւագ սերնդի կոմպոզիտորներս, սպասում ենք շատ բան Ջիւան Տէր-Թադէվոսեանից: Ես ուզում եմ հաւատացած լինել, որ նա կը գրի դեռ շատ հրաշալի աշխատութիւններ մեր արդի կենցաղի մասին: Նա կարող է եւ պէտք է տաղանդաւոր եւ ճշդօրէն մարմնացնէ իր ստեղծագործութեան մէջ դարաշրջանի վեհութիւնը եւ դարաշրջանի հերոսների մարդկանց մեծութիւնը:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս օրերուս Փարիզի գեղարուեստական կեանքը ճոխացած է յատկանշական ցուցահանդէսով մը, Փըթի Փալէի մէջ, ուր ներկայացուած են հնդկական արուեստին գանձերը:

Ցուցահանդէսին նախաձեռնութիւնը ստանձնած են ֆրանսական եւ հնդկական կառավարութիւնները, մասնակցութեամբ երկու երկիրներու Մշակոյթի գործերու նախարարութեանց:

Պ. Լուի Ռընու, ծանօթ հնդկագէտ, հրատարակած է ցուցակ-գրքոյկ մը, ուր կը պարզէ թէ «Վեդայական մշակոյթի ծանրութեան կեդրոնը (որ սկիզբ առած է 1500–1800ին՝ նախ քան մեր թուականը) կը գտնուէր հիւսիս-արեւմտեան Հնդկաստանի մէջ եւ որ ապա տեղափոխուեցաւ դէպի արեւելեան եւ հարաւային Հնդկաստան»:

Առաջին կայուն կայսրութեան, այսինքն Մորեաններու շրջանին (Ք. Ա. չորրորդ դարուն վերջերը) կը յաջորդէ Մեծն Աղեքսանդրի արշաւանքը դէպի հիւսիս-արեւմտեան Հնդկաստան:

ԺԲ.–ԺԵ դարերու միջեւ տեղի կ'ունենան բազմաթիւ յեղաշրջումներ, մասնաւորապէս Իսլամութեան ներխուժումը, եւ աւելի ետք, 1761ին, անգլիական տիրապետութեան հաստատումը որ կը շարունակէ մինչեւ 1947 թուականը, երբ կը հռչակուի Հնդկաստանի անկախութիւնը երկու պետութեանց ձեւին տակ, — Հնդկական Հանրապետութիւնը եւ Փաքիստան:

Դարերու ընթացքին «հնդկականութիւնը» կը ներմուծէ Պուտտայականութիւնը եւ կ'իյնայ անոր ազդեցութեան ներքեւ: Ինչ ալ եղած ըլլան սակայն կրօնական ազդեցութեանց յառաջացուցած ձախորդութիւնները, մէկ բան բացայայտ է թէ «հնդկական արուեստը չատ աւելի լեցուն է կեանքով, աւելի աշխոյժ է ու տպաւորիչ, քան որեւէ արեւելեան արուեստ»:

Այդ արուեստը իր մէջ պարունակած կերպարուեստի հոյակապ ոճովը ներկայ օրերուն համար կը ներկայացնէ մշակոյթի առաջնակարգ հարստութիւն մը:

Ցուցահանդէսին զարդը կը կազմէ Պըրահման չաստուածուհիին՝ Սարասվաթիի մէկ անդրին, պազալթէ չինուած: Հնդկական գիտութեան, արուեստի եւ պերճախօսութեան չաստուածուհիին փառքին ձօնուած այս անդրին բազմահազար այցելուներու ամէնօրեայ հիացումին կ'արժանանայ:

Ֆրանսայի Մշակոյթի նախարարը Պ. Անտրէ Մալրօ, խօսելով այս ցուցահանդէսի մասին, ի մէջ, այլոց յայտարարած է.

«... Պէտք է խուսափիլ այս հնդկական արձաններուն մէջ փնտռելէ մեզի՝ ապրողներուս հաճելի թուող գաղափարական արտայայտութիւններ: Անոնք բոլորն ալ կը պատկանին աստուածային եւ խորապէս հրաշապատում արուեստի մը»:

ՈՒՐԻՇ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Քսանեւմէկ զանազան երկիրներ ներկայացնող 200 արուեստագիտուհիներ, Եւրոպայէն, Ամերիկաներէն եւ Ափրիկէէն, կազմակերպած են ցուցահանդէս մը Միւզէ տ'Առ Մոտէռնի մէջ, որ պիտի տեւէ մինչեւ 3 Մայիս:

Այս ցուցահանդէսին մէջ պիտի ներկայացուին արձանիկներ, պուպրիկներ, իւղաներկ եւ ջրաներկ նկարներ, եւայլն: Աչքի զարնող գործերէն կը յիշատակենք գերմանուհի Ինկա Հելմի մէկ փոքրիկ արձանիկը, ոչ աւելի քան յիսուն սանթիմեթր բարձրութեամբ, որուն վրայ սակայն անմիջապէս կը նշմարուի վճիտ եւ նուրբ արուեստ մը: Պրոնզէ այս արձանիկը կը ներկայացնէ սրնգահար պարմանի մը, ինչպէս նաեւ Ֆինլանտուհի եւ Իտալուհի Էյլա Հելթունէն եւ Լեյա Քասէլի, առաջինը իր հրաշալի պուպրիկներով եւ երկրորդը իր իւղաներկ նկարներով:

Մասնակցող միւս արուեստագիտուհիները նոյնպէս ցուցադրած են յաջող գործեր:

Այս ցուցահանդէսը եւս մեծ հետաքրքրութիւն յառաջացուցած է ֆրանսական գեղարուեստական շրջանակներու մէջ:

ՄԻԿՈՅԵԱՆ՝ ԸՍՏ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ

Պրազիլացի գրող Նիլտոն Ռինոն տեսակցութիւն մը ունեցած է Գերմանիոյ վարչապետին՝ Քոնրատ Ատընաուըրի հետ: Պատասխանելով խորհրդային պետական դէմքերուն մասին հարցումի մը, վարչապետը յայտարարած է.— «Պէտք է խոստովանիմ թէ մինչեւ այսօր ինծի ծանօթ խորհրդային ղեկավարներուն մէջ իմ վրաս լաւագոյն տպաւորութիւնը գործած է խորհ. Միութեան առաջին փոխ-վարչապետը՝ Անաստաս Միկոյեան: Մեծ դիւանագէտ մը, ինչպէս նաեւ մեծ տնտեսագէտ մը, որուն հետ մարդ կրնայ նստիլ եւ կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալ: Շատ սրամիտ է, եւ յաճախ կատակախօս: Եթէ այսօր ունինք տնտեսական բարւոք կապեր՝ Ռուսաստանի հետ, զանոնք կը պարտինք Անաստաս Միկոյեանի: Բայց անոր հետ մարդ պէտք է ըլլայ ուշադիր, քանի որ մեծ քաղաքագէտ մըն է միանգամայն»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏՐԵՐ–ԳՈՐԹԻՒՆՆԵՐ, գրեց Եղիա Գասպարեան, յառաջաբան՝ Համաստեղ: Տպարան Ցուսաբեր, Գահիրէ, 1959: Գին 75 ե. դ., արտասահման 3 տոլար: Դիմել «Ցուսաբեր»ի:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (178)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Ու Սոֆի, իր գոհին ճիտն ի վար կախուած, սկսաւ հեկեկանօք լալ, իր նուրբ թարթիչներուն մէջ ջղաձգօրէն սեղմելով մարմինը այդ աղուն, զոր կորուստի վիհէն ինքը քաշած դուրս հանած էր կատարապէս, եւ որ կարծես կը վախնար հիմա որ նորէն կը գահավիժի առանց ուղեկի, նորապարթ կիրքերու բիրտ ու ապերասան մղումի մը տակ: Կուլար, առանց մտիկ ընելու սփոփարար խօսքերը խեղճ երիտասարդին, որ իր չուրջը ըստեղծուած այդ դժնդակ երկսայրի դրութեան մէջ ցնցումներ կը զգար իր զանկէն տակ. ջանալով գտնել այն պատճառները որոնք թոյլ չէին տար, առ այժմ, որ մանկամարդ աղջիկը իրեն հետեւէր, իրեն ընկերանար հեռուները, այդ խղճուկ ու չարաչուք յարկէն չա՛տ հեռու:

— Երթա՛նք, Սոֆի՛, երթանք, կը մրմնջէր նորէն անոր ականջին...

Ու աղջիկը, իր հեկեկանքներուն մէջէն, կը յամառէր...

— Չէ՛, չէ՛, Համբիկ, չերթանք, չերթանք...

Տղան բառ մը ունեցաւ շրթներուն վրայ, երկչոտ, նուաղկոտ.

— Հապա եթէ վռնտուի՛նք...

Սոֆի իսկոյն ետ քաշուեցաւ, ու տիրական, ու ամբարհաւաճ, ու սպառնալից.

— Վը՛ռը՛նտուինք, ըսաւ գլուխը օրօրելով, ակռաները սեղմած, աչքերը մոլեգնոտ... վռնտուի՛նք կրկնեց երկրորդ անգամ հեգնականօրէն... ո՛չ, ապահով ապահով եղիր, Համբիկ, չենք վռնտուիր:

Երիտասարդը, պատուհանին մօտենալով, իր պղտոր նայուածքները կը յածէր հիմա ընդարձակ համայնապատկերին վրայ որ կը տարածուէր բազմատարր ու բազմազանակ, լեռներն ու հովիտները, գետը, կանանչը, մթնոլորտը՝ մեծանչոյլ արեւի մը տակ չողչողուն, բոլորը մշտային անօսր մարմաչով մը պարուրուած, երջանկութեան ու խաղաղութեան կապոյտ երանգներով անգուրուած: Ո՛վ չքնաղ ու անապական բնութիւն, որուն որդեգրուած էր երբեմն ինքը՝ սիրոյ ու թշուառութեան զոհ, որուն աննենգ գոգին մէջ ու բուրումնաւոր չունչին տակ, իր հոգիին ցաւերը կ'աններեւութանային. ընքած էր ինք զայն նորէն, սիրոյ քաղցր ու դիւթիչ նենգութենէն կարթուած, հին երանաւէտ անրջանքներու հզօր վերադարձումէ մը մագնիսուած: Զիղջին մոլմոքիչ խայթը սլաքի մը պէս հիմա կը մխրճուէր իր մէջ. ու անսանձ խոյանք մը կը ծառանար, կը հոլաթեւէր իր մէջ՝ նորէն անոր դառնալու, անոր փարելու, անով հեշտանալու, անով նոյնանալու: Ու, կամաւորօրէն կորսուած երջանկութեան այդ վերյիշումէն, Համբիկ զգաց որ կոպերը կը թրջէին, զիղջի արցունքները դուրս կը ցայտէին լռիկ մնջիկ խաղաղօրէն...:

Ու յանկարծական մտամոլորումի մը մէջ, ներքնահայեցողութեան զառանցոտ տագնապի մը մէջ, տղան տեսաւ զան: միւսը, յափշտակիչը, որ կուգար հեռուներէն, վիթխարի արշաւանքով մը, հետզհետէ մեծնալով, խոշորնալով, ահագնանալով, չուրջը, ամէն բան կը դղրդար, մթութիւն մը կը սեւնար, կը թանձրանար այդ քստմնելի մերձեցումէն. չարութեան ու աւերումի ոգին էր, որ կը հասնէր թեւատարած, — ամիրային թոռը: Համբիկ, այս տեսիլքէն խրտչած, բոլոր մարմնովը սկսաւ դողալ, աչքերու սարսափի ու կատաղութեան ակնապիշ սեւեռումով մը մէկ կէտի մը վրայ, ուսկից վտանգը սաւառնաթեւ կը հասնէր:

— Համբի՛կ, ի՞նչ ունիս, հարցուց Սոֆի դէպի պատուհան խոյանալով, եւ տղուն փարելով նորէն:

— Ոչինչ, ըսաւ Համբիկ, իսկոյն հանդարտելով եւ ճակտէն վազած քրտինքի կաթիլները սրբելով:

Ցետոյ նստան նորէն անանկ իրարու քով, իւրաքանչիւրը իր տխուր խոհերովը առլցուն, զգուշանալով զանոնք իրարու հաղորդելէ:

— Տօքթորը գիս կը ճանչնա՞յ, եւ եղելութիւնը գիտէ՞, հարցուց Համբիկ բաւական լուռ մնալէն ետքը:

— Տօքթորը բան մը չի գիտեր, որովհետեւ իրեն բան մը չեմ ըսած մեր մէջ անցած դարձածի մասին, պատասխանեց Սոֆի. իսկ թէ քեզի կը ճանչնա՞յ կամ ոչ, ատիկա չեմ գիտեր. միայն առաջուընէն հետ բաղդատմամբ մեծապէս փոխուած ես, ուրեմն հաւանական չէ որ միտքը բերէ քու դէմքդ... մի՛ վախնար, Համբիկ, ապահովցուց նորէն Սոֆի, մեր հոս մնալովը ոեւէ վտանգ չկայ մեզի համար... ետքն ալ, եթէ ուզենք, չե՞նք կարող իսկոյն հեռանալ ասկէ. ո՞վ կրնայ արգիլել մեզ...

Այդ վայրկեանէն, տիկին Մարկոսեան, որ տեսակ մը թմրութեան մէջ կը մրափէր օրուան մեծագոյն մասը իր թաւիշէ լայն թիկնաթոռին մէջ թաղուած, կենդանի ու աշխոյժ գործունէութեան մը անձնատուր եղաւ յանկարծ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հերմինէ Մերամէքթճեան և զաւակները՝ Գօղոս, Ալեքս եւ Մարի-Քրիսթին, ինչպէս նաեւ Էթեէմէզեան, Ալեքսանեան, Ակոբովիչ եւ Սելվելի ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԼՈՒԻ ՄԵՐԱՄԷԹՃԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 14ին, 52 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ (Ապրիլ 16) առաւօտ Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Փանթէնի գերեզմանատունը:

ԱՊՐԻԼ 11

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

Ապրիլեան Սերունդը, այս տարի, ձեռնարկած է արժանավայել ձեւով կատարելու ազգային սուգի հանդիսութիւնը

Կը նախագահէ

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսի

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄՐԱՊԵԱՆ

(Միլանէն հրաւիրուած)

Տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 24ին, կիրակի, «Փըթի ժուռնալ»ի սրահը՝ Ռիւ Քատէ: Յայտագրին մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն-Շամոնի Հ.Յ.Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական համայնքի պետերուն:

Ապրիլ 24ին, կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 3,30ին, Սալ «Ժան տ'Արք»ի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Մ. ՄԻՐՋԷ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

24 Ապրիլ, Նոր Կիւրակէ. Հանդիսաւոր պատարագ, ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց: Կատարի հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց յիշատակ մեռելոց: Կը նախագահէ Գերշ. Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան եւ կը քարոզէ:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

Կիրակի, Կրկնազատիկ. Ազգ. Սգատօն, համաշխարհային առաջին պատերազմին՝ 1914–1918, առաւօտ. ակիզբն ժամերգ. ժամը 8ին: Պատարագ 10ին: Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ 11ին:

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, 24 Ապրիլ. Նահատակաց յիշատակին համար հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Նոր Կիրակի, Կրկնազատիկ: Յիշատակ մէկ միլիոն նահատակաց: Սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 8ին: Պատարագ Եկմալեան 10ին: Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ ժամը 11,45ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

24 Ապրիլ, Նոր Կիրակի. Ազգային Մեծ Սգատօն:

Յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց, յընթացս համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց: Առաւօտ ժամերգ., պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8–11,30:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝

Տիկ. Թագուհի Բէշար 50 Ն. Ֆ., Պ. Ապուլեան Վէնսան 30 Ն. Ֆ., Պ. Պախթիարեան (Լիոնէն) փոխան ծաղկեփունջի Պ. Ա. Հայրութլեանի եւ Օր. Սոնա Փանոսեանի ամուսնութեան առթիւ 100, Պ. Ստեփան Հաչէրեան 10, Տիկ. Ռոստոմի-Սիւէրօ 3, Ոմն (Օր. Հ. Թորոսեանի ձեռամբ) 2000, Պ. Նուպար Արթինեան 5, Ոմն, երկու ծերանոցներուն 50, Պ. Գէորգ Պագըրճեան, ծերանոցներուն, երկու զատուկի փոխարժէք 200, Պ. Եդուարդ Պապեան 10 Ն. Ֆ., Տոքթ Ա. Անդրէասեան եւ Պ. Թուխտարեան 10ական եւ Պ. Ապրօ Խանճեան 20 Ն. Ֆ. Անտիյիի ծերանոցին: Տիկ. Տէր-Եղիայեան (Պել-ֆորէն), Տիկին Վարդանոյշ Նազարեանի մահուան քառասունքին առթիւ 40 Ն. Ֆ., Պ. Տէր-Յովհաննէսեան, իր ապաքինման առթիւ 20 Ն. Ֆ.: Տիկ. Սոֆի Ակոբովիչ 20 եւ Պ. Պ. Ե. եւ Օ. Փափազեան եղբայրներ, Պ. Անանիկ Անանեան 30ական Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Անանիկ Փափազեանի մահուան առթիւ: Պ. Լեւոն Տօնիկեան իր վաղեմի բարեկամին՝ տարաբախտ Սահակ Տէր-Թովմասեանի մահուան առթիւ 50 Ն. Ֆ.:

Տիկ. Զօրաբաբէլեան կը նուիրէ ուշ-խար մը եւ հինգ քիլօ բրինձ Մոնմորանսիի ծերանոցին:

—ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ռուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. Ժողովը Ապրիլ 24ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցը:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Իսիի Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ կողմէ

Կիրակի, 24 Ապրիլ, ժամը 15ին, Իսիի Քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

Կը ներկայացուի Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻՒԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

(ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 5 արար, 4 պատկեր)

Առնուվիլի «Կառավարենց» խումբին կողմէ

Գեղարուեստական բաժին

Մասնակցութեամբ Գ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ եւ Օր. Շ. ՊԷՆԿԵԱՆԻ (երգ)

Մուտք 3 եւ 5 Ն. Ֆ.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ԱՊՐԻԼ 1960

MERCREDI 20 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8778 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4579

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՔԱՆԱՏԱ ՀԱՍԱՒ

ՋԵՐՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՕԹԱՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Հանրապետութեան Նախագահին՝ «Պօյինկ 707»ը հասաւ Օթաուա, Քանատայի մայրաքաղաքը, երկուշաբթի իրիկուն։

Թնդանօթի 21 հարուածներ ողջունած են Նախագահը եւ Տիկին տը Կոլը որմէ ետք Քանատայի ընդհանուր կառավարիչը՝ զօրավար Վանիէ, ինչպէս նաեւ վարչապետը՝ Տիֆենպէքըր բարի գալուստի խօսքեր արտասանած են։ Վարչապետը յայտնած է թէ մեծ հաճոյք է իրեն համար տը Կոլը ողջունելու եւ յիշած է Ֆրանսայի եւ Քանատայի կապերը 16րդ դարէն ի վեր։ Զօր. Վանիէ յանուն Անգլիոյ Թագուհիին ողջունելէ ետք հիւրերը, պատմած է այն յիշատակները, զոր միասին ունեցած են՝ ինք եւ տը Կոլ 1944ին։ Տը Կոլ այս առթիւ իր խօսելիք քսան ճառերուն առաջինը արտասած է։

Զօրավար տը Կոլի ներկայացուած են պետական ականաւոր անձնաւորութիւններ, որմէ ետք Նախագահը եւ իր Տիկինը հաստատուած են կառավարական պալատի իրենց յարկաբաժիններուն մէջ։

Երեկոյեան ժամը 8ին պաշտօնական ճաշին ներկայ եղած են շուրջ հարիւր հիւրեր։ Ճաշի ընթացքին բաժակաճառեր արտասանուած են՝ ընդհ. կառավարիչին, վարչապետին եւ հիւրին կողմէ։ Ճաշէն ետք, ընդունելութեան ներկայ եղած են 500 հրաւիրեալներ։

Երեքշաբթի առաւօտ, ժամը 9,45ին, Քանատայի վարչապետը տեսակցած է զօրավար տը Կոլի հետ։ Իրենց կարգին երկու երկիրներու արտաքին նախարարները՝ Քուվ տը Միւրվիլ եւ Հ. Կրին կարծիքներու փոխանակութիւն ունեցած են։

Կառավարչատան մէջ տը Կոլ ներկայացուած է գահլիճի անդամներուն, որմէ ետք հրաւիրուած է Խորհրդարանը այցելելու։

Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին առջեւ ծաղկեպսակ մը զետեղելէ ետք տը Կոլ եւ Տիկինը ճաշի հրաւիրուած են Լորիէրի դղեակին մէջ։ Մամուլի ներկայացուցիչներու հետ տեսակցութենէ մը ետք այցելած է մայրաքաղաքի քաղաքապետին։

Վերստին տեսակցած է ընդհ. կառավարիչին հետ, ապա կառավարական պալատին մէջ բարի գալուստ մաղթած են մայրաքաղաքի դիւանագիտական ներկայացուցիչները։

Ֆրանսական դեսպանատան մէջ տը Կոլ պաշտօնական ճաշ մը տուած է։

Քանատան եւ Ֆրանսան շահագրգռող կարեւոր հարցեր չկան, սակայն Քանատական շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասեն վարչապետին եւ տը Կոլի գլուխ գլխի տեսակցութեան արդիւնքին։ Քանատացի գլխաւոր մտահոգութիւնը Ատլանտեան Ուխտն է, որուն մէջ կ'ուզէ կարեւոր դեր մը խաղալ եւ միաժամանակ Միացեալ Նահանգներու իբրեւ դրացին անկիւն չմնալ։ ... ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆՑ առջեւ խօսելով Կի Մոլէ ըսաւ թէ յաճախ կ'ըսուի թէ ընկերվարութիւնը համայնավարութեան մէկ թեթեւ ձեւն է, «մեծագոյն վիրաւորանքն է զոր կարելի է ընել կուսակցութեան հիմնադիրներուն, որովհետեւ մենք միշտ յարգած ենք մեծամասնութեան իրաւունքը»։ Միայն ընկերվարութիւնն է որ կրնայ ընկերութեան յառաջդիմութիւնը ապահովել, ըսած է նաեւ Կի Մոլէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Մոսկուա վերադարձաւ։ Պաղտատէն մեկնելէ առաջ խորհրդային փոխ-վարչապետը յայտարարեց թէ Իրաքի եւ Խորհ. Միութեան նախապէս կնքուած առեւտրական համաձայնագիրը (1959) ոչ մէկ փոփոխութեան կը կարօտի։ Միկոյեան ըսած է նաեւ թէ Խորհ. Միութիւնը ոչ մէկ կամաւոր պիտի ղրկէ Ալժերիա։

ՓԱՐԻԶԻ պապական նուիրակ նշանակուած է Գերապայծառ Պերթոլի։ Ծնած է 1908ին Թոսքանա, Լիբանանի պապական նախկին նուիրակն է, առաքելական պատուիրակ եղած է Թուրքիոյ մէջ։

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ, եօթը տարի ետքը բացուեցաւ համայնավար կուսակցութեան համագումարը։ Խորհ. Միութիւնը չի մասնակցիր։ «Ընկերվարական կուսակցութեան» (պաշտօնական անունը՝ համայնավար կուսակցութեան) համագումարին կը մասնակցին 1657 պատուիրակներ։ Մառեշալ Թիթօ երկար տեղեկագիր մը կարդաց որ երեք ժամ տեւեց։ Մառեշալը դատապարտեց Արեւմուտքը, ծանրացաւ Ալժերիոյ վրայ եւ Ջատագովեց ... Թիթոյի վարչաձեւը։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ հաւատացեալներու առջեւ Պապը իր օրհնութիւնը տուաւ urbi et orbi եւ Զատկի իր պատգամով կրկնեց խաղաղութեան մաղթանքները աշխարհի համար։ Յովհաննէս ԻԳ. յիշեց նաեւ «Լռութեան Եկեղեցին» որ զրկուած է ամէն ազատութենէ։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն որ Խորհրդարանի լուծումը անմիջական է եւ երեսփոխանական ընտրութիւններ պիտի կատարուին հակառակ անոր որ ներկայ շրջանը 1961ին կը վերջանայ միայն։ Ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Մայիս 22էն Յունիս 5։

«ՎԱԹԱՆ»ի տնօրէնը Ահմէտ Էմին Եալման որ 16 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր անցեալ Դեկտեմբերին, ազատ արձակուեցաւ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ընդդիմադիր «Հալք» կուսակցութիւնը Խորհրդարանէն պահանջեց որ քննութիւն մը բացուի կառավարութեան գործունէութեան շուրջ։ Ընդդիմադիրները կ'ամբաստանեն կառավարութիւնը որ «ոտքի տակ կ'առնէ քաղաքացիներու սահմանադրական իրաւունքները»։ Հալքեանները յիշած են Կեսարիոյ վերջին դէպքը ուր բանակը, կառավարութեան որոշումով ուզած է արգելք հանդիսանալ Իսմէթ Ինէօնիւի անհատական այցելութեան։

ՓԵՔԻՆԻ համալսարանի նախագահը՝ Մա-Եին-Զու պաշտօնանկ եղած է կառավարութեան կողմէ։ Դէմ էր վարդապետական կարգ. մը սկզբունքներու, յատկապէս բազմածնունդեան արգելքին։

ՍՈՒՔԱՌՆՕ, Ինտոնեզիոյ նախագահը Վիէննա հասած է։ Յաջորդաբար պիտի այցելէ Գահիրէ,՝ Քոնաքրի, Թունուզ, Ռապաթ, Լիզպոնա եւ Հավանա։

ՆԱՍԸՐ Գահիրէի ձայնասփիւռէն յայտարարեց թէ ամէն միջոց ի գործ պիտի դնէ որպէսզի ամբողջութեամբ Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդներուն կապը։ Այս առթիւ յիշեց թէ 1955ին, Ափրիկէի մէջ գոյութիւն ունէին հինգ անկախ պետութիւններ, ներկայիս 12ի կը հասնի այդ պետութիւններուն թիւը, իսկ 1962էն առաջ մօտ 20 երկիրներ պիտի ազատագրուին։

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ սպաներ որոնք յետագային մաս պիտի կազմեն պաղեստինեան ազգային բանակին, մարզուելու վրայ են Իրաքի մէջ։ Քասըմ կ'ուզէ արաբ-պաղեստինեան պետութիւն մը հիմնել։

ՉՈՒ ԷՆ ԼԱՅ, ժողովրդավար Չինաստանի վարչապետը, Ռանկունէն (Պիրմանիա) Նոր Տէլհի (Հնդկաստան) հասած է։ Պաշտօնական այցելութեան նպատակն է՝ կարգադրել չինեւհնդկական սահմանային վէճը։

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԽՈՒՄԲԵՐ

ՀԱՄՊՈՒՐԿԻ ԵՒ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Վերջերս երկու նոր Խումբեր աւելցած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէութեան վրայ։

Առաջին խումբը կազմուած է Համպուրկի մէջ, ուր յիսնեակ մը Հայեր միայն մնայուն բնակութիւն հաստատած են, մեծ մասամբ պարսկահայ առեւտրականներ։

Անոնցմէ զատ կան նաեւ Միջին Արեւելքէն — Իրանէն, Սուրիայէն ու Լիբանանէն եկած ուսանողներ եւ մասնագիտութեանց հետեւող երիտասարդներ։

Գաղութին ամէնէն հին դէմքն է ընկեր Հայկ Թիրաքեան, նախկին հիւպատոս Հայաստանի Հանրապետութեան, որ աւելի քան 35 տարիէ ի վեր հաստատուած է այնտեղ եւ կապեր ունի գերմանական գրական շրջանակներու հետ՝ իբրեւ անդամ գրողներու ընկերակցութեան եւ երբեմն յօդուածներ կը հրատարակէ Հայոց մասին գերմանական թերթերու մէջ։

Հրանտ Սամուէլի Համպուրկ այցելութեան առթիւ, ընկեր Հայկ Թիրաքեանի նախաձեռնութեամբ հիմ դրուեցաւ Դաշնակցական խումբի մը, որուն կը մասնակցին բացի Տէր եւ Տիկին Հ. Թիրաքեանէ, ուսանողներ եւ երիտասարդներ, երկու սեռէ։ Խումբի կազմութենէն անմիջապէս վերջ, չարքերուն մէջ մտաւ նորեկ երիտասարդ մը, որուն մկրտութեան արարողութիւնը տեղի ունեցաւ բոլորի ներկայութեան։ Խումբն ալ մկրտուեցաւ Աւետիս Ահարոնեանի անունով։

Առաջին եւ միակ հայկական կազմակերպութիւնն է այս, մեր այդ փոքրիկ գաղութին մէջ։ Նորակազմ խումբը ծրագրած է պարբերական հաւաքոյթներ կազմակերպել եւ միութեան կապ հանդիսանալ տեղւոյն փոքրաթիւ Հայերուն միջեւ ու տօնել նաեւ մեր ազգային մեծ տօները։

Երկրորդ նոր խումբը կազմուեցաւ Լոնտոնի մէջ եւ մկրտուեցաւ Վահան Նաւասարդեանի անունով։ Նախաձեռնողներն էին հին ընկերներ եւ ուսանողներ։ Այս վերջինները եկած են Իրանէն, Կիպրոսէն, Իրաքէն եւ Սուտանէն ու կարեւոր թիւ մը կը կազմեն։

Ինչպէս հրատարակուեցաւ Յառաջի մէջ (15 Ապրիլ), ամսոյս սկիզբը Լոնտոն այցելեց բժիշկ Երուանդ Խաթանասեան, որ զբաղեցաւ նորակազմ խումբով եւ հետաքրքրուեցաւ անոր գործունէութեամբ։

Իր ներկայութեան գումարուած խմբական ընդհանուր ժողովին մէջ տեղի ունեցաւ նորագիր ընկերներու երդման արարողութիւնը՝ ընկերոջ կնքահայրութեամբ։

Բժ. Խաթանասեան երկար տեղեկութիւններ տուաւ ազգային հարցերու եւ Դաշնակցութեան քաղաքականութեան մասին։ Լուսաբանեց ընկերները՝ մանրամասնօրէն պատասխանելով անոնց հարցումներուն։

Լոնտոնի «Վ. Նաւասարդեան» խումբը գործունէութեան լայն դաշտ ունի իր առջեւ, տրուած ըլլալով, որ կարեւոր հայկական գաղութ մը ունինք Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ։ Գաղափարական եւ հաւատաւոր ուսանողներու եւ երիտասարդներու մասնակցութիւնը խումբին՝ գրաւական մըն է հայրենասիրական օգտակար եւ արդիւնաւէտ աշխատանքի։

Նորակազմ խումբը ծրագրած է տօնել Ապրիլ 24ի յուշատօնը ինչպէս նաեւ Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը։

Թէ՛ Համպուրկի եւ թէ Լոնտոնի Դաշնակցական նոր խումբերուն մէջ ձեռք ձեռքի տուած անձնազոհ ոգիով կ'աշխատին Սփիւռքի զանազան կողմերէն եկած աշխոյժ, ձեռներէց երիտասարդներ, նուիրուելով ազգապահպանման սրբազան գործին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան պանծալի դրօշին տակ։

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԱՂԷՏԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Պէյրութի հայերէն թերթերէն.—

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեանց Նախագահը, Կամալ Ապտէլ-Նասըր, հեռագրով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ՝ Շեհապի, հայ ուսանողներու աղետաւոր մահուան առթիւ։

Պէյրութի ամերիկեան դեսպանը, Մաք Քլինթոք, մասնաւոր գիրով մը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեանի՝ հայ համայնքին սուգին առթիւ։

Գոսթընի Հօմի Կեդր. Վարչութիւնը ցաւակցական հեռագիր մը ուղղելով Պէյրութի առաջնորդարանին՝ կը մասնակցի ազգային սուգին, Պհամտունի աղէտին առթիւ։

Պէյրութի Հայ Աւետ. Գոլէճի Շրջ. Միութիւնը, արկածահար հայ ուսանողներու մահուան առթիւ ցաւակցական գիր մը ուղղելով աղէտեալներու խնամակալութեան՝ 500 լիր. ոսկի կը յատկացնէ վիրաւորներու դարմանումին։

Ցաւակցական գրութիւններ ղրկած են Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Ուս. Միութիւնը եւ իր մասնաճիւղերը։

Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ կազմուած է վերին մարմին մը, որ կը զբաղի վիրաւորներու դարմանումի խնդիրներով, — կը մասնակցին Տոքթ. Մ. Հայրապետեան, Խ. Պապիկեան, Լ. Կէօնճեան եւ Օ. Պետիր։ Ապահովուած են վեց հիւանդապահուհիներ, գիշեր-ցերեկ հսկելու համար վիրաւորներուն վրայ։

Պէյրութի Օգն. Խաչի Շրջ. Վարչութեան անդամուհիները ամէն օր կ'այցելեն հիւանդանոց, ինչպէս նաեւ հոգեւորականները։

Պէյրութի հրշէջները կամաւորապէս փափաք յայտնած են արիւն տրամադրել վիրաւորներուն (Ազդակ)։

Իր կարգին, Այգ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ վիրաւորներուն մասին.—

Լուսին Գոզուլեան, որ գլխէն վիրաւորուած՝ փոխադրուած էր Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցը, արդէն բարւոքումի մէջ է։ Օր. Գրգեաշարեան, որ գործողութեան ենթարկուած է ոտքերէն, դեռ երեք ամիս պիտի մնայ հիւանդանոց, մինչեւ որ ոսկորներուն մէջ դրուած օղակները հանուին։ Երկու թեթեւ վիրաւորներ, Տէր-Պալեան եւ Նատրեան, արդէն մեկնեցան հիւանդանոցէն՝ բոլորովին առողջացած։ Խրիմեան լաւ վիճակի մէջ է։

Ուրեմն ինը վիրաւոր աղջիկներէն հիւանդանոց կը մնան տակաւին չորսը։

Տղոց կողմը՝ Յակոբ Յակոբեան, որ մտահոգութիւն կը պատճառէր իր ծանր վէրքերով, արդէն ապաքինումի մէջ է, բայց դեռ ժամանակ մը պիտի մնայ հիւանդանոց։ Երկու տղաք արդէն մեկնած են հիւանդանոցէն։

Օթէլ Տիէոյի բժշկապետը Տոքթ. Սիոտօ յայտնեց թէ բոլոր հիւանդները լաւ վիճակի մէջ են եւ ոչ մէկ հետք պիտի մնայ իրենց վրայ՝ արկածէն։

Գալով Ամերիկեան Հիւանդանոց փոխադրուած վիրաւորեալին՝ Օր. Ատրինէ Արզումանեանին, ըստ Տոքթ. Ճիտէճեանի կարծիքին, հիւանդը աւելի լաւ է, բայց վիճակը կը մնայ միշտ մտահոգիչ։

Սր. Էմ. Սր. հիւանդանոցի երեք վիրաւորները (մէկ աղջիկ, երկու տղայ) թէեւ դեռ չեն ձգած հիւանդանոցը, բայց արդէն ապաքինած կարելի է նկատել։

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՆ ԱԼ

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

ԽՄԲ. — Համայնավարութեան պատճառաւ, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի համակեցութիւնը գուտ քաղաքական երեւոյթ մը ունի այսօր: Բայց սլաւ եւ արեւմտեան աշխարհամասերու բաժանումը հազարամեայ անցեալ մը ունի արդէն եկեղեցական հանգամանքով:

Հռոմի եւ Բիւզանդիոնի բաժանումէն ի վեր, Կաթողիկէ եւ Ուղղափառ եկեղեցիներն ալ կը փնտռեն «համակեցութեան» լուծումը:

«Թարըֆուր» շաբաթաթերթին մէջ, Փօլ Սերան երկարաշունչ ուսումնասիրութիւն մը կատարած է վերջերս այդ պատմական ու դարերով տեւած խնդրին մասին: Ստորեւ քաղուածք մը այդ շահեկան գրութենէն:

Եթէ խօսիք միջին դասու կաթողիկէի մը հետ բողոքականութեան, հրէութեան եւ իսլամութեան մասին, այս բառերը անոր կը յիշեցնեն ճշգրիտ իրականութիւններ: Եթէ անոր խօսիք Ուղղափառութեան մասին, պիտի հաստատէք թերեւս որ այդ բառը իր մտքին համար տարտամ իմաստ մը ունի միայն: Օր մը, ես շատ զարմացուցի կաթողիկէներ, նոյնիսկ զարգացածներ, անոնց տեղեկացնելով թէ Ուղղափառ Եկեղեցին աւելի մօտ էր Կաթողիկէ Եկեղեցիին, քան Բողոքական Եկեղեցիներուն:

Կաթողիկէ աշխարհին մէջ Ուղղափառութեան վերաբերմամբ այս անտեղեակութիւնը եթէ ոչ ներելի, գոնէ բացատրելի է: Բողոքականութիւնը կը պատկանի մեր մշակոյթին ինչպէս նաեւ մեր պատմութեան: Աստուածաբանական հարցերուն ամէնէն անտեղեակ Ֆրանսացին գիտէ թէ կրօնական պատերազմները երկար ատեն եւ անխնայ պատառոտած են Ֆրանսան, որ քիչ մնաց բոլորովին բողոքական դառնար: Գիտէ որ մեր երկիրը տակաւին կը հաշուէ բողոքական փոքրամասնութիւն մը եւ առիթը ունեցած է անոնցմէ շատերուն հանդիպելու: Դարձեալ, մեր կաթողիկէն չի կրնար անգիտանալ հրէութիւնն ու իսլամութիւնը, առնուազն անոնց պատմական ու տեղական դիմագծերով, կը յիշէ գրաւման շրջանի Հրեաներուն դէմ գործուած հալածանքները, եւ գիտէ թէ այսօր իսկ քրիստոնեաներու եւ իսլամներու համակեցութեան հարցը այժմէութիւն մըն է, ինչպէս Փարիզի արուարձաններուն, նոյնպէս եւ Ալժերիոյ մէջ:

Ասոր հակառակ, նոյն կաթողիկէն, կրնայ ըլլալ որ երբեք առիթը չէ ունեցած Ուղղափառութեան մասին խորհրդածելու: Հռոմի եւ Բիւզանդիոնի մէջ գոյութիւն ունեցած երկար վէճը, որ ի վերջոյ նուիրագործուեցաւ 1054ի հերձուածով, շատ չնչին տեղ մը կը գրաւէ մեր դպրոցական գրքերուն մէջ: «Բաժանեալ եղբայրներ», կաթողիկէներուն համար ուղղափառները հեռաւոր եղբայրներ են, որոնց մասին ոչինչ կայ գրուած իրենց ազգային պատմութեան մէջ:

Անտարբերութեան եւ տգիտութեան այս մթնոլորտը, սակայն, քանի մը տարիներէ ի վեր կարծես կը բարելաւուի:

Ռուսաստանի մէջ համայնավարութեան հաստատումէն եւ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ անոր թափանցումէն ետք, ուղղափառ գաղթականներու հոսանք մը խուժեց դէպի արեւմտեան աշխարհը: Միայն Ֆրանսայի մէջ անոնք կը հաշուուին 150 հազար: Աւելին, համայնավար հալածանքները, Ռուսաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող կրօնական կեանքին մասին ուշադրութիւն հրաւիրեցին: Վերջապէս, տիեզերականութեան գաղափարին ընդլայնումը պատճառ կ'ըլլայ որ կաթողիկէ երկիրները աւելի հետաքրքրուին ուղղափառներով: Եւ շատ կը խօսուի կաթողիկէ եւ ուղղափառ աստուածաբաններու մօտաւոր հանդիպումներու մասին:

Ի՞նչ դժուարութիւններ պէտք է հարթեն կաթողիկէներն ու ուղղափառները, կարենալ յանգելու համար բեղնաւոր խօսակցութեանց:

Շատ ըսուեցաւ թէ հերձուածը որ բաժնեց Հռոմի եւ Բիւզանդիոնի եկեղեցիները, ծնած է քաղաքական վէճէ մը: Կարելի չէ ժխտել թէ քաղաքականութիւնը մեծ դեր մը խաղացած է: Սակայն, նոյն այդ քաղաքականութիւնը անմասն չէ մնացած բողոքական եւ անկլիքան եկեղեցիներու ծնունդին մէջ: Կրօնական մեծ վէճերը միշտ ալ սերտ կապ ունեցած են աշխարհական վէճերուն հետ: Եւ սակայն, աշխարհական տուեալները պէտք չէ որ մեզի մոռցնել տան հոգեկան տուեալները:

... Քննենք տարակարծութիւնները այնպէս ինչպէս ներկայացուած են անոնք ուղղափառ աստուածաբաններու կողմէ:

Ուղղափառ եկեղեցին չընդունիր Հռոմի եկեղեցիին միապետական նկատած կազմակերպութիւնը: Ինչպէս Բողոքական եկեղեցիները, անիկա չընդունիր Պապին իշխանութիւնը: Ուղղափառ եկեղեցիին մէջ գոյութիւն ունի միայն մէկ իշխանութիւն՝ Եպիսկոպոսներունը, որոնք օրինական ժառանգորդներն են առաքեալներուն: Ճիշդ հակառակը Կաթողիկէ եկեղեցիին, ուղղափառ եկեղեցին ենթակայ չէ կեդրոնական իշխանութեան մը: Կը բաղկանայ «ինքնագլուխ» կոչուած եկեղեցիներէ, որոնք ունին իրենց ինքնավարութիւնը: Ռուս ուղղափառները կախում ունին Մոսկուայի Պատրիարքէն, եւ Միջին Արեւելքի ուղղափառները՝ Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքէն: Սակայն Եկեղեցիներու այս վարչական անկախութիւնը ոչինչով կը նուազեցնէ անոնց հոգեւոր միասնականութիւնը:

Ուղղափառներու տեսակէտով Հռոմի եկեղեցին «հերձուածող» է դարձած այն ժամանակ, երբ ուզած է Եկեղեցիներու ամբողջութիւնը ենթարկել Պապին իշխանութեան: Ըստ ուղղափառներուն, «Հռովմի իրաւականութիւնը» հոգեւոր ազատութիւնը փոխանակած է արտաքին եւ բացարձակ հեղինակութեամբ մը: Անոնց կարծիքով Հռոմն է պատասխանատուն «կղերին» եւ «աշխարհականներին» միջեւ կատարուած բաժանումին, ուստի եւ կղերականութեան եւ հակակղերականութեան: Հռոմի իշխանապետութեան ծրգտումն է որ յառաջացուցած է բողոքականներու ըմբոստութիւնը: Ուղղափառութիւնը կը դատապարտէ բողոքականներու անհատականութիւնը, ան կը խորհի, ինչպէս Կաթողիկէ եկեղեցին, որ Բարենորոգման Եկեղեցիները կորսնցուցած են Առաքելական Եկեղեցիներու նկարագիրը: Սակայն, ոչ պակաս խստութեամբ կը դատապարտէ նաեւ Կաթողիկէութեան վարդապետականութիւնը: Վերջապէս, Ուղղափառ Եկեղեցին կը յաւակնի միակ տէրն ըլլալ քրիստոնէական լրիւ ճշմարտութեան:

Պարզ է որ, նոյնիսկ եթէ քաղաքականութիւնը մեծ դեր մը խաղացած է հերձուածի ծագումին մէջ, ոչ ոք կրնայ հաստատապէս պնդել թէ Կաթողիկէութեան ու Ուղղափառութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնը արդիւնքն է քաղաքական վէճի մը: Անտարակոյս, ազգային եւ ազգայնական զգացումները մեծապէս օգնած են հերձուածին պատմական երկարաձգման: Շատ մը ուղղափառներու համար, ռուս, պուլկար կամ յոյն՝ Հռոմէական Եկեղեցին ամէն բանէ առաջ Արեւմուտքի Եկեղեցին է, այն Արեւմուտքին, զոր կ'արհամարհեն եւ որմէ կը նախանձին: Անոնց համար Հռոմի Եկեղեցին դաւանիլ պիտի նշանակէր խզում իրենց պատմական աւանդութիւններուն հետ եւ տեսակ մը ապազգայնացում: (Ինչպէս բազմաթիւ Անկլիքաններ՝ Կաթողիկէութեան ամբողջ մօտիկ, պիտի ունենային այն զգացումը թէ «Հռովմէական» դառնալով ուրացած պիտի ըլլային Անգլիան):

Բայց ազգային այս հակամարտութիւններէն վեր, ինչպէս տեսանք, կայ ամայլին տարբերութիւն մը որ խնդրոյ առարկայ է: Ուղղափառները կ'ըսեն թէ քրիստոնէութեան երեք մեծ ճիւղերը կը խորհրդանշեն փոխադարձաբար Պետրոս Պօղոս եւ Յովհաննէս առաքեալները:

Հռոմի Եկեղեցին, օժտուած կազմակերպչութեան եւ վարչագիտութեան համար, Պետրոսի եկեղեցին է:

Բողոքական Եկեղեցին, հիմնուած հաւատացեալին Ս. Գրոց հետ ունեցած անհատական հաղորդականութեան վրայ Պօղոսի եկեղեցին է: Գալով Ուղղափառ Եկեղեցիին, ուր ծիսակատարութեան աւելի կարեւորութիւն կը տրուի քան կազմակերպութեան, ուր հայեցական ոգին կը գերազանցէ մեկնողական եւ բարոյագիտական ամէն զգացում, Տէրոջ ամէնէն սիրելի աշակերտ Յովհաննէսի եկեղեցին է:

Այս խորհրդապաշտութիւնը չի նշանակեր սակայն թէ Ուղղափառութիւնը կանգիտանայ կամ կ'արհամարհէ իր կաթողիկէ եւ բողոքական եղբայրներուն ձիրքերը: Կը նշանակէ միայն թէ ուղղափառները կը կարծեն տէրն ըլլալ, միւսներէն աւելի, «միակ անհրաժեշտ»ին եւ թէ միայն Ուղղափառութեան յարելով է որ ներկայիս իրարմէ բաժնուած քրիստոնեաները պիտի կարողանան վերստանալ ճշմարիտ տիեզերականութիւնը:

Տեսնենք հիմա կաթողիկէներու տեսակէտը Ուղղափառութեան մասին:

Ինչ կը վերաբերի Պապին անսխալականութեան եւ հեղինակութեան, կաթողիկէ Եկեղեցին ուղղափառներուն եւ բողոքականներուն կը ներկայացնէ հիմնական սկզբունքը — Պապը Հռոմի եպիսկոպոսը չէ, այլ յաջորդը Պետրոսի, Եկեղեցիի տեսանելի պետը: Հերձուածողներ են բոլոր անոնք որ կ'ըմբոստանան անոր հեղինակութեան դէմ: Հռոմ կ'ընդունի որ, ճիշդ հակառակն Բողոքական Եկեղեցիներուն, Ուղղափառ Եկեղեցիները պահած են իրենց առաքելական նկարագիրը: Այսպէս, կ'ընդունի ուրեմն անոնց ձեռնադրութեանց եւ խորհուրդներուն վաւերականութիւնը. կ'աւելցնէ սակայն որ հերձուածը Ուղղափառ Եկեղեցիին մէջ յառաջացուցած է հոգեւորական աղքատութիւն մը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԱՒԱՆԴԱՎԷՊ ՄԸ ՍՈՒՐԲ ԵՂԻԳԻՈՍԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

— Այո՛, այո՛, գիտէի, բացագանչեց Եղիգիոս, լսած էի այս մասին, եւ սակայն միշտ նախընտրած եմ միւս ձեւը...

— Կը սխալիք, ասիկա աւելի յարմար եւ արագ ձեւ մըն է...

Եղիգիոս, իսկոյն խորհեցաւ հանդամանքէն օգտուիլ եւ իրեն գործակից դարձնել ճարտար պայտարը: Միւս կողմէ, կը վախնար որ եթէ համաձայնէր անոր հետ, կրնար երթալ եւ մօտակայ տեղ մը կրպակ բանալով իրեն համար վտանգաւոր մրցակից մը հանդիսանալ:

Առաջարկեց իր պայմանները Ցիսուսի եւ այս վերջինը ընդունելով հաստատուեցաւ Եղիգիոսի մօտ իբր առաջին օգնական:

Հետեւեալ առտու, Եղիգիոս Ցիսուսը ղրկեց շրջակայ դիւղերը կարգ մը յանձնարարութիւններ ընելով անոր:

Հազիւ թէ Ցիսուս մեծ փողոցին անկիւնը դարձած էր, Եղիգիոս սկսաւ լըրջօրէն մտածել ձիերը պայտելու նոր ձեւին մասին որ ինք չէր գիտեր: Հետեւած էր գործողութեան մեծ ուշադրութեամբ, դիտած էր թէ անդամահատութիւնը ուրկէ էր կատարուած:

Եւ ինչպէս ըսինք, քանի որ մեծ վըստահութիւն ունէր իր կարողութիւններուն վրայ, որոշեց առաջին իսկ առիթը օգտագործել եւ փորձել իր նոր սորված դասը:

Այդ առիթը չուշացաւ ներկայանալու: Ժամ մը ետք, սպառազէն ձիաւոր մը կանգ առաւ Եղիգիոսի դրան առջեւ: Ձին քաղաքէն քիչ հեռաւորութեան մը վրայ պայտաթափ էր եղած եւ ձիաւորը իմացած ըլլալով վարպետ պայտարին համբաւը, ուղիղ եկած էր անոր մօտ:

Սպանիայէն կուգար եւ կ'երթար դէպի Անգլիա. Սկովտիոյ վերաբերեալ կարեւոր հարցեր ունէր կարգադրելիք:

Իր նժոյգը կապեց կրպակին պատին վրայ գտնուող երկաթեայ օղակներէն մէկուն, յանձնարարեց Եղիգիոսին աճապարել եւ ինք մտաւ հանդիպակաց կապելան, գաւաթ մը գարեջուր ըմպելու:

Եղիգիոս խորհեցաւ թէ՝ քանի որ յաճախորդը կ'աճապարէր, ուրեմն անոր ձին պայտելու համար նախընտրելի էր առջի իրիկուան իր սորված միջոցը գործածել, որ այնքան յաջող ելք էր ունեցած:

Իր ամէնէն սուր դանակը առաւ, վերջին անգամ մըն ալ զայն քսեց աղելի սուրցնող քարին, մօտեցաւ ձիուն, վերցուց անոր ոտքը եւ կտրեց զայն յօդէն:

Այնքան արագ էր կատարուած գործողութիւնը որ խեղճ կենդանին ժամանակ չունեցաւ ընդդիմութեան փորձ մը ընելու: Սակայն երբ արիւնը սկսաւ հոսիլ, անասունը այնպիսի աղիողորմ վրնջիւն մը արձակեց, որ դիմացի կապելայէն ձիաւորը իմանալով վազեց եկաւ եւ տեսաւ իր նժոյգը, որ հազիւ կրնար իր երեք ոտքերուն վրայ կենալ, շարժելով չորունակ վիրաւոր ոտքը, որուն վէրքէն արիւնը կը շարունակէր հոսիլ հեղեղանման:

Եղիգիոս հանդարտօրէն զբաղած էր պայտել ձիուն անջատուած ոտքը, երբ ձիաւորը աւելի մօտեցաւ եւ տեսնելով անոր զբաղումը, խորհեցաւ թէ վարպետ պայտարը խենթեցած էր:

Եղիգիոս ապահովցուց զայն, ըսելով թէ ատիկա նոր եւ դիւրին միջոց մըն էր, զոր ընդգրկած էր առջի օրուընէ ի վեր: Ցոյց տուաւ իր յաճախորդին կենդանիին հաշմուած ոտքին վրայ գամուած պայտը եւ յառաջանալով դէպի վիրաւոր կենդանին, ուզեց վերստին փակցնել ոտքը... ճիշդ այնպէս, ինչպէս ըրած էր առջի օր իր նոր աշկերտը...

Սակայն այս անգամ բոլորովին ուրիշ բան պատահեցաւ:

Խեղճ կենդանին, որ տասը վայրկեանէ ի վեր անընդհատ արիւն կը կորսնցնէր, ուժասպառ եւ գրեթէ մահամերձ ինկած էր ու տարածուած գետնին վրայ:

Եղիգիոս, մօտեցուց կտրուած ոտքը ձիուն սրունքին, սակայն չյաջողեցաւ զայն փակցնել, վասնզի անասունին կտրըուած ոտքը կորսնցուցած էր այլեւս իր կենդանութիւնը...

Մահուան սառ քրտինք մը ողողեց վարպետին ճակատը: Զգաց որ կոտտուած էր, եւ չուզելով այլեւս ապրիլ վարկաբեկման ահաւոր մղձաւանջին ներքեւ, վերստին ձեռք առաւ այն դանակը որով կատարած էր ձախաւեր գործողութիւնը, եւ պատրաստուեցաւ զայն խրել իր սիրտը:

Ցանկարծ ձեռք մը բռնեց իր բազուկը:

Ետեւ դարձաւ եւ տեսաւ որ Ցիսուսն էր:

Աստուածային պատգամաբերը կատարած էր իրեն տրուած յանձնարարութիւնները նոյն արագութեամբ եւ ճշգրտութեամբ, որով սովոր էր կատարել ամէն գործ, եւ վերադարձած էր իրեն տրուած պայմանաժամէն երկու ժամ առաջ:

— Ի՞նչ կ'ընես, վարպետ, հարցուց Ցիսուս խիստ շեշտով մը:

Եղիգիոս չպատասխանեց: Բաւականացաւ միայն մատնացոյց ընել հոգեվարքի մէջ գտնուող կենդանին:

— Այդքա՞ն միայն, պատասխանեց Ցիսուս:

Եւ առնելով կտրուած ոտքը, մօտեցուց զայն սրունքին: Արիւնահոսութիւնը դադրեցաւ, ոտքը կպաւ իր յօդին, ձին խըրխնջալով ոտքի կանգնեցաւ, այնպէս որ բացի հողին վրայ տարածուած արիւնէն, ուրիշ ոչ մէկ բան կրնար ապացուցանել թէ կենդանին մահացու փորձանք մըն էր անցուցած:

Եղիգիոս, շուարած ու զարմացած, նայեցաւ Ցիսուսին: Եւ անմիջապէս դէմքէն մուրճ մը վերցնելով, կատաղի հարուածներով փշրեց իր կրպակին ճակատը զետեղուած նշանատախտակը:

Ապա մօտենալով, Աստուածորդիին ըսաւ անոր խոնարհութեամբ.

— Դո՛ւն ես վարպետը, իսկ ես՝ աշկերտդ...

— Երջանիկ է այն որ կը խոնարհի, որովհետեւ պիտի բարձրանայ, ըսաւ Ցիսուս քաղցրօրէն:

Ի լուր այս ներդաշնակ ու ջինջ ձայնին Եղիգիոս բարձրացուց իր գլուխը եւ տեսաւ որ իր նախկին աշկերտին ճակատը պատած էր լուսապսակով...

Ճանչցաւ Ցիսուսը եւ ծունկի եկաւ անոր առջեւ:

— Լա՛ւ, կը ներեմ քեզի, ըսաւ Քրիստոս, որովհետեւ կը խորհիմ թէ բուժուած ես սնապարծութեան ախտէն: Եղիր վարպետներուն վարպետը, սակայն յիշէ որ ես եմ միայն վարպետը՝ բոլոր վարպետներէն վեր...

Այս խօսքերէն ետք, Ցիսուս նաեւ ձիաւորին ետեւը եւ անոր հետ անյայտացաւ:

Ձիաւորը՝ Սուրբ Գէորգն էր:

(3 եւ վերջ)

ՏԻՒՄԱ ՀԱՅՐ

ՌՈՍՏՈՎԻ ՀԱՅԱԲՆԱԿ ՇՐՋԱՆԸ

12–13րդ դարերուն, երբ Անիի հայկական թագաւորութիւնը կործանեցաւ, Անիի բնակիչները չկարենալով կրել սելջուկ բարբարոսներու ծանր լուծը, ձգեցին հայրենիքը եւ ապաստան փնտռեցին ուրիշ հեռու երկիրներ։ Գաղթականները դէպի հիւսիս ուղղուեցան՝ Վոլկայի աջ ափերով եւ կանգ առին Թաթարաբնակ Աքսարայ վայրը։ Անոնք իրենց ձեռքին մէջ կեդրոնացուցին Հիւսիսային Կովկասի առեւտուրը, առեւտրական կապեր հաստատեցին Պարսկաստանի հետ, զարգացուցին արհեստները ու զբաղեցան հողագործութեամբ։ Յետագային, 1330 թուականին, Աքսարայի Հայերը ուղղուեցան Ղրիմ։

Սերունդներ շարունակ, Անիի Հայերը, Ղրիմ հաստատուելով, սկսան եռանդուն կերպով մշակել հացահատիկի տնտեսութիւնը, զարգացուցին այգեգործութիւնը եւ անասնաբուծութիւնը։ Քաղաքացիները իրենց կարգին կը զբաղէին արհեստներով եւ առեւտուրով։

Երբ ռուս կայսրուհի Եկատերինա Բ. հրաման տուաւ Ղրիմը հայ, վրացի եւ յոյն գաղթականներով բնակեցնել, Հայ գաղթականները 1779 թուականին (Դեկտեմբեր) հաստատուեցան Ազովի գաւառին մէջ, Դոնի ափերուն մօտ։

Յաջորդ տարուան Նոյեմբերին իր գաղթական հայրենակիցներուն մօտ կուգայ արքեպիսկոպոս Յովսէփ Արղութեան, որ կարճ ժամանակուան մէջ, 1781 Ապրիլ 2ին, կը կատարէ հիմնադրութիւնը նոր քաղաքին եւ շրջակայ հինգ գիւղերուն։ Քաղաքը կ'անուանուի Նախիջեւան, իսկ գիւղերը՝ Չալթր կամ Օրթալանկ, Թոփտի կամ Թոփտու (այժմ Ղրիմ), Մեծ Սալա, Փոքր Սալա եւ Նիսվիտայ։ Յետագային, 1785 թուականին Սամբեկ գետակին մօտ կը հիմնուի վեցերորդ բնակավայր՝ Կատերինովկան։

Շատոնց անցած են այդ ժամանակները։

Յիշեալ հայաբնակ գիւղերը այժմ մաս կը կազմեն Ռուսաստանի դաշնակցային հանրապետութեան Ռոստով գաւառի Միասնիկեան շրջանին։

Չալթրը, Միասնիկեանի շրջանային կեդրոնը, Դոնի Ռոստովէն այնքան է հեռու, որքան Արտաշատը Երեւանէն։ Բայց Չալթրը աւելի մեծ է։ Ընդարձակ են Միասնիկեանցիներու դաշտերը, մարգագետինները ու արտերը։ Փարթամ բուսականութիւնը, թաւշապատ կանաչն ու բազմերանգ ծաղիկները առանձին հմայք կուտան բնութեան։

Միասնիկեանցիները հացահատիկ, եգիպտացորեն, արեւածաղիկ, բանջարեղէններ եւ ծաղիկներ կը մշակեն, նաեւ կը զբաղին այգեգործութեամբ։ Անասնաբուծութիւնը շրջանի գիւղատնտեսութեան հիմնական ճիւղերէն մէկն է։ Շրջանի հայ աշխատաւորները իրենց ռուս համագիւղացիներուն հետ միասին, յատկապէս վերջին տարիներուն լուրջ յաջողութիւններ ձեռք ձգած են գիւղատնտեսական մթերքներու եւ հումքի արտադրութեան մէջ։

Շրջանի դպրոցներուն ճնշող մեծամասնութիւնը հայկական է։ Անցեալ տարուան կէսերէն շրջանային «Կոմունար» թերթին չորս էջերէն մէկը հայերէն լոյս կը տեսնէ։ Խմբագրութեան կողքին ստեղծուած է գրական խմբակ մը, ուր համախմբուած են շրջանի հայ երիտասարդ ու սկսնակ գրողները։

Բոլոր գիւղերն ալ ունին մշակութային հիմնարկութիւններ, ուրտեղ լայն տեղ կը տրուին հայ գեղարուեստական ինքնագործութեան։ Չալթրի եւ Թոփտիի մէջ գոյութիւն ունին թատերական խումբեր։

Թէեւ Միասնիկեանի շրջանը Հայաստանէն բաժնուած է հարիւրաւոր քիլոմեթրներով, այսուհանդերձ տեղւոյն ժողովուրդը լայն կապեր կը պահէ Հայաստանի հետ։ Այս վերջինները կը վայելեն Հայաստանի տնտեսական ու մշակութային օժանդակութիւնը եւ իրենց կարգին կ'օգնեն իրենց հայրենակիցներուն։ Միասնիկեանցիները պարբերաբար Հայաստանէն կը ստանան մայրենի լեզուով հրատարակուած քաղաքական, գեղարուեստական, գիտական եւ թեքնիք գիրքեր։

Ինչպէս ամէն մէկ ժողովուրդ, այնպէս ալ Հայերը հարուստ են կենցաղային, ծիսական, սիրային եւ այլ երգերով։ Տասնեակ այդպիսի երգեր կան նաեւ Միասնիկեանի շրջանի գիւղերուն մէջ, որոնք դարերու խորքէն, սերունդէ սերունդ անցնելով, կ'երգուին մեր օրերուն։

Ժողովրդական այդ երգերը հաւաքելու եւ մշակելու ուղղութեամբ օգտակար աշխատանք կատարելու վրայ է Չալթրի բնակիչ, թոշակաւոր մանկավարժ, սիրող-երգահան՝ Մկրտիչ Լուլիջեանը։ Ան հաւաքած ու մշակած է 60է աւելի ժողովրդական զանազան երգեր։

Այս տեսակ կեանքով կ'ապրին ահա հինաւուրց Անիի ժամանակակից սերունդները։

Մ. ԵՐԻՑԵԱՆ

ՑԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ.Մ.Ը.Մ. ԵՒ ԻՐ ՎԵՐԵԼՔԸ

ԿՈՐԸՆՈՓԼԸ (Յառաջ).— Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թղթակցութեամբ, այս տարի Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ֆութպոլի խումբը եղանակին մրցումները կատարելու համար մարզադաշտ ելած էր երէցներու խումբով մը, որ մրցումը կատարեց երրորդ կարգին պատկանող 9 խումբերու դէմ ու տարաւ փառաւոր յաղթանակներ, հանդիսանալով առաջին ախոյեանը 9 խումբերուն մէջ։

Մեր մարզիկները սխալած չէին՝ երբ առաջին օրէն իսկ ինքնավստահ կը յայտարարէին թէ իրենք պիտի ըլլան առաջին ախոյեանը։ Եւ իսկապէս, տղաքը լիուլի կատարեցին իրենց խոստումները։ Տասնեւութ մրցումներու մէջ միայն մէկ անգամ պարտուեցան՝ օրուան դատաւորին բացարձակ կողմնակցութեան պատճառաւ։ Յաճախ հակառակորդին մէկ կէտին դէմ 5–6 կէտեր նշանակեցին։

Տարեվերջի մրցումը տեղի ունեցաւ, կիրակի, 10 Ապրիլ, տեղւոյս Ցոյներուն խումբին դէմ, զոր մերոնք պարտութեան մատնեցին 7 կէտերով, առանց թոյլ տալու որ հակառակորդը գոնէ կէտ մը նշանակէ՝ իր պատիւը փրկելու համար։ Ուրախալի է որ խումբը կը բաղկանայ ամբողջութեամբ հայ երիտասարդներէ։ Իրենց մէջ վառ կը պահեն հայկական ոգին, սիրով ու համերաշխ են իրարու հետ։ Ամէն անգամ երբ դաշտ կ'ելլեն, կ'երդնուն յաղթել եւ հայ անունը տարածել օտարներու մէջ։ Մեծապէս գնահատուած են տեղւոյս մարզական շրջանակներուն կողմէ։ Այս վերջերս քանի մը տեղերէ հրաւէր ստացած են մասնակցելու զանազան հաւաքական խաղերու։ Գալիք եղանակի խաղերուն պիտի խաղան երկրորդ կարգի խումբերու դէմ։ Այսպէս պիտի գրաւեն իրենց արժանի տեղը, առնուազն առաջին կարգը։

Իրենց այս նպատակները իրագործելու համար բաւական գումարի կարիք ունէր վարչութիւնը։ Մանաւանդ կը փափաքին կազմել երկրորդ խումբ մը, գոհացում տալու համար իրենց շուրջը համախմբուած բազմաթիւ այլ երիտասարդներու, որոնք եւս կը փափաքին ունենալ իրենց գնդակի խումբը։ Ուրախալի է ըսել, որ ժամանակի մը համար այդ նիւթականն ալ ապահովեցին շնորհիւ Ապրիլ 2ին տուած իրենց պարահանդէսին։ Չտեսնուած բազմութիւն մը, հայ թէ օտար, եկած ծայրէ ի ծայր լեցուցած էր Էքսփոզիսիոնի ընդարձակ սրահը։ Ոմանք մինչեւ վերջը մնացին ոտքի վրայ։ Ոմանք ալ ճարահատ ետ վերադարձան։ Այդ օրը մեր տղոց կատարած աշխատանքը վեր է ամէն գնահատանքէ։

Մօտ 25 մարզիկներ անդադար աշխատեցան մինչեւ ուշ գիշերը։ Հանդէսը անցաւ շատ յաջող եւ աւելի քան երբեք հազար Ն. Ֆ.ի պատկառելի մուտք մը ունեցան։

Մեր գաղութին մէջ առաջին անգամն է որ հայկական կազմակերպութիւն մը այսքան մուտք կ'ունենայ։

Ապրի՛ք, տղաք, կը մաղթեմ նորանոր յաջողութիւններ։

ԻՐԱԶԵԿ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔՂԻ (Տեղեկագրական եւ ազգագրական), գրեց Լեւոն Սրապեան, Մատենաշար Ապրիլեան Եղեռնի թիւ 1։ Տպարան Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Անթիլիաս, Լիբանան 1960։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐՄԱՐՆԵՐԸ

Հայաստանի բնական հարստութեանց շարքին մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն բազմազան քարերը։

Շինաքարերը ուսումնասիրուած չեն դեռ լրիւ։ Համեմատաբար լաւ ուսումնասիրուած են հրաբխային քարերը, տուֆ։ Այս քարերուն ուսումնասիրութեան նուիրուած է «Հայաստանի տուֆերը եւ մարմարները» գիրքը, զոր հրատարակեցին վերջերս Զ. Հացագործեան եւ Օ. Մարտիրոսեան։ Այս երկու մասնագէտները իրենց աշխատութեան մէջ օգտագործած են Երեւանի բազմարուեստեան հիմնարկութեան, երկրաբանական ուսումնարանին եւ այլ հաստատութեանց հետազօտութիւնները։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Մեծն Բրիտանիոյ արքայական աստղագիտական ընկերութիւնը ոսկի չքանշանով պատուած է հայ մեծ գիտնականը, Վ. Համբարձումեան, տեսական աստղագիտութեան եւ աստղաբաշխութեան ասպարէզին մէջ կատարած իր աշխատանքներուն գնահատութեան նշան։ Վ. Համբարձումեան տնօրէնն է Բիւրականի աստղագիտական դիտարանին եւ նախագահը Խորհ. Միութեան Գիտութեանց ակադեմիային։

«ՔԻՒՐՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ»

Հայպետհրատը լոյս ընծայեց «Քիւրտ ժողովուրդը» հատորը, 258 էջ, զոր գրած է Ն. Մախմուդով։ Այս գործին մասին շուտով կուտանք գրախօսական մը։

ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մարտ ամսուան ընթացքին Երեւանի մէջ կատարուեցան սուսերամարտի մրցումներ։ Առաջին մրցումը, Նաւասարդովա ընդդէմ Պետրոսեան (երկուքն ալ կիներ), ճկասուսերի ձեւով։ Յաղթական՝ Պետրոսեան։ Բթասուսերի ձեւով մրցումին մէջ՝ առաջին հանդիսացաւ Մ. Մելքոնեան, երկրորդ՝ Յակոբեան, երրորդ՝ Կատրջեան։ Խոցասուսերի ձեւով մրցումին մէջ՝ Երեւանի ախոյեան հռչակուեցաւ Զերնիկով, երկրորդ հանդիսացաւ Խաչատրեան, երրորդ՝ Խրամով։ Ճկասուսերի ձեւով երկրորդ մրցումին մէջ, ըստ իրենց յաղթանակի կարգին, Ջահուկեան, Յարութիւնեան եւ Սահակեան։

ԴԱՀՈՒԿԻ ՄՐՑՈՒՄ

Լենինականի մէջ կատարուեցան դահուկի մրցումներ։ Կը մասնակցէին քաղաքին վարպետները։ Նախ չափահասները։ 10 քիլոմեթր տարածութեան վրայ առաջին հանդիսացաւ Մնացականեան, երկրորդ՝ Եղիազարեան եւ երրորդ՝ Մխիթարեան։

Մրցումը սուր հանգամանք ստացաւ 13–14 տարեկան պատանիներու միջեւ, 5 քիլոմեթր տարածութեան վրայ։ Առաջին հանդիսացաւ Ա. Նիկողոսեան, երկրորդ՝ Խաչատրեան։

Կիները եւս մրցում կատարեցին 5 քիլոմեթր տարածութեան վրայ։ Առաջին հանդիսացաւ Ա. Թադեւոսեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆ- (179)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

— Պէտք է որ լաւ ընդունելութիւն ընէ թոքթորին հիւրին, ըսաւ, աղջկանը [...]ողուն...

Աւստի, ձեռնարկեցին, Փարիզէն եկած [...]պատուէրին համաձայն, սենեակ մը զարդարել, վարդերով, թիկնաթոռներով, [...] կահերով։ Տիկին Մարկոսեան [...] սենեակ կը պտըտէր, Ֆրանսուհի հիւրանոցին համար նոր զարդ մը, [...] ու գեղեցիկ բան մը ընտրելու համար. իր այդ արշաւանքը առաջ [...] մինչեւ իսկ Սոֆիին սենեակը, [...] մէկ քանի գեղօրներ վերցուց՝ աղջկանը աչքին առջեւը.

— Աս ալ տանինք, Սոֆի, սա ալ, սա [...] կ'ըսէր ձեռքը առարկաներուն վրայ դնելով...

Աղջիկը ակամայ կը համակերպէր այս յափշտակութեան, հիմակուընէ սրտին խորէն ատելով այդ անհասկնալի օրիորդ Ամէլին, որ դեռ չերեւցած՝ բաներ կը խլէր իրմէ, իր պատուին, իր կուսականութեան, իր անձնատուութեան գնովը գնուած բաներ։

Յետոյ, հանըմը լուր ղրկեց Մերկէրեանին որ շատոնց է երեւցած չունէր, մանաւանդ թոքթորին մեկնումէն ի վեր։ Նախկին գանձապահը — ո՛րքան փոխուած էին ժամանակներն ու բարքերը — դժգոհելով եւ մռլտալով եկաւ։ Մարմնին զանազան կողմերը ցաւեր, խոստուկներ երեւան ելած էին, որոնք պզտիկ հառաչանքներ կը խլէին կոկորդէն՝ խօսած կամ մտիկ ըրած ատենը։ Աւետաւոր լուրին առջեւ, զոր տիկինը հանդիսաւորապէս հաղորդեց իրեն՝ հին բարի ժամանակներուն մարդը կարծելով դիմացինը, Մերկէրեան գրեթէ անտարբեր ու պաղարիւն մնաց, «եա՛, թոքթորը կուգայ կոր» մը ըսելով չոփ-չոր։

— Էյ պարէ տիպլոման առա՞ր է, հարցուց՝ բան մը հարցուցած ըլլալու համար վերջապէս։

— Տիպլոմա՞ մի, ըսաւ հանըմը, չհասկընալով թէ ինչո՞ւ տիպլոմա կը հարցունէր իր զաւկէն, որ «համալսարաններ աչքէ կ'անցունէր» եւ փրոֆեսէօրներու հետ կը ճամբորդէր, խօսքը անգամ չընելով իր «գիւտերուն»։ Տիպլոմա՞ն ինչ պիտի ընէ թոքթորը, աւելցուց. ատոնք պարապ բաներ են։

— Անանկ է, վրայ բերաւ Մերկէրեան անշահախնդիր ձեւով մը, պտղունց մը քթախոտ լեցնելով քիթին մէջ, վասնզի ազգային դրամարկղը ձգելէն ի վեր ընչատուփը ձեռք առեր էր, տեղէ մը վերջապէս բան մը հանելու եւ իւրացնելու իր ունակութեանը գոհացում տալու համար թերեւս։

Երբոր նամակը կարդաց իրեն.

— Հետը աղջի՞կ կը բերէ կոր, հարցուց Մերկէրեան քիթը վեր վեր քաշելով այդ կասկածելի եղելութիւնը հոտուըտալու ձեւով մը։

— Տոքթոր Ֆրուասարի աղջիկն է, Թադէոս աղա, Պոլիսը տեսնել կ'ուզէ եղեր, ըսաւ հանըմը նախկին գանձապահին կասկածոտ շեշտէն առնուելով քիչ մը։

— Հը՛, ըրաւ ծերուկը նշանակալից քմծիծաղով մը։

Յետոյ ծանր լռութիւն մը տիրեց։

— Տոքթորը ալ հո՞ս պիտի հաստատուի, հարցուց Մերկէրեան ի վերջոյ։

— Տեսնենք, ըսաւ հանըմը վերջին ծայր լրջութեամբ... եթէ մեծ տեղերէ կանչուի...

Գանձապահը վեր առաւ գլուխը.

— Մեծ տեղերէ՞ մի։

— Չի՞ կրնար ըլլալ, Թադէոս աղա, ժամանակաւ դուն չըսի՞ր որ օր մը կրնայ Արշակս հէքիմ պաշի ըլլալ։ Գալը իմացուի նէ, լրագիրները գրեն նէ, ո՛վ գիտէ. չըլլալիք բան չէ...

Քթատուփը հանեց նորէն Մերկէրեան, կողքին թափեց մատովը, կամաց մը բացաւ ու լայն պտղունց մը քաշեց քիթին ի վեր։

— Աստուա՛ծ տայ, ըսաւ ծայրայեղ լրջութեամբ մը։

Մինչ քթին տակէն «ցաւագա՛ր» կը մռլտար.

— Տոքթորը գայ նէ, հրամմեցէք, Թադէոս աղա ըսաւ հանըմը, երբոր գանձապահը մեկնելու պատրաստուեցաւ,

— Հետը միսաֆիր կայ, չըլլար, հանըմ, պատասխանեց Մերկէրեան. ես ալաֆրանկա բաներէ չեմ հասկնար, կ'ելլեմ ֆալցօ մը կ'ընեմ Ֆրանսըզին աղջիկին առջեւը, աղէկ չի փախիր, հանըմ... մեր ժամանակը անցաւ ալ։ Բայց տոքթորը կուգամ կը տեսնեմ օր մը. հոգ մի՛ ընէք։

Ու ելաւ գնաց, ծնկուըներուն խոստուկներէն տանջուած, ամիրային ցնդած աղջկանը հասցէին աննպաստ բաներ մը մռլտալով։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Միշէլ Գասապեան, Տէր եւ Տիկին Մարօթօ, Տիկին Սրբուհի Գասապեան, ինչպէս նաեւ Անդրանիկ Սարեան, Յովհաննէս Սարեան, Զարուհի Հայրաբեան, Մարգրիտ Թէքէյեան, Տիրան Գասապեան, Վիքթօրիա Ալթունեան եւ Աղաւնի Գալայճեան ընտանիքները եւ համայն պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԽՈՆԱՐՀԻԿ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 15ին։

Յուղարկաւորութիւնը՝ այսօր, չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10,30ին, Իսի–լէ–Մուլինոյի գերեզմանատունը։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 8ին աւարտած է մեր բաժանորդներէն շատերուն տարեշրջանը։ Կը խնդրենք որ փութով կատարեն նոր տարեվճարը, առանց անհատական հրաւէրի սպասելու։

Կը խնդրենք նաեւ որ ցարդ առկախ հաշիւ ունեցողները օր առաջ համապատասխան գումարները դրկեն։

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Լա Քոթ – Սէն Անտրէի (Իզէռ) բնակիչ Պ. Նազար Նազարեանէ, ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան, 50 Ն. Ֆ. իբր ողբացեալ կնոջ՝ Տիկ. Վարդանոյշ Նազարեանի (ծնեալ Օնպաշեան) մահուան քառասունքին առթիւ։

ՃՇԴՈՒՄ

Տէսինի Վասպուրականի Երիտասարդական Միութեան 20 Ն. Ֆ.ի նուիրատուութիւնը «Շաւարշ Միսաքեան» սրահին եղած՝ Ս. Տէր–Թովմասեանի եւ Նշան Մուրատեանի մահուան առթիւ։

ՇԱՐԹ

ԱՊՐԻԼ 12 ԷՆ 30

Galerie Vendôme
12, Rue de la Paix

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ՝

ՄԱՅԻՍ 22 ԻՆ

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ 1960 ԻՆ

(15ՐԴ ՏԱՐԻ)

Մեր բանակումները այս տարի տեղի պիտի ունենան Յուլիս 4–30 եւ Օգոստոս 1–20։ Այժմ մեր գեղեցիկ բանակավայրին մէջ կը շինուին նոր ննջարաններ։ Արձանագրութեան համար դիմել ծէօնէս է Աֆսիոնի Հիմնադիր–Տնօրէն Վեր. Յ. Հէլվաճեանի,

6, Place de la Rotonde
St. Jérôme, Marseille 13e Tel. : 62-85-10

ԱՊՐԻԼ 11

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

Ապրիլեան Սերունդը, այս տարի, ձեռնարկած է արժանավայել ձեւով կատարելու ազգային սուգի հանդիսութիւնը

Կը նախագահէ

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսի

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

(Միլանէն հրաւիրուած)

Տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 24ին, կիրակի, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը՝ Ռիւ Քատէ։ Յայտագրին մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ՍԷՆ–ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն–Շամոնի Հ.Յ.Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական համայնքի պետերուն։

Ապրիլ 24ին, կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 3,30ին, Սալ «Ժան տ'Արք»ի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Մ. ՄԻՐՋԷ։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէքսըլը Կաթոլիքի սրահը Ազգ. Միութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ազգ եւ կրօնական բոլոր միութիւններու, կազմակերպուած է յարգանքի սգատօն մը։ Կը հրաւիրուի Վիէննահայութիւնը որ իր յարգանքի բաժինը բերէ աւելի քան մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 16,30ին ձայնաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Basilique du Sacré-Coeur de Montmartre

×

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

24 Ապրիլ. Նոր Կիւրակէ, *քառաձայն պատարագ, ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց։ Կատարի հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց յիշատակ մեռելոց։ Կը նախագահէ Գերշ. Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան եւ կը քարոզէ։*

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

Կիրակի. *Կրկնազատիկ. Ազգ. Սգատօն, համաշխարհային առաջին պատերազմին՝* 1914–1918. *առաւօտ. սկիզբն ժամերգ. ժամը 8ին։ Պատարագ 10ին։ Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ 11ին։*

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի. 24 Ապրիլ. *Նահատակաց յիշատակին համար հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10ին։*

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Նոր Կիրակի, *Կրկնազատիկ։ Յիշատակ մէկ միլիոն նահատակաց։ Սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 8ին։ Պատարագ Եկմալեան 10ին։ Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ ժամը 11,45ին։*

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

24 Ապրիլ, Կիրակի. *առաւօտեան ժամը 9,45ին հոգեհանգիստ* Շափէլ Օբէլ Տիէռյի *մէջ։ Կը պատարագէ Հայր Մեսրոբ Եռիգարտաշեան։*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

24 Ապրիլ, Նոր Կիրակի. *Ազգային Մեծ Սգատօն։*

Յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց, յընթացս համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց։ Առաւօտ ժամերգ., պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8–11,30։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի մէջ «Մայիս 28»ը կը տօնուի Մայիս 28ի շաբաթ իրիկունը Ռիւ Տիւնուաի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները մօտ ատենէն։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Իսիի Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ կողմէ

Կիրակի, 24 Ապրիլ, ժամը 15ին, Իսիի Քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

Կը ներկայացուի Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐՇԱՒԻՐԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

(ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 5 արար. 4 պատկ.

Անմոռանալի «Կառվարենց» խումբին կողմէ

Գեղարուեստական բաժին

Մասնակցութեամբ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ եւ Օր. Շ. ՊԷՆԿԵԱՆԻ (երգ,

Մուտք 3 եւ 5 Ն. Ֆ.

—ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ—

ՍԵՊԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրիլ 24ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցը։

ՖՈՒՐՒԻԷՐԻ ՏԻՐԱՄՕՐ ԲԼՐԱՆԻՍՏ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ ՀԱՅԱԾԷՍ ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Լիոնի եւ շրջակայի Հայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի Ապրիլեան Նահատակներու եւ պատուոյ դաշտին վրայ ինկած զինուորներու համար մատուցուելիք պատարագին ու հոգեհանգստեան պաշտօնին, որոնք տեղի պիտի ունենան Ֆուրվիէրի տաճարին մէջ այս կիրակի ժամը ճիշդ 10ին։

ՎԱՐՁՈՒ Է

Կահաւորուած եւ բաց հրապարակի վրայ նայող սենեակ եւ խոհանոց մը Տրակինեանի մէջ (Վառ) *Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն։ Ամիսը՝* 300 Ն. Ֆ.։ *Դիմել «Յառաջ»ին։*

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷԻ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէն հետեւեալ մարմինները.—

Այս շաբաթ՝ Քրիստափոր, Փաթրի Ռաֆֆի։

Այս երկուշաբթի՝ Ռոստոմ։

28 *Ապրիլ, հինգշաբթի* Ազբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն։

29 *Ապրիլ, ուրբաթ՝* Արամ – Շ. Միսաքեան։

30 *Ապրիլ, շաբաթ՝* Արղութեան։

6 *Մայիս, ուրբաթ* Արծիւ։

7 *Մայիս, շաբաթ՝* Զաւարեան։

8 *Մայիս, կիրակի՝* Վարդան։

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ. ներկայացուցիչները։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը ... պիտի ունենայ 23 Ապրիլ, շաբաթ իրիկունը ժամը 8,30ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ԱՊՐԻԼ — JEUDI 21 AVRIL 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8779 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ Շ.ՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4580

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձի այս օրերուն, երբ կը պատրաստուինք արժանավայել կերպով տօնելու մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու անմոռանալի յիշատակը, տեսնե՛նք թէ մեր ամարդի դահիճները ինչպէս կը գրեն պատմութիւնը:

Վերջերս Պոլսոյ մէջ լոյս տեսեր են Ճէմալ փաշայի յիշատակները՝ գրքի ձեւով, հրատարակուած իր տղուն՝ Պէհճէթ Ճէմալի կողմէ:

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակման (1908 Յուլիս 10–23) առաջին օրերէն սկսեալ ծանօթ անուն մըն էր Ճէմալ պէյը (փաշա չէր տակաւին), իբրեւ ականաւոր մէկ դէմքը Իթթիհատ վէ Թէրագգը կուսակցութեան:

Ատրիանական բարձրացումով, 1909ի Կիլիկեան ջարդերէն վերջ նշանակուեցաւ Ատանայի կուսակալ — իբրեւ Հայերու բարեկամ — ջարդարար Ճէվատ պէյի տեղ, որ ամիսներով զինած էր շրջանի Թուրքերը, պետական զէնքերով, ու պատրաստած՝ համատարած կոտորածներ

Պալքանեան պատերազմէն վերջ՝ 1913ին դարձաւ Պոլսոյ զինուորական կառավարիչ, խիստ հալածանքի ենթարկելով հայ ժամուլը: Առանց խօսելու Ազատամարտի մասին, որ քանիցս խափանուեցաւ իր հրամանով, պահպանողական ժամանակն իսկ քանի մը ամսուան ընթացքին առնուազն երեք անգամ դադարման դատապարտուեցաւ եւ պատասխանատու տնօրէնն ալ բանտարկուեցաւ, մազապուրծ ազատելով Սինոպ աքսորուելէ:

1914ին Սայիտ Հալիմ փաշայի դահլիճին մէջ ծովային նախարար էր: Պատերազմի ընթացքին նշանակուեցաւ ընդհանուր հրամանատար Չորրորդ բանակի: Նախարարի հանգամանքին հետ այս վերջին պաշտօնն ալ վարեց մինչեւ պատերազմի վախճանը:

Զինադադարին իր միւս ջարդարար ընկերներուն՝ Թալէաթի, Էնվէրի, Սայիտ Հալիմի, Պէհաէտտին Շաքիրի, Ճէմալ Ազմիի եւ բազմաթիւ ուրիշներու պէս փախաւ Պոլսէն: Ու արտասահմանի մէջ սկսաւ իր դաւադիր աշխատանքները, ուժաւորելով Մուսթաֆա Քէմալի ձեռնարկներուն

1922ին այս վերջինին կողմէ ղրկուած էր Կովկաս՝ Խորհրդային Միութեան առաւել սերտ աջակցութիւնը ապահովելու համար միլլիական շարժման: Սակայն չյրցաւ հասնիլ իր նպատակին: Թիֆլիզի մէջ Չեկայի պաշտօնական պատերուն տակ վիրաւորուած քեմին փռուեցաւ Դաշնակցական գնդակով: Իր բոլշեւիկ բարեկամները չկրցան պաշտպանել զինքը Հայոց վրիժառու կապարէն

Ահա այս մարդն է, որ յիշատակներուն մէջ կարեւոր տեղ մը յատկացուցած է «Հայկական Հարցին»ին

Ճէմալ փաշա նախ փաղաքշանքով կը սկսի խօսիլ Հայերու մասին:

«Մենք աւելի կը սիրենք Հայերն ու ժամանակաւորաբար անոնց յեղափոխականները, քան թէ Պուլկարները ու Յոյները, որովհետեւ անոնք այս երկու տարրերէն աւելի քաղ են ու աղնուասիրտ: Երկերեսութիւն ընել չեն գիտեր: Հաւատարիմ են երբ բարեկամ են, ուժով են ու գիտցկուն՝ երբ թշնամանան»:

Յետոյ կը պատմէ թէ ինչպէս Սուլթան Մէհմէտ Ֆաթիհ երբ 1453ին Պոլիսը գրաւեց՝ Յոյներուն հաւասար իրաւունքներ տուաւ Հայերուն եւ հայ Պատրիարքութիւն հաստատեց իր մայրաքաղաքին մէջ:

Յիշելէ վերջ թէ Հայերն ու Թուրքերը Անատոլուի մէջ ա՛յնքան սիրով էին իրարու հետ, որ երբ Թուրք մը առեւտրական գործով սախպուէր հեռաւոր տեղ մը երթալ՝ ընտանիքին իրաւունքն ու պատիւը կը յանձնէր իր դրացի Հայուն հոգածութեան: Եւ փոխադարձաբար:

Հայերու «Թրքասիրութիւն»ը ա՛յնքան առաջ կը տանի, որ կը յանդգնի սեւով ճերմակի վրայ գրել թէ «ո՛չ Անատոլուի, ո՛չ Ռումէլիի եւ ոչ ալ Պոլսոյ մէջ կար Հայ մը, որ հայերէն գիտնար: Ուսուցումը բոլոր դպրոցներու մէջ հայատառ թուրքերէն էր: Եկեղեցիներու մէջ կրօնական արարողութիւնները թուրքերէն կը կատարուէին...»:

Ա՛յսքան թրքասէր եւ «Օսմ. Կայսրութեան ամենահաւատարիմ հպատակներ նկատուած» Հայերը ի՞նչ պատահեր է, որ մէկ օրէն միւսը սկսեր են ատել Թուրքերը:

«Կարգ մը հայ յեղափոխականներ 1853ի Թուրքեւռուսական պատերազմի ընթացքին իսկ օգնած էին Ռուսերուն: Եւ ահա՛ այդ թուականներէն սկսեր էին Հայերուն յարաբերութիւնները ռուս դիւանագիտական շրջանակներուն հետ, որոնք երբեք չդադրեցան գրգռելէ հայ յեղափոխականները»:

Ուրեմն ըստ Ճէմալ փաշայի, հայ յեղափոխականները կային Ղրիմի պատերազմի օրերուն...:

«Առաջին հայկ. յեղափոխութիւնը» ծագեր է 1867ին Զէյթունի մէջ, Ազգային Սահմանադրութեան հրատարակութենէն (1863) չորս տարի վերջ:

1877–78ի ռուսեւթուրք պատերազմը արդէն գաղաթնակէտին հասցուցեր է հայեւռուս բարեկամութիւնը: Հայերը կ'ուզեն եղեր, որ Քիւրտերն ու Թուրքերը «մտնեն ռուսական իշխանութեան տակ», որով անոնք սախպուեր են «Հայը ընկատել իբր Ռուսերու կողմէ իրենց վրայ արձակուած օձ մը»:

Դեռ ուրիշ զոհար պատմութիւններ ալ կ'ընէ Ճէմալ փաշա.

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕԹԱՈՒԱՅԷՆ ԵՏՔ՝ ՔԷՊԷՔ ԵՒ ՄՈՆԹՐԷԱԼ

Կարգ մը պաշտօնական այցելութիւններու եւ ընդունելութիւններու զուգընթաց, Հանրապետութեան Նախագահը՝ տը Կոլ երկու խորհրդակցութիւններ ունեցած է Քանատայի վարչապետին հետ: Իրենց կարգին երկու երկիրներու արտաքին նախարարները՝ Քուվ տը Միւրվիլ եւ Հ. Կրին կարծիքներու փոխանակութիւն ունեցած են: Թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելով Քանատայի վարչապետը՝ Տիֆինպէքըր յայտնած է թէ խօսակցութեան նիւթ եղած են Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերը ինչպէս նաեւ զինաթափութեան եւ Ատլանտեան Ուխտի խնդիրները:

Պաշտօնական ճաշի ընթացքին՝ տը Կոլ արտասանած է քաղաքական ճառ մը: Յիշելէ ետք թէ Քանատա վերածնող արդի երկիր մըն է ուր կողք կողքի համերաշխ կ'ապրին ֆրանսախօս եւ անգլիախօս ժողովուրդներ, անդրադարձած է յառաջիկայ վերին ժողովին: Գոհ է որ «չորս մեծերը» պիտի փորձեն լուծել միջազգային վիճելի խնդիրներ, «պէտք է իրագործել, ի վերջոյ, զինաթափութիւնը, փճացնելով հրթիռները եւ կորիզային զէնքերը»:

«Ցամենայն դէպս, Ֆրանսա կը հաւատայ թէ խաղաղութեան ապագան, այսինքն կեանքին ապագան կախում ունի Եւրոպայէն եւ Ամերիկայէն որոնք արդի քաղաքակրթութեան օրրանները եղած են: Վարչաձեւի տարբերութիւնները պատճառ պէտք չէ ըլլան որ խաղաղ գոյակցութիւնը չիրագործուի» աւելցուցած է ան:

Նախագահը Քէպէք և Մոնթրէալ այցելելէ ետք ուրբաթ Ուաշինկթըն կը հասնի:

ՆԵՀՐՈՒ ՓԱՂ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԸՐԱՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ

•

Չու Էն Լայ պաղ ընդունելութեան մը արժանացաւ Նոր–Տէլհիի մէջ: Նեհրու նոյնիսկ երկու անգամ չսեղմելու զարկաւ այն ձեռքը զոր Չինաստանի վարչապետը կ'երկարէր:

Ինչպէս կ'երեւի, Հնդկաստան կ'ուզէ հասկցնել Չինաստանի թէ Թիպէթի հարցը դիւրին լուծուելիք խնդիր մը չէ եւ թէ Հնդկաստան գոհ չէ Չու Էն Լայի այցելութենէն: Մահափորձի մը առաջքն առնելու համար բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին, յայտնի չէ սակայն թէ նման վտանգ մը լո՞ւրջ էր թէ Նեհրու այդ ձեւով կ'ուզէր ըսել Չու Էն Լայի թէ իսկապէս սիրուած մէկը չէ Հնդկաստանի մէջ:

Միջազգային դէտերու կարծիքով դժուար առաջքելութիւն մը ստանձնած է Չինաստանի վարչապետը: Արդարեւ երեւոյթները ցոյց կու տան որ Հնդկաստան յամառ կերպով պիտի պաշտպանէ հողային իր իրաւունքները:

Նեհրու իր ճառին մէջ չեշտեց թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները լարուած են դէպքերու պատճառով «որոնք վրդոված են հնդիկ ժողովուրդը»: Չու Էն Լայ չինարէն պատասխանեց յայտնելով համաձայնութեան մը յանգելու իր անկեղծ փափաքը:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐԸ ԿԱՐԳԻԼՈՒԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

*

Ինչպէս ծանօթ է, Թուրքիոյ «Մեծ ժողովը» խորհրդարանական քննիչ յանձնախումբ մը նշանակեց հետապնդելու համար ընդդիմադիր Հայէ կուսակցութեան «աւերիչ եւ խռովարար» գործունէութիւնը:

Այս յանձնախումբին ստեղծումը առաջարկուած էր Խորհրդարանի դեմոկրատ խմբակցութեան նախագահին եւ փոխ-նախագահին կողմէ, որոնց կարծիքով ընդդիմադիրները կ'ուզեն անիշխանութիւն ստեղծել երկրին մէջ եւ փաստել որ ներկայ իշխանութիւնը օրինաւոր չէ:

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը կ'ամբաստանէ նաեւ ընդդիմադիրները ըսելով որ անոնք կ'ուզեն բանակը խառնել քաղաքական խնդիրներու եւ վնասել Թուրքեւամերիկեան բարեկամութեան:

Ընդդիմադիր պարագլուխը՝ Իսմէթ Ինէօնիւ կը բողոքէ այս յանձնախումբին գոյութեան դէմ որ հակասահմանադրական կը նկատէ, շեշտելով որ չընդունիր անոր ձեռնհասութիւնը: Կը շեշտէ նաեւ թէ իր կուսակցութիւնը յեղափոխական որեւէ շարժումէ դուրս պիտի մնայ, բայց կը կարծէ նաեւ թէ իշխանութիւնը պիտի չկարենայ առաջքն առնել շարժումի մը որ իր ներկայ գործունէութեան հետեւանքը պիտի ըլլայ: Իբրեւ բողոքի ցոյց ընդդիմադիր երեսփոխանները ձգած դուրս ելած են Խորհրդարանէն բանաձեւին քուէարկութենէն առաջ: Քննիչ յանձնախումբը արդէն գործի ձեռնարկած է եւ առաջին առթիւ արգիլած է երեք ամսուան շրջանի մը համար, կուսակցութեանց կազմակերպած ժողովները եւ համագումարները: Պաշտօնական զեկոյց մը կը ճշդէ թէ այս որոշումը տրուած է որպէսզի ապահովուի քննութեան անկողմնակալութիւնը:

Երկրորդ զեկոյց մը կ'արգիլէ քննութեան յանձնախումբին գործունէութեան, Խորհրդարանի վիճաբանական նիստերու կամ անոնց վերաբերեալ կարծիքներու հրապարակումը որեւէ միջոցով (մամուլ, նկար, ձայնասփիւռ, ԵՆ.):

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԱՂԷՏԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պէյրութի աղէտեալներուն վերաբերեալ ամէն հարցի մասին (դարմանում, իրաւունքներու պաշտպանութիւն, նիւթական օգնութիւն) ամէն աշխատանք կեդրոնացնելու համար Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հովանաւորութեան տակ եւ հայ յարանուանութեանց մասնակցութեամբ կատարուած առաջին խորհրդակցութիւններէն ետք՝ կազմուեցաւ «աղէտեալներու յանձնախումբ մը»: Այս յանձնախումբին դիւանը յայտարարութեամբ մը կը գնահատէ Պէյրութի հայ ժողովուրդը, որ ցոյց տուած է զոհաբերութեան եւ այլասիրութեան օրինակելի ոգի մը, — անհատներ, միութիւններ, հիմնարկութիւններ բոլորը օժանդակած են յանձնախումբին:

Այս մեծ աղէտին առթիւ ամէն կողմէ, նոյնիսկ օտար երկիրներէ ցաւակցական հեռագիրներ ղրկուած են:

Գահիրէէն «Յուսաբեր» Մշակութային ընկերութիւնը եւս, իր նախագահին՝ Ա. Ջագըճեանի ստորագրութեամբ, ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է Պէյրութի առաջնորդարանը:

Գրեցինք թէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահը, Նասր, հեռագրով, ցաւակցութիւն յայտնած է Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահին.

Գրեցինք նոյնպէս թէ Պէյրութի ամերիկեան դեսպանը իր ցաւակցութիւնները ներկայացուցած է Լիբանանի Հայոց առաջնորդարանին:

Վերջապէս կառավարական կամ ազգային ամէն մարմին, բոլորը, ցաւակցութիւն յայտնելու համար կը թուի թէ գիտէին հասցէն՝ ուր պիտի դիմէին, բառ պատշաճութեան, — ծանօթ նաեւ այն իրողութեան որ Լիբանանի ամբողջ Հայութիւնը, հայ յարանուանութեանց հովանիին տակ, միացեալ վերին խնամակալութիւն մը հաստատած են աղէտեալներուն համար:

Ընդհակառակն, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է ... Գ. Գուճիգեանեանի, որ տնօրէնն է Պէյրութի Հայ Աւետ. Կեդր. վարժարանին, անշուշտ դուրս ելլելու համար փրոթոքոլին կապանքներէն, որոնք յատուկ են պետութեանց նախագահներուն միայն: Եկեղեցական կարգերու մէջ փրոթոքոլ չկայ, կարելի է ցաւակցական ղրկել անհատներու, այնպէս ինչպէս շնորհաւորական կը ղրկուի՝ նոյնիսկ հարսանիքի առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ հռչակուած է Հարաւ. Քորէայի շարք մը քաղաքներուն մէջ, երբ բազմահազար ցուցարարներ յարձակած են Հանրապետութեան նախագահ՝ Սինկման Ռիի բնակարանին վրայ ու այս առթիւ ապահովութեան ուժերը կրակած ու սպաննած են 21 ցուցարարներ եւ վիրաւորած 172 անձեր: Ժամանակէ մը ի վեր ընդդիմադիր կուսակցութիւնը բուռն կերպով կը բողոքէ վերջին ընտրութեանց առթիւ կառավարութեան ի գործ դրած հակօրինական եւ խարդախ միջոցներուն շուրջ: Կացութիւնը ծանր է Սէուլի մէջ ուր 123 մեռել եւ աւելի քան 300 վիրաւոր կը հաշուեն:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ նոր սահմանադրութիւն մը մշակած է: Երկիրը՝ «ընկերվարական դիկտատուրայով կը կառավարուի եւ կը բաղկանայ եղբայրակից երկու ժողովուրդներէ՝ Չեխ եւ Սլովաք»: Օտարականները, ինչպէս Հունգարներ, Ուկրաինացիներ, Լեհեր եւ Գերմաններ կրնան ազատօրէն ապրիլ:

ՀԱՅԵՐ ԱՆՑԱՆ ԱՅՍ ՏԵՂԵՐԷՆ

ՆՄԲ.— Փրոֆ. Վ. Պրնրցեանու կը շարունակէ հայագիտական իր հետազօտութիւնները եւ, այս անգամ, Ռումանիոյ պատմական աշխարհագրութիւնը քննելով՝ ցոյց կուտայ քաղաքներ, որոնց անունը կը հաստատէ թէ Հայեր անցած են այդ ճամբով, հիմնելով նոր բնակավայրեր:

Այսպէս, Արճէշ հայկական քաղաքին եւ Արճէշուլ ռումանական քաղաքին պատմութեան մէջ՝ Փրոֆ. Պրնրցեանու կը գտնէ հետաքրքրական վկայութիւններ, որոնք կը կազմեն ապացոյց մը թէ «Անիի կործանումէն ետքը» Հայերը անցած են այս ճամբով դէպի հիւսիս–արեւմուտք:

Արճէշ անունին ծագման խնդիրը սկսած է վիճաբանութեան նիւթ դառնալ Հաշտէուի ժամանակէն ի վեր եւ վերստին ձեռք առնուած է Ֆիլիփփոէի կողմէ, շարունակուած է Փրվանի եւ Տրականուի կողմէ: Ուրիշներ անցողակի կերպով մօտեցան Արճէշ քաղաքի եւ գետի անուանումի խնդրին, որ սակայն վերջնական լուծման մը չյանգեցաւ: Այս խնդիրը կ'արժէ վերստին ձեռք առնել, առանց անտեսելու պատմական իրողութիւնները:

Բազմաթիւ հետազօտողներ Արճէշ անունը նոյնացուցած են Օրդեսսոս գետին անուան հետ, զոր Հերոդոտոս կը յիշէ իր Աշխարհագրութեան չորրորդ գրքին մէջ, գլուխ ԽԸ., սակայն այս նոյնացումը տեղի տուաւ երկար հակաճառութիւններու: Նախ եւ առաջ Հերոդոտոսի կողմէ Օրդեսսոս ՚գետին տրուած աշխարհագրական դիրքը եւ հոսանքին ուղղութիւնը բնաւ չեն համապատասխաներ Արճէշ գետին աշխարհագրական դիրքին եւ հոսանքին: Այնպէս որ, այս տեսակէտով, երկու անուններուն նոյնացումը կարելի չէ ընդունիլ: Օրդեսսոս անունը չի դոհացներ Արճէշ անուան տրուած բացատրութիւնը նաեւ հնչաբանական տեսակէտով, այնպէս ինչպէս կը ճանչնանք զայն վաւերագրութիւններէն՝ ԺԴ. դարէն սկսեալ:

Օրդեսսոս, զոր Հերոդոտոս ցոյց կուտայ իբր Իսթեր (Դանուբ) գետին մէկ օժանդակը՝ Եւրոպական Սարմատիոյ մէջ, ի յայտ կուգայ նաեւ իբրեւ Սեւ Ծովու հիւսիսային կողմը գտնուող քաղաքի մը անունը, ինչպէս ցոյց կուտան Պտղոմէոս (3, 5, 14) եւ Պլինիոս (Բնապատմ. Դ. 82), ունենալով նաեւ Օդեսսոս ձեւը, որ իր անունը տուած է այժմու Օդեսա նաւահանգիստին:

Նկատելի է որ Օդեսսոս կամ Օրդեսսոս, որ տուած է Օդեսա անունը, սկզբնական Օ գիրը չէ փոխած Ա գիրին, ինչպէս կը պնդէին ոմանք՝ թէ կարելի է (հակառակ հնչաբանական օրէնքներու), առնելու համար Արճէշը Օրդեսսոսէն: Այս պատճառով՝ Փրվան իր դասումնասիրութեան մէջ կը հաստատէ թէ Արճէշ անունը պէտք է առաջ եկած ըլլայ Արճեսոս կամ Արճիսոս անուններէն, զորս Հերոդոտոս կրնայ սխալ վերարտադրած ըլլալ:

Այսուհանդերձ այս տեսակէտն ալ կարելի չէ ընդունիլ, որովհետեւ Հերոդոտոս չէր սխալեր աշխարհագրական անուններ տալու մէջ: Փըրվան կը մեկնի Թրակա–փիւգա–հայկական ցեղական միութենէն ու կը հաստատէ թէ Արճեսոսի մը գոյութիւնը պիտի բացատրէր նաեւ յոյն պատմաբաններու յիշած Հայաստանի Արգեսա, Արսեսա լճին եւ շրջանին, ինչպէս նաեւ Արգեա քաղաքին անունը, այս վերջինը Արճէշ քաղաքի անուան նման անունով քաղաք մը՝ Վանայ լճին հիւսիսային կողմը: Արգեսա, Արգիսսա տեղանունը, Պտղոմէոսի կողմէ յիշուած, գործածուած է նաեւ Գր. Ղափանցեանի կողմէ, նոյնացնելու համար Հայաստանի Արճէշ քաղաքի անուան հետ (տես Պատմալեզուաբանական աշխատութիւններ, տպ. Երեւան, 1956, էջ 419): Փըրվան կը յիշէ նաեւ իբր կարելի համեմատութիւն մը Թրքահայաստանի Արդէշ եւ այժմու Արճիշ–տաղ լերան հետ: Պտղոմէոսի կողմէ Արսեսա անուան Վանայ լճին հետ նոյնացման մասին հետազօտողներու ուշադրութիւնը հրաւիրեց Հաշտէու եւս որ տեղագրաբանական աշխատութեան մէջ:

Այժմ քննենք Հաշտէուի ըմբռնումը Մունթենիոյ Արճէշ գետին եւ վայրին անուան ծագումին մասին: Ինքն է որ առաջին անգամ ըլլալով կը վիճաբանի անունին եւ անոր անուան հայկական ծագումին մասին: Հաշտէու իրաւացի կը ժխտէ Հերոդոտոսի Օրդեսսոսէն Արճէշ անուան յառաջ եկած ըլլալու կարելիութիւնը, որովհետեւ այս նոյնացումը անընդունելի է հնչաբանական օրէնքներու տեսակէտով: Հաշտէու կ'ընդունի որ Արճէշ գետին հին անունը պէտք է եղած ըլլայ Մարիսքուս, այնպէս ինչպէս կը գտնենք Թ. դարուն, Ռավէննայի աշխարհագրին մօտ, նոյնացում՝ ընդունուած նաեւ Մեյլէրի կողմէ: Հաշտէու այն կարծիքին է թէ գետը կոչուած է Արճէշ քաղաքին անունով, երբ ան հիմնուեցաւ, ինչ որ դժուարութիւն չի ներկայացներ, որովհետեւ գոյութիւն ունին ուրիշ գետեր ալ, որոնք իրենց անունը առած են քաղաքներէ, օրինակի համար Պրլատ, Թրոթուշ:

Արճէշ քաղաքին հիմնադրութեան կապակցութեամբ, Հաշտէու կը հաստատէ թէ Վանի մօտակայ Արճէշ քաղաքին բնակիչները այդ շրջանը եւ քաղաքը լքեցին, երբ 1275 Թուականին ամբողջովին կործանեցաւ երկրաշարժէ մը, ինչպէս կը պատմէ Սմբատ հայ պատմիչը: Կործանած քաղաքին բնակիչները պէտք է գաղթած ըլլան Պալքաններ եւ հիմնած՝ Մունթենիոյ հիւսիսային կողմը քաղաք մը, որուն տուին Արճէշ անունը, ի յիշատակ իրենց լքած քաղաքին:

Այստեղ անոնք շինեցին եկեղեցի մը, Նէակոյէ Պասարապի 1523ին կառուցած եկեղեցիէն առաջ: Կը թուի թէ անոնք ընդունեցան կաթոլիկութիւնը, քանի որ 1332ին Արճէշի մէջ գոյութիւն ունէր կաթոլիկ եպիսկոպոս մը, ինչպէս ցոյց կուտայ Պենկօ: Կաթոլիկութեան անցնելու իբր պատճառ կարելի է համարել, ըստ Հաշտէուի, անոնց առեւտրական յարաբերութիւնները իրենցմէ առաջ Թրանսիլվանիա հաստատուած Հայերուն հետ: Բայց կաթոլիկութեան պատճառով նեղը դրուելով օրթոտոքս Ռումէններու կողմէ, Հայերը գաղթած պէտք է ըլլան լեռներէն անդին՝ Թրանսիլվանիա, Արճէշի անմիջապէս մօտը, այսինքն Թըլմաչիու, ուր 1355ին յիշատակուած է հայ եպիսկոպոս մը:

Կարգ մը պատմական իրողութիւններու բացատրութիւնը, ստացուած՝ այդ անստոյգ ժամանակներու ոչ վստահելի տեղեկութիւններէն, Հաշտէուի տեսութեանց մէջ կ'երեւի բռնադատուած եւ ոչ այնքան հիմնական, թէեւ մասամբ ընդունելի:

Ահա թէ ի՛նչ է իմ կարծիքս այդ տեղեկութիւններուն վերաբերեալ:

Նախ եւ առաջ Հաշտէուի հետ կը կարծեմ թէ կարելի չէ ընդունիլ Արճէշ վայրին եւ գետին անուան նոյնացումը Հերոդոտոսի Օրդեսսոսին հետ, ոչ միայն անոր համար որ չի յարգեր հնչաբանական օրէնքները, այլ եւ անոր համար որ դիրքը չի յարմարիր Արճէշի դիրքին: Պէտք յիշեմ որ Տեչեւ Օրդեսսոսը կը համարէ իբր օժանդակ մը Իսթեր (Դանուբ) գետին, սակայն վերապահութեամբ կ'աւելցնէ «դուցէ այժմ Արճէշ», միւս կողմէ ընդունելով որ Օրդեսսոսէն յառաջ կուգայ այժմու Օդեսայի անունը: Փըրվան ենթադրեց, ինչպէս ըսի, Արճեսոս մը, որ Հերոդոտոս սխալ վերարտադրած ըլլայ Օրդեսսոսով, բայց չյիշատակեց թէ գոյութիւն ունին նաեւ Արճեսոսի նման ուրիշ ձեւեր ալ: Ահաւասիկատոնք.

Մակեդոնիոյ մէջ, Փոլիբիոս կը յիշէ Օրճեսսոս միջնաբերդը Արժեսսոսի կողքին: Կէօրկիեւ կը յիշէ Օրճեսսոս մը եւ Օրճիսսոս մը՝ Իլիրիոյ մէջ: Տեչեւ կը յիշէ Արճեսոս կամ Արճիզա քաղաքը Փոքր Ասիոյ Հելլեսպոնտոս գաւառին մէջ, Պերկամոնի եւ Քիզիքոսի միջեւ, ինչպէս նաեւ Արճիսսա մը Թեսալիոյ մէջ:

Ամփոփելով՝ գոյութիւն ունին ուրեմն կարգ մը տեղանուններ սկսած՝ Պտղոմէոսի Արսեսա կամ Արսիսա տեղանունէն Հայաստանի մէջ, Արկէոս, այսօր Թըրքահայաստանի Արճէշ – տաղը, Արճիզա՝ Հելլեսպոնտոսի մէջ, Արճիսա՝ Թեսալիոյ մէջ, Արճեսսոս (Օրճեսսոս) Մակեդոնիոյ մէջ, եւայլն:

Բոլորը կը թուի թէ ցոյց կուտան ճամբայ մը, Պալքաններու եւ Հայաստանի միջեւ սփռուած տեղանուններով, որոնք իրենց հիմը ունին հնդեւրոպական արճ արմատը, «փայլուն, ճերմակ» իմաստով:

ՓՐՈՖ. Վ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՆ ԱԼ

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուղղափառութիւնը հաւատարիմ մնացած է Աւանդութեան, եւ սակայն Հռոմէն բաժնուելէն ետք չէ ունեցած կաթոլիկէ եկեղեցիի տարածումը, ոչ կազմակերպչական, ոչ ալ հոգեւորական եւ մտաւորական մարզերուն մէջ:

Ուղղափառ Եկեղեցին հերետիկոսական ըմբոստութիւններ չէ ճանչցած իր ծոցին մէջ: Այս տարօրինակ կայունութիւնը պէ՞տք է վերագրել ուղղափառներու հաւատարմութեան դէպի Աւանդութիւնը, թէ պէտք է վերագրել զայն ուղղափառներու մտաւորական եւ հոգեւորական նուազ զարգացումին՝ կաթոլիկներուն բաղդատմամբ:

Եթէ Պետրոսի եկեղեցին ունեցած է հաւատացեալներ որոնք ըմբոստացած են իր իշխանութեան դէմ, ատիկա թերեւս անոր համար է որ այդ հաւատացեալները ենթարկուած էին աւետարանական օրէնքներուն պարտադրած խստութեանց, ինչ որ ուղղափառները չէին պարտադրեր իրենց հաւատացեալներուն:

Այս առթիւ, կաթոլիկէ աստուածաբանները, կամ գոնէ անոնցմէ ոմանք, կը վախնան որ ուղղափառներու վերագրուած «կայունութիւն»ը բացատրուի մասամբ տեսակ մը կրաւորականութեամբ, որ հաւատացեալները պիտի պահէր տարրական հոգեւորական կեանքի մը մէջ:

Իրականութիւն է որ Արեւելքի Եկեղեցին Արեւմտեան Եկեղեցիին աստուածաբանական գործունէութեան հետ բաղդատելի գործունէութիւն մը չէ ունեցած: Ի զուր է փնտռել Ուղղափառութեան մէջ անձնաւորութիւններ որոնք կարելի ըլլայ համեմատել Ս. Ալպեր լը Կրանի, Ս. Թովմաս Աքուինացի, Տընս Սքոթի, Սուրբ Պերնարտոսի, Սուրբ Ժան տը լա Քրուայի: Ասիկա չի նշանակեր սակայն, եւ ոչ մէկ կաթոլիկէ կը խորհի յաւակնիլ թէ բարեպաշտութիւնը, սրբութիւնը բացակայած են Արեւելքի Եկեղեցիէն: Միայն կարելի է եզրակացնել թէ այս վերջինը « անհատական » հոգեւորական ծաղկումը չէր քաջալերէր, կաթոլիկէ եկեղեցիին ձեւով ու չափով:

Վերջապէս, համայնավարութեան Ռուսաստանի մէջ հաստատուելէն ի վեր, այդ երկրին ուղղափառ եկեղեցիներուն վիճակը կարգ մը խնդիրներ կը յարուցանէ, զորս կարելի չէ զանց առնել: Տարագիր ուղղափառները կ'արժեքաւորեն այն պարագան թէ ռուս եկեղեցին հրաշալի կերպով դիմադրած է զինք հալածողներուն, թէ հակառակ զինքը ոչնչացնելու համար ձեռք առնուած բոլոր միջոցներուն, եկեղեցին վերապրած է եւ այսօր աւելի քան կենդանի է: Արդարեւ, անվիճելի է որ ռուս եկեղեցին ունեցաւ բազմաթիւ մարտիրոսներ եւ թէ անոր հաւատացեալները քաջարար եւ բացայայտօրէն ծառացան «Նիւթապաշտ հաւատոյ հանգանակ»ին դէմ: Այսուհանդերձ, ռուս եկեղեցական իշխանաւորութիւնը համայնավար կառավարութեան ըրաւ զիջումներ, որոնք հաւկնալի ըլլալով հանդերձ, կը մնան ցաւալի:

Մոսկուայի պատրիարքը արտասանեց ճառեր, որոնց մէջ կրկնեց բնաբանները խորհրդային հակարեւմտեան քարոզչութեան: Արբանեակ երկիրներու՝ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ եկեղեցապետները կապկեցին անոր այս դիրքը եւ գտնուեցան նոյնիսկ այնպիսիներ որոնք մասնակցեցան կաթոլիկէ եւ բողոքական փոքրամասնութեանց դէմ ի գործ դրուած պաշտօնական հալածանքներուն: Ոչ մէկ եկեղեցի այս տեսակ տկարութեանց մենաշնորհը ունի: Եւ սակայն, դժուար է յաւակնիլ որ ուղղափառները կ'անգիտանան այն փորձութիւնները որոնց պիտի չկարենային տոկալ միւս քրիստոնեայ եկեղեցիները:

Ասոնք են ահա, ի մէջ այլոց, այն քանի մը դժուարութիւնները որոնց լուծումը, կաթոլիկէ եւ ուղղափառ աստուածաբանները պարտին միասնաբար գտնել:

Պէ՞տք է խորհիլ թէ այս դժուարութիւնները անյաղթելի են եւ թէ փոսը որ բացուած է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, պիտի մնայ միշտ նոյնը:

Պարզ խօսինք. — Ինչ կը վերաբերի Պապին գերիշխանութեան հարցին, կաթոլիկէները եւ ուղղափառները ... լուծում պիտի չկրնան գտնել: Բազ... աւանդութիւններ, եւ նոյնիսկ կե... խնդրոյ առարկայ են այս մարզին մէ... որպէսզի արեւելքի քրիստոնեաները ... գունին ենթարկուիլ Ս. Պետրոսի յաջոր...դին: Այսուհանդերձ, պէտք չէ եզրակա...ցնել թէ այս ուղղութեամբ խօսակցու...թիւնները անօգուտ պիտի ըլլան:

Շատ մը կէտերու մէջ, ամէն ինչ թ... կուտայ յուսալու որ փոխադարձ ... կացողութեան լաւագոյն եզր մը կարել... պիտի ըլլայ գտնել «բաժանեալ եղբայր...ներուն միջեւ:

1927ին, Պիոս ԺԱ. իր մէկ յայտարա...րութեան մէջ կը շեշտէր.—

«Լրիւ ծանօթ չէ ինչ որ կայ թանկա...գին, բարի, խորապէս քրիստոնէակա... կաթոլիկէ հին հաւատքին հատուածնե...րուն մէջ: Ոսկեբեր ժայռէ մը անջատուա... կոյտերը, իրենք ալ ոսկեբեր են. Արե...ւելեան պատկառելի քրիստոնէական ... մայնքները իրենց էութեան մէջ ... այնպիսի սրբութիւն մը, որ արժանի ... ոչ միայն յարգանքի, այլ եւ համակ...րանքի»:

Ժամանակը եկած կը թուի ըլլալ, ... երկու դաւանութեանց քրիստոնեաներ... պէտք է գիտակցին թէ ի՞նչն է որ զի...րենք կը միացնէ: Մենք ցոյց տուինք ... բոլորը որ զիրենք կը բաժնէ: Պէտք ... նաեւ զանազանել թէ ո՞րն է հիմնակա... եւ ո՞րը ոչ: Կարգ մը շփոթութիւննե... պէտք է փարատել: Գիտենք, օրինակ... համար, թէ ուղղափառ քահանաները ... մուսնացած են: Բայց Հռոմի կապուա... Միջին Արեւելքի կարգ մը եկեղեցիներ... քահանաները նոյնպէս, եւ ոչինչ կրն... փաստել թէ ուղղափառ եկեղեցիներ... պարտին ընդունիլ քահանաներու կուսա...կրօնութիւնը, ինչ որ կարգապահակա... հարց մըն է եւ ոչ վարդապետական. Ար...մուտք գործել կաթոլիկէ եկեղեցի...ներս:

Միայն լատին եւ սլաւ, կամ արեւմտ...եան եւ արեւելեան քրիստոնէութեան ... մախմռումին մէջ պէտք չէ տեսնել կա...թողիկէ եւ ուղղափառ մերձեցում մը.

Կաթոլիկէ եկեղեցին իր մեծամասնու...թեամբ «եւրոպական եւ ամերիկեան» ... կեղեցի մըն է: Սակայն, միլիոնաւոր կա...թողիկէներ կան Ափրիկէի, Հնդկաստան... Վիէթնամի եւ Չինաստանի մէջ: Ուղղ...փառ եկեղեցին Ռուսաստանի եւ Արեւ...եան Եւրոպայի մէջ կը հաշուէ իր ... ներոգը իր հաւատացեալներուն. ... կայն, ուղղափառութիւնը նուազ ... չական ըլլալով քան կաթոլիկէ եկեղեց... (քան մը որ կարգ մը կաթոլիկէներ ... դափառութեան «չքաւորութիւն» կը ... կատեն) տակաւին միլիոնաւոր ուղղ... փառներ կան Ափրիկէի եւ Միացեալ ... հանգներու մէջ:

Ճշմարտութիւնը, որուն աւանդապա...ներն են կաթոլիկէներն ու ուղղափառ...րը, յատկապէս կապուած չէ այս կա... այն մշակոյթին, անիկա ոչ «լատին» ... ոչ ալ «սլաւ». սահմանումով արեւելեա... կան է այդ ճշմարտութիւնը:

Մերձեցումը աւելի քան անհրաժեշտ ... է, քանի որ կաթոլիկէներուն ու ուղղ... փառներուն նոյն թշնամին կը սպառն... Հոս, չենք խորհիր եկեղեցիներու ... համայնավար հալածանքներու մասին ... ընդհանուր կերպով, կը խորհինք ... անաստուածութեան մասին, որուն լա... գոյն եւ ամէնէն թունդ արտայայտութիւ...նը կը հանդիսանայ համայնավար...թիւնը:

Արդի անաստուածութիւնը կը յարձ... ոչ միայն դուրսէն, այլ նաեւ ներ... եկեղեցիներուն վրայ: Իր ծաւալով ... նախընթաց այս վտանգը, հրամայ... կերպով բոլոր հաւատացեալները կը ... ւիրէ միանալու:

Աւելցնենք որ կաթոլիկէ – ուղղափ... մերձեցում մը իր արձագանգը պիտի ... նէ բողոքական շրջանակներու մէջ ... ղափառութիւնը արդարեւ տեսակ մը ... մուրջ» է Հռոմի Եկեղեցիին եւ Բար... րողչական Եկեղեցիին միջեւ: Ուղղ... փառներու եւ Բողոքականներու ... հանդիպումները յաճախակի են, ... ւանդ քանի մը տարիներէ ի վեր: Կա... է յուսալ ուրեմն թէ կաթոլիկէներ... ուղղափառներու մերձեցումը պիտի ... րագացնէ քրիստոնէական ... ժամը:

Զատկական տօներու առաւօտեան ... մերգութեանց ընթացքին բոլոր ուղղ... փառ եկեղեցիներուն մէջ կը կարդ... Սուրբ Յովհան Ոսկեբերանի վերաբ...

ԼՈՒՍՆԻՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՊՐՈՂ ԷԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Հնագոյն շրջաններէն ի վեր ժողովրդային փորձառութիւնը եւ աստղաբաշխները լուսնին կը վերագրեն կարողութիւններ, որոնցմէ շատերը վաւերացուցած է այժմ գիտութիւնն ալ:

Ամէն ամիս, լուսնին վերջին եւ առաջին երկու օրերու ընթացքին կը բազմանան սրտի տագնապները, յանկարծական մահերը, բնտանեկան կռիւները: Այս նոյն օրերուն, տղաք որոնք, ճճի ունին, գանպան անհանգստութիւններ կ'ունենան որովհետեւ ճճիները կը տեղափոխուին:

Երբ լուսինը ծնի, առաջին քառորդին կը հասնի, կը լրանայ եւայլն, այս բոլոր փոխանցման օրերուն կ'աւելնան տագնապները անոնց, որոնք կը տառապին լեարդի կամ ստամոքսի տկարութիւններէ: Կոյերը կ'ուռին եւ ջղային չարժումներն ալ կ'աւելնան այդ նոյն օրերուն:

Լիալուսնի եւ նոր լուսնի առաջին օրերուն կը սաստկանան մորթի բորբոքումները, յօդացաւը, շատեր մղձաւանջներ կամ անքնութիւն կ'ունենան: Կիներու մազերը ըմբոստ եւ անփայլ կը դառնան, մորթն ալ կ'ուռի:

Լուսնոտներու նոպաները ամէնէն աւելի յաճախադէպ են, երբ լուսինը նոր է, կամ իր լրումին մէջ, իրենց տրուած անունը կը բացատրուի արդէն ատով:

Անոնք որոնք ծնած են լուսնի նշանին տակ, այսինքն երբ լուսինը կը տիրապետէ աստղային երկնակամարին վրայ, ամէնէն աւելի ուժգնօրէն կը զգան լուսնին ազդեցութիւնները, ասոնք ընդհանրապէս անփոյթ, երազկոտ, միսթիկ անձեր են, ենթակայ ջղային հիւանդութիւններու եւ մասնաւոր յարմարութիւն ունին գուշակութեան:

Ծովերու մակընթացութիւնը եւ տեղատուութիւնը արդիւնք է լուսնի մագնիսական զօրութեան:

Բոյսերը աւելի արագօրէն կ'աճին քանի լուսինը իր լրումին կը դիմէ. իսկ երբ լրումէն յետոյ կը սկսի պակսիլ բոյսերու աւիշն ալ, աւելի դանդաղօրէն շրջան կ'ընէ: Այդ պատճառաւ է, որ լիալուսնին կտրուած փայտը աւելի ուշ կը չորնայ, աւելի առատ աւիշ պարունակելուն համար:

Առողջ եւ չափահաս էակներու ծնունդը թեթեւօրէն կ'աւելնայ լուսնի ծնունդէն մինչեւ լրումը, եւ լուսնին հետ կը նուազի մինչեւ յաջորդ նոր լուսինը:

Մթնոլորտային ճնշում եւ ջերմութեան աստիճանը կը նուազին լիալուսնի օրերուն:

Լուսինը շատ բարերար է տունկերու տերեւներուն համար. Իսկ արմատները օրական ամէնէն կարեւոր աճումը կ'ունենան լուսնի մեկնումի պահուն:

Գիւղական փորձառութեան համաձայն, անասուններ որոնք կը ծնին լուսնի ծնունդին կամ լրումի օրերուն, տկար ու տխեղծ կ'ըլլան. խեցղետինն ալ պարապ կ'ըլլայ լիալուսնին:

Բժշկութեան մէջ գերաճումի (իփեր — թրօֆի) եւ ընդլայնումի (տիլաթասիօն) դէմ դարմանում կը կատարեն այն շըր — ջանին, երբ լուսինը իր երկրորդ կէսին, այսինքն պակսելու շրջանին մէջ է, ընդհակառակն՝ երբ գերաճումի պէտք ունին գեղերը կուտան, երբ լուսինը աճման մէջ է, այսինքն՝ առաջին կէսին

Լաքովսքի հաստատեց թէ մանրէներու ամլացումը նոյն դիւրութեամբ չի կատարուիր միշտ եւ այդ առընչութիւն ունի լուսնին հետ: Ջուրը դժուար կը հականեխուի լիալուսնին: Կարգ մը մանրէներ դիւրագրգիռ կը դառնան լիալուսնին եւ այդ պատճառաւ անոնց առաջ բերած հիւանդութիւնները կը յայտնուին, երբ լուսինը ամբողջ է:

Տոքթ. Ալենտի կը հաւաստէ թէ թոքախտաւորները ամէնէն աւելի արիւն կը թքնեն լուսնի ծնունդէն մինչեւ լրումը:

ԺԶ. դարու հռչակաւոր գիտունը՝ Փարասելս կը պահանջէր որ բժշկական բոյսերը քաղուին լուսնի լրումէն երեք օր առաջ նախքան արեւածագը եւ խաղաղ օդով:

Գիտունները կը շարունակեն ուսումնասիրել լուսնային ճառագայթումներու ազդեցութիւնը մարդոց թէ իրերու վրայ:

հեռեւեալ ճառը, որուն մասին պէտք է խորհրդածեն բոլոր քրիստոնեաները.—

«Կոչումը պատրաստ է, մասնակցեցէք բոլորդ: Պարարտ հորթը մորթուած է, ոչ ոք թող մեկնի սոված:

«Բոլոր թող ճաշակեն հաւատքի սեղանէն, բոլորդ ստացէք բարութեան առատութիւնները:

«Ոչ ոք թող ողբայ իր թշուառութիւնը քանզի համայնական թագաւորութիւնը յայտնուած է:

«Ոչ ոք թող ողբայ իր սխալները, քանզի ներողամտութիւնը ճառագայթած է գերեզմանէն:

«Ոչ ոք թող երկնչի մահէն, քանզի Տիրոջ մահը ազատագրած է մեզ...»:

ՊԱԼԱՔԵԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ — 1922ին էր որ Թրքական գեհենէն ճողոպրած հայրենակիցներ սկսան հասնիլ Մարսէյլ, իրենց առօրեայ հացը ապահովելու եւ ազատ ապրելու:

Ասպետական Ֆրանսայի կառավարութեան բարեացակամ վերաբերումէն քաջալերուած՝ սկսան տնտեսապէս բարելաւել իրենց վիճակը: Երբ իրենց ճակտի քրտինքով սկսան շահիլ առօրեայ պատառ մը հացը, իրարու քով գալով մտադրեցին ունենալ Ազգ. Կեդր. Մարմին մը: Առաջին առթիւ ունեցան անշուք մատուռ մը ուր ամէն կիրակի տեղի կ'ունենար ժամասացութիւն՝ խուռներամ հաւատացեալներու ներկայութեամբ: Գոյութիւն ունէր նաեւ Պուլվար Օտտոյի գաղթակայանը իր մատուռով:

Դարերու ընթացքին Հայ Եկեղեցին ունեցած է իր կոչման արժանի հոգեւորականներ, — կաթողիկոս, եպիսկոպոս եւ գեղջուկ քահանաներ: Ասոնց կարգին էր նաեւ մեր երջանկայիշատակ առաջնորդը, հանգուցեալ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալագեանը, որ առաջին մէկ օրէն ուզեց իւրաքանչիւր արուարձան օժտել սեփական մատուռներով ու քահանաներով: Մարսէյլի հայ գաղութը շատ բան կը պարտի հանգուցեալ Սրբազանին, որ իր թափած աշխատանքին արդիւնքը չվայելած, 1934ին, անդարձ բաժնուեցաւ իր սիրած ժողովուրդէն, խոր վիշտ պատճառելով բոլորին:

Պէտք է խոստովանիլ թէ հայ ժողովուրդը երբեք ապերախտ չէ գտնուած բոլոր անոնց հանդէպ որոնք անձնուիրաբար ծառայած են իրեն: 26 տարի ետքը Պօմոնի Թաղական Խորհուրդը միաձնաբար գպրաց դասուն, Հոգեւոր Հովիւին եւ Թոքաթցիներուն, ձեռնարկեց հանգուցեալ Սրբազանին եւ հինգ քահանայ հայրերու համար դամբարան մը կանգնել Մարսէյլի կեդրոնական գերեզմանատան մէջ:

Ու ժապաւէնեալ տոմարով մը, վաւերացուած Ազգ. Առաջնորդարանին եւ Կեդր. Վարչութեան կողմէ, սկսուած է հանգանակութեան: Պէտք է խոստովանիլ թէ արդիւնքը գոհացուցիչ է: Առանց բացառութեան գաղութը սիրով մասնակցեցաւ հանգանակութեան, որով պահանջուած գումարին մեծագոյն մասը արդէն ապահովուած է: Շուտով պիտի սկսի մարմարեայ յուշարձանին շինութիւնը, եւ կը յուսանք թէ յառաջիկայ Հոկտեմբերին տեղի կ'ունենայ բացումը մեծ շուքով:

Երջանկայիշատակ Պալագեան Սրբազան հրաշքով մը միայն կրցաւ ազատիլ 1915ի մեծ Եղեռնէն, շնորհիւ գերմանագիտութեան: Պերլինի մէջ վկայութիւն տուած է Սողոմոն Թեհլիրեանի, որ վրիժառու գնդակով մը տապալած էր դահիճ Թալէաթը: Անոր քարոզները հմայիչ եւ դիւրահասկնալի էին: Յաճախ բնաբան կ'առնէր.— Ծառը արմատովն է ծառ, եւ տունը հիմովն է տուն: Եւ այդ տունը հայ եկեղեցին է:

Սրբազանին հոգին պիտի խայտայ ու պիտի օրհնէ բոլոր անոնք, որոնք իրենց լումաներով կը մասնակցին դամբարանին շինութեան, արժանավայել հայկական ճարտարապետութեամբ կոթող մը, որ պիտի արժէ մօտաւորապէս 1.200.000 (հին ֆրանքով):

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԱՅՐԻԿԸ
ՕՐ. ՄԱՐԻԱ ԵԱՔԸՊՍԸՆ

Քիչ անգամ Աստուած առաքինի անձերուն եւ աւելի քիչ անգամ հայ ազգի բարերարներուն համեմատաբար երկար կեանք կը շնորհէ:

Այդ բացառիկ շնորհեալներէն մէկն էր դանիացի Օր. Մարիա Եաքըպսըն, որ այս անցաւոր աշխարհէն եւ իր միակ սիրելի եղող հայ որբերէն բաժնուեցաւ 78 տարեկան հասակին մէջ:

Այս նիւթապաշտ եւ դիւրին հաճոյքներու դարուն մէջ անըմբռնելի կը մնայ Օր. Մարիա Եաքըպսընի պարագան, մանաւանդ որ ծնած ըլլալով ազնուական եւ հարուստ ընտանիքի մը մէջ, անոր առջեւ կը բացուէր դիւրատար եւ համգստաւէտ ապագայ մը: Բայց ո՞վ կրցած է հասկընալ մարդկային անյատակ սրտին գաղտնիքները եւ նախախնամական տնօրէնութեան խորհուրդները: Մեծահարուստ ընտանիքի զաւակ, Օր. Եաքըպսըն 15 տարեկան հասակին կ'անդամագրուի Դանիոյ Տիկնանց Հայասիրական Հաստատութեան, ուրկէ փոխադրուելով Խարբերդ, հոն կ'իւրացնէ Հայոց լեզուն:

1922ին հայ որբերուն հետ կը փոխադրուի Լիբանան, ուր մնաց մինչեւ իր կեանքին վերջը՝ հայ որբերը խնամելու նուիրական գործին մէջ, առանց երբեք ակնկալութիւններ սնուցանելու յօրելեանի, գոնէ հանդիսաւոր երախտագիտական դեղումներու՝ իր սիրած ժողովուրդէն, գոնէ անոր որբերուն կողմէ: Անոր միակ վարձատրութիւնը եղաւ կոչուիլ հայ որբերու մայրիկը եւ յետ մահու ունենալ հանդիսաւոր թաղում մը:

Բայց այս անձնուրաց մայրիկը իր երբեմնի որբերէն, որոնք ընտանիքներու տէր եւ բարեկեցիկ դարձած էին, արդար իրաւունքով կը պահանջէր, որ անոնք մէկ-մէկ սան որդեգրէին Ճպէյլի իր «Թռչնոց Բոյն»ի որբերէն: Որքան գիտենք, անոր այս փափաքն ալ չիրագործուեցաւ:

Որպէսզի այս ազնուական եւ բարձրօրէն առաքինի կնոջ աճիւնները խաղաղութիւն գտնեն հողին մէջ, արդար է կը կարծենք, որ անոր գոնէ վերջին բաղձանքը իրականացնելու աշխատին բոլոր հայ որբերը, ի մասնաւորի Ճպէյլի նախկին որբերը: Եւ կը կարծենք թէ միայն այն ատեն օտար հողը թեթեւ պիտի գայ այս ազնուասիրտ կնոջ խոնջ մարմնին վրայ:

«Այգ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԴՈՒԿԻ ԵՐԳԵՐ, Աւետիք Իսահակեան, պատրաստեց Արմէն Տօնոյեան: Տպարան Արամազդ, 1960 Պէյրութ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (180)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Տիկին Մարկոսեան՝ Մերկէրեանի պաղ վերաբերմունքէն դժգոհ, ուրիշներու վրայ փորձեց միեւնոյն բանը, եւ աւելի յաջողութիւն գտաւ: Ուրախութեան բացականչութիւններով ընդունուեցաւ վերադարձին լուրը՝ իր հիւրերուն կողմէ, ընդունելութեան օրը: Աւետաւոր նամակը ձեռքէ ձեռք պտըտեցաւ, հակառակ որ մինչեւ այն ատեն մօր ու որդւոյն միջեւ փոխանակուած թղթակցութիւնը գաղտնիք մը մնացած ըլլար հասարակութեան համար: Կարդալ չգիտցողները ըղձալով անոր վրայ նայեցան ինչպէս պիտի նայէին հազուագիւտ մասունքի մը վրայ: Իր յաջողակութեանը մէջ, տիկին Մարկոսեան մոռցածին տեղեկութիւններ տուաւ տօքթոր Ֆրուասարի եւ անոր աղջկանը մասին, անոնց շուրջը առասպելներ յօրինելով, զորս ունկնդիրները երկիւղածութեամբ տարածեցին իսկոյն թաղին մէջ իրենք ալ իրենց կողմէ ընդլայնելով ու ճոխացնելով այդ առասպելը: Այնպէս որ տօքթորին գալուստէն առաջ, ոչ միայն ինք ամէն խօսակցութիւններու առարկան էր նորէն, այլեւ տօքթոր Ֆրուասարը — որուն գոյութիւնն իսկ կասկածելի էր — ժողովրդական մարդ մը եղաւ Հ... գիւղին մէջ, եւ անհամբեր սպասուեցաւ օրիորդ Ամէլիին այցելութեանը:

Աչքի լուսի քանի մը պաշտօնական այցելութիւններ իսկ եղան ամիրային աղջկանը, համբաւաւոր զոյգին երեւումէն առաջ: Ժամուն քարոզիչը, պնակալէզ լայնորովայն վարդապետ մը, հանըմը տեսնելու եկաւ եւ կարգ մը անիմաստ մաղթանքներ ըրաւ Մարկոսեան ամիրային գերդաստանին եւ... տօքթոր Ֆրուասարին երջանկութեանը համար: Եւ մինչեւ իսկ, թէեւ տիկինին խոստացաւ եկեղեցիին բեմէն լուրը ծանուցանել բարեպաշտ ժողովրդեան, բայց եաքէն Թաղական Խորհուրդին մէկ լրջմիտ անդամին կողմէ արգիլուեցաւ:

Եւ ահա օր մըն ալ, Հ... գիւղին ծուռիկ-մուռիկ փողոցներուն սալարկին վրայ, քաջէն չքեղ լանտոյի մը մեծադղորդ թաւալումը լսուեցաւ: Հ... գիւղին մէջ լանտոյի մը ներկայութիւնը այնքան նորանշան բան մըն էր որքան գիսաւոր աստղ մը երկինքին վրայ: Փրփրերախ ձիերուն սիգաճեմ զգրդիւնը, վառիվառ ապակիներուն ճողխութիւնը եւ կառքին շքեղութիւնը խելքի պատյա տուին թաղին հնօրեայ ժամկէներուն եւ կիներուն, որոնք փողոց ու պատուհան վազեցին, այս անսովոր երեւոյթը դիտելու համար: Կառապանը դեղին երիզաւոր համազգեստ մըն էր հագած, գլուխը սիլինտր գլխարկով: Կառքին մէջ բազմած էր տօքթոր Արշակ Մարկոսեանը, նոյնպէս սիլինտր գլխարկով, իր աջ կողմը ունենալով փետուրներու, ժանեակներու, մարմաշներու փրփրեղէն ոպիսակութեան մը մէջ թրթռացող կին մը, որ կը ժպտէր՝ շուրջը դիտելով զարմանահար հետաքրքրութեամբ մը:

Ճղակոտր իրարանցում մըն է բըռաւ. մուտքը իշխանավայել էր ու աննախընթաց այդ գիւղին համար, որ ամիրաներու փառքը տեսած էր: Տուներու դռները բացուելով կին, աղջիկ, տղայ դուրս կը նետուէին խելացնոր, գիրար հրմշտկելով, չզրկուելու համար այդ պատմական անցքին ականատեսութեան փառքէն:

— Տօքթո՞րն է, վազեցէ՛ք, հասէ՛ք...

կը պոռային չորս կողմէն:

Փողոցի լաճեր կառքին քովերէն ու ետեւէն կը վազէին ուրախութեան ճիչեր արձակելով, մէկ քանին անոր ետեւի զապանակին փաթթուած, բանի տեղ չդնելով կառապանին սպառնալիքները, եւ մինչեւ իսկ մէկ քանի դնչուր լակոտներ՝ իրենց վտիտ ձեռուըներովը կառքին մէջ կ'երկարէին, ողորմութիւն մուրալով: Կառապանը, երբեմն աջ ու ձախ խարազանի հարուածներ կը բաշխէր թռչնոց տարմի մը պէս տարտղնելով տղաքներու այդ անառակ երամը, որ շուտով կը հաւաքուէր, կը շրջապատէր նորէն կառքը: Տօքթորը եւ օրիորդ Ամէլին — վասնզի ծանուցուած օրիորդ Ամէլին էր իր քովի կինը — իշխանականօրէն կը ժպտէին, ամբոխին վրայ տիրելու գիտակից հպարտութեամբ մը ակաղձուն, գո՛հ այդ իրարանցումէն, որուն իրաւունք չունէին սովորական մահկանացուները:

Վերջապէս կառքը մտաւ ամիրային փողոցը. առաջուց, քանի մը լաճեր շնչասպառ գացած ափ առած էին ապարանքին դուռը՝ այդ մեծաշուքին ժամանումը ծանուցանելու համար հանըմին. փողոցէն «տօքթորը կուգա՛յ կոր» կը պոռչտային: Տիկին Մարկոսեան որ անհամբեր եւ սրտատրոփ կը սպասէր արդէն, աճապարեց ընդառաջ ելլել:

Մօր ու զաւկին հանդիպումը սրտաշարժ եղաւ: Փողոցին դրանը առջեւ անոնք իրարու փաթթուեցան: Պագտուեցան: Յետոյ, տօքթորը թեւը առաւ օրիորդ Ամէլին ու մտան ապարանք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 8ին աւարտած է մեր բաժանորդներէն շատերուն տարեշրջանը: Կը խնդրենք որ փութով կատարեն նոր տարեվճարը, առանց անհատական հրաւէրի սպասելու:

Կը խնդրենք նաեւ որ ցարդ առկախ հաշիւ ունեցողները օր առաջ համապատասխան գումարները ղրկեն:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային ընկերակցութեան հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 26ին երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մէթրօ Քառէ:

Դասախօս՝ Միլանոյէն հրաւիրուած

Գ. ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ:

Նիւթը՝ Պետրոս Դուրեան, Միսաք Մեծարենց, Մատթէոս Զարիֆեան *եւ* Եղիշէ Չարենց:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Մուտքը ազատ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Տոլպաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ֆերհատեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Տապանեան (Ամերիկա) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 10,30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցիին մէջ իրենց ծնողքին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՖԵՐՀԱՏԵԱՆԻ (Ակնցի)
եւ ՄԱՆՈՒՇԱԿ ՖԵՐՀԱՏԵԱՆԻ
(Պոլսեցի)

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատւութիւնները, ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան.— Լիոն-Շարբէնէն Տէր եւ Տիկ. Մուրատեան իրենց զաւկին զինուորութենէ վերադարձին առթիւ 50 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Մուրատեան միեւնոյն առեն 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն, այրի Տիկ. Մաննիկ Մաքասեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի: Ոմն կը նուիրէ 50 Ն. Ֆ.:

ՇԱՐԺ

ԱՊՐԻԼ 12 ԷՆ 30

Galerie Vendôme
12, Rue de la Paix

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը Մարսէյլի մէջ՝

ՄԱՅԻՍ 22 ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի մէջ «Մայիս 28»ը կը տօնուի Մայիս 28ի շաբաթ իրիկունը Ռիւ Տինուառի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները մօտ առենէն:

ԱՊՐԻԼ 11

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն-Շամոնի Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական համայնքի պետերուն:

Ապրիլ 24ին, կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 3,30ին, Սալ «Ժան տ'Արքի» սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Մ. ՄԻՐՁԷ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահը Ազգ. Միութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ազգ. եւ կրօնական բոլոր միութիւններու, կազմակերպուած է յարգանքի սգատօն մը: Կը հրաւիրուի Վիէննահայութիւնը որ իր յարգանքի բաժինը բերէ աւելի քան մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 16,30ին ձայնաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ
ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Basilique du Sacré-Coeur
de Montmartre

×

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

24 Ապրիլ, Նոր Կիւրակէ, *քառաձայն պատարագ, ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց: Կատարի հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց ,ի յիշատակ մեռելոց: Կը նախագահէ Գերշ. Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան եւ կը քարոզէ:*

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

Կիրակի, *Կրկնազատիկ. Ազգ. Սգատօն, համաշխարհային առաջին պատերազմին՝* 1914–1918, *առաւօտ. սկիզբն ժամերգ. ժամը 8ին: Պատարագ 10ին: Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ 11ին:*

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի. 24 Ապրիլ. *Նահատակաց յիշատակին համար հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10ին:*

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Նոր Կիրակի, *Կրկնազատիկ: Յիշատակ մէկ միլիոն նահատակաց: Սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 8ին: Պատարագ Եկմալեան 10ին: Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ ժամը 11,45ին:*

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

24 Ապրիլ, Կիրակի. *առաւօտեան ժամը 9,45ին հոգեհանգիստ* Շափէլ Օթէլ Տիէոյի *մէջ: Կը պատարագէ Հայր Մեսրոպ Եափուճեան* [likely: Եռիզարտաշեան]:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

24 Ապրիլ. Նոր Կիրակի. *Ազգային Մեծ Սգատօն:*

Յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց, յընթացս համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց: Առաւօտ ժամերգ., պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8–11,30

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 30 Ն. Ֆ. Տէր եւ Տիկ. Լորոսեանէ, իրենց անդրանիկ զաւկին Սաթենիկի ծննդեան առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը կ'ողբայ մահը իր ընկերուհի Սրբուհի Սուրեանի, եւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն:

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է սքանչելի յարկաբաժին մը, չորս սենեակ

լոծիս, *խոհանոց, բաղնիք, ամէն յարմարութիւն 1956ին շինուած շէնքի մը մէջ: Հանգարտ թաղամաս մը (15րդ)* (ռեզիտանսիէլ), *երրորդ յարկ, մեծ պատուհաններ, արեւոտ եւ օդաւէտ, մեթրոյին դիմացը:*

70.000 Ն. *Ֆրանք. կանխիկ եւ 40.000 ապառիկ: Այցելել երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի ժամը 15էն 17*

M. J. 154 RUE DE LOURMEL PARIS 15

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 20,30ԻՆ *ՍԱԼ ՔԱՏԷ*, 21 ՌԻՒ ՔԱՏԷ:

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին (ՋՈՄ)

Կը նախագահէ՝ **ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ**

Կը խօսի՝ **ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ** (Միլանէն հրաւիրուած)

Կը մասնակցին՝ Օր. Շաքէ Պէնկեան (երգ), ընկերակցութեամբ Ա. Մեսումենցի Արտասանութիւն՝ Օր. Թօփալեան: Նուագ (երբեակ) ղեկավարութեամբ Գ. Քալեանի, կը մասնակցի դաշնակահարուհի՝ Միշըլին Լակաշ, Փօլ Պուֆիլ *(թաւջութակ) եւ* Ս. Քաչեան *(ջութակ), Ոգեկոչում՝ Ե. Գրիգորեան:*

Համրակառքերը կը մեկնին Իսիէն ժամը 20ին (Խրիմեան սրահ), Ալֆորվիլէն, Շավիլէն, Առնուվիլէն սովորական վայրերէն

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. « Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ
Դ. Դասախօսութիւն
Այս ուրբաթ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:
Դասախօս՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթ՝ Հայկական Դատի պատմութիւնը *(Գ. դասախօսութիւն): 1878էն մինչեւ* մեր օրերը:

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Իսիի Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ կողմէ

Կիրակի, 24 Ապրիլ, ժամը 15ին, Իսիի Քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

Կը ներկայացուի Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻՒԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

(ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 5 արար, 4 պատկեր

Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբին կողմէ

Գեղարուեստական բաժին

Մասնակցութեամբ Պ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ եւ Օր. Շ. ՊԷՆԿԵԱՆԻ (երգ)

Մուտք 3 եւ 5 Ն Ֆ

–ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ–

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրիլ 24ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցը: Կը հրաւիրուին անդամները եւ ոչ-անդամները: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՖՈՒՐՆԻՒԷՐԻ ՏԻՐԱՄՕՐ ԲԼՐԱՆԻՍ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ ՀԱՅԱԾԷՍ ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Լիոնի եւ շրջակայի Հայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի Ապրիլեան Նահատակներու եւ պատուոյ դաշտին վրայ ինկած զինուորներու համար մատուցուելիք պատարագին ու հոգեհանգստեան պաշտօնին, որոնք տեղի պիտի ունենան Ֆուրվիէրի տաճարին մէջ այս կիրակի ժամը ճիշդ 10ին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ [illegible] *Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրեն հետեւեալ մարմինները.—*

Այս շաբաթ՝ Քրիստափոր, Փարիզի Ռաֆֆի:

Այս երկուշաբթի՝ Ռոստոմ:

28 *Ապրիլ, հինգշաբթի* Ազբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն:

29 *Ապրիլ, ուրբաթ՝* Արամ – Ն[illegible]սաքեան:

30 *Ապրիլ, շաբաթ՝* Արդութեան.

6 *Մայիս, ուրբաթ* Արծիւ:

7 *Մայիս, շաբաթ՝* Զաւարեան:

8 *Մայիս, կիրակի՝* Վարդան:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. [illegible] *ներկայացուցիչները:*

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան [illegible] *Կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը* [illegible] *դի պիտի ունենայ 23 Ապրիլ, շաբաթ* [illegible] *րեկոյեան ժամը 8.30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է*

ՎԱՐՁՈՒ Է

Կահաւորուած եւ բաց հրապարակի [illegible] *րայ նայող սենեակ եւ խոհանոց մը* [illegible] *կինեանի մէջ (Վառ) Յունիս, Յուլիս* [illegible] *Օգոստոս ամիսներուն: Ամիսը 300* [illegible] *Ֆ.: Դիմել «Յառաջ»ին:*

ԾԱԽՈՒ Է ՓԱՎԻՅՕՆ ՄԸ

Ռոնի-Սու-Պուայի մէջ, 3 սենեակ [illegible] *խոհանոց, տուշ, գազ, ամէն յարմարութիւնով օժտուած: 20 մեթր ճակատ,* [illegible] *մեթր երկարութիւն, ընդամէնը 900 քառակուսի մեթր, շատ լաւ մշակուած պտղատու ծառերով պարտէզ: Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել* կին Պարսամեանի՝

Tel. : MON. 15-75

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-32

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ԱՊՐԻԼ

VENDREDI 22 AVRIL 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9780 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4581

ԴՐՈՒԱԾ ՆՕԹԸ

ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՒՄՆԵՐ ՈՒ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ճէմալ փաշա գիտակցաբար կը խեղաթիւրէ բոլորին ծանօթ պատմութիւնը, երբ չարամտօրէն Ներսէս Վարժապետեան Պատրիարքին համար կը գրէ թէ «Սան Ստեֆանօ երթալով Ռուսիոյ ցարէն խնդրեց, որպէսզի օգնէ (Հայերուն) սատանալու իրենց անկախութիւնը, պաշտպանելով զիրենք Թուրք կառավարութեան դէմ»:

Ու կ'եզրակացնէ թէ «այդ օրէն սկսեալ չքացաւ Հայոց «հաւատարիմ ազգ» (միլլէթը սատըքա) ըլլալու համբաւը»:

Արդ աշխարհ գիտէ թէ 1878ին Հայերը անկախութիւն չէ, որ կը պահանջէին, այլ պարզապէս բարենորոգումներ. կեանքի, ինչքի եւ պատուի ապահովութիւն: Փաստ՝ Սան Ստեֆանոյի 16րդ եւ Պերլինի 61րդ յօդուածները: Ցաւոյ փաստ է նաեւ որ Բարձրագոյն Դուռը տեղեակ էր — եթէ ոչ դրդիչը — Հայոց կատարած ջիմումներուն:

«Բարենորոգումներու անհրաժեշտութիւնը օսմանեան կայսրութեան մէջ ժամանչուած էր արդէն 1853-54ի եւ 1877-78ի ռուսեւթրքական պատերազմներէն շատ առաջ, 1839 Նոյեմբեր 3ին, երբ Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ, հազիւ գահ բարձրացած, հանդիսաւորապէս հրատարակեց Գիւլհանէի խաթթը Շէրիֆը, որ օրէնքի առջեւ ոչ-իսլամ տարրերուն խոյմնելու հաւասար իրաւունքներ կ'երաշխաւորէր.

Այս խոստումները ըստ Թրքական աւանդութեան մեռեալ տառ մնացին: Այն աստիճան, որ 1856 Փետր. 18ին Ղրիմի պատերազմէն վերջ, Փարիզի դաշնագրի նախօրեակին, նոյն Սուլթանը պարտաւորուեցաւ նոր խաթթը հիւմայունով մը կրկնել 1839ի Թանզիմաթին բարենորոգումները, փոշի փչելու համար մեծ պետութեանց աչքին:

Սուլթան Ապտիւլ Համիտ, այս վերջինի [illegible] մեզամեծութեամբ, [illegible] արժանացուց Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածով խոստացուած [illegible]

Հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները կազմուեցան ոչ թէ 1853ին, այլ Պերլինի վեհաժողովէն տասը տարի վերջ, [illegible] յայտնի եղաւ, որ Կարմիր Սուլթանը նպատակ չունէր գործադրելու [illegible] ստանձնած յանձնառութիւնները, որոնց համար երաշխաւոր [illegible] վեց մեծ պետութիւնները:

[illegible] Կիպրոսն էր ստացած իբրեւ [illegible] Ջուրը ձգելու համար Հայկ. [illegible] բարենորոգումները: Միւս [illegible] մեծ պետութիւններն ալ առիթը [illegible] «Հայկական Հարցի» [illegible] զանազան մենաշնորհներ [illegible] համար Համիտէն:

Ճէմալ փաշա հակասութեան մէջ կ'իյնայ, երբ մէկ կողմէ 1894-96ի ջարդերուն [illegible] ցոյց կուտայ «հայ յեղափոխականներու գործունէութիւնը», միւս կողմէ կը հաստատէ թէ «Ապտիւլ Համիտ Բ. [illegible] բռնակալութիւնը կարենալ շարունակելու համար 1894-1896 տարիներու ընթացքին խուժդուժ միջոցներ ձեռք առաւ [illegible] դէմ»:

Ուրիշ հակասութիւն մը եւս: Մինչ [illegible] կը կրկնէ թէ «Ռուսիա առաւելագոյն չափով կը ջանէր անկախութիւն ապահովել Թուրքիոյ Հայերուն», միւս կողմէ կը հաստատէ թէ Ռուսիա չէր ուզեր, որ բարենորոգումներ մտցուին հայկական նահանգներուն մէջ: Փաստ:

«Ռուսիոյ ցարը Ապտիւլ Համիտ Բ.ի [illegible] ապահովութիւն տուաւ, թէ [illegible] յեղափոխութենէն վերջ Կովկաս [illegible] Հայերուն պիտի չթոյլատրէ [illegible] Օսմ. կայսրութեան սահմաննե-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՄԻՇՏ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ Կ'ԱՐԺԱՆԱՆԱՅ

Ֆրանսական եռագոյնը եւ ճերմակ-կապոյտի վրայ չորս շուշաններով զարդարուն Քէպէք նահանգի դրօշները կը ծածանէին երբ Հանրապետութեան Նախագահին «Քոմէթ 5301»ը Լորեթի օդակայանը հասաւ:

Քանատայի այս շրջանը գրեթէ Ֆրանսա կը նկատուի: Արդարեւ, տեղացին ֆրանսախօս է եւ ամուր կապուած՝ նախնիքներու բարքերուն եւ սովորութիւններուն: Նահանգապետը կը կոչուի՝ Օ. Կանիոն, վարչապետը՝ Պարիթ, զօրատի հրամանատարը ֆրանսերէն կուտայ իր հրամանները:

Օդակայանէն՝ տը Կոլ անմիջապէս կ'առաջնորդուի «Զոհողութեան Խաչ» յուշարձանը՝ ուր ծաղկեպսակ մը կը դնէ: Յուշարձանը շինուած է ի յիշատակ երկու համաշխարհային պատերազմներուն զոհուած՝ քանատացի զինուորներուն:

Քէպէքի նահանգապետը ճաշ մը տուած է ի պատիւ հիւրին: Մտերմիկ մթնոլորտի մէջ արտասանուած են կարճ բաժակաճառեր:

Ընդունելութենէն ետք՝ տը Կոլ այցելած է Լավալի համալսարանը ուր տեսուչը՝ Ալֆոնս Մարի-Փարոն ողջունելէ ետք «պետական մեծ դէմքը» ջերմ բառերով գրուատած է Ֆրանսայի առաջնորդին արժանիքները: Այս առթիւ դիտել տուած է թէ նախանձախնդիր են իրենց ֆրանսական ծագումին ու կ'աշխատին վառ պահել իրենց ազգային մշակոյթը:

Քաղաքապետարան ընդունելով՝ Քէպէքի քաղաքապետը՝ Ու. Համէլ իր կարգին չեշտած է այն խոր կապը որ գոյութիւն ունի Ֆրանսացի - Քանատացիներու եւ մայր երկրին՝ Ֆրանսայի միջեւ: «Եթէ կայ վայր մը, աւելցուցած է ան, ուր Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը կրնայ ինքզինք իր տանը մէջ զգալ, ան ալ այս հինաւուրց Քէպէքն է, ուր ն-

(Շարունակութիւնը կարդալ 4րդ էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ 4րդ էջ)

րէն ներս մտնել, նոյն ի փոխարէն Սուլթանը ո՛չ մէկ երկաթուղի կառուցանէր արեւելեան Անատոլուի մէջ»:

Ուրիշ փաստ մը: «Կովկասի Հայերը կը հեծէին ծայրայեղ բռնակալութեան տակ»: Ու կ'եզրակացնէ.

«Կարելի չէ գտնել աւելի ցայտուն ապացոյց մը, որ երեւան հանէ Ռուսիոյ անկեղծ նպատակը Օսմ. Կայսրութեան եւ Հայերուն մասին»:

Ու նաեւ. «ռուսական երկերես քաղաքականութիւնը լրջօրէն կը մտահոգէր պատասխանատու հայ յեղափոխականները, որոնք կը խորհէին թէ Հայութեան համար անկախութիւն ձեռք բերելու առեն պէտք չէ իյնալ ռուսական լուծին տակ, որ հարիւր հազար անգամ աւելի գէշ է քան Թրքական լուծը»:

1907 Դեկտեմբերին, երբ Փարիզի մէջ ժողով գումարեցին Օսմ. Կայսրութեան զանազան տարրերուն պատկանող յեղափոխական կուսակցութիւնները, — որոնց շարքին «հայ կոմիտէներու ամէնէն պատուաւորն ու հիմնականը նկատուող Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը», ինչպէս կը գրէ Ճէմալ փաշա, բոլորն ալ համաձայն էին, որ «միջոցներ գտնուին ամբողջ Օսմ. Կայսրութեան մէջ ապրող զանազան ազգերուն բարօր կեանք մը ապահովելու»:

Այս էր կացութիւնը, կ'ըսէ, երբ 1908ին հռչակուեցաւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Մեր Մերոն

ՈՃԻՐ՝ ՈՃԻՆ ԴԷՄ

— Նորէն ինծի ջղայնացուցիր:

— Մի՛ ըսեր «ինծի», ըսէ «զիս»...

— Նորէն սկսար իմ անձնական գործերուս մէջ միջամտել...

— «Մէջ»ը նետէ...

— Չկրցայ քեզ հասկցնել որ ես իմ ոճս ունիմ...

— Սա «քեզ»ը փոխէ «քեզի»ի...

— Եղբա՛յր, ամէն գրագէտ իր ոճը ունենալո՞ւ է թէ ոչ...

— Ոճ եւ քերականութիւն իրարմէ տարբեր բաներ են... «Ես իմ ոճս ունիմ» ըսելով, չես կրնար քերականութեան կանոնները ոտքի տակ առնել...

— Օշականը առա՛ւ, չառա՞ւ...

— Օշականը առաւ, բայց իրեն պատուանշան չտուինք... Ցետոյ, դուն Օշական չես...

— Հապա ի՞նչ եմ...

— Բա՛ն մըն ալ չես...

— Կատակասէր ըլլալդ գիտնալուս համար, չեմ բարկանար... Բայց, իրա՛ւ կ'ըսեմ, չի կարելի քեզի հետ գլուխ ելլել...

— Աւելի լաւ է որ ըսես «կարելի չէ»...

— Ես կ'ուզեմ այդպէս ըսեմ...

— Սա «ըսեմ»ը փոխէ «ըսել»ի:

— Շանթը իմ ըսածիս պէս կ'ըսէր, չէ՞ր ըսեր...

— Շանթը կ'ըսէր, բայց անոր ալ շփանշանը չտուինք...

— Է՛, ըսէ նայինք, սա շքանշանը որո՞ւն պիտի տաք...

— «Որուն»ը սխալ է, ըսէ որո՞ւ»...

— Քեզի ըսի որ ես իմ անձնական ոճս ունիմ... Գրող եմ...

— Ես գրող կ'ըսեմ այն մարդուն, որ իր ոճը ընթերցողին կը ներկայացնէ ճշգրիտ քերականութեամբ եւ բառամթերքով... Չըրչիլը իր ոճը ունի, բայց այդ ոճը չի մեղանչեր անգլերէնի քերականական կանոններուն դէմ... Ատկէ զատ, ոճ ունենալէ առաջ, պէտք է հոգի ունենաս... Հոգի չունի՞ս. ուրեմն, ոճ ալ չես կրնար ունենալ... Ձիդ պիտի ունենաս... Ձու-ն՞ս... Ուրեմն, ա՛լ իրաւունք չունիս ոճի մասին ճառելու...

— Ես այդ ըսածներուդ համաձայն չեմ, բայց ժամանակ ալ չունիմ հետդ վէճի բռնուելու... Արդէն, ուրիշ գործով եկած եմ... Սա ըսէ նայիմ, ինչո՞ւ իմ վերջին յօդուածիս մէջ ժխտականի «չ»ն, Ապառնիի «պիտի»ին առջեւէն հաներ էք եւ տարեր էք Բային փակցուցեր էք...

— Մեր ըրածը ճիշդ էր...

— Բայց, իմ ո՞ճս ուր մնաց...

— Կարծեմ, սա զամբիւղին մէջ ինկեր է...

— Նորէ՞ն կատակ... Ես սովորութիւն ունիմ «չեմ ուզեր»ը, «չեմ գիտեր»ը «է»ով գրելու... Դուք ինչո՞ւ կը փոխէք:

— Մեր ըրածը շիտակ է...

— Նորէ՛ն ոճս ոտքի տակ գնաց:

— Եթէ այդ յամառութիւնը շարունակես, օր մը, դուն ալ ոտքի տակ պիտի երթաս՝ ոճիդ մէջ փաթթուած...

— Շատ սրամիտ ես... Ես իմ յօդուածիս մէջ գրած էի «Նախագահը չուզեր փոխարինել այդ հարուածը»... Ձեզի ո՞վ իրաւունք տուաւ որ ազուորի՛կ «փոխարինել»ս, «փոխադարձել» ընէիք...

— Սուրբ Մեսրոպը...

— Պատմուածքներէս մէկուն մէջ, կռիւին առջեւ նետուած խոտին համար ես ըսած էի «հարդ» — «հ»յով եւ «դ»յով՝ կովուն ճագին, այսինքն «յարդ»ին նմանցնելու համար... Ձեզի ո՞վ իրաւունք տուաւ որ իմ անուշիկ «հարդ»ը «յարդ»ի վերածէիք, թոմպուլիկ «յարդ»ս ալ «հորթ»ի...

— Սուրբ Մեսրոպը...

— Իմ քերթուածներէս մէկուն մէջ, «թթում»ը փոխեր էք «դդում»ի և «աթեռ-դին»ն ալ «ստեպղին»ի... Ինչո՞ւ, պատճառը...

— Տա՛մ... Ուզեցինք քերթուածիդ դդումի եւ ստեպղինի համերը պահել...

— Լա՛ւ, երբ ատանկ սխալ բաներ կ'ընես, չե՞ս մտածեր որ իմ ոճիս դէմ ոճիր գործած կ'ըլլաս: Դուն խիղճ չունի՞ս...

— Դուն մեր լեզուին դէմ ոճիր գործելէդ ետք, ես ալ քու ոճիդ դէմ ոճիր կը գործեմ, առանց խղճահարութեան...

— Պռավօ, շիտակը... Պռավօ՛...

ԵԻՐՈՊԱՅԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Թրուտ» թերթը յօդուածով մը կը ձաղկէ Զակորսքի վանքի վանականներուն զատկական տօնին առթիւ ցոյց տուած պաշտամունքի արարողութիւնները: Այս առթիւ թերթը կը գրէ թէ վանականները խուլիկաններու նման ելոյթներ կ'ունենան եւ կ'ապրին «օրհնուած ջուր եւ պաշտամունքի առարկաներ վաճառելով»:

5000 ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանացիներ — կիներ, այրեր եւ փոքրիկներ — Արեւմտեան Պերլին ապաստանած են, վերջին շաբթուան ընթացքին:

«ԱԺԵՐԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ»ը պատուիրակութիւն մը ղրկած է Փեքին: Հաւանաբար զինուորական եւ մասնագիտական օժանդակութիւն խնդրէ:

ԷԼԻԶԷԻ շրջանակները յայտարարեցին, թէ Թուրքիոյ նախագահը՝ Ճէլալ Պայար Ֆրանսա հրաւիրուած է: Պաշտօնական այցելութեան թուական՝ Յունիս 8-11: Նախագահին պիտի ընկերանան վարչապետ Մենտերէս եւ արտաքին նախարար՝ Ֆ. Զորլու:

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ նոր մայրաքաղաքն է՝ Պրազիլիան: Չորեքշաբթի պաշտօնապէս «բացումը» կատարուած է հազար քիլ. ներսը, երկրին անմարդաբնակ շրջանի մը մէջ հաստատուած՝ գեր-արդիական մայրաքաղաքին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը՝ Հերթըր յայտարարած է թէ Սինկման Ռի (Հարաւային Քորէայի նախագահը) պէտք է յարգէ քաղաքական ազատութեան տարրական սկզբունքները: Հերթըրի կարծիքով վերջին դէպքերը ցոյց տուին թէ ժողովուրդը դժգոհ է նախագահէն եւ կառավարութենէն: Սինկման Ռիի դահլիճին 12 անդամները հրաժարեցան: Ցարդ մեռեալներու թիւը 200ի եւ վիրաւորներունը՝ հազարի հասած է:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ըմբոստութիւն մը ծագած է Վենեզուելայի մէջ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

★

Ապրիլ 8ին աւարտած է մեր բաժանորդներէն շատերուն տարեշրջանը: Կը խնդրենք որ փութով կատարեն նոր տարեվճարը, առանց անհատական հրաւէրի սպասելու:

Կը խնդրենք նաեւ որ ցարդ առկախ հաշիւ ունեցողները օր առաջ համապատասխան գումարները ղրկեն:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՔԻՒՐՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ"

ԽՄԲ.— Քանի մը ամիս առաջ Հայաստանի պետական հրատարակչականը լոյս ընծայեց՝ քիւրտ ժողովուրդի անցեալին եւ ներկային նուիրուած համառօտ այլ շահեկան պատմական ակնարկ մը: 258 էջերէ բաղկացած այս գիրքին հեղինակն է Հայաստանաբնակ Քիւրտ մը՝ Ն. Խ. Մախմուտով:

Ստորեւ գրախօսական մը՝ քաղուած «Սովետական Հայաստան»ի Փետրուարի թիւէն՝ վերածուած արեւմտահայերէնի:

... Քիւրտ ժողովուրդը Արեւելքի ամենահին ժողովուրդներէն մէկն է, որու պատմութիւնը հարուստ է բայց դեռ քիչ ուսումնասիրուած: Հեղինակը համեստ նպատակ մը ունեցած է՝ գրել համառօտ, ընթերցող լայն հասարակութեան համար մատչելի, քիւրտ ժողովուրդին պատմութիւնը՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը:

Աշխատութիւնը բաղկացած է եօթը գլուխներէ, ուրտեղ հեղինակը ուսումնասիրութեան նիւթ դարձուցած է քիւրտ ժողովուրդին ծագումը, անոր լեզուն, մշակոյթը, գրականութիւնը, դաւանանքը, ընկերային կառուցուածքը, եւայլն: Տաք շունչով գրուած են այն էջերը, որոնք նուիրուած են քիւրտ ժողովուրդի ազատագրական պայքարին ընդդէմ օտար բռնակալներուն: Վերջին գլուխը նուիրուած է Խորհ. Միութեան մէջ ապրող քիւրտ ժողովուրդին պատմութեան:

«Քիւրտ ժողովուրդը» աշխատութեան մէջ կարեւոր տեղ յատկացուած է Քիւրտերու ցեղային ծագումին շուրջ: Օգտագործելով քրտագիտութեան շարք մը հեղինակներու հնագիտական, ազգագրական եւ լեզուաբանական ուսումնասիրութիւնները, հեղինակը այն եզրակացութեան եկած է թէ «3րդ հազարամեակում մեր թուականութիւնից առաջ, Քրդաստանի տերիտորիայի վրայ ապրելիս են եղել քրդական մի շարք ցեղատոհմային միութիւններ», որոնք յետագային մտած են Մարերու ցեղային միութեան մէջ, բայց պահպանած են իրենց ցեղային հիմնական առանձնայատկութիւնները (էջ 27):

Կասկածէ վեր է, որ հնագոյն ժամանակներէն ի վեր Քիւրտերու պատմական հայրենիքը եղած է Քիւրտիստանը, որ ներկայիս բաժնուած է Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ:

Սակայն Թուրք յետադէմ-ազգայնամոլ պատմաբանները ամէն կերպ կը ճգնին «ապացուցանել» թէ Քիւրտերը աննշան թիւ մը կը կազմեն Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի մէջ: Թուրք հեղինակ Ֆայէլ Օղլին յայտարարած է «... որ Թուրքիոյ Քիւրտերուն թիւը 100 հազարէն աւելի չէ, անոնք ալ ձուլուելու վրայ են Թուրքերու հետ»:

Հեղինակը իր ձեռքին տակ ունենալով նոր եւ հաւաստի աղբիւրներ, կը նշէ թէ միայն Թուրքիոյ մէջ 4 միլիոն Քիւրտեր կ'ապրին, այլ խօսքով ընդհանուր բնակչութեան 25 տոկոսը կը կազմեն: Պարսկաստանի Քիւրտերուն թիւն է երեքուկէս միլիոն, իսկ Իրաքի մէջ աւելի քան մէկ միլիոն:

Աշխատութեան մէջ բազմաթիւ փաստերով հեղինակը ցոյց կու տայ թէ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի մէջ ապրող Քիւրտերը ընկերային եւ տնտեսական ծանր պայմաններու տակ կը գտնուին: Փաստօրէն քիւրտ ժողովուրդը ճորտական վիճակի մէջ կը գտնուի: Դարեր շարունակ անոր գլխուն կանգնած է ֆիզիքապէս ընաջնջուելու ահաւոր վտանգը: Քիւրտ ժողովուրդը կը շահագործուի եւ բռնութիւններու կ'ենթարկուի նաեւ ներքին աւատապետներու, բէկերու եւ աղաներու կողմէ:

Մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուի աշխատութեան 6րդ գլուխը, ուր բազմակողմանի կերպով քննութեան առնուած է քիւրտ աշխատաւոր ժողովուրդին ազատագրական պայքարը:

Քիւրտ ժողովուրդին ազգային-ազատագրական պայքարը մասնաւոր շեշտ առաւ 19րդ դարուն եւ 20րդ դարու առաջին կէսին:

1828–1829ի ռուսեւթրքական պատերազմին՝ քիւրտ հրոսախումբերը տկարացուցին թրքական բանակին թիկունքը եւ որոշ չափով դիւրացուցին ռուսական բանակին յառաջխաղացումը Կովկասեան ճակատին վրայ:

Հեղինակը անդրադառնալով քիւրտ նշանաւոր գործիչ՝ Եզդանշիրի ղեկավարած 1854ի ապստամբութեան՝ կ'ընդգծէ, թէ պատահականութիւն չէր որ այդ ապստամբութիւնը զուգադիպեցաւ ռուսեւթրքական 1853–1856 թուականի պատերազմին: Քիւրտ ապստամբները իրենց բնակավայրերէն դուրս քշեցին թրքական զօրքերը, ապա գրաւեցին Պիթլիսը, Մուսուլը: Ապստամբներուն միացած էին շրջանի Հայերը, Ասորիները եւ Արաբները:

1855ի վերջերը, քրտական զինուած ապստամբներու թիւը կը հասնի հարիւր հազարի: Եզդանշիրի ջոկատները Սղերդ եւ Վան քաղաքներու մատոյցներուն մօտ ծանր հարուածներ կը հասցնեն թրքական բանակին: Անոնք բազմաթիւ փորձեր կը կատարեն միանալու համար ռուսական բանակին: Այս մասին հեղինակը հետեւեալ վկայութիւնը կը բերէ: Ասորի պատրիարք Աբրահամը՝ զօրավար Բեբուտովին կը գրէ. «... Լուրերու համաձայն, ինչպէս Հայերը, այնպէս ալ Քիւրտերը կը սպասեն որ ռուսական զօրքերը մեր սահմանին մօտ երեւան, որպէսզի միանանք անոնց»:

Քիւրտ ժողովուրդը ապստամբութեան դրօշ պարզեց նաեւ 1877–1878 թուականներուն:

Մինչեւ այսօր ալ Թուրքիոյ, Իրանի, Իրաքի եւ Սուրիոյ մէջ ապրող Քիւրտերը անկախութեան եւ ազատութեան կը տենչան:

1945 Թուականին Պարսկաստանի Քիւրտերը կը հիմնեն Հիւսիսային Քիւրտիստանի ազգային պետութիւնը, որ սակայն երկար չի տեւեր:

Ազատութեան վերջին՝ եօթներորդ գլուխը նուիրուած է Խորհ. Միութեան մէջ ապրող քիւրտ ժողովուրդին տնտեսական ու մշակութային բարգաւաճումին: Հեղինակը մանրամասն կը խօսի Հայաստանի, Վրաստանի, Ատրպէյճանի եւ Կեդրոնական Ասիոյ մէջ ապրող Քիւրտերու կեանքի, մշակոյթի, արուեստի, գրականութեան եւ գիտութեան զանազան բնագաւառներու մէջ ունեցած յաջողութիւններուն մասին:

Վ. ՔԱԼԱՇԵԱՆ

ԷՇԸ... ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Լոյս տեսաւ ՀԱՅ-ԲՈՅԺի 217–218 թիւը (Յունուար – Փետրուար), ուր հրատարակուած է հետաքրքրական յօդուած մը... էշուն մասին: Կը քաղենք քանի մը հատուածներ միայն.—

Ինչո՞ւ զարմանալ, — բժշկութի՞ւնն էր որ պիտի զլանար տեղ տալ կամ գովեստ հիւսել աւանակին, երբ զայն կը փառաբանեն դիցաբանութիւնը, պատմութիւնը, գրականութիւնը, նոյնիսկ Աստուածաշունչ Մատեանը եւ ժամագիրքը:

Պատմենք նախ թէ էշը ի՛նչ մեծ ծառայութիւն ընծայած է աստուածահօրն որ Արամազդ՝ ըստ դիցաբանութեան:

ԷՇԸ ԴԻՑԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հայր-երկինքը, այլ անուամբ՝ երկնահայրն Ուրանոս, ամպերն իրեն օթեւան, ունէր երկու զաւակ, — անդրանիկը կը կոչուէր Տիտան, կրտսերը՝ Կռոնոս, որոնք կ'ապրէին իրենց մօրը մօտ՝ երկրի վրայ: Մօրը խորհուրդով՝ Կռոնոս անդրանկութեան իրաւունքը առաւ եղբօրմէն, պայմանաւ որ ապրելու իրաւունք չունենային իր մանչ զաւակները եւ երկրի տիրապետութեան ժառանգորդ մնային իսկական անդրանիկին զաւակները:

Կռոնոսի կինը, որ ծնունդ տուաւ երկուորեակի, Արամազդի եւ Հերայի, իր մանչուն խանձարուրին մէջ դրաւ քար մը՝ խաբելու համար համաձայնութեան կատարման նախանձախնդիրները, ու պահեց Արամազդը:

Արամազդ մեծցաւ, զօրացաւ ու տիրեց երկրի եւ երկնքի: Տիտանին տղաքը բողոք բարձրացուցին եւ պահանջեցին իրենց ժառանգական իրաւունքը, — խո՛ւլ ձեւացաւ Արամազդ:

Այսպէս է որ ծագեցաւ առաջին... աշխարհամարտը, «պատերազմ Տիտանանց» կոչուած: «Լերինս ի վերայ լերանց ամբարտակեալ», Տիտանեանք փորձեցին մագլցիլ բարձրանալ ամպերն ի վեր, մինչեւ երկինք ու տապալել յափշտակիչին գահը, վերստանալ տիեզերքի տիրապետութեան իրենց իրաւունքը:

Արիւնահեղ այս կռիւին մէջ նետուեցան աստուածները, կիսաստուածները, դիւցազները, հերոսները, ազատ ու ճորտ՝ արար-աշխարհ: Այս պատերազմը կը յ չեցնէր հոմերական պատերազմի մը ն կարագրութիւնը Իլիականի մէջ, ու հինգերորդ Երգ: Թերեւս աւելի ահաւ — չանթ ու փայլակ, որոտում ու ղղր դիւն, ծովը կը դիզանար թաթառ շունչով, կայծակը կը ճեղքէր պատառ ներուն սիրտը, լեռները կը թռչէին գը դակի նման, կը մռնչէր Արամազդ՝ պէս եթէ «զոռային տասը հազար բը րաններ» (Իլ. Ե. 857): Պահ մը կը թ թէ կ'ընկրկի Արամազդ, երբ յանկար կռիւին մէջ կը մտնէ աստիրական բա կը՝ էշերու վրայ հեծած, մինչ էշեր հազար հազար բազմահազար ի մի բերա կը զռնչան, — ո՛վ սոսկում: Սարսափ կը մտնուին Տիտանները, ու կը նահա ջեն խուճապահար:

Այնուհետեւ Արամազդ կը հռչակ աստուածահայր, բացարձակ տէր երկր եւ երկինքի:

Հարկ էր, անշուշտ, վարձատրել ազա տարարները, — էշերը: Կարելի չըլլա բնակութիւն տալ երկինքի մէջ բոլոր ա էշերուն, աստուածահայրը անմահութիւ կը շնորհէ միայն երկու էշերու եւ զա նոնք կը հաստատէ աստղերու՝ կարգ Այդ օրէն ի վեր, երկնակամարի վրայ, համաստեղութեան մէջ ծանօթ են երկ փոքրիկ աստղեր, որոնք կը կոչուին Է շուկ, եւ անոնց միջեւ տարածուած մ գամածային անջրպետը՝ մսուր, ինչպէս կը վկայէ Պտղոմայոսի աստղաբաշխա կան քաղաքանը (ալմաժէսթ):

Բայց էշը հերոս չէ միայն, օժտուած նաեւ վեհանձնութեամբ, — դափնեվար դի թուփի մը տակ՝ երջանկօրէն կը քն նա՞ր աստուածուհին Եստա, մինչ հոս կը խաղար պատմուճանին շրթներ հետ՝ հոն ուր արարիչն իր սանձարձակ ծական զանձերն է պահած: Ծերուկ Պրիապ, զժնետեսիլ եւ վաւաշոտ հասնի էշու մը վրայ հեծած, կը տես աստուածային զանձերը, կ'իջնէ էշէն, կը մօտենայ գաղտագողի՝ վախնալով արթնցնել, բայց յայտնի ցանկութեամբ մը, որ ներելի է խոստովանիլ գոնէ դատարաններու մէջ միայն: Էշն ալ տեսնէ եւ խղճալով՝ կը հնչեցնէ իր նօթ չեփորը. Աստուածուհին կ'արթնու ու կը փախչի՝ պատիւը անեղծ: Գն տելու համար էշուն այս ծառայութիւ Հռոմ էշը նուիրած է Եստեան կոյսեր Այդ օրէն ի վեր հռովմէական մեհեան րու մէջ արձան կը կանգնէին էշուն, ի պէս կը վկայէ Ովիդիոս (Կալենդ Զ. 347):

ԷՇԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Եւ սակայն Եգիպտոս կ'արհամար էշը, այնքան որ Լիւկոպոլսեցիք չէի րեր չեփորին ձայնը՝ որովհետեւ կը յիշեցնէր նոյն կենդանիին զռ Այն շրջանին, երբ Օքոս կը տիրապե Նեղոսի հովտին վրայ, Եգիպտացիք անուաներ էին զայն՝ իբրեւ օտար թա ւոր: Օքոս կը հրամայէ տապալել Ապ արձանը, որ կը ներկայացնէր եզը, փոխարէն՝ արձան կանգնել էշուն՝ պա տելու համար իբրեւ աստուած ծ երկար չտեւեց էշուն աստուածպետ թիւնը, որովհետեւ ներքինի մը, Վա ւոս, ընդվզեցաւ եւ սպաննեց Ապ մարմինն ալ տուաւ կատուներուն:

Պարսիկները էշը կ'օգտագործէին րենց պատերազմներուն մէջ, — պարտութեան մատնուած են Սկիւթ ցիք՝ երբ էշերը ռազմադաշտ մտած զռնչալով ահեղաձայն, ինչպէս կը Հերոդոտոս (Գիրք Դ.), մինչ Սարսափ կը վկայէ թէ Քիրմանցիք իրենց պա բազմի աստուածին զոհաբերութեան տանէին ոչ թէ ձին, այլ էշը՝ իբրեւ եւ ռազմունակ կենդանի (Գիրք ԺԵ

Հնդկաստանի մէջ մեծ յարգ կը վա լէր էշը, որովհետեւ, ըստ աւանդ թեան, ազնուականներու հոգին մահու, կ'երթար բնակիլ էշուն մարմ մէջ, — այսպէս, ցեղապետ մը կը ծնէր թէ էշէ կը սերէր ինք գիծով:

Է՛հ, զարմանալի չէ, ուրեմն, եթէ բարձր էր էշուն գինը հին Հռոմի Պլինիոս կը գրէ (Բնապատմ. Ը չորս հարիւր հազար սեստերս ծախ է մէկ էշը:

ԷՇԸ ԻԲՐԵՒ ԳՈՒՇԱԿ ԵՒ ԲԱԽՏԱՑ

Պղուտարքոս կը յիշէ երկու պատ թիւն, (հետաքրքրուողին կը յանձնա րենք կարդալ Մարիոսի եւ Օգոս կեանքը), հաստատելու համար թէ բախտագուշակի դեր կը կատարէ

ԿԱՐՄԻՐ ՕՐԱԳԻՐ

(Հատուած՝ Գ. գլուխէն)

... Ջարդէն, սեւաւոր վերջին գիշերը լուսցաւ: Արեգակը գագաթը ետեւը թողած, եկեր՝ քանի մ՞ը վարոց բարձրացեր էր ու օրն օրհարսակ ըլլալու էր դարձեր:

Երէկ իրիկուն Գետենց գզիր Մատամուն մունետիկ էր կանչեր ու տուեր մանրամասնութիւններ: Արեգակին հետ պէտք էր բեռցնէինք դրաստները ու ճամբայ ելլէինք Կփուլն ի վեր...

Ու հիմակ, ամէն տուն իր բակին մէջ կամ դրանը առջեւ դրաստները կը բեռցնէր ու ճամբայ կ'իյնար արցունքոտ աչուըներով: Մեր տունը առաջին անգամ փախստական Ջորին դուրս հանեցին ու բեռցուցին: Ան շատ մատղաշ էր տակաւին, չորս տարու ու բարձրահասակ: Բաւական ատեն էր ալ որ ներսը կապուած էր ու չէր աշխատեր, կերեր, խմեր լոր էր դարձեր ու սանձ չէր առներ...

Տաճիկ նալպանտ Հուսէյինը զայն բեռցաւ ծանրօրէն ու չուանները քաշեց՝ ժիր: Բեռցուածը մեր տունէն դուրս հանուած էր սակայն, չեմ գիտեր թէ ինչ իբեղէններ էին...: Մեր բարձր ու լայն կրկնադրանը դուրսի կողմը բեռցուեցաւ Ջորին, որուն օգնեց Մանուկ հօրեղբայրս: Ցետոյ Տաճիկը քանի մը մէճիտ առհեցուց հօրեղբօրս ափը: Ես ճիշդ քովը կեցեր էի ու տեսայ Մանուկ ամուս ափին մէջ դրուած արծաթները: Քսան ոսկինոց Ջորին, առանց հաշուելու բեռցուածը, քանի մը մէճիտով տարաւ չունը: Բայց, մեր միւս առացուածքները հազարաւոր ոսկիներ արժող...: Նորէն դոհ ըլլանք որ չունը քանի մը արծաթ դրամ սահեցուց հօրեղբօրս ափը: Ու տարաւ Ջորին, խոստանալով որ երբ վերադառնայինք պիտի մեզի յանձնէր: Այժմ կարգը եկած էր մեր էշերը բեռցնելու: Հօրեղբայրը հարսներուն հետ բեռցուց չորսն ալ: Բեռցուած ապրանքները ուտելու ու պառկելու համար էին: Որպէս անկողինցու թեթեւ ու տեղ քիչ բռնող բաներ էին, — չուլ ու կապերտ, մէկ երկու վերմակ, տյաքան: Ուտելիքներուն գլխաւոր մասը ձաւար ու թոնրահաց, իւղ, պանիր եւայլն: Ներսը լեցուն էր ամէն բան, բայց ի՞նչ կրնայինք տանիլ չորս էշերով: Երկու բեռ ձաւար, երկու բեռ հաց, մնացեալ բանե՞րը...:

Բեռցուած են հիմակ բոլոր դրաստներն ու կարգով, ետեւէ ետեւ շարուած, մեր դուռէն մինչեւ «Պալ Աղբիւն» վրայ: Տըղաքը, Գետօն, Պարգեւը, Մկրչը, եւ նոյնիսկ Մանուկ ամիս չորս տարու Թոռը, Վարդգէսը, անոնց պախուրցներէն բռնած կը սպասեն...: Երկու հարսանեւրը, հարսներն ու մայրս շալկած են կարգ մը բրեղէններ ու երախաները: Մեր ընտանիքին բոլոր անդամները, բացի Ներսէս տէտէէն, պատրաստ են ճամբայ ելլելու: Մինակ ես մէջտեղ չկամ, կը բացակայիմ այդ պահուն...: Ու հօրեղբայրը, Մանուկ ամուն, երբ հրամայեց «քալեցէք, քալեցէք»ը, տղաքը բոլորը ձայն տուին.

Հօրեղբայրը լսեց, կանչեց իր կնոջը.

— Աղջի Տօռուն, ո՞ւր է Ներսիկը...

Իմ պաշտելի հարսաս անմիջապէս կռահեց ուր գտնուիլս...:

Այդ առտու ես, լալագին, աղաչեր էի հարսայիս Մանուկ ամին ըսելու, արտօնութիւն առնելու, «Աստղիկ»ը մեզի հետ տանելու: Ու երբ ամէն բան պատրաստ էր մեկնումի ժամը հասեր էր, ես կամացուկ մը ոլորեցայ, սահեցայ ու մտայ Եախանենց բակը: Որոշեր էին անպայման Աստղիկս, հարիւրաւոր ուլիկներուս մէջ իմ էն սիրասունս հետերնիս առնել: Մտեր բակ, գտեր էի զայն ու ճիտը գրկած, աղ կը լցուըցնէի, երբ հարսաս երեւցաւ: Կ'առաջանամ բակին ելքը, Աստղիկը ինծի պլլուած է ալ, ու մայրն ալ կը հետեւի ձագուկին: Տրտմաթախիծ ձայն կուտայ իմ պաշտելի, անուշ հարսաս.

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԱՆ

(Շար. — 1)

ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ
ԱԼԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ ՆՈՐ ԵՐԿԵՐԸ

Ամերիկահայ հռչակաւոր երգահան Ալան Յովհաննէս «Հայրենիք»ին ուղղած է հետեւեալ գեղեցիկ նամակը, իր նոր աշխատանքներուն մասին, որոնք կը խօսին նաեւ իր հայկական զգացումներուն եւ ներշնչման աղբիւրներուն մասին:

Այժմ կը գտնուիմ Հնդկաստան, Ֆուլպրայթ Ուսումնասիրական Հիմնարկութեան միջոցով ու կը յօրինեմ եւ կ'ուսումնասիրեմ հին Հնդկական երաժշտութիւնը, Հիմալայեան լեռներու շրջանին մէջ, Քաշմիր, Քուլու եւ այլ վայրերուն, Հարաւային Հնդկաստան, Մատրասի շուրջ: Աւելի ուշ, պիտի երթամ Ճափոն, իսկ Դեկտ. 30, 31ին եւ Յունուար 5ին, մեր Ութման գիշերը, Մատրասի մէջ պիտի ներկայացնեմ Կոմիտասի, նաեւ իմ երաժշտութիւնը:

Գիտեմ թէ իմ «Պլու Ֆլէյմ» (Կապոյտ Բոց) օփերան, զոր գրած ու երաժշտութիւնը յօրինած եմ Պ. Աքիչ Հէնտերսընի յանձնարարութեամբ, պիտի ներկայացուի Սան Անթոնիօ նուագախումբին կողմէ, Սան Անթոնիօ, Թեքսաս. եւ նոյն օրը դարձեալ իմ հեղինակած ու յօրինած «Հէրքիւլէս» երկը, պիտի ներկայացուի Պոմպէյ, Հնդկաստան:

Դժբախտաբար, ես պիտի չկրնամ ներկայ գտնուիլ այդ երկու ներկայացումներէն որեւէ մէկուն:

Հնդկաստան գտնուած միջոցիս, աւարտեցի երկու համանուագներ, Սիմֆընի թիւ 6, «Սերեսթիըլ Կէյթ» (Երկնային Դարպաս), զոր հեղինակելու պաշտօն ստացած եմ Պ. Իտուըրտ Պէնճիմընէն (Նիւ Օրլիընս), եւ «Նանկա Բարվաթ» գործը (Սիմ-ընի թիւ 7), որուն հեղինակութիւնը յանձնարարուած էր Ամերիքըն Ուինտ Սըմֆընի կողմէ, ներկայացուելու համար Փիցպուրկի մէջ, Յուլիս 10, 1960ին: Նանկա Բարվաթ անունն է Հիմալայեան գագաթի մը, 26.000 ոտք բարձրութեամբ, Քաշմիրի մէջ:

Յօրինած եմ նաեւ «Մատրաս Սոնաթա», ներկայացուելու համար Մատրասի մէջ, 6 Յունուար 1960ին, եւ «Վանայ Լիճը» սոնաթան, որուն ներշնչումը ունեցայ օդանաւով թռիչքի մը ընթացքին, հին Հայաստանի վերեւ, երբ Աթէնքէն Թել Աւիվ կը թռէի, Սեպտեմբեր 20ի առաւօտեան:

Վերջին հանգրուանս էր Տէլհի, Հնդկաստան: Առաւօտը պայծառ էր: Աթոռ մը գրաւած էի օդանաւին առաջամասը: Տեսայ լեռ մը, որ իր քարէ գլուխով, երեք վիտեր կը պահէր իր ուսերուն վրայ, բարեկամաբար: Յանկարծ գիտակցեցայ թէ կը թռէի Հայաստանի վերեւ: Կարծեցի թէ կը լսեմ շարական մը, լուսաւոր ձեռագրի մը վրայէն, արքայական հնչիւնով, եւ վաղեմի վանականի մը կողմէ, որ իբրեւ ծուխի թանձր սիւն մը կը բարձրանար եկեղեցիի մը կատարէն:

Ինծ թուեցաւ, որ սիրելի ու վաղեմի Յովսէփ եպիսկոպոս, իր առիւծային ձայնը կը բարձրացնէր առ Աստուած. «Գաբրիէլ Հրեշտակապետին փողը շուտով պիտի հնչէ ինծ համար»:

Գեղատեսիլ լեռներուն յաջորդեցին խոր հովիտներ եւ խոժոռ սեպ ժայռեր, ուր կրակն ու ժայռը, երկրին տուած էին սրածայր գագաթներ, սառնօրէն վայրագ երեւոյթով: Եւ յետոյ, հրաշքը...

Հիմա օդանաւը կը թռէր խորհրդաւոր Վանայ լճին վերեւ, ուր յաճախ գտնուած եմ երեւակայութեամբ:

հովմայեցող: Հոս պիտի պատմենք զրոյց մը Ֆրանսական պատմութենէն.

Լուդովիկոս ԺԱ. գուշակներ կը պահէր իր պալատին մէջ, եւ որսի չէր երթար՝ առանց նախապէս հարցնելու գուշակներուն խորհուրդը: Օր մը որսի գնաց՝ երբ գուշակը հաղորդեց թէ անձրեւ պիտի չգայ: Անտառին մէջ, գիւղացի մը, ածուխ բարձած իր էշուն վրայ, դէմն ելաւ զարմանալով.— Տէր, անձրեւը պիտի թափի քիչ ետքը տեղատարափ: Արդարեւ, թագաւորը, ծովն ինկած մարդու մը պէս թրջուած, երբ պալատ վերադարձաւ, հրաման բրաւ որ կանչեն գիւղացին:

— Ո՞ւր սորվեցար աստղագիտութիւնդ, հարցուց.

— Տէ՛ր, ես դպրոց չեմ գացած, կարդալ գրել ալ չեմ գիտեր, ինչ որ գիտեմ՝ էշս է որ սորվեցուցած է ինծի: Երբ էշս կախէ ականջները, քայլերը դանդաղեցնէ եւ պատին քով կենայ, գիտեմ թէ անձրեւ պիտի գայ:

Թագաւորը ճամբեց իր գուշակը եւ ամսական մը կապեց էշուն:

ԷՇԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Փոքր հատոր մը կարելի է գրել՝ ներկայացնելու համար փառքը, զոր էշը կը վայելէ գրականութեան մէջ:

Քանի մը վկայութիւններ միայն.— Ապուլէոսի Ոսկի Էշը, դասական հռչակաւոր վէպ՝ երեք փոփոխակներով ծանօթ, առանց Մաքիավէլլի համանուն գործը, կոմսուհի տը Սեկիւրի հատորը, Էշու մը յիշատակները, — ափսո՛ս, տեղը կը պակսի՝ ներկայացնելու համար այդ աշխատութեանց արժէքը, անոնց կարգին՝ բոլոր առակագիրներուն էշերը, Վիքթոր Հիւկոյի պոէման եւ ուրիշներ: Հետաքրքրուողները կրնան առատ հունձք մը կատարել՝ կարդալով Շարլ Պաթայեարի գործը, Էշը փառաբանեալ, (եթէ կարենան գտնել, տպուած է միայն 300 օրինակ), — ունի ընդարձակ մատենացոյց մը:

Չմոռնանք, մենք Հայերս ունինք ժողովրդական բանահիւսութեան նմոյշ մը, Երգիծերգութիւն մը թէ էշը ինչ օգտակարութիւն ունի:

«ՀԱՅ-ԲՈՅԺ»

(Էշը Բժշկութեան եւ Աստուածաշունչին մէջ՝ կարդալ ամսաթերթին մէջ):

ՈՐՈ՞ՒՆ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԲԵՒԵՌԸ

ԱՆԲՆԱԿԵԼԻ ՑԱՄԱՔԱՄԱՍԸ

Հարաւային Բեւեռը այս դարուս մէջ երեւան հանուած վեցերորդ ցամաքամասն է եւ ունի շուրջ 14 միլիոն քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն:

Մինչեւ դարուս սկիզբը, աշխարհագրագէտները կը կարծէին թէ Հարաւային Բեւեռը հինգերորդ ովկիանոսն էր, ինչպէս որ ովկիանոս մըն է Հիւսիսայինը: Բայց անվեհեր հետախոյզներու արկածախնդրութիւնները եկան փաստելու թէ անծայրածիր սառուցեալ տարածութիւնները կը ծածկէին իրական ցամաքամաս մը:

Ֆրանսայէն շուրջ 26 անգամ ընդարձակ Հարաւային սառուցեալ ցամաքամասը կեանքի աննպաստ պայմաններ կ'ընծայէ մարդուն. ուստի, մինչ Հիւս. Բեւեռի կղզիները յարաբերաբար բազմաթիւ բընակիչներ ունին, Հարաւ. Բեւեռը ունի իբրեւ ժամանակաւոր բնակիչներ՝ հետախոյզներ եւ զանազան ազգերու մասնագէտներ:

ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆՀԱՏՆՈՒՄ ԱՂԲԻՒՐ

Առաջին ակնարկով, Հարաւային սառուցեալ Ցամաքամասը արժէքէ բոլորովին զուրկ տարածութիւն մը կ'երեւի, ճիշդ այնպէս, ինչպէս կ'երեւէին ասկէ հարիւր տարիներ առաջ, Սիպերիան կամ Ալասքան:

Բայց եթէ նկատի առնենք հետախոյզներու եւ մասնագէտներու եզրակացութիւնները, պիտի տեսնենք որ ապագային համար, հարստութեան անհատնում աղբիւր մը պիտի հանդիսանայ այդ ցամաքամասը:

Ստուգիւ, մասնագէտները կը յայտարարեն թէ Հարաւային Ցամաքամասը կը պարունակէ անսահման պահեստներ հանքածուխի, երկաթի, քարիւղի, եւայլն:

Իրաւ է որ օդերեւութաբանական պայմանները եւ տարուան եղանակներուն մեծագոյն մասը մարդկային աշխատանքը չափազանց դժուար կը դարձնեն, սակայն, դարու մը մէջ ուր կը մտածուի լուսին երթալու եւ շահագործելու մասին, հեռու չենք թերեւս այն օրէն, երբ այդ սառուցեալ Ցամաքամասը պիտի գայ հաբլստացնելու համաշխարհային շուկաները:

Զանազան ազգեր, որոնցմէ մի քանին միայն ի վիճակի են դիմանալու՝ շահագործումը կարելի դարձնող հսկայ ծախքերուն, արդէն իսկ իրարու մէջ բաժնած են հսկայ Ցամաքամասը:

Անգլիա ինքնիրեն կը յատկացնէ Ֆալքլանտ Կղզեխումբը, զոր իրեն կը վերապահէ մերձակայ Արճենդինեան: Իրականութեան մէջ, 1909էն ի վեր, Անգլիա շարունակաբար դիտողներ կը պահէ այդ Կղզեխումբերուն մէջ:

Աւստրալիա, որ ամենամօտիկն է սառուցեալ Ցամաքամասին, ասկէ հսկայ մաս մը ինքնիրեն յատկացուցած է:

Միացեալ Նահանգները, Ֆրանսա, Նորվէկիա, Անգլիա եւ Նիւ Զելանտա իւրացուցած են Ցամաքամասին միւս մասերը:

Սակայն, անկարելի ըլլալով շարունակարար ներկայացուցիչներ պահել հոն, իրական ստացուածքի մը շուրջ խօսիլը անկարելի է: Այնպէս որ, ասոնցմէ դուրս որեւէ ուրիշ երկիր ազատ մուտք ունի այս Ցամաքամասին մէջ:

Երեւելի են վերջերս կատարուած ռուսական արշաւները, որոնք յառաջացուցին գիտական եւ աշխարհագրական մեծ գիւտեր:

ՑԱՄԱՔԱՄԱՍԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հարաւային սառուցեալ Ցամաքամասը այժմ մեծ կարեւորութիւն ունի օդերեւութաբանական եւ ռազմագիտական տեսակէտներէն:

Ան իտէալ խարիսխ մըն է ուսումնասիրելու համար կլիմայի փոփոխութիւնները եւ իոնիսֆերական երեւոյթները:

Ռազմագիտականօրէն, այդ Ցամաքամասը կրնայ ծառայել իբրեւ խարիսխ, արձակելու համար հրթիռներ, զանազան ուղղութիւններով: Այս պատճառաւ, բոլոր մեծ ազգերը միտում մը ունին զայն ապազինուած գօտի հռչակելու եւ արգիլելու որեւէ զինուորական խարիսխի մը հաստատութիւնը:

Վերջապէս, Բեւեռային Ցամաքամասը կրնայ թանկագին ծառայութիւններ մատուցանել օդանաւային ընկերութիւններու, անոնց օդակայաններ մատուցանելով:

Նշելի է որ Միաց. Նահանգները երկու տարիներէ ի վեր շարունակաբար հետազօտիչներու խումբեր կը պահեն վերոյիշեալ Ցամաքամասին վրայ, որուն կարեւորութիւնը մեծապէս աճած է, յատկապէս 1957-1958 երկրա-Ֆիզիքական-գիտական Տարւոյն ժողովներէն եւ հետազօտութիւններէն ի վեր:

ՎԱՐԴԱՆ ՎՐԴ. ԹԷՔԷԵԱՆ

Լեռները հիմա կը բարձրանային սագայէններու բնակարանէն հեռու, երկնային շրջաններու մէջ: Դէպի հիւսիս, բարձր ձիւնեղէն հրաշք մը, ՄԵԾ ՄԱՍԻՍԸ, աստուածներու աշտարակացած արքան, մինչ քիչ վարը կը սահի, դէպի արեւելք բարձրացած ՊԶՏԻԿ ՄԱՍԻՍԸ, գերագոյն աստուծոյ ընկերը:

Գիտեմ թէ ինչպէ՛ս բոլոր Հայերն ու բոլոր բանաստեղծները լացած են այս երկու նուիրական բարձունքներու խորանին վրայ, արշալոյսի այդ երկուորեակ պահապաններուն, ինչպէս Վանայ լիճը կը թուի ըլլալ արցունքի ծով մը, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ կորուսեալ փառքին համար:

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Սոֆի, իր ներքին փոթորիկը յայտնի ընելու ճիգերով, դիմաւորեց զոյգը: Երիտասարդը գողունի բայց թափանցող նայուածք մը նետեց իր դուռին:

Համբիկ մէջտեղ չկար: Օրիորդ Ամէլին խոկոյն առաջնորդուեցաւ իրեն համար պատրաստուած սենեակը, ուր տոքթորին հետ քառորդ ժամու մը չափ փակուած մնաց: Յետոյ դուրս ելան եւ ընդունելութեան սրահը հաւաքուեցան: Տիկին Մարկոսեան չէր կշտանար զաւկին երեսը նայելէ, արցունքոտ աչուըներով:

Փարիզը արդարեւ չքեղցուցած էր ամիրային թոռը: Քառակուսի կտրեալ խարտեաշ ձեւաւոր մօրուք մը անոր թուշը կը գոցէր ու աջ աչքը կլոր միակնոց մը Եւրոպացիի հով կուտար իրեն: Քիչ մը տժգունած էր, բայց ասով աւելի հրապուրիչ դարձած էր: Շարժումները նըրբագայիկ ազնուականութիւն մը կ'արտայայտէին: Ձայնին շեշտը անգամ փոխուած էր, կտրուկ, արագ եւ հնչեղ: Լեցուն առոգանութեամբ մը Ֆրանսերէն կը խօսէր փարիզուհիին հետ, զոր մամային ներկայացուց տոքթոր Ֆրուասարին աղջիկը: Աւելորդ է ըսել թէ այս Ֆրանսուհին փարիզեան Տըմի-Մոնտի ներկայացուցիչներէն էր, եւ տոքթոր Ֆրուասարի պատմութիւնը առասպել մըն էր լոկ: Ամիրային թոռը հեշտութեանց տան մը մէջ անոր հանդիպելով, կապուեր էր անոր, քանի մը ամսուան մէջ անոր հետ հալեցնելով տասն հազար Ֆրանքի գումարը զոր հետը Փարիզ տարած էր: Ոեղձ Բարթող ազային սիրական Ֆապրիքան էր որ այնպէս փճացած էր Փարիզի սալարկներուն վրայ, մինչ իր տարրակները անդին կը մզլտէի՛ն:

Դրամը հատած էր: Կուգար ուրեմն Արշակ նոր կալուածներ ծախելու, Մարկոսեան մեծ հարստութեան յետին բեկորները խորելու: Աղջիկը իր փէշէն չէր զատուած, հոտը առած ըլլալով ուրիշ Ֆապրիքաներու, զորս խոլ ու շռայլ Փարիզուհին իր քմայքներուն յագեցմանը պիտի յատկացնէր: Իրաւ է որ տոքթորը սուտեր գլորած էր այդ աղջկանը, իր ետին արեւելքցիի խորհրդաւոր ու հսկայ ժառանգութեան մը դիւթանքը խաղցնելով: Այս մօդիչ հեռապատկերէն մագնիսուած փարիզեան աղճիկը դէպի արեւելքի մայրաքաղաքը ճամբորդութեան մը արկածները այլապէս հրապուրիչ գտեր էր շահագործութեան դիւրին եւ առատաբուխ աղբիւր մը գուշակելով արեւելքի այդ ունայնամիտ, սեթեւեթիկ ու հեշտամոլ զաւկին վրայ, որու նմանները, տեսած էր ինք, Փարիզ շուայտութեան վայրերուն մէջ ուր ափերով նետած էին ոսկին: Արշակ ինքզինքը ներկայացուցած էր իբրեւ հայ նախկին ազնուականութեան շառաւիղներէն սերած, սովորական հնարամտութիւն մը որուն կը դիմեն շատ հեղ արեւելքէն Եւրոպա ինկած արկածախնդիրներ, իրենց մեղաւոր նպատակներուն գործադրութիւնը դիւրացնելու համար: Իբրեւ Կոստանեանի հարազատ ժառանգորդ՝ մեր ամիրայածին հերոսը չէր կրնար տարբեր վարմունք մը ունենալ Փարիզի պէս համաշխարհիկ կեդրոնի մը մէջ, ուր իրեն նման խրուած անթիւ տիպարներ գիրար կ'արմկեն մշտնջենօրէն:

Օր. Ամէլի սիրուն ու թեթեւուկ աղջիկ մըն էր, սեւ պճլտացող աչուըներով որոնք չարաճճի դիւթութեամբ մը կը վառէին, զգայնոտ մանր բերնով եւ ճոխառատ վարսերով փարիզեան ցոփուհիի բոլոր անառակ շնորհները կը միացնէր իր վրայ, մշտաժպիտ արտայայտութիւն, հնչուն ու թրթռուն ձայն, գողտր շարժուձեւեր եւ մանաւանդ նրբութիւն մը բուրումնաւէտ ու թափանցիկ որ յաւիտենական հրապոյրը պիտի մնայ Ֆրանսուհիին: Փարիզի աղմկալից ու հատցնող կեանքէն դէպի այս անդորր, մթաստուեր ու խորհրդալից միջավայրը իր փոխանցումը տարօրինակ, ու տեսակ մը անուշ հաճոյքէն ոչ զուրկ զգայնութիւններ կուտար հիմա իրեն: Հազարումէկ գիշերներու իրական դրուագի մը վայելքը, Ոսկեղջիւրի խորը, մեծակերտ, ստուերալից այդ շէնքին խաղաղութեանը մէջ, ուր իրօք անցած փարթամութեան մը ցոլքերը կը նշմարէր: Զմայլանքով խառն հետաքրքրութեամբ մըն է որ դիտեց անուշ ու չքնաղ Սոֆին ալ, անթերի ու լրացած տիպար արեւելքցիի բդական գեղեցկութեան, որուն նայուածքին տրտմաշունչ սեւեռանքին մէջ տարտամ, մշշային, տաամաթիկ վիպականութեան մը սարսուռը տեսաւ:

Իր առաջին գործը եղաւ հարցնել իր հոմանիին թէ ո՛վ էր այդ աղջիկը, ոչ թէ որովհետեւ հակառակորդ մը կը նըշմարէր անոր մէջ, բայց պարզ հետաքրքրութենէ, ու թերեւս համակրութենէ մը մղուած:

Տոքթորը՝ առանց չուարելու՝ հանգամանք մը վերագրեց յուացարարուհիին աղջկանը. մամային կուվերնանդը ըլլալ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

րեք զարուկէս առաջ Սամուէլ Շափլէն հիմը կը դնէր քաղաքին»:

Վերջապէս, ներկայ գտնուելէ ետք նահանգի կառավարութեան կողմէ ի պատիւ իրեն տրուած ընթրիքին, տը Կոլ գիշերը Քէպէք կ՚անցընէ:

✕ Օթթաուայի դեսպանատան ընդունելութեան ներկայ գտնուած է Քանատայի խորհրդային դեսպանը՝ Զարուպինեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հալքի ընդդիմադիր կուսակցութիւնը հակակառավարական ցոյց մը կազմակերպեց աղջի իրիկուն: 22 հոգի, որոնց մէջ վեց ուսանողներ, ձերբակալուած են: Ոստիկանութիւնը գրաւել տուաւ Հալքի կողմնակից երեք թերթեր, որոնք չէին ենթարկուած կառավարութեան որոշումներուն՝ որոշ լուրերու հրապարակման համար:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ «Ալ Ահրամ» թերթը կը գրէ թէ «նախագահ Նասըր Թունուզէլու փորձ մը երեւան հանուած է»: Թերթին համաձայն, Իսրայէլացիները մաս ունին այս խնդրին մէջ: Ցոյն խոհարար մը ձերբակալուած է:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 16 ականաւոր բժիշկներ խիստ բառերով կը քննադատեն խորհրդային մամուլը որ սուտ եւ սխալ լուրեր կը հաղորդէ բժշկական իբր թէ իրագործուած «գիւտեր»ու շուրջ: Իրենց կարգին՝ հանրածանօթ երեք խորհրդային գիտնականներ կ՚ամբաստանեն մամուլը, որ «արտակարգ» գիտական լուրեր կը հրատարակէ եւ որոնք իրողութեան մէջ չինծու են:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային ընկերակցութեան հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 26ին երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ:

Դասախօս՝ Միլանոյէն հրաւիրուած

Գ. ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ:

Նիւթը՝ Պետրոս Դուրեան, Միսաք Մեծարենց, Մատթէոս Զարիֆեան եւ Եղիշէ Չարենց:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

24 Ապրիլ, Նոր Կիրակի. Ազգային Մեծ Սգատօն:

Ցիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց, յընթացս համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց: Առաւօտ ժամերգ., պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8–11.30.

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

24 Ապրիլ. Կիրակի. առաւօտեան ժամը 9.45ին հոգեհանգիստ Շափէլ Օթէլ Տիէոյի մէջ: Կը պատարագէ Հայր Մեսրոբ Եոփզարտաշեան:

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, 24 Ապրիլ. Նահատակաց յիշատակին համար հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10ին:

—ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ—

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրիլ 24ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցը: Կը հրաւիրուին անդամները եւ ոչ-անդամները: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Քաֆէ օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը (Փլաս տ'Իթալի):

Կարեւոր նամակներ Հայաստանէն եւ Ամերիկայէն, եւ ուրիշ հարցեր:

ՖՈՒՐՈՒԻԷՐԻ ՏԻՐԱՄՕՐ ԲԼՐԱՆԻՍՏ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ ՀԱՅԱՄԷՍ ՔԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ

Լիոնի եւ շրջակայի Հայութիւնը սիրով կը հրաւիրուի Ապրիլեան Նահատակներու եւ պատուոյ դաշտին վրայ ինկած զինուորներու համար մատուցուելիք պատարագին ու հոգեհանգստեան պաշտօնին, որոնք տեղի պիտի ունենան Ֆուրվիէրի տաճարին մէջ այս կիրակի ժամը ճիշդ 10ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՊՐԻԼ 11
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ
ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն-Շամոնի Հ.Յ.Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական համայնքի պետերուն:

Ապրիլ 24ին, կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 3.30ին, Սալ «Ժան տ'Արք»ի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Մ. ՄԻՐՉԷ:

✕

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Արթիսթիք սրահին մէջ, 27 Պուլվար տը Պուշած:

Պատուոյ Նախագահութեամբ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

Կը խօսին՝ ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան, Սեդա Թիւթիւնճեան, Շաքէ Գաբրիէլեան, Նիլտա Գասպարեան, Ռաֆայէլ Զարդարեան, Աքօղլանեան եղբ. Արա Գէորգեան, Շարփի: Մուտքը ազատ է

✕

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ

Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն, եւ միահամուռ մասնակցութեամբ Լիոնահայ գաղութին: Այս կիրակի կէսօրէ վեր ժամը 3ին, Գ. Քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 215 Ռիւ Տիւկէքլէն:

Կը նախագահէ Գ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
(Ատենապետ Ազգ. Միութեան)

Խօսք կ՚առնեն Ազգ. Միութեան եւ յարանուանութեանց ներկայացուցիչները: Գաղղիական գեղարուեստական բաժին, որուն կը մասնակցին Լիոնի Հայ Մշակ. Միութիւնը իր 40 հոգինոց երգչախումբով, Ժորժ Մառ, Թրագօշ, Պէրպէրեան, Հ. Խաչերեան, Օր. Տապաղեան, Ա. Տէր Կարապետեան:

Ուղերձներ՝ «Նոր Սերունդ»ի եւ Հայ Մշակութային Միութեան կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

✕

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահը Ազգ. Միութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ազգ եւ կրօնական բոլոր միութիւններու, կազմակերպուած է յարգանքի սպասոն մը: Կը հրաւիրուի Վիէնահայութիւնը որ իր յարգանքի բաժինը բերէ աւելի քան մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 16.30ին ձայնաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ
ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Basilique du Sacré-Coeur de Montmartre

✕

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ)

24 Ապրիլ, Նոր Կիրակէ, քառաձայն պատարագ, ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց համաշխարհային առաջին եւ երկրորդ պատերազմաց: Կատարի հոգեհանգիստ յամենայն եկեղեցիս Հայաստանեայց ,իշատակ մնոելոց: Կը նախագահէ Գեր. Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան եւ կը քարոզէ:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

Կիրակի, Կրկնազատիկ. Ազգ. Սգատօն, համաշխարհային առաջին պատերազմին՝ 1914–1918, առաւօտ. սկիզբն ժամերգ. ժամը 8ին: Պատարագ 10ին: Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ 11ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Նոր Կիրակի, Կրկնազատիկ: Ցիշատակ մէկ միլիոն նահատակաց: Սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 8ին: Պատարագ Եկմալեան 10ին: Հանդիսաւոր հոգեհանգիստ ժամը 11.45ին:

✕

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Այս կիրակի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտամունք, ի յիշատակ բիւրաւոր Նահատակացն մերոց յընթացս Համաշխարհային մեծի պատերազմին 1915–18:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ եւ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրեն հետեւեալ մարմինները.—

Այս շաբաթ՝ Քրիստափոր, Փոթորիկ, Ռաֆֆի:

Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

Այս երկուշաբթի՝ Ռոստոմ:

28 Ապրիլ, հինգշաբթի Ազբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն:

29 Ապրիլ, ուրբաթ՝ Արամ – Շ. Միսաքեան:

30 Ապրիլ, շաբաթ՝ Արղութեան:

6 Մայիս, ուրբաթ Արծիւ:

7 Մայիս, շաբաթ՝ Զաւարեան:

8 Մայիս, կիրակի՝ Վարդան:

Ներկայ կ՚ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Անի Կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի պիտի ունենայ 23 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

SAMEDI 23 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ 23 AVRIL 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8781 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4582

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԻՄԵԱԼ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Ապրիլ 11-24ը այն չարաշուք եւ յաւէտ անմոռանալի անիծեալ թուականն է, երբ անմարդի ու վայրենաբարոյ ազգ մը գործադրեց իր ցեղասպանութեան նախապատրաստուած ծրագիր մը, զոր տարիներէ ի վեր պատրաստած էր մութին մէջ, մեծ գաղտնապահութեամբ եւ արտակարգ պաղարիւնով.

Մէկ ազդանշանի վրայ, երկու գիշերուան մէջ դաւադրաբար, տեղ մը փաղաքշանքով, ուրիշ տեղ սպառնալիքով կամ բռնի ուժով՝ զինեալ ոստիկաններ ձեր բակալեցին անզէն ու անպաշտպան հազարաւոր հայ մտաւորականները՝ դէպի մահ առաջնորդելու համար զանոնք:

Հաւատալով 1908ի Սահմանադրութեան շնորհած խաբուսիկ ազատութեան, հայ մտաւորականութեան ընտրանին — աշխարհի չորս կողմերէն — համախմբուած էր Օսմանեան Կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ:

Դարաւոր բռնակալութեան տակ հեծող հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ խոր արձագանգ էին գտած «Ազատութիւն, Հաւասարութիւն եւ Եղբայրութիւն» վեհ նշանաբանները, զորս իրենց կեղծ դրօշին վրայ՝ իշխանութեան էին տիրացած, անոնց վնդակ մը պարպելու, Էնվէր, Թալէաթ, Ճէմալ եւ Իթթիհատ վէ Թէրաքքը (Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն) հրապարակ. ու խաբեպատիր անունին ետեւ թաքնուած վոհմակը «Երիտասարդ Թուրքերու», — աշխարհի մեծագոյն ոճրագործները:

Հայերը անկեղծօրէն հաւատացեր էին Հուրրիյէթին, Հոգեւին փարած «Ազատութիւն» նշանախօսքին, կարծելով որ այլեւս վերջ էին գտած իրենց տառապանքները

Կարճ ժամանակի մէջ Պոլիս դարձեր էր հայկական մշակոյթի իսկական փառաբան մը: Հայկ. երկրորդական վարժարանները ու Թրքական Համալսարանի դասընթացքները լեցուցեր էին ուսումնատենչ հայ. երիտասարդներով, որոնք կուգային բոլոր անկիւններէն փութացած էին հոն, առանց ապրուստի ապահով միջոցներու, իբրեւ դրամագլուխ ունենալով իրենց անընկճելի կամքը, ուսանելու, զարգանալու անդիմադրելի պապակը եւ ազգին ծառայելու անշահախնդիր փափաք

Կուսան ալ կ'ապրէր վերածնունդի շրջան մը:

... ին գրեթէ գիւղին 1500րդ եւ հայ տպագրութեան 500րդ տարեդարձը տօնեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ, ժողովրդական խանդավառութիւնը հասցնելով իր գագաթնակէտին:

Թուրքերը նախանձով ու մախանքով կը դիտէին այս բոլորը: Կը զգային թէ իրենց ստացած յետոյ տարի ետ են մնացած հայ ժողովուրդէն:

Հայկական զարթօնքին զուգընթաց կը զարգանար Թուրանական շարժումը տիրապետող ցեղին մէջ: Համաթրքութեան տարափարախօսութիւնը լայն հորիզոններու տեսանկարը կը ցոլացնէր մեծամիտ և ընչաքաղց Թուրքերու աչքին: Նորահաս երիտասարդութիւնը կ'երազէր Թուրանական մեծ կայսրութիւն մը՝ որուն սահմանները պիտի երկարէին մինչեւ Կեդրոնական Ասիա:

Պալքանեան պատերազմին ձախող վերջաւորութիւնը հրապարակ էր դրած նաեւ հայկ. բարենորոգումներու ցաւոտ հարցը: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Պոլսոյ Ազգ. Ժողովն ու Պատրիարքը լրջօրէն ձեռք էին առած գործը. Վերջապէս վեց պետութիւններն ալ յիշելով Պերլինի Դաշնագիրը, Պոլսոյ իրենց դեսպաններուն միջոցաւ զբաղեցան բարենորոգումներու խնդրով: Ու 1914 Յունուար 26, Փետր. 8ին Թուրք կառավարութեան հետ ստորագրեցին ծանօթ համաձայնագիրը, որ որոշ ինքնավարութիւն կը շնորհէր հայկական նահանգներուն, երկու քրիստոնեայ մարզպաններու ղեկավարութեամբ:

Թուրքերը ակամայ, ստիպման տակ ստորագրեր էին այդ համաձայնագիրը, զոր գործադրելու նպատակ չունէին երբեք:

1914ի պատերազմի պատեհ առիթէն օգտուեցան՝ առաջին առթիւ չեղեալ նկատելու համար զայն: Ու տուն ճամբեցին մարզպան Նորվեկիացի Հօֆը, որ հազիւ իր կեդրոնատեղին՝ Վան հասած, սկսած էր վարչական բարենորոգումները:

Վանի դէպքերը պատրուակ բռնելով, 1915 Ապրիլին սկսան գործադրել իրենց հայաջինջ ծրագիրը, ամէնէն վայրագ ու տմարդի կերպով:

Առաջին հարուածը տուին մտաւորականներուն, որոնք ազգին գլուխը կը կազմէին, որպէսզի աւելի դիւրաւ բնաջնջէին ամբողջ Թրքահայութիւնը:

Վասպուրական, Մուսա Լեռ, Շապին Գարահիսար, Եդեսիա, Տարօն, Ֆրնտըճաղ, Ազտաղ, Ամանոս եւ այլ շրջաններ իրենց հերոսամարտներով փրկեցին Հայութեան պատիւը:

Ապրիլ 24ը Յիշատակի եւ Ուխտի օր է միանգամայն:

Յիշատակի օր՝ յարգելու համար մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները, որոնք զոհուեցան յանուն հայ ազգի:

Ուխտի օր՝ հանդիսաւորապէս յայտարարելու ի լուր աշխարհի, որ մենք՝ Մնացորդացս՝ կը մնանք պահանջատէր Թրքահայաստանի այն հողերուն, որոնց ամէն մէկ թիզը ներկուած է մեր հայրերու եւ եղբայրներու արիւնով:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Իմ պապերի վսեմ, հզօր հպարտութեամբ,
Քո հեթանոս սրտով, քո եղէգնեայ գրչով,
Քայլում ես դու անա — հանճարիդ
ճանանչով —
Մեր կարմիր դպրութեան երկինքներով
անամպ:

Անհունութեան անեղ կայծակի
սաստկութեամբ,
Տարերային, բոցբոց քո երգերի շաչով,
Անցար դու Մոլոխի ճաղաքների միջով
Եւ հասար գիւղ, ուր հացն երկնում են
պարզութեամբ:

Դու մեզ հետ ես, ըմբո՛ստ, երիտասա՛րդ
վարպետ,
Թէեւ քո շիրիմը անապատում անհետ
Կորաւ ընդմիշտ — անհող, անգիր,
անյիշատակ, —
Սակայն ժողովուրդիդ բարախուն կրծքի
տակ —
Կա՛յ շիրիմըդ, անա, կանա՛չ եւ
ցողաթուրմ:
Օ՛, Դանիէլ Վարուժա՛ն, գուսանապետ
դու քո՛ւրմ:

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՕՆՑԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՀԱՍԱՒ

Զօրավար տը Կոլ օդային երկու ճամբորդութիւններ ըրաւ, հինգշաբթի: Առաւօտուն՝ Քէպէքէն Մոնթրէալ, ապա անցաւ Թորանթօ: Քէպէք գտած խանդավառ ընդունելութիւններէն ետք, Նախագահը Մոնթրէալի եւ Թորոնթոյի մէջ եւս արժանացաւ ժողովուրդի եւ պետական անձնաւորութեանց ջերմ վերաբերումին:

Մոնրէալ Ֆրանսախօս Քանատայի երկրորդ մեծ քաղաքն է: Ինչպէս պարզեցան է բոլոր Ֆրանսական ծագում ունեցող Քանատացիներուն, Մոնթրէալցին եւս բարքերով եւ զգացումներով կապուած է մայր հայրենիքին:

Քաղաքապետարանին մէջ, քաղաքապետ Սարթօ Ֆուրնիէ, յանձին զօրավարին տեսած է «Քանատայի հին եւ լաւ բարեկամը» ու այս առթիւ յիշած է թէ տը Կոլը տեսնելով Ֆրանսացին իր հին սիրտը ուրախութենէն կուլայ: Հանրապետութեան Նախագահը իր կարգին խօսք առած է տասներկու բարձրախօսներու առջեւ, ուր ի մէջ այլոց իր գոհունակութիւնը յայտնած է որ կը գտնուի «մեծ, գեղեցիկ, ազնուական Մոնթրէալի մէջ որ աշխարհի երկրորդ Ֆրանսական քաղաքն է»:

Երեկոյեան ժամը 23.16ին տը Կոլ Թորոնթօ կը հասնի եւ կ'ընդունուի Օնթարիոյ նահանգապետին՝ Ք. Մաքքէյի կողմէ: Հոս եւս տը Կոլ ծանրաբեռնուած յայտագիր մը ունեցած է:

Ուրբաթ, ժամը 6ին, Հանրապետութեան Նախագահը Ուաշինկթըն հասած եւ օդակայանին մէջ ընդունուած է Նախագահ Այզընհաուըրի, արտաքին նախարար Հըրթըրի եւ այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու կողմէ:

Կարգ մը պաշտօնական արարողութիւններէ ետք՝ (այց՝ Անծանօթ Զինուորի շիրիմին եւայլն) տը Կոլ Սպիտակ Տան մէջ խորհրդակցութիւն մը ունեցած է Նախագահ Այզընհաուըրի հետ: Գլխաւոր նիւթերն են՝ հիւլէական ռումբ եւ Ալժերիա: Յիշենք որ Մարոքի Թագաւորը նամակ մը գրած է Այզընհաուըրի ուր կ'ըսէ թէ Ֆրանսան պէտք է ճանչնայ Ալժերիոյ անկախութեան իրաւունքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՍԻՈՅ ԵՐԿՈՒ ՄԵԾԵՐԸ՝ Զու էն Լայ եւ Նեհրու չորս ժամուան գաղտնի խօսակցութիւն ունեցած են, որմէ ետք Զինաստանի վարչապետը, երկու ժամ խօսակցած է պաշտպանութեան նախարար՝ Քրիշնա Մենոնի հետ: Երկու վարչապետներն ալ յոյս յայտնած են որ սահմաններու խնդիրը կարելի պիտի ըլլայ կարգադրել փոխ-համակցողութեամբ: Լաւատեղեակ աղբիւրներ կը հաղորդեն թէ երկու կողմերն ալ համաձայն են որ Զին եւ Հնդկական սահմանագլուխը ճշդուի գետերու ընթացքը իբրեւ սահմանագիծ ունենալով:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ երեւան հանուած է Իսրայէլեան լրտեսական գաղտնի սպասարկութիւն մը, որ երեք տարիէ ի վեր կը գործէր: Ձերբակալուած են օտարականներ եւ տեղացիներ:

ՓՕԼ ՖՈՐ ծանօթ՝ «Բանաստեղծներու իշխանը» անունով, մեռաւ 88 տարեկանին:

ԿԻՊՐՈՍԻ շուրջ եղող բանակցութիւնները իրենց վերջնական փուլին մէջ մտած են: Ներկայ տարուան ընթացքին 73 նիստեր գումարուած էին:

ՍԷՈՒԼԻ մէջ կացութիւնը միշտ ծանր է: Խորհրդարանին մէջ երեսփոխանները ծեծկռտեցան: Սինկման Ռիի «մենատիրութիւնը» վտանգուած է:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, 85 տարեկան հասակին մեռած է, ցար Նիքոլա Բ.ին քոյրը՝ մեծ Դքսուհի Իքնա:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Մենք Պիտի Յաղթենք

... Տարիները կը թաւալին եւ ահաւոր մղձաւանջը կը հալածէ մեզ նոյն սաստկութեամբ — դարաւոր ժողովուրդ մը բզիկ-բզիկ Թուրքիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ: Իր հայրենի լեռներէն մինչեւ արաբական հրակէզ անապատները:

Նախ՝ գլխատում ղեկավարութեան, աշխարհական թէ կղերական: Պոլսոյ ամենաբարձր մտաւորականէն մինչեւ յետին գիւղին տէրտէրը:

Եւ ի՜նչ գետնաքարշ վատութեամբ, — երկու ոստիկան եւ կեղծաւոր ժպիտ մը, դէպի պահականոց, յետոյ սպանդանոց առաջնորդելու համար զոհը:

Մայրաքաղաքին մէջ՝ ձեռնակապով, գաւառի մէջ՝ շղթայակապ:

Ամբողջ գիւղեր արիւն-արցունք կուլային պատերազմի առաջին ամիսներէն իսկ, երբ Թուրքիան կրակը չէր նետուած տակաւին: Երբ զարհուրելի տանջանքներու կ'ենթարկէին ժողովուրդը, կը կեղեքէին եւ կը կոտորէին, զէնքեր հաւաքելու համար:

Այդ բարբարոսութեանց տեղեկագիրները հազիւ Պատրիարքարան հասած, կը սկսէր բուն Արհաւիրքը, — 1915 Ապրիլ 11-24ի զանգուածային ձերբակալութիւններով:

Երբ Պոլսոյ առաջին աքսորականները Զանկըրը եւ Այաշ կը հասնէին, արդէն ըմբռնած էին ծրագրուած նախճիրին ամբողջ խորութիւնը: Եւ, իրենց այդ եղերական վիճակին մէջ իսկ, միջոցներ կ'որոնային, մնացեալը փրկելու համար:

Ամէնքն ալ գիտէին որ, մինչ թշնամին արիւն կը լակէր, քաղաքակիրթ եւ ազատ կոչուած աշխարհը օրօր կը կարդար:

Ժողովուրդ մը կը մորթուէր Ալլահին սրած դանակներով, իսկ մեր «Տէր ողորմեա»ն ոչ իսկ ափ մը հող կը ճարէր մեռելներուն...

Այսպէս, ամայացան արեւմտեան Հայաստանը եւ Կիլիկիան, ինչպէս եւ այն բոլոր վայրերը ուր հայկական համրանք մը կը շնչէր:

Արիւնածարաւ թշնամին սանձարձակ ասպարէզ տուած էր իր գազանային բնազդներուն, Հայուն մուխը մարելու համար:

Կ'ուզէր լուծել դարաւոր հանգոյցը, օգտուելով թանկագին պատեհութենէ մը:

Բայց, անգամ մը եւս ի դերեւ ելան իր հաշիւները:

Թէեւ արմատախիլ եւ ցիրուցան, մենք դեռ բաւական ուժ ունինք, պահելու համար մեր տեղը Աստծու արեւուն տակ:

Ունինք հայրենիք մը վերածնեալ, ուր տոկուն եւ ստեղծագործ ժողովուրդ մը առտու-իրիկուն կը խաչակնքէ, ի տես վեհապանծ Արարատին:

Ունինք հայրենասէր եւ կորովի զանգուած մը ի Սփիւռս աշխարհի, որ ահա երեսուն տարիէ ի վեր ժայռեր կը ճեղքէ բոլոր ցամաքներուն վրայ, իր ընդունակութեամբ, աշխատանքով եւ ստեղծագործութեամբ:

Երէկ միայն միտք եւ սիրտ ունէինք:

Այսօր ունինք նաեւ բազուկ, ջլապինդ եւ հաստ, — զինուորներ ամէն ճակատի վրայ, սկսելով Հայրենիքէն:

Անոնք որ վարակուած են «մեռանք-կորանք»ի նահանջականութեամբ, թող չմոռնան թէ զողդոջուն մամիկներ էին որ փրկեցին իրենց արեւը, իբրեւ զէնք ունենալով միայն երկու բառ աղօթք:

Մենք պիտի յաղթենք ուշ-կանուխ, հաւատքով, յարատեւութեամբ եւ վճռականութեամբ:

Ձե՞ք լսեր ջարդուփշուր ոսկորներուն մրմունջը.

— Մենք մեռանք, որպէսզի դուք ապրիք, ազատ եւ անվտանգ:

1934 Ապրիլ 24 Շ.

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՒԺԿԱՆՆԵՐԸ

Ապրիլ ամիսը նուիրական ամիս մըն է։ Բնութեան եւ տօնական օրերուն վերազարթնումին հետ մեր հոգիներն ալ արթնութեան կը հրաւիրուին։ Այս տեսակէտով ընտրած խորագիրս նշանակութիւն մը ունի։

Որո՞նք են այդ առաջին գուժկանները։ Վերադառնալու ենք մինչեւ 1920 թուականները, հանդիպելու համար անոնց։

Գրիգորիս Եպս. Պալագեանի «Հայ Գողգոթա»յին Ա. հատորը Վիեննա Մըխիթարեան տպարանէն լոյս կը տեսնէր 1922ին, բազմաթիւ նկարներով, քարտէսով մը եւ հայ մարտիրոսագրութենէն դրուագներով։ Այս աշխատութեան Բ. հատորը 38 տարիներ ետք Փարիզ լոյս կը տեսնէ 1916 Ապրիլէն մինչեւ 1919 Յունուարի դէպքերը խտացնելով։ Ձեռագիրը պատրաստ էր 1923ին, բայց նիւթական դժուարութիւնները պատճառ եղան, որ մինչեւ 1934 թուականը, երբ սրբազան հեղինակը կը վախճանէր, լոյս չտեսնէին այդ ձեռագիրները։ Իր քրոջը, Տիկին Ռոզա Անդրէասեանի մահէն ետք, 1956ին, իր զոյքերուն մէջ կը գտնուէին անոնք։

Մեծ տարագրութեան առաջին միւս գուժկաններն էին Թէոդիկ, իր «Յուշարձան Ապրիլ Տասնեւմէկի»ով աշխատակցութեամբ Բիւզանդ Պօղաճեանի, որ գրած է «Դէպի Այաշ – հին եւ նոր յուշեր», եւ Միքայէլ Շամտանճեանի, որ բացի «Յուշարձանին» յօդուածէն, 14 Դեկտ. 1918ի չարաթաթերթ «Շանթ»ին մէջ կը սկսէր «Իթթիհատի հայաջինջ նոպան», ուր կը պատկերացնէր բանտային բոլոր տանջանքները։

Այդ թուականէն ի վեր, քառասուն տարիներու ընթացքին, ամբողջական կամ մասնակի, սպառած չէ տակաւին ցիրքը, զանազան խորագիրներով, Եղեռնապատում, տարագրութիւն, կոտորած, դէպի անապատ եւայլն։

Ամէնէն թարմը, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի տպարանէն լոյս ընծայուած մատենաշարին առաջին պրակն է Ապրիլեան Եղեռն անունով, նուիրուած Քղիի տեղագրութեան եւ ազգագրութեան, հեղինակութեամբ Լեւոն Սրապեանի, որ նախապէս լոյս տեսած է Պոլսոյ Արեւելք օրաթերթին մէջ 1901ին։

Կը թուի թէ այն ձեւով որ հրատարակուած է այս առաջին պրակը վաթսուն տարի ետքը, առանց որեւէ փոփոխութեան, անծրագիր եւ աննպատակ աշխատանք մըն է, քանի որ 72 էջերու մէջ միայն կը փորձուի տալ Քղիի բնական նկարագիրը, բուսականութիւնը, ժողովրդական հաւատալիքներ, եկեղեցիները, չուկան ու տուները, բնակչութիւնը, հայ գիւղացին ու իր բարքերը, կրթական վիճակը եւ գաւառաբարբառը, առանց մոռնալու արձանագրել, որ Արեւելքի 14 թիւերուն նիւթը խտացուած է մէկ պրակի մէջ, երբ ակամայ զանց կ'առնուին երկու հազարէ աւելի այն բառերը, որոնք հաւաքուած էին իր ատենին։ Իսկ ինչ որ տրուած է իբրեւ գաւառաբարբառ, շատ աննշան մէկ մասն է գաւառին ազգագրութենէն ու բանասիրութենէն։ Կրթական եւ եկեղեցական սովորական թղթակցութիւնները չէին որ իբրեւ այդպիսին արժէք մը պիտի ներկայացնէին։ Ամէն գնով բան մը հրատարակուած տեսնելը նոյն անծրագիր ու աննպատակ աշխատանքը կը յատկանշէ։

Եղեռնապատումի քառասուն ամեակին առթիւ Միացեալ Նահանգներու մարդասէր Նախագահին, Ուիլսընին այն ատեն խօսած ճառէն քանի մը պարբերութիւն պիտի յիշենք. «Բոլոր պատերազմիկ երկիրներէն Թուրքիա, պատմութեան մէջ երբեք չտեսնուած ամէնէն զռեհիկ, չարիքի եւ նողկանքի տաղանդով մը, Եւրոպայի մէջ ապրելու իր կասկածելի իրաւունքը կը քաշքշէ, բացարձակապէս օտար մնալով արեւմտեան քաղաքակրթութեան։ Թուրքիա ճշմարիտ ազրակոյտ մը եղաւ անամօթ եւ ստախօս անձերու, մարդասպաններու, լիրբ գողերու եւ զազանաբարոյ հարստահարիչներու։ Հայկական ջարդերը անհրաժեշտ կը դարձնեն որ եւրոպական ցամաքամասէն արտաքսուի այս պղէտ եւ ատելի հրոսակը։ Հայերը պէտք է ունենան ինչ որ պատմութիւնը իրենց կը պարտի։ Թուրքերէն շատ աւելի իրաւունք ունին անոնք ապրելու եւ գիտեն ինքզինքնին կառավարել շատ աւելի տաղանդով։ Ուշ կամ կանուխ Թուրքերուն ոճիրները արդարութեան դատարան մը պիտի գտնեն եւ իրենց գողօնները օրինաւոր տէրերուն պիտի վերադարձուին»։

Այս Բ. հատորին մէջ հեղինակը լայնօրէն կը բացատրէ նաեւ գերման զինուորականներուն աննպաստ վերաբերումը Հայերուն հանդէպ։ Գերման դիւանագիտութիւնը իր Տրանկ նախ Օսթըն քաղաքականութեան արգելք մը կը նկատէր Հայերու գոյութիւնը արեւելքի մէջ, համաձայնական պետութիւններուն եւ մասնաւորաբար Ռուսերուն հանդէպ ունեցած համակրանքով։

Տխուր էջերու քով կազդուրիչ տողեր կը գտնենք Կիլիկիոյ բնական գեղեցկութիւններուն ու հարստութիւններուն նըւիրուած (գլուխ 23), ինչպէս նաեւ Սարտարապատի Հայոց յաղթանակը, Հայ Հանրապետութեան հռչակումը, Արարատի ճակատամարտը եւ համաձայնական յաղթական նաւատորմին մուտքը Կ. Պոլիս։

Հաւաքական այս դրական երեւոյթներուն քով ինչո՞ւ չյիշել մեծհոգիութեան մարդկայնական դրուագներ։ Թուրք կառավարութիւնը Նիկոմիտիոյ առաջնորդ Տ. Ստեփանոս Արք.ին Պոլիս վերադարձի արտօնութիւն կուտայ։ Սրբազանը կը պատասխանէ. «Շնորհակալ եմ կառավարութեան ինծի շնորհած բարեացակամութեան համար, բայց այն հօտը, որ հովանաւորեցի 45 երկար տարիներ, չեմ կրնար լքել։ Լաւ օրեր անցուցի անոնց հետ, նեղ օրերն ալ կ'ուզեմ իրենց հետ անցընել եւ երթալ իմ ժողովուրդիս հետ մինչեւ անապատները, ուստի կը խնդրեմ ինծի արգելք մի՛ ըլլաք, եւ մի՛ բաժնէք զիս թշուառ հօտէս...»։

Պոլսէն մինչեւ Գոնիա, եւ աւելի հարաւ, երկաթուղիի հայ պաշտօնեաները նախախնամական դեր մը կը կատարեն, յաճախ վտանգելով իսկ իրենց կեանքը եւ ապրուստի պայմանները, փութալով օգնութեան հասնիլ տարագիր կարաւաններուն։

Լաւագոյն վկայութիւն մը ունինք նաեւ զուիցերացի, գերման եւ աւստրիացի երկրաչափներուն եւ ճարտարագէտներուն հայասիրական զգացումներուն մասին, հակառակ գերման կառավարութեան հետապնդած հայահալած քաղաքականութեան։

×

Հակառակ բնաւորութեան յանդուգն գիծերուն, զոր յաճախ ցոյց տուած է Պալագեան Սրբազանը իր պաշտօնավարութեան ու հանրային գործունէութեան ընթացքին, մանաւանդ երբ 1912ին Կարին կը գտնուէր եւ Սանասարեան վարժարանը դէպի Սեբաստիա փոխադրելու հաշուեյարդարութեամբ զբաղած էր, տարագրութեան չորս տարիներու ընթացքին բնաւորութեամբ կասկածամիտ կը դառնայ։ Վախը գրաւած էր զինքը, թէեւ գերման պաշտօնատարներու պաշտպանութիւնը կը վայելէր։ Ոչ ոքի չէր վստահեր։ Ամէնուն հանդէպ վերապահ էր։ Կը կասկածէր նոյնիսկ բարեկամներէ, որոնք անգիտակցաբար կրնային զինքը կորստեան մատնել։ Հոգեկան հիւանդ մըն էր եւ հալածուած մը ըլլալու գաղափարը գրաւած էր զինքը։ Միշտ տուն, տեղ, անուն, մականուն եւ հանգամանք կը փոխէր։ Տեղ մը ամուրի, ուրիշ տեղ մը ամուսնացած կը ներկայանար։ Տեղ մը աշխարհական, ուրիշ տեղ մը սեղանաւոր կը ձեւանար։ Յաճախ աստուածային հրաշքին կ'ապաւինէր եւ բազմաթիւ հարցումներով կեանքին խորհուրդը կը փորձէր բացատրել։

Վերջին Յուշամատեանը Թոմարզայինն է հեղինակութեամբ Թորոս Մ. Մատաղճեանի։ Տասնեակ մը տարիներ առաջ Արշակ Ալպօյաճեանի Հայ Կեսարիոյ երկհատոր ընդարձակ երկասիրութեան մէջ բաւական նիւթ տրուած էր արդէն Թոմարզայի մասին։ Կարեւոր են մանաւանդ բարբառի, բառարանի եւ աւանդութիւններու գլուխները։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Ա. ՎՌԱՄԵԱՆ

Տակաւին մեր հայրենի բնիկ հողերու վրայ էինք։ Ամբողջ Հայութիւնը, Արարատէն ասդին՝ դէպի Վանայ Ծովը, դէպի Կիլիկիա, մինչեւ Միջերկրական… Վոսփոր, կ'ապրէր գէշ թէ աղէկ իր … բաւոր կեանքը։

Հոգեվարքի օրե՞ր եղան 1895էն մինչեւ 1908ի ամառը։ Մասնաւորապէս Վան… Վասպուրական, Մուշ ու Կարին՝ … հանէին, օր կը մոցնէին» թէ ինչ … քով կարելի պիտի ըլլար ազատի… րահաս ընդհանուր ջարդէ։

Վան առանձնապէս առնուած էր … եալ օղակի մը մէջ։ Տարիներէ ի վեր … կող-դացող Թուրք բարձրաստիճան … ուորականներ, քններ ու տեղեկագր… էին ի Բարձրագոյն Դուռ՝ թէ Վան … ուածը սովորական պարզ քաղաք մը … այլ անտառուտք մը, — Օրմանլըք՝ … բառով։ Պէտք էր քանդել անտառապ… այդ անառիկ դիրքը։ Կարել բոլոր … ծառերը որ արգելք կ'ըլլային Թնդանօթ… ռումբերուն եւ ուղիղ նշանառութեան…

Սկզբնաւորութեան համար՝ … արդէն երկու հսկայ զօրանոց, մէկը Վա… Այգեստանի սրտին վրայ, միւսը հար… ւային կողմէն ամբողջ Քաղաքին ու Ա… գեստանին դէմ կրակ տեղացնելու դիր… մէջ։

Շրջակայ Բաղէշէն (Պիթլիս) եւ Կար… նէն (էրզրում) բազմահազար կանոնա… զօրք բերած էին Վան ու պաշարած զօր… Բարեխնամ (?) Սուլթանի այն օրեր… արիւնկզակ վարիչները այդ զինա… ուժովը պիտի կոտորէին վերջացնէ… Վասպուրականի Հայութիւնը։ Արդ… իր բուռ մը համախոհները՝ հորէն … էին հանուած, պեխ-մօրուքները խոր… հանուած, չարչրկուած, չղթայա… նետուած էին բանտը։ Օրէ օր կը սպ… սէին Պոլսէն գալիք Ֆերմանին, կախ… ղաններու վրայ փչելու իրենց մահ… շունչը։

Բայց, չարաթը շուտ եկաւ քան ո… բաթը։ «Ընդ երեկոյս հանդիպեն … եւ առաւօտու եղիցի ուրախութիւն»։ 1908ի ամրան տաքերուն, փոթո… դժոխային ճնշումներու եւ կոտորա… անակնկալօրէն եկաւ Օսմանեան Սահ… մանադրութեան աւետիսը...։ Կարմիր Սու… թանը տեղի տուած էր։ Ազատարար … նակը պարտադրած էր նոր եւ ազատ … գեր։ «Բոլոր Օսմանցիները այլեւս … բայրներ էին», — հէ՜յ ադալէթ եգ… բուրիէթ...։ Մոլլան ու քահանան … բուրուեցան հրապարակային ամբ… բեմերու վրայ։ Թուրք նորակազմ ե… փոխանական ժողովին պիտի մասն… ցէին այլեւս բոլոր ոչ-Թուրք ցեղեր… գլուխ անոնց՝ Հայերս։ Հրա՜շք էր … կանին մէջ։

Ահա այս ճգնաժամերուն եւեւէն … ուող յոյսի նոր արշալոյսին էր որ … ցաւ, բազմաթիւ ուրիշներու հետ, … Ա. Վռամեանի անունը։

Կովկասէն, Ամերիկայէն, Եգիպտ… Եւրոպայէն յորդեր եկեր էին Թուրք… առաջնորդող յեղափոխական դէմքեր…

Վանայ մէջ ալ, երէկուան դժոխք… կէն եղեր էր դրախտ։ Բանտէն արձ… ուած էր մահապարտ Արամի … Դաւաճան Դաւօն ղետին փառք …

ԿԱՐՄԻՐ ՕՐԱԳԻՐ

(Հատուած՝ Գ. գլուխէն)

— Ներսիկ, դառս, հոդ ի՞չ կ'ընես...։

— Հարսա, իչ կ'ըլլայ, Ասխիկը հետերնիս տանինք...։

— Հարսան սատկի հոգուդ, չիլլար, Մանկամուն չուզեր... ճամբան ի՞չ պիտ կերցնինք։

— Հարսա, մարը, Մարանն ալ հետերնիս կ'առնինք...։

— Չէ, չէ, մեռնիմ արեւուդ, թող տուր, դուրս ելիր, երթանք, էմմէնը գացին...։

Ես ամուր փաթթուած եմ Ասողիկիս ճիտը ու չարունակ կ'աղաչեմ, լալու մօտ եմ...։

— Հարսա, իչ կ'ըլլայ, Ասխիկը...

Ճարահատ, հարսաս ներս կուգայ ու զիս համբուրելով կը քաշէ դիրկը եւ կը խօսի վշտահար.

— Ախ, իմ անուշիկ դառս, Ասխիկը ինտո՞ր տանինք հետուընիս։ Ան ինտո՞ր պիտ քալէ, ի՞չ պիտ ուտէ ճամբան. կ'ըսին թը մենք շատ հեռու տեղուանք պիտ երթանք...։ Հայտի, շուշտ քալէ, էմմէնը գնացին, հիմակ Մանուկ ամուն նէյի օր չիկանք, կու հերսոտի...։

— Հարսա, Ասխիկին վէ՞վ պիտի նէյի, օխչարը վէ՞վ պիտ արծէ...

— Քալէ եավրուս, քալէ երթանք, հարսան մեռնի հոգուտ, օխչարը ալ մերը չեն... էմմէն բան ալ մերը չեն...։

Ու կը փլչի, կուլայ, առատ արցունքներով, խորունկ հեկեկանքներով։ Ի՞նչպէս կրնայի դիմանալ խնկարոյր հարսայիս արցունքներուն առջեւ ու Ասողիկէս բաժնուելուն... եւ իր գրկին մէջ ես ալ կը սկսիմ լալ։ Ու մեր յորդահոս արցունքները ցանելով մեր սիրական այծերուն եւ ուլիկներուն վրայ, վերջին անգամ մըն ալ Ասողիկիս ճիտը կը գրկեմ, կը պագնեմ, յետոյ, միասին կ'ելլենք դուրս բակէն։

Քոյրս, Նարդուհին, արեւէ ու լոյսէ զուրկ աչուըներով մեղրանոյշ քոյրիկս, կոթնած էր «Պալ Աղբիւր»ին կամարին ու ականջները սրած, մեզի կը սպասէր այդտեղ, հարսայիս յանձնարարութեան վրայ։ Երրորդ եղբայրս, Միսաքը, հազիւ երեք տարու, թաթիկները ճիտը պլլած քուրուկին ու ոտքերը կամարին՝ երբ մեր երեւումը նշմարեց, ցնծագին ձայն տըւաւ.

— Ներսիկ արարը... հարսան...։

Ձեռքս հարսային ափէն անբաժան ու մեր աչուըները թաց կը հասնինք Նարդուհիին քով, որ, Միսաքը չալակին ու ապարանջանած անոր մէջքը իր բազուկներովը՝ կը սպասէր մեզի։

Մեր տնեցիները բոլոր զրաստներով միասին արդէն կործեր էին Քոչենց կալին վերեւէն ու կորուեր մեր աչուըներէն։ Նարդուն կ'օգնէ մեր պաշտելի հարսային ալ թեւը ու Միսաքն ալ չալակը, մէկ թեւովն ալ երախային յետոյքէն կը պարագծէ։ Ու կը քալենք, կ'անցնինք արագ, հասնելու համար մերիններուն, դեռ գետակը չանցած։

Գեղացիք բոլորը չէին ելած տակաւին գեղէն, ինչպէս քիչ առաջ ըսած էր հարսաս թէ «էմմէնը գացին»։ Բոլոր թաղերէն ու փողոցներէն եկողներ, ելլողներ կային դեռ, ուշացողներ մեզի պէս...։ Ու տակաւին բազմաթիւ կնիկներ հողովըտուն դիէն կուգային ու վար կ'իջնէին ճամբան, Պէտպէռենց ու Ղափտանենց տուներուն մէջտեղերէն, արցունքոտ աչուըներով ու լացի յետին մրմունջները իրենց շրթներուն...։ Հարսա, ըտոնք ո՞ւրկի կուգան կը հարցնեմ, թեւս երկարելով դէպի վար իջնող կնիկներուն կողմը։

— Հարսան մեռնի պօյուդ, ըտոնք Հողվըրտիէն կուգան...։ Քընի՛ օր է, էմմէնը կ'երթան Հողվըրտին, լաց կանչին, կուլան, — մեռելներ, դուք ելէք մենք ձեր տեղը պառկինք կ'ըսին կու։ Երէկ ալ մենք գացանք Պապօ Նէնէին հետ...։

Այդ պահուն մենք կ'անցնէինք, կ'իջնէինք Սուրբ Թորոսի եռեւէն։ Մեր աչուըներուն առջեւը, «Քարէ կամ… մինչեւ Քաղքըձոր անդին անցնիք … Տէրտէրին աղբիւրը կար ճամբին … տիկ քարէ գոնակով, մինչեւ հոն … ներու, էշերու կարաւանն էր … տեսքով, ու բոլոր գեղացիները … շուրջն ու մէջտեղերը, իրա՛ր խառնու… էշերէն ոմանք այնպէս էին բեռցու… հազիւ անոնց գլուխներն ու պոչերը … րեւէին։ Ու կը քալէին շատ դան… կրիայի քայլերով, իրենց տէրերը … հատութեան մատնելով ու պառաջ…

— Սատկիս դուն, սատկիս, … օտքդ վերցուր, ի՞շ կ'ըլլայ։

— Գիտես թը օթքիդ տակը … կայ, ժամէլէ կու վախնաս էմմէն … գնաց, կփուլը կործեցաւ։

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆ…

(Շար. – 2)

Հերոս Տանառը գիշերով փախցուած էր Պոլիս: Լեռնապարի ահռուսարսափը եղող Իշխանը իջած էր լեռներէն, քաղաքացիի սովորական հագուստով այցի կ'երթար վանի Թուրք իշխանաւորներուն:

Քաղաք եւ գիւղ քուէ կը հաւաքուէր Պոլիս Օսմանեան երեսփոխան ղրկելու: Ամրան արձակուրդի օրերն էին, բայց Վան դեռ իր Թատերական Նորաբաց ազատութեան արբեցումին մէջն էր:

Այգեստանի Կեդրոնական Վարժարանի մեծ սրահին մէջն ենք: Յանկարծ, միջադադարին, վարագոյրը ճեղքուեցաւ եւ կուսակցական երիտասարդ մը հաղորդեց թէ «Այս պահուս ժամանող Վռամեան քանի մը խօսք պիտի ընէ»:

Ու վարագոյրին կարմիր յատակին վըրայ մէկէն ցուեցաւ վերէն վար սեւ փրակ հագած ազդուորիչ բեմախօսը՝ Ա. Վռամեան, Պոլսէն Վան եկած:

Ճիշդ այդ շաբթուն, Պոլսէն Դաւիթ Թաչկոնց բարեկամս կը գրէր ինծի թէ «իր դպրոցակից ընկերը, Ա. Վռամեան, բուն անունով Օննիկ Դերձակեան, Վան պիտի գայ. ծանօթացէք հետը. չատ լաւ մարդ է»:

«Շատ լաւ մարդ» ըսէք եղած չըլլար անգամ, կը բաւէր որ բարձր դիրքի մը կապուած էր իր անունը: Կուգար Վան, իբր այդ օրերու ընտրելի երեսփոխան՝ Օսմանեան Պարլամէնտի հայ անդամներու չարքին:

Վռամեան բեմին վրայէն խօսեցաւ մեզի, Թատրոնին մէջ՝ ներկայ Վանեցիներուս: Խօսեցաւ հազիւ քսան րոպէ, բայց արդէն ցուցուց հռետորի իր բնածին չընորհքները: Մագնիսացուց բոլորը: Հմայեց, պահեց իր հուժկու ոճին եւ կտրուկ խօսքերուն ազդեցութեան տակ:

Միջահասակէն վեր, ձիգ կեցուածքով, խորաթափանց սեւ աչքերով, հնչեղ ձայնով, ազդուորիչ դէմքով, ու թեւերու, ձեռներու, չարժումներու ժուժկալ տիրապետութեամբ յատկանշուող տրիբուն մը

Անկէ վերջը՝ Վռամեան դարձաւ ոչ միայն Խորհրդարանի «ինքզինքը պարտադրող» իրաւագէտ բանախօսներէն մէկը, այլ եւ Վան-Վասպուրականի 1914-15 թուականներուն ինքնապաշտպանութեան ներքին մղիչ ուժերէն եւ անձնազոհ պետերէն մէկը:

Այդ գիտակից ինքնազոհութեան պատմութիւնը գիտեն ամէնքը, որ դոնէ քիչ մը ծանօթ են Վան-Վասպուրականի հերոսամարտի մանրամասնութիւններուն: Քաջ մը, յանդուգն մը, մահն արհամարհո՛ղ մը միայն կրնար ընել այն ինչ որ բրաւ Վանի՝ օրուան դահիճ կուսակալ Ճեվտէթին կանչուած Վռամեանը.

— Արա՛մ, կուսակալը կանչեց զիս, իրեն կ'երթամ: Եթէ քեզ ալ կանչէ՝ չերթաս...:

Բայց ահա ուրիշ պարզ անցք մը, որ նոյնքան պերճախօս է Վռամեանի կտրուկ յեղափոխականի տիպարին համար:

Այդ ամրան, չատերս օդափոխութեան էինք ելեր Վարագ լերան հովասուն ու ջրառատ բարձունքներն ի վեր: Սնարներէն ջրվիժող ակերը՝ փոքրիկ լողարաններ էին փորեր աւազին մէջ: Հինգ-տասը տարեկիցներ՝ հանուած նետուած էինք զովութիւն պարգեւող այդ աւազաններէն մէկուն մէջ: Ամէն մէկն ունէր իր ատրճանակը՝ զետեղուած հագուստներուն տակը:

Պահ մը, յանկարծ, Վռամեան դուրս ցատկեց ջուրէն վազեց դէպի իր զգեստները, փնտռեց չգտաւ իր զէնքը, կատղած քրքրեց քովի հագուստը, տեսաւ ատրճանակ մը, խլեց առաւ, փողն ուղղեց ջուրի մէջ ոտքի կեցածներուս, եւ փրփրած, աչքերը վճռական,

— Մէ՛կ, երկո՛ւ, երե՛ք... կը կրակե՛մ, պոռաց: Ով որ առեր-պահեր է իմ հրազէնս, թող դո՛ւրս գայ...:

Տէր-Պօղոսեան Վահրամ, գոյն տուաւ, գոյն առաւ... «Ե՛ս առած եմ» ըսաւ, խնդալ ձեւացնելով:

— Թչուառակա՛ն, որոտաց սպառնալից կեցուածքի մէջ ահարկու Վռամեան, թշնամիներով չրջապատուած երկրի մէջ զէնքի հետ կատակ կ'ըլլա՞յ...:

ԶԻԹՈՒՆԻ

ԶՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ "ՈՐԲԱՄԱՏԵԱՆ"Ը

Ապրիք տղաք, ինչ փոյթ թէ «կոչ-նամակը» Նիւ Եորքէն կը հասնի մեզի:

Բոլոր անոնք որ Ապրիլեան Սերունդին մաս կը կազմեն, այս օրերուն, իրենց հանգիստի պահուն, հոգեկան հաղորդութեամբ թրթռացին ձեր նամակին, ձեր կոչին:

Նիւ Եորք հաստատուած Ծիպէյլի որբանոցի տղաքը քով քովի եկած ստեղծած են մնայուն մարմին մը, հրատարակութեան տալու համար որբանոցի «Յուշամատեան»ը:

Որբանոց եւ որբութիւն: Այս սիրտ կըծող երկու բառերը ատենէ մը ի վեր կորսնցուցած են իրենց այժմէականութիւնը, նոյնիսկ դուրս նետուած են ազգային մտահոգութիւններէն: Տարիներ առաջ պատասխանատու մարմիններ դող կ'ելլէին՝ երբ կը լսէին ձայնը անոնց որ ծանօթ են Զմռնիք անունով:

Մեր Ծիպէյլի որբանոցի տղոց ձեռնարկը ամէն գնահատութենէ վեր է: Մօտէն կը ճանչնամ չատերը, ունիմ անմոռանալի յիշատակներ՝ 1925-31ի տաք-սիրտ օրերէն, երբ տարտղնուած չէինք այսքան: Հոս կ'արժէ բնորոշել այս անձնուէր տըղոց նկարագրի գիծերը: Խանդավառ, անձնուէր, յանդուգն, հպարտ ինչպէս հայկական լեռները, ուրկէ հաւաքուեցան: Սակայն ցաւալի է հոս մատնանշել նաեւ որ մեր տղաքն ալ վարակուեր են հայկական սովորութիւն դարձած հիւանդութենէ մը: Անջատ, ջլատուած ուժերով հրապարակ գալ «ես ինծի, դուն քեզի» նշանաբանով: Մեղադրանք չէ մեր Ծիպէյլի որբանոցի տղոց, միայն կ'ուզէինք գիտնալ թէ հրապարակ գալէ առաջ քիչ մը խորհեցա՞ն հաւաքական ձեռնարկի մը կարելիութեան վրայ: Վերջապէս պատմական գժնդակ օրերու կոթողի մը ժառանգորդ դառնալու պատասխանատուութիւնը կը զգա՞ն, որպէսզի չկոտորակենք մենք մեզ ու չարժեզրկենք մեր սերունդը:

Կ'արժէ կանգ առնել նախ Թուական արժէքին վրայ:

1918էն ետքը տասնեակներով որբանոցներ հիմնուեցան ազգային, բարեսիրական հաստատութիւններու կողմէ, որոնց կարգին պատասխանատուութեան գլխաւոր բաժինը ստանձնեցին օտարներ, ինչպէս Նիըր Իսթ Ռըլիֆը: Այս որբանոցները տարածուած էին Պոլիս, Սամսոն, Մարզուան, Կեսարիա, Սեբաստիա, Խարբերդ, Մալաթիա, Հալէպ, Պէյրութ եւ Հայաստանի զանազան չրջաններու մէջ: Թուրքիոյ եւ Պոլսոյ որբանոցները 1921-1922ին փոխադրուեցան Յունաստան: Հայաստանի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի որբանոցները բախտաւոր եղան որ հաւաքական ազգային կեանք մը բոլորեցին, առանց տեղափոխութեան խուճապի ենթարկուելու, առանց եւրոպացի ագարակատէրերու ծախուելու, չահագործումի ենթակայ դառնալու իբր ծառայ կամ աղախին (Յունաստան եւ Եգիպտոս): Ատենին մեր ազգին մեծերը 25էն մինչեւ 100 հազար կը ներկայացնէին որբանոցներու մէջ պատսպարուած որբերու թիւը:

Ահա այս համրանքին մէկ փոքր մասնակին պատմութիւնը, Յուշամատեան մը, հրատարակել կ'ուզեն մեր տղաքը, մոռացութենէ փրկելու ազնիւ զգացումով: Դեռ լրիւ տեղեակ չեմ, մեկուսացած իմ չրջապատիս մէջ, կատարուած նախապատրաստական աշխատանքներու: Չեմ գիտեր նաեւ թէ այլ որբանոցներու կեանքը ներկայացնելու համար ի՞նչ ըրած են մեր անհամբեր տղաքը: Չեմ գիտեր դարձեալ թէ ի՛նչ անդրադարձում ունեցաւ այս «Կոչ-Նամակ»ը ԶՈՄի Կեդր. Վարչութեան «պալայակոյտին» վրայ:

Ատեն է թմրութիւնը թօթափել, ուժերը ամփոփել եւ կազմել կեդրոնական մարմին մը, ձեռնարկելու համար ընդհանուր որբանոցներու նուիրուած պատմութեան: Հրատարակելու համար «Որբամատեան» մը, մէկ հատոր: Չեմ տարակուսիր, Ծիպէյլի մեր բախտակիցներուն կազմած մարմինը պիտի փրկէ Ապրիլեան Սերունդին պատմութիւնը, գրգիռ մը դառնալով Ծիպէյլի օրինակով՝ գրելու համար մեր բոլոր որբանոցներուն պատմութիւնը:

Գիտակցութիւնը ունինք թէ բոլորս ալ հաւասարապէս ժառանգորդներն ենք «Մնացորդաց»ին կտակին: Ուստի չենք ուզեր բաժան բաժան ներկայացնել հայ որբին պատմութիւնը: Ծիպէյլի օրինակով բոլոր հայ որբանոցները: Ուրիշներ չհասկցան մեզ: ԶՈՄՆ էր միայն որ որբը արժէքի վերածեց, յարգանք պարտադրեց իր ընդվզումներով: Զմոռնանք Զմին դասերը: Որբանոցը աղքատանոցի պնակ էր երէկ: Զոմը չարժումի վերածեց որբերու բազմութիւնը, միաձեւ ու միանպատակ չարժումի:

Ուրեմն լուրջ աշխատանքի լծուինք հաւաքաբար, անկարելին կարելի դարձնելու ձգտումով: Մեր հաւատքով ու կամքով լոյս աշխարհ բերենք մեր բախտակիցներուն ամբողջական պատմութիւնը, — «Որբամատեան»ը:

ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

ԱՐԻՒՆՈ՞Տ ԱՂԲԻՒՐԸ...

Դուն մոռցա՞ր հոգի՛ս, հայրենի աղբիւրը, ուր կ'երթայինք ես ու դուն, պատռտուած չապիկներով, արիւնոտ ոտիկներով, փուշերու եւ տատասկներու մէջէն մեր պզտիկ ափերով ջուր խմելու:

Կը յիշե՞ս, հոգի՛ս, առաւօտը դեռ իր արեւափա՛ռ սաւանը չէր տարածած հայրենի դաշտերուն վրայ, երբ ձիւնածաղիկ սալորենիներուն տակ, իրար գտանք Ապրիլի այդ առաւօտը՝ դուն ու ես, գաղտագողի:

Նախ հարցուցինք թթենիին թէ ինչո՞ւ իր աղբարիկները ջա՜րդ ու փշուր եղած էին, իսկ ինքը, հարիւրամեայ թթենին, սգաւոր կը մնար:

Մնացինք անպատասխա՜ն:

Հարցուցինք ընկուզենիին, որ խրոխտ դէմք մը առած էր: Իրար գրկած, մօտեցանք եւ հարցուցինք ուռենիին, խորհըրդաւոր եւ փիլիսոփայ:

Կարծես, ցաւ ու հոգ չունէր ուռենին, մազերը սանտրուած էին:

Պահ մը կանգ առինք:

Մանուկներ էինք, որբ եւ անօթի:

Ես քեզի համար վայրի եւ թթու խոտ ժողվեցի, որպէսզի մեր անօթութիւնը անցնի....

Օ՜հ Աստուած իմ, ի՛նչքան տառապեցանք, ի՛նչքան լացինք մեր փորի ցաւէն:

Դուն մոռցա՞ր հոգի՛ս, որպէսզի ծարաւդ անցնի, փորիդ խօսուկը անցնի, մօտեցանք մեր հինաւուրց աղբիւրին:

Մութը իջած էր: Լուսինը իր արծաթափայլ գեղեցկութեամբ տէրն էր անծայրածիր դաշտերուն:

Քու ծարաւդ յագեցնելու համար, հոգի՛ս, յուշիկ մօտեցար մշտահոս աղբիւրին ու պզտիկ ափերովդ սկսար խմել:

Բայց, ո՜վ սարսափ, լուսնին լոյսը, կլոր բաղարջի մը նման, կաս-կարմիր, ինկեր էր աղբիւրին մէջ, կարմի՜ր, այնքա՜ն կարմիր, որ այլեւս ես ու դուն չուզեցինք մեր թաթիկները թաթխել արիւնոտ աղբիւրին մէջ եւ ջուրը խմել:

Կարմի՜ր, կարմիր արիւն էր որ կը հոսէր, այդ գիշեր, դարաւոր մեր հայրենի աղբիւրէն:

Ահա թէ ինչո՛ւ, հոգի՛ս, Ապրիլի այդ կարմիր օրերուն, մենք չրթունք չրթունքի երդուեցանք հաւատարիմ մնալ մեր պապերու արիւնին, մեր ո՜ղջ-ո՜ղջ թաղուած աղբարիկներուն:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (182)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Եւ այսպէս ալ ներկայացուց անոր, անտարբեր ու չատ բնական չեշտով մը, իբր թէ խորքը քանդած չըլլար այդ էութիւնը իր եղեռնագործ մատներովը: Մնաց որ ինքը՝ տօքթորն ալ առաջին ակնարկով լուացարարուհիին աղջկանը դէմքին վրայ, հասակին վրայ, ամբողջութեանը վրայ ընդնշմարել կարծեց սանկ իրեն դեռ անծանօթ հրապոյրի մը հետքը, որ կրնար իր բացակայած ութ ամիսներուն միջոցին փթթած ըլլալ եւ որ հիմա քիչ մը իրեն մոռցնել կուտար այն տեսակ մը բուռն յափրանքը, զոր ունեցեր էր անո՛ր ալ հասկցուած, վայելուած, ծծուած ու յագ ըմբոշխնուած չնորհներուն հանդէպ: Իր այս տպաւորութեանը վրայ չյամեցաւ երիտասարդը. մտածեց ու անցաւ, անկարելի թուելով իրեն նորէն անդրադառնալ այդ աղջկանը, որ իր բազուկներուն մէջէն սահեր ինկեր էր անպէտ քուրջի մը պէս:

Այս առթիւ Սոֆիին գիտցած Ֆրանսերէնը ի սպաս դրուեցաւ մամային եւ օրիորդ Ամէլիին, որոնք անոր միջոցովը պիտի կրնային հասկնալ զիրար: Ասով, աղջիկը իր վտանգուած դիրքը կերպով կը փորձէր շտկել ամիրային ապարանքին մէջ, որեւէ կարեւորութիւն մը կը ստանար նորէն հոն, տօքթորին գալէն ետքն ալ: Առաջուան կեանքին վրայէն հաստ վարագոյր մը քաշուած էր. փակուած էջ մը կ'ըլլար ան, որուն ա՛լ ոչ ոք կը վերադառնար:

Նոյնիսկ երբ առաջին պատեհութեամբ տանը մէջ Համբիկ տօքթորին դէմը ելաւ, Սոֆի, առանց չուարելու, Թումիկին տղան անոր ներկայացուց իբրեւ իր մէկ մօտաւոր ազգականը որուն հայրը եւ մայրը մեռած էին եւ որ, հանըմին հաւանութեամբը, տունէն ներս ընդունուած էր՝ էրիկմարդու մը ներկայութիւնը անհրաժեշտ ըլլալով հոն, մասնաւորապէս կալուածական գործերուն համար:

Համբիկ հանդարտ ու անխռով մնաց իր այդ առած մարդուն նայուածքին տակ. խորին արհամարհանքը զոր կը զգար անոր համար, ամէն յուզումի դէմ կը պաշտպանէր զինքը, եւ յետոյ, վերջապէս իր պաշտած էակին այդ թշուառականէն յաւէտ անջատուած ըլլալուն խորունկ համոզումը ներքին բաւերար անդորրութիւն մը կը պարգեւէր իրեն:

Տօքթորը կալուածներու վիճակին վրայ քանի մը տեղեկութիւններ հարցուց Համբիկին, միանգամայն ուշադրութեամբ դիտելով այդ տխուր դէմքը, որուն վրայ իրեն ծանօթ հեռաւոր գիծեր ճանչնալու մղուելուն հակառակ, չկրցաւ յանգիլ մէկ քանի յանկարծական առիթներու մէջ, իրեն դէմ ցցուած վրէժխնդիր այն ահարկու դէմքին, որ անծանօթ երկիւղի մը սարսուռը պտըտցուցեր էր իր մարմնին մէջ: Բայց եւ այնպէս չախորժեցաւ այդ նայուածքէն, որուն ապրուած, գիտակից տրամադրութիւնը նեղութիւն պատճառեց իրեն, ու իսկոյն ձգեց հեռացաւ:

Քանի մը օրուան մէջ, գիւղը ամբողջովին գրաւուած էր տօքթորով եւ չնորհալի ասպնջականուհիովը: Բոլոր խօսակցութիւնները ա՛լ չափ ու սահման չէին ճանչնար: Ամիրային փողոցը չարժումնալից երեւոյթ մը առաւ: Շուկացիները, առտու իրիկուն, անոր առջեւէն անցան դարձան, երկարօրէն տունն ի վեր նայելով, Ֆրանսուհիին քթին ծայրը տեսնելու ջանադրութեամբ մը: Աղմկալից կառքին անցքէն ի վեր, փողոցի լաճերն ալ օրը քանի մը անգամ տանը մօտերը կուգային կը հաւաքուէին, դարձեալ տարօրինակ բան մը տեսնելու յոյսով:

Ի զուր տիկին Մարկոսեանին հինաւուրց մէկ քանի բարեկամուհիները իրեն այցելութեան եկան սովորականին պէս. «Փէէնկի աղջիկը» ինչպէս սկսած էին անուանել օրիորդ Ամէլին, չերեւցաւ ընդունելութեան սրահին մէջ, ոչ ալ տօքթորը: Իրենց հետաքրքրութիւնը անկախ եւ անօթի մնաց: Հանըմը զանազան պատրուակներով կ'արդարացնէր անոնց բացակայութիւնը, բայց այնքան խորհրդաւոր ձեւեր մը առնելով որ հիւրերը ոչ միայն գոհ չէին մնար այդ բացատրութենէն, այլ եւ գրեթէ բարկացած կը մեկնէին իրենց դիմողներուն պատասխանելով.

— Փէէնկի աղջիկը հարէմլիքէն դուրս չելլար կոր:

Ասոր համար երբ որ չաբաթը մէկ կամ երկու անգամ տօքթոր Մարկոսեան՝ Փարիզուհին թեւը առած նաւամատոյց կ'իջնէր, ճշմարիտ իրարանցում մը առաջ կուգար փողոցներուն մէջ: Օրիորդ Ամէլիի արտակարգ, ծածանուտ եւ պերճաշուք արդուզարդը խելքի պտոյտ կուտար բերանաբաց դեղացիներուն, որոնք կը մղուէին արտասովոր էակ մը տեսնել այդ նրբասլաց եւ փետրանման աղջկան մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային ընկերակցութեան հեր- թական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 26ին երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մէթրօ Քամէ:

Դասախօս՝ Միլանոյէն հրաւիրուած

Գ. ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ:

Նիւթը Պետրոս Դուրեան, Միսաք Մեծարենց, Մատթէոս Զարիֆեան եւ Եղիշէ Զարենց:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Մուտքը ազատ է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Սուրեան եւ զաւակները կը ծանու- ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պի- տի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փա- րիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ՍՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Սուրեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէր- ներով մասնակցեցան իրենց սուգին:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի սկսին Ապրիլ մէկին եւ պիտի փակ- ուին Մայիսի վերջը:

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13–14 եւ 18–20: Անկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թռիտէն 27-35:

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մաս- նաճիւղերուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թուլթէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ:

ՓՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պուլվար տը Պօմօն:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ եւ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրա- ւիրեն հետեւեալ մարմինները.—

Այս շաբաթ՝ Քրիստափոր, Փոթորիկ, Ռաֆֆի.

Մշակոյթի Տան սրահին մէջ:

Այս երկուշաբթի՝ Ռոստոմ:

—ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ—

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ընդհ. ժողովը Ապրիլ 24ին, կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Խսիի Երեմ- եան գպրոցը: Կը հրաւիրուին անդամները եւ ոչ-անդամները: Շատ կարեւոր օրա- կարգ:

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Մի- ութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս- օրէ ետք ժամը 3ին, Քաֆէ օ Քլէր տը Լիւնի *վերնայարկը (Փլաս տ'Իթալի):*

Կարեւոր նամակներ Հայաստանէն եւ Ամերիկայէն, եւ ուրիշ հարցեր:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ

ԵՒ

ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31

Հռոմի Ողիմպիական Խաղերը գրօսա- շրջիկներու խճողում պիտի պատճառեն այս տարի Իտալիոյ մէջ:

Մեր խումբին հանգիստ ճամբորդու- թիւնը եւ լաւագոյն բնակութիւնը օր ա- ռաջ ապահովելու համար, կազմակեր- պութեան աշխատանքները սկսած են:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օրերը շուտ կ'անցնին, ցանկը շուտով կ'ամբողջանայ:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

Գ. ԹԱՐՕՆ

58, Bd. Serrurier, PARIS 19 - Métro Pré-St-Gervais

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ

45, Rue de Trévise PARIS 9 - Tél. TAI. 49-40

(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Ave. Béranger, ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)

ԱՊՐԻԼ 11
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն-Շամոնի Հ.Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի եւ մասնակ- ցութեամբ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական համայնքի պետերուն:

Ապրիլ 24ին, կիրակի կէսօրէն ետք ժա- մը 3,30ին, Սալ «Ժան տ'Արք»ի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Մ. ՄԻՐՋԷ:

×

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Արթիստիք *սրահին մէջ,* 27 Պուլվար տը Պուշած:

Պատուոյ Նախագահութեամբ

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՌՈՒԲԷՆ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

Կը խօսին՝ ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Կը մասնակցին.— Ալիս Շամիրեան, Սե- դա Թիւթէլեան, Շաքէ Գաբրիէլեան, Նիլտա Գասպարեան, Ռաֆայէլ Զարդար- եան, Աքողլանեան եղբ. Արա Գէորգեան, Շարփի: Մուտքը ազատ է

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ

Լիոնի եւ Շրջ. Հայ Ազգ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն, եւ միահամուռ մասնակցութեամբ Լիոնահայ գաղութին: Այս կիրակի կէսօրէ վեր ժա- մը 3ին, Գ. Քաղաքապետարանի սրահին մէջ, 215 Ռիւ Տիւկէֆլէն:

Կը նախագահէ Գ. Ա. ԿԻՒԼԳԷՆԿԵԱՆ

(Ատենապետ Ազգ. Միութեան)

Խօսք կ'առնեն Ազգ. Միութեան եւ յա- րանուանութեանց ներկայացուցիչները: Պատշաճ գեղարուեստական բաժին, որուն կը մասնակցին Լիոնի Հայ Մշակ. Միութիւնը իր 40 հոգինոց երգչախում- բով, Ժօրժ Մաս, Թրագօշ, Պէրպէրեան, Հ. Խաչերեան, Օր. Տապաղեան, Ա. Տէր Կարապետեան:

Ուղերձներ՝ «Նոր Սերունդ»ի եւ Հայ Մշ- շակութային Միութեան կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժա- մը 3ին, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահը Ազգ. Միութեան վարչութեան նախաձեռնու- թեամբ եւ մասնակցութեամբ Ազգ եւ կրօ- նական բոլոր միութիւններու, կազմա- կերպուած է յարգանքի սգատօն մը: Կը հրաւիրուի Վիէնահայութիւնը որ իր յարգանքի բաժինը բերէ աւելի քան մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս կիրակի, Ապրիլ 24, ժամը 16,30ին ձայնաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Basilique du Sacré-Coeur de Montmartre

×

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ)

Կիրակի. *Կրկնաղատիկ. Ազգ. Սգատօն, համաշխարհային առաջին պատերազմին՝* 1914–1918. *առաւօտ. սկիզբն ժամերգ. ժամը 8ին: Պատարագ 10ին: Հանդիսա- ւոր հոգեհանգիստ 11ին: Հոգեհանգիստ նաեւ Պէյրութի արկածին 26 զոհերուն յիշատակին:*

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊԻ

Հայկական դպրոցին բացառիկ ներկա- յացում հայկական ֆիլմերու Մայիս 10, երեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 20,45ին Սինեմա Ռէֆս, 64, *Ռիւ տէ Գուրկինեօն, Անիէռ (Պուա-Քոլոմպի կայարանին մօտ):*

Կը ցուցադրուին շրջանին մէջ առաջին անգամ ըլլալով ԿԱՄՕ պատմական ժա- պաւէնը եւ Սեւանայ լճին Գաղտնիքը (հայախօս են երկու ֆիլմերն ալ):

Մուտք 2,00 եւ 3,00 *Նոր Ֆրանք:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբ. Նահանգային Մուրատ Ուսումնա- սիրաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւ- ղի տարեկան հանդէս – պարահանդէսը՝ ՄԱՅԻՍ 7ին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 20,30ԻՆ *ՍԱԼ ՔԱՏԷ*, 21 ՌԻՒ ՔԱՏԷ:

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդին (ՁՈՄ)

Կը նախագահէ՝ **ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ**

Կը խօսի՝ **ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ** (Միլանոյէն հրաւիրուած)

Կը մասնակցին՝ Օր. Շաքէ Պէնկեան (երգ), ընկերակցութեամբ Ա. Մեսումենցի: Արտասանութիւն՝ Օր. Թօփալեան: Նուագ (եռեակ) ղեկավարութեամբ Գ. Քալ- եանի, կը մասնակցի դաշնակահարուհի՝ Միշըլին Լակաշ, Փօլ Պուֆիլ *(թաւջու- թակ) եւ Ս. Քաչեան (ջութակ), Ոգեկոչում՝ Ե. Գրիգորեան:*

Հանրակառքերը կը մեկնին Իսիէն ժամը 20ին (եկեղեցւոյ առջեւ), Ալֆորվիլէն, Շա- ւիլէն, Առնուվիլէն սովորական վայրերէն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Իսիի Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ կողմէ

Կիրակի, 24 Ապրիլ, ժամը 15ին, Իսիի Քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

Կը ներկայացուի Հայոց պատմութեան անմոռանալի էջերէն

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԱՐԾԻՒԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

(ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 5 արար, 4 պատկեր

Առնուվիլի «Կաւարենց» խումբին կողմէ

Գեղարուեստական բաժին

Մասնակցութեամբ Գ. Մ. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ եւ Օր. Շ. ՊԷՆԿԵԱՆԻ (երգ)

Մուտք 3 եւ 5 Ն. Ֆ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը իր կրթա- կան ձեռնարկներուն ի նպաստ շնորհակա- լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրնե- րը: Գ. Ժագ Սարգիսեանէ 10 Ն. Ֆ., Գ. Կէօվճեանէ փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Լ. Մէրամէթճեանի մահուան առթիւ 30 Ն. Ֆ., Գ. Ա. Հարենցէ 2,50 Ն. Ֆ.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Ամալիա կը փնտռէ իր եղ- բայրը Ալեքսան Գրիգորեան Յովհաննէ- սի: Կը կարծուի որ Ֆրանսա է: Տեղեկացնել Բժ. Ռուբէն Տէր-Դաւթեանի 278, Bld. Jean Jaurès Boulogne-s-Seine

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ԱՊՐԻԼ — DIMANCHE 24 AVRIL 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8782 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4583

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊԱԿԵԴՐՈՆԱՑՈ՞ՒՄ ԹԷ ԹՐՔԱՑՈՒՄ

Արտասահմանի մէջ Ապտիւլ Համիտի բռնակալ վարչաձեւին դէմ պայքար կը մղէին Օսմանեան Կայսրութեան բաղկացուցիչ բոլոր տարրերու յեղափոխական կազմակերպութիւնները, որոնք իրարու հետ չփում ունէին Եւրոպայի ազատ երկիրներուն տակ, մասնաւորապէս Ժընեւի եւ Փարիզի մէջ:

Անոնցմէ կարեւորներն էին Մակեդոնիոյ Պուլկարական Կոմիտէն, Ցունական Էթնիքի Էթէրիան, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Սուրիա-Լիբանանցիներու արաբական յեղափոխական Կոմիտէն, ինչպէս նաեւ Ալպանական կազմակերպութիւնը: «Երիտասարդ Թուրքերու» պետն էր Ահմէտ Րիզա, որ Փարիզի մէջ կը հրատարակէր Մէշվէրէթ թերթը: Գատմական դէպք մըն էր Օսմ. Կայսրութեան ընդդիմադիր տարրերու Փարիզի համաժողովը 1907 Դեկտ. 27-29ին:

Նախ քան Սահմանադրութիւնը, Թուրքերը հաւատքներ կուտային ոչ-թուրք բոլոր ազգերուն թէ սոսկ ձեւով պիտի ըլլար «Օսմանեան Հայրենիք»ին մէջ ամէն կարգի ազատութիւններ եւ հաւասար իրաւունքներ պիտի վայելէին:

Իսկ Իշխան Սապահէտտին, Սուլթան Համիտի քեռորդին, «ապակեդրոնացման» ձեւը յառաջ կը քշէր: Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ Պոլիս վերադառնալով՝ ուզեց իր այս ծրագիրը ընդունիլ տալ Իթթիհատին, սակայն ձախողեցաւ բոլորովին:

Իթթիհատը ո՛չ միայն թշնամի էր «ապակեդրոնացում»ին, այլ կ'ուզէր աւելի խտացնել «կեդրոնացում»ը, բովանդակ Օսմանեան Կայսրութիւնը ենթարկելու համար կուսակցութեան ընտրութեան...

Ճէմալ փաշա իր Յիշատակներուն մէջ կը գրէ թէ «ապակեդրոնացում» կը նշանակէր «անկախութիւն տալ» Թուրքիոյ մէջ ապրող զանազան տարրերուն: Եւ իբրեւ օրինակ կը յիշէ Կրետէն, արեւելեան Րումելին, Եգիպտոսը, Պոսնա-Հերսէկը, Քուէյթը, որոնք մէկիկ մէկիկ բաժնուեցան Օսմ. կայսրութենէն:

Ճիշդ ալ այնպէս. Իթթիհատի պաշտօնաթերթ Թանինի խմբագրապետը, 1908 Յուլ. 25ին, այսինքն Սահմանադրութեան հռչակումէն չորս ամիս վերջ, բացէ ի բաց գրեց թէ ի վերջոյ Թուրքն է տիրապետող ազգը (միլլէթի հաքիմէ) Օսմանեան կայսրութեան մէջ:

Այդ թուականէն իսկ Երիտասարդ Թուրքերը դուրս տուին իրենց խակական դիմակը եւ յայտնի ըրին թէ «ազատութիւն, հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն» նշանաբանը պարզապէս կեղծիք էր՝ խաբելու համար ոչ-թուրք տարրերը, երբ տակաւին չէին տիրացած իշխանութեան:

«Թուրքիոյ փոխարքայ» Ճէմալ փաշա իր Յուշերուն մէջ կը գրէ թէ կազմութիւնը արգելելու համար կ'ըսէ թէ «Սահմանադրութեան հռչակումով Պոլսոյ մէջ եղան բազմաթիւ կազմակերպութիւններ, որոնք կը կոչուէին՝ Էհնէ իւլ Արաբական Վերածնունդ), Ջէբէլ Լըպնանի Ճէմիյէթի Ջէբէլ Օղնութեան Սարքին), Քիւրտ Քլիւպի (քրտական ակումբ), Առնաւուտ Քլիւպի (Ալպանական ակումբ), եւայլն:

Յայտարարելէ վերջ թէ «ամէն բանէ առաջ Օսմանցի եմ», կ'աւելցնէ. «Բայց ասկէ վերջ չեմ մոռնար որ Թուրք եմ եւ կատարելապէս համոզուած եմ որ այս ցեղը հիմնաքարն է Օսմանեան Կայսրութեան»: Ցետոյ նաեւ թէ՝ «Օսմ. Կայսրութիւնը Թուրք է էականօրէն»:

Անդրադառնալով Թուրքիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող զանազան քաղաք. կուսակցութիւնները «օսմանեան հաւաքականութիւն» անուան տակ միացնելու ծրագրին, Ճէմալ փաշա կ'ըսէ թէ կարելի չեղաւ համաձայնիլ պուլկար եւ յոյն «կոմիտէ»ներուն հետ, որոնք անջատողական ծրագիրներ ունէին:

Գալով Հայերուն, երբ 1908ին Իթթիհատի կեդրոնը առժամաբար Սելանիկէն Պոլիս փոխադրուեցաւ, կ'ըսէ Ճէմալ փաշա, «մէկ կողմէ իշխան Սապահէտտինի եւ միւս կողմէ հայկ. Կոմիտէներու հետ նոր հիման վրայ բանակցութեանց մը տանք»:

Բանակցութեանց մասնակցեր են յայտնի ջարդարարներ Թալէաթ, Պէհաէտտին Շաքիր եւ Ճէմալ ինքը: Իշխան Սապահէտտինի կողմէ Տր. Նիհատ Րէշատ, իսկ Հայոց կողմէ Ակնունի եւ Շահրիկեան:

«Իշխան Սապահէտտինի եւ Դաշնակցութեան սկզբունքները քիչ տարբերութեամբ իրարու կը նմանէին: Զարմանալի է որ Տր. Ն. Րէշատ հակամէտ էր շատ աւելի լայն իրաւասութիւններ ճանչնալու հայ յեղափոխական կուսակցութեան, քան ինչ որ անոնք կը պահանջէին»:

Ի վերջոյ յանուն Դաշնակցութեան, Ակնունի առաջարկեր է գործակցիլ միայն՝ պաշտպանելու համար «Սահմանադրական վարչաձեւը, որ վտանգի տակ է, բայց իրենց հիմնական ծրագիրներուն մէջ երկուքն ալ ազատ են շարունակելու իրենց աշխատանքը: Այսինքն Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ իր յեղափոխական կազմակերպութիւնը երկրին մէջ: Եւ աւելի ըլլալով, կազմակերպութիւնը որ ցարդ գաղտնի էր, այլեւս կը գործէ իբր բացայայտ ընկերակցութիւն եւ անդամները բացէ ի բաց կը կատարեն իրենց պարտականութիւնները»:

Ճէմալ փաշա շատ կը ցաւի, որ 3-4 ամիս աշխատելէ վերջ չէ կրցած «զանազան ազգութեանց պատկանող քաղաքական յեղափոխական կոմիտէները առնել Իթթիհատի ծոցին մէջ», նպատակներու հիմնական տարբերութեան պատճառաւ:

Ու կ'ափսոսայ, որ քաղաք. կուսակցութիւնները «ի մասնաւորի ազգային նպատակներ կը հետապնդէին», այդ պատճառաւ ալ չէն մօտեցած իրենց: Ու կ'եզրակացնէ.

«Դաշնակցութիւնն իսկ, որ սաստիկ կը վախնար թէ Հայերը մի գուցէ ռուսական բռնակալութեան տակ իյնան եւ այդ իսկ պատճառաւ ինքզինք իբր թէ մեզի կողմնակից ցոյց կուտար, այո՛, Դաշնակցութիւնն իսկ յայտնեց թէ բացէ ի բաց պիտի աշխատէր նոյնութեամբ պահպանել իր կազմակերպութիւնը, գլուխ հանելու համար իր քաղաքական նպատակները»:

Ահա՛ թէ ինչպէս կը խեղաթիւրեն պատմութիւնը,

Իթթիհատ յաջողեցաւ շուտով հրապարակէն քշել իշխան Սապահէտտինն ու իր «ապակեդրոնացման» ծրագիրը: Եւ այնուհետեւ հետապնդեց «համաթրքական» Թուրան ազգայնամոլ քաղաքականութիւն մը, որ զինքը պիտի մղէր ի վերջոյ ահռելի ոճիրներու, — ցեղասպանութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Մեր Մէջ

ՊԱՅՄԱՆԱՒ ՈՐ...

— Չե՞ս կարծեր որ պէտք է այս աշխարհը վերէն վար քանդել եւ անոր տեղ նորը շինել...

— Այո՛, ես ալ այդ կարծիքէն եմ... Մեր աշխարհը քիչ մը շա՜տ հին է եւ նոր աշխարհի մը պէտքը զգալի է... Բայց, ըսէ նայինք, առանց կանուխ, ինչո՞ւ այս յոռետեսութիւնը... Կարծեմ, քունդ տակաւին գլուխդ է...

— Ո՛չ, ո՛չ, արթուն եմ, հոգդ մի՛ ըներ... Դուն լրագիրներուն մէջ քաղաքական լուրերը կը կարդաս...

— Առանց բան մը հասկնալու...

— Իսկ ես կը կարդամ տանտիկիններուն համար հրատարակուած լուրերը, այսինքն այն լուրերն ու յօդուածները, որոնց մէջ ո՛չ Խրուշչեւի անունը կայ, ոչ՛ ալ Զու Էն Լայի կամ Զու Զի Զաուի անունը:

— Խելացի մարդ ես եղեր...

— Ես քեզի երդում կ'ընեմ որ իմ կարդացած լուրերէս շատ աւելի լաւ՝ գաղափար մը կը կազմես այս անիրաւ աշխարհին եւ անիրաւ մարդոց գործերուն եւ մըտայնութեան մասին, քան Խրուշչեւի մը ճառը կարդալով...

— Շա՜տ շիտակ ըսիր...

— Եղբայր, ասիկա անհանդուրժելի ճ-բեւոյթ է... Քանի՛ մտածես, խենթենալդ կուգայ... Այսքան ալ անզգայութիւն կ'ըլլա՞յ եղեր... Մարդկութեան բոլոր-ութերորդը անօթի. թշուառ, տկլոր, անտուն, մնացած մէկ-ութերորդը թեւերը վեր առեր կը խաղայ...

— Դուն ալ սկսար բանաստեղծութիւն խաղալ... Բարեկամ, ինծի հետ պարզ խօսէ որ բան մը հասկնամ... Ես, ո՛չ բանաստեղծ եմ, ոչ ալ ոտանաւոր գրող...

— Լա՛ւ, լա՛ւ... Հիմա մտիկ ըրէ... Ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ լրագիրները երան գրեցին որ Եւրոպայի իշխաններն ու իշխանուհիները մեծ կոչունք մը ունեցեր են եղեր. տեղ մը... Աղջիկ տղայ պիտի նշանեն եղեր... Լրագիրները իրար անցան... Հեռագիրներ, յօդուածներ, պատկերներ... Եղբա՛յր, մեզի՞ ինչ... Ինչո՞ւ աղքատներուն բերնին ջուրերը կը վազցնեն եւ զանոնք կը կատղեցնեն...

— Իրաւունք ունիս...

— Երէ՞կ էր, առջի՞ օր էր, միտքս չէ, լրագիրները լուր տուին թէ 24 տարեկան տղայ մը, դերասանուհիի մը հետ կարգուեր է... Իմ տղաս ալ հրեշտակի մը հետ կարգեցի, բայց բան չգրեցին:

— Պատճառ մը ըլլալու է...

— Հարկաւ ըլլալու է... Ըսեմ քեզի — այս 24 տարեկան տղան 200 միլիոն տոլարի հարստութեան մը ժառանգորդն է եղեր... Պարպրա Հաթընի տղան... Աղէկ, աս բաները գրելու ի՞նչ տեղը կայ... Ասանկ հարստութեանց մասին գրելու ի՞նչ պէտք ունին... Աղքատին զաւակը կարդայ, ի՞նչ պիտի մտածէ...

— Աղէկ բաներ պիտի չմտածէ, անշուշտ...

— Ուրիշ մը — առջի իրիկուն ընդունելութիւն մը տրուեր է ձեր քաղաքին մէջ եւ փափկասուններու հոլանի թեւերուն, մատներուն, մազերուն վրայ ցուցադրըուեր են եղեր չորս, հինգ միլիոն տոլարի ադամանդ. մարգարիտ, շափիւղայ, մեղեսիկ. յակինթ. զմրուխտ եւայլն... Եղբայր, այդ ցուցահանդէսէն երկու փողոց անդին ապրող գործաւորը, որ իր հիւանդ կնոջ դեղին դրամն ալ չունի, ի՞նչ սեւ բաներ պիտի անցընէ իր մտքէն երբ լրագիրը տեսնէ.. Ինչո՞ւ կ'ընեն այս անիրաւութիւնները. ինչո՞ւ չունեւորները կը գրգռեն, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ...

— Մխալ բան է որ կ'ընեն... Ես թագաւոր ըլլամ. վերջ կուտամ այդ չտեսութեան եւ թոյլ չեմ տար որ մարդիկ պարծենան, յօխորտան իրենց ունեցածներով .. Այդ «քար»երով ի՞նչ ծանր քարեր կը վերցուին նուազ բախտաւոր մարդոց կուրծքին վրայէն, գիտե՞ս... Անիրաւութիւն է, համաձայն եմ...

— Ահաւասիկ., այդ անիրաւութեան վերջ տալու համար է որ պէտք է աս աշխարհը փլցնել և անոր տեղը նորը շինել..

— Պայմանաւ որ նորին մէջն ալ չտեսներ եւ յիմարներ չծնին...

ԽԻՐՈՊԱՑԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ-ՏԸ ԿՈԼ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

Հանրապետութեան Նախագահին Ուաշինկթըն ժամանումը (ուրբաթ կէսօրին) ողջագուրուած է զարնանային արեւոտ հաճելի եղանակի մը: Մ. Նահանգներու մայրաքաղաքը տը Կոլի վերապահած է ջերմ եւ սիրալիր ընդունելութիւն:

«Անցնող երկու հարիւր տարիներուն, ըսած է Այք, բարի գալուստի խօսքին մէջ, մեր երկու ժողովուրդներն ալ համարակաց փորձառութիւններ ունեցան եւ նոյն նուիրումը հասարակաց գաղափարներու, որոնց համար մեր երկու ժողովուրդները իրենց արիւնը թափեցին»: Մ. Նահանգներու Նախագահը չէ չյուշած է նաեւ թէ «փորձութեանց շրջանին մեր ժողովուրդներու հիացումը եւ սէրը փոխադարձաբար աւելցած է»: Տը Կոլ իր կարգին ըսած է թէ «լիովին համաձայն է» Նախագահին:

Օդակայանէն մինչեւ Պլէր Հաուզ, տը Կոլի յարկաբաժինը, 250.000 հոգի ծափերով եւ ողջոյններով դիմաւորած է տը Կոլը: Պաշտօնական մարմիններու հաստատումով այս թիւր մօտաւորապէս կը համապատասխանէ Էյզընհաուըրի Թագուհիի անցեալ տարուան այցելութեան թիւին:

Շարք մը պաշտօնական արարողութիւններէ ետք (ընդունելութիւն, ճաշ, այց, եւայլն) երկու Նախագահները գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը պիտի ունենան կիրակի, Կեթիզպըրկի ագարանքին մէջ:

Վերին ժողովէն երեք շաբաթ առաջ, երկու մեծերը քննութեան պիտի առնեն միջազգային կարգ մը խնդիրներ:

Ալժերիոյ հարցը հաւանաբար առաջին գիծին վրայ երեւայ: Ծանօթ է Ֆրանսայի տեսակէտը: Այզընհաուըր, որ վստահութիւն ունի տը Կոլի, որուն ճնշումի ենթարկուած է Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդներուն կողմէ, որոնք կը պահանջեն Ամերիկայէն որ ազդեցութիւն բանեցնէ Ֆրանսայի վրայ, որպէսզի այս վերջինս ճանչնայ Ալժերիոյ անկախութեան իրաւունքը:

Գերլինի, զինաթափութեան, արեւելք-արեւմուտք յարաբերութեան հարցերուն մէջ, տեսակէտներու տարբերութիւն մը կայ, երկու երկիրներուն միջեւ: Այսուհանդերձ տը Կոլ եւ Այզընհաուըր շահագրգռուած են Արեւմուտքի ապագայով եւ երկու պետական առաջնորդները պիտի աշխատին աւելի եւս ամրացնել կապը՝ ոչ միայն Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի, այլ եւ ազատ աշխարհի երկիրներուն միջեւ:

✕ Քանատական մամուլը խստօրէն քննադատած է քանատական ճայնասփիւռի մէկ հաղորդումը՝ նուիրուած Մառշալ Փեթէնի՝ տը Կոլի ժամանման օրը: Մամուլը կաф կ'որակէ այդ հաղորդումը:

ՀԱՐԱՒ. ԱՓՐԻԿԷԻ Հանրապետութեան արդարութեան Նախարարը յայտարարեց թէ 1569 անձեր (1451 խափշիներ, 94 սպիտակամորթներ եւ 24 խառնածիններ) արգելափակուած կը մնան:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Այդպէս կ'իմանանք թէ Սուրէն արքեպ. Քեթղեհէմի վանքը պիտի մնայ ցնոր տնօրինութիւն՝ պետական կարգադրութեամբ: Իսկ Հայրիկ եպս. սատանձնած է Երուսաղէմի վանքին վարչական ղեկավարութիւնը:

Միաբանութեան ընդհ. ժողովը յետաձգուած է Մայիս ամսուն:

ԼԵՐԱՆ ՃԱՄԲԱՆ

Ցառաջացեալ աշունը տխրեց:

Ըռնէք Շավանը պարպուեցաւ իր ա-մառնային հիւրերէն: Տուները գոցուե-ցան: Սենեկաններուն պատուհանները վար առնուեցան: Վանքին վարձած վիլլայէն մեկնեցաւ նաեւ վերջին աբեղան:

Շոճեստանին սրճարանէն մնացին մի-այն վրանը բռնող չորս ձողերը: Հիմա, երբ կ'իջնեմ շոճեստանը տանող ճամբա-յէն, հեռուէն կը տեսնեմ տատանող չորս ձողերը, եւ կը լսեմ շոճիներուն մէջէն անցնող հովերուն ձայնը: Հիմա, խոշոր վայրի թռչուններ կը թեւածեն անոնց վը-րայ, եւ երբ արեւ չըլլար, Պիքֆայայի վրայէն, սեւ ամպեր կ'իջնեն մինչեւ հոն:

Գիւղին մէջ օտար, մնացած եմ միայն ես: Եւ նաեւ, երիտասարդ վարդապետին համակրելի մայրիկը: Ցաճախ գիրար կը տեսնենք: Ես միամտութիւնը ունիմ միշտ դրականութեան վրայ խօսելու եւ ըսելու թէ գիւղի տանս մասին բան մը պիտի գրեմ, ինչ որ տարածուած է գիւղին մէջ, իբրեւ տարօրինակ լուր...

Հայ մայրիկը, աւելի գործնական, կ'ե-փէ հայկական կերակուրներ, եւ երբեմն թրիկունները, վարդապետը եւ Անթիլիա-սի վանքէն խումբ մը երիտասարդ աբե-ղաներ կուգան գինը եւ անոնք կը լափեն, ապահովաբար, մայրիկին եփած այդ լաւ կերակուրները:

Ես չհանդիպեցայ այդ խումբին: Անոնք ուշ կուգան, երբ ես արդէն փակուած եմ իմ գիւղական տանս հաստ պատերուն ե-տին, շրջապատուած կենդանիներով եւ տխեղերքին ձայներովը...

Եւ առաւօտ կանուխ կը մեկնին անոնք՝ երթալ Անթիլիասի եկեղեցիին դուռները բանալու եւ աղօթելու համար, երբ ես, անքուն գիշերէ մը յոգնած, այլեւս քիչ մը քուն գտած եմ:

×

Երբ կ'արթննամ, գիւղը արդէն իր աշ-նանային լռութեան մէջ ինկած կը գըտ-նեմ, յաճախ տեղատարափ անձրեւներու եւ խոշոր հովերու խաղալիկ:

Այն ատեն կ'իջնեմ Պէյրութ քաղաքը, ուր կը գտնեմ հանդարտ օդ մը: Նաեւ այդ անգուգական քաղաքին զարհուրելի եռուզեռը իր հազարաւոր ինքնաշարժնե-րով, որոնցմէ նոյնիսկ կը վախնան եւ կը զգուշանան ամերիկացի ծովային զին-ուորները, որոնք երբեմն կ'այցելեն հոն, իրենց նաւերով:

Պէյրութ քաղաքը լաբիւրինթոս մըն է, որուն նմանը չէ տեսնուած նոյնիսկ ա-բեւելեան ուրիշ քաղաքներու մէջ, ուր ապրած եմ: Փողոցները ցիրուցան բաց-ուած, ոչ անուն ունին, ոչ թիւ: Եւ ոչ մէկ կանոն քալելու կամ փողոցները ան-ցնելու: Նեղ հին սալայատակներ, որոնց վրայէն կը հոսի ամէն ցեղի պատկանող անանուն ժողովուրդ մը: Անոնց քովէն կը սուրան հազարաւոր ինքնաշարժներ, յա-ճախ ամէնէն շքեղները աշխարհին: Եր-բեմն հարկ կ'ըլլայ մէկ ժամ սպասել, նեղ սալայատակի մը եզերքը՝ միւս կողմը անցնելու համար, հրաշքով՝ առանց մեռ-նելու...:

Թէ ինչպէս մարդիկ մէկ տեղէն միւսը կ'երթան, տուներ, խանութներ կը գըտ-նեն, եւ տակաւին ողջ իրենց տեղերը կը վերադառնան, Աստուծոյ գործն է միայն: Ես Պէյրութի մէջ մէկ փողոցէ միայն ան-ցայ դէպի Հաշէթ գրատունը ուր Ֆրանսե-րէն թերթերը կը հասնէին ամէն շաբթու: Հոն կը հանդիպէին նաեւ, դեռ Պէյրութ մնացած, նախկին Ֆրանսացիներ, ո-րոնք կուգային, քսուելով գիրքերուն եւ թերթերուն, Ֆրանսայի իրենց կարօտը առնելու:

Ատկէ ետք կը նետուէի ինքնաշարժի մը մէջ, աղօթելով որ գիս ապահով հասցնէր գիւղի տունս:

×

Արդէն ուշ իրիկուն է: Կը սկսի հեւ ի հեւ վազքը դէպի լեռ: Ինքնաշարժին ե-տեւը, աջ կողմին վրայ տպաստանած եմ:

Կ'անցնինք Անթիլիաս տանող նեղ եւ խճողուած ճամբայէն՝ հանդիպելով շատ մօտէն սուրացող մեծղի օթոպիւսներու եւ ամէն կարգի սուրացող մեքենաներու, ամէնքն ալ կուրցնող լոյսեր վառած:

Արագ, եկեղեցիներու առջեւէն կ'ան-ցնինք: Կը խաչակնքեմ մեծ հաւատքով: Կը նայիմ նաեւ պիչ, չոֆէօրին քով կախ-ուած Աստուածամօր աղեխարշ պատկե-րին: Անթիլիաս հասնելուս, ձախին, ա-րահետ մը կըտանի նարինջենիներու պար-տէզներուն մէջէն, դէպի մեր յուզիչ վանքը:

Ինքնաշարժը, այդ կէտէն յանկարծ կը նետուի դէպի լերան ցից վերելքը: Ան-դունդ՝ մէկ կողմը, ցից ժայռեր՝ միւս կողմը, եւ յանկարծակի դարձուածքներ՝ ամէն վայրկեան: Բայց երջանկութեամբ կը նետուիմ մութին մէջէն դէպի լեռը, դէպի հանդարտութիւնը, դէպի տանս չորս պատերը, որոնց մէջ համբերու-թեամբ ինծի կը սպասեն կենդանիներս եւ տխեղերքին ձայները...:

Մութ գիշեր է: Ինքնաշարժիս լապ-տերները կը լուսաւորեն լերան մագլցող եւ նեղ ճամբան: Ամէն դարձուածքէ, վա-րը, ծովին մէջ երկարած կ'երեւայ գի-շերային Պէյրութը պսպղուն, իր թերա-կղզիին վրայ: Աշխարհի ամէնէն հմայիչ տեսարանն է, որ երբեք մոռած ըլլայ, գիշերուան համար, արտեւանունք-ներուս ետին...

Ինքնաշարժը, մագլցելով Ըռնէք Շա-վան տանող ճամբան, կանգ կ'առնէ գիւ-ղին եկեղեցիին առջեւ, որուն բաց դուռ-նէն կը լսեմ երեկոյեան աղօթքներու կը-տորուանքներ եւ կը տեսնեմ խորանին առջեւ պլպլացող մոմեր: Գիւղացիները կքած են իրենց հաւատքին տակ:

Ատկէ ետք կը բռնեմ քարուտ ճամբան, ուր արդէն լերան հովը, զօրաւոր հար-ուածներով գրկելով մարմինս, կը մղէ զիս դէպի լերան տունս...:

×

ՄԵԿՆՈՂ ՆԱԽԵՐԸ

Դեկտեմբերի ամէնէն վերջին օրերէն մէկն է: Կը մեկնիմ լերան տունէս, այլեւս չվերադառնալու համար:

Վերջին անգամ կը տեսնեմ իմ սիրա-կան տունս՝ Թուպին, որ հասկցած իր դժբախտութիւնը, գլուխը կախ, դուրս կ'ելլէ տնակէն, անցնելով փոքրիկ փակ պարտէզին քովէն, երթալ կորսուելու համար գիւղին ճամբաներուն մէջ, ուր հետս կ'ըլլար՝ մեր երկուքին միասին ե-ղած ուրախ օրերուն: Իրիկունը անիկա ինծի պիտի սպասէ նոյն ճամբաներուն վրայ: Անգամ մը պիտի սխալի, տեսնելով մութին մէջէն անցնիլը քղանցքի մը: Բայց յետոյ պիտի չմոռի, պիտի ապրի անտէր կենդանիի մը իր առաջին մեծ վիշտը...:

Ողբերգութիւն մը՝ տխրօք եւ կենդանիի այս սէրը...

Ամէն անոնք որ չեն զգացած այս շատ մասնաւոր կապը, թող չփորձեն հասկնալ ... բսածս եւ չհամարձակին նաեւ խնդալ ... Միայն թէ անոնք չճանչնալով այս սէրը ... կորսնցուցած են կեանքին ամէնէն ... եւ ամէնէն մաքուր զգացումներէն մէկը...

×

Գիշերուան մէջ ճամբայ կ'ելլենք Լի-բանանէն: Ցունական նաւ մը կը տանի զիս եւ մեծ բազմութիւն մը դէպի ... երկիրներ:

Շատ հեռու պացողներ կան՝ կեանքի համար սեն բախտեր փնտռելու: Անոնք Լիբանանցի գիւղացիներ են, որոնք ... դէն, ինքնամոռացութեամբ գինովնալ ... համար, պար բռնած են շոգենաւին ... մըրջակին վրայ:

Բայց ես, պիշ կը նայիմ հեռացող ... ւուն վրայէն, Լիբանանեան լեռներուն՝ որոնց մէկ փոքր անկիւնին մէջ, անոր ... կը մնայ նոյն իրիկունը փակ, մթու-թեան մէջ կորսուած, եւ շունս՝ Թուպին՝ որ սեմին քովը պառկած՝ դեռ ակնկալ ... գնէ կորսուած տնանձայներուն...:

ՄԱՆՆԻԿ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՔԱՐԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ

(ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

ԽՄԲ.— «Սով. Հայաստան» ամսագրի փետրուարի թիւէն՝ արեւմտահայերէնի վերածելով կը քաղենք շահեկան յօդուած մը, նուիրուած հայ ճարտարապետական կարեւոր յուշարձանի մը յայտնութեան:

Հայաստան հարուստ է ճարտարապե-տական յուշարձաններով: Սխալ բացա-տրութեամբ մը, յաճախ ժողովուրդի պատմական բախտին լուռ վկաները կը կոչենք զանոնք: Ոչ, լուռ չեն այդ յուշ-արձանները. անոնք կը խօսին ու կը պատմեն, անկախ այն հանգամանքէն՝ կանգո՞ւն են թէ կիսաւեր, նոյնիսկ ան-կախ այն բանէն, որ ատոնց մէկ մասը հողով ծածկուած է ու կը սպասէ հնագէ-տի բրիչին: Ատոնք կը պատմեն, երբ ի-րենց վրայ ունին արձանագրութիւններ, կամ երբ ատոնց մասին յիշատակութիւն-ներ կան մեր պատմիչներուն մօտ: Իսկ երբ այդպիսի աղբիւրները կը բացակա-յին, անոնք կը խօսին իրենց սեփական՝ ճարտարապետական լեզուով, իրենց չի-նութեան ձեւերով, հուժկու կամարնե-րով ու թաղերով, մեծ ու փոքր մանրա-մասնութիւններով, զարդարուած իրենց միջոցներով:

Այդպէս են մեր ճարտարապետական յուշարձանները, ոչ պակաս պերճախօս՝ քան գրի առնուած պատմութիւնը: Եւ բնական է, որ ամէն մէկ նորայայտ յուշ-արձանին առջեւ պատմաբանը կ'ուզէ նոր խօսք լսել՝ լրացնելու համար հայ ճար-տարապետութեան պատմութեան ... սպիտակ էջերը:

Այդպիսի մէկ նորայայտ յուշարձանի մասին պիտի խօսուի այս ակնարկին մէջ:

Գառնիական Արուճ աւանին մէջ (այժմ Թալին, Աշտարակի շրջան) պահպանուած է հոյակապ տաճար մը, որուն յաղթական պատկերը գծագրուած է Արարատեան դաշտավայրի ընդարձակ հորիզոնին վը-րայ, երբ Թալինէն իջնող խճուղիով կ'եր-թաս դէպի Թալիշ: Անիկա մէկն է ... դարուն կառուցուած նշանաւոր տաճար-ներէն եւ ծանօթ իբրեւ հայկական ճար-տարապետութեան աչքի զարնող յուշար-ձան:

Պատմական աղբիւրները այս տաճա-րին շինութիւնը միաբերան կը վերագրեն իշխան Գրիգոր Մամիկոնեանին, որ իշ-խան Թէոդորոս Ռշտունիէն ետքը 662-ին Բիւզանդիոններուն, Հայաստանի կառավա-րիչն էր: Դժուար օրեր կ'ապրէր այդ ժամանակ Հայաստանը: Արաբ խալիֆա-յին ծանր լուծը շուտով պիտի իջնէր հայ ժողովուրդի վիզին, առնուազն երկու հարիւր տարիով ընդհատելով անոր խա-ղաղ կեանքը եւ ստեղծագործ աշխա-տանքը:

Իշխան Գրիգոր Մամիկոնեան, ինչպէս կը վկայէ պատմիչ Ղեւոնդ Վարդապետ «յաւուրս իշխանութեան իւրոյ խաղաղ-ցոյց աշխարհս Հայոց ամենայն հինից եւ յարձակմանց»: Այս, ի հարկէ, կարճա-տեւ խաղաղութիւն էր, սակայն հնարա-ւորութիւն տուաւ շարունակելու այն բեղնաւոր շինարարական գործունէու-թիւնը, որ ծաւալած էր նոյն դարու ա-ռաջին կիսուն:

Տաճարին արեւելեան պատին վրայ ...

ԿԱՐՄԻՐ ՕՐԱԳԻՐ

(Հատուած՝ Գ. գլուխէն)

Ոմանք ալ հագիւ գեղէն դուրս ելած, փլեր, թափթփեր էին բնակեր: Կը քա-կէին ու նորէն նորէն կը բնանային, ա-րիւն քրտինքներու մէջ, Ցուրիսեան թէժ արեւին տակ: Ու մեր գեղացիները, մեծ ու պզտիկ, իրար էին խառնուած գրաստ-ներու կարաւանին մէջտեղերն ու եզերք-ներուն վրայ, եւ բռնած գեղէն, «Բարէ Կարմուճ»էն մինչեւ Կփուլ հասնելիք տե-ղը, «Տէրտէրին Ախպուրը» ու քիչ մըն ալ անդին:

Ո՞ւր կ'երթային մեր գեղացիները ա-սանկ, ձգած, թողած հայրենական ու պապենական իրենց բոյները: Տարին ան-գամ մը, երբեմն շատ բազմութեամբ, կ'երթային ուխտի, գեղէն ժամ մը հե-ռու, մեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ վան-քը, սակայն ոչ այս ձեւով: Մեր գեղա-ցիներու, ուխտաւորներու կարաւանը, բազմութիւնը իրեն հետ կ'ունենար գը-րաստներու փոխարէն տասնեակներով մատաղցու խոյեր, նոխազներ մատղաշ, նաեւ աքաղաղներ, կարմրուկ կակառաշ-ներով: Ու հագած կ'ըլլային իրենց պա-հենի հալաւները, նաշխուն սպածոններով ...արուած ու երեք քղանցքներով էնթէրի-ները: Ու ճտնոցները, ճայտրնոցները, ու նաեւ իրենց կուրծքերուն ոսկիները կամ ոսկեջրուած արծաթ դրամները շղթայա-շար, շախքուր, շուխքուր...: Այս ան-գամուանը ուխտագնացութեան չէր նմա-ներ ու մեր, պզտիկներուս ալ խելքին հասնելիք բանը չէր:

Մեր գեղացիները բոլորը իրենց առօր-եայ աշխատանքի հագուստներովը, ու տարբեր ճամբայ, ուղղութիւն էին բըռ-ներ: Խաղի, խնդուքի, խօսիլ խնդալու փոխարէն լացուկոծ, արցունք ու թախիծ կար առատօրէն: Ու նաեւ անէծք, թէժ կրակի պէս անէծքներ, նետուած մեզի տիրող բռնենի ազգին հասցէին: Կանչ ու աղաղակ աղեխարշ: Ձայներ ու կանչեր ամէն կողմերէն, կարաւանին առջեւի մասերէն թէ ետեւներէն, որոնք կը մնա-յին անպատասխան ու անարձագանգ:

Կ'երթային, կը քալէին շուարուն ու շլմորուն ու կ'աճապարէին ետ մնացող-ները...: Որովհետեւ կարաւանին առջե-ւինները Կփուլը կտրեր անցեր էին ու Խըզըրի հասեր: Ու այսպէս, անոր եր-կարութիւնը բռնած էր աւելի քան մէկ քիլոմեթր:

Վերջապէս կը կտրուինք գեղէն: Ալ հիմակ, Ան, մեր անուշ ծննդավայրը կը մնայ մեր ետեւը ու մեզի չի պատկանիր, ալ մերը չէ...:

Որքան կը յիշեմ մանուկի, աղու յիշո-ղութիւնովս, մեր տարագրուած օրը գե-ղին մէջ մնացին քանի մը հոգի միայն, որոնցմէ առաջինը մեր չորրորդ մեծ հայ-րիկը, Ներսէս Տէտէն: Ան արդէն ութ-սուն տարեկանին մօտեցած պատկառելի ծերունի մըն էր, եւ չորս եղբայրներէն վերջինը, ողջ, որուն մասին պիտի գրեմ պատմութեանս լրումին...: Այն օրը մե-զի ըսուեցաւ թէ մեր գեղը տարագրող չուներուն մեծաւորը, որ Ներսէս Տէտէս տուն էր իջեր ու քանի մը օր միշտ հոն մնաց, զայն հետը քաղաք պիտի տանի, ու ատոր համար ալ ան տունը մնաց: Կը յիշեմ նաեւ Օվկոնց կոյր Տանօն, Տօնա-պետը, որ չէր երեւար կարաւանին մէջ իր հոկայ հասակովը, անպայման ան ալ գեղը մնացեր էր: Երրորդ անձը որ գեղը մնաց Մէնդէրենց Հաճի Գեւամուն էր, սրունքներէն հաշմանդամ, որ երկու նեցուկներովը հագիւ կրնար իրենց տու-նէն ժամ երթալ, քսան քայլի վրայ, ոտ-քերը քաշկռտելով: Գեղը մնացող ուրիշ մէկը չեմ յիշեր, եթէ չհաշուենք լեռները մնացած մաս մը զինուորական փախստա-կաններն ու այն քանի մը պատանիները, որոնք կարաւանին չմիացան ու լեռները ապաստանեցան...:

Ուրեմն այս յիշուածներէն ետք, գեղին մնացեալ բնակչութիւնը, աւելի քան հա-զար հոգի, այդ օրը, մէկ երկու ժամուան մէջ գեղը ձգեցին ու բռնեցին տարագրու-թեան ճամբան...:

Երբոր գեղը պարպուեցաւ իր ամբողջ բնակչութենէն եւ կարաւանին վերջին-ներն ալ Կրփուլ հասան, տեհա գեղին մէ-ջէն սկսաւ զէնքերու պայթիւնը իրարու ետեւէ, ու գնդակները անդադար սուլե-ցին երկինքն ի վեր...: Զէնք արձակող-ները քաղաքէն մեզ տարագրելու եկող չուներն էին: Իբր թէ մեծ յաղթանակ մը տարած ըլլային Մոսկոֆին դէմ... ու զայն կը տօնէին զէնքերու կրակոցներով:

Անկէ առաջ փարախներէն արձակուած էին մեր բոլոր հօտերն ու արջառը, որոնք անտէր, անօթի ծարաւ կը սպասէին ... սերը բառաչելով, մայելով: Ու անոնց ... մեր հազարաւոր ոչխարներն ու եզներն ... կովերն ու մնացեալները թափեցան գե-... տակը, ջրուելու, եւ մենք, ... Կփուլը չկործած, կը տեսնէինք զանոնք ... Ցետոյ յարձակում տուին ցորենի ու գա-րիի կանանչ, ջրարբի արտերուն, բանջա-րեղէններուն վրայ:

Վերջին անգամ երբ ետ դարձանք, ... յեցանք գեղին դին, արդէն մեր հօտերը ... ու արջառները գրկեր էին Բաակն ... արտերը...

— Անուշ ըլլայ ձեզի... հալալ ըլլայ ձեզի, կերէ՛ք, կերէ՛ք, թող շըլլայ ... չմնայ, կը շշնջային մեր ծնողները, ... ծերը, արտասուաթոր աչքերով...:

Ու հասաւ Կփուլն ու Գարբուի ... բան, ու մենք դարձանք, շրջուեցանք ... պի Խըզըրին կողմը եւ այլեւս կտրուեցաւ մեր աչքերէն թէ՛ մեր պաշտելի ծննդա-վայրը, թէ մեր հոգին կազմող ... ները...:

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԵԱՆ

(3 Եւ վերջ)

պատպանուած, հրճանակի մէջ առնուած, քերը եղծուած, սակայն ընթեռնլի չինարարական արձանագրութիւն մը կայ, որուն մէջ իշխան Գրիգոր Մամիկոնեանը ու իր կողակից Հեղինէն կը յիշատակուին իբրեւ տաճարը հիմնողներ։

Աւելի ուշ, 10րդ դարու մէկ ուրիշ պատմիչ՝ Յովհաննէս կաթողիկոս Դրասխանակերտցիատաճարին կառուցման վկայութիւնը ընծայելէ ետք իշխան Գրիգոր Մամիկոնեանին, կ'աւելցնէ. «Եւ ի հարաւոյ կողմանէ դնէ զարքունիս իւր քառաժայռ ձորակին, յորում բխէ ականակիտ աղբիւր պղպճակեալ ընդ քարակիտ աղբիւր պղպճակեալ ընդ քարաձերպս վիմարդ քարանցն, որ զեզերս ուներպս վիմարդ քարանցն։ Եւ ապա նի իբրեւ զպսակ պատուարի։ Եւ ապա արտաահեղոյս քարամբ և կրով պարսպակալ, կարգէ տուն բնակութեան իւրոյ»։

Այս պատմիչին յիշատակած բնակութեան այդ տունը, աշխարհիկ ճարտարապետութեան այդ յուշարձանը մնացած է հողաշերտերու տակ, չարուածքին չնչին մասը միայն տեղ-տեղ երեւնալով հողէն դուրս։

Որոշ ճարտարապետներ եւ հնագէտներ ուսումնասիրութիւն զարձուցած են այդ աւերակներուն վրայ։ Թորամանեանի խուզարկու աչքէն ալ չեն վրիպած։ «Անպայման այդ բլուրին տակ — կը գրէ ան — պահուած կը լինին շատ լուսաբանութիւններ յօգուտ հայ պատմութեան եւ գեղարուեստի...»։

Արուճի պալատին հետազօտական առաջին պեղումները, որոնք կազմակերպուեցան 1947 Յունիսին, լիովին արդարացուցին Թորամանեանի զուշակութիւնները։ Ուշագրաւ է այն հանգամանքը, որ այդ պեղումներուն մասնակցեցան խումբ մը ճարտարապետներ, քաջ ու բրիչ ի ձեռին, Ռ. Իսրայէլեան, Յ. Յալփաղչեան, Ա. Կանայեան, Ռ. Ալավերտեան, Ց. Բոստոմրէկեան եւ շատ ուրիշներ ի թիւս որոնց նաեւ տողերուս հեղինակը, որ պեղումներու նախաձեռնողն էր։

Ծիշդ այնտեղ, ուր կը յիշատակէ պատմիչը՝ «... ի հարաւոյ կողմանէ (տաճարին)..., յերը քառաժայռ ձորակին յորում բղխի ականակիտ աղբիւր...»,բացուեցան պալատին աւերակները, սրբատաշ մեծ քարերով շարուած ու կրաշաղախով ամրացուած հաստահեղոյս պատերով։

Ճարտարապետներու այդ նախաձեռնութիւնը պատճառ դարձաւ, որպէսզի Յուշարձաններու պահպանութեան կոմիտէն նոյն տարուան աշնան սկսի պալատի կանոնաւոր պեղումները, որոնք նոր թափ առացան 1950–1952 թուականներուն։ Աշխատանքները ղեկավարեցին պատմական գիտութիւններու թեկնածու Յովսէփ Եղիազարեան եւ տողերուս հեղինակը։ Պեղումի ընթացքին մեզի կ'օգնէր հայրենադարձ հնագէտ Յարութիւն Գասպարեան։ Թալին գիւղի բնակիչները, մասնաւորաբար երիտասարդներ սիրով մասնակցեցան պեղման աշխատանքներուն։

Համարէն դէպի հարաւ եւ հարաւ-արեւմուտք կատարուած պեղումներուն ընթացքին՝ իրարմէ ոչ հեռու բացուեցան երկու դահլիճներ, մէկը՝ անուանուեցաւ «Առաջին դահլիճ», իսկ միւսը՝ տաճարին անմիջապէս մօտ գտնուողը՝ «Սիւնազարդ դահլիճ»։Պէտք է պարզաբանուէր թէ արդեօք այս երկուքն ալ կը պատկանի՞ն միեւնոյն պալատական խումբին, թէ կը ներկայացնեն առանձին շէնքերու մնացորդներ։ Ասոր համար անհրաժեշտ էր շարունակել ընդհատուած պեղումները, պարզել հողաշերտերէն երկու դահլիճներու միջեւ եղած տարածութիւնը։

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԷՆ

ԽՄԲ.— Տարբեր քաղաքներու մէջ, տարբեր անձերու մօտ Արմէն Տիգրանեանէն մնացած են բազմաթիւ նամակներ, սակայն առանց ի մի չեն հաւաքուած եւ չեն ուսումնասիրուած։ Չէ մշակուած եւ ուսումնասիրուած նաեւ երգահանին անձնական հարուստ դիւանը։

Կը հրատարակենք պատառիկ մը Արմէն Տիգրանեանի նամակներէն՝ գրուած Շարա Տալեանին։

«... Զուխաճեանը մերն է եւ պէտք է բեմադրուի, բայց թէ ի՞նչ ձեւով, սա այլ հարց է։

... Նա ապրել է օտար երկրում, մայրենի հողից միանգամայն կտրուած, այն էլ, մեզնից մի ամբողջ դար առաջ է ծնուել... Բայց լաւ է, որ ծնուել է աշխարհագրօրէն մի այնպիսի վայրում, ուր հնարաւորութիւն է ունեցել մասնակից լինելու եւրոպական կուլտուրային։ Ի՞նչ պիտի լինէր Զուխաճեանը, եթէ ծնուէր մայր հողի վրայ սրանից մի հարիւր տարի առաջ, համարեա Խ. Աբովեանի եւ նրա ժամանակակիցների մռայլ օրերին։ Այժմ Զուխաճեան չէր լինի, գուցէ մի դերձակ, մի արհեստաւոր կը լինէր, կարող էր մի Սայաթ-Նովա լինէր, մի փայլուն դէմք, բայց ոչ հայ կոմպոզիտոր՝ բառի իսկական մտքով։

... Կ'անցնէր 19րդ դարն համարեա ամբողջովին, առաջ կը գային բուն Հայաստանում եւ Կովկասում Կարա-Մուրզա, Ն. Տիգրանեան իրենց նախադրեալներով, Եկմալեան, Կոմիտաս... ահա այս բոլորից յետոյ միայն էվոլիւցիոն կարգով առաջ եկաւ հայկական օփերան մայրենի հողին վրայ։ Ի հարկէ այս բոլորն ունի իր նախընթացը՝ ռուս մեծ ժողովրդի կուլտուրան, նաեւ՝ եւրոպականը 20րդ դարի շէմքին։

Դեռ շատ բան կայ ասելու, եթէ ես այս թէզը խորացնեմ, շատ թեթեւսոլիկ եւ մակերեսային է մեր «մուզիկալէտ»ների մօտեցումը։

Ահա այս սկզբունքային խնդիրներն են, որ ինձ յուզում են եւ եթէ ես նոյնիսկ երաժշտական ասպարէզից բոլորովին հեռու կանգնած մարդ լինէի, կարծիքս նոյնը կը լինէր։

Թւում է թէ ճիշդ եմ մօտեցել, թող ներուի ինձ, եթէ թիւրիմացութեան մէջ եմ։

Վերջերս, մասնաւորապէս մեր երաժշտական կեանքում, սկզբունքային խնդիրների վրայով անցնում են թեթեւօրէն։

Մէկը քաշէտ է գրում Սպենդիարեանի նիւթերից եւ նրա անունից, բալէտ, դրամատիկ, գործողութիւնների զարգացում միայն երաժշտութեան արտայայտութեամբ, առանց տեքստի, սա կատակ չէ, միւսը մի ամբողջ օփերա վերակառուցում է — թէ՛ լիփրետը եւ թէ երաժշտութիւնը — թողնելով նախկին հեղինակի անունը իր տեղում (?)։

Մի խօսքով՝ լաւ չէ։

Ո՞րն է էն մօտեցումը մեր երաժշտական խնդիրներին, որ կար Ռոմանոսի օրով։

Փաստն ապացուցում է, որ Խոջաէյնաթովը ի վիճակի է եւ հայերէն տեքստի վրայ օփերա գրելու, ափսոս, «Նամուսը» շատ կը շահէր, եթէ նա սկզբից այդպէս մօտենար խնդրին։

Հայ երաժշտութիւնը ունի մի ուղի, որին ինքդ էլ հակուած ես՝ դա ժողովրդական երաժշտութեան ակունքներն են։

Թող մշակի կոմպոզիտորը որքան կ'ուզէ ազատ եւ համարձակ, բայց նա պէտք է կառչած լինի ժողովրդական մելոսին։ Դա կը լինի մեր բարձր կուլտուրան։

Քօ՝ ԱՐ. ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ»Ի ԶՈՅԳ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԸ՝ ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ԼԻՈՆ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Կարպիս Աֆրիկեանի ղեկավարութեամբ՝ Նոր Սերունդի կազմակերպած «Սիփան-Կոմիտաս» երգչախումբին զոյգ համերգները, Մարսէյլ եւ Լիոն (Ապրիլ 16 եւ 17) յաջող անցան եւ արժանացան հայ եւ օտար հասարակութեան անվերապահ գնահատանքին։

Հայ ունկնդիրին համար, համերգը առիթ մը եղաւ որ վերանորոգէ իր կապը ազգային ոգիին հետ։

Օտարին համար՝ յայտնութիւն մըն էր։

Տեղական մամուլը լայն գիծերով եւ արդար խանդավառութեամբ դրուատալից տողեր նուիրած է ընդհանրապէս երգչախումբին եւ յատկապէս հայ երգին։

Ստորեւ, քանի մը քաղուածքներ՝ Լիոնի թերթերէն։

«Լը Փրոկրէ» թերթը նշելէ ետք թէ երգեցիկ խումբին ձայները հարուստ էին, ղեկավարութիւնը յաջող եւ քաղաքի ձայնասփիւռի համանուագի նուագախումբին ընկերակցութիւնը անթերի, կը խօսի հայ երգին մասին։

«Երգչախումբին յայտագիրը պէսպիսուն էր եւ կազմուած հայկական ֆոլքլորին զանազան երեւոյթներէ, ինչպէս եկեղեցական եւ աշխարհիկ — կը գրէ թերթին երաժշտական քննադատը՝ Հ. Տիմուլէն։— Այս երգերը Կոմիտաս վարդապետը հաւաքած է Հայաստանի զանազան շրջաններէն, ինչպէս բրած են Պարթոք կամ Քոտալեի՝ Հունգարիոյ մէջ։ Երգչախումբը գրեթէ մէկդի դրած է ա ճափէլլա ձեւը։ Հին երգերը վարպետօրէն դաշնաւորուած են արդի երաժիշտներու կողմէ։

«Եթէ կարելի է ըսել թէ այս դաշնաւորումները բոլորովին հարազատ չեն նախնական բիւրեղ ձեւին, այսուհանդերձ ոգին կը մնայ անաղարտ եւ գործադրութիւնը աւելի հմայիչ եւ գրաւիչ դարձած է այս ձեւով։

«Ֆոլքլորը բացառիկ հարստութիւն մը ունի որ հակառակ Սլաւ կամ կեդրոնական Եւրոպայի ժողովրդական երգերուն հետ կապ մը ունենալուն, կը պահէ իր ինքնատպութիւնը, իր մեղեդիական ընթացքով եւ կշռոյթին այլազանութեամբ։ Հայ երգը պատկերն է նոյն ժողովուրդին, մերթ բանաստեղծական եւ մելամաղձոտ (անտանթէ), մերթ ջղուտ իր պարերուն մէջ (ալլեկրօ)։

Լիոնի «Վերջին ժամ» թերթը, իր կարգին, Ապրիլ 18ի թիւով կը նկարագրէ երգչախումբին երգեցողութեան արժէքը՝ «Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, որ մասնակցած է 1957ի միջազգային եկեղեցական երաժշտութեան փառատօնին Փալէ տը Շայիոյի մէջ, բացառիկ է այն իմաստով որ տիրապետած է երգեցողութեան արուեստին։ Ճիշդ է նաեւ, որ երգչախումբին ղեկավարը՝ Կարպիս Աֆրիկեան բացառիկ ճշգրտութեամբ կը վարէ խումբը ինչ որ անվիճելի կերպով զինքը կը դարձնէ հասնող սերունդին լաւագոյն խմբավարներէն մէկը»։

Օրիորդ Առաքելեան (սոփրանօ) որ քանի մը երգեր երգեց, շնորհաւորելի է, ինչպէս նաեւ Գ. Մկրտիչ Գօզոսեան։

ՄԱՅՐ ՄԸ ՈՒՆԷԻ

Մեր նահատակ մայրերուն

Մայր մ'ունէի պեհեր,
Գիշեր ցերեկ կ'աղօթէր,
Որ հայրն Աստուած մեր ազգին՝
«Ափ մը հող» տար թանկագին։

Բայց աղօթքն իր սրտագին,
Դեռ չըհասած Երկնքին,
Եկաւ Ապրիլ։ Ցաւ։ Աւար։
Մընաց երազն անկատար։

Յետոյ դըժոխք։ Երկունք։ Լոյս։
Նաեւ արեւ իմ հոգւոյս։
Ուրկէ ծնած՝ այսօր, ես,
Կ'երգեմ անբախտ մօրըս պէս։

Որպէսզի իմ մայր լեզուն,
Իր պարտէզով դալարուն,
— Ինչպէս Աշխարհն Հայաստան, —
Ապրի, ծաղկի յաւիտեան։

ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (183)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Արշակ, հին բարի օրերը վերանորոգելու փափաքով, Փարիզէն բերած այդ աղջիկին հետ միասին օր մը յանկարծ երեւցաւ այն վայրը, ուր առեւօք այնքան հոն գացեր էր Գոֆիին հետ՝ իր ծանօթներուն եւ բարեկամներուն, որոնք ափ ի բերան եղան անոր այդ կանխազեկոյց եւ շլացուցիչ մուտքին առջեւ։

Անօթի գայլերու պէս, անոր քովերը եկան ոլքաալ այդ նոր ու հմայքոտ շըրջագեստը շօշափելու, անոր նուրբ ոտքերուն տակը դնելու համար իրենց սովալլուկ ժեծարանքը։ Արշակ այդ եղկելի փութկոտութենէն հաճոյք զգաց, եւ թող տուաւ որ Փարիզուհին իր հրապոյրները շռայլօրէն ցուցադրէ այդ երիտասարդներուն առջեւ, անոնց զմայլանքը հրահրելով, անոնց մախանքը հրաւիրելով իր տօքթորին վրայ։

Շաբաթ մը չէր անցած իր գալէն ի վեր, Արշակ նոր կալուած մը ծախելու անհրաժեշտութիւնը մամային առջեւ դըրաւ։ Խեղճ կինը հոգեկան ու մտաւորական անանկ շլացումի մը, դատողութեան եւ ողջմտութեան անանկ ջլատումի մըն էր մատնուած, որ առանց առարկութեան հաւանեցաւ։ Այս անգամ Բեբայի տունն էր որ ձեռքէ հանուեցաւ, երեք հարիւր ոսկիի։ Ամիրային թոռը, այս գումարը ձեռք անցընելուն պէս, անխորհուրդ շըռայլութեան մը սկսաւ։ Վերջապէս Փարիզէն բերուած այդ աղջկան՝ ճաշակ մը տալու էր այն հարստութենէն, որուն պատմութիւններովը շլացուցեր ու մինչեւ հոս տեղուանքը քշեր էր զայն իր հետը։ Փարիզուհին քմայքներու պոռթկում մը ունեցաւ, զոհացնելու համար հարիւր ոսկիի գումար մը մուխի պէս ցնդեցաւ դըրաւ, մէկ հարուածով։ Բեբայէն Ֆրանսացի սենեկապանուհի մը բերուեցաւ օրիորդ Ամէլիին պուտուարին համար։ Շքեղ մակոյկ մը վարձուեցաւ Ոսկեղջիւրի եւ Վոսփորի պտոյտներուն համար։ Գերճաշուեք լանտօներով գիւղ դառնալը սովորութիւն եղաւ, թաղեցիներուն շլացած աչքերուն առջեւ։ Մաման ապուշ ժպիտներով նայեցաւ այս խոլ մախումին։ Հին բարի օրերուն վերադարձումի մը արբեցուցիչ տպաւորութեան մը տակ կը զոփար։ Այդ տան բոլոր բնակիչները գինովցեր էին, բացի Համբիկէն, որ այս աղմուկին, այս իրարանցումին, այս յիմար զեղխութեան կը նայէր հանդարտ ու անքթիթ աչուըներով, առանց անկէ հրապուրուելու, առոնց բոլորին տակ իրեն ու իր սիրականին համար անծանօթ վըտանգներէ վախնալով հեռուէ հեռու։ Տօքթորը ա'լ գրեթէ այդ տխուր դէմքով չէր զբաղած, տան մէջ անոր կատարած դերին բոլորովին անտարբեր, ու մինչ խուսափած էր մասնաւորապէս անոր նայուածքէն, որուն սեւեռումը անհաճոյ սարսուռ մը կուտար իրեն։

Գալով Սոֆիին, ան ալ հոգեկան ալեկոծումի մը մատնուած էր։ Մամային եւ Փարիզուհիին մօտ իր թարգմանի նոր պաշտօնին բերմամբը ստիպուած էր գրեթէ իր ժամանակը անոնց հետ անցընել մեծ մասամբ, նոյնիսկ անոնց ընկերանալ պտոյտներու առեն։ Որով Համբիկի հետ գլուխ գլխի տեսակցութիւնները մեծապէս նուազած էին։ Գիշերները, ուշ ատեն միայն, անոնք երբեմն գիրար կը գտնէին, կամ պարտէզը, մութ ծառերուն տակ, կամ իրենցմէ մէկուն սենեակը։ Տղան տխրութեան մը քօղը կը նշմարէր հիմա աղջկանը դէմքին վրայ, եւ յետոյ անոր նայուածքին մէջ տեսակ մը խռովք, իր նայուածքէն խուսափելու ճիգը, չփչփտակ, անկեղծօրէն իրեն նայելու վարանում մը։ Քանի մը հեղ, առաջուան առաջարկը կրկնեց անոր.

— Սոֆի, ըսաւ, երթանք սա՛ տեղէն... հոս դժբախտութիւնը կը սպասէ մեզի։

— Զէ, յամառեցաւ աղջիկը, դեռ ժամանակը չէ, մնանք...

Համբիկ չպատասխանեց. լայն շունչ մը առաւ միայն։ Փարիզէն՝ այդ զոյգին գալէն ի վեր, իրենց փոխադարձ վերաբերումին մէջ ջերմութեան պակաս մը գոյացաւ։ Ա՛լ առջի սրտաբուխ փարուածովը չէին փարեր իրարու։ Իրարու ձեռք բռնած առեննին ինչ սարսուռ որ կը զգային, ա՛լ առաջուան քաղցրութիւնը չունէր։ Երկար ատեն լուռ ու մունջ մնացին, ծանրաթախիծ մտածումներով զբաղուած։ Ապագայի աղուոր ծրագիրներու վրայ չէր խօսուեր այլեւս։ Ամիրային թոռան յանկարծահաս երեւումը կասեցուցեր էր զիրենք իրենց միաչունչ խոյանքին մէջ։ Ցուրտ հով մը կը փչէր։

Իր աչքին առջեւ պարզուած տեսարանին անտարբեր մնալու իր ճիգերուն հակառակ, աղջիկը կը տանջուէր, ներքին խուլ եւ ահեղ մրրիկէ մը տարուբերուելով։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՐԺ ԱՌՆՕ ձերբակալուեցաւ առջի օր եւ փոխադրուեցաւ Ֆռէնի բանտը: Ծանօթ է որ հինգշաբթի օր Էքսփրէս եւ Ֆրանս – Օպսէրվաթէօր թերթերը գրաւուեցան, որովհետեւ արձագանգ հանդիսացած էին Ժանսոնի մամուլի մէկ ասուլիսին: Ժանսոն Ալժերիոյ ազատագրական ճակատին կը պատկանի, փախստական էր եւ գաղտնի ասուլիս մը տուած էր առջի օր: Այդ նոյն ասուլիսին թղթակցութիւնը գրած էր Փարի–Փրէսի մէջ Ժորժ Առնօ որ հեղինակն է Լը Սալէռ տը լա Փէօռ հանրածանօթ գիրքին: Համակիր է Ալժերիոյ ազգայնական շարժումին, եւ 1958ին փաստաբան Վերժէսի հետ գիրք մը գրած է «Ճամիլա Պուհայրէտի համար» որ տեսակ մը ամբաստանագիր է Ալժերիոյ մէջ գործուած ոստիկանական եւ զատական ձեւերուն: Էքսփրէսի մէջ Տիկին Ժիրու տարօրինակ կը գտնէ որ իր թերթը գրաւուի յօդուածի մը համար որ նախորդ օրը հրատարակուած է Փարի-Փրէսի մէջ, առանց գրաւուելու:

ՄԵՍԱԼԻ ՀԱՃ՝ պարագլուխը «Ալժերական Ազգ. Շարժում»ին, թղթակիցներուն ըրած յայտարարութեամբ մը շեշտած է թէ համաձայնութիւն մը պէտք է գոյանայ կռուողներուն միջեւ, որպէսզի կարելի ըլլայ խաղաղ միջոցներով լուծել Ալժերիոյ հարցը: Այս առթիւ դիտել տուած է թէ ազատագրութեան բանակի զինուորները Ալժերիոյ եւ ոչ թէ կուսակցութեան մը կը ծառայեն եւ կը փափաքին ընդունիլ ինքնորոշման սկզբունքը: «Ժողովուրդը գոհ պիտի ըլլար եթէ երբեք «Ազգ. Ճակատ»ի ղեկավարները համաձայն գտնուէին ինքնորոշման սկզբունքին» աւելցուցած է ան: Անգամ մը եւս դիտել տուած է թէ իր ղեկավարած կուսակցութեան հիմնական նպատակն է ինքնորոշման ծրագիրը գլուխ հանել: Պատրաստակամութիւն յայտնած է «տեսակցիլ ոեւէ մէկու հետ», վերջ մը դնելու համար արիւնահեղ կռիւներուն: Իրեն համար Ալժերիան պէտք է ըլլայ Հանրապետութիւն մը Ֆրանսական Հասարակապետութեան մէջ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութեան տագնապը կը շարունակուի: Ուրբաթ գիշեր Ֆանֆանի, որուն պաշտօն յանձնուած էր կազմելու նոր դահլիճը, հրաժարեցաւ:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ արձակուրդներուն ինքնաշարժի 1696 արկածներ տեղի ունեցած են, զոհ գացած են 96 հոգի: Վիրաւորներու թիւր 2471 է:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորը եւ թագուհին եւս մերժեցին ներկայ ըլլալ իշխանուհի Մարկարէթի ամուսնութեան: Աննախընթաց վիրաւորանք մը Մեծն Բրիտանիոյ համար որ միայն մերժում ստացած է Մարկարէթի ամուսնութեան առթիւ.

ԼԻՎՈՌՆՈՅԻ մէջ բաւական ծանր կռիւներ պատահած են: 48 հոգի վիրաւորուած եւ 150 հոգի ձերբակալուած են: Պատճառն այն է որ Անտուէնցայի խալացի վայրաչուները իրենց աղջիկները կը փախցնեն...:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութիւնը 579.000 նոր անդամներ արձանագրած է: Ներկայիս՝ 9 միլիոնի կը հասնի ընդհանուր թիւը:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԹԻՍԸՐԱՆ հաւանաբար ֆրանսական Ակադեմիայի անդամ ընտրուի Յունիսի ընթացքին: Աւանդութիւնը չուզեր որ աթոռ մը «մասնագիտանայ». այլ խօսքով կարելի չէ Կարդինալ Կրանթի աթոռը տրամադրել Ս. Ժողովի երիցագոյնին: Այդ պատճառով Կոէկի կամ Ֆէմվիի աթոռը կը մնայ ութսունամեայ Լորէնցիին որ Վատիկանի ամէնէն ուժեղ անձնաւորութիւններէն մէկն է:

ԾԱԽՈՒԻ Է ՓԱՎԻՅՈՆ ՄԸ

Ռոնի–Սու–Պուայի մէջ, 3 սենեակ, խոհանոց, տուշ, գազ, ամէն յարմարութիւնով օժտուած: 20 մեթր ճակատ, 68 մեթր երկարութիւն, ընդամէնը 900 քառակուսի մեթր, շատ լաւ մշակուած, պտղատու ծառերով պարտէզ: Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Տիկին Պարսամեանի՝

Tel. : MON. 15-75

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

★

Ապրիլ 8ին աւարտած է մեր բաժանորդներէն շատերուն տարեշրջանը: Կը խնդրենք որ փութով կատարեն նոր տարեվճարը, առանց անհատական հրաւէրի սպասելու:

Կը խնդրենք նաեւ որ ցարդ առկախ հաշիւ ունեցողները օր առաջ համապատասխան գումարները դրկեն:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ:

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13–14 եւ 18–20: Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թրիւտէն 27-35:

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թուֆէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ:

ՊՈՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պուլվար տը Պոմոն:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Ծ. Պահատուրեանէ 50 Ն. Ֆ. ի նպաստ դպրոցական ֆոնտին:

×

Ս. Զատկի տօնական օրերու առթիւ Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.

Պ. Ծ. Պահատուրեանէ 250 Ն. Ֆ., Տիկին Ազատուհի Պահատուրեանէ 100 Ն. Ֆ., Տիկիններ Վարդենիկեան քոյրերէ 100, Պ. Յովսէս Գալուստեանէ եւ Պ. Հրաչ Վարդանեանէ 50ական, Տիկ. Զարդար Տէր–Ահարոնեանէ 30, Պ. Նահապետ Նահապետեանէ 20, Տիկ. Արշալոյս Մաղճեանէ 15 Ն. Ֆ., Տիկ. Հայկանուշ Սիմոնեանէ, Տիկ. Սուլթան Սէֆէրեանէ, Տիկ. Փայլածու Զարզարեանէ, Պ. Գործակատարեանէ, Տիկ. Այնթապլեանէ 10ական Ն. Ֆրանք:

×

Լիոնի Աղքատախնամ Տիկնանց Միութիւնը Ս. Զատկի առթիւ շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Ծ. Պահատուրեանէ 250 Ն. Ֆ. աղքատներու բաժնելու համար: Տիկ. Ազատուհի Թոփսագալեանէ 10, Տիկ. Արշալոյս Մաղճեանէ 20 Ն. Ֆ.

×

Սէնթ–Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան.

Պ. Թորոս Յովակիմեանէ 150 Ն. Ֆ., Պ. Ղազարոս Գալապաննեանէ 20 Ն. Ֆ., Տիկ. Աստղիկ Եաղըճեանէ 10, Պ. Գրիգոր Տօնիկեանէ, Պ. Վահրամ Աստանալեանէ, Տիկ. Շամիրեանէ, Պ. Ռուբէն Մանուկեանէ 5ական Ն. Ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

Սեբ. Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան հանդէս – պարահանդէսը՝ ՄԱՅԻՍ 7ին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան պարահանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ 21ին (Մարսէյլ):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Ամալիա կը փնտռէ իր եղբայրը Ալէքսան Գրիգորեան Յովհաննէսի: Կը կարծուի որ Ֆրանսա է: Տեղեկացնել Բժ. Ռուբէն Տէր–Դաւիթեանի

278, Bld. Jean Jaurès Boulogne s-Seine

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային ընկերակցութեան հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 26ին երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ:

Դասախօս՝ Միլանոյէն հրաւիրուած

Պ. ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՄՐԱՊԵԱՆ:

Նիւթը Պետրոս Դուրեան, Միսաք Մեծարենց, Մատթէոս Զարիֆեան եւ Եղիշէ Չարենց:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Մուտքը ազատ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

22 տարեկան (զինուորական ծառայութիւնը կատարած) երիտասարդ մը իբրեւ վաճառորդ պօնըթըրիի մէջ: Դիմել՝

ETS CHEDIK

285, Rue St. Denis Tél. : GUT 62-80

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴԵԼ ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վստահ, որ ներկայ նպաստաւոր պայմաններէն օգտուելով այս տարի եւս շատեր երջանկութիւնը պիտի ունենան այցելելու մեր Մայր Հայրենիքը,

Եւ գիտնալով որ նման ուխտագնացութիւն մը որքան հետաքրքրական է եւ հաճոյալի, պայմանով սակայն որ յիշեալ ճամբորդութիւնը կազմակերպուի ԽՂՃ–ՄՏՕՐԷՆ,

Այդ պատճառով կը թելադրենք որ որեւէ ածանսի դիմում ընելէ առաջ դիմէք մեզի եւ սիրով կուտանք հարկ եղած մանրամասնութիւնները: Հասցէ՝

M. Y JAMGOTCHIAN

150, Rue de Chatou COLOMBES (Seine)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմինները.—

Այս երկուշաբթի՝ Ռոստոմ:

28 Ապրիլ, հինգշաբթի Աղբիւր Սերոբ Ենթակոմիտէն:

29 Ապրիլ, ուրբաթ՝ Արամ – Շ Մր-սաքեան:

30 Ապրիլ, շաբաթ՝ Արգութեան:

6 Մայիս, ուրբաթ Արծիւ:

7 Մայիս, շաբաթ՝ Զաւարեան:

8 Մայիս, կիրակի՝ Վարդան:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Անի Կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի պիտի ունենայ 23 Ապրիլ, շաբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է

Ի ՆՊԱՍՏ ԳՈՒԱ–ՔՈԼՈՄԲԻ

Հայկական դպրոցին բացառիկ ներկայացում հայկական ֆիլմերու Մայիս 10 երեքշաբթի երեկուն ժամը ճիշդ 20.45ին Սինեմա Ռէքս, 64, Ռիւ տէ Գուրկիննեւ Անիէռ (Գուա–Քոլոմպի կայարանին մօտ):

Կը ցուցադրուին շրջանին մէջ առաջին անգամ ըլլալով ԿԱՄՕ պատմական ժապաւէնը եւ Սեւանայ լիճին Գաղտնիքը (հայախօս են երկու ֆիլմերն ալ).

Մուտք 2,00 եւ 3,00 Նոր Ֆրանք:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ԱՊՐԻԼ

MARDI 26 AVRIL 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8283 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4584

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՂԷՏԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Ճիշդ յիսուն տարի առաջ, Ապրիլի մէջ, Ատանայի ու ամբողջ Կիլիկիոյ Հայութիւնը ենթարկուեցաւ 1909 կարեւոր տեղ մը յատկացուցած է 1909 Ապրիլի Կիլիկիոյ համատարած ջարդե-րուն, «Ատանայի դէպքը» անձեղ խո-րագրին տակ:

Ինչպէս յիշեցինք, Աղէտէն քանի մը ամիս վերջ Ատանայի կուսակալի պաշտօ-նին կոչուած էր, իբրեւ «հայասէր»:

«Հետեւաբար կը պնդեմ թէ, — կը յա-ւելնէ գրել — ինծմէ զատ ոչ ոք այնքան խորապէս ուսումնասիրած է հոգեբանա-կան պատճառները այդ ջարդին, որ ամե-նացաւալի դէպքերէն մէկն է Օսմ. Սահ-մանադրութեան պատմութեան»:

Ատանայի կուսակալութեան շրջանին ճիշդ ամէնէն «հերոսական» քաջագոր-ծութիւնն էր եղած քանդել տալ Հասան-պէյլիի Հայոց նորաշէն եկեղեցին, որ բարձունքի մը վրայ կառուցուած ըլլա-լով, ամբոցի մը երեւոյթն ունի եղեր...

Այդ դէպքը առիթ եղաւ չափելու իր կարծեցեալ «հայասիրութեան» աստի-ճանը

Ճիշդ կը պատմէ թէ Սահմանադրու-թենէն վերջ Թուրքիոյ ամէն կողմը «ժո-ղովուրդը ծայր աստիճան շփացած վի-ճակ մը ունէր: Կառավարական պաշտօն-եաները՝ ամենայետին ոստիկան-զինուո-րէն սկսեալ մինչեւ ամենաբարձր կուսա-կալը՝ ոչ մէկ ազդեցութիւն ունէին այլ-եւս ժողովուրդին վրայ: Այս վերջինն ու մամուլը չափ սխալ հասկցեր էին խօսքի ազատութիւնը: Ամէն մարդ կը կարծէր թէ ուզած մարդուն իր ուզած ձեւով կըր-նար խօսք ուղղել առանց այլեւայլի»:

Այս սանձարձակ ազատութիւնը տեսակ մը կէս-անիշխանական վիճակ էր ստեղ-ծած երկրին մէջ՝ մայրաքաղաքէն սկըս-եալ

Իթթիհատ բոլոր նահանգներու կեդ-րոններուն մէջ մասնաճիւղեր բացաւ: Պոլսոյ մէջ Թուրքերն ալ զանազան ա-նուններու տակ քաղաքական կուսակցու-թիւններ կազմեցին՝ հակազդելու համար Իթթիհատի մենատիրութեան: Քրիստոն-եաներն ալ հրապարակ իջան իրենց քա-ղաքական կազմակերպութիւններով:

Ըստ Ճիշդի, Ատանայի նահանգն ու-նէր աւելի քան 350.000 բնակիչ: «Այս թիւին շուրջ 60.000ը Հայ, 20–25.000ը Արաբ, 15.000ը Յոյն, իսկ մնացեալը ամ-բողջութեամբ Թուրք էր», կը գրէ առանց կարմրելու. Ու մեծամասնութիւնը ու յնքան առաջ կը տանի, որ կ'ըսէ թէ Ատանա-յի բոլոր Իւ Օսմանցիներէն առաջ եւ կը պատկանէր Բամազանօղուլլարը ընտա-նիքին Ցեղոյ կ'աւելցնէ.

«Թէեւ պատմութիւնը կ'ըսէ թէ Կիլի-կիա անունը կրող այդ երկրին մէջ խա-չակիրներու շրջանին կ'ապրէր Հայկական թագաւորութիւն մը, սակայն նոյն այդ պատմութիւնը կը հաստատէ թէ բազմա-թիւ Թուրքեր կ'ապրէին հոն եւ Թուրք ամիրայութիւններ բնաւ հանգիստ չէին տար Հայոց թագաւորութեան...»

Դալով Կիլիկիոյ ջարդերուն, Ճիշդ ա-նոնց գլխաւոր պատասխանատուն կը նը-կատէ Ատանայի առաջնորդ Մուշեղ եպիս. Սերոբեանը, «երիտասարդ ու ծայրայեղ յաւակնոտութեամբ լեցուն կրօնաւոր մը, որ պետերէն մէկն էր Հնչակեաննե-րուն»: Նոյնինքն Հայերու բերնէն ի-մացեր է, որ «ամէն տեսակ անբարոյու-թիւն ի մի հաւաքուած էր այս մարդուն մէջ: Պատճեր են նաեւ իրեն, որ «օր մը վարչական ժողովին մէջ սաստիկօրէն ապտակած է կուսակալը, ժողովա-կաններու առջեւ»... զայրացած մնացած սպառ-նացեր է անմիջապէս երթալով ապտակել Հանգուցեալին ոստիկանական զօրաց հրա-մանատարը»:

Այս չէ ամէնը: Մուշեղ եպս. Հրապէն է, տրամանալ բերել կուտայ եղեր Եւ-րոպայէն եւ բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ՝ «Հայերը զինուած են, հետեւաբար չեն վախնար, որ կրնան 1894ի ջարդին նման դէպքեր պատահիլ եւ եթէ մէկը դպչի Հայոց մազի մէկ թելին, փոխա-րէնը տասը Թուրք պիտի սպաննուի...»:

Ու յանուն արդարութեան պարտք կը զգայ շեշտելու, որ «Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան պատգամաւորը չէր մասնակցեր Մուշեղ եպս.ի եւ իր կողմնակիցներուն այս ծայրայեղութեանց: Նոյնիսկ Պոլսոյ Դաշնակցական պետերուն կը գրէր թէ այդ ծայրայեղութիւնները աղիտալի հե-տեւանքներ կրնան ունենալ»:

Այս կացութեան առջեւ, ըստ Ճիշդի, կառավարութեան պարտականութիւնն էր «Մուշեղ եպս.ն ու իր համախոհները բա-նել ու բանտարկել այն Թուրքերուն հետ, որոնք հակամէտ էին չարիք գործելու: Պաշտօնական գործողութեանց ձեռնարկել անոնց դէմ եւ ի հարկին պաշարման վի-ճակ յայտարարել նահանգին մէջ: Այս էր ահա ամենակարեւոր միջոցը»:

Ու ակամայ կը խոստովանի «Ատանա-յի կառավարութեան ամենամեծ պատաս-խանատուութիւնը: Կը յիշէ թէ «Մու-համմէտիյէ» ընկերակցութիւնը Պայըն մարդիկ ղրկեր է Ատանա՝ Թուրքերը գրգռելու համար Հայերուն դէմ: Սա-կայն չէ կրցեր ստուգել այս լուրին վա-ւերականութիւնը:

1909ի սկիզբը զրոյցներ շրջեր են Ատա-նայի մէջ թէ «Հայերը ապստամբելով պիտի բնաջնջեն Թուրքերը եւ այդ առթիւ եւրոպական նաւատորմը գալով պիտի գը-րաւէ ամբողջ նահանգը, ու յետոյ պիտի կազմուի Հայաստանը»:

Թուրքերը հաւատացեր են այս զրոյց-ներուն: Երկու կողմերու յարաբերու-թիւնները սաստիկ ձգտուեր են:

«Ժամէ ժամ կը սպասուէր ընդհարում-ներու, կողմերու միջեւ»:

Տեսնե՞նք թէ ի՛նչ է պատահեր ետքէն:

ՀՐԱՆԴ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ - ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ՝ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔ Կ'ԵՐԹԱՅ

Արեւմուտքի ու յատկապէս Ֆրանսայի և Մ. Նահանգներուն համար արդիւնաւէտ և պատմական եղան վերջին երկու օրերը:

Արդարեւ, պաշտօնական ընդունելու-թիւններուն եւ այցելութիւններուն զու-գընթաց տը Կոլ Կէթիզպըրկի եւ Քէմփ Տէյվիտի մէջ մտքերու փոխանակութիւն ունեցաւ Այզընհաուըրի հետ:

Խօսակցութիւնները եղած են բազմաթիւ եւ զաղտնի: — Պերլին, Գերմանիա, ա-պազինում, Ալժերիա, թերաճ երկիրներու օգնութիւն, Արեւելք – Արեւմուտք յարա-բերութիւն, եւայլն:

Սպիտակ Տան պաշտօնական բանբերը, առանց յաւելեալ բացատրութիւններ տա-լու, անդրադառնալով խօսակցութեանց, ըսած է թէ «օգտակար եւ հաճելի խօ-սակցութիւններ ունեցանք, ճշդեցինք մեր դիրքերը եւ պարզեցինք մեր տեսակէտ-ները յառաջիկայ Վերին Ժողովին հա-մար»:

Շաբաթ կէսօրէ ետք, տը Կոլ «Ազգային Մամուլի Ակումբ»ին մէջ շահեկան եւ կա-րեւոր ասուլիս մը տուած է, 500 լրա-գրողներու բացատրելով միջազգային կարգ մը խնդիրներու կապակցութեամբ, Ֆրանսայի տեսակէտները եւ երկարօրէն պատասխանեց հարցումներուն:

ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎ.— Հանրապետութեան Նախագահին տեսակէտով «անհրաժեշտ է վերջ դնել ներկայ լարուած կացութեան, եթէ յաջողինք, թերեւս կարելի ըլլայ դրական լուծումներ գտնել մէկ, երկու կամ երեք հարցերու շուրջ»:

× «Կարելի չէ անշուշտ արգիլել մաս-նակցողներուն որ Վերին Ժողովի օրա-կարգին վրայ չդնեն հարցեր, որոնք նը-պատակայարմար կը գտնեն, այսուհան-դերձ, այնպիսի դժուար կարգաւորելի հարցեր ինչպէս Պերլինինը, պէտք չէ որ հրապարակ դրուին անմիջապէս, առանց որ քննութեան առնուած ըլլայ հիմնակա-նը՝ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յարաբե-րութիւնները»:

× «Բաղձալի է որ սկսինք կորիզային զէնքերը, հրթիռները եւ ռազմագիտական օդանաւերը հակակշիռի եւ հսկողութեան տակ առնել, որովհետեւ լարուած կա–

(Շարունակութիւնը կարդալ «Դ» էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՍԻՈՅ ԵՐԿՈՒ ՄԵԾԵՐՈՒ՝ Չու էն Լայի եւ Նեհրուի բանակցութիւնները ոչ մէկ յաջողութիւն արձանագրած են, սահ-մաններու խնդրին առընչութեամբ: Եր-կու կողմերն ալ հաստատ կեցած են ի-րենց տեսակէտներուն վրայ:

ԻՏԱԼԻՈՅ կառավարութեան տագնապը միշտ կը շարունակուի: Ցարդ հակառակ զանազան անձնաւորութեանց ճիգերուն կարելի չէ եղած նոր դահլիճ մը կազմել: Կրոնքի Հանրապետութեան Նախագահը վերստին Թամպրոնին հրաւիրեց որ փոր-ձէ նոր դահլիճի մը կազմութիւնը: Այս վերջինը հրաժարած էր իրեն յանձնուած այդ առաքելութենէն, Ֆանֆանիէն ա-ռաջ:

ԹԻՒՆՈՒԶԻ Նախագահը՝ Պուրկիպա բուռն ելոյթ մը ունեցաւ Ֆրանսայի դէմ եւ յայտարարեց թէ Թունուզ դէմ պիտի դնէ որեւէ յարձակումի: Նախագահը կ'ամբաստանէ Ֆրանսան որ կը բռնաբա-րէ Թունուզի սահմանները:

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐՈՒԱՆ «անհատական մենատիրութենէ» մը ետք, Հարաւային Քորէայի նախագահը՝ Սինկման Ռի ըս-տիպուեցաւ հրաժարիլ վարչապետի իր պաշտօնէն: Պետութեան ղեկավարի իր հանգամանքը կը պահէ:

ՇԱՐԺ ՄԸ պատճառ դարձաւ որ 40.000 բնակչութիւն ունեցող պարսկական Լար քաղաքը կործանի հիմնայատակ: Մարդկա-յին կորուստներու թիւը դեռ յայտնի չէ: Քաղաքը կը գտնուի Ակատիոի զուգահե-ռականին վրայ:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Պաքու հասած է նախա-գահելու համար Ատրպէյճանի խորհըր-դայնացման 40րդ տարեդարձի հանդի-սութիւնները:

« ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ » «փոխ-վարչապետ» Կրիմ Պէլքասէմ այն կարծիքը յայտնած է՝ թէ «էֆ. էլ. էն.ը կրնայ Թունուզի օժանդակութեանը վրայ յոյս դնել»: Այս առթիւ դիտել տուած է թէ «իրենց լայն օժանդակութեամբ կըր-նանք Ալժերիան ազատագրել, միացնել Մաղրէպը եւ այսպէս հիմը դնել Պարսից ծոցէն Ատլանտեան ովկէանոս տարած-ուող Արաբ Հասարակապետութեան»:

ԶՕՐ. ՂՐԻՎԱՍ, Կիպրոսի յոյն հերոսը, Մայիսին Փարիզ պիտի գայ: Թուրքիոյ վարչապետ Մենտերէս, Յունաստան պիտի երթայ Մայիսին, իրեն պիտի ըն-կերանայ Զօրլու:

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԻՋՄԱՍՆԱՃԻՒՂԱՅԻՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ 33ՐԴ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

•

30.000 ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ 3.000 ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ

Շաբաթ եւ կիրակի, 16 եւ 17 Ապրիլ, Հալէպի մէջ տեղի ունեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Միջմասնաճիւղային մարզական 33րդ փառատօնը, հովանաւորութեամբ Հալէ-պի քաղաքապետ Չրէյքի եւ նախագահու-թեամբ Բերիոյ Թեմի առաջնորդ Ղեւոնդ արք. Չէպէյեանի:

Աւանդական այս մրցումներուն մաս-նակցած են Միջին Արեւելքի Հ.Մ.Ը. Մ.ի բոլոր մասնաճիւղերը (Սուրիա, Լի-բանան, Կիպրոս, Եգիպտոս, Յունաս-տան), աւելի քան 3.000 մարզիկ-մարզի-կուհիներ, սկաուտներ, արենոյշներ, գայլիկներ եւ արծուիկներ: Այս առթիւ Հալէպի Թաղապետական դաշտը եւ այլ մարզադաշտերը սիրայօժար տրամադրը-ուած էին Հ.Մ.Ը.Մ.ին:

Հանդիսութեանց ներկայ գտնուած են երեսուն հազար հոգի, ծովածաւալ բազ-մութիւն մը, որ իր ներկայութեամբ քա-ջալերել ուզած է Միջ. Արեւելքի մեր տղաքն ու աղջիկները:

Աւանդական տողանցքին մասնակցած են 1.800 մարզիկներ և սկաուտներ, մաս-նակցութեամբ Հալէպի եւ Գուրճ-Համու-տի զոյգ նուագախումբերուն:

Հ.Մ.Ը.Մ.ական փաղանգը անթերի կա-նոնաւորութեամբ տողանցած է՝ ազգա-յին հպարտութեան, սքանչելի պահեր ստեղծելով:

Ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի ախոյեանու-թիւնները շահած են՝ Հալէպի խումբերը:

× Հ.Մ.Ը.Մ.ի 15րդ պատգամաւորա-կան ժողովը բացուած է Ապրիլ 13ին, Հալէպի մէջ: Ներկայ գտնուած են 18 մասնաճիւղերու 50 պատգամաւորներ:

Եռօրեայ աշխատանքներու ընթացքին, կարդացուած են մասնաճիւղերու եւ Շրջ. Վարչութեան տեղեկագիրները եւ համա-պատասխան բանաձեւերով գնահատուած անոնց գործունէութիւնը:

Այս առթիւ, նոր առաջարկներ եղած են, որոնք պիտի ձգտին կրկնակի ուժե-ղացնել Միջ. Արեւելքի երիտասարդա-կան այս կուռ կազմակերպութիւնը:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սալ-ըլ - Քէօրի մայր տաճարին մէջ Գերա-պայծառ Ամատունի պատարագ մատոյց 1915ի Ապրիլեան նահատակներուն յիշա-տակին: Մայր տաճարը լեցուած էր հայ եւ օտար խուռն բազմութեամբ:

Խուռներամ բազմութիւն մը կիրակի գիշեր լեցուցած էր Քատէի սրահը, Ապ-րիլ 11–24ի 45րդ տարեդարձին առթիւ: Նախագահն էր Պ. Արշաւիր Խանէտանեան որ յանուն Ապրիլեան Սերունդին գրաւոր ճառով մը ոգեկոչեց մեր բիւրաւոր նա-հատակները:

Օրուան բանախօսն էր՝ Միլանոյէն հը-րաւիրուած Տոքթ. Արամայիս Սրապեան, ինք ալ մէկ վերապրողը 1915ի Եղեռնին, որ յուզումով վերյիշեց Հայոց «Ապրիլը»:

Այս երկու ճառերը պիտի հրատարա-կենք առանձին:

Խօսք առաւ նաեւ Պ. Պահատուրեան (Պուէնոս-Այրէսէն) յանուն Արժանթինի Ապրիլեան Հիմնարկութեան, եւ կարդ մը թելադրութիւններ ըրաւ: Օրուան պատ-շաճ գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Պ. Քաչեանի ղեկավարած Եռեակը, Օր. Շաքէ Պէնկ-եան, Պ. Երուանդ Գրիգորեան եւ Օր. Թօփալեան:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՄԵՔՍԻՔԱ ԳՏՆՈՒԱԾ ՕՐԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ. — Թղթատարական կորուստի մը հետեւանքով, այս գրութեան բնագիրը իր ատենին չէինք ստացած: Վարպետին Մեքսիքօ գտնուած օրերուն եւ «Յառաջ»ի վերապահած այս շահեկան զրոյցը ոչինչ կը կորսնցնէ իր այժմէութենէն, հակառակ այս ակամայ յապաղեալ հրատարակութեան:

Արամ Խաչատուրեան Մեքսիքօ եկաւ 7 Փետրուարին ընկերակցութեամբ ջութակահար Լէոնիտ Քօկանի, իր կնոջ եւ քանի մը երաժիշտներու:

Երգահանը նոր պաշտօն մը եւս ունի: Նախագահն է Խորհ. Միութեան եւ Լատին Ամերիկայի միջեւ մշակութային յարաբերութեանց Միութեան:

Քուպայի մէջ Ա. Միկոյեանի կողմէ բացուած խորհրդային ճարտարարուեստի եւ գիտութեան ցուցահանդէսին առիթով է որ Ա. Խաչատուրեան եւ ընկերները ճամբայ ելած են Լատին Ամերիկայի չորս երկիրներու մէջ նուագահանդէսներ սարքելու նպատակով:

Քուպայէն ետք խումբը հոս հասաւ եւ ակսաւ պատրաստել չորս նուագահանդէսներ, որոնց երկուքը Լ. Քօկանի ռեսիթալներ՝ *իսկ միւս երկուքը յատկացուած Արամ Խաչատուրեանի գործերուն:*

Ժամանումին օրն իսկ Ա. Խաչատուրեան Մեքսիքայի եւ Խ. Միութեան միջեւ Մշակութային յարաբերութեանց Միութեան սրահը փութաց եւ կարճ հանդիսութեան մը ընթացքին, տեղացի նկարիչի մը Գատուոյ Վկայագիր մը յանձնեց Խ. Միութեան կողմէ:

Մեքսիքոյի երաժշտանոցի տնօրէնը եւ ուսուցիչները, երաժշտական քննադատներ, լրագրողներ, հարիւրի մօտ երաժիշտներ ներկայ էին հանդիսութեան:

Ժամ մը յապաղումով հասաւ Խաչատուրեան եւ կարճ ճառով մը յանձնեց վկայագիրը:

Օգտուելով ժամուան մը ուշացումէն, ներկայ քննադատներուն, երաժիշտներուն եւ լրագրողներուն յաջողեցայ հասկցնել թէ սպասուած աշխարհահռչակ հիւրը Հայ էր: Այս առիթով ստիպուեցայ նաեւ բացատրել թէ ի՛նչ է Հայը, ի՛նչ լեզու ունի եւ ի՛նչու համար իրենք Խաչատուրեանը ռուս կը նկատեն, ինչպէս ռուս կը նկատեն Ա. Միկոյեանը, հակառակ անոր որ այս վերջինը իր Մեքսիքօ այցելութեան շրջանին ամէն օր լրագրողներուն յիշեցուց որ Հայ էր:

Խօսեցայ Ա. Խաչատուրեանին հետ, որ նախ հարցուց թէ քանի՛ Հայ կայ հոս եւ քանի՛ եկեղեցի ունինք: (250 Հայեր կան հոս: Եկեղեցի, դպրոց եւ օրաթերթ չունինք):

Բարձրահասակ, դիրուկ, առոյգ, առատ մոխրագոյն մազերով, խստադէմ, թաւ յօնքերով, հաստ շրթներով ու կոռովի դիմագծերով մարդ մըն է, վայելչօրէն հագուած ու «իր բոնածը փրցնող» տեսակէն:

Յաջորդ առաւօտ, օփերայի սրահին մէջ, Ազգային նուագախումբը սկսաւ փորձերը, որոնց ներկայ գտնուեցայ:

Խաչատուրեան ամէն բանէ առաջ կըշռոյթներու պաշտամունքը ունի: Մայրաքաղաք բծախնդրութիւն ու խստութիւն ցոյց կուտայ նուագահարներուն հանդէպ, բայց գիտէ նաեւ անոնց սիրտը գրաւել: Ամէն խիստ դիտողութենէ ետք, երբ նուագահարը կը սրբագրէ իր սխալը, խոկոյն կը վազէ անոր մօտ եւ ձեռքը կը սեղմէ ըսելով.

— Կռասիւա: (Շնորհակալութիւն):

Նուագարանները զաղտնիք չունին իրեն համար:

Փողահարին ցոյց կուտայ թէ ի՛նչպէս պէտք է փչէ, թմբկահարին ցպիկները կ՚առնէ եւ ինք կը զարնէ ճշգրիտ ձեւով, ջութակահարին կը բացատրէ թէ ճպոտը ի՛նչպէս պէտք է գործածէ այս ինչ մասին մէջ, եւայլն:

«Յառաջ»ի համար, իր հետ տեսակցութիւն մը ունեցայ առաջին օրն իսկ, տեղացի լրագրողներուն յարձակումին եւ – թարկուելէ առաջ:

— *Ձեր բազմաթիւ տիտղոսներուն մէջ, ո՞րն է ձեր նախընտրածը:*

— *Փրոֆեսէօրը: Մոսկուայի երաժըշտանոցի փրոֆեսէօր եմ: Ինծի համար եւ մեր երկրին մէջ ամէնէն յարգելի տիտղոսն է այս:*

— *Հայաստանի հետ ի՞նչ կապեր կը պահէք:*

— *Զափազանց սերտ կապեր: Հայաստանի կողմէ ընտրուած երեսփոխան եմ եւ մաս կը կազմեմ խորհրդային «փարլամէնտ»ին: Մայիսին Երեւան պիտի երթամ:*

— *Ի՞նչ են ձեր կեանքի պայմանները:*

— *Հիանալի: Հայաստանի կառավարութիւնը պարտէզով գեղեցիկ տուն մը նուիրած է ինծի: Մոսկուայի մէջ չինել տուած եմ աղուոր բնակարան մը: Ունիմ մայրաքաղաքի մօտ ամարանոց, ինքնաշարժ եւ հանգիստ ապրելու ամէն միջոց:*

— *Իբրեւ հեղինակի իրաւունք, օտար երկիրներէն անշուշտ շատ դրամ կը ստանաք:*

— *Օտար երկիրներէն ոչինչ կը ստանամ:* (ԽՄԲ.— Խորհ. Միութիւնը ցարդ անդամ չըլլալով հեղինակի իրաւունքներու փոխադարձ վճարումի միջազգային համաձայնութեան եւ իր սահմաններուն մէջ այդ իրաւունքը զլանալով օտար հեղինակներուն, արտասահմանն իր կարգին ոչ մէկ իրաւունք կը վերապահէ խորհրդային հեղինակներու): *Այդ հարցը դեռ չէ կարգադրուած: Իբրեւ փրոֆեսէօր, երգահան եւ վարիչ շատ լաւ կը վարձատրուիմ «մեր երկրում»:*

Ցանկարծ նիւթը փոխեց եւ հարցուց.

— *Ձեր հայերէնը իմանում եմ, բայց նախընտրում եմ որ խօսէք Իսահակեանի եւ Սարեանի բարբառով: Ինչո՞ւ չէք խօսում մեր գրական բարբառով:*

— *Մեր խօսածն ալ գրական բարբառ է: Վարուժանի, Մեծարենցի եւ Թէքէեանի բարբառն է: Ըսէք որ իմ հայերէնս «իմանում էք»: Կա՞յ նաեւ ուրիշ հայերէն մը զոր «չէք իմանում»:*

— *Կա՛յ: Երբ Արժանթին էի, հազարաւոր Հայերու հանդիպեցայ, բայց առհասարակ «նրանց հայերէնը չէի իմանում»:*

Կ՚ենթադրեմ որ կարգ մը գաւառաբարբառներ լսած է հոն:

— *Ձեր երաժշտութիւնը ի՞նչ չափով հայկական է:*

— *Առաջին նօթէն մինչեւ վերջինը հայկական է: Ով որ կը ճանչնայ հայ ազգին երաժշտական ու մշակութային ժառանգութիւնները, բոլոր գործերուս մէջ, մէկ ծայրէն միւսը կը լսէ հայ երգն ու պարը: Արեւմուտքի մէջ առհասարակ գաղափար չունին Հայուն, Ռուսին կամ ուրիշ Արեւելքցիի միջեւ եւ իմ երաժշտութիւնս ալ կը շփոթեն: Մօտիկ ապագային երբ հայ երգահաններու գործերը տարածուին աշխարհի մէջ, պիտի տեսնեն որ կայ նաեւ հայկական երաժշտութիւն մը, ինչպէս կայ սպանականը, չեխը եւայլն:*

— *Այդ մօտիկ ապագան ե՞րբ է եւ ինչպէ՞ս կը պատրաստուի:*

— *Այժմ ինձմէ, Ցարութիւնեանէն եւ Գապաճանեանէն զատ միւս հայ երգահանները ծանօթ չեն աշխարհին: Բայց վստահ եղէք որ հիանալի գործունէութիւն մը կայ Հայաստանի մէջ: Մեծ տաղանդներ ունինք, որոնք առ առաւելն տասը – տասնըհինգ տարի ետք պիտի ճանչցուին ամբողջ աշխարհի մէջ: Ես եւ անոնք կը մշակենք համամարդկային արուեստ մը հայկական շունչով եւ ժողովրդական երգերու ներշնչումով: Ինչպէս որ սպանական կոչուած երաժշտութիւնը իր ուրոյն տեղը ունի արուեստի աշխարհին մէջ, հայկականն ալ պիտի ունենայ: Կոմիտասի, Կարա—Մուրզայի, Սպենդիարեանի, Մելիքեանի եւ միւսներուն աշխատանքէն ետք, բնական է որ ծագի համամարդկային չահագրգռութեան արժանի հայկական երաժշտութիւն մը, քանի որ մենք ունինք երգի մեծ հարստութիւն եւ մեր ցեղը միշտ ծնունդ կուտայ տաղանդներու:*

— *Իբրեւ ստեղծագործ արուեստագէտ՝ ի՞նչ չափով արդիական կը կարծէք ըլլալ:*

— *Ես կը կարծեմ որ ամբողջովին արդիական է գործս:*

— *Բայց ոչ մէկ աղերս ունի արեւմըտեան արդի արուեստի ուղղութիւններուն հետ: Կը հաճի՞ք բացատրել ձեր արդիականութիւնը:*

— *Արեւմուտքի մէջ մեծ երգահաններ կան, որոնց կողքին կ՚աճին նաեւ գուցէ ոչ տեւական հեղինակներ: Այս վերջինները ստեղծած են «տոտէքաֆոնիզմ»ի պէս դպրոցներ, «ապսթրաքթ» նկարչութիւնը եւայլն: Մեր երկրին մէջ չեն արհամարհեր այս նորութիւնները, բայց ամէն անգամ որ փորձենք ժողովուրդին հրամցնել, կը տեսնենք որ հաճելի չեն թուիր անոնք: Ես կը կարծեմ որ նման նորութիւնները փոքրաթիւ մարդոց միայն կը խօսին, մինչդեռ մենք իրապաշտութիւնը կը նախընտրենք, որովհետեւ կ՚ուզենք խօսիլ ժողովուրդին եւ ոչ թէ ափ մը մարդոց:*

— *Ճշդենք ժողովուրդ բառին սահմանը:*

— *Ճշդենք: Առհասարակ մեղ կը մեղադրեն որ արուեստը կ՚ուզենք իջեցնել ժողովուրդին հասկացողութեան մակարդակին, բայց կը մոռնան կարեւոր պարագայ մը: Ժողովուրդին մէկ մասը բնաւ չի հետաքրքրուիր արուեստներով: Անոր համար երաժշտութիւնը զուարճանալու միջոց է միայն եւ հասարակ, դռեհիկ երաժշտութեամբ կը գոհանայ: Անոնց համար չենք գրեր մենք: Ժողովուրդին կարեւոր մէկ մասը կը նախընտրէ համանուագային երաժշտութիւնը եւ կը լեցնէ սրահները: Շատ մեծ է անոնց թիւը: Մենք անոնց համար կ՚արտադրենք: Ո՞ր արուեստագէտը չի փափաքիր իր գործը ներկայացնել առաւելագոյն թիւով մարդոց: Եթէ անդին ափ մը մարդիկ կը չահագրգռուին «տոտէքաֆոնիզմ»ով, ինչո՞ւ համար ես անոնց միայն ուղղեմ գործս, մինչ անդին հսկայ զանգուածներ կը սպասեն անհամբեր: Ես իրապաշտ եմ, կը ստեղծեմ ու կ՚աշխատիմ կարելի եղածին չափ շատ մարդու համար: Ես մէկն եմ ժողովուրդէն: Իմ գոյութեանս, մտածումներուս, զգայնութիւններուս եւ արուեստիս արմատները խորապէս մըխըրճուած են ժողովուրդիս ներկային ու անցեալին մէջ: Ես հայ երգահան եմ, եւ հայ ժողովուրդը պէտք է ապրի իմ գործերուս մէջ: Այս է իմ արդիականութիւնս:*

— *Արտասահմանի հայ երգահաններով ու երաժիշտներով հետաքրքրուա՞ծ էք: Կը ճանչնա՞ք անուններ, գործեր ու անձեր:*

Իր տուած պատասխանէն կը հետեւցնեմ որ հազիւ թէ հեռաւոր ծանօթութիւններ ունի, բայց փափաք կը յայտնէ հետաքրքրուելու երբ առիթ ունենայ:

— *Կը կարծէ՞ք թէ արտասահմանի մէջ հայ երգահաններ կրնան մշակել ու ծաղկեցնել այն հայկական երաժշտութիւնը, որուն մասին խօսեցաք քիչ առաջ:*

— *Անշուշտ կրնան, երբ հոգիով Հայ մնացած են ու կապուած են իրենց ազգային մշակոյթին:*

— *Յաճախ կրկնուած է որ միայն հայրենի հողին վրայ կ՚աճի հայկական արուեստը:*

— *Անշուշտ հայրենի հողը կը դիւրացնէ աճումը, բայց անկարելի չէ օտար երկրի մէջ հոգիով Հայ մնալ, Հայ ապրիլ եւ իբրեւ հայ արուեստագէտ արտադրել:*

×

Յաջորդ օրն իսկ Մեքսիքոյի Հայերը սկսան ձեռքէ ձեռք խլել իրենց մեծահռչակ ազգակիցը:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

ՔԱՐԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ

(ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այն շինութիւնը, որու տուինք «Առաջին դահլիճ» անունը, քառակուսի ընդարձակ (18,7 մեթր երկարութեամբ եւ 10,7 մեթր լայնութեամբ) մեծ սրահ մըն է, որուն հողաշերտերու տակէն բացուած պատերը պահպանուած են 2,5–3,0 մեթր բարձրութեամբ: Անոնց մէջ արեւմուտքէն, հիւսիսէն եւ արեւելքէն բացուած են մէկական դռներ, սակայն պատուհանի ոչ մէկ հետք կայ: Պատերը դուրսի կողմէն շարուած են խոշոր (առանձին քարերու երկարութիւնը կը հասնի 3,5 մեթրի) սրբատաշ տուֆ քարերով: Ներսի կողմէն շարուածքը աւելի փոքր քարերով է: Անոնց վրայ պահպանուած ծեփի մնացորդները կը վկայեն, որ ներսէն պատերը սուաղուած են կրաշաղախով: Դահլիճին ձեղունը կը հանգչի չորս հաստահեղոյս մոյթերու վրայ, որոնք իրենց դիրքով ներքին տարածութիւնը բաժնած են միջին, աւելի լայն եւ կողքէն նեղ մասերու: Անոնք, այս մոյթերը իրարու եւ դահլիճի պատերուն հետ միացուած կամարներով, իրենց վրայ կրելով դահլիճին թաղապատ ձեղունը: Պեղումներու ժամանակ թաղերուն ու կամարներու պատկանող շատ քարեր գտնուած են տեղ, սակայն գմբէթին վրայ ... քար: Կը նշանակէ թէ դահլիճին կեդրոնական մասին գմբէթի տանիքը միանգամայն բաց եղած է: Առիկա կը հաստատեն նաեւ մոյթերու դիրքերը: Կարելի կարծել թէ դահլիճը լուսաւորուած թաղի տանիքէն:

Դահլիճին ընդհանուր յօրինուածքը կը յիշեցնէ հին միջնադարու հայկական գաւիթ եկեղեցիները: Սակայն այս հանգամանքը, որ արեւելեան կողմին վրայ կը բացակային սեղանն ու խորանները, թոյլ չեն տար կարծել թէ եկեղեցի այս շէնքը: Աւելին՝ արեւելեան կողմին ինչպէս կը պատմեն տեղացիները ... 50–60 տարի առաջ սենեակներ կային ... րոնք կը հասնէին մինչեւ ձորեզրը ... տաղային աւանք քանդուած վերցուած:

Իշխանական այս պալատը միջնադարերուն, երբ ան հաւանաբար լքուած ու կիսաւեր էր, ապրած է իր երկրորդ կեանքը: Արտաքին կողմերէն անոր պատերուն աւելցնելով բրգաձեւ պատերը պարանքը վերածեր են ամրոցի: Նոյնպէս հոգ տարած են ջուրի մատակարարման ստորերկրեայ առու բերելով դահլիճ ուրտեղ ջուրը կը լեցուէր հիւսիսային պատին տակ շինուած ջրամբարը:

Դահլիճի հիւսիս – արեւելեան կողմը բացուեցաւ նաեւ աւերակ մասուռ մը, ... թերեւս, պալատական աղօթարան մը ... ղած է կամ մահարձանի ատրճանակ պատուանդան: Իր շինուածքով ժամանակակից է դահլիճին:

Աւելի հետաքրքրական է պալատի միւս շէնքը՝ «Սիւնազարդ դահլիճը»: Այստեղ նախքան պեղումները, ինկած էր ... կերտ խոյակ մը: Այդ խոյակը ... հետ որեւէ առնչութիւն չէր կրնար ունենալ, քանի որ տաճարին մէջ ... կանգնած սիւներ չկային: Աւելի ... որ խոյակը կը պատկանէր ուրիշ շէնքի մը, որ, նկատի ունենալով խոյակին ... տակարգ մեծ չափերը, չէր կրնար հասնիլ ...:

Բախտը մեզի ժպտեցաւ: Նախ բացուեցան քարուկիր շէնքին պատերը, ... գտնուեցաւ ուրիշ մեծ խոյակ մը ... ջինս ընդհանուր ծաւալով եւ ձեւերով նման է վերը յիշատակուած խոյակին, իսկ իր զարդերու յարդարանքով կը յիշեցնէ 1937 թուականին գտնուած Դուինի կաթողիկոսարանին քարէ մեծ խոյակը:

Մեզի համար միանգամայն ... որ եթէ գտնուեցան խոյակներ, ... գտնուին նաեւ առանձին կանգնած սիւներու մասեր (բուներու բեկորներ, ... րիսխներ): Պէտք է ըսել թէ հարկ ... երկար սպասել: Շուտով բանուորները ... բեւան հանեցին միակտուր քարէ խարիսխ մը: Խարիսխին եւ խոյակներուն չափերէն պարզուեցաւ, որ անոնք միեւնոյն սիւնին կը պատկանէին: Սակայն պարզուեցաւ նաեւ ուրիշ, աւելի հետաքրքրական ... բագայ մը, — գտնուած խարիսխը իր ... փերով եւ ձեւերով յար եւ նման էր Դուինի կաթողիկոսարանի խարիսխներուն: Ի՞նչ կը նշանակէ այս: Արդեօք չի՞ կրնար պատահիլ, որ Դուինի կաթողիկոսարանը իր ընդհանուր ձեւով 1300 տարի ետք կրկնուած է Արուճի մէջ: Թէ հայ ճարտարապետները 5–7 դարերու մշակեր են եկեղեցական ... բազմազան տիպեր՝ իրենց յատուկ ... տարածական ձեւերով, ապա ... կարելի չէ ենթադրել, որ անոնք ... տական շէնքի որոշակի ձեւեր եւս ... յին յօրինել:

Հաշուելէ ետք դահլիճին միջ–սիւնային տարածութեան չափը (7,35), պատուհաս ... բեցինք բանուորներուն որ փորեն ... նուած խարիսխէն դէպի արեւմուտք ... կած տարածութիւնը: Կարճ ժամանակ ... երեւան կ՚ելլեն երկրորդ եւ երրորդ ... րիսխները: Ապա նոյն չափը ... բառ լայնութեան, մէկ ժամուան մէջ ... յայտնաբերենք սիւնազարդ դահլիճի երկրորդ շարքին պատկանող երեք ... րիսխներ:

Ուշագրաւ է նաեւ այն, որ բազմասիւն շէնքը իր ընդհանուր յատակագծով կը յիշեցնէ Դուինի կաթողիկոսարանը ...

Զուարթնոցի եւ Դուինի կաթողիկէ ... բաններէն ետք Արուճի պալատը ... յուշարձանն է, որ կուգայ ... Հայաստանի, մասնաւորապէս 5–7րդ ... րերուն աշխարհիկ ճարտարապետու...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊՏՂԱՏՈՒ ԾԱՌԵՐ

Վախտանգ Անանեան, որսորդական պատմութիւններու շնորհալի գրագէտը, հետաքրքրական առաջարկ մը ներկայացուցած է «Պիոներ կանչը» թերթին մէջ: Բնութեան սիրահար գրագէտը կ'առաջարկէ դպրոցականներուն եւ պիոներներուն, որ պատուաստեն եւ աճեցնեն Հայաստանի վայրի պտղատու ծառերը:

«Պատկերացնո՞ւմ էք, սիրելի երեխաներ, թէ ինչ փառահեղ տեսք կ'ունենան մեր անտառները մի քանի տարի յետոյ, կը գրէ ան: Ես պատկերացնում եմ եւ նոյնիսկ մի տեղ թղթին եմ յանձնել իմ այդ ֆանտազիան»: Հիմնաւորելով իր այդ հետաքրքրական առաջարկը, այնուհետեւ յօդուածագիրը հարց կը դնէ.— «Ի՞նչ մեծ դժուարութիւն է մեզ համար իր հիւթեղութեամբ եւ քաղցրութեամբ նմանը չունեցող մեր մալաչա տանձը պատուաստել մեր երկրի տաք մասերում եղած վայրի տանձենիներին: Իսկ սալորնե՞րը: Պատուաստեցէք վայրի սալորենիները, եւ մի քանի տարի յետոյ կը շլացնեն ձեր հայեացքը անտառի այս ու այն մասում սեւին տուող մամուխն ու ղարալին, ծիրանեգոյն ջանջուռը, դեղնաչլորը, ալուչայի ու դամբուլի բոլոր տեսակները: Այդպէս, սիրելի երեխաներ, եթէ գարնանային այս օրերուն դուք ոտքի կանգնէք, մի քանի տարի յետոյ մեր երկիրը կը թաղուի պտուղների առատութեան մէջ, իսկ հայրենի բնութիւնը անճանաչելիօրէն կը գեղեցկանայ»:

Կոչը լայն արձագանգ գտած է ոչ միայն պատանիներու շրջանակէն ներս, այլ եւ պաշտօնական անձերու մօտ: Մարտ 31ի թիւին մէջ լոյս տեսած է Հայաստանի գիւղատնտեսութեան նախարար՝ Գ. Աստփանեանի մէկ յօդուածը, ուր կ'ըսէ թէ «յատկապէս Հայաստանի համար այդ միջոցառումը չտեսնուած մեծ նշանակութիւն կ'ունենայ»: Քաջալերիչ գրութիւններ ունին նաեւ՝ նկարիչ Մ. Սարեան եւ անտառային տնտեսութեան վարչութեան պետ Յ. Յովհաննէսեան:

Իր ծաւալով եւ տնտեսական նշանակութեամբ այս գործը եթէ իրագործուի, մէկ քանի տարիէն Հայաստանի բնութիւնը կը գեղեցկանայ կրկնակի, եւ պտուղները անհամեմատ աւելի առատ կ'ըլլան:

×

ԲԱՐԵԶԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՒԷՐ

«Սով. Հայաստան» Ապրիլ 9ի թիւին մէջ, Սօս Մովսիսեան յօդուածով մը կը ձաղկէ անճաշակութիւնը, որ կը տիրէ Հայաստանի խանութներու յարդարումներուն մէջ, եւ հինցած ազդերու այն ձեւերը, որոնք դեռ կը շարունակուին գործածուիլ:

Յօդուածագիրը կը դժգոհի որ մայրաքաղաքի հոյակապ շէնքերու եւ լայն ու ուղիղ փողոցներու կողքին, «յաճախ, նոյն իսկ նրանց պատերին կպած, տեղ-տեղ կուչ են եկել փանէրայից կամ տախտակից պատրաստուած տձեւ ու անճոռնի կրպակներ ու խցիկներ՝ «կօշիկի վերանորոգում», «ծխախոտ» եւ այլ ցուցանակներու տակ»: Ինչ որ զայրացուցիչ կը գտնէ այն է թէ «այդ կրպակների մօտ յաճախ ստեղծւում է կեղտոտութիւն» եւ որ «մանկական խաղալիքներ վաճառող որոշ կէտեր դրուած են ուղղակի աղբանոցների մօտ»: Յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ նաեւ խանութներու ցուցատախտակներու եւ ցուցափեղկերու «վատ, անճաշակ, ծուռումուռ, ու շատ անգամ տառերն անգամ չերեւցող» տխուր իրականութեան:

Մովսիսեան արդար զայրոյթով կը վրդովի որ շատ մը խանութներու մէջ հայատառ այսպիսի բառեր կան՝ «կալբաս», «սոսիսկի», «պիվա», «զարչիցա» եւայլն:

×

«ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ»

Ս. Զօրեան, որ ծանօթ է «Պապ թագաւոր» պատմավէպով, վերջերս հրատարակեց նոր պատմավէպ մը, «Հայոց բերդը», 40.000 տպաքանակով: Այս վէպին մէջ կը ներկայացուի Հայաստանի Դ. դարու քաղաքական – ընկերային կեանքը:

վրայ ինչպէս նախորդ երկու յուշարձանները, այնպէս ալ այս յուշարձանի ուսումնասիրութիւնը աւելի քան համոզիչ են որ աւատապետական Հայաստանի ճարտարապետական կազմաւորման շըրջանին՝ կոթողային աշխարհիկ շէնքերը մէջտեղ եկած են եկեղեցականէն տարբեր յօրինուածքի ձեւերով, որպէս հայկական ճարտարապետութեան մէջ ինքնուրոյն բնագաւառ, իրենց վրայ կրելով հայկական ժողովրդական բնակարանի ճարտարապետութեան ցայտուն ազդեցութիւնը:

Ահա թէ ինչ կը պատմեն Արուճի քարերը:

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

*

Մանակի աղբիւրէ մը առնելով գրած էինք թէ Քիւրտ մը (Քուրդ) պատասխան եւ մատուռ մը շինել տուած է «յանուն դըստեր մերոյ Մամայխաթունի, որ տարաժամ փոխուեցաւ ի Քրիստոս»:

Իր կնոջ (Խորիշահ) եւ աղջկան (Մամայխաթուն) անունները նոյնպէս ենթադրել տուին մեզի թէ խնդրոյ առարկայ «Քուրդը»... քիւրտ է: Մեր բազմահմուտ աշխատակիցն ու բարեկամը՝ բանասէր Յար. Քիւրտեան նամակով մը կը տեղեկացնէ մեզի թէ Քուրդը յատուկ անուն է եւ այդ անունով հայ իշխաններ ունեցած ենք անցեալին: Իսկ Խորիշահը Դսեհի Մամիկոնեաններէն մէկուն դուստրն էր եւ ամուսնացած էր Վահուտեան տոհմէն Քուրդ իշխանին հետ: Այս իշխանին հետ եղած է Հեթում Ա., երբ Թաթարներու Մանգու Խանին կ'այցելէր:

Քուրդ եւ Խորիշահ ունեցած են որդի մը՝ Վաչէ եւ աղջիկ մը Մամախաթուն: Վաղամեռիկ այս իշխանուհիին ի յիշատակ կառուցուած են Սաղմոսավանքի մատուռը եւ գրատունը:

«Յուսաբեր»

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Կիրակի (10 Ապրիլ) տեղի ունեցաւ հանդէս – խնճոյք մը Լիլայի մէջ, Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած:

Հանդէսը կազմակերպուած էր Փարիզի Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր եւ Գեղվիլի Ռոստոմ խումբերուն կողմէ: Հակառակ աննպաստ օդին՝ սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը:

Օրուան նախագահը՝ ընկ. Պետրոս Զըպուքճեան ոգեկոչելէ ետք Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի յիշատակը, անոնց ստեղծած Հ. Յ. Դ. կազմակերպութիւնը իրաւամբ նմանցուց հոյակապ տաճարի մը, որուն խնկարկուները ուխտած են բարձր եւ կանգուն պահել այդ տաճարը:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Օր. Հրաչուհի Ժամկոչեան, ընկ. Սմբատ Յակոբեան, Տիկ. Վարպետեան իրենց զգայուն արտասանութիւններով, իսկ ընկ. Էֆիանեան, Պարոններ Կարօ Թօփուզեան, Քրմոյեան (քթերէն), Գէորգեան, Օր. Կնեազեան եւ Տիկ. Շաքէ Գալայճեան իրենց մեներգներով: Բոլորն ալ խանդավառութեամբ ծափահարուեցան: Իսկ ընկեր Երուանդ Գրիգորեանի բեմադրած «Գիշերաշրջիկը» զաւեշտը կուշտ ու կուռ ծիծաղի պահեր նուիրեց ներկաներուն:

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Աշոտ Իսահակեան, որ բանախօսութենէ աւելի դասախօսական ձեւով եւ ժողովրդական շատ պարզ ու հասկնալի ոճով մը ներկայացուց Քրիստափոր Միքայէլեանը.— Ծնած է 18 Հոկտ. 1859ին, Ագուլիս, գիւղ մը Գողթն գաւառի մէջ, որ ծանօթ է մեր պատմութեան մէջ իբրեւ գուսաններու հայրենիքը: Քրիստափոր Ջոկ էր, — Ջոկերու խօսած հայերէնը դժուար հասկընալի է: Քրիստափոր թրծուած էր, ինչպէս իր ժամանակակից մտաւորականներէն շատերը, համամարդկային ընկերվարական գաղափարապաշտութեամբ: Բայց եւ այնպէս ան չկրցաւ անտարբեր մնալ իր ժողովուրդին ցաւերուն հանդէպ, երբ մօտէն ծանօթացաւ Թրքահայոց կրած զրկանքներուն եւ պահանջներուն: Նուիրուեցաւ կազմակերպչական աշխատանքի, գտաւ իրեն համախոհ ընկերներ, հիմը դրաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Ուղարկեց խումբեր սահմանէն անդին, ուսումնասիրեց եւ զգաց պէտքը զէնքեր ունենալու, կազմեց «Փոթորիկ» խումբը, ձեռնարկեց զէնքերու հայթայթման եւ հուսկ ուրեմն ինքնապաշտպանութեան սրբազան գործին:

Ընկ. Աշոտ ըրաւ մէջբերումներ Միքայէլ Վարանդեանէ, թէ Քրիստափոր ըլլալով հանդերձ լուռ ու չխօսկան, խորհրդաւոր ինչպէս սփինքս, բայց եւ այնպէս այդ «սփինքս»ը ռումբի մը պէս պիտի պայթէր, երբ հարցը կուգար իրաւազրկուած հայ ժողովուրդի պաշտպանութեան: Անիկա քարոզչութեան մարդը չէր միայն, այլ իր քարոզածը կ'ուզէր կենդանի գործով ցոյց տալ: Ի վերջոյ դժբախտաբար իր մտածումներուն իրականութիւնը չտեսած, զոհը եղաւ իր փորձերուն՝ Վիտոշի վրայ, իրեն պէս ուրիշ մէկ գաղափարապաշտ ընկերոջ՝ Վըռամշապուհ Քէնտիրեանի հետ:

Քրիստափորները կ'երթան, բայց իրենց գործը կը մնայ կենդանի: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը մնայ միակ պաշտպանը հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն եւ դատին, քանի դեռ չէ իրականացած «Մեծ Երազը»:

Ընկ. Աշոտի այս դասախօսական բանախօսութիւնը, հակառակ իր մանրամասնութեանց, հաճոյքով ունկնդրուեցաւ:

Խնճոյքին թամատա ընտրուեցաւ ընկ. Կարպիս Յակոբեան, որ նախ մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգանքի հրաւիրեց ներկաները ի յիշատակ Քրիստափորի եւ իր անմոռանալի գաղափարի ընկերներուն: Այնուհետեւ սկսաւ խրախճանքը, եւ երգերն ու պարերը իրարու յաջորդեցին: Հայկ. եւ կովկասեան պարերով մէջտեղ եկան Տիկ. Արմենուհի Յակոբեան, Գ. Գէորգեան, Գ. Կարօ եւ ուրիշներ: Բոլոր երգերուն եւ պարերուն կ'ընկերանար թառիսթ Գարեգին:

Յետոյ ընկ. թամատան խօսք տուաւ ընկ. Ժիրայր Միրիճեանին, որ թելադրեց հաւատք ունենալ Հայաստանի ապագային համար: Ի՞նչ պիտի ըլլար հայ ժողովուրդը առանց Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ թօթափեց ստրկութեան ոգին, ոտքի հանեց մեր ժողովուրդը՝ տէր կանգնելու համար իր իրաւունքներուն, ստեղծեց Մայիս 28ը: Ընկերոջ խօսքերն ալ ջերմօրէն ծափահարուեցան:

Խնճոյքի ընթացքին եղան նուիրատուութիւններ: Գ. Գալայճեան նուիրեց 2000 ֆրանք, Օր. Սրապեան՝ 1000 ֆրանք, Օր. Մարգարիտ Ճիհանեան, որուն վիճակուեցաւ աճուրդի հաւն ու գինին, նուիրեց նոյնպէս 1000 ֆրանք (հին ֆրանք):

Գ. Շ. Փ.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (184)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Չ.

Կեանքը զոր ապերասանօրէն կ'ապրէր հիմա Փարիզուհին ամիրային թոռանը մօտ, իր երբեմնի կեանքն էր, երազի մը պէս ապրուած: Իր պատուի, իր անձնատուութեան գնովը վաստկած աթոռին վրայ, ուրիշ մը եկեր բազմեր էր:

Այս լպիրշ յափշտակութեան դէմ իր հոգիին մէջէն ահաւոր բողոք մը կը ծառանար: Ցոփուհիի մը շուրջը սփռուած մանրակրկիտ զուրգուրանքի ու մեծարանքի այդ փութկոտութիւնը ցոյց մը կը թուէր իրեն դէմ սարքուած: Երբեմն հրաբուխի մը պէս իր մէջ կ'եռային՝ նորէն առաջուան անուշ յուզմունքով, հրաշալի սարսուռներով ակաղձուն կեանքին վերադառնալու խօլ տենչերը: Յետոյ, — եւ գուցէ ամէնէն աւելի — ո՛րքան տպաւորիչ եղեր էր ամիրային թոռան նոր երեւումը՝ իր փարիզեան հովին տակ: Երիտասարդը պարզապէս հոյակապ էր: Փարիզը նոր հրապոյրներ տուեր էր անոր: Հասակը կարծես աւելի նրբացեր, ճկունցեր, շքեղցեր էր: Ազնուականի նըրբութիւն մը կը թրթռար անոր անստգիւտ շարժուձեւին, խօսուածքին, խնդուածքին մէջ: Բիրտ ու կոպիտ բանը զոր Սոֆի առաջ երբեմն տեսեր էր անոր վրայ, բոլորովին ջնջուած էր, տեղի տալով անուշ, հեզ, աղապատալից բանի մը:

Արշակի այս զգեցած տեսքին առջեւ, Սոֆի երբեմն իր բոլոր վրէժխնդրութեան փլչիլը կը զգար, մոռացումը ոճիրին որով ան մեղապարտ եղած էր, եւ տիրապետուիլը նոր զգացումէ մը, որուն սակայն ինքը չէր ուզեր հաւատալ, անոր ամբողջ եղեռնականութենէն սարսափահար: Նորէ՞ն սիրէր այդ տղան, այն ամէն բանէն յետոյ զոր անիկա ըրած էր իրեն:

Հիմակ, ա՛լ քով քովի էին անոնք. երկու դէմքերը, որոնք իր մանկամարդ աղջիկի թեթեւ ու յեղյեղուկ հոգին աննկարագրելիօրէն հակընդէմ յուզմունքներու խառնարան մը ըրած էին. ամիրային թոռը եւ ձկնորսին տղան: Անխուսափելի բաղդատութեան մը տանջանքին մէջ սկսաւ գալարուիլ նորէն իր տկար հոգին: Շատ, շա՛տ հեռու գտաւ հիմա ինքզինք մէկէն ի մէկ, այն զարմանալի տրամադրութենէն, որուն ընկճումին հընազանդեր էր կուրօրէն, մեքենականօրէն քնաշրջիկի մը պէս, եւ որ զինք մղեր էր երթալ գտնելու ձկնորսին այդ տխուր տղան՝ իր անկումին մէջ, իր աննշանութեանը, իր ոչնչացումին մէջ: Ամիրային մեծաշուք թոռանը քով ո՛ ինչ եղկելի պատկեր մը կ'ըլլար խեղճ Համբիկ իր դեռ չոչորդի ձեւովը, կեանքէն անդին միշտ նայելու իր խեղճուկ կերպովը: Կարծես ան շինուած էր միւս անգիտակից, խելակորոյս կեանքին համար որուն մղեր էր զինքը սիրոյ մերժում մը: Իր տագնապներուն մէջ, Սոֆի հիմա կը մըտածէր այն զգացումին վրայ որուն հնազանդեր էր Համբիկը մինչեւ հոդ բերելու համար: Իր անկումին ցաւը ատոր մղեր էր զինքը, — ուրիշի մը ցաւը ամոքելու մխիթարութեան: Մանրակրկիտ վերլուծմամբ մը հասկցաւ թէ սէրը գործ չէր ունեցած ատոր մէջ:

Բայց նորէն սրտի ու մտքի անդորրութեան րոպէներուն, աղջիկը խորունկ զըղջումներ կ'ունենար իր այս մեղաւոր մըտածումներուն համար: Իր ապաշխարութիւնը կը փնտռէր համակրանքի հաւատումի մը մէջ դէպի խեղճ տղան, որ իր շուրջը ստեղծուած քաոսին մէջ կը խարխափէր՝ իր քայլերուն ճամբան որոնելով վարանոտ ու շուարած, հեռաւոր ելքին լոյսը փնտռելով ընդունայն:

Քանի մը անգամ, կասկածելի լոյսեր տեսաւ աղջկանը նայուածքին մէջ, երբ Ֆրանսուհին, իր արդուզարդին անուշաբոյր եւ թրթռուն շքեղութեանը մէջ, իրենց առջեւէն կ'անցնէր՝ տոքթորին հետ, անոր թեւէն կախուած: Ինչո՞ւ Սոֆի ատանկ կը նայէր այդ զոյգին, աչքին մէջ նախանձի փայլատակումներով:

— Կը հաւնի՞ս ասոնց, հարցուց օր մը Համբիկ, Սոֆիին թեւը բռնելով, երբ տոքթորն ու Փարիզուհին անցան գացին այդպէս:

— Կ'ատեմ, ըսաւ Սոֆի խորունկ ձայնով մը, սեղմ ակռաներուն մէջէն:

— Աղջի՞կը թէ միւսը, հարցուց նորէն Համբիկ:

Սոֆի՝ տղուն նայեցաւ, շուարած:

— Երկո՛ւքն ալ, ըսաւ պզտիկ վարանումով մը:

— Ո՞վ գիտէ, մտածեց անտառներու նախկին պարիկը՝ լայն շունչ մը քաշելով:

Սակայն, փոթորիկը միայն ձկնորսին տղուն եւ լուացարարուհիին աղջկանը մէջ չէր որ կը յորձանէր խուլ ու ահեղ պըտոյտներով: Ամիրային թոռան երեսը դարձեալ մրրիկ մը կը բարձրանար, որուն ուժգնութենէն կը դողդղար իր ախտաւոր հոգին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ցութեան վերջ դնելէ զատ պէտք է իրականութիւն դարձնել զինաթափութիւնը»։

(Լրագրող մը կը հարցնէ տը Կոլի թէ իր կարծիքով ի՞նչ պիտի ընէ Խրուշչեւ Վերին Ժողովին)։

« Ես Խրուշչեւը չեմ եւ չեմ կրնար նախատեսել թէ ինչ դիրք պիտի բռնէ Խըրուշչեւ յառաջիկայ Վերին Ժողովին, սակայն, կը նկատեմ որ եթէ Խ. Միութիւն ուզէր Պերլինի շուրջ իր սպառնալիքը պահել, կրնար ընել, բայց չըրաւ»։

«Եթէ պատերազմ չընենք, պէտք է խաղաղութիւն ընենք. պէտք է երկուստեք բանակցիլ։ Այս իմաստով Վերին Ժողովը սկիզբ մըն է»։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ.—«Խրուշչեւ իր ողջ կեանքի ընթացքին պայքարած է իր գաղափարներուն համար։ Անշուշտ ասիկա իր կնիքը դրած է ու այն տպաւորութիւնը ունիմ թէ համոզուած է որ աշխարհը չահագրգռող հարցերը նուազ պարզ են քան ինչ որ կը կարծէր, երբ մէկ անկիւնէ մը կը դիտէր»։

ՖՐԱՆՔԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— «Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ քաղաքական վէճեր գոյութիւն չունին։ Թերեւս այս պատճառ է որ Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան ներկայութիւնը Վերին Ժողովին, օգտակար ըլլայ աշխարհի համար»։

«Համայնավար կուսակցութիւնը ոչ մէկ ղեկավար դեր կը խաղայ Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին ներս...։ Ֆրանսական քաղաքականութիւնը բացառապէս Ֆրանսական է»։

Երկուշաբթի, վերջին խօսակցութիւնները տեղի ունեցան երկու նախագահներուն միջեւ։ Ապա տը Կոլ չահեկան ճառ մը խօսեցաւ Մ. Նահանգներու Խորհրդարանին առջեւ։

Պաշտօնական զեկոյցի մը հրապարակումէն առաջ, յայտնի էր թէ տը Կոլի եւ Այզընհաուըրի խօսակցութիւնները բացարձակ համաձայնութեամբ պսակուած են։ Երկուքն ալ որոշած են թէ ինչպէս պիտի ներկայանան վեհաժողովին։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)
C. C. P. Paris 3630 - 66
Tél. : PRO vence 64-90

Նոր Հրատարակութիւններ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կարօ Գէորգեանի, 1960, է. տարի, կազմուած, պատկերազարդ 16·50 Ն. Ֆ., թղթատարի ծախք 2 Ն. Ֆ.։

Le Vert Soleil de la Vie
Victor Gardon (Roman) 6,60
L' rménie. J. P, Alem 2,00

ՊՐԻՍՄԱԿ, Գ. Համբարձումեան 5 Ն. Ֆ.։

ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գրիգորիս Եպ. Պալաքեան, Բ. հատոր, Փարիզ, 1960, 15 Ն. Ֆ.։

Թղթատարի ծախքը գնողին կը պատկանի։

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ։

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13–14 եւ 18–20։ Անկէ դուրս ժամադրութեամբ, Հեռախօս Թռիտէն 27–35։

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թութէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ։

ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաչեան, 23 Պուլվար տը Պօմոն։

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Քառէի սրահը։ Կը խօսի Պ. Վահէ Պահատուրեան։ Նիւթ՝ «Հարաւային Ամերիկայի Նորագոյն մեր գաղութները»։ Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։

ԾԱԽՈՒ Է

Ցարկաբաժին մը, կարասիներով միասին Լը Կռօ տիւ Ռուա (Կառ), ծովափին դիմացը։ Նոր շէնքի մէջ։ Դիմել Պ. Գ. Աւագեանի (սափրիչ)

29, Rue de la Charité LYON (Rhône)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 8ին աւարտած է մեր բաժանորդներէն շատերուն տարեշրջանը։ Կը խնդրենք որ փութով կատարեն նոր տարեվճարը, առանց անհատական հրաւէրի սպասելու։

Կը խնդրենք նաեւ որ ցարդ առկախ հաշիւ ունեցողները օր առաջ համապատասխան գումարները ղրկեն։

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Տէր–Վարդանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արտեմիս Տէր–Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վաղ. Տէր–Վարդանեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Պարոյր Տէր–Վարդանեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Բաղդասարեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր–Գալուստեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մահիկեան, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Կոճոլօղեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Նուարդ Պէզազեան եւ որդիք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վարդան Սէրէնկիւլեան եւ զաւակները անհուն վիշտով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, ներոջ, կեսրոջ, հօրեղբօր կնոջ, մեծ–մօր, խնամիին եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին
ՓԵԲՐՈՆԻԱ ՏԷՐ–ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Վարդանեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 20ին, չորեքշաբթի ժամը 21ին, իր բնակարանին մէջ (6, Պուլվար տէ Ռօսինեօլ, Մարսէյլ) 85 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կատարուեցաւ ուրբաթ 22 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 14ին, Պօմոնի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Սէն–Ժիւլիէնի գերեզմանատունը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէին։

Այս շաբաթ, 30 Ապրիլ ժամը 21ին, Պ. Կակոյեանի սրճարանը՝ 128 Ռիւ Էթիէն Տոլէ։

Զուարթ մթնոլորտ,
հաճելի անակնկալներ

ԽՆՋՈՅՔ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի տարեկան խնջոյքը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը, քաջալերելու համար այս բարենպատակ ձեռնարկը։

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ առատ կերուխում։

ՆՈՒԷՐ

Պ. Յակոբ Աճէմեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Գալազեան Սրբազանի հիմնին։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ յանձնախումբին կողմէ կազմակերպուած՝ Միութեան հիմնարկութեան 54րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը Մայիս 6ին, ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, Օթէլ Լիւթէսիայի շքեղ սրահին մէջ, 43, Պուլվար Ռասփայլ։

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Ծախքերու մասնակցութիւն 10 Ն. Փրանք

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային ընկերակցութեան հերթական դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 26ին երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մէթրօ Քադէ։

Դասախօս՝ Միլանոյէն հրաւիրուած

Պ. ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ։

Նիւթը Պետրոս Դուրեան, Միսաք Մեծարենց, Մատթէոս Զարիֆեան եւ Եղիշէ Չարենց։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Մուտքը ազատ է։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊԻ

Հայկական դպրոցին բացառիկ ներկայացում հայկական ֆիլմերու Մայիս 10, երեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 20,45ին Սինեմա Ռէքս, 64, Ռիւ տէ Գուրկինեռ, Անիէռ (Պուա–Քոլոմպի կայարանին մօտ)։

Կը ցուցադրուին շրջանին մէջ առաջին անգամ ըլլալով ԿԱՄՕ պատմական ժապաւէնը եւ Սեւանայ լիճին Գաղտնիքը (հայախօս են երկու ֆիլմերն ալ)։

Մուտք 2,00 եւ 3,00 Նոր Փրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

22 տարեկան (զինուորական ծառայութիւնը կատարած) երիտասարդ մը իբրեւ վաճառորդ պօնըթրիի մէջ։ Դիմել՝

ETS CHEDIK
285, Rue St. Denis Tél. : GUT 62-80

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ե Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրեն հետեւեալ մարմինները.—

28 Ապրիլ, հինգշաբթի Ազբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն։

29 Ապրիլ, ուրբաթ՝ Արամ – Ն. Միսաքեան։

30 Ապրիլ, շաբաթ՝ Արդութեան։
6 Մայիս, ուրբաթ Արծիւ։
7 Մայիս, շաբաթ՝ Զաւարեան։
8 Մայիս, կիրակի՝ Վարդան։

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8,30ին, «Ահարոնեան» ակումբը.

Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վալանսի մէջ «Մայիս 28»ը կը տօնուի Մայիս 28ին, շաբաթ երեկոյթ պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ։

×

Սեր. Նահանգային Մուրատ Ռուստոմ Տէրեան Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան հանդէս – պարահանդէսը՝ ՄԱՅԻՍ 7ին։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան պարահանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ 21ին (Մարսէյլ)։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6e) C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, Պէյրութ 1959, Ա. Հատ.	24	Ն.Ֆ.
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1960, թղթ. 14, լթկզմ	16.50	Ն.Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Ե. Չարենց, Պէյրութ 1959	6	Ն.Ֆ.
ԳՐԱԿԱՆ–ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն. Աղբալեան, Պէյրութ, կզմ.	18	Ն.Ֆ.
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ, Բժ. Ա. Բաբալեան, Գահիրէ, 1959	2	Ն.Ֆ.
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ. Մեհեան, Փարիզ, 1959, ...	6	Ն.Ֆ.
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գ. Եպս. Պալաքեան, Բ. հատ. Փարիզ, 1959	15	Ն.Ֆ.
ՆՈՅՆԻՆ Ա. հատորը, Վիեննա, 1922, պատկերազարդ եւ կազմեալ	15	Ն.Ֆ.
ՀԱՅԿ. ԺՈՂ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ. Ա. Նազինեան, Գահիրէ, 1959 . . .	3	Ն.Ֆ.
ՊՐԻՍՄԱԿ. Երաժշտասէրի մը օրագիրը, Գ. Ա. Համբարձումեան	5	Ն.Ֆ.
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմաճեան, Պէյրութ, 2 հատոր	20	Ն.Ֆ.
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959	10	Ն.Ֆ.
L'ARMÉNIE. PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959	2	N.F

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 27 AVRIL 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8284 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4585

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱՁ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Ատանայի ողբերգական կոտորածը, որ կը յանկնի յայտարարելու թէ իրմէ դատ ուշ ոք մ՛ինքան խորապէս ուսումնասիրած է» Կիլիկիոյ Ջարդին պատմութիւնը, համենայն գրելու թէ՝

«Ի վերջոյ Ապրիլ 1-14 Մուշեղ եպս. տասաւ ազդանշանը, Հայերը ճախայար - ձակ եղան. Եւ սկսաւ Ատանայի դէպքը»:

Ցետոյ կը խոստովանի, որ «Ատանա, Տարսոն, Համիտիէ, Մեսիս, Էրզին, Տէօրթ-եօլ, Աճիգլի, — այսինքն բոլոր հայաշատ կեդրոններու մէջ սկսան ահռելի աւերներ ջարդեր, որոնց մանրամասնութիւնները կարդալ իրապէս զզուանք կը պատճառէ ընթերցողին»:

Ու շատ թեթեւ մեղադրանք մը միայն կ'ուղղէ կառավարութեան, որ «դպատաններու մէջ խուժաններու դէմ յարձակում մը արգիլելու նպատակաւ ընդհանուր ըմբռնողութեան թոյլտուութիւն տալու չափ անմիտ եղաւ»:

Կ'ամբաստանէ մանաւանդ Ճէպէլի - պէրէքէթի միւթէսարրֆ Ասաֆ պէյը, որ ձեռնակին մէջ նստած հեռագրով հրաւէր ուղղեր է «հայրենիքն ու ազգը սիրող ամէն Թուրքի՝ զէնքն առած օգնութեան փութալու միւսլիմաններուն, որոնք Հայերու կողմէն ջարդուելու վտանգին են ենթարկուած...

Ճէմալ փաշա անպատկառօրէն կը սուտէ, երբ ջարդերու պատճառ եւ նախայարձակ կը նկատէ Հայերն ու անոնց առաջնորդը:

Բնիկ Արապկիրցի, Արմաշական, Մուշեղ եպս. Սերոբեան — եռանդուն, աշխատող, ամուսնացեալ եւ ամուսնալուծեալ, որ անփառունակ վախճան մը ունեցաւ Իրանի մէջ — յախուռն նկարագիր մըն էր վարդապետ էր՝ երբ Ատանայի առաջնորդ ընտրուեցաւ: Շուտով մեծ համբաւ մը տարածեց ամբողջ շրջանին մէջ՝ իր յանդգնութեամբ եւ պերճախօսութեամբ: Ատանացիներու խնդրանքով, Մատթ. Բ. կաթողիկոս, 1906ին եպիսկոպոս ձեռնադրեց զայն Սիսի տաճարին մէջ. Սահմանադրութեան խանդավառ օրերուն, ինք ալ հաւատաց միամտօրէն թէ հնչած էր ազատութեան ժամը: Իբրեւ առաջնորդ կատարեց յանդգն քայլ մը, թերեւս չկրցաւ խոհեմութիւն պարտադրել իր հօտին, որ սխալ թէ ընկալուած «Հուրրիյէթ»ը: Իր խիզախութիւնն ալ դէչ մեկնուած էր Թուրքերուն, նոյնիսկ պատասխանատուներու կողմէ:

Սակայն իրեն վերագրել Կիլիկիոյ աղէտը ու ամբաստանել թէ ինք տուաւ Ապրիլ 1-14 Ջարդին ազդանշանը, յետոյ թէ «Հայերը նախայարձակ եղան», բարձրագոյն գրչապրութիւն է ու սուտ, յերիւրուած ծնունդով ու արհեստով Ջարդարար Թուրքերուն կողմէ, որոնք «քաղաքական նախագ» կը փնտռեն միշտ՝ արդարացնելու եւ ուրիշներուն վրայ բեռցնելու համար իրենց գործած ամօթալի ոճիրները:

Մուշեղ եպս. Կիլիկիա կը գտնուէր այդ օրերուն.

Ջարդերուն իսկական պատասխանատուներն էին Ատանայի կուսակալ Ճէվատ պէյ եւ զօրաբանակի հրամանատար Ֆէ Մուսթաֆա Րէմզի փաշա, որոնք համիտեան մանաճիւղին եւ տեղւոյն թրքական երեւելիներուն հետ համախորհուրդ ամիսներէ ի վեր ծրագրած էին հայերու ջարդը: Մեծ հրձիգ մըն էր նաեւ տեղական թերթի խմբագիր Իհսան Ֆիքրի:

Ճէմալ փաշա կ'ըսէ թէ «Ատանայի նահանգին բոլոր պաշտօնական եւ ոչ պաշտօնական շրջանակները ... իրենք ամիս առաջ կատարելագործած էին որ Ատանայի Հայերը պատրաստուէին խուժանները ջարդելու եւ այդ նպատակաւ ամէն օր զէնք բերել կուտային: Այս պատճառաւ անոնք իրենց զիրենք մեծ վտանգի մը մէջ կը տեսնէին»:

Հայոց կարծեցեալ «ապստամբութիւնը», այն ալ «խուժանները ջարդելու նպատակաւ» պարզապէս անպատկառ զրպարտութիւն մըն է եւ պատրուակ՝ քօղարկելու համար վաղո՛ւց ծրագրուած հայկական ջարդերը:

Ատանայի առաջին ջարդը տեւեց երեք օր: Անզէն ու անպաշտպան Հայեր անխնայ կոտորուեցան քաղաքին եւ գաւառներուն մէջ: Նախապէս եղած կարգադրութեամբ, շրջակայ գիւղերէն Թուրքեր, Քիւրտեր եւ Չէրքէզներ բերուելով զինուած էին՝ պետական մթերանոցի կատարելագործուած, նոր զէնքերով:

Հայկական թաղերը անմիջապէս ինքնապաշտպանութեան դիմելով՝ քաջաբար ետ մղեցին Թուրքերու յարձակումները՝ մեծ կորուստներ պատճառելով խուժաններուն:

Հայկական դիմադրութիւնը զարմանք պատճառեց Թուրքերուն, որոնք առաջին անգամ իրենց մորթին վրայ կը զգային հայ վրէժառու բազուկին ուժը:

Երեք օրուան ընդհարումներէն վերջ, քաղաքին մէջ կորուստները գրեթէ հաւասար էին եղած երկուստեք:

Թուրքերը չկրցան մարսել անիկա: «Խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար», Ապրիլ 10-23ին Տէտէ Աղաճէն Ատանա հասան Շարժուն բանակի 12.000 զինուորները, որոնք անմիջապէս պաշարելով հայկ. թաղերը՝ պահանջեցին յանձնել զէնքերը: Ու երկու օր վերջ սկըսաւ երկրորդ ջարդը, «չար քան զառաջինն»:

Շարժուն բանակին մէկ թեւը «Մարտ 31»ի (Ապրիլ 13) դէպքէն վերջ Պոլիս գացեր էր՝ Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի առաջնորդութեամբ՝ Սուլթան Համիտը գահընկէց ընելու եւ Իթթիհատի դիրքը ամրապնդելու համար:

Միւս թեւը ղրկուեցաւ Ատանա՝ վերապրող Հայերն ալ ջարդելու եւ հայկ. թաղերը հրկիզելու համար:

«Ատանայի Ջարդին 17.000 Հայեր եւ 1850 խուժաններ մեռան: Այս թիւերը ցոյց կուտան, որ եթէ Կիլիկիոյ մէջ Հայերը թիւով աւելի ըլլային, արդիւնքը հակառակը կ'ըլլար: Հայերը կը ջարդէին Թուրքերը...», կը գրէ Ճէմալ փաշա, առանց ամչնալու ծիծաղելի դատնալէ:

Պատերազմ. ատեանը կախաղան բարձրացուց հերոս զաւակ Միսաքն ու հինգ հայ երիտասարդներ: Ճէմալ փաշա իբրեւ թէ Ատանայի մէջ 30. Էրզինի մէջ ալ 17 խուժաններ կախաղան բարձրացուցեր է, մէջն ըլլալով Պաղչէի միւֆթին: Մուշեղ եպս. ի բացակայութեան մահուան դատապարտուեր է: «Եթէ ձեռքս անցնէր, զինքն ալ Պաղչէի միւֆթիին ճիշդ դիմացը կախել կուտայի», կ'ափսոսայ արդար հայրենասէրներու զազրելի դահիճը:

Դեռ ուրիշ նիւթեր ալ կը շօշափէ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՏԸ ԿՈԼ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ" ԿԸ ԳՐԷ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹԵՐԹ ՄԸ

ԱՆԴԻՆ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ...

Զօրավար տը Կոլի վերջին օրը Ուաշինկթընի մէջ, պատմական եւ յատկանշական եղաւ միաժամանակ:

Միացեալ զեկոյցով մը՝ երկու նախագահները՝ Այզընհաուըր եւ տը Կոլ կը պարզեն իրենց տեսակէտները:

Նշելէ ետք թէ Ապրիլ 22էն 25 խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցած են որոնց մասնակցած են արտաքին երկու նախարարները եւս, զեկոյցը կ'աւելցնէ. — «Մտքերու փոխանակութիւնները որոնք տեղի ունեցան, հնարաւորութիւն տուին ճշդելու յառաջիկայ Վերին ժողովին ընդգրկուելիք քաղաքականութիւնը: Երկու նախագահներուն կարծիքով խորհրդաժողովին հիմնական նպատակը պիտի ըլլայ վերջ դնել միջազգային ներկայ լարուած կացութեան»:

Այս զեկոյցին կարեւոր կէտը այն է որ Այք եւ տը Կոլ նախապատուութիւն կուտան ապազինման հարցին, միւս բոլոր խնդիրներէն առաջ:

Երկուշաբթի Մ. Նահանգներու Խորհրդարանին առջեւ տը Կոլ 25 վայրկեան տեւող պատմական բնոյթ ունեցող շահեկան ճառ մը արտասանած է: Քաղաքական դէտերու կարծիքով տը Կոլ պարզած է Արեւմուտքի եւ յատկապէս Ֆրանսայի ու Միացեալ Նահանգներու տեսակէտները յառաջիկայ Վերին ժողովի առթիւ:

«Ժամբորդութիւնս տեղի ունեցաւ միջազգային հանդիպումի մը նախօրեակին: Մարդկութեան ապագան կրնայ կամ դէպի դժբախտութիւն եւ կամ դէպի խաղաղութիւն առաջնորդուիլ»:

«Եթէ նիւթական գետնի վրայ աշխարհի երկու կողմերը հաւասար են, նոյնը չէ բարոյական գետնի վրայ: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, ան ընտրած է: Որոշած է ազատ ժողովուրդներու կողքին ըլլալ, որոշած է հոն ըլլալ, ձեզի հետ ըլլալ: (Ծափահարութիւններ):

«Եւ սակայն, մաս կազմելով հանդերձ ազատ ժողովուրդներու հաւաքականութեան, Ֆրանսա յուսահատած չէ խաղաղութիւն հաստատելու կարելիութենէն: Եւ որովհետեւ ամէն ինչ սկիզբ մը ունի, այս պահուս կը հաւատայ որ լարուած կացութեան վերջ տալու հնարաւորութիւնը կայ: Սակայն այս խաղաղութիւնը ո՞վ պիտի ստեղծէ եթէ ոչ այն ազգերը որոնք արդի քաղաքակրթութեան հիմնադիրներն եղած են: Այս կը նշանակէ ըսել՝ Եւրոպա իր ամբողջութեանը մէջ եւ Ամերիկան՝ իր աղջիկը»:

ՉԸՆԴՈՒՆԻԼ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ

Ապա տը Կոլ դիտել կուտայ թէ մինչեւ այն օրը երբ իսկական եւ մնայուն գոյավիճակ մը չէ հաստատուած, պէտք չէ խնդրոյ առարկայ դարձնել ներքին սահմաններու, առանձին դաշնագիրներ ստորագրելու եւ վերջապէս այնպիսի խնդիրներ որոնք կրնան խախտել բազձալի յարաբերութեանց հաստատումը:

Աւելի պարզ խօսելով՝ տը Կոլ անհրաժեշտ գտած է որ ներկայիս քննութեան առնուին Գերմանիոյ եւ Պերլինի հարցերը «կը հաստատեմ — աւելցուցած է ան — որ պէտք է խուսափիլ ծանրացնելէ գերման ժողովուրդին կրած վէրքերը»:

Այս առթիւ տը Կոլ դիտել տուած է որ Գերմանիան միանալով Արեւմուտքին, անուղղակի կերպով բաղձալի հաւասարակշռութիւն մը ստեղծած է Ատլանտեանէն Ուրալ: «Միայն նման հաւասարակշռութիւն մը հնարաւորութիւն ստեղծէ, թերեւս, որ հին ցամաքամասը ներդաշնակէ իր բաժանեալ երկու հատուածները եւ նոր մղում մը տայ իր քաղաքակրթութեան, այս պարագային մէջ Ամերիկայի հետ միասին ներդաշնակ՝ պիտի կարենայ օգնել Ասիոյ եւ Ափրիկէի թերաճ ժողովուրդներուն»:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԸ ՎՏԱՆԳԸ

«Այս օժանդակութիւնը՝ եղած այն ժողովուրդներուն կողմէ որոնք ամէն ինչ ունին, այն ժողովուրդներուն համար որոնք ոչինչ ունին, մարդկային մեծ պարտականութիւն մըն է եւ բարեխիղճ քաղաքականութիւն մը»:

Այս առթիւ տը Կոլ դիտել տուած է թէ ինչ ալ ըլլայ Վերին ժողովի արդիւնքը, որքան ալ երկու ճակատներու յարաբերութիւնները բարելաւուին, նորէն խաղաղութիւնը վտանգուած պիտի ըլլայ եւ ողջ մարդկութիւնը տեւական մղձաւանջի մէջ պիտի ապրի ցորչափ երկուստեք համաձայնութեամբ մը չեն փճացուած հիւլէական զէնքերը: «Քանդել այս բոլոր զէնքերը, յանձն առնել նորեր չշինել, բանալ բոլոր սահմանները երկուստեք հսկողութեան համար, ուրիշ ձեւ չկայ եթէ կ'ուզենք որ մեր մարդկութիւնը գոյատեւէ, շարունակէ ապրիլ»:

Վերջապէս, Ֆրանսայի Նախագահը անգամ մը եւս արձագանգ եղած է Ֆրանսայի տեսակէտին՝ շեշտելով թէ ցորչափ կորիզային զէնքերը չեն փճացուած Ֆրանսա պիտի շարունակէ յառաջ տանիլ իր զինումը:

Տը Կոլ մեծ յաջողութիւն գտած է Ուաշինկթընի մէջ, ուր թերթ մը կը գրէ նոյնիսկ թէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը «արեւմուտքի պարագլուխն է»:

Այս ճառով եւ միացեալ զեկոյցին հրատարակումով, վերջ գտաւ տը Կոլի ճամբորդութեան քաղաքական մասը: Նիւ Եորքէն սկսելով Տէր եւ Տիկին տը Կոլ պիտի այցելեն ամերիկեան քաղաքներ:

... ԲԱՅՑ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Մեծ զարմանք պատճառեց Խրուշչեւի արտասանած ճառը Պաքուի մէջ, որ բաւական սպառնական է: Անշուշտ ամէն բան կը սպասուէր խորհրդային վարչապետէն, բայց տը Կոլի հետ տեսակցութենէն ետք, ոչ ոք կը կարծէր թէ Խրուշչեւ վերսկսի իր սպառնալիքները: Նորէն կը խօսի Պերլինի մասին, մինչ Ուաշինկթընի մէջ տը Կոլ եւ Այք որոշած են չխօսիլ Պերլինի մասին: «Կարգ մը քաղաքագէտներ եւ լրագրողներ կը պնդեն թէ կը բաւէ վճռական դիրք մը ընդգրկել գերմանական հարցին մասին, անկէ չհրաժարիլ որպէսզի Խորհ. Միութիւնը համակերպի այս գոյավիճակին եւ Արեւմտեանները իրենց դիրքերը պահեն Պերլինի մէջ: Ցըստակ եւ պարզ կ'ըսեմ — Ցուսախաբ պիտի ըլլան բոլոր անոնք որոնք այդպէս կը մտածեն: Եթէ Արեւմտեան պետութիւնները փափաք չյայտնեն, Խորհ. Միութեան հետ միասնաբար, լուծում մը գտնելու Գերմանիոյ հետ կնքուելիք դաշնագիրին շուրջ, այն ատեն Խորհ. Միութիւնը իր ճամբան պիտի շարունակէ եւ առանձին դաշնագիր մը պիտի ստորագրէ ժողովրդավար Գերմանիոյ հետ: Այդ ձեւով Արեւմտեանները Պերլին մտնելու իրաւունքը կը կորսնցնեն, հողէն, ծովէն կամ օդէն...:

Արեւմտեան շրջանակներու մէջ, կը կարծեն թէ Խրուշչեւ այս ճառը արտասանած է վերջ տալու համար այն զրոյցներուն, որոնց համաձայն Խորհ. Միութիւնն ալ չուզեր Գերմանիոյ մասին խօսիլ (Տես էջ 2, Ուոլթըր Լիփմընի յօդուածը):

ՆԱՍՐ յայտարարած է — Կը կարծեմ թէ Ալժերացիները իրենց անկախութիւնը ստանալու համար ամէն միջոց պէտք է ի գործ դնեն, նոյնիսկ ընդունին համայնավար Չինաստանէն եկած կամաւորներ»:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թղթատարական պաշտօնեաներու մասնակի գործադուլը պատճառ կ'ըլլայ որ, քանի մը օր է, մեր բաժանորդները ուշ ստանան թերթերը: Համաձայն տեղական մամուլին, շարժումը կրնայ շարունակուիլ եւ նոյնիսկ տարածուիլ այս շաբթուան ընթացքին:

ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԴՊՐՈՑԸ

Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ բուռն պայքար կը մղուի կուսակցութեանց միջեւ դպրոցի շուրջ։ Քրիստոնեայ-դեմոկրատներ կը պաշտպանեն ուսուցման ազատութիւնը, կը պահանջեն պետութեան օժանդակութիւնը ազատ դպրոցներու, իսկ ձախակողմեաններ կը պնդեն աշխարհիկ կրթութեան վրայ եւ կ՚ընդդիմանան օժանդակութեան, որովհետեւ ազատ դըպրոցը, ղեկավարուած եկեղեցականներէ, կը մրցի պետական դպրոցներուն հետ եւ կ՚ուսուցանէ վարդապետութիւն մը որ ընդունելի չէ ձախերուն։

×

Ընկերվարական Ժիւլ Մոք վերջերս հըրատարակած գործով կը յիշէ 1944ին ընկերվարական համագումարի մէջ քուէարկուած բանաձեւը. «Ազգային ուսուցումը հանրային ծառայութիւն մը ըլլալու է, սորվեցնելու իրաւունքը հաւաքականութեան կը պատկանի»։ Մոք կ՚աւելցնէ. «Դպրոցը « չէզոք » ըլլալու է, ոչ մէկ դաւանանքի նախընտրութիւն տալ, տղան իր դաւանանքը պիտի ընտրէ երբ չափահաս ըլլայ, բանականութեան տարիքին հասնի»։

Ընկերվարականին համաձայն կրթական կալուածի մէջ ընկերվարականը կը տարբերի համայնավարէն՝ առաջինը չէզոք է դաւանանքներու հանդէպ, վերջինը անկրօն է, կը պայքարի կրօնքներու դէմ, կը ժխտէ ամէն դաւանանք։

Իտալիոյ քաղաքական դժուարութիւնները կուգան քրիստոնեայ-դեմոկրատ կուսակցութեան ձախակողմէն։ Կուսակցութիւնը ունի որոշ ծրագիր մը, որ անհաշտ է ընկերվարութեան եւ համայնավարութեան հետ։ Մեծամասնութիւն կազմելու համար, պէտք ունին աջակողմեաններու կամ ձախակողմեաններու։ Կը ձգտին ձախ, իսկ ընկերվարականներ, որոնք գործակից են համայնավարներու, կը պահանջեն ուսուցման աշխարհականացում։ Շեղում մը իր ծրագրէն պիտի պատճառէ երկճղում կուսակցութեան։ Եկեղեցիին վարդապետութեան համաձայն «կրօնն ըլլալու է հիմը եւ պսակաւորումը ուսուցման ամէն աստիճանի վըրայ։ Կաթողիկէ մը չի կրնար նեցուկ ըլլալ ընկերվարութեան մը, որ կապուած է համայնավարութեան, ոչ ալ կրնայ յարիլ ընկերվարական կուսակցութեանց, նոյն իսկ բարենորոգուած, որուն ներշնչումը չի կրնար հաշտ ըլլալ եկեղեցիի ուսուցման»։

Մէկուկէս դար պայքար կը մղուի դըպրոցի ազատութեան շուրջ։ Այսօրուան ահրունդը ժառանգորդն է տասնեւութերորդ դարու նիւթապաշտներուն։ Վոլթերի հեգնանքը, Հելվետիուսի հաստատումները պատրաստեցին յեղափոխական ահրունդ մը, որուն ամէնէն աչքառու դէմքն եղաւ Վոլնէ։ Լենին յանձնարարեց թարգմանել ֆրանսական նիւթապաշտ դպրոցի աշակերտներուն գործերը, որովհետեւ « ԺԸ. դարու վերջերը Վոլնէ եւ ուրիշներ մեծ ծառայութիւն բերին պրոլետարեան անաստուածութեան»։ 1929ին Մոսկուայի մէջ հրատարակուեցան Ֆըրանսացի հեղինակներուն գործերուն թարգմանութիւնները, համայնավարներ կը գնահատեն Վոլնէի գործը։

Երկրորդ Հանրապետութեան շրջանին ձախակողմեաններ պահանջեցին ուսուցման պետականացումը։ Պահպանողականներ եւ ազատականներ ընդդիմացան եւ 1850 Մարտ 15ի օրէնքով Ֆալլու յաջողեցաւ պաշտպանել ազատ դպրոցներու հիմնարկութիւնը։ Թիէր պատմաբանը կը հաստատէր թէ ազատ դպրոցի շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ փրկել ընկերութիւնը, որովհետեւ պետական ուսուցիչները ընկերվարական եւ համայնավար են, ուստի հակառակ են ներկայ ընկերութեան, որուն յեղաշրջումը կը փափաքին ամէն միջոցով։ « Եկեղեցականին յանձնելու է ուսուցումը՝ գրել, կարդալ, հաշուել եւ ասիկա բաւական է»։

Երրորդ Հանրապետութեան շրջանին արմատականներ յաղթանակը շահեցան։ Ժիւլ Ֆերրի 1881ին ձրի եւ պարտաւորիչ կրթութեան օրէնքը քուէարկել տուաւ, բայց բուռն ընդդիմութեան հանդիպեցաւ նախակրթարանի ծրագրին վաւերացման համար։ Նախարարը դրած էր «բարոյական եւ քաղաքացիական կրթութիւն»։

Աջակողմեաններ առաջարկեցին «բարոյական եւ կրօնական կրթութիւն»։ Ժիւլ Սիմոն կ՚առաջարկէր «պարտականութիւններ Աստուծոյ հանդէպ եւ հայրենիքի հանդէպ»։ Ֆերրի պատասխանեց թէ կրօնական կրթութիւնը եկեղեցականի գործ է եւ ոչ թէ ուսուցչի։ Տարիներու պայքարներէ յետոյ ձախակողմեան խորհրդարանը վաւերացուց Ֆերրիի ծրագիրը, նախակրթարաններու ուսուցիչները միայն աշխարհական պիտի ըլլան. — Դպրոցին մէջ ոչ մէկ կրօնական ուսուցում — Քրիստոնէականի ուսումը պէտք է տրուի դպրոցական շէնքերէ դուրս։

Աշխարհիկ դպրոցը ծրագրին մէջ ունի բարոյական եւ քաղաքացիական դաստիարակութեան ընթացք մը։ Երկրորդական դպրոցները նախընտրութիւն մը չունին իմաստասիրական դպրոցի մը, ուսուցիչը կը սորվեցնէ կամ կը դասաւանդէ իմաստասէրի մը վարդապետութիւնը, կը ներկայացնէ դրութիւնները անխտրաբար, ուսանողին թողլով ընտրութիւնը։

Ընկերային տխուր երեւոյթ մըն է անչափահասներու ոճիրներու թիւին յաւելումը։ Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան տարօրինակ դէպքեր։ Պատասխանատուութիւնը կ՚ապրի ընկերային այլասերած միջավայրի մը մէջ։ Ընկերաբաններէն ոմանք սոյն այլասերումը կը վերագրեն աշխարհիկ կրթութեան եւ կը պահանջեն բարոյական ուժեղ դաստիարակութիւն մը։ 1898ին Վոլնէի ծննդավայրին քաղաքապետը հայրենակիցին յուշարձանին բացման ճառին մէջ կը յիշէր հանճարեղ մարդը, որ նպաստեց անկրօնութեան ծաւալման։ Այդ դաստիարակութիւնը կ՚առաջնորդէ մեր ընկերութիւնը դէպի քայքայում։ Դատապարտուած 100 պատանիներէն 89ը այդ դպրոցներէն կուգան։

Երկու կողմերն ալ վերջումներ չեն կըրնար կատարել, այդ պիտի ըլլար շեղում հիմնական կէտերէ, սկզբունքներէ եւ պայքարը պիտի շարունակուի դպրոցին շուրջ, երախային դաստիարակութեան շուրջ, քաղաքական գետնի վրայ։ Դաստիարակութեան մէջ Ռուսօն հետեւորդներ ունի, որոնք ժխտելով ժառանգականութիւնը, կը հաւատան թէ տղան բարի կը ծնի եւ ընկերութեան մէջ կը խաթարուի, Լը Փլէյի դպրոցի աշակերտներ կ՚ընդունին թէ մարդ կը ծնի «սկզբնական մեղքով» ընկերութեան մէջ կը զարգանայ եւ կրօնը միայն կրնայ սանձել վայրի բնազդները։ Ռընան ալ կ՚ընդունէր կրօնի դերը երբ կը յայտարարէր «Շատ քիչերուն տրուած է սկեպտիկ ըլլալ, կրօնը անհրաժեշտ է ժողովուրդներուն համար»։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստան գիտնականներու եւ արուեստագէտներու նոր խումբ մը ղրկած է արտասահման։ Այսպէս, Փրոֆ. Բաբգէն Առաքելեան, Փրոֆ. Կամսար Աւետիսեան եւ երաժշտագէտ Ալեքսանդր Ցարութիւնեան, այս միջոցիս, կը շրջագային Միջին Արեւելքի մէջ։

Առաջին առթիւ այցելած են Դամասկոս, յետոյ անցած են Պաալպէք, ուրկէ՝ Պէյրութ, յետոյ Գահիրէ։

Այս այցելութեանց ընթացքին՝ կազմակերպուած են հաւաքոյթներ, ուր բեմ բարձրացած են գիտնականը եւ արուեստագէտը։

Ակադեմական Բաբգէն Առաքելեանի ճառէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածը.—

— Ուրախ եմ որ հայ ժողովուրդին մէջ կը գտնուիմ։ Հայ ժողովուրդը, հակառակ իր տարապանքներուն, ոտքի է եւ պիտի մնայ ոտքի։ Մենք փարած ենք մեր աւանդութիւններուն։ Սփիւռքի մէջ ջանացէք վառ պահել հայ մշակոյթը, հայ եկեղեցին, վարժարանները, որպէսզի նոր սերունդը չմոռնայ մեր պատմութիւնը, լեզուն, գրականութիւնը ու պապենական աւանդութիւնները։

Սփիւռքը եւ Հայաստանը զիրար ամբողջացնող տարրեր են»։ (ՅԱՌԱՋ.— Կը լսէ՞ք, արտասահմանի խառնակիչներ)։

Ուրիշ հաւաքոյթի մը մէջ, Փրոֆ. Առաքելեան ներկայացուց Հայաստանի ժողովուրդին գիտական զարգացումը՝ դարնազան մարզերու մէջ։ Այսպէս, մեծ ճիգ կը թափուի Սեւանի մակարդակը բարձրացնելու։ Գետերու եւ վտակներու հոսանքներուն ուղղութիւնը կը ջանան դարձնել դէպի Սեւան, որպէսզի պահուի Սեւանի մակարդակը։ Մեծ զարկ կը տրուի Հայաստանի մէջ ներկայիս մեքենաշինութեան, գիտական – աթոմական ուսումնասիրութիւններու, հանքային աշխատանքներու։ Այժմ սկսած են բնական կազի բաշխումը եւ այդ ուղղութեամբ մեծ աշխատանք կը տարուի։ Այս աշխատանքը մեծ նշանակութիւն ունի Հայաստանի համար։ Հայաստանի ժողովուրդը, իր աշխատանքով, ոչ միայն ազգային գործ կը կատարէ, այլ եւ կը սատարէ համամարդկային վերելքին։ Ներկայիս Հայաստան խորհրդային երկիրներու մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ իր շինարարութեամբ եւ կատարած նուաճումներով։

«Մեր քառասուն տարուան կեանքը եղած է պայքարի, ճիգի, յաջողութեան ժամանակաշրջան մը։ Ճիշդ է, որ ունեցած ենք նեղութիւններ, զրկանքներ, սակայն այդ նեղութիւններու մէջն իսկ Հայաստանցին գիտցած է տոկալ եւ ճակատը բարձր բռնած՝ նուաճումներ կատարել»։

Փրոֆ. Առաքելեան յիշեց նաեւ, թէ Գահիրէի մէջ հանդիպած է հայ բանուորի մը, որ հարցուցած է իրեն. «Հայաստանի մէջ հիմա կեանքը ինչպէ՞ս է, ինչպէ՞ս կ՚ապրին հոն»։ Հայ ակադեմականը շատ վշտացած է նման հարցումի մը համար, որովհետեւ այդ հարցումը արդիւնքն է այն մտայնութեան թէ Հայաստանի մէջ խեղճութիւն կը տիրէ։ Հայաստանի մէջ կը տիրէ աշխատանքը, հայրենաշինութեան աշխատանքը։

Փրոֆ. Առաքելեանի այս ճառը շարունակ կ՚ընդմիջուէր բուռն ծափահարութիւններով։ Իբրեւ վերջաբան, հայ ակադեմականը թելադրեց որ արտասահմանի Հայութիւնը շարունակէ ազգապահպանման նուիրուած գործունէութիւնը, զարկ տալով հայ մշակոյթին, մինչեւ այն օրը, երբ կարելի ըլլայ ամբողջ Հայութիւնը մէկտեղել հայրենի հողին վրայ։

Փրոֆ. Կամսար Աւետիսեանի ճառէն եւս կը քաղենք հատուած մը.— Նախ շընորհակալութիւն եղբայրական սիրոյն եւ գուրգուրանքին համար, զորս արտասահմանի Հայութիւնը ցոյց կուտայ Հայաստանի մտաւորականներուն եւ արուեստագէտներուն։

«Ես աշխարհագրութեան ուսուցիչ եմ։ Իմ աշակերտներուս կը սորվեցնեմ ու կը ծանօթացնեմ մեր Հայաստանը, որպէսզի անոնք լաւ ճանչնան իրենց հայրենիքը։ Կը սորվեցնեմ նաեւ իմ աշակերտներուս աշխարհագրութեան պատմութիւնը եւ ցոյց կուտամ, որ մենք աշխարհագրականօրէն կապուած ենք բարեկամ երկիրներու եւ անոնց ժողովուրդներուն հետ»։

Եւ ահա Հայաստանի երրորդ ծիծեռնակը, երաժշտագէտ Ալեքսանդր Ցարութիւնեան, որ շատ ժողովրդական լեզուով մը ներկայացուց Հայաստանի երաժշտական նուաճումները։ Յետոյ յիշեց քանի մը հետաքրքրական դրուագներ իր կեանքէն։

Ցարութիւնեան մանուկ հասակէն եղած է երաժշտասէր։ Դեռ մանուկ՝ կը նուագէր ու կ՚երգէր։ Անգամ մը, 1927ին, կը փորձէ նուագել Յով. Թումանեանի եղանակաւորուած մանկական բանաստեղծութիւններէն մին (Շունն ու Կատուն?)։

Ուսուցիչը կ՚ըսէ թէ այնպէս մը պէտք է նուագէ դաշնակի վրայ, որ յայտնի ըլլայ շան հաջոցը։ Փոքրիկն Ալեքսանդր քանի մը օր կը փորձէ, կը նուագէ, կը նուագէ, ամէն ճիգ կ՚ընէ նմանցնելու համար շան հաջոցին։

Մինչ այդ՝ մեծ-մայրը, որ Լոռեցի մըն է, կը բողոքէ ու կ՚ըսէ. «Ես մեր գիւղի շներից պրծայ, եկայ ձեր շան քովը»։ Փոքրիկ արուեստագէտը կը հասկնայ թէ յաջողած է արդէն։ Որովհետեւ լեռնցի պառաւն անգամ կը զգայ նուագին հարազատ մեկնաբանութիւնը։

Յետոյ արուեստագէտը նուագեց կտոր մը Սպենդիարեանէն, ապա «Կռունկ»ը։ Իբրեւ վերջաբան՝ ըսաւ թէ խորհրդային երկիրներու մէջ 52 նշանաւոր գիտնականներուն եւ արուեստագէտներուն ութ Հայեր են։

Ցարութիւնեան յիշեց նաեւ թէ ինք Սեպտեմբերին պիտի ըլլայ քառասուն տարեկան։ Ծնած է արդի Հայաստանի հետ, հասակ նետած է անոր մաքառումներուն ու վերելքին հետ, եւ այսօր Հայաստանի տարիքն ունի։

ԶԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԱԾ ՀԱՍԿԱՑՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ծանօթ լրագրող Ուոլթըր Լիփմ... յօդուածով մը կ՚անդրադառնայ Գերմ... նիոյ եւ Պերլինի հարցերուն ու այս ա... թիւ կը խորհրդածէ.—

Ցառաջիկայ Մայիսին տեղի ունենալ... վերին ժողովի արդիւնքին շուրջ նախ... տեսութիւնները նպաստաւոր են Այս... գերմանական տագնապ մը յառաջ պի... չգայ։ Ոչ մէկ անհաշտելի տարակարծ... թիւն պիտի ծագի՝ Արեւելքի եւ Արեւ... մուտքի միջեւ։ Անգլիա տարակարծ... պիտի չգտնուի Գերմանիոյ հետ։ Բոլ... նշանները ցոյց կուտան թէ շատ խօսա... ցութիւններ պիտի ըլլան, սակայն ոչ... բանակցութիւն տեղի պիտի ունենայ...

Կը թուի թէ կացութենէն փոփոխ... բան մը կայ։ Ընդհանուրին կարծիքն... է թէ Խրուշչեւ՝ տը Կոլի հետ տեսակց... եաք լաւ տրամադրութեամբ մեկնեց... Փարիզէն։ Սակայն ի՞նչպէս բացատր... քանի որ տը Կոլ հաստատակամ մարդ... է եւ տեղի չի տար՝ եթէ համոզուի... պէտք է իր ձեռքին մէջ պահէ գեկը... կարգին՝ Խրուշչեւ ճկուն չէ։

Իմ կարծիքով, գերմանական հարցի... շուրջ, Խորհրդային եւ Ֆրանսայի ... սակէտներուն միջեւ հասարակաց գիծ... կայ, բան մը որ Խրուշչեւ կը թուի ... կըցած ըլլալ։ Ան հասկցաւ նաեւ որ գեր... մանական հարցին մասին տը Կոլ կրն... Արեւմուտքի անունով խօսիլ։

Հասարակաց գիծը այն է թէ ճակատ... ներէն ոչ մէկը իրապէս կը բաղձայ գեր... հանել Գերմանիոյ միացումը։

Երկու կողմերն ալ կը վախնան վեր... եալ Գերմանիոյ ապագայ ուժէն։ Աշխ... տարրական խնդիր մըն է, սակայն եր... կողմերն ալ չեն կրնար հրապարակա... տայայտուիլ։

Երկու ճակատներն ալ գիտեն թէ ... ջին հաշուով գերման ազգայնականութ... նը հաճոյքով չէ որ պիտի ընդուն... երկրին բաժանումը։ Բայց, առ այժ... դեռ քանի մը տարի բաժանումը ընդու... նելի է, աւելին՝ անխուսափելի՝ այն... ատեն որ գրաւման ուժերը չեն ուզեր ... տեղացմի մտնել։

Գերմանացիներուն կը պակսի անհր... ժեշտ ուժը իրենք իրենց միջոցներո... լուծ հանելու համար միացումի Մի... եալ Նահանգները տրամադիր չեն պա... ռազմի մտնելու։ Միւս կողմէն Արեւ... եան Գերմանիոյ եւ Խորհրդային Մի... թեան միջեւ համաձայնութիւն մը... հաշուի Լեհաստանի եւ Արեւմուտքի... կարելիութիւն մըն է ու միաժամա... վտանգաւոր է։

Թէեւ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի ... այս իմաստով համաձայնութիւն մը... յութիւն չունի, սակայն երկու ճակատ... ներն ալ համաձայն են Գերմանիան ... նուած պահելու։ Երկու ճակատները... իրենց բաղձանքները կը քօղարկեն ... տօնական բանաձեւերով։ Խորհրդ... Միութեան բանաձեւն է ըսել թէ ... Գերմանիաներն ալ «ազատ» են ... ձայնելու Միութեան շուրջ։ Արեւմ... իր նպատակը կը քօղարկէ ըսելով թ... կու Գերմանիաները պէտք է միան... զատ ընտրութեամբ։

Այս բանաձեւերուն տակ, որ ... քարոզչական եւ երեւո... փրկելու հանգամանք մը կը ներկա... ցնէ, ծածկուած է իրականութի... կարելի է այլ ձեւով ներկայացնե... հրդային Միութիւնը կ՚ուզէ բա... ցնել Արեւելեան Գերմանիոյ ժողով... մակարդակը՝ հաւասարեցնելով զա... րեւմտեանին, այս ձեւով կը յուսա... դնել ժողովրդական հաւանական ... մի մը։

Արեւմուտք, Ֆրանսան ունենալու ... րեւ ախոյեան այս գաղափարին, ... է Արեւմտեան Գերմանիոյ բարգաւա... կապել Հասարակաց Շուկային, իսկ ... դաքական գետնի վրայ՝ Ատլանտ... Ուխտէն ներս վերջինին ապահով... ժանի դիրք մը։ Ուրիշ խօսքով ... միացումէն, ամէն ինչ առաջ Գերմ... րուն։

Խրուշչեւ Արեւմտեան Գերմանիո... դէ անջատել եւ պաշտպանել։ Ֆրանս... ընդհակառակն կ՚ուզեն զայն իրենց ...

կումբին մէկ անդամը դարձնելով, հեռու պահել միացման ձգտող փորձերէն։

Դիտուած Եւրոպայէն՝ այժմ հինգ Գերմանիաներ կան — Արեւմտեան, Արեւելեան, Արեւմտ. Պերլին, Արեւել. Պերլին, Օտեր-Նայսի շրջագիծին հողերը, որոնք խլուած են Լեհաստանի եւ Ռուսիոյ կողմէ։ Միայն մէկ անգամ, այս բոլորն ալ միացած են մէկ կառավարութեան հակակշռի տակ, ատիկա Հիթլերի շրջանին էր, 1938էն 1945։ Միայն 1870էն 1945էն է որ այս բոլորը, ի բաց առեալ Աւստրիայէն, իրենց կառավարութիւնը ունեցած են Պերլինի մէջ։ Այս ձեւով Եւրոպայի համար՝ Հիթլերի կայսրութեան կործանումով ստեղծուած այս անզամահատումները, աւելի քան բնականոն են։

Արեւմտեան դաշնակիցները պարտադրեցին Աւստրիոյ անջատումը Գերմանիայէն։ Գործնական նկատումներով համաձայն են որ Օտեր-Նայսի գիծէն անդին ինկող հողերը վերջնականապէս լեհական նկատուին։ Երբ վերամիացում կ'ըսենք՝ կը հասկնանք Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիաներու միացումը՝ Պերլինը ունենալով իբրեւ մայրաքաղաք։

Իրականութիւնը այն է որ Ֆրանսա դէմ է միացումին։ Անգլիա նոյնպէս։ Ատոր — նաուրքի Գերմանիան թէեւ չյնդունիր ներկայ բաժանումը, բայց տրամադիր է առ այժմ գոհանալու եղածովը։

Այսպէս, գերմանական հարցը կը սեղմուի, կուգայ յանգիլ Պերլինի խնդրին։ Պատճառներ կան մտածելու որ Ռուսերը երկրորդ մտածում մը ունեցած են։ Դիւրին է բսել թէ դաշնակիցներու գրաւումը Արեւմտ. Պերլինի մէջ պէտք է վերջ գտնէ. սակայն եթէ անկարելին պատահի եւ խորհրդային զօրքերը մինչեւ Պերլին Արեւմուտք ընդունին քաշուիլ քաղաքէն եւ արեւմտեան մասը յօժարի յանձնել Արեւելեան Գերմանիոյ, ի՞նչ պիտի պատահի՝ երբ Պերլին դառնայ Արեւելեան Գերմանիոյ ամէնէն մեծ քաղաքը։

Որովհետեւ Պերլինի արեւելեան եւ արեւմտեան մասերը պիտի միացուին եւ մէջտեղ պիտի գայ երեքուկէս միլիոն ջրդարդիկ բազմութիւն մը ունեցող քաղաք մը երկրի մը մէջ, ուր 18 միլիոն բնակչութիւն կայ։ Պերլինցին կրակոտ է, եւ կրնայ պատահիլ որ՝ Արեւելեան Գերմանիան, փոխանակ յաջողելու կլլել քաղաքը, ինք ստիպուի իր շրթունքները խածնել։

Վստահ չենք, այսուհանդերձ անկարելի ալ չէ որ Խրուշչեւ նախընտրէ Պերլինը բաժանեալ վիճակին մէջ պահել քան թէ միացնել համայնավար Գերմանիոյ։

ՌՈՄ. Լ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՏՕՆԷՆ

ԼԻՕՆ.— Ճշմարիտ է որ երգը բնութեան մէկ շնորհն է։ Երբ առուակը կը դայլայլէ, ճպուռն ու ծղրիթը կ'երգեն, թռչունը կը ճռուողէ, մարդիկ ալ կ'երգեն, եւ անով կ'արտայայտեն իրենց զուարթութիւնը, թախիծը կամ իրենց որեւէ մէկ զգացումը։ Նախնական կենցաղով ափրիկեան ցեղերը կամ Աւստրալիոյ մարդակերներն իսկ ունին իրենց երգն ու նուագը։

Հայը կը պաշտէ իր երգը, կ'արբենայ իր երգով։ Հոգեկան յագուրդ կը ստանայ անկէ ու իր իղձերուն ցոլքը կը տեսնէ անոր մէջ։

Բնութեան զարթօնքին առընթեր, զերթ տարմ մը ծիծառներու, Սիփան — Կոմիտաս երգչախումբը եկաւ թառեցաւ Լիոնի վրայ, թարմութիւն բերելով մեր ընդարմացած հայրենաբաղձ հոգիներուն։

Ապրիլ 17ին, կիրակի ցերեկին, ուխտատեղիի մը բնոյթը կը կրէր Ռամոյի սրահը։ Եթէ երեւելիներու դասը կը փայլէր իր բացակայութեամբ, հոն էր սակայն բուն գիտակից տարրը, ներկայ էր երիտասարդը՝ իր ցեղային բնազդէն առաջնորդուած։ Հոն էր տարեցը՝ վերապրելու համար իր հայրենի քաղցր յուշերը։ Ներկայ էին վերջապէս Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Սէն Շամոնի, Սէնթ Էթիէնի հայկական գաղութներու ներկայացուցիչները, որոնք միշտ ալ քաջալերած են ազգային որեւէ ձեռնարկ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի եւ Տէսինի մասնաճիւղերը, յուսադրուած անցեալ տարուան փառատօնին գտած ժողովրդային խանդավառ ընդունելութենէն, այս տարի ալ հրապարակ նետուած էին բազմածախս այս ձեռնարկը կազմակերպելով, այն հաստատ համոզումով թէ պիտի չձախողին։

Երիտասարդութիւնը ե՞րբ է անճրկեր աշխատանքին առջեւ։ Մեր երիտասարդ ընկեր-ընկերուհիները յամառ կամքով մը գործի լծուեցան, տքնեցան, տոմսեր բաշխեցին, յայտարարութիւններ ցրուեցին։ Չեմ խորհիր թէ իրենց աշխատանքը ապարդիւն անցաւ։ Գէթ բարոյական գետնի վրայ։ Հապա ի՞նչպէս դնահատել երգչախումբին ամենածանր զոհողութիւնը։ Երեւակայեցէք պահ մը, — Փարիզէն մէկ շունչով հանրակառքով Մարսէյլ իջնել, ճաշակելով ճամբորդութեան բոլոր անպատեհութիւններն ու յոգնութիւնը, եւ, առանց հանգչելու, Մարսէյլի մէջ երգելէ ետք, Լիոն գալ ու դարձեալ երգել։

Միայն Հայուն տրուած է երգի ու մշակոյթի սիրոյն կրել այսքան չարչարանք, առանց նիւթական ամենադոյզն ակընկալութեան։

Ժամը 4ի մօտ էր, երբ Լիոնի ձայնասփիւռի նուագախումբը իր տեղը գրաւեց։ Ներկաները արդէն անհամբերութեան նշաններ ցոյց կուտային։

Եւ ահա օրուան խօսնակը՝ ընկ. Օննիկ Ալթունեան բեմ եկաւ ու նախ հայերէն ու ապա ֆրանսերէն, համառօտ պատմականը ըրաւ հայկական երգին, տալով անոր իւրայատուկ նկարագիրն ու կառուցուածքը եւ բաժնելով զայն չորս որոշ դասերու։ Յարգանքի արժանի տուրքը տուաւ նաեւ ժողովրդային երգին հիմնադիր անմահն Կոմիտասի։

Այդ պահուն երգչախումբը եւս մուտք գործեց բեմէն ներս, իր երիտասարդ խմբավարին՝ Կարպիս Ափրիկեանի հետ որ արժանացաւ բուռն ծափահարութեան։

Յայտագրին առաջին մասը սկսաւ Թ. Ալթունեանի «Ծոլակ ջան» խմբերգով։ Երգի մասնագէտ մը չեմ։ Ընդունելով հանդերձ ուղղամիտ ու անաչառ քննադատութեան մը առաւելութիւնները, չատ ալ փոյթս չէ թէ խումբը թեքնիք թերութիւններ ունեցա՞ւ թէ ոչ։ Այնտեղ մեր էութիւնը վերացած էր։ Կարծէք մեր առջեւ կը պարզուէր Սիփանայ սարէն իջած յաւերժահարսերու հոյլ մը, ուրկէ սէր ու խանդ ալիք առ ալիք կը սփռուէին։ Ուրկէ աղօթքին խորհուրդը կը զգացուէր, խունկին բուրմունքը, ծաղիկներու բոյրն ու թոյրը ու նաեւ սմբակին զարկը ձիերուն։ Կասկած չկայ թէ այդ խորհրդաւոր պահուն Կոմիտասի եւ Գ. Ալէմշահի հոգիները գոհունակութեամբ տոգորուած՝ ներկայ էին սրահին մէջ։

Կանգ պիտի չառնեմ իւրաքանչիւր խմբերգի վրայ։ Յաջորդաբար երգուեցան «Զանկլի» (Բ. Կանաչեան եւ Կ. Ափրիկեան), «Գինիի երգը», «Շուշօ խորոտիկ» Բ. Կանաչեան), «Ձիաւորի երգը» (Ա. Սաթեան)։ Բոլոր խմբերգներն ալ խլեցին արժանի ծափեր։ Նուագախումբը լաւագոյնս հետեւեցաւ խումբին, շնորհիւ Կ. Ափրիկեանի տաղանդին։

Պ. Մկրտիչ Պօղոսեան մեներգեց առնուազն հինգ երգ, Կարպիս Ափրիկեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ։ Ու արժանացաւ ջերմ գնահատութեան։ Իր երգերէն յիշենք «Մայրս», «Հայաստան», «Երեւան», եւայլն։

Յայտագրին երկրորդ մասին, շնորհալի երգչուհի Օր. Աստղիկ Առաքելեան, իր քնքոյշ ու քաղցր ձայնով մեզի ճաշակել տուաւ Գ. Ալէմշահի «Պճինկօն», «Ծաղիկ էի» ու «Նազերը», ջերմօրէն ծափահարուելով։ Իսկ խումբը երգեց «Կալի երգը» (Կոմիտաս), «Նազած իմ եարը» (Թ. Ալթունեան), «Լուսնակն անուշ» (Կոմիտաս — Կ. Ափրիկեան), «Էս գիշեր» (Կ. Ափրիկեան) եւ «Ննննամով» (Կ. Ափրիկեան) վերջ գտաւ այս յիշատակելի երգահանդէսը։ Երգերէն շատեր կրկնութեան արժանացան։ Խմբերգներուն մէջ մեներգի բաժինները կատարեցին Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, Պ. Մ. Պօղոսեան եւ Օրիորդ Ժանին։

Հակառակ աննպաստ ցուրտ օդին, Քրիստոսի Յարութեան օրը մենք ալ վերանորոգուեցանք, ու հայրենիքի մասունքով հաղորդուեցանք։

Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք Սիփան — Կոմիտաս երգչախումբին եւ իր ղեկավարին։

Ապրի՛ն նաեւ նախաձեռնող մեր տղաքն ու աղջիկները։

Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԻՍԹԱՆՊՈԼԻ ՄԷՋ, 1808ԻՆ...

«Իսթանպոլի մէջ քառասուն հազար Հայեր կ'ապրին։ Անատոլուի «Հին Հայաստան» կոչուած շրջանին մէջ եւս առաւելագոյն կէս միլիոն Հայեր կ'ապրին։ Ամբողջ այս ժողովուրդը գոհ է իր վիճակէն։ Իսթանպոլի Հայերուն միջեւ բազմաթիւ մեծահարուստներ կան։ Բարձր դասու պատկանող թուրք ընտանիքները իրենց հարստութիւնը մատակարարել կուտան Հայերուն։ Պետութեան տակաւ փոխառութիւն ընող կարգ մը հայ դրամատէրեր ալ կան։ Մասամբ կաթողիկէ, մասամբ լուսաւորչական Հայերը վերջին ծայր հաւատարիմ են Թուրքերուն եւ մեծ սէր մը կը տածեն անոնց հանդէպ։ Այս պահուս ոչ մէկ Հայ քաղաքականութեամբ կը զբաղի։ Վստահ եմ որ երբեք որեւէ քաղաքական թելադրութեան ականջ պիտի չկախեն...։ Բացարձակ է որ Հայերը չմասնակցին ձեռնարկուելիք որեւէ գործողութեան։ Թէեւ կան Ֆրանսայի հանդէպ համակրանք սնուցանողներ, բայց այս համակրանքը անոնց օժանդակելը մղելու ատրիճան չէ...»։

Այս նամակը, որ Ֆրանսայի դեսպանին կողմէ 1808ին գրկուած է Նափոլէոն Ա.ի հրատարակուած է, 1960ի Յունուարին, «Ենի Իսթանպուլ» թերթին մէջ, ի շարս յօդուածաշարքի մը, որ ունի «Ապտիւլ-Համիտ եւ Միջին Արեւելքի Կոմիտէճի — ները» վերնագիրը եւ ստորագրուած է Նիազմետտին Նազիֆի կողմէ։

ԻՍԿԱՊԷՍ ԱՆՅԱՐՄԱՐ

Քալիֆօրնիոյ մէջ, վերջերս, բաղաքացի մը երբ հրաւիրուած է իբր երդուեալ դատաւոր ներկայանալ յուրջ դատի մը համար, խնդրած է որ, զինք ազատ կացուցանեն այդ պարտականութենէն, ըռովհետեւ, բսած է ան, երբ կը ճնանամ, սարսափելի կերպով կը խմբամ։ Եւ, բառին իսկական առումով, աշխարհ տակնուվրայ կ'ընեմ։ Զիս արթնցնելու համար պէտք է կից զարնել ինծի եւ կամ՝ բացօթեայ տեղ մը փոխադրել։ Ուստի կը կարծեմ թէ երդուեալ դատաւոր կրնամ ըլլալ միայն այն ատեն, երբ դատարանը բաց դաշտի մէջ նիստ գումարէ»։

Այս բացատրութենէն յետոյ, դատարանը զայն ջնջած է երդուեալ դատաւորներու ցանկէն։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (185)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Սոֆիին համար հրայրքոտ կիրքի մը վերադարթնումն էր ատ։ Ի սկզբան, շուտ հաւատալ առանկ անհնարին բանի մը եւ ամէն անգամ որ՝ հակառակ իրեն՝ անոր վրայ խուզարկու աչք մը պտըտցնելուն՝ տեսնել կարծեց պահծու հրապոյրներ որոնք առաջ խուսափած էին իրմէ, իսկոյն գնաց անձնատուր ըլլալու Փարիզուհիին ինքնակարկառ շնորհներուն, խելայեղիչ ցնցումներու մէջ միսը մոռնալու համար։ Բայց առանկ պայքարի մը մէջ ո՛րքան պիտի կրնար դիմանալ այնքան թեթեւ որքան մոլի հոգի մը, ինչպիսին էր ամիրային թոռանը հոգին։ Ընդդիմութեան քանի մը պզտիկ փորձերէ ետքը, անիկա իր զգայարանքներուն ծարաւակէզ պահանջներուն յանձնեց ինք — զինքը, ալլխիվայր տարուեցաւ։

Մէկէն ի մէկ, ա՛լ Սոֆին հիմակ իրեն երեւցաւ ոչ թէ ծաղիկ մը որուն բոլոր թերթերը մէկիկ մէկիկ փրցուեր, հոտուըտացեր, կերեր ու կշտացեր էր, այլ զմայլելի կոկոն մը, որ իր դեռ սերտօրէն ծալուած թերթիկներուն տակ ամօթխած զուրգուրանքով մը կը պահէր իր բոլոր գանձերը, իր բոլոր հրապոյրներն ու բոյրերը։ Այս մասին՝ տարհամոզումի ճիգեր ունեցաւ։ Երկարօրէն, մանրամասնօրէն վերյիշեց այդ աղջկանը հետ իր ապրած բոլոր հեշտախտաւոր շարժումները, սարսուռներն ու գինովութիւնները։ Զմոռցուելիք տեսարաններ աչքին առջեւ բերաւ՝ չա՛տ յստակ ու թելադրական գծերով։ Ճիչեր, հեւքեր, դալարումներ համբեց։ Մտաբերեց այն խորունկ յափրացումը, որով իր զգայարանական ըղձութիւնը յանկարծ պաշարուեր էր, նողկանք զգալու աստիճան կշտացած ըլլալով։

Այս բաներուն վկայելու համար իրենց ապրած շրջանակին առարկաներն անգամ լեզու պիտի ելլէին։ Եւ սակայն, ընդունայն աշխատանք մը եղաւ ատիկա իր կողմէ։ Արշակ, Փարիզուհիին վարձու եւ անզուրուած շնորհներուն, ապարուած քծնումներուն ու մեղուշութիւններուն քով խնկարոյր եւ գերազանցօրէն հեշտալի զգաւ Սոֆին գեղափթիթ իգականութեան ազուորութիւնները, անոնց անեղծութիւնն ու կուսականութիւնը, անոնց քանդակային յօրինուածութիւնը։ Անշուշտ, այս բաները հաստատելը, այս մանրակրկիտ հաւաստումներուն գրաղումը տառապանք մը, իր անընկճելի ու ամբարտաւան եսին համար արիւնալի խոց — տանող մը եղաւ։

Ինք, անկեղծօրէն ա՛լ չէր ուզեր վերադառնալ այդ աղջկանը, զոր իր արհամարհանքովը լլկեր ու լքեր էր։ Ասիկա պիտի նմանէր կնակը քաշել նորէն հինցած պատռուած հագուստ մը, զոր մէկդի նետած եւ, մինչ ճոխ ու փառաւոր հանդերձարան մը ունէր տրամադրելի։ Բայց իր բացակայութեան միջոցին, տառապանքը կարծես հրապոյրի նոր լուսապսակ մը յօրիներ էր աղջկանը ճակտին շուրջը։

Անոր նայուածքին մտախոհ ու տխուր նուաղկոտութիւնը, խօսելու ձեւին հիւանդարոյր ու ծնդուտ դանդաղութիւնը, ու քալուածքին մէջ հաստակաղեղ ու վէտվէտուն բան մը որ Ռաֆայէլի Ժիւլին կը յիշեցնէր, բոլորը մէկէն ա՛լ այս անգամ բարձրահայեաց, ինքնամփոփ ու անմատչելի, Փարիզի շուայտութիւններէն վերադարձող երիտասարդին համար խեն — թեցնող հրապոյրներ թուեցան։ Եւ մանաւանդ, իր նորարծարծ կիրքին յագեցմանը համար այդ մշտապատրաստ որսին վրայ անմիջապէս նետուելու անհնարութիւնը, զոր այս անգամ այլեւս իր դէմը տեսաւ, կատարեալ ըրաւ իր բարոյական ջախջախումը։

Ֆրանսուհիին չէնշող, չափչփփուն եւ խնդամոլ լեզուանիութեանը, ծեղծեքումներուն մէջ, անոր տարփավառ փարումներուն եւ յորդահոս զգուանքներուն մէջ ի զուր փորձեց իր մարմինը ու հոգին մրկող լաւաներուն հեղեղը մարել։ Անոր յաղթելու, անկէց ճողոպրելու իր բովանդակ տկարութեան գիտակցութեանը մէջ կրցաւ գոնէ՝ եսի խրոխտ ծառացումի մը կոթնած՝ ինքզինքը պաշտպանել այս լքուած, անարգուած աղջկանը առջեւ խոկոյն երթալ ջղահար ու լալագին ինյալու անարգութեանը դէմ։

Չէ, այս բանը պիտի չընէր, ամէն զոհողութեան, ամէն չարչարանքի գնով։ Եւ, ընդհակառակն, նորէն մինչեւ իր ոտքերուն առջեւ գանիկա քաշկռտելու, իր սէրը դարձեալ անոր մուրալ տալու անդրդուելի կամէութեամբ մը զինուած, տոքթորը բոլորովին նոր եւ անվրէպ միջոցի մը դիմեց։

Սոֆիին աչքին առջեւ, սկսաւ ծայրայեղ գուրգուրանքի, հոգածութեան եւ սիրոյ առարկայ դարձնել օրիորդ Ամէլին։

Շապլութեան տաղնապ մը սկսաւ նորէն։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Գ. Աւետիս Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկ. Զոպուռեան և զաւակները, Օրիորդ Վարդուհի Աւետիսեան, Գրիգոր Աւետիսեան (Տուալա–Քամբրուն), այրի Տիկ. Հայկանոյշ Աւետիսեան (Պաթում), Տէր եւ Տիկ. Դարբինեան եւ զաւակները (Երեւան), այրի Տիկ. Կալլիա Խլոյեան–Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկ. Գասպաքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Սթատեան եւ զաւակները, այրի Տիկ. Վ. Ինճէյեան եւ զաւակները (Կրընոպլը) ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, հարսին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 23ին ժամը 16.30ին, Նէօյիի հիւանդանոցը, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այս չորեքշաբթի ժամը 15.45ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանեէօ Փարիզիէնի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէր–Վարդանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Տէր–Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գամէր Տէր–Վարդանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արտեմիս Տէր–Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վաղ. Տէր–Վարդանեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Պարոյր Տէր–Վարդանեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Բաղդասարեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր–Գալուստեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Կոճոլոզեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Նուարդ Պէզազեան եւ որդիք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Վարդան Սէրէնկիւլեան եւ զաւակները անհուն վիշտով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ՝ մօր, ներոջ, կեսրոջ, հօրեղբօր կնոջ, մեծ–մօր, խնամիին եւ ազգականին՝

Այրի Տիկին

ՓԵԲՐՈՆԻԱ ՏԷՐ–ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Վարդանեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 20ին, չորեքշաբթի ժամը 21ին, իր բնակարանին մէջ (6, Պուլվար տէ Ռոսինեօլ, Մարսէյլ) 85 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կատարուեցաւ ուրբաթ 22 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 14ին, Պօմոնի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Սէն–Ժիւլիէնի գերեզմանատունը։

×

Այս տխուր առթիւ Տէր–Վարդանեան եղբայրները 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն վերթերաններու Ֆոնտին (Ստանալ Յառաջէն)։

Գ. Կարպիս Սագըզլեան եւ զաւակները եւ Խաչատուրեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քեռայրին եւ մօրեղբօր՝

ԽԱՉԻԿ ՍԱԳԸԶԼԵԱՆԻ

(Ռոտոսթոցի, 73 տարեկան)

մահը որ՝ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 24ին, Թոնոնի հիւանդանոցը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս հինգշաբթի ժամը 14ին, Թոնոնի հիւանդանոցը, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը։

Կը խնդրուի ներկայս իբրեւ մահազդ ընդունիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստան, Լենինականէն Տիկ. Աղաւնի Տէր–Յովհաննէսեան, Ռնանի աղջիկ, բնիկ Իգտիրի գիւղերէն Պայանտրցի, կը փնտռէ իր հօրաքրոջ աղջիկները։ Կը կարծուի որ Փարիզ են։ Ռոզինա Նազարեան տղայ մը ունի՝ Աւետիս։ Արուս Աւետիկեան, զաւակները Ստ. եւ Պերճուհի, Մաքրուհի Պէնտէրլեան աղջիկ մը՝ Վարդուշ, որոնք ներգաղթած են 1947ին Ցունաստանէն։

Ցիշեալ անձնաւորութեանց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի գրել Թորգոմ քհնյ. Բօսթէքեանի՝

10, Rue Félix MANGINI Lyon-Villeurbanne (Rhône)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 8ին առաքուած է մեր բաժանորդներէն շատերուն տարեշրջանը։ Կը խնդրենք որ փութով կատարեն նոր տարեվճարը, առանց անհատական հրաւէրի սպասելու։

Կը խնդրենք նաեւ որ ցարդ առկախ հաշիւ ունեցողները օր առաջ համապատասխան գումարները ղրկեն։

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն վարչութեան գործը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Ի ՊԱՏԻՒ

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի, այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 20ին,

La Belle Corbière

6, rue d'Antin

Մասնակցութիւն 12 Ն. Ֆ.։

Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ։

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13–14 եւ 18–20։ Աւելի դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս Թռիւտէն 27–35։

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թութէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ։

ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պուլվար տը Պօմոն։

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Քասէի սրահը։ Կը խօսի Պ. Վահէ Պահատուրեան։ Նիւթ՝ «Հարաւային Ամերիկայի նորակազմ մեր գաղութները»։ Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ

ՄԵԾԱՇՈՒՔ ՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ԱՌԹԻՒ

Մայիս 7ին, շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին

ՍՓԼԱՆՏԻՏ ՕԹԷԼԻ

ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ

Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի փոխ–Ատենապետ

ՏՈՔԹ. Ա. ՊՈՒՅՈՒՔԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մեծարանք թէյով կամ շամբանիայով եւ հայկական խմորեղէններով

Ո՛չ հանգանակութիւն, ո՛չ Թոմպոլա

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆրանք։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Յակոբ Մինասեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Մարսէյլէն —

Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Զոլաքեան 20 Ն. Ֆ., Փարիզի ծերանոցին։ Տէր եւ Տիկ. Խաչատուր Սուլայեան 20 Ն. Ֆ. ծերանոցին։ Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Գասպարեան 20 Ն. Ֆ. ծերանոցին։ Տէր եւ Տիկ. Մ. Սուքիասեան 10 Ն. Ֆ. Մշակոյթի տան։ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սահակեան 10 Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան։ Տէր եւ Տիկ. Սահակ Մինասեան 10 Ն. Ֆ. ծերանոցին։ Կարտանէն՝ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մաթոյեան 10 Ն. Ֆ. Թոմասեան սրահին։ Կարտանէն՝ Տէր եւ Տիկ. Խաչատուր Մելքոնեան 10 Ն. Ֆ. ծերանոցին։ Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Այվազեան 10 Ն. Ֆ. Կապ. Խաչի կայանին։ Այրի Տիկին Այվազեան 10 Ն. Ֆ. Կապ. Խաչի կայանին։ Մարսէյլի Խարբերդի Փէրչէնջ գիւղի ուսումնասիրաց կը նուիրէ 10 Ն. Ֆ. Մշակոյթի տան։ (Ստանալ Յառաջէն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մինասեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ներկայ եղան Յակոբ Մինասեանի յուղարկաւորութեան եւ մասնակցեցան իրենց սուգին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէին։

Այս շաբաթ, 30 Ապրիլ ժամը 21ին, Պ. Կակոյեանի սրճարանը՝ 128 Ռիւ Էթիէն Տոլէ։

Զուարթ մթնոլորտ,

հաճելի անակնկալներ

ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի տարեկան խնջոյքը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը, քաջալերելու համար այս բարենպատակ ձեռնարկը։

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ առատ կերուխում։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊԻ

Հայկական դպրոցին բացառիկ ներկայացում Հայկական Ֆիլմերու Մայիս 10, երեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 20.45ին Սինեմա Ռէfս, 64, Ռիւ տէ Պուրկինեօն, Անիէռ (Պուա–Քոլոմպի կայարանին մօտ)։

Կը ցուցադրուին շրջանին մէջ առաջին անգամ ըլլալով ԿԱՄՕ պատմական ժապաւէնը եւ Սեւանայ լիճին Գաղտնիքը (հայախօս են երկու ֆիլմերն ալ)։

Մուտf 2,00 եւ 3,00 Նոր Ֆրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

22 տարեկան (զինուորական ծառայութիւնը կատարած) երիտասարդ մը իբրեւ վաճառորդ պօնըթըրիի մէջ։ Դիմել՝

ETS CHEDIK

285, Rue St. Denis Tél. : GUT 62-80

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷԻ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ մարմինները.—

28 Ապրիլ, հինգշաբթի Ազբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն։

29 Ապրիլ, ուրբաթ՝ Արամ – Շ. Միսաքեան։

30 Ապրիլ, շաբաթ՝ Արղութեան։

5 Մայիս, հինգշաբթի՝ Փոքրիկ.

6 Մայիս, ուրբաթ Արծիւ։

7 Մայիս, շաբաթ՝ Զաւարեան։

8 Մայիս, կիրակի՝ Վարդան։

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, «Ահարոնեան» ակումբը։

Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վալանսի մէջ «Մայիս 28»ը կը տօնուի Մայիս 28ին, շաբաթ երեկոյը պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ։

×

Սեր. Նահանգային Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի աշակերտաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան հանդէս – պարահանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ 7ին։

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

×

Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան պարահանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ 21ին (Մարսէյլ)։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ԱՊՐԻԼ — JEUDI 28 AVRIL 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8285 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4586

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Մէկ տարուան ընթացքին մեզմէ յաւէտ բաժնուեցան թանկագին ընկերներ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան անձնազոհ զինուորներ՝ Իրանի, Եգիպտոսի, Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ։

Բժիշկ Արտաշէս Բաբալեան, Գաբրիէլ Լազեան, Գերասիմ Բալայեան, Գալուստ Էլիաթեան, Ազգին Մարտիրոսեան, Գրիգոր Մխիթարեան (Մխօ) եւ Սահակ Տէր-Թովմասեան։

Երէցներէն վերջ միջին սերունդի տերեւաթափն է, որ սկսած է ու կը շարունակուի քանի մը տարիէ ի վեր։

Իրար թաղելով պիտի լմննանք հայրենիքէն հեռու, օտար աստղերու տակ, առանց հայրենիքի կարօտը մեր աչքերուն։

Ո՞վ պիտի լեցնէ անվերադարձ մեկնողներու բացը։

Այս ցաւատանջ հարցումն է, որ ինքնաբերաբար դուրս կուգայ մեր շրթներէն, ամէն անգամ որ հանրային գործիչի մը, վաստակաւոր մտաւորականի մը, վեթերան ընկերոջ մը մահուան գոյժը կը հասնի։

Բացը լեցնել։ Այս է օրուան հրատապ հարցը։ Խմբագիր, գործիչ, ուսուցիչ հասցնել։ Ո՞ւր եւ ի՞նչպէս....։

Սահակ Տէր-Թովմասեան մէկն էր միջին սերունդի ներկայացուցիչներէն։

Ծնած հերոսական Շատախի մէջ, իր ծննդավայրի դպրոցն աւարտելէ վերջ, Սահմանադրութեան վարժարանին յաճախած էր Վարագայ վանքին դպրոցը։

Չափահասութեան տարիքը չթեւակոխած՝ ծագած էր համաշխարհային առաջին պատերազմը, որ ա՛յնքան ճակատագրական պիտի ըլլար ընդհանրապէս բովանդակ Հայութեան եւ մասնաւորապէս Վասպուրականի աշխարհի մեր հայրենակիցներուն համար։

Մեր ողբացեալ ընկերը իր անձնուէր մասնակցութիւնը բերաւ Շատախի կռիւներուն 1915 Ապրիլի բախտորոշ օրերուն։ Վասպուրականի հերոսամարտին մէջ իր մասնաւոր տեղն ունի Շատախը, ուսկից սկսաւ ապստամբութեան առաջին շեփորը։ Իշխանն ու ընկերները Շատախը խաղաղեցնելու համար է, որ ջարդարար Ճէվտէթի կողմէ ճամբայ էին հանուած Վանէն, երբ վիշերանց դաւադրաբար սպանուեցան։

Վասպուրականի նահանջը Սահակն ալ նետեց Երեւան, որ երկունքի մէջ էր։ Մահու եւ կենաց կռիւ կը մղէր հայ ժողովուրդը սահմանին միւս կողմը։ Մեր ոսոխը գահիճ Թրքահայութիւնը արմատախիլ ընելէ եւ անճիտելէ վերջ, իր ատամները կ'ուզէր Արեւելեան Հայաստանի վրայ, միանգամ ընդմիշտ թաղելու համար «Հայկական Հարցը»։

Այդ ճգնաժամային օրերուն, Սահակ Տէր-Թովմասեան իր կարողութեան սահմաններուն մէջ նուիրուեցաւ հանրային գործին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ գլխաւորութեամբ մեր մեծ ընկերներուն։ Ազգային, կուսակցական գործերուն ծառայելու մէջ կը գտնէր իր հոգեկան գոհունակութիւնը։

Անկախութեան շրջանին ապրած էր իր կեանքի ամէնէն ուրախ օրերը։

Խորհրդայնացումէն վերջ, երբ հայ ժողովուրդը 1921 Փետր. 18ին տարերային ապստամբութեամբ մը Հայաստանէն դուրս քշեց կարմիր բանակը, մեր ընկերը գործօն դեր կատարեց «Փրկութեան Կոմիտէին» մէջ, իբրեւ քարտուղար։

Արտասահման ապաստանած բազմաթիւ ընկերներու հետ՝ մինչեւ վերջին շունչը ծառայեց իր սիրած կուսակցութեան, առատօրէն տրամադրելով իր բոլոր ուժերը։

Անտրտունջ գնաց ամէն տեղ, ուր պարտականութիւնը կը կանչէր զինքը։

Մեռաւ պատնէշի վրայ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՔԵՂ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

ՏԸ ԿՈԼ ՍԱՆ-ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ ՄԵԿՆԵՑԱՒ.

Մէկ միլիոն Նիւ Եորքցիներ մեծ եւ բացառիկ խանդավառութեամբ ողջունած են Ֆրանսայի Նախագահը։ Օդակայանէն մինչեւ քաղաքապետարան ու անկէ մինչեւ Աստորիա պանդոկը ուր ի պատիւ Նախագահին, Նիւ Եորքի քաղաքապետութիւնը շքեղ ճաշ մը տուած է, տը Կոլ արժանացած է բացառիկ ընդունելութեան։ Արդարեւ, քնքշութիւններու տեղատարափ, ծափեր, բացագանչութիւններ եւ զինուորական պատիւներ ընծայուած են տը Կոլի։

Ուալտորֆ – Աստորիա պանդոկին մէջ, Նիւ Եորքի քաղաքապետը խօսք առնելով պատմական գտած է տը Կոլի Նիւ Եորք այցելութիւնը։ Այս առթիւ ըսած է նաեւ. «Գոյութիւն չունի անուն մը որ տը Կոլի անունէն աւելի խորհրդանշական եւ յուզիչ ձեւով մեզի յիշեցնէ այն ձգտումները որ մերն էին մեր յեղափոխութենէն առաջ, — ազատութիւն եւ նուիրական պատիւ»։

Տը Կոլ իր ուղերձին մէջ անդրադարձած է Ալժերիոյ ցաւոտ հարցին (Մ. Նահանգներ հասնելէն ի վեր առաջին անգամն է որ հրապարակաւ կ'արտայայտուի այս մասին)։ Ցաւ յայտնելէ ետք այն «տխուր եւ ապարդիւն պայքարին» համար որ տը տեղի կ'ունենայ Ալժերիոյ մէջ, Հանրապետութեան Նախագահը շեշտած է.— «Ֆրանսա վճռած է որ Ալժերիոյ երկրին ապագան որոշուի Ալժերացիներուն կողմէ։ Մինակ իրենք պիտի ընտրեն իրենց ճակատագիրը։ Ինքնորոշման եւ ազատ ընտրութեան այս քաղաքականութիւնը, զոր ընտրած ենք, երբեք պիտի չփոխուի։ Կրնաք վստահ ըլլալ այդ մասին»։ Ապա տը Կոլ խօսած է Ֆրանսական Հասարակապետութեան մասին։ «Ֆրանսա կը ձգտի ստեղծել այնպիսի գոյավիճակ մը, որ իւրաքանչիւրը կարենայ ազատ կամքով ընտրել իր ապագան։ Մեզի հետ երկար ժամանակով իրենց ապագան կապած ժողովուրդներուն հետ միասին, Ֆրանսա կը կազմէ Հասարակապետութիւն մը, որուն ազատ կամքով կը միանայ ամէն անգամ եւ կրնայ նաեւ հեռանալ եթէ փափաքի»։

Թերաճ երկիրներուն օժանդակելու առընչութեամբ, տը Կոլ ի մէջ այլոց ըսած է.— «Ֆրանսա կը բաղձայ որ բոլոր մեր եղբայրներն ալ իրենց արժանի ապրելակերպի մակարդակին հասնին...

«Կեցցէ՛ ազատ մարդուն ազատութիւնը» աւելցուցած ու վերջացուցած է իր խօսքը։

Զորեքշաբթի, Հանրապետութեան Նախագահը Սան Ֆրանսիսքօ մեկնեցաւ։

× Տը Կոլի դէմ մահափորձ մը ուզած են կազմակերպել Նիւ Եորքի արաբ ուսանողները։ Ամէնէն հաւաստի աղբիւրներուն համաձայն, ուսանողներ ձեռնասուռմբ կամ ռումբ պիտի նետէին ֆրանսական հիւպատոսարանի ընդունելութեան ընթացքին։ Մահափորձը չէ գործադրուած ոստիկանութեան շնորհիւ։

× Զօր. տը Կոլ մերժեց ՄԱԿին այցելել, ինչ որ բաւական խօսակցութեանց դուռ բացաւ։ Ցարդ ոչ մէկ պետական անձնաւորութիւն, նման «սխալ» մը գործած էր։ Ծանօթ է սակայն որ Ֆրանսա շատ մը պատճառներ ունի դժգոհ ըլլալու ՄԱԿէն։

ԸՆԿԵՐ ՍԱՀԱԿԸ

Անկէ քառասուն օր առաջ, ցուրտ հոգին յանձնեցինք ընկ. Սահակը։ Բախտի անօրինակ խաղով մը կարծէք, իր յուղարկաւորութիւնը կը զուգադիպէր «ընկեր» Խրուշչեւի Փարիզ ժամանած օրուան։

«Պարտաւորիչ արձակուրդի» մեկնողներուն կարգին կը գտնուէր ընկ. Սահակը, երբ գործօն գաղափարական հակառակորդ օրուան չքաւորեալ հիւրին։ Իր հիւանդութիւնը պատճառ դարձաւ, որ «հռռացուղմեր»ու կարաւանին մաս չկազմէր, ցնոր տնօրինութիւն, մինչեւ... հիւանդութեան վերջնական դարմանումը։ Սակայն դժբախտաբար, դարմանումը երկար չտեւեց, հիւանդանոց փոխադրուելէ քանի մը օր ետք կորսնցուցինք մեր գաղափարական ընկերը ընդմիշտ։

Մահուան նախօրեակին, երբեն այցելութեան գացած էինք ընկերներով, բժիշկ Խաթանասեան, Նուպար եւ ես։ Հակառակ Ֆիզիքապէս տկարացած ըլլալուն, երբեք չկասկածեցանք որ մահուան այդքան մօտ կը գտնուէր եւ այլեւս բնաւ պիտի չտեսնէինք զինքը։ Թողուցինք զինքը ժըպիտը դէմքին, այն յոյսով որ յառաջիկայ նիստերէն մէկուն՝ կրկին պիտի հանդիպէինք իրարու, լսելու իր ամփոփ բանաձեւերը, — յատկանշական էր մտքերը խտացնելու եւ ձեւակերպելու իր յատկութիւնը, — կամ տեսնելու կրկին գործի լծուած, հայկական կամ օտար կազմակերպութեանց մօտ բանակցութիւններ վարելու։

Իրապէս գաղափարական էր ընկ. Սահակը՝ մտած Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը պատանի հասակէն, անխոնջ աշխատող եւ զոհաբերող, ո՛չ անուն եւ ո՛չ փառք, այլ համեստ գաղափարի գործիչ, ապրեցաւ եւ պայքարեցաւ մինչեւ իր վերջին շունչը։

Այն գաղափարական տիպար ընկերներէն էր, որոնց պակասը հետզհետէ աւելի քան երբեք, աւա՜ղ, սկսած է զգալի դառնալ մեր մէջ։ Այն սերունդէն՝ որ գիտցաւ զոհուիլ հայրենիքի եւ ազատութեան համար, առանց յետին նպատակներու, ժողովուրդի շահը միշտ աւելի գերադաս համարելով եւ միշտ ամէն բանէ

վեր։ Եւ ճիշդ կարծէք այդ պատճառաւ ալ, արժանացաւ հակառակորդներու անտեղի լուտանքներուն, մասնաւորաբար վերջին տարիներու ընթացքին, իրենց գրաւոր թէ բանաւոր հայհոյութիւններու տարափին։

Իր հաւատաւորի ամուր կեցուածքը կը բաւէր որ հակառակորդները լծուէին անվայել եւ անպարկեշտ խաչակրութեան մը, կեղծելով նոյնիսկ իր գրութիւնները։ Չէր ազդուեր այդ բոլորէն, սակայն տըրամադրութիւն մը կար իր խորքին մէջ եւ արժամարհանքով կը կարդար կամ կը լսէր իր հասցէին եղած բոլոր անարգանքները։

Ու մնաց ան միշտ հայրենիքի կողքին, ապրեցաւ հայրենիքին հետ, պայքարեցաւ իր կեանքի ընթացքին, հայրենիքի եւ ազատութեան համար, թէեւ հեռու իր երազած հայրենիքէն՝ կարօտը սրտին, այն անխախտ հաւատքով որ ուշ կամ կանուխ պիտի իրականանայ այդ ծրագիրը։

Շատեր չհասկցան զինքը, սակայն մընաց ան ու կը մնայ մեզի համար ընկեր Սահակը, գաղափարական ընկեր մը ու իրա՛ւ Հայ մը։

ՆԵՐՍԷՍ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

Չորս ամսուան արձակուրդէ մը ետք, երեքշաբթի խորհրդարանը գումարեց նոր նստաշրջանի առաջին նիստը։

Վարչապետ Միշէլ Տըպրէ ճառով մը պարզած է կառավարութեան կարգ մը ծրագիրները։

Կառավարութիւնը նպատակ չունի վերաքննելու էլմտական եւ տնտեսական իր ընտրած քաղաքականութիւնը։ Ընդհրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ, շեշտած է վարչապետը, երկրագործական արտադրութեանց գիներու յաւելումը։

Ընկերվարականներուն կողմէ, Շմիթ բողոքած է որ կառավարութիւնը մերժած է խորհրդարանը բացառիկ նիստի հրաւիրել, հակառակ երեսփոխաններու սահմանադրական մեծամասնութեան պահանջին։

ՍՈՒՍԹԷԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Միութիւն Նոր Հանրապետութեան» կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն իր վերջին նիստին որոշած է կուսակցութենէն արտաքսել Սուսթէլը։ Նախապէս իրեն առաջարկուած էր որ հրաժարական մը ներկայացնէ, բայց Սուսթէլ պատճառաբանուած բացատրութիւնով մը մերժած էր։

Իր արտաքսումին շուրջ Սուսթէլ յայտարարութեամբ մը կը շեշտէ թէ «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան» ներկայ ղեկավարները շեղած են իրենց սկզբնական եւ հիմնական ծրագիրներէն ու գաղափարներէն։

Սուսթէլի արտաքսումին դէմ բողոքած է Թոն Նահանգի մասնաճիւղը։ Չորս երեսփոխաններ իրենց կարգին հրաժարած են կուսակցութենէն։

Սուսթէլի արտաքսումը ոմանց համար, բնական է այն տեսակէտով թէ վարչաձեւի կուսակցութիւնները երբ «հասուննան», պէտք է հանդիսա միջակութիւն մը ստեղծեն իրենց շարքերուն մէջ եւ հեռացնեն «տաղանդաւորներն ու խելացիները»։ Այսպէս կ'արտայայտուի նաեւ Ռոպէր Էսքարփիթ, Լը Մոնտի իր տոմսին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԷՈՒԼԻ մէջ լարուած կացութիւն մը կը տիրէ միշտ։ 500.000 ցուցարարներ յարձակած են նախագահին պալատին վըրայ ու փորձած կրակի տալ շէնքը։ Ժողովուրդը կը պահանջէ որ 85 ամեայ Սինկման Ռի հրաժարի։ Մայրաքաղաքէն հասած լուրերուն համաձայն, այս վերջինը պատրաստակամութիւն յայտնած եւ հրաժարած է «քանի որ այդ է ժողովուրդին կամքը»։ Նախկին Ներքին Նախարարը՝ Չուայ Ճափոն փախած է։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Սիրելի ընկե՛ր, Թանկագին բարեկամ, ասում են դո՛ւ չկաս: Անողոք յաւիտենականութիւնը քեզ եւս առել է իր գիրկը: Օրեր են անցե՛լ, չեմ կարողանում սակայն հաշտուել այն մտքի հետ, որ ընդմիշտ հեռացել ես այս աշխարհից:

Դե՛ռ երէկ էր, երբ մոլեգնած պատանիներ, խոյանում էինք ոսոխի դէմ ի պաշտպանութիւն Հայրենի օճախի, գաղթական ժողովուրդի, մի ափ հողի:

Դեռ երէ՛կ էր, ծրագիրներ էինք գծում մեր երկրի արեւշատութեան, յառաջդիմութեան ու յարատեւման մասին:

Դեռ երէ՛կ էր, որ Հայկական Գոյամարտի կրակից հազիւ շունչ առած, նոր երազներ էինք հիւսում հատուցման ու ապագայ Միացեալ ու Անկախ Հայաստանի վերելքի համար:

Ինչքա՛ն շուտ անցան տարիները, որ դեռ Արշալոյսը չտեսած մեր Բնաշխարհի, դո՛ւ արդէն մեկնեցիր, կարծես խռոված, անիրաւ այս աշխարհից, անարի, եսապաշտ, գձուձ հաշիւներով ապրող մարդկութիւնից, մանաւանդ դիւանագիտութիւնից ու յատկապէս ժանիքները ցցած Հարաւի ոսոխից ու մարդկային արժանապատուութիւնը ոտնահարող Հիւսիսից:

Մեկնեցիր լուռ, համեստօրէն, ինչպէս ողջ քո կեանքիդ ընթացքին: Ո՛չ աղմուկ, ոչ ծնծղայ: Պարտականութեան գիտակից մարդ, երբեք զբաղեցնել չտուիր շրջապատդ քո Եսով: Կամաւոր ողջակէզի պէս, ծառայեցիր ժողովուրդիդ, նաեւ ազատատենչ մարդկութեան ու երբ ֆիզիքական ուժերդ չարօրէն դաւաճանեցին քեզ, ճակատագրի անողոք հարուածի տակ ընկար անմռունչ, այնպէս ինչպէս անմռունջ էիր Հայկական Գոյամարտի օրերին Շատախի լեռներում, Արարատեան դաշտում ոսոխի դէմ:

Կեանքը քեզ համար յաւիտենական պայքար էր յանուն հարազատների, ազգի, հայրենիքի, ազատութիւնը սիրող մարդկութեան: Քո Եսը միայն մի գոյութիւն էր, քո երազներն իրականացնելու համար:

Յիշում եմ քեզ դեռ այն օրերից, երբ երկուքս էլ հազիւ պատանեկութեան գարունն էինք ապրում: Գիտե՛ս, դաժան եղաւ մեր պատանեկութիւնը, հազիւ արեւ տեսած, եկաւ առաջին համաշխարհային պատերազմը, յետոյ հայ ժողովուրդի արիւնոտ սպանդը, այնուհետեւ ռուսական արիւնոտ Յեղափոխութիւնը, հայկական ճակատարտը Թուրքի դէմ, բոլշեւիզմը, Հայաստանի Տաղնապը, յետոյ երկար տարիների տարագրութիւնը: Քո կեանքը մանուածապէս եղաւ գողգոթայ: Մեր ժողովուրդի տաղնապալի գոյամարտի առաջին իսկ օրերից, 1914–15, դու հազիւ աղուամաղդ բուսած, նետուեցար կրակի մէջ: Դեռ Շատախում, արհամարհելով մահը, նետուեցիր պայքարի մէջ ու պատահական բախտը միայն քեզ ազատեց Թուրքի եաթաղանից: Եկար Կովկաս, սովի, տառապանքի տարիներ էին: Հայ ժողովուրդը մեծ մասով սրածուել էր Արեւմտեան Հայաստանում, աւերակ էր դարձել հինաւուրց մեր հայրենիքը, Թիւրքն ու Քիւրդն էին անցել մեր երկրով, ջարդելով անզէնները, տկարները ու լքուածները: Հայկական Նեմեսիսը եւս անճար չէր նստել, տեղ-տեղ չեչտակի հարուածով չանթահարել էր թշնամուն, դո՛ւ այդ չանթահարողների հետ էիր:

Եկար Արեւելեան Հայաստան ու հազիւ հասած Երեւան, նետուեցիր պայքարի:

Նոյն ժողովուրդի հարազատ զաւակներն էինք, սակայն մեր անողոք պատմութիւնը դարեր շարունակ բաժան-բաժան էր պահել մեզ: Աշխարհագրական քարտէզը, տմարդի թշնամիները կոտորակել էին մեզ ու դարձրել նաեւ որոշ չափով խորթ: Դարձել էինք երկու հատուածներ, գրեթէ բաժան իրարից: Դո՛ւ առաջիններից մէկը եղար, որ կարողացար հասկանալ ընդհանրական մեր շահերը ու թէպէտեւ «մրրիկով բաժանուած» էինք, դո՛ւ գտար լեզու տեղացիների հետ: Արեւմտեան Հայաստանից եկողների առաջին օրերին յիշում եմ քեզ, Մանուէլ Մարութեանին, Հրանդ Բագրունուն, աննման Օննիկ Մխիթարեանին, Կապուտիկեանին (անուանի բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանի հայրը) որ առանց խտրութիւն դնելու երկու հատուածների միջեւ, բարեկամութիւն հաստատեցիք ժողովուրդի հետ, գտաք նոր բարեկամներ, ընկերներ: Դաշնակցութեան ղեկավարութեան տակ նետուեցիք նոր պայքարի մէջ, տեղացիների հետ միասին, ընդդէմ մեզ խողխողող թշնամու: Շուտով կարողացար ընտելանալ մեր պայմաններին: Ժամանակներ յետոյ դարձար Կ. Կոմիտէի անդամ, գործօն աշխատաւոր մեր դատը հետապնդող: Քո եռանդի շնորհիւ գնահատուեցիր բոլորից ու դեռ երիտասարդ, առաջին իսկ տարիներին դարձար պատասխանատու գործիչ, նաեւ վստահելի մարդ մեր ղեկավարութեան մօտ:

Յիշում եմ քեզ, երբ Հայաստանի Կ. Կոմիտէի անդամ էիր, յիշում Փետրուար 18ին, յիշում իբրեւ Հայաստանի Փրկութեան Կոմիտէի քարտուղար: Յիշում եմ քեզ Պարսկաստան, յիշում Պրագա, յիշում Փարիզ միշտ ղեկավար դիրքերում: Ամէն տեղ ներկայ էիր իբրեւ կուսակցական ու հասարակական գործիչ ու յիշում եմ նաեւ, որ քո անձը, քո սեփական Եսը չկար: Կայիր դո՛ւ իբրեւ Հայ, իբրեւ կուսակցական, իբրեւ նուիրուած գործիչ, բայց երբեք չէի տեսնում քեզ, իբրեւ Սահակ, անձնական Ես: Քո Եսը մտցուած էր ընդհանուրի Եսի մէջ: Նոյնն էիր նաեւ օտարների հետ: Այնտեղ եւս ես չտեսայ քո Եսը, տեսայ միայն պարտականութեան գերի, գիտակից հանրային զոհաբերուող գործիչը:

Յիշում եմ Ռ. Դաշտենցի «Խոդեդան»ի մէջ Աւետիք Իսահակեանին նուիրուած իր խօսքը, ուր գրում է.— Սա մեր պատմութիւնն է այն սերնդի մասին, որին դուք սիրել էք եւ որն այլեւս չի կրկնուելու»:

Այո՛, դու պատկանում ես այն սերունդին «որն այլեւս չի կրկնուելու»: Չկայ գրեթէ այն զոհաբերող, նուիրեալ սերունդը, որ ստեղծեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը, նա պայքարեց ամբողջ իր հոգիով ի գին մեր ժողովուրդի ազատութեան ու անցաւ պատմութեան գիրկը: Նոյնը խոր ցաւով արձանագրում է, մեր հանգուցեալ ընկ. Թուրքէնն իր յուշերի մէջ:

Այո՛, դժուար է սպասել, որ կրկնուի «Գոյամարտի» ու «Հայաստանի Ազատագրութեան» սերունդը: Դո՛ւ, վերջին Մոհիկաններից մէկն ես, ու չգիտեմ դեռ քանի՛ հոգի է մնացել այդ նուիրեալներից:

Հայոց պատմութիւնը չի կարող մոռանալ Հայաստանի ազատութեան համար զոհուող սերունդը: Ինչպէս Յովհաննէս Թումանեանն է ասում՝ «Մահը մերն է, մենք մահինը, մարդու գործն է միշտ անմահ»:

Այո՛, մարդիկ կ'անցնեն, գնացիր նաեւ դու, սակայն Գոյամարտի սերունդի գործը կը մնայ միշտ անմահ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ՍԻՐԵԼԻ ՍԱՀԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Քառասուն օր առաջ օտար հողին յանձնեցինք մեր սիրելի Սահակին մարմինը: Հայկական ազատագրական շարժման հազարաւոր նուիրեալներէն մէկը: Յանձնեցինք հողին առանց արցունքի, բայց դառնացած հոգիով: Հայ ժողովուրդը, մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դաւանանքին երկրպագուները շատ են լացեր Հայոց աշխարհի բովանդակ տարածութեան վրայ ինկած անուանի եւ անանուն նահատակներու յիշատակին: Լացած ենք մանաւանդ օտար հողերուն յանձնուած բազմաթիւ նուիրեալներու հողաթումբերուն առջեւ: Լացեր ենք, բայց երբեք յուսահատեր: Որովհետեւ կ'ըմբռնենք թէ համայն աշխարհի պատմութեան մէջ չկայ յաղթութիւն՝ առանց ծանր զոհաբերութեանց, առանց տառապանքի:

Արեան ծովէն անցնող Հ. Յ. Դաշնակցութեան դաւանանքին սպասարկող ոեւէ անհատի կորուստը ծանր է ապրողներու համար, ծանր է բայց ամրակուռ խարիսխ մը դիմադրական պայքարի: Սահակներու մահը նոր կեանքի աղբիւր է եւ անոնց հողակոյտերուն խոր լռութիւնը յաւիտենական բողոք է ազատութեան եւ պիտի չմարի քանի կ'ապրի հայ ժողովուրդը, քանի կը գործէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Հանգուցեալը ծնած էր Վասպուրականի Շատախ գաւառի Թաղ կոչուած աւանին մէջ: Տեղական պայմաններուն համեմ[ատ] բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ էր. Ու[սանած] էր Վարագայ վանքին մէջ: Դպրոցա[կան] տարիներէն սկսեալ տարուած էր հ[այ] աշխարհը փոթորկող յեղափոխական [շար]ժումով: Հազիւ դպրոց աւարտած, ... գուգական Արամի կարգադրութեա[մբ] նետուած յեղափոխական ասպարէզ... նալով գաւառական քարոզիչ մ[ը] ... արհաւիրքի օրերը, դաժան իրականութեան հարկադրանքով զէնք ի ձեռին մա... նակցած է Շատախի ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն եւ Տիգրան Պաղտա[սա]րեանի գլխաւորութեամբ փրկած յե... ղափոխական ուժին ապաւինած ժողո[վ]ուրդը, միացնելով Վանի հերոսական դիմադրութեամբ փրկուած Վասպուրա[կա]նցիներուն:

Ռազմական դէպքերու զարգացման ըն[թ]ացքը Ռուսին ի դերեւ հանեց հերոսա[կա]ն դիմադրութեամբ ազատուած Վա[ս]պուրական աշխարհի Հայութեան յոյ[սե]րը եւ Թուրք հորդաներէն կրնկակոխ ... լածուած, ապաստանեցան Արեւել[եան] Հայաստան՝ գաղթական ու բնակ... Գաղթականութեան հետ է Սահակ ... ենթակայ բոլոր տեսակի զրկանքներու: Շնորհիւ յեղափոխական դաստիարակու[թ]եան եւ իր ամուր նկարագրին, կը ... կայ ու կը յաղթահարէ իր դէմ ցցուա[ծ] բոլոր դժուարութեանց: Գիտակցելով ... համեստ առաքելութեան, աւելի եռանդ[ով] կը նետուի հանրային կեանքի մէջ ... յաստանի Հանրապետութեան ստեղծ[ման] մէն առաջ թէ Հանրապետութեան ... թացքին՝ իր համեստ մասնակցութիւ[նը] կը բերէ բոլոր աշխատանքներուն, մի[ն]չեւ անկախութեան խորտակումը:

Հայաստանի խորհրդայնացման ժամա[նա]կ կ'ենթարկուի, շատ շատերու նմա[ն] բոլշեւիկեան հալածանքի, սակայն ... խուսափի եւ Փետրուարեան ապստամ[բու]թեան շնորհիւ կ'ազատի, կը դառ[նայ] Փրկութեան Կոմիտէի քարտուղար, ... սահման նուիրումով կը կատարէ իր ... րիտասարդ ուսերուն դրուած ծանր պա[ր]տականութիւնը, մինչեւ մեր «Նա... Բիւրոյ»ը դէպի ազատ աշխարհ.

Այնուհետեւ ծանօթ է բոլորին, այ... տանքը մեր ողբացեալ ընկերոջ:

Տարագրութեան մէջ, շուրջ քառա[սուն] տարի, Սահակը մնաց գաղափարի ... սայթաք սպասարկու, գրեց, խօսեց ... շրջեցաւ Ֆրանսայի մէջ հաստատ... մեծ ու փոքր գաղութները, հասա... տեղ ուր կարիք կար:

Ճակատագրի անհասկնալի զօրութ[եամբ]՝ ինծի վիճակուեցաւ ականատես[ը] լալ իր մահուան դէմ մղած վերջին ... քարին: Յաճախակի հանդիպումներ[ու] ընթացքին չլսեցի մէկ բառ իր եւ իր ... ներուն մասին: Ու հիմա երբ կը խոր... դածեմ, կը զգամ թէ ի՛նչ մեծահոգի ... կեր էր Սահակը, եւ ո՛րքան խոր ... տակցութիւն ունէր Հ. Յ. Դաշնակց[ու]թեան սպասարկող անհատի մասին

ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ԻՄԱՍՏԸ

*

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք Պ. Արշաւիր Խանէտանեանի ճառը զոր արտասանեց Ապրիլ 24ին, Սալ Քատէ:

Ահաւասիկ ուրեմն ՁՈՄ, եւ կամ, նոյնքան հարազատ ու այլապէս սրտառուչ յորջորջումով մը՝ Ապրիլեան Սերունդը, որուն կնքահայրն էր մեր Սփիւռքի մեծ խմբագրապետը, Շաւարշ Միսաքեան. Ապրիլեան Սերունդը, կ'ըսենք, վերստին տէր կը կանգնի Ապրիլ 11ի նախաձեռնութեան եւ կազմակերպութեան:

Անորակելին խտիր չդրաւ մեր եկեղեցիներուն, կուսակցութիւններուն, ազգային իշխանութիւններուն, հանրային հաստատութիւններուն, տարիքներու եւ սեռերու միջեւ, երբ իր դժոխային ծրագրին գործադրութիւնը համասփռեց ամէնուս վրայ, միացնելով մեզ, այսպէս, Մեծ Եղեռնի անլուր դժբախտութեանց մէջ:

Ուստի պիտի ցանկայինք որ փարիզահայ բոլոր կազմակերպութիւնները Ապրիլեան Սերունդը նկատէին անվիճելի, անառարկելի միութեան կապ մը, ճշմարիտ միութեան կապ մը, գալու եւ եղբայրանալու համար համազգային Սուգի Օրուան այս հանդիսաւոր առիթով, զոր կը համարինք նուիրական, յոյժ անհրաժեշտ ներշնչարանը՝ անկեղծ համերաշխութեան ու անխարդախ միասնականութեան:

Օ՛, չխրտչինք վերջին բառէն: Վստահ, կրնա՛նք վստահիլ Ապրիլեան Սերունդին եւ հաւատալ իր խօսքին: Անոր շրթներուն վրայ «միասնականութիւն» բառին գործածութիւնը իսկական պահանջքի մը գոհացումն է եւ կը պահէ իր լրիւ զօրութիւնը: Նորոյթ դարձած եւ իմաստէ պարպուած տեսակը չէ ան, զոր հրապարակագրութիւնը, հատուածները, ամբոխավարութիւնը այնքան աժանօրէն կը գործածեն իրենց հաշւոյն, եւ կամ, որուն օգնութեան կը դիմեն յաճախ վտիտ ճառերն ու աղքատ քարոզները, բովանդակալից դառնալու եւ տպաւորութիւն գործելու պատրանքով զգլխուն:

Քառասուն տարի առաջ, Ճակատամարտ»ի մէջ, Յակոբ Օշական մեր սերունդի տղոց մասին կը գրէր «... որոնք տարիներով քարերու բարութիւնը սորվեցան ու իրենց քունին մէջ եաթաղաններէ հալածուեցան»: Այո՛, այդ բարութեան պարգեւած գերագոյն պահն է այս երեկոն, ուր պիտի մաղթէինք հաստատել միակամ եւ անխտիր ներկայութիւնը ամէն Փարիզահայու, ի խնդիր միութեան իմաստին, արժէնական հաղորդութեան ու հայօրէն ապրելու բնական պահանջքին: Ասիկա բուն տենչանքն է Ապրիլեան Սերունդին որ, ինչպէս գիտէք անշուշտ, ի տղայ տիոց, ճանչցաւ մեր պատմութեան ամէնէն ահաւոր շրջանը եւ անցաւ արցունքի, արիւնի ու կրակի տարտարոսական ճամբաներէ: Ուրեմն մոռնանք ամէն բաժանում:

Արեւմտահայ նահատակութեան քառասունըհինգերորդ տարեդարձն է այսօր: Գարուն էր այսպէս: Զատկական ամիս: Ամիս վերակենդանութեան եւ յարութեան: Ի՛նչ դժնդակ է հակասութիւնը: Մինչ կը զարթնուր եւ կը ծաղկէր բնութիւնը, ընդհակառակն՝ կը թառամէր, կը շիջէր ու կը մեռնէր Հայոց աշխարհը:

Շաբաթ էր գիշերը: Յանկարծ նենգամտութիւնը թակարդ լարեց եւ ձերբակալեց Պոլսահայ բոլոր մտաւորականները, կուսակցական ղեկավարները եւ հանրային գործիչները, որոնք պիտի մարտիրոսային աներեւակայելի տանջանքներով: Ապա պիտի պատարագուէր եւ պիտի ողջակիզուէր ազգ մը ամբողջ: Պիտի մոխրանային գիւղեր եւ քաղաքներ: Ու պիտի փճանար բազմադարեան վաստակ մը, — նիւթական եւ մշակութային անգին հարստութիւն:

Մէկուկէս միլիոն անտէրունջ Հայութեան անմեղ արիւնը յորդ-յորդ հոսեցաւ: Կատարեալ լռութեան եւ բացարձակ գաղտնապահութեան մէջ, գազանական խաբեբայութիւնը մեր ժողովուրդին արմատական բնաջնջումը ծրագրած եւ անոր վերջնական տապանագիրը պատրաստած էր:

Հայկական անգիր մեծ ողբերգութ[իւնը] պիտի չներկայացնենք այս երեկո[յ], հաւատալի դրուագներ պիտի չյառա... զարհուրելի Եղեռնապատումէն. Վայ... գութեանց անասելի նրբութիւնները ... չնկարագրենք: Շատերս կենդանի վկ[այ]ներն ենք դէպքին:

Եւ սակայն, պարտադրաբար, ... դիր պիտի ըլլանք մեր էութեան խոր... ղօքին եւ զուսպ ցասման հզօր ... դրանքին.

— 1915ը մարդկային պատմու[թեան] յանձնեց ոճիրներուն մեծագոյնը, ... համար ոչ մէկ դատարանի դուռ ... ցաւ: Երեւոյթներն անգամ չփրկուե...

— Հայ համատարած թշուառութ[իւնը] յաւիտենական ամօթն է քրիստոնեա... խարհին:

— Մեր ազգային դժբախտութիւնը ... մակաւոր Արեւմուտքին նախատին[ք] ... անքաւելի ծանր մեղքն է:

— Հայ մարտիրոսագրութիւնը ... ծանէ մարդկային պատմութիւնը ... սնանկացնէ արեւմտեան քաղաքակ[րթու]թիւնը:

Ինչպէս գիտենք, ոճիրը արդարա... ոճրագործը անպատիժ արձակուած եւ ... մեղադրող ու դատապարտող եղեռն... հասներ, նոյնիսկ ժողովուրդներ գո... թիւն ունին:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻՇՏ ՆԵՐԿԱՅ

*

Նոյն գաղափարականին ճամբուն վրայ, բախտն ունեցայ ընկ. Սահակին հանդիպելու, եւ օրէ օր աւելի զինք ճանչնալով՝ հիմնաւորուեցաւ տպաւորութիւնը, որ ձգած էր վրաս մեր առաջին իսկ հանդիպումներու ընթացքին իբրեւ զոհաբերուող, նուիրեալ, լայնախոհ մարդ։

Իր արժանիքները կը թուեն իր երէցները, որոնց կողքին գտնուած է վճռական կռիւներու ժամանակ։ Կը հնչեն դեռ ականջիս Դրոյի խօսքերը, երբ առիթով մը կ'ըսէր, «Չես գիտեր ի՛նչ տղայ է Սահակը»։ Իր յատկութիւններու մասին կը գրեն իր տարեկիցները, որոնք ծանօթ են իր անխոնջ աշխատանքին, երբ միասին կը մղէին մեր ժողովուրդի մահու կամ կենաց պայքարը։

Իմ կարգիս կրնայի վկայել թէ ինչ նուիրումով լծուած էր, վերջին քսան տարիներու ընթացքին, զանազան գործերու, անսասան էր հաւատքով։ Հակառակ իր արժանիքին, ան կը մնար միշտ համեստ իբրեւ ազատութեան զինուոր, եւ իբրեւ այդ՝ մեր ժողովուրդէն եւ պատմութենէն եկած բոլոր կանչերուն կը պատասխանէր միշտ՝ Ներկա՛յ։

Սակայն կ'ուզեմ մասնաւորապէս յիշել ընկերը որ ճանչցայ մեր առաջին հանդիպումներու ընթացքին, այն ընկերը, որ իր սիրտն ու հոգին ի սպաս դրած էր հայ երիտասարդութեան քաղաքական եւ քաղաքացիական դաստիարակութեան գործին, լծուելով տարիներ շարունակ իր բազմազան զբաղումներու կողքին, սերունդ հասցնելու առաքելութեան։

«Րաֆֆի» լսարանի խումբ մը «տաք գլուխներ», ինչպէս կը կոչէին զանոնք «խելացիները», տարուած իրապաշտ կամ նիւթապաշտ դարու մը պահանջներով եւ խարուսիկ վարձատրութիւններով, խումբ մը երիտասարդներ աշխարհի մայրաքաղաքին մէջ հասակ նետած՝ կը համախմբուէին Ս. Վրացեանի շուրջ, Սէնի ափին, սրճարանի մը գետնայարկը, ծանօթանալու իրենց հայրենիքին անցեալին, փառաւորին, մշակոյթին, եւ տանջուած բայց արի ժողովուրդի մը քաղաքական դատին։ Այդ գործին մէջ ընկ. Սահակ կը հանդիսանար Ս. Վրացեանի աջ բազուկը։

Լսարանի անդամներէն ոմանք՝ պիտի կազմէին Րաֆֆի խումբը։ Վրացեան զանոնք մկրտելէ ետք պիտի հեռանար Փարիզէն եւ սկսուած աշխատանքը պիտի շարունակէր ընկ. Սահակ, ոչ միայն իբրեւ առաջնորդող միտք, այլ եւ մասնակցելով մեր բոլոր ձեռնարկներուն, միշտ անդուրժող եւ անդրդուելի՝ սկզբունքի հարցերու մասին։

Տարիներ ետք, անգամ մը եւս պիտի գտնէինք ընկեր Սահակը երիտասարդութեան կողքին, երբ Շ. Միսաքեան կը ցանէր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի գաղափարին առաջին սերմերը։

Այսպէս, քանի մը երէցներու կողքին, անոնց ջերմ շունչին տակ, պատսպարուած մերթ աջէն մերթ ձախէն փչող քամիներէն, պիտի պատրաստուէր սերունդ մը։

Այդ սերունդէն, ահա կուգամ հրաժեշտ առնել Րաֆֆիական մեր ընկերէն, միշտ այն զգացումով թէ վաղը, որեւիցէ պարագայի, երբ ընկ. Սահակի օգնութեան պէտք ունենանք, ան պիտի պատասխանէ անգամ մը եւս, ինչպէս ըրած էր միշտ, Ներկա՛յ։

Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՁԱՒԱԿԸ

Իր կորուստը մեծ է գաղափարակիցներուն համար, անդարմանելի՝ Վասպուրականցիներուս համար։

Բնիկ Վասպուրականի Շատախ-Թաղէն, Լեռնապարի հայդուկներէն, Վասպուրականի Թաղի Հերոսամարտի (1915) մարտիկներէն, որոնք շատերու հետ իրենց զոհաբերութեամբ ապահովեցին Վասպուրականի ազատամարտին յաղթանակը։

Ս. Տէր-Թովմասեան երիտասարդ օրերէն իսկ նուիրուեցաւ հայ ժողովուրդի բարօրութեան եւ հայրենիքի ազատագրման։

Ան պատնէշին վրայ մնաց իր գաղափարակիցներու կողքին, վարելով պատասխանատու աշխատանքներ։ Բնաւորութեամբ շատ համեստ ու հեզահամբոյր, ընկերասէր, հայրենասէր, այս իսկ պատճառաւ կը սիրուէր ու կը յարգուէր հայրենակիցներէն ու մանաւանդ իր ընկերներէն։

Ս. Տէր-Թովմասեան շատերու պէս կրնար նիւթական դիրք եւ ասպարէզ ունենալ, բայց նախընտրեց հաւատարիմ մնալ իր սկզբունքներուն, ծառայել իր հայրենիքին։ Հաւատարմաբար նուիրուեցաւ իրեն վստահուած գործին, առանց սակարկումի, առանց ընկրկումի։

1955ին, Հերոսամարտի 40ամեայ տարեդարձի հանդէսին, Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կողմէ հրաւիրուեցաւ բանախօսելու իբրեւ մէկը, որ մասնակցած է Հերոսամարտի յաղթանակին։ Այն օրը զինքը տեսանք արդէն ծիւրած ու յոգնած։ Բայց իր մէջ դեռ վառ էր հայրենասիրութեան ոգին։ Կը մնար նոյն տոկուն եւ աշխատասէր Սահակը։

Ուրախ էր ու տրամադրութիւնը բարձր, որովհետեւ պիտի խօսէր իր սրտին ու մտքին շատ մօտիկ հերոսամարտին տարեդարձի օրուան առթիւ։

Իր ներբողական բանախօսութիւնը, իր պատմական յիշատակներով, մեծ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ։

Սիրելի ընկեր Սահա՛կ, թոյլ տուր որ այսպէս ոգեկոչեմ քեզ։ Դո՛ւն ալ գացիր շատերուն պէս միանալու նուիրեալներուն։ Ապագայ սերունդին կը մնայ ձեզի նման նուիրեալներու անմոռանալի անունները քանդակել յուշարձանի մը վրայ, Շատախ-Թաղ Լեռնապարի կատարներէն մէկուն վրայ, ուր հասակ առիր մեծ եղբայրներով։

Թող այս համեստ տողերս փոխարինեն Շատախ-Թաղ Լեռնապարէն հաւաքուած գիներբուքէ եւ կակաչներէ հիւսուած ծաղկեփունջը, որ դետեղուի՝ դեռ շատ թարմ հողակոյտիդ վրայ։

Ա. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Սահակ Տէր-Թովմասեան ծնած է 1892ին, Վասպուրականի Շատախ (Ջերմաձոր) գիւղը, որ կը գտնուի Վանայ լճի հարաւային կողմը։ Շատախ կէս հայաբնակ գիւղ մըն էր, որ տուած է ֆետայիներ եւ մտաւորականներ։

Տէր-Թովմասեան իր նախնական եւ միջնակարգ ուսումը կը ստանայ Վանայ մէջ։ Սակայն, դէպքեր պատճառ կը դառնան, որ ան կիսատ թողու իր ուսումը։ Ցեղադային, ինքնազարգացումով, կըրցաւ տեղ մը հասնիլ եւ իր մասնակցութիւնը բերել Շատախի մտաւորական շարժման։

Այդ շրջանին, Վանի կուսակալ Ճէվտէթ բէկ, — որ հայատեաց մըն էր, — տեսնելով Շատախի շրջանի Հայութեան զարթօնքը, կ'որոշէ քանդել սկսուած գործը։

Սահակ, այդ օրերուն, կ'անդամակցի Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եւ իր առաջին գործը կ'ըլլայ, քանի մը մտաւորական ընկերներով կազմակերպել մշակութային ձեռնարկներ։ Իր մասնակցութիւնը բերաւ խմբագրելու «Տիգրիս» եւ «Անկախ Տիգրիս» պարբերաթերթերու հրատարակութեան։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուշադրութեան գլխաւոր շրջաններէն էր Շատախ։ Արամ Մանուկեան, երբ լիազօր եկած էր կազմակերպելու Շատախի շրջանը։ Իր ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ Շրջ. Ժողովը, ուր ընտրուեցաւ Անտառի Զինուորական Մարմին մը, որուն կ'անդամակցէին հետեւեալները.— Սամուէլ Մեսրոպեան (ողջ), Յովակիմ Զոլոյեան եւ Միհրան Մարգարեան։

Այս մարմինը, իր առաջին նիստին իսկ, որոշեց նախայարձակ չըլլալ որեւէ դէպքի առթիւ, այլ դիմել ինքնապաշտպանութեան։ Զինուորական Մարմինը իր տրամադրութեան տակ ունէր 30 հոգիէ բաղկացած մարտական խումբ մը, որուն խմբապետն էր այդ շրջանին հին եւ փորձառու ֆետայի՝ Ազատ Սիմոնեանը (ողջ)։

Սահակ Տէր-Թովմասեան, տեսնելով Վասպուրականի մէջ կատարուած կազմակերպչական աշխատանքները, որոնց ղեկավարներն էին Արամ Մանուկեան, Վահան Փափազեան (Կոմս), Սարգիս, Նիկոլ Օտապաշեան, Իշխան եւ ուրիշներ, քաջալերուեցաւ եւ հետեւելով անոնց օրինակին, նուիրուեցաւ յեղափոխական աշխատանքներու։

Երբ 1917ին ծագեցաւ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, եւ, ռուս զինուորները լքելով ճակատները դիմեցին «դէպի տուն», Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ստանձնեց շրջանի ինքնապաշտպանութեան գործը։

Շատախ ունէր երկու գունդ, գնդապետ Բաղդասարեանի եւ Լեւոն Շաղոյեանի ղեկավարութեամբ։

1918ին, կռիւները սկսան Սալմաստի եւ Վանի շրջաններուն մէջ։ Տէր-Թովմասեան իր մասնակցութիւնը բերաւ այս կռիւներուն։ Էրզրումի անկումէն ետք, Վանի եւ Շատախի մարտական ուժերը, ժողովուրդին հետ միասին, նահանջեցին դէպի Էջմիածին։ Այս ուժերուն մաս կը կազմէին շրջանի լաւագոյն ուժերը՝ Փանոս Ժամհարեան, (ողջ), Արճակցի Շիրին, Մանուկ Գալեան եւ ուրիշներ։ Անոնց հետ էր նաեւ Սահակ Տէր-Թովմասեան։

1918 Ապրիլ 7ին, գունդը հասաւ Իգտիր։ Հոն էր Ոզմեցի Ասլան Ստեփանեանը (ողջ) իր երկու հարիւր հոգինոց խումբով։ Նոյն օրն իսկ հասան՝ զօր. Սմբատ Բարոյեան եւ Կարօ Սասունի, իրենց հետեւորդներով։

Հայաստանի Հանրապետութեան օրով, Սահակ Տէր-Թովմասեան լծուեցաւ կուսակցական եւ հանրային գործերու։ Ու իր բազմազբաղ օրերուն՝ իսկ, ան գրի առաւ անդարձ մեկնող ընկերներու, գաղթի եւ կռիւներու մասին իր տպաւորութիւնները՝ Երեւանի «աշխատանք» շաբաթաթերթին մէջ։

1921ին, իր մասնակցութիւնը բերաւ Փետրուարեան ապստամբութեան։ Փետրուար 18ի առաւօտուն, կազմուեցաւ Հայաստանի Փրկութեան Կոմիտէն, որուն կը մասնակցէին՝ Սիմոն Վրացեան նախագահ եւ արտաքին նախարար, Ա. Յովհաննէսեան՝ զինուորական գործերու վարիչ, Կարօ Սասունի՝ ներքին նախարար, Համբարձում Տէրտէրեան՝ ելմտական եւ պարենաւորման նախարար, բժիշկ Ս. Եղիազարեան՝ խնամատարութեան նախարար, Սահակ Տէր-Թովմասեան՝ քարտուղար։

1921 Մարտ 19–25, թշնամին ընդհանուր յարձակողականի անցաւ։ Հայ համայնավարները եւ կարմիր բանակը թընդանօթներով եւ հրասայլերով, իրենց բոլոր ճիգերը ի գործ դրին եւ յաջողեցան անակնկալօրէն Երեւան հասնիլ եւ ձերբակալել Հայաստանի ղեկավարութիւնը։ Ու շուտով Սասունցի ձիաւոր խումբեր, սրարշաւ անցան Երեւանի փողոցներով՝ խուճապի մատնելով բնակիչները։ Բոլշեւիկեան թնդանօթը սրտաց Քանաքեռի բարձունքներէն (Ս. Վրացեան)։

Ապստամբութեան զսպումէն ետք, Սահակ Տէր-Թովմասեան, Հայաստանէն գաղթող 12 հազար ժողովուրդին հետ, Գորիսի վրայով անցաւ Թաւրիզ, ուր մնաց քանի մը ամիս, Հայաստանի ղեկավարութեան հետ, յուսալով որ կրնան վերադառնալ։ Անկից մեկնեցաւ Ֆրանսա, եւ հաստատուեցաւ Փարիզ։

Ֆրանսայի մէջ, Սահակ Տէր-Թովմասեան մնաց միշտ ղեկավար դիրքերու վրայ։ Իր պարապոյ ժամերուն կը գրէր իր զինակիցներուն կենսագրութիւնները Դրօշակին մէջ, որ կը հրատարակուէր Փարիզ։ Ան աշխատակցած է նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրկաններուն։

Անցեալ տարի տեսանք զինքը Գիյրութի մէջ, քայքայուած առողջութեամբ, սակայն ոչ յուսահատ։ Անցաւ Փարիզ, ուր չկրցաւ վերագտնել իր առողջութիւնը եւ 18 Մարտ 1960ին, ընդմիշտ մեկնեցաւ մեզմէ, սուգի մէջ ձգելով զինք սիրողներու բազմութիւնը։

Հալէպ ԱՍՕ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (186)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

Փարիզուհիին ճերմակ լանջը զոհարներու նշոյլին տակ կը պսպղար։ Շքեղ լանտօներով պտոյտները յաճախեցին։ Սլաձեւ նաւակ մը միշտ պատրաստ գտնուեցաւ զոյգին այցը ընդունելու։ Անոր ներքնախուցին մէջ, տօքթորին հետ առանձնացումները աչքի զարնող անպատկառութեամբ տեւողութիւններու հասան։ Նոյն իսկ կէս բաց դռներէ երեւցող գիրկընդխառնումներ՝ դիտմամբ սարքուած՝ Սոֆիին ցոյց տուին անոնց յարաբերութիւններուն ամբողջ խաղքութիւնը։ Սրահին մէջ անգամ, Սոֆիին ու մամային ներկայութեանը, չքաշուեցան անոնք վրան շատ բաց հագածութեան լպիրշ ցոյցերէ, զիրար շոյող գգուական վերադիրներու վրդովեցուցիչ գործածութեամբ մը, որուն համար այնքան ձեռնտու է մանաւանդ ֆրանսերէն լեզուն։

Մաման անշուշտ չէր հասկնար այդ ափեղցփեղութիւնները, իր ապուշ նայուածքին զմայլանքովը շրջապատելով միայն իր զաւակը. բայց Սոֆի, կը լսէր ու կը հասկնար։ Խուլ կատաղութեամբ մը կ'ուտէր իր լանջը ի տես այդ համարձակ աղջկան, որ փարիզեան բոզի յայրատ ու պղծոտ շարժումներովը կը լեցնէր ամիրային խաղաղ ապարանքը, խանգարելով անոր խորհրդաւորութիւնը։

Սակայն կանացի հոտառութեամբ մը, մանկամարդ աղջիկը կրցաւ թափանցել երիտասարդին բո՛ւն հոգեբանութեանը։ Մէկ քանի անգամ յանկարծ բռնեց զանիկա՝ երբ կիրքով ու ըղձանքով յղի նայուածքով մը իր վրայ սեւեռուած՝ կ'արձանանա՞ր ան։ Արշակ ի զուր աճապարեց սթափիլ եւ իր զգացումը պարտկել, մատնուած էր։ Այդ րոպէէն՝ Սոֆի հասկցաւ թաքուն միտքը Փարիզուհիին մօտ անոր ծղակոտր փութկոտութիւններուն։ Ու ա՛լ այս անգամ չուզեց դիւրին որսը դառնալ անոր անարգ հնարամտութիւններուն, թաւալգլոր իյնալ անոր ծուղակին մէջ։ Ճակատագրական կապ մը տեսաւ իր եւ այդ մարդուն միջեւ. անկից խուսափելու իր բոլոր ճիգերը ապարդիւն աշխատանք մըն էին։ Բայց հակառակ իր այս համոզումին, իր կողմէ խիզախ, ցուրտ, ամբարհաւաճ կեցուածքի մը, այդ անողոք հոգիին անձնասիրական կամէութիւնը ջախջախելու անհրաժեշտութիւնը թեթեւակի վրիժառութիւնը նըկատաց անկից կրած իր անարգանքին համար։ Ուստի՝ անոր զէնքերուն համարժէք զէնքերով դիմադրելու պատրաստուեցաւ։

Այս անգամ, փորձառութեամբ ու տառապանքով զարգնուած, իր մէջ ուժը զգաց՝ այդ մարդը մինչեւ իր ոտքերուն աղերսարկու ու լալահառաչ բերելու յաղթանակին։ Եւ ա՛լ առանց վարանելու, առանց խղճահարելու, առաւ իր զէնքը որ իր քովն էր, իր մօտը, դիւրին եւ նըպատակայարմար՝ Համբիկը։

Այդ րոպէէն, ձկնորսին տղուն շուրջը ստեղծուած կացութիւնը առեղծուածային եղաւ իրեն համար։ Իրենց — Սոֆիին ու Համբիկին — յարաբերութիւններուն մէջ փարիզեան զոյգի յեղակարծ երեւումովը առաջ եկած պաղութիւնը մէկէն ի մէկ դադրեցաւ՝ խանդաղատագին ու անվերապահ յորդումովը Սոֆիին սիրային ցոյցերուն, որոնցմով աղջիկը սկսաւ շըրջապատել իր մանկութեան բարեկամը։ Իր ընթացքին մէջ վարանում ու երկդիմութիւն անհետացան։ Համբիկ՝ բերանը լայն բացած՝ ջանաց տեսնել եւ հասկնալ պատճառը, որ չսպասուած վայրկեանի մը կը մղէր իր բարեկամուհին առանց գորովագեղ ու սիրակարկառ շարժումի մը, բայց չյաջողեցաւ։

Սոֆի ժամանակ չթողուց որ տղան խորհրդածէ, տրամաբանէ եւ հասկնայ։ Անոր վիզը նետուեցաւ իր սիրոյն անդրդուելիութիւնը կրկնելով եւ իրենց մօտաւոր վերջնական երջանկութիւնը փըսփսալով անոր ականջին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՆԵՀՐՈՒ անդրադարձած է Զու Էն Լայի հետ իր ունեցած խօսակցութիւններուն ու յայտնած թէ անոնք ապարդիւն եղած են: Այս առթիւ սահմաններուն մասին ըսած է. «Խնդրոյ առարկայ չեն կրնար դառ-նալ ներկայ սահմանները, ոչ մէկ սա-կարկութիւն կրնայ տեղի ունենալ»:

ԹՈԿՕ, չորեքշաբթի պաշտօնապէս ան-կախ հռչակուեցաւ: Ափրիկէի նորակազմ պետութիւններէն ամէնէն փոքրն է:

ԹՈՒՔԻՈՅԻ մէջ, 6000 ուսանողներ բո-ղոքած են Ճափոն–Ամերիկա զինուորական դաշնագրին դէմ: Տիէթը (խորհրդարան) այս օրերուն պիտի վաւերացնէ դաշնա-գիրը:

65.000 ՍԹԵՐԼԻՆ պիտի ծախսուի իշ-խանուհի Մարկարէթի ամուսնութեան համար: Աշխատաւորականները «չափա-զանցուած» կը գտնեն այս գումարը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ծերակոյտը քննութեան առած է Պաքուի մէջ Խրուշ-չեւի վերջին յայտարարութիւնը: Պերլինի առընչութեամբ քաղաքական ոչ մէկ փո-փոխութիւն առաջարկուած է:

ԻՐԱՔ որեւէ վէճ չունի Արեւմուտքի հետ, յայտարարած է զօր. Քասըմ: «Մեր բարեկամները մենք կ'ընտրենք, պայմա-նաւ որ միջամտուիլ չըլլան մեր ներքին գործերուն»:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐ Չինաստանի վարչա-պետը Զու Էն Լայ Նեփալ հասած է:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ հաւաքուած են ՍԷՆ-ԹՕՅԻ (Նախկին Պաղտատի Ուխտ) երեք անդամները (Իրան, Թուրքիա եւ Փաքիս-տան): Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ար-տաքին նախարարները ներկայ են:

Գ. Գասպար Պալեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի-կին Ժոզէֆ Պալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Պալեան, Հրանտ, Սիմոն եւ Ժագ Պալեան, Տիկին Ժոզէֆին Ֆոն-թէն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յա-կոբ Սուլթանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փարթող Սիրատակ եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, քրոջ, հօրեղբօր կնոջ, մեծ-մօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶԱԲԷԹ ԳԱՍՊԱՐ ՊԱԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Աբրահամեան, Սեբաստացի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 25ին, իր բնակարանին մէջ, 5, Ռիւ Ժորժ Լըպլան, Իսի, 61 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս հինգշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին, իր բնակարանը, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը, ամ-փոփուելու համար ընտանեկան դամբա-րանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 217–218 (Յունուար – Փետրուար), 48 էջ, ճոխ, այլազան եւ միշտ հետա-քրքրական բովանդակութեամբ.—

Էջը... բժշկութեան մէջ (ԽՄԲ. — Իմ սիրելի Հայաստանը (ԱՍԱՖԵԻ). — Օդը սնունդ մըն է (ՏՈՔԹ. ՆԱՒԱՍԱՐԴ). — Վատարանի մասին (ՏՈՔԹ. ՂԱԶԱՐ-ԵԱՆ). — Ի՞նչ են կենսանիւթերը եւ ի՞նչ-պէս հասկնալ անոնց պակասը (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ). — Ջաւակ առնել պու-լիկով (ՏՈՔԹ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ). — Ի՞նչ ա-նուն տալ երախային (ՀԱՆՐԻ ՄԱՍԷ). — Խրատներ մայրերուն (ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ). — Հիւանդը եւ իր սնունդը (ՏՈՔԹ. ԳԸ-ԼՈՆՏԷԼ). — Ջլախտի մասին (ՏՈՔԹ. ՖՈՒՐՈՒՆՃԵԱՆ). — Թոքախտը յարձա-կողականի անցաւ (ՓՐՈՖ. ԷԹԻԷՆ ԳԵՈ-ՆԱՐ). — Սիֆիլիսը յարձակողականի անցաւ (ՏՈՔԹ. ՌՈՒՍԷ). — Միշտ մտա-ծեցէք խլիրդի (քանսէր) մասին (ՓՐՈՖ. ԺԱՆԸՆԷ). — Թունաւորուեցաւ, ի՞նչ ը-նել (ԽԱԶՈՒՀԻ):

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 Ֆր.):

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 8ին աւարտած է մեր բաժա-նորդներէն շատերուն տարեշրջանը: Կը խնդրենք որ փութով կատարեն նոր տա-րեվճարը, առանց անհատական հրաւէրի սպասելու:

Կը խնդրենք նաեւ որ ցարդ առկախ հաշիւ ունեցողները օր առաջ համապա-տասխան գումարները ղրկեն:

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բաժա-նորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կա-նոնաւոր վճարումներով՝ կը դիւրացնեն վարչութեան գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ
Ի ՊԱՏԻՒ
ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերուն-դի, այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 20ին,

La Belle Cordière
6, rue d'Antin

Մասնակցութիւն 12 Ն. Ֆ.:

Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համա-կիրներ:

Արձանագրուիլ՝ Գրատուն Հրանդ Բա-լուեան, հեռ. Փրօ. 25–46:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի դպրոցին վարչութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է Գ. Միսաք Սարգիսեանէ 20 Ն. Ֆ. իր երկրորդ թոռ-նիկին՝ Ազնիւ–Լուսինի մկրտութեան առ-թիւ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆԿԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Թորիկեան Յարէթ 100 Ն. Ֆ., Ապրի-եան Յակոբ 20 Ն. Ֆ., Պզտիկեան Հայ-կազ, Առանալեան Երուանդ, Տէր եւ Տի-կին Տէր–Թոմայեան Յակոբ, Խաչատուր-եան, Աշըգեան, Ինճէեան 50ական Ն. Ֆ., Ոմն 20 Ն. Ֆ., Զարիքեան 100, Պալա-պանեան, Ճանճիկեան 50ական, Սէմէր-ճեան Ներսէս 20, Տիկ. Հայրապեան եւ Տիկին Մութաֆեան 10ական, Քէլէշեան Օհանիկ 100, Քէչիշեան 20, Մատէեան 150, Դարբինեան եւ Շանչիկեան 50ական, փոքրիկն Սէմէրճեան Գրիգոր եւ Արզու-եան Բաթրիք 20ական, փոքրիկն Էլէն Ալեքսանեան 100, Փօլէթ Արզումանեան 30, Տէր եւ Տիկ. Պօյաճեան 50, Մաթէոս-եան 30, Մուստիքեան Վարդան 150, Տի-կին Ուզունեան 20 Ն. Ֆրանք:

Գումար 1500 Ն. Ֆրանք:

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վալանսի մէջ «Մայիս 28»ը կը տօնուի Մայիս 28ին, շաբաթ երեկոյը պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ:

×

Սեբ. Նահանգային Մուրատ Ռաւումնա-սիրաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւ-ղի տարեկան հանդէս – պարահանդէսը՝ ՄԱՅԻՍ 7ին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միու-թեան պարահանդէսը՝
ՄԱՅԻՍ 21ին (Մարսէյլ):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստան, Լենինականէն Տիկ. Աղաւ-նի Տէր–Յովհաննէսեան, Ռեանի աղջիկ, ընիկ Իզմիրի գիւղերէն Գայանորցի, կը փնտռէ իր հօրաքրոջ աղջիկները: Կը կարծուի որ Փարիզ են: Թողինա Նազար-եան տղայ մը ունի՝ Աւետիս: Արուս Ա-ւետիկեան, զաւակները Սա. եւ Պերճու-հի, Մաքրուհի Պէնտէրլեան աղջիկ մը՝ Վառվառա, որոնք ներգաղթած են 1947ին Յունաստանէն:

Ցիշեալ անձնաւորութեանց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի գրել Թորգոմ քհնյ. Բօսթիքեանի՝

10, Rue Félix MANGINI Lyon-Villeurbanne (Rhône

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գ. Տէրմանեան (Լիոնէն) 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ողբ. Ս. Տէր–Թովմասեանի մահուան առթիւ ընկ. Ս. Թորոսեանէ, Միւնիխ, 50 Ն. Ֆ.: Մարսէյլ – Լէ գ'Օլիվի Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբէն 40 Ն. Ֆ.: Գ. Նը-շան Մուրատեանի մահուան առթիւ Վիէ-նի Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութենէն 20 Ն. Ֆ.:

×

Ընկ. Ս. Տէր–Թովմասեանի մահուան առթիւ Տիկին Ս. Գ. Զագըրեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Յառաջի բարգաւաճման:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Սար-գիս Մինասեան» ենթակոմիտէին:

Այս շաբաթ, 30 Ապրիլ ժամը 21ին, Գ. Կակոյեանի սրճարանը՝ 128 Ռիւ Է-թիէն Տոլէ:

Ջուարթ մթնոլորտ,
համեղ ածականներ

ԽՆՋՈՅՔ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւ-ղի տարեկան խնջոյքը այս կիրակի կէսօ-րէ ետք ժամը 3ին, «Ահարոնեան» ա-կումբին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայու-թիւնը, քաջալերելու համար այս բարե-նպատակ ձեռնարկը:

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ առատ կերուխում:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի հանդէսը Հ. Օ. Մ.ի յիսնամեակին առթիւ, Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ

ՄԱՅԻՍ 22ԻՆ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊԻ

Հայկական դպրոցին բացառիկ ներկա-յացում հայկական ֆիլմերու Մայիս 10, երեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 20,45ին Սինեմա Ռէքս, 64, Ռիւ տէ Գուրկինեռն, Անիէռ (Պուա–Քոլոմպի կայարանին մօտ):

Կը ցուցադրուին շրջանին մէջ առաջին անգամ ըլլալով ԿԱՄՕ պատմական ժա-պաւէնը եւ Սեւանայ լիճին Գաղտնիքը (հայախօս են երկու ֆիլմերն ալ):

Մուտք 2,00 եւ 3,00 Նոր Ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

22 տարեկան (զինուորական ծառայու-թիւնը կատարած) երիտասարդ մը իբրեւ վաճառորդ պօնըթրիի մէջ: Դիմել՝

ETS CHEDIK
285, Rue St. Denis Tél. : GUT 62-80

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ե. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրա-ւիրեն հետեւեալ մարմինները.—

28 Ապրիլ, հինգշաբթի Ազբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն:

29 Ապրիլ, ուրբաթ՝ Արամ – Շ. Մի-սաքեան:

30 Ապրիլ, շաբաթ՝ Արդուբեան:
5 Մայիս, հինգշաբթի՝ Փոքրիկ.
6 Մայիս, ուրբաթ Արծիւ:
7 Մայիս, շաբաթ՝ Զաւարեան:
8 Մայիս, կիրակի՝ Վարդան:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժա-մը 8,30ին, «Ահարոնեան» ակումբը Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿՌԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եանի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օ-րակարգ:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ:

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13-1[illegible] եւ 18–20: Անկէ դուրս ժամադրութեամբ հեռախօս Թռիւտէն 27–35:

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մաս-նաճիւղերուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թութէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ:

ՊՈՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պուլվար տը Պոմոն:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31

Հռոմի Ողիմպիական Խաղերը զբօսա-շրջիկներու խճողում պիտի պատճառեն այս տարի Իտալիոյ մէջ:

Մեր խումբին հանգիստ ճամբորդու-թիւնը եւ լաւագոյն բնակութիւնը օր ա-ռաջ ապահովելու համար, կազմակեր-պութեան աշխատանքները սկսած են:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օրերը շուտ կ'անցնին, ցանկը շուտով կ'ամբողջանայ:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ

Պ. ԹԱՐՈՆ
58, Bd. Serrurier, PARIS 19 - Métro Pré-St-Gervais

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise PARIS 9 - Tél. TAI 49-[illegible]
(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Ave. Béranger, ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S et O)

ԳԱՐՈՒՆԸրնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ, պայծառ լոյս և ոսկի արեւ...

Գարունը կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél. : ARC 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնար-ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինի-լիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ ակղաններկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O.
18, RUE BRÉZIN, PARIS 14

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ԱՊՐԻԼ 1960
VENDREDI 29 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9286 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4587

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Պատմութիւնը խեղաթիւրելու մասնագէտ Ճէմալ փաշա իր Յիշատակներուն մէջ կը յանդգնի նոյնիսկ չարափոխել օտար իրազեկ քաղաքագէտներու գրութիւնները, երբ անոնք անժխտելի փաստերու վրայ հիմնուած կը մերկացնեն օսմանեան կառավարութեան, մասնաւորապէս ջարդարար Իթթիհատի գործած անլուր ոճիրները հայ խաղաղ ու անպաշտպան ժողովուրդին դէմ:

Ամէնէն աւելի կը յարձակի Անտրէ Մանտելշթամի դէմ, որ 1917ին Փարիզի մէջ հրատարակած էր «Օսմանեան Կայսրութեան Ճակատագիրը» խորագրով ստուար հատոր մը, ճոխացուած բազմաթիւ պաշտօնական փաստաթուղթերով:

Հեղինակը, մասնագէտ միջազգային իրաւունքի, 1898էն մինչեւ համաշխարհային առաջին պատերազմը ապրած է Թուրքիոյ մէջ, իբրեւ աւագ թարգման Պոլսոյ ռուսական դեսպանատան: Կատարելապէս կը խօսէր ու կը գրէր թուրքերէնը եւ հիմնովին ուսումնասիրած էր Թուրքերն ու անոնց քաղաքականութիւնը՝ Ապտիւլ Համիտի օրերէն սկսեալ: Ինքն էր, որ պատրաստած էր Հայկական Բարենորոգումներու ծրագիրը 1913ին եւ ներկայացուցած վեց մեծ պետութեանց Պոլսոյ դեսպաններուն:

Մանտելշթամ Զինադադարի բախտորոշ օրերուն Փարիզի մէջ աջակցեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան՝ իր խորհուրդներով եւ 1926ին հրատարակեց փաստալից գիրք մը Հայկական Հարցին մասին, երբ Ազգերու Դաշնակցութիւնը Ժընեւի մէջ ուրացաւ հայ ազգի արդար իրաւունքները:

Ճէմալ փաշա կատղած է Մանտելշթամի դէմ ո՛չ միայն անոր համար, որ անիկա Օսմանեան Կայսրութեան Ճակատագիրը գիրքին մէջ ջախջախիչ վաւերաթուղթերով կը քօղազերծէ Թալէաթ – Էնվէր – Ճէմալ եռրորդութեան ոճիրները Հայերուն դէմ, այլ մանաւանդ այն պատճառաւ, որ մասնաւոր գլուխ մը յատկացուցած է «Սուրիոյ փոխարքայ» Ճէմալի սխրագործութեանց՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: «Արաբներու դահիճը» անօթի մեռցուցած էր Լիբանանի ժողովուրդը, Դամասկոսի եւ Պէյրութի մէջ կախաղան բարձրացուցած 21 արաբ երեւելիներ ու մտաւորականներ եւ աքսորած բազմաթիւ արաբ ընտանիքներ: Ալէյի (Լիբանան) պատերազմական ատեանին միջոցաւ երկու հարիւր Արաբներ դատապարտել տուած էր, իբրեւ «դաւաճան»:

«Ճէմալ փաշա իր ոճիրները խոստովանելու քաջութիւնը չունեցաւ, ինչպէս ըրած էր Թալէաթ», կը գրէ Մանտելշթամ էջ [illegible] եւ Ճշմարտութիւնը սուրիական հարցին մասին անուն գիրք մը հրատարակելով փառօքէն ուզեց ինքզինքը արդարացնել:

Ռուսիա եւ Հայկական Հարցը գլուխին մէջ Ճէմալ փաշա հազար կերպ կ'ըլլայ ապացուցանելու համար, որ Ռուսերը հայկական բարենորոգումները կը նկատէին իբրեւ քայլ մը Հայաստանի գրաւման համար. Բազմաթիւ արտատպումներ կ'ընէ Մանտելշթամի գիրքէն՝ միշտ խեղաթիւրելով եւ ջանալով իր անպաշտպանելի դատին իբրեւ փաստ ծառայեցնել զանոնք: Նոյնութեամբ կ'ընդօրինակէ նաեւ տպագրական սխալ մը, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեանի կողմէ Պօղոս Նուպար փաշային տրուած պաշտօնին թուական ցոյց կուտայ «1912 տարւոյ սկիզբները», փոխանակ 1913ի:

Պատերազմէն վերջ ցարական Ռուսիան փոխելով Կովկասի Հայերուն հանդէպ վարած քաղաքականութիւնը, վերադարձուց, կ'ըսէ, Էջմիածնոյ վանքին գրաւուած բոլոր կալուածները եւ ներում շնորհեց հայ քաղաքական յանցաւորներուն, իբրեւ «մեծ շնորհներ»:

«Այս քաղաքականութիւնը պատճառ եղաւ որպէսզի իրենց կողմը հակին հայ յեղափոխականները, որոնք նախապէս զզուանք կը զգային (Ռուսերէն): Պօղոս Նուպար փաշայի Եւրոպայի մէջ գործի ձեռնարկելէն վերջ եւ մանաւանդ 1913ի կիսուն քանի մը անգամ Դաշնակցութեան պետերուն հաղորդեցինք թէ պէտք է օգնեն մեզի, որպէսզի արգելք ըլլանք հայկական բարենորոգումներուն մասին ռուսական ձեռնարկներուն... անոնցմէ հետեւեալ ձեւով պատասխաններ առինք միայն. — Քանի որ մեծ պետութիւնները գործի ձեռնարկած են, մեզի համար այլեւս կարելի չէ անոնցմէ հրաժարիլ»:

Յետոյ երկարօրէն կը ծանրանայ Մանտելշթամի 8 Յունիս 1913 թուակիր Բարենորոգումներու Ծրագրին եւ 26 Յունուար/8 Փետր. 1914ի Համաձայնագրին վրայ, որոնց պատճէնները նոյնութեամբ կ'ընդօրինակէ Մանտելշթամի գիրքէն:

Ճէմալ փաշա չի ծածկեր իր դժգոհութիւնը Բարենորոգումներու Համաձայնագրին հանդէպ, զայն նկատելով «մեծ յաջողութիւն մը» Ռուսիոյ եւ «խիստ ցաւալի» Թուրքիոյ համար:

Ուրախ է սակայն որ մեծ պատերազմը վրայ հասաւ... եւ Թուրք «կառավարութիւնը հարկ չտեսաւ շարունակել տալ պաշտօնը այն երկու ընդհանուր քննիչներուն, որոնք արեւելեան Անատոլուի նահանգներն էին ղրկուած: Արդէն մեր միակ նպատակն էր այդ ընդհանուր պատերազմին միջոցաւ ձերբազատուիլ այն բոլոր պետական որոշումներէն, որոնք մէկ-մէկ հարուածներ էին մեր ներքին անկախութեան...: Պատռել կ'ուզէինք նաեւ արեւելեան Անատոլուի բարենորոգումներու համաձայնագիրը, զոր վերջին շրջաններուն բռնութեան եւ ճնշումի տակ ստիպուեցանք ստորագրել... մեր յաւիտենական ու ոխերիմ թշնամիին՝ Ռուսիոյ հետ»:

Կ'ուզէին եղեր «ազատութեան մէջ ապրիլ միւս բոլոր պատուախնդիր ազգերուն նման»:

«Բայց մեզի համար բոլոր բարենորոգումներուն սկիզբը պիտի ըլլար տեսնել կործանումը ցարական Ռուսիոյ, որ երկուքուկէս դարէ ի վեր հսկայ փորձանքի մը նման կանգնած էր մեր դէմ... Կ'ուզէինք որ այդ ընդհ. պատերազմի ընթացքին ճզմուէր Ռուսիոյ գլուխը»:

Հետեւաբար որոշեր են պատերազմէն վերջի վերապահել ներքին բարենորոգումներու բոլոր ձեռնարկները: Եւ չեն քաշուած իրենց «այս տեսակէտը յայտնել Դաշնակցութեան պետերուն»:

Եւ սակայն ի՛նչ ոճրածին ծրագիրներ պատրաստեր եւ վերապահեր էին՝ միանգամ ընդմիշտ թաղելու համար Հայկական Հարցը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ.— ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՄ ՏԸ ԿՈԼԻ ԱԼԺԵՐ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԵԼԻ ՇՔԵՂ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՍԱՆ-ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ ՄԷՋ

«Շնորհակալութիւն եւ կեցցէ՛ Նիւ Եորք» զօրավար տը Կոլի արտասանած վերջին բառերը եղած են Նիւ Եորքի մէջ: Չորեքշաբթի, տեղական (Ֆրանս.) ժամով 14.12ին, Նախագահին «Պօյինկ 707» Նիւ Եորքի օդակայանէն մեկնած, ու ճիշդ վեց ժամ ետք հասած է Սան-Ֆրանսիսքօ:

Ուաշինկթընէն եւ Նիւ Եորքէն ետք, Խաղաղականի ափին հաստատուած «Քալիֆորնիոյ մայրաքաղաքը» բացառիկ ընդունելութիւն վերապահած է՝ Ֆրանսայի Նախագահին:

Աւելի քան 300.000ի հասնող բազմութիւն մը, ճռճիթիներու տեղատարափով, ծափերով եւ «Կեցցէ՛ տը Կոլ», «Կեցցէ՛ Ֆրանսան» աղաղակներով դիմաւորած է տը Կոլը: Ըստ պաշտօնական մարմիններուն, նման բացառիկ ընդունելութիւն միայն մէկ անգամ տեղի ունեցած է քաղաքին պատմութեան մէջ՝ Քորէայի հերոս՝ Մաք Արթըրի ժամանումին առթիւ:

Քաղաքապետարանին մէջ, քաղաքապետ Ժ. Քրիսթըֆըր եւ տը Կոլ բարի գալուստի եւ բարեմաղթութեան խօսքեր փոխանակած են:

Պաշտօնական շարք մը այցելութիւններէ ետք, Հանրապետութեան Նախագահը Նիւ-Օրլէընզ մեկնած է:

× Երեքշաբթի գիշեր, Սան-Ֆրանսիսքօն դրօշազարդուած էր եռագոյն դրօշներով՝ կապոյտ, ճերմակ, կարմիր, ի պատիւ տը Կոլի, սակայն դրօշներէն ոչ մէկը ֆրանսական էր:

Գոյները հորիզոնական ձեւով դասաւորուած էին, ինչ որ Հոլանտական դրօշներու ձեւն է:

Բարեբախտաբար, վերջին պահուն, անծանօթի մը ուշադրութիւնը գրաւած է ու այսպէսով կարելի եղած է կաֆի մը առաջքը առնել:

Մամուլի իր շաբաթական ասուլիսին ընթացքին, Այզընհաուըր քննութեան առած է միջազգային շարք մը հրատապ հարցեր:

ԱԼԺԵՐԻԱ.— Նախագահը յայտարարած է թէ տը Կոլի հետ ունեցած իր խօսակցութիւններուն ընթացքին հարց դրած է թէ Ֆրանսա միշտ համաձա՞յն է ու պիտի շարունակէ՞ ընթացք տալ 1959 Սեպտեմբեր 16ին ճշդուած ինքնորոշման քաղաքականութեան: Պատասխանը դրական ըլլալով, Այզընհաուըր կը յայտարարէ թէ համաձայն է տը Կոլի Ալժերիոյ քաղաքականութեան:

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՊԱՔՈՒԻ ՃԱՌԸ.— Նախագահը դիտել տուած է թէ պէտք չէ «լուրջի առնել» Խրուշչեւի վերջին ճառը: Քէմփ Տէյվիտի մէջ այս վերջինը խոստացած էր ետ առնել Պերլինի առընչութեամբ ներկայացուցած իր վերջնագիրը: Այսուհանդերձ, Այզընհաուըր դիտել տուած է թէ Արեւմուտք պիտի շարունակէ տէր կանգնիլ Պերլինի իր իրաւունքներուն: Այս առթիւ ըսած է նաեւ. «Եթէ Խրուշչեւ վերջնագիր մըն է որ կ'ուզէ Արեւմուտքին, ապա ինք պիտի մերժէ մասնակցիլ Վերին Ժողովին:

ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎ.— Նախագահը ներկայ պիտի գտնուի Մայիս 16էն 23 Փարիզի մէջ գումարուելիք Վերին Ժողովին: Այզընհաուըր հաւատացած է թէ դրական արդիւնքի մը կարելի է հասնիլ, մանաւորապէս զինաթափութեան եւ Արեւելք-Արեւմուտք յարաբերութիւններու սերտացման ուղղութեամբ:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ.— «Խրուշչեւ պատերազմ չուզեր, բայց...

Քրիստոնեայ – դեմոկրատներու համագումարին, Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ՝ Ատընաուըր խօսք առած ու շեշտած է թէ Խրուշչեւ ներկայիս պատերազմ չուզեր, բայց եւ այնպէս ասիկա պէտք չէ պատճառ ըլլայ որ Արեւմուտք հրաժարի իր դիրքը զօրացնելէ: Խաղաղութեան հաստատման համար անհրաժեշտ է որ Արեւմուտք Խորհ. Միութեան եւ համայնավար Չինաստանի չափ զօրաւոր ըլլայ:

Ինչ կը վերաբերի Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքականութեան, Ատընաուըր անգամ մը եւս շեշտած է թէ պիտի չա-

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. Էջ)

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ
ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ԿՐՕՆԱԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀ

Հաւատոյ Տարածման միաբանութեան տեսուչ Կարդինալ Աղաճանեան, նախագահ պիտի նշանակուի Տիեզերական Ժողովի պատրաստական յանձնախումբին, որ պիտի փոխարինէ Կարդինալ Տոմինիկօ Թարտինիի նախագահութեան տակ գտնուող նախապատրաստական յանձնախումբը, այս վերջինի պարտականութիւնը աւարտած ըլլալով:

«Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԲԱԽՏՈՐՈՇ ԴԵՐ ՊԻՏԻ ԽԱՂԱՅ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ»...

★

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Մոսկուայի թղթակից Քրիսթոֆըր Տոպսըն Լոնտոն վերադառնալով յայտարարած է թէ 66 ամեայ Խրուշչեւի առողջական վիճակը վատթարացած է եւ, ըստ մասնագէտ բժիշկներու, սրտի տագնապի մը զոհ կրնայ երթալ: Այդ պարագային, Կրեմլինի մէջ իսկոյն աթոռամարտ մը ծայր պիտի տայ:

Կը կարծուի թէ այդ պայքարին առաջքը առնելու նպատակով պիտի հիմնուի կոմիտէ մը: Ակներեւ է, որ Միկոյեան պաշտօն պիտի ստանձնէ այս կոմիտէին մէջ: Այս խորամանկ Հայը, որ շատ երիտասարդ տարիքէն իբրեւ ապստամբ կնդակահարուելու դատապարտուելէ ետք ներման արժանացած է, երկար ատենէ ի վեր համայնավար պետերուն հետ ապրած եւ զանոնք մօտէն ճանչցած է: Սթալինի մաքրագործումներէն օձիքը ազատած եւ Մոլոթովի ու Բուլգանինի Խրուշչեւի դէմ ճակատ յայտարարած ատեն վարպետօրէն չարժեցաւ եւ Խրուշչեւի կողմը անցաւ:

Այս կոմիտէն գործելու անհրաժեշտ թեքնիքը պիտի ապահովէ Միկոյեանի փորձառութենէն օգտուելով: Հաւանական է, որ Կոզլով նոյն կոմիտէին անդամ ընտրուի, բայց պիտի չկարենայ յաջորդել Խրուշչեւի, եթէ նոյնիսկ Միկոյեանի աջակցութիւնը ապահովէ: Ամէնէն աւելի հաւանական թեկնածուն կը նկատուի 58 ամեայ Իկնատով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅՖԱՅԻ (Իսրայէլ) մէջ Ընկերվարական Միջազգայինի համագումարին բացումը կատարուած է: Երեսուն ազգերու 88 ներկայացուցիչներ ներկայ պիտի ըլլան երեք օր տեւող այս համագումարին: Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն գլուխը կը գտնուի Կի Մոլէ:

ՆԵՓԱԼԻ թագաւորն ու թագուհին Ուաշինկթըն հասած են ու պիտի տեսակցին Նախագահ Այզընհաուըրի հետ:

ՉՈՒ ԷՆ ԼԱՅ, համայնավար Չինաստանի վարչապետը, որ Նեփալ կը գտնուի քանի մը օրէ ի վեր, տեսակցութիւն մը ունեցած է երկրին վարչապետին՝ Քոյրալայի հետ: Հաւանական է որ երկու վարչապետները քննութեան առնեն սահմաններու հարցը:

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱՅԻ (Լատին Ամերիկա) եւ Հարաւային Ափրիկէի Հանրապետութեան մէջ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին: Առաջին երկրին մէջ կառավարութեան դէմ ըմբոստութիւն մը ծագած ու ձախողած էր, իսկ երկրորդին մէջ, սեւամորթները ցեղային խտրականութեան դէմ բողոքած էին վերջերս:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Երկուշաբթի խմբագրատուն այցելեց Միլանոյի մեր աշխատակիցը բանաստեղծ բժիշկ Արամայիս Սրապեան, — այսօր կը վերադառնայ իր բնակավայրը:

Խմբագրատուն այցելեց նաեւ երգիչ Կիրակ Սագըըլեան, որ երկար շրջապտոյտ մը պիտի կատարէ Մերձ. Արեւելք, — այժմ արդէն Պոլիս հասած:

ՀԱՅՈՑ ԳԱՂԹԻ ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԽՄԲ.— Փրոֆ. Վ. Պրնըցեա՞նու, խալելով Հայոց գաղթի հետքերուն վրայէն, կը շարունակէ բրբրել «Արճէշ» տեղանուան ծագումը:

Հայերը սկսան իրենց հայրենիքէն դուրս գաղթել ԺԱ. դարուն: Իսկ զանգուածային կերպով՝ ԺԳ. դարուն:

ԺԱ. դարուն, անոնք ուղղուեցան դէպի հարաւ՝ Կիլիկիա եւ դէպի հիւսիս՝ Աստրախան, ուրկէ՝ Քաֆֆա քաղաքը, Ղրիմի մէջ: Այստեղէն անոնք գաղթեցին Լեհաստան եւ Մոլտովա: Դէպի Լեհաստան գաղթը կը կատարուէր փոքր խումբերով՝ դեռեւս ԺԱ. կամ ԺԲ. դարերուն, ինչպէս ցոյց կուտան Քրիվոնոս եւ Կրապովիցքի՝ իրենց ուսումնասիրութեան մէջ, Լեմպէրկի հայկական գաղութը *ԺԴ.–ԺԸ. դարերուն, (հրատ. Տեղեկագիր Գիտութեանց Ակադեմիայի, 1958, թիւ 12): Սակայն այս ժամանակամիջոցին՝ Հայերու գաղթի խումբեր կը հոսին նաեւ դէպի Պալքանները, մասնաւորաբար Պուլկարիա, ուր կը գտնուէին հայկական գաղութներ՝ Պաւղիկեան Հայերէ կազմուած, որոնք իրենց դաւանանքին պատճառով Բիւզանդիոնի կայսրերուն հրամանով բռնօրէն հաստատուած էին Մակեդոնիոյ մէջ դեռեւս Զ. դարէն ի վեր: Անոնք կը պատկանէին Թոնդրակեցիներու աղանդին, այսպէս կոչուած՝ Հայաստանի Թոնդրակ գիւղին անունով: Կը կարծեմ թէ Հայերը դէպի Պուլկարիա ուղղուեցան մանաւանդ ԺԳ. դարուն, Հայերու մեծ արտագաղթին դարաշրջանը, ազատելու համար Մոնկոլներէն, որոնք կը ճնշէին զիրենք: Հաւանական է նաեւ այն կարծիքը թէ պաւղիկեան Հայերը, դեռեւս Ժ. կամ ԺԱ. դարէն սկսեալ, բարձրացած են դէպի Հունգարիոյ հողամասերը, սլաւ–Պուլկարներու հետ (տես Կրեքուի ուսումնասիրութիւնը՝* Պուլկարները Դանուբի հիւսիսային կողմը Թ.–ԺԱ. դարերուն, 1950, *ինչպէս նաեւ Օլթէանուի ուսումնասիրութիւնը՝* Սլաւական անուանումներ հիւսիսային Թրանսիլվանիոյ մէջ):

Իրիչէք, Պուլկարներու պատմութիւնը *(տպ. Փրակա, 1876), կը գրէ թէ Պուլկարիոյ պաւղիկեան Հայերը բարձրացան Թրանսիլվանիա, այլապէս պիտի չկարենայինք բացատրել Հայերու այդքան վաղաժամ ներկայութիւնը Հունգարիոյ մէջ, հաստատուած այնտեղ Ժ. դարուն, ինչպէս կը վկայեն Սիմոն տէ Քեզայ եւ Ժ. տէ Թուրոցի հունգար քրոնիկագիրները: Այն ճամբէն, ուրկէ կը բարձրանային Հայերու խումբերը դէպի Թրանսիլվանիա, գուցէ աւելի ուշ կազմուեցաւ «Պըրաշովի առեւտրական ճամբան», որ Պրաշովին կը կապէր պուլկարական Ձուրճիուն, վկայուած դեռեւս 1252 Թուականին (տես Տըրկանու,* Ռումէնները Թ.– ԺԴ. դարերուն), *անցնելով նաեւ Թղըրկովիշթէէն, ուր, ինչպէս ծանօթ է, քանի մը դար առաջ պիտի հաստատուին ուռնեւոր Հայեր (տես Եորկա,* Ռումանական առեւտուրի պատմութիւնը):

Ճամբու ընթացքին՝ Հայերէն մաս մը կանգ առաւ, հաւանաբար, հիւսիսային Մունթենիոյ շրջանը, հիմնելով վայր մը զոր անուանեց Հայաստանի Արճէշ քաղաքին անունով, եւ որ մնացած էր իրենց յիշողութեան մէջ: Կ'երեւի թէ այս շրջանի Հայերուն խումբը հաւանաբար աւելի ուշ ստուարաթիւ էր, որովհետեւ մօտերը կը գտնենք հայկական անձնանունով գիւղ մը Արեֆ, եւ ուրիշ մը՝ Սալատրուկ, որ կ'ենթադրեմ թէ հայկական ծագում ունի:

Կրնայ ըլլալ որ ԺԳ. դարու վերջաւորութեան այստեղ արդէն գոյութիւն ունէր բնակութիւն մը, որովհետեւ հետաւոր քրոնիկագիրները կը խօսին կաստրոմ Արգիասի *մը մասին, ուր ստորագրուեցաւ զինադադարը Հունգարիոյ թագաւոր Կարոլոս Ռոպէրթի (1308–1342) եւ Պասարապը իշխանին միջեւ: Եորկա նոյնիսկ կ'ընդունի Արճէշի մէջ եպիսկոպոսութեան մը գոյութիւնը՝ Պասարապը իշխանէն առաջ, (տես* Ռումէններու պատմութիւնը, Գ. 197):

Կը գտնուինք կարգ մը պատմական իրողութեանց առջեւ, զոր կարելի չէ ժխտել, — Արճէշ տեղանուններու գոյութիւնը հին Հայաստանի մէջ, յիշուած՝ Յոյներէն, ինչպէս Արզեսա, Արսիսսա, Արկիսս, նոյն տեղանուններուն գոյութիւնը հիւս. Մոնթենիոյ մէջ, աւելցուցէք Արզեշ, Արճիսս, Արկիշ տեղանուններու գոյութիւնը Թրանսիլվանիոյ մէջ, գարձեալ հայ գաղթականներու գոյութիւնը Պուլկարիոյ մէջ դեռեւս Զ. դարէն սկսեալ, առաւել այն ճշդուած փաստը թէ այս գաղութները մեծցան Հայաստանէն եկած նոր գաղթերով, Թուրքերու եւ Մոնկոլներու հալածանքին ժամանակ: Նոյն իրողութեանց կարգին՝ Թրանսիլվանիոյ կարգ մը հողամասերուն քաղաքական գրաւումը եւ ծաւալումը, Թ.–ԺԱ. դարերուն, սլաւ–Պուլկարներու կողմէ, որոնց կրնանք ենթադրել թէ մասնակցեցան նաեւ Պուլկարիոյ Հայերը, ինչ որ պիտի արդարացնէր Հայերու վաղաժամ ներկայութիւնը Թրանսիլվանիոյ մէջ, դեռեւս Ժ. դարուն, հաստատուած՝ հունգար քրոնիկագիրներու կողմէ, վերջապէս գոյութիւնը առեւտրական ճամբու մը՝ Պուլկարիոյ եւ Թրանսիլվանիոյ միջեւ, կոչուած՝ « Պրաշովի ճամբայ », որ իբր միջնորդ կը ծառայէր Արեւելքի եւ Կեդր. Եւրոպայի միջեւ ապրանքներու փոխանակութեան:

Ահա պատմական իրողութիւններ, որոնց վկայութեամբ միայն պիտի ճշդուի Արճէշ հայ տեղանուան ծագումը:

ՓՐՈՖ. Վ. ՊՐՆՉԵԱՆՈՒ

ԱՐԹԻՒՐ ԱՏԱՄՈՎ

« Ֆիկարօ Լիթերէր »ի թղթակիցներէն Ժան–Փօլ Վենկէր տեսակցութիւն մը ունեցած է հայազգի թատերագիր Արթիւր Ատամովի հետ, որմէ կը քաղենք կարեւոր մասերը.—

... Արթիւր Ատամով կը դիտէ զիս ողբերգական հայեացքով մը: Ոսկի է, միշտ ոսկի, հազիւ նստած է, երբ դարձեալ ոտքի կ'ելլէ, մղուած կարծես ուժեղ զսպանակէ մը: Անգամ մը որ ոտքի է, կը մնայ անշարժ: Իր կեցուածքը ունի կրօնական վեհութիւն մը: Ատեն ատեն, կը բարձրացնէ ձեռքը եւ եզերական ձեւով մը կը տանի ճակատին: Այն ատեն կը դադրի ձեզ դիտելէ. կը թուի թէ ինքզինքը կը դիտէ՝ աչքերը դարձուցած դէպի իր հոգին: Երբեմն, կը խոյանայ դէպի սենեակին պատերէն մին, ձեռքը ճակատին եւ յաճախ ճակատը պատին՝ անշարժ, կզակը ցցած, կարծես փնտռելով անծանօթ աստուածութիւն մը:

Ձայնը խոր է, հնչեղ. աչքը՝ սեւ եւ նոյնիսկ մռայլ է, չես գիտեր ի՛նչ ողբերգական փայլատակումով մը:

— Ատամով, ռուսական ծագո՞ւմ ունիք: Ձեր անուան ովը այդ ենթադրել կուտայ: Այսուհանդերձ, Արթիւրը ռուսական անուն մը չէ:

— Արթիւրը ռուսական անուն է, պարոն, կը պատասխանէ տխուր հայեացք մը ուղղելով ինծի: Եւ սակայն, միայն դիպուածով է որ Ատամով կը կոչուիմ: Իմ գերդաստանս կը կոչուէր Ադամեան: Հայեր էին, Պաքուցի Հայեր: Կովկաս, Կովկաս, քարիւղ... Բայց ես ծնած եմ Կեսլավաք: Ժանտախտի համաճարակի մը հետեւանքով, ծնողքս հեռացած են Պաքուէն ու հաստատուած են Կեսլավոսքի բարձունքները, ուր ծնած եմ ես: Ծնողքս չափազանց հարուստ են եղած: Ունեցած են բազմաթիւ նաւթահորեր Պաքուի մէջ: Իմ մանկական առաջին յիշողութիւններէս մին կը կազմէ այդ հորերէն մէկուն մէջ պատահած ահաւոր հրդեհը: Հօրը կը պատկանէր մեր ընտանիքին մրցակից արդիւնաբերական տան մը, որով ծնողքս չափազանց ուրախ էին:

— Իբր մանկական յիշատակ միայն այդքա՞ն, Պ. Ատամով:

— Ո՛չ, ուրիշ մըն կայ: Ինչպէս ... ծնողքս Հայեր էին՝ Պաքուի մէջ ... թաղ մը ուր կ'ապրէին թշուառ ու աղք... Հայեր: Առաջին յիշատակներէս մին ... այն է, որ այդ թշուառ Հայերուն ... կար ընտանիք մը, որոնք գաղթական... էին եւ ապաստանած՝ մեր քաղաքը: Ի... տուած էին Քիւրտերէն, որոնք կը ջար... դէին մեր կրօնակիցները, ցարական ... տիկանութեան մեղսակցութեամբ.

— Դուք ներկայ գտնուա՞ծ էք ջարդե... րուն, Պ. Ատամով:

Կը դիտէ զիս գութով եւ ապա կարծե... կը մտածէ. «Ո՛չ, քանի որ հոս եմ...

Ցետո՞յ:

— Ցետոյ, վրայ հասաւ յեղափոխու... թիւնը: Բոլոր հարուստ Ռուսերուն նմա... ծնողքս իրենց կեանքը անցուցին արտա... սահմանի մէջ: Այլեւս չվերադարձայ Պաքու: Չորս տարեկան էի այն ատեն.

— Գերմանացիները ձեզ արգելափակե... ցի՞ն:

— Այո՛, աւելի ուշ, 1942ին: 1914... մեզ հանգիստ ձգած էին: Հայրս մտերի... բարեկամն էր Վիւրթէնպէրկի թագաւո... րին, կը պատասխանէ Ատամով, տխրու... թեամբ խոնարհեցնելով իր աչքերը.

Եւ կ'աւելցնէ.

— Այս պարագան «Ֆիկարօ Լիթերէր»... ընթերցողներուն հաճոյք պիտի պատճա... ռէ, չէ՞... ափսո՜ս:

— Ինչո՞ւ ափսոս: Համայնավա՞ր էք...

— Երբե՛ք, կը գոչայ յանկարծ. Եր... բե՛ք կուսակցութեան անդամ չեմ եղած...

Կը տիրէ խոր լռութիւն մը: Ստացա... կ'արձանագրեմ այս յայտարարութիւնը...

— Եւ ձեր ուսո՞ւմը, Պ. Ատամով

— Գրաւեալ Գերմանիոյ մէջ: Մայնցի... ֆրանսական լիսէն:

— Չէ՞ք նեղուիր, դուք, Ռուսաս... մը, Գերմանիոյ մէջ ֆրանսական կրթու... թիւն ստանալով:

— Զարգացած Ռուսերու առաջին լե... զուն, պատերազմէն առաջ, ֆրանսերէնն էր: Առաջին գիրքը որ կարդացած ե... «Ժօժէնի Կրանտէ»ն է եղած, առանց ա... կայն բան մը հասկնալու: Ցետոյ, Ֆրան... սա հաստատուելով, պաշօն ստացած ե... Լիւք Միշըլէի մէջ:

×

Այս միջոցիս, Թէաթրը տր Ֆրա... (Նախկին Օտէոն) բեմին վրայ կը ներկա... յացուի Արթիւր Ատամովի նոր թատե... րակը՝ «Մեռած Հոգիները»՝ քաղուա... Գոգոլի մէկ վէպէն:

Ֆրանսական թատերական շրջանակներ... րուն մէջ մեծ հետաքրքրութիւն առթա... ուած է հայազգի թատերագրին նոր գոր... ծին մասին, որուն պիտի անդրադառնա... իր ատենին:

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ի ԻՄԱՍՏԸ

★

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այո՛, մեղաւոր է հայ՝ ժողովուրդը: Մեղաւոր է այն անհերքելի իրողութեան համար որ զանցառելի քանակութիւն մը չէ եղած երբեք: Հանապազ ուշադիր ենք չափի զգացումին: Մեր ցեղին չենք վեբաղրեր անգոյ արժանիքներ: Խոշորացոյցով չենք դիտեր իր յատկութիւններն ու առաքինութիւնները:

Մեր ազգային հպարտանքը սնուցանելու համար, պէտք չունինք բնաւ չափազանցումի հողեբանական անհրաժեշտութեան, առ ի գոհացում ստորակայութեան զգացումին հակազդող պայքարին:

Վեհ եւ ազնիւ հոգի ունի հայ ցեղը: Արդարասէր եւ խաղաղասէր է: Կը յարգէ ուրիշներու իրաւունքը: Բարեմիտ, համբերատար, անյիշաչար եւ հեզաբարոյ է: Ձեռներէց է, շինարար է, ստեղծագործ է, կենսունակ է: Կը մշակէ, կ'արտադրէ, անապատները բուրաստանի կը վերածէ: Արդար աշխատանքի սրբազան կիրքը անսպառ է իր մէջ:

Տաղանդներ, հանճարներ, միջազգային գիտուններ եւ արուեստագէտներ կը հասցնէ: Կ'երկրպագէ յարատեւ երկունքին: Նենգամիտ չէ: Խարեբայ չէ: Չէ ապերախտ: Չի թալաներ, չի կեղեքեր, չի քանդեր, չի ջարդեր: Ծուլութենէ կը խորշի: Դահիճ չի տար: Մակաբոյծ չէ: ...ո կերակրէ, կը պաշտպանէ՛ կոտորողը:

Հայը ոչ միայն աշխարհիս առաջին քրիստոնեան է, այլեւ բոլոր քրիստոնեաներուն ամէնէն քրիստոնեան: Քրիստոսի վարդապետութիւնը տառացիօրէն գործադրող բո՛ւն քրիստոնեան: Ապտակի եւ չապիկի համակրպութիւնը գերմարդկային զոհողութեանց կատարները հանած է քրիստոնեայ հայ ազգը:

Զգացական բեւեռը գերակշիռ է Հայուն էութեան մէջ: Ընդհանուր լաւատեսութիւնը մեր գլխաւոր յատկանիշներէն մէկն է: Մեր հայրերը հաւատացին գաղափարական յեղափոխութեան բարիքներուն եւ յուսացին թէ մարդակերպը հոգեպէս պիտի բարեփոխուէր: Ընդհակառակն ան անհունօրէն աւելի պիտի վատթարանար: Այն աստիճան որ երանի պիտի տային իր նախնիքներուն:

Ափսո՜ս, հայ ժողովուրդը ի զուր սպասեց բարութեան, կարեկցութեան, երախտագիտութեան ամենադոյզն վկայութեան:

Աւա՜ղ, պիտի խաբուէր անգամ մը եւս: Ու անգամ մը եւս պիտի քաւէր իր անսահման բարեմտութեան ու լաւատեսութեան մեղքը: Պիտի քաւէր համասփիւռ մահուամբ:

Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ: 1915ի մեր անստգիւտ եւ անբասիր նահատակները մեղաւոր զոհեր չեն: Սրբացա՜ծ զոհեր են անոնք:

Փա՜ռք դիւցազնական հայ ցեղին, որուն տասնեակ մը հերոսական քաղաքները ընդվզեցան կրաւորական համակերպութեան դէմ եւ դիմադրեցին, պայքարեցան, մաքառեցան: Արամ Հայկազ պիտի գրէր. — «... որոնք մեր նորագոյն պատմութեան ամէնէն չքեղ էջերը գրեցին իրենց արիւնով»: Արդարեւ, մեր ազգային պատմութիւնը պանծալի գլուխներով ճոխացաւ:

Կարելի է մեզ կոտորել, նոյնիսկ սպաննել: Բայց հայ ժողովուրդը չի մեռնիր: Որովհետեւ չուզեր մեռնիլ: Որովհետեւ բարոյական ու մտաւորական բարձր արժանաւորութիւններով զրահուած է: Վաղո՜ւց անհետացեր են մեր արքայական փառքի օրերուն մեզի ժամանակակից շատ մը ուրիշ ժողովուրդներ: Մեր ազգը կ'ապրի, որովհետեւ ոգեղինանական է կառուցուածքով: Ոգին կը յաղթէ ամէն ինչի, կ'ընդդիմանայ ժամանակին: Ոգին չի մեռնիր:

1915ի նահատակութիւնը ապարդիւն չմնաց: Մայիս 28ը թափուած ծով արեան արդար վաստակն է: Օչական կը խօսի դարձեալ. «Պարտութիւններուդ ամէն մէկին կ'ընկերանայ գրեթէ միշտ քաղցր յաղթանակ մը...»: Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ–Ապարանի ահեղ ճակատամարտներուն խթանը, մղիչ ուժը, հրեղէն ոգին կը լեէին, անտարակո՛յս, մեռեալներուն վրիժառու, բորբոք կանչը: Վահան Տէրեան այսպէս կ'երգէ.

«Նոցա արիւնից կը վառուի մի օր
Վրէժն ահաւոր»:

Ու մոխիրին տակէն եւ աւերակներուն մէջ, ծնաւ հայրենիքը, — երկունք արեան:

Մայիս 28ը — Հայոց պատմութեան անկորնչելի փառքը — վեհապանծ յարութիւնն է մեծափառ անկախ Հայաստանի: Մեր բազմադարեան անհիշ... երազներուն, գերագոյն գաղափարակ... նին՝ Հայկեան ազատութեան պատմակ... արարքը:

Ապրիլ 11–24ի Համազգային Սուգի ... կ'ոգեկոչէ նուիրական յիշատակը ... անչիրիմ նահատակներուն, որոնց ձօն... ուած տաղէն՝ ահաւասիկ պատառիկ մ... Զարենցի գրչով.

«Եւ փա՜ռք նրանց ընդմիշտ ու յաւերժ
Որ թողեր են կեանքում յիշատակի ...

Մեծ Եղեռնի տարեդարձը կ' նաեւ ... դիտաւոր ուխտի օր մը, որ մեզի կը ... չեցնէ մեր անսայթաք հաւատարմութի... նը՝ ազատութեան հանգանակին, կ'... ծարծէ եւ կը զօրացնէ Հայուն յաւիտե... նականութեան հաւատքը, մեզ կը գօտ... ւորէ նահանջականութեան ու վհատու... թեան դէմ, կը պատգամէ թէ Հայոց ... րերգութիւնը արդարութիւն կը պահան... ջէ, կը պնդէ թէ Հայկական Դատը ... դար լուծումի կը սպասէ, կը յայտարա... թէ պէտք է ստանանք ինչ որ պատմա... թիւնը մեզի կը պարտի եւ, հուսկ յե... կը վերանորոգէ մեր գոյութեան խմա... տին մեծ պատուէրը.

— Ամէն գնով սերունդէ սերունդ փո... խանցել անմահ ոգին Հայկական:

Փա՜ռք հաւատքի ուժին: Հետեւինք ... պատմութեան ձայնին:

Վերջացնենք փոխառութեամբ մը Աւ... տիս Ահարոնեանէ, — ազատութեան ... դիէ անզուգական.

— « Ահա հոգիս բաց խորան է ... նուիրական յուշերին »:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆՃԵԱՆ

ՔԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

«Լացէ՜ք, լացէ՜ք, ո՜վ հէք մայրեր,
հէք հարսներ,
Աստղերէ ա՛ստղը ձեր ողբանքը ծըգած,
Այսօր մեր սեւ հողին վրայ
Մեռ մորթըւած Արշալոյսները լացէ՜ք...»:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆ (Ցառաջ) — Կիրակի օր բնութիւնը իր վերազարթնումի ամէնէն գեղեցիկ օրերէն մէկը կ'ապրէր: Հայ ժողովուրդն ալ, նման օր մը, բնութեան գեղեցիկ օր մը, վարդերու եւ ծաղիկներու հետ, արեան մէջ խեղդուեցաւ:

Այս տարի, բացառիկ հանդիսութեամբ ոգեկոչեցինք — Անոնք որ մեռան, ափ մը հողի եւ հայրենիքի արշալոյսին ի խնդիր:

Կիրակի առաւօտուն, խունկով եւ աղօթքներով հոգեհանգիստ, ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն, Հ. Մեսրոպ Ետիգարտաշեանի կողմէ: Կաթողիկէ եկեղեցին լիք-լեցուն էր:

Սգատօնին ժողովրդական մասը տեղի ունեցաւ կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սալ ժան տ'Արքի մէջ:

Սրահը լոյսերու մէջ կը լողար:

Բեմը սեւ սաւաններով եւ արուեստական ծաղիկներով ծածկուած էր, «Ցարգանք Ապրիլ 11-24ի Նահատակներուն» խոշոր գիրերով:

Անհուն հաւատաւոր եւ պարկեշտ վերջին Հայերը: Հին եւ միջին սերունդը, որոնք դեռ կը կրեն սպին իրենց յոգնած եւ տառապած մարմնին վրայ:

Վարագոյրը Շոփէնի «Մահերգ»ով, կամաց-կամաց կը բացուի: Նահատակներուն մահարձանը մեր աչքերուն առջեւ է հիմա: Արցունքներ կը թափին ամէնուն աչքերէն:

Օրուան նախագահին յարգանքի քանի մը կարճ խօսքերէն ետք կը լսենք Սիամանթոյի «Պարը» արտասանութիւնը սատի վրայ (Տիկ. Բալուեան): Ցաջորդաբար Յովհ. Թումանեանի «Հոգեհանգիստը», Մ. Իշխանի «Հայաստանի բանուորներուն» կտորները:

Ցուզումով ունկնդրեցինք Զայրափաքի «Մոր մը յոյզը», զոր նուագեց պատանի Սեդրակ Գուլպաշեան:

Օրուան խօսք Աւետարանական համայնքի ներկայացուցիչ պատուելի Տիգրան Մկրտիչեանի կողմէ: «Աստուծոյ աղօթքի հետ, ըսաւ, չմոռնանք մէկ միլիոն հայ նահատակներուն վրէժը, որ է Հաւաքական Հայկական Դատը՝ ունենալու համար ամբողջական Հայաստանը»:

Օրուան բանախօսն էր Լիոնէն Միսաք Միրզէ: Մեր երիտասարդ մտաւորականին կարճ բայց աքանչելի ճառը տպաւորեց: Կ. չատերը յուզուեցան եւ հպարտութիւն զգացին՝ տեսնելով որ կը հասնի Ապրիլեան Սերունդը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊՀԱՄՏՈՒՆԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

Պհամտունի աղէտեալներու յանձնախումբը, հաղորդագրութեամբ մը կը յայտնէ.—

1) Տորէն Արք. եւ Պատ. Ա. Հատիտեան, յանուն աղէտեալներու յանձնախումբին, այցելած են աղէտահար գօտիներու ինչպէս նաեւ վիրաւորներու ընտանիքներուն, մէկ կողմէ հոգեւոր մխիթարութիւն ընծայելու համար անոնց ընտանեկան պարագաներուն, եւ միւս կողմէ հետաքրքրուելու համար վիրաւորներու առողջական վիճակով:

2) Յանձնախումբի միջոցաւ նիւթական անհրաժեշտ աջակցութիւնը ընծայուած է բոլոր վիրաւորներուն:

Վիրաւորներու մեծամասնութիւնը, ի բաց առեալ երկու հիւանդներէ, վերադարձած է արդէն տուն, ուր կը մնայ բժշկական հոգածութեան առարկայ:

3) Աղէտեալներու յանձնախումբին միջոցաւ եւ Ազգ. Հաստատութիւններու, Միութեանց, ինչպէս նաեւ ազնիւ ազգայիններու կողմէ ի նպաստ աղէտեալներուն նուիրատուութեանց ընդհանուր գումարը ցարդ հասած է 4081 լ. ոսկիի: 1314,50 լ. ոսկիի գումար մըն ալ հաւաքուած է Էշրէֆիէի Հայ Աւետ. վարժարանին կողմէ:

4) Յանձնախումբի անդամներէն պետական հայ երեսփոխան Խաչիկ Պապիկեան, Լիբանանի Խորհրդարանի Ապրիլ 19ի նիստին՝ պարզած է աղէտեալներու պարագան եւ չորս հայ երեսփոխաններու անունով առաջարկ ներկայացուցած է նիւթական օժանդակութիւն ընծայելու զոհերու ծնողքներուն: Առաջարկը սկզբունքով ընդունուած է (ԽՄԲ.— «Ազդակ»ի Ապրիլ 22ի թիւէն կ'իմանանք թէ Նախարարաց Խորհուրդը 100.000 լ. ոսկիի վարկ մը բացած է աղէտեալներու

Սգատօնին կազմակերպման մէջ մեծ եւ գնահատելի բաժին մը ունեցաւ Հ. Մեսրոպ Ետիգարտաշեան: Շնորհիւ իր անխոնջ աշխատանքներուն, բեմին յարդարումը, մանաւանդ գեղարուեստական բաժինը շատ տպաւորիչ էին:

«Տէր ողորմեա՛»ն, նուագ Գուլպադարեանի, տեսակ մը պատկեր էր տասնեակ մը աղջիկներու, որոնց իւրաքանչիւրին ձեռքը մէկ-մէկ ջահ կար եւ թափօր կազմած կը պտուէին բեմը:

Աղօթք «Ի յիշատակ Նահատակաց», խօսք՝ Հայր Մեսրոպի կողմէ:

Սգատօնը կը փակուի «Հանդչեցէ՛ք դուք անդորր» նուագով եւ երգով, որ կ'ունկնդրուի լռութեամբ:

«ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴ»

Ի՞՛ՆՉ ԱՐԺԵՑ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԸ

Շահագրգռուած պատերազմիկ երկիրներու մասնագէտները մինչեւ այսօր ալ կը զբաղին գիտնալու համար թէ ի՞նչ արժեց Երկրորդ Աշխարհամարտը: Ցարդ հրատարակուած տուեալներով կարելի է կազմել յարաբերաբար ճշգրիտ սա պատկերը.

Երկրորդ Աշխարհամարտին, ամերիկեան բանակի իւրաքանչիւր զինուորին յատկացուած է 16 թոն երեղէն (Նափոլէոնի բանակին ամէն մէկ զինուորը ունեցած է միայն կէս թոն):

Մեքենականացած արդի մէկ զօրամասի մէջ (շուրջ 16.000 զինուոր) կռուողներու, զէնքի, զինամթերքի եւ այլ իրեղէններու ծանրութիւնը աւելի է, քան Նափոլէոնի բանակինը (կէս միլիոն մարդ) որ 1812ին յարձակման ձեռնարկեց Ռուսիոյ դէմ:

Առանց հաշուելու յատկացումներու այլ ձեւերը, պատերազմիկները Երկրորդ Աշխարհամարտին ծախսած են մօտաւորապէս 32 միլիառ սթերլին:

Առաջին Համաշխարհային պատերազմին՝ մարդկային կորուստները հասած էին 13 միլիոնի (այր, կին եւ մանուկ):

Երկրորդին կորուստները եղան աւելի, պատերազմական միջոցներու եւ մեթոտներու կատարելագործման հետեւանքով մասնաւորաբար: Պատերազմի դաշտերուն վրայ սպաննուեցան 12 միլիոն հոգի, քաղաքներու ռմբակոծման հետեւանքով՝ չորս միլիոն, իսկ կեդրոնացման եւ պարտադրեալ աշխատանքի կայաններու մէջ մեռան կամ սպաննուեցան 9 միլիոն, ընդամէնը՝ 25 միլիոն: Վիրաւորուեցան 25 միլիոն եւ նոյնքան ալ մնացին անտուն: Իսկ իրենց բնակավայրերը լքելով գաղթեցին 45 միլիոն մարդիկ, որոնց մէկ միլիոնը մանուկներ:

Վարշաւա քարուքանդ եղաւ 80 առ հարիւր համեմատութեամբ: Դժուար է մի առ մի թուել առաւել կամ պակաս համեմատութեամբ քանդուած բոլոր քաղաքները, օրինակ՝ Գովինթրին, Հաւրը, Սթալինկրատը, Լենինկրատը, Պելկրատը, Պերլինը, եւայլն: Ի՛նչպէս մոռնալ, որ Ռոթերտամ հիմնայատակ կործանեցաւ 40 վայրկեանի մէջ:

Դաշնակիցները ամէնէն մեծ վնասները կրեցին 1942ին, երբ Գերմանացիները ընկղմեցին ութ միլիոն թոն տարողութեամբ նաւեր:

Բոլոր ճակատամարտներուն մէջ ամէնէն արիւնալին եղաւ Իւոճիմա կղզին համար մղուած ճակատամարտը, որուն ընթացքին 23.000 Ճափոնացիներ կատաղօրէն պաշտպանեցին 8000 քառ. մեթր տարածութեամբ հողամաս մը: Եւ երբ 26 Մարտ 1946ին, 36 օրուան պաշարումէ մը ետք, ամերիկացի նաւազները կղզին մտան, հոն գտան 200 ծանր վիրաւորներ միայն: Ցարձակողները իրենց կարգին կորսնցուցած էին 21.000 զինուոր:

Աւելցնենք այս առթիւ, որ Հիրոշիմայի եւ Նակազաքիի հիւլէական ռմբակոծումներուն հետեւանքով սպաննուեցան 100.000 հոգի եւ վիրաւորուեցան 70.000 ուրիշներ:

Ինչ կը վերաբերի պատերազմական ներկայ պատրաստութեանց, Ատլանտեանի Ուխտին անդամ երկիրները դասական եւ հիւլէական սպառազինումներու համար ծախսած են աւելի քան 60 միլիառ տոլար, որուն մօտ մէկ քառորդը տրուած է եւրոպական երկիրներու:

Ֆրանսացի գրագէտ Վիքթորիէն Սարտու իր վերջին վայրկեաններ կ'ապրէր այլեւս, երբ սնարին մօտ գտնուող բարեկամ մը արտասուալից աչքերով ըսաւ անոր.

— Երբ միւս աշխարհին մէջ հանգուցեալ կնոջս հանդիպիս, բարեւներ չմոռնաս ըսելու իրեն:

Մահամերձ Սարտու, անկողնին մէջ ցցուեցաւ եւ զաւեշտալի բարկութեամբ գոչեց.

— Ի՞նչ ըսիր, զազա՛ն: Խենթեցա՞ր: Ես կը մեռնիմ որպէսզի կնոջմէս ազատիմ ու դուն ինձ քովը կը ղրկես զիս...

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (187)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼԱՐՈՒՄԸ

Զ.

Սակայն, երբ Համբիկ այս շարժումէն զիտ առած իր ամբողջ մտածումը հրաժարելու բանաձեւեց կտրուկ եւ յստակ.

Սոֆի՛. ուրեմն ալ ի՛նչ կենանք հոս. իսկոյն երթանք:

Աղջիկը, նախ ամպամած ու խոժոռ, յետոյ իսկոյն նորէն կորովալից.

Չէ, Համբիկս, չէ, դեռ ժամանակը չէ, ըսաւ:

Սրահին մէջ ա՛լ սկսաւ երեւնալ շատ յաճախ կերպով: Սառն, զգուշաւոր եւ մեծահոգի եղաւ: Իր չէշտը շատ պաշտօնական հնչիւն մը առաւ եւ ընդհանրապէս խուսափեցաւ խօսելէ տոքթորին հետ: Մեծ մասամբ հանրային հրաւէրովը միայն մասնակցեցաւ սալոնի հաւաքումներուն, անոր եւ Ֆրանսուհիին միջեւ թարգմանի չէզոք դեր մը կատարելու համար միայն. ու միշտ հանրային հետ ինքն ալ կը հեռանար, ձգելով տոքթորը օրիորդ Ամէլիին հետ:

Շատ իրիկուններ, Համբիկին հետ պըտոյտներ կատարեց ամիրային պարտէզին մէջ, մտերմօրէն խօսակցելով անոր հետ, մինչ վերէն, պատուհանէ մը տոքթորը դաղտագողի նայուածքներ կը նետէր վարի զոյգին վրայ, անոնց շարժումները լրտեսելով, եւ միւս կողմէ խօսելով Փաբրգուհիին հետ, որ իր ուսին կը կռթնէր:

Ուրիշ անգամ, ամիրային թոռը Սոֆիին դուրս ելլալը տեսաւ Համբիկին սենեակէն: Տեսաւ անոնց փոխադարձ ժըպիտներն ու իմաստալից ակնարկները: Քանի մը հեղ, դրան մը ճեղքէն, կամ դիպուածով, տեսաւ պինդ ու գորովոտ ձեռնասեղմումները անոնց: Տեսաւ դեռ ուրիշ մանր մունր ոչնչութիւններ՝ իր երեւակայութեան խոշորացոյցին տակ ընդլայնուած, տեսաւ այս ամէնը եւ զառանցական տենդերու մէջ գալարուեցաւ:

— Սոֆին այս պատանիէն կը սիրէ կոր ուրեմն, ըսաւ ինքնիրենը, կրկնեց ու յանկերգեց:

Իր կատաղութեանը մէջ, տոքթորին առաջին շարժումը եղաւ, բնականաբար, հեռացնել ուզել Սոֆիին այդ ազգականը, որուն ներկայութիւնը արդէն բանով մը չէր կրնար բացատրուիլ:

— Աս մարդը ինչի՞ է հոս, մամա, ըսաւ օր մը իր մօրը:

— Կալուածներուն վարձքերը կը դանձէ կոր, պատասխանեց մաման՝ զարմացմամբ նայելով տղուն, անոր կատաղի չեչտէն արթնցած:

— Կալուածները պէտք չունին ատանկ մարդու մը, վրայ բերաւ երիտասարդը: Ճամբէ՛ երթայ...

— Զաւակս, ի՞նչպէս ճամբեմ, ի՞նչ ըսեմ:

— Ըսէ որ պէտք չունինք իրեն:

Քանի մը օր անցաւ, ու Համբիկ դեռ հոն էր, Սոֆիին տաք եւ կենսատու մըտերմութեանը մէջ երջանիկ:

Տոքթորը մօրը բախեցաւ:

— Աս մարդը դեռ հո՞ս է, մամա:

— Զաւակս, որո՞ւ ըսեմ, ի՞նչպէս ճամբեմ:

— Որու միջոցաւ որ բերել տուիր, անոր միջոցաւ ճամբէ:

— Սոֆիի՞ն:

— Այո՛:

Մաման տագնապած, իսկոյն Սոֆին կանչեց եւ խնդիրը բացաւ անոր: Աղջիկը խոժոռութեամբ մտիկ ըրաւ տիկնոջ: Ներքնապէս, ուրախութեամբ տեսաւ իր հասցուցած հարուածին հակազդեցութիւնը: Տոքթորը կը տառապէր: Ա՛լ ամէն համարձակութիւն իրեն համար ներելի դառաւ, չվախցաւ ծայրայեղութենէ:

— Տիկին, ըսաւ, Համբիկը իմ մօտ ազգականս է. չեմ կրնար երեսի վրայ թողուլ զինքը. քանի որ կ'ուզէք որ ասկէ հեռանայ, շատ աղէկ. բայց այն ատեն ես ալ պիտի ստիպուիմ մօրս հետ հեռանալ, զանիկա առանձին չձգելու համար:

Տիկին Մարկոսեան տեսաւ խնդրին կնճռոտութիւնը: Տանը մէջ Սոֆիին ներկայութիւնը անհրաժեշտ էր. ինքը մանաւանդ առանց անոր չէր կրնար ըլլալ. ի՞նչ ընէր:

— Շատ աղէկ, քանի որ ատանկ է, կը մտածեմ ըսաւ:

Եւ իսկոյն տոքթորին քովը գնաց:

— Զաւակս, ըսաւ, Սոֆի չուզեր առանձին ձգել Համբիկը. անոր հետ ինքը ու մայրն ալ պիտի ելլեն երթան. ի՞նչպէս ընենք:

Երիտասարդը մթագին ու խենթ նայուածքով մը մօրը նայեցաւ: Կիրքը եւ հպարտութիւնը բուռն պայքար մը մղեցին իր մէջ: Այո՛, ա՛լ այս անգամ կը զգար որ այդ աղջիկը, զոր ատեն մը իրեն գերի ըրած էր, հիմակ իր բարձրասլաց արհամարհանքին տակ կը ճմլէր զինքը հոգեպէս: Ցանկարծ, հպարտութեան անմատ ժեսթի մը մէջ.

— Թող անո՛նք ալ երթան, ամէնն ալ երթան. զարմանալի բան, ուրիշ սպասուհի չե՞նք կրնար գտնել, մամա, հարցուց մօրը դառնալով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

բունակէն մնալ ազատ աշխարհին կողքին։ «Մեր ապահովութեան միակ գրաւականը ազատ ազգերու հետ գործակցութեան մէջ է» ըսած է ան։ Այս առթիւ դիտել տուած է թէ համայնավարութիւնը ազատ աշխարհը վտանգող միակ ուժն է։

———o———

ՏՐԴՐԷ ժալիտի քաղաքականութիւն մը սկսած է կուսակցութեանց մօտ։ Առաջին առթիւ ներկայացած է Անկախներուն, որոնք վերապահ դարձած են վերջերս։ Վարչապետը կ'ուզէ սիրաշահիլ խորհըր – դարանական խմբակցութիւնները։

ՓԱՐԻԶԻ Թուրքիոյ դեսպանը, Լուի Ժոքսի ձեռքէն ստացած է գեղեցիկ սուր մը, որուն վրայ կը գտնուի Տարտանէլ – ներու մէկ պատկերը եւ դեսպանին ոսկեբացեալ կնոջ մետալիոնը։ Այս առթիւ «Թուրքիոյ բարեկամները» ընդունելու – թիւն մը կազմակերպած էին որուն ներկայ եղած են փրոֆ. Փասթէօր–Վալերի Ռատօ, Ռընէ Մասիկլի (նախկին դես – պան) եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւն – ներ։

ԺԸՆԵՒԻ զինաթափութեան «Տասնե – րու» ժողովը իր մեռեալ կէտին հասած է։ Քանատայի ներկայացուցիչը ձաղկած է Խորհ. Միութեան բռնած ընթացքը որ «չոր, արհամարհելի եւ գրեթէ ամբար – տաւան է»։ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը՝ Ժիւլ Մոք Թղթակիցներուն խօսելով ը-սած է թէ ժողովը «կատարեալ եւ ամ – բողջական անելի մը մտնուած է»։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Տէսինի կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջանի հայ հա – սարակութեան թէ այս կիրակի առաւօտեան պատարագ եւ Ապրիլ 11–24ի ընդհա-նուր նահատակաց յիշատակին հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուին տեղ-ւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. Արտաւազդ Վրդ. Թրթռեան։

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ 1960 ԻՆ
(15ՐԴ ՏԱՐԻ)

Մեր բանակումները այս տարի տեղի պիտի ունենան Յուլիս 4–30 եւ Օգոստոս 3–20։ Այժմ մեր գեղեցիկ բանակավայրին մէջ կը շինուին նոր ննջարաններ։ Արձա-նագրութեան համար դիմել Ժէօնէս Է Աքսիոնի Հիմնադիր–Տնօրէն Վեր. Ե. Հէլ-վաճեանի,

6, Place de la Rotonde

ՏՏ. Jérôme, Marseille 13e Tel. : 62-85-10

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 217–218 (Յունուար – Փետրուար), 48 էջ, ճոխ, այլազան եւ միշտ հետա – քրքրական բովանդակութեամբ.—

Էշը... բժշկութեան մէջ (ԽՄԲ. — Իմ սիրելի Հայաստանը (ԱՍԱՖԵԻ). — Օդը անուանդ մըն է (ՏՈՔԹ. ՆԱԻԱՍԱՐԴ). — Վառարանի մասին (ՏՈՔԹ. ՂԱԶԱՐ – ԵԱՆ). — Ի՞նչ են կենսանիւթերը եւ ի՞նչ-պէս հասկնալ անոնց պակասը (ՏՈՔԹ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ). — Զաւակ առնել պու – լիկով (ՏՈՔԹ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ). — Ի՞նչ ա-նուն տալ երախային (ՀԱՆՐԻ ՄԱՍԷ). — Խրատներ մայրերուն (ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ). — Հիւանդը եւ իր սնունդը (ՏՈՔԹ. ՊԸ-ԼՈՆՏԷԼ). — Ջլախտի մասին (ՏՈՔԹ. ՑՈՒՐՈՒՆՃԵԱՆ). — Թոքախտը յարձա – կողականի անցաւ (ՓՐՈՖ. ԷԹԻԷՆ ՊԵՌ – ՆԱՐ). — Սիֆիլիզը յարձակողականի անցաւ (ՏՈՔԹ. ՌՈՒՍԷ). — Միշտ մատ-ծեցէք խլիրդի (քանսէր) մասին (ՓՐՈՖ. ԺԱՆԸՆԷ). — Թունաւորուեցաւ, ի՞նչ ը-նել (ԽԱԶՈՒՀԻ)։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ .— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք)։ Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 Ֆր.)։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ
45ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԵՐԻՏ. ԵՐԿՍԵՌ ՄԻՈՒ-ԹԵԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կը տօնուի Մայիս 7ին, շաբաթ երեկոյ – եան ժամը 8,30ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ։

Կը նախագահէ
Պ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կը խօսի Պ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

Այս առթիւ Վալանսի թատերական խումբը (15 հոգի) պիտի ներկայացնէ

ՍՕՍ ԵՒ ՎԱՐԴԻԹԵՐԸ

Գեղարուեստ. տրամ 4 արարով եւ բազմաթիւ երգերով ու պարերով

ղեկավարութեամբ Դերասան ԹՐԱԳՕՇԻ

Կը մասնակցին Սիւզան Պաղտասարեան, Պէատրիս, եւեւ քառեակ պարուհիներ, Պարողներ՝ Ժանօ, Նշան Օհանեան, Գօ-գոր, Մանուէլ Կարապետեան, Գրիգորիկ, Յարութիւն Պօյաճեան։

Ինչպէս նաեւ Օրիորդներ Սիլվա Արսէն – եան, Մարգրիտ Խանիկեան, Պերճուհի Պօյաճեան, Սիւզան Պաղտասարեան, Պէատրիս Սուքիասեան, Արլէն Արթին – եան, Ժանին Կիրակոսեան, Ժանէթ Գօ – ճապաշեան եւ Անի։ Պարողներ՝ Ժ. Թա-դէոսեան, Արմենակ Սիմոնեան, Սամուէլ Աւետիսեան եւ ուրիշներ։

Կանխաւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը։
Մուտք 1,50 Ն. Ֆ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆԿԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Խօլմէզեան Յակոբ 10 Ն.Ֆ., Վարդուկ-եան Սարգիս 15, Տիկ. Յակոբեան 20, Մինասեան 10, Գէորգեան 15, Հաճի Յա-կոբեան 50, Թաթարեան Նուպար 20, Տէրտէրեան 20, Տատուրեան 20, Սարաֆ-եան 300, Գրիգորեան Յովհաննէս 200, Գոճապըլըքեանի թոռնիկը 100, Սէմէր-ճեան և Փիլիպպոսեանի թոռնիկը10ական, Տիկ. Փաստուկեան 20, Եափուճեան Գա-լուստ 100, Ստեփանեան 50, Սղրճեան եւ Հանըմեան 30ական, այրի Տիկ. Գափիկ-եան 15, Ամպերեան 20, Պակամեան, Տի-կին Մելքոնեան Պայծառ, Բարունակեան Գրիգոր, Հայէշեան Մարտիրոս 50ական, Մերիճանեան Սեթա եւ Տիկ. Զօպանեան Աննիկ 10ական, Տիկ. Նաճարեան եւ Կա-րապ Օղլու 15ական, Քէմիքճեան 20, Տա-տուրեան 10, փոքրիկն Գապիկեան 50, Տիկ. Էմիրզէեան 10, Մամբրէեան եւ Պա-ղամեան Յարութիւն 50ական՝Ն. Ֆրանք։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնա-ճիւղի ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ յանձնախում-բին կողմէ կազմակերպուած՝ Միութեան հիմնարկութեան 54րդ տարեդարձի հան – դիսութիւնը Մայիս 6ին, ուրբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, Օթէլ Լիւթէսիայի շքեղ սրահին մէջ, 43, Պուլվար Ռասփայլ։

Հայ հասարակութիւնը սիրով կը հրա-ւիրուի

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Ծախքերու մասնակցութիւն 10 Ն. ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վալանսի մէջ «Մայիս 28»ը կը տօնուի Մայիս 28ին, շաբաթ երեկոյը պետական թատրոնի շքեղ սրահին մէջ։

×

Սեբ. Նահանգային Մուրատ Ռուբինեա-ներաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւ – ղի տարեկան հանդէս – պարահանդէսը՝ ՄԱՅԻՍ 7ին։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միու-թեան պարահանդէսը՝
ՄԱՅԻՍ 21ին (Մարսէյլ)։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Սար-գիս Մինասեան» ենթակոմիտէին։

Այս շաբաթ, 30 Ապրիլ ժամը 21ին, Պ. Կակոյեանի սրճարանը՝ 128 Ռիւ Է-թիէն Տոլէ։

Զուարթ մթնոլորտ,
խաներլի անակնկալներ

ԽՆՋՈՅՔ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւ-ղի տարեկան խնջոյքը այս կիրակի կէսօ-րէ ետք ժամը 3ին, «Ահարոնեան» ա – կումբին մէջ։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայու-թիւնը, քաջալերելու համար այս բարե – նպատակ ձեռնարկը։

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ առատ կերուխում։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի հանդէսը Հ. Օ. Մ.ի յիսնամեակին առթիւ, Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ

ՄԱՅԻՍ 22ԻՆ։
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՄԵԾԱՇՈՒՔ ՀԱՆԴԷՍ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ
ԱՌԹԻՒ

Մայիս 7ին, շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին
ՍՓԼԱՆՏԻՏ ՕԹԷԼԻ
ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ
Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնա – ժողովի փոխ–Ատենապետ
ՏՈՔԹ. Ա. ԳԻՒՑԻՒՔԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Մեծարանք թէյով կամ շամբանեյով եւ հայկական խմորեղէններով
Ո՛չ հանգանակութիւն, ո՛չ Թոմպոլա
Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. ֆրանք։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԱ–ՔՈԼՈՄՊԻ

Հայկական դպրոցին բացառիկ ներկա – յացում հայկական ֆիլմերու Մայիս 10, երեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 20,45ին Սինեմա Ռէքս, 64, Ռիւ տէ Պուրկինեօն, Անիէռ (Պուա–Քոլոմպի կայարանին մօտ)։

Կը ցուցադրուին շրջանին մէջ առաջին անգամ ըլլալով ԿԱՄՕ պատմական ժա – պաւէնը եւ Սեւանայ լիճին Գաղտնիքը (հայախօս են երկու ֆիլմերն ալ)։

Մուտք 2,00 եւ 3,00 Նոր Ֆրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

22 տարեկան (զինուորական ծառայու – թիւնը կատարած) երիտասարդ մը իբրեւ վաճառորդ պօնըթրիի մէջ։ Դիմել՝

ETS CHEDIK

285, Rue St. Denis Tél. : GUT 62-80

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ եւ Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրա-ւիրեն հետեւեալ մարմինները.—

29 Ապրիլ, ուրբաթ՝ Արամ – Շ. Մի-սաքեան։

30 Ապրիլ, շաբաթ՝ Արզուբեան։
5 Մայիս, հինգշաբթի՝ Փոքոլիկ.
6 Մայիս, ուրբաթ Արծիւ։
7 Մայիս, շաբաթ՝ Զաւարեան։
8 Մայիս, կիրակի՝ Վարդան։

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժա-մը 8,30ին, «Ահարոնեան» ակումբը.

Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եանի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օ-րակարգ։

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ։

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13-14 եւ 18–20։ Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ հեռախօս Թռիւտէն 27–35։

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թութէլեան, 4 Ռիւ փարմանթիէ։

ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պուլվար Պօմոն։

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան։

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 30 ԱՊՐԻԼ — SAMEDI 30 AVRIL 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8287 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4588

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԸ

Ճանաչուած Թալէաթ չէր ծածկեր անօթաբար՝ թէ Աստուծոյ եւ մարդոց առջեւ կը ստանձնէ հայկական ջարդերու եւ տարագրութեանց պատասխանատուութիւնը եւ թէ կը պարծի «զաղաղը ստեւրուն վրայ», քաջ գիտնալով, որ պիտի չկրնայ ապրիլ հայկական վրէժառու գնդակէն:

Մինչեւ Ճէմալ փաշա, ինչպէս կը շեշտէ Մանուէլեան, անբաժան անդամն ըլլալով ոճրագործ երրորդութեան, վատաբար կ'ուրանայ իր ոճիրները:

Հայկական Մեծ Եղեռնին մասին ալ Պիղատոսի նման ձեռքերը կը լուայ եւ յանցանքը կը ձգէ ընկերներուն վրայ:

Զինադադարին, Տամատ Ֆէրիտ փաշայի օրով, ի բացակայութեան մահուան դատապարտուած ըլլալով եւ համոզուած՝ որ նոյն դատավճիռին ենթարկուած է նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գերագոյն մարմնին կողմէ, իր Յիշատակներուն մէջ հազար աղբիւրէ ջուր կը բերէ ինքզինքն արդարացնելու համար:

Զմայլանքի գլխաւոր փաստն այն է, որ «պատերազմի մտնելէն քանի մը օր վերջ Չորրորդ բանակի հրամանատար» կարգուած ըլլալով Սուրիա մեկնած է:

«Չեմ կրնար գիտնալ թէ ատկէ վերջ ինչե՛ր պատահեցան արեւելեան Անատոլուի նահանգներուն մէջ, թէ ինչո՛ւ պետութիւնը որոշեց ընդհանուր կերպով տարագրել Հայութիւնը, Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութեանց չմասնակցեցայ երբեք: Այդ մասին իմ կարծիքս ալ չհարցուցին: Միայն օր մը իմացայ թէ Ներքին Նախարարութենէն նահանգներու ղրկուած առժամեայ օրէնքի մը տրամադրութեանց համաձայն, Հայերը Միջագետք պիտի փոխադրուէին ու հոն պիտի մնային մինչեւ պատերազմի վախճանը: Ընդհ. հրամանատարութեան նախարարութիւնն ալ կը հաղորդէր թէ խաղաղային պաշտօնատարներ պիտի հսկէին տարագրութեան եւ յարձակում պէտք չէ գործուէր Հայերուն վրայ, որոնք պիտի անցնէին բանակային շրջաններէ: Ասկէ զատ ո՛չ մէկ բանէ տեղեկութիւն ունէի»:

Ու սատանիկ բարկացեր է, երբ իմացեր է, որ «տարագրուած Հայերը Պոզանթըկոպրիին ու անկէ Տարսոնի եւ Ատանայի ճամբով դէպի Հալէպ պիտի քալէին»: Կը նախընտրէ եղեր, որ Հայերը տեղաւորուին Գոնիայի, Անգարայի եւ Քասթէմունիի նման ներքին նահանգներու մէջ եւ Միջագետք չղրկուին: Որովհետեւ այդ օրերուն յարձակում պիտի կատարուէր Սուէզի վրայ, անշուշտ Եգիպտոսը գրաւելու համար: Հայ գաղթականներու կարաւանները այդ ճամբաներուն վրայ, կրնային յապաղեցնել զինուորներու տեղափոխութիւնը՝ դէպի ճակատ:

«Բայց քանի որ ներելի չէր դիտողութիւն ընել կառավարութեան այդ կարգադրութեան, որ հիմնուած էր մասնաւոր օրէնքի մը վրայ եւ ես ալ վճռական հրաման առած էի, որ արգելք չըլլամ հայ տարագիր կարաւաններուն Ատանայի եւ Հալէպի վրայով Միջագետք փոխադրութեան գործին, ստիպուած համակերպեցայ»:

«Հեռուէն հեռու» լուր կ'առնէ եղեր, որ Ուրֆայի եւ Տիգրանակերտի նահանգներուն մէջ յարձակումներ կը գործուէին տարագիր հայ կարաւաններուն վրայ:

Երբոր Պոլսոյ կառավարութենէն Հալէպի եւ Ատանայի կուսակալներուն հրաման ղրկեր է, որ այնտեղի Հայերն ալ տարագրեն, ինք « ընդդիմախօսեր՚» է, բացատրելով որ Չորրորդ բանակի շրջանը տնտեսապէս պիտի տուժէ եւ երկրագործութիւնը վնասներու պիտի ենթարկուի այդ կարգադրութեամբ:

«Սակայն հրաման առած ըլլալով որ միջամուխ չըլլամ քաղաքային պաշտօնեաներու տրուած հրամաններուն, այլ միայն օգնեմ անոնց, ատոր ալ չկրցայ արգելք ըլլալ»:

Միայն թէ յամառօրէն պնդեր է հայ գաղթականները տեղաւորել Սուրիոյ եւ Պէյրութի նահանգներուն մէջ, որպէսզի Միջագետք ղրկուելով թշուառութեան չմատնուին: Հարկ եղած թոյլտուութիւնը ստացեր է Պոլսէն եւ յաջողեր է շուրջ 150.000 (?) Հայեր տեղաւորել Սուրիա եւ Լիբանան...:

Կը յիշատակէ թէ շատ օգնութիւններ ըրեր է ջարդուողներու եւ տարագրուողներու որբերուն եւ այրիներուն: Կը պնդէ թէ «ո՛չ թէ ջարդեր կազմակերպեցի, այլ ընդհակառակն զանոնք արգիլեցի»:

Կը մոռնայ սակայն յիշելու թէ՝ Մեծ Եղեռնի ամէնէն զազրելի եւ համատարած սպանդը, որուն զոհ գացին յիսուն հազար անպաշտպան մարդիկ, կիներ ու երախաներ, Տէր-Զօրի մէջ է որ տեղի ունեցաւ: Եւ Տէր-Զօր կը գտնուէր շրջանակին մէջ Չորրորդ բանակին, որուն ընդհ. հրամանատարն էր ինք:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ԱՆԳԱՐԱՅԻ, ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ
5 ՄԵՌԵԱԼ, ԵՒ 20 ՎԻՐԱՒՈՐ

ԻՆԷՕՆԻԻ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԷՆ

Անակնկալ կերպով, վերջին քսանեւչորս ժամերուն, Թուրքիոյ ներքին անդորրութիւնը խանգարուեցաւ ու ներկայիս ծանր ու մտահոգիչ կացութիւն մը կը տիրէ ընդհանրապէս երկրին եւ յատկապէս Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ:

Ժամանակէ մը ի վեր դեմոկրատները, որոնք օրուան իշխանութիւնը կը ներկայացնեն, ամէն ջանք ի գործ կը դնէին արգիլելու համար ընդդիմադիր կուսակցութեան (Հալք) որ քննադատէ կառավարութիւնը եւ քաղաքական հաւաքոյթներ կազմակերպէ: Կացութիւնը լուրջ հանգամանք առաւ երբ արգիլուեցաւ Ինէօնիւի Անատոլու երթալը:

Այս իմաստով օրէնք մը մշակուած էր եւ բոլոր այն ընդդիմադիր թերթերը որոնք կը քննադատէին կառավարութիւնն ու վարչապետը, կ'ենթարկուէին ծանր տուգանքներու եւ պատասխանատուները բանտարկութեան:

Բարձրաստիճան զինուորականներ դատի քաշուեցան, որովհետեւ կառավարութեան որոշումին հակառակ, թոյլ տուած էին Հանրապետութեան նախկին նախագահին որ Կեսարիա այցելէ:

Քմահաճ այս կարգադրութիւններուն դէմ բողոքած ու հրաժարած էր արդարութեան նախարարը՝ Պուտաքօղլու:

Կացութիւնը ծանրակշիռ հանգամանք առած է երբ Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը, փոթորկոտ նիստ մը գումարելով որոշած է արտակարգ իրաւասութիւններ շնորհել քննիչ յանձնախումբին, որ կազմուած էր խորհրդարանի պահանջին համաձայն:

Ինչպէս ծանօթ է, այս յանձնախումբին պաշտօն տրուած էր հետապնդել Հալքեաններու ապօրինի եւ խռովարար գործունէութիւնը: Հինգշաբթի օր խորհրդարանը կ'ուզէր բացարձակ իրաւասութիւններ տալ այդ յանձնախումբին, որուն դէմ խստօրէն կը բողոքէր Իսմէթ Ինէօնիւ:

Նոր օրէնքը քննիչ յանձնախումբին իրաւասութիւն կուտայ փոխանցելու բացարիկ իրաւասութիւններ՝ Հանրապետութեան դատախազին, քննիչ դատաւորներուն եւ զինուորական իշխանութեանց: Այս վերջինները կրնան ճզմել հաւաքոյթներու իրաւունքը, թերթերու գրաւումը, եւայլն:

Իրենց բոլոր որոշումներն ալ անբեկանելի եւ անվերաքննելի են:

Իսմէթ Ինէօնիւ, Ժողովրդային Հանրապետական կուսակցութեան պետը եւ Հանրապետութեան նախկին նախագահը, որ բուռն քննադատութեան ենթարկած էր նոր օրինագիծը, զայն գտնելով հակասահմանադրական, արտաքսուած է (12 ժողովներու համար) Ազգ. Ժողովէն:

Ազգային Ժողովի դիւանը զեկոյցով մը կը բացատրէ արտաքսման պատճառները:

« Իսմէթ Ինէօնիւ ժողովուրդը գրգռեց, որպէսզի յեղափոխութիւն մը կազմակերպէ եւ չհնազանդի օրէնքներուն: Անարգեց ազգը, բանակը եւ Ազգ. Ժողովի պատուաւոր անձնաւորութիւնները»:

Զեկոյցը կը նշէ նաեւ թէ ընդդիմադիր 12 երեսփոխաններ, երեքէն վեց նիստերու համար արտաքսուած են Ազգ. Ժողովէն, որովհետեւ «անկիրթ եւ անպատշաճ» լեզու գործածած են ու նաեւ շփոթութիւն ստեղծած: Ասոնցմէ շատերը մերժած են հեռանալ սրահէն ու ոստիկանութիւնը հարկադրուած է բանի ուժով դուրս հանել զանոնք:

Պոլսոյ եւ Անգարայի համալսարաններու ուսանողները ցոյց կազմակերպած եւ բողոքած են կառավարութեան այս մենատիրական կարգադրութեան դէմ: Փողոցները շրջելով ազգային փառերգը երգած, հակակառավարական արտայայտութիւններ ունեցած («Մարդասպան ոստիկաններ», «Մենտերէս, հրաժարէ՛», «ազատութիւն») եւ վերջապէս Քորէայի ուսանողներուն ըմբոստութիւնը ջատագոված են: Ապահովութեան ուժերը միջամուխ եղած են ու սկսած են ծայր տալ բախումները:

Ուսանողները քարկոծած են ոստիկանները եւ կճանքերով այրած ձիաւոր ոստիկաններուն ձիերուն աչքերը: Ոստիկանութիւնը կրակ բացած է: Սպաննուած են հինգ եւ վիրաւորուած՝ 20 ուսանողներ:

Հինգշաբթի երեկոյ, պատերազմական վիճակ հռչակուած է Անգարայի, Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ: Բանակի հրասայլեր դիրք բռնած են կառավարական շէնքերու առջեւ: Հաճոյքի վայրերը փակուած են: Լուսարգելը երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5 պիտի տեւէ: Շուկան փակուած է:

Թերթերու գրաքննութիւն հաստատուած է եւ մանաւանդ արգիլուած է Հինգշաբթի օրուան դէպքերու մասին գրել կամ նկարներ հրատարակել:

Անսպասելի այս դէպքերը Վերին Ժողովի նախօրեակին կը մտահոգեն արեւմտեան շրջանակները: Մենտերէս պէտք է Թեհրան գացած ըլլար՝ մասնակցելու համար Կեդրոնի Ուխտի (նախկին՝ Պաղտատ) ժողովին: Միւս կողմէ երկուշաբթի օր Անգարա պիտի հասնէին Ատլանտեան արտաքին նախարարները: Այս խորհրդակցութիւնները խիստ կարեւոր էին վեհաժողովէն 20 օր առաջ: Ի հարկէ Մենտերէս ամէն ջանք պիտի թափէ որպէսզի մինչեւ երկուշաբթի կացութիւնը հանդարտի:

«Ասիական» ժողովրդավարութիւնը կարելի չէ անշուշտ նմանցնել եւրոպականին եւ ուրբաթ առտու Օռոռի մէջ, Պենաղէ կը գրէ — «Թուրքիոյ, ինչպէս բովանդակ Ասիոյ մէջ, մեր հասկցած ձեւով ժողովրդավարութիւն չի կրնար ըլլալ: Ընդդիմադիրները միշտ կը հալածուին եւ եթէ նոր ընտրութիւններ իշխանութեան գլուխ բերեն Իսմէթ Ինէօնիւն, ան ալ տարբեր ձեւով պիտի չվարուի Մենտերէսի հետ »:

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ ՍԵՈՒԼԻ ՄԷՋ

ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ

ՍԻՆԿՄԱՆ ՌԻ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Սինկման Ռիի վարչաձեւը արիւնի մէջ վերջացաւ: Փոխ-Նախագահ Լի-Քի-Փունկ անձնասպան եղաւ իր ընտանիքի անդամներով միասին: Այս վերջինին զաւակը, 23 տարեկան սպայ մը, ատրճանակի հարուածներով սպաննած է հայրը, մայրը եւ եղբայրը: Նախագահը՝ Սինկման Ռի «համեստ քաղաքացիի» նման հաստատուած է իր անշուք բնակարանին մէջ: 500.000ի հասնող բազմութիւն մը լացով եւ կեցցէներով դիմաւորած է ծերունի նախագահը երբ այս վերջինը ձգելով Հանրապետութեան նախագահին պալատը մեկնած է տուն:

Հիւհ Ջինկ, առժամեայ փոխանորդ նշանակուած է ու պիտի վարէ պետութեան ղեկավարի պաշտօնը: Պատերազմական վիճակի գործադրութեան պիտի հսկէ զօրավար «վագր» Սոնկ-Եօ-Ճանը:

Նախագահին հրաժարումովը կացութիւնը կը թուի հանդարտած ըլլալ: Ոչ մէկ նոր ցոյց կամ բախում տեղի ունեցած է:

X Կառավարութեան նոր պետը՝ Հիւհ Ջինկ զեկոյցով կը հաղորդէ թէ նպատակ ունի վերամշակելու Սահմանադրութիւնը: Այս առթիւ կ'ըսէ նաեւ թէ նախագահական ընտրութեանց առթիւ գործուած խարդախութիւնները քննութեան պիտի ենթարկուին եւ պատասխանատուները պիտի պատժուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ տեղի ունեցած են Նովա Հիւթայի (Լեհաստան) մէջ: Կաթողիկէներ ապահովութեան ուժերուն վրայ յարձակած են երբ բանուորներ եկեղեցիի մը շինութեան սահմանուած տարածութեան մը վրայ դպրոցի մը շինութիւնը սկսած են: Վարշաւայի կառավարութիւնը մտահոգ է:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ դահլիճին տագնապը կարելի է լուծուած նկատել: Դեմոքրատ-քրիստոնեաներու վերին մարմինը 3ի դէմ 19 ձայնով որոշած է զօրավիգ կանգնիլ Թամպրոնիի կազմելիք դահլիճին:

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Արեւմտեան Գերմանիա դէտերու պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ Փարիզ, յառաջիկայ Վերին Ժողովին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ընկերվարականները կ'ամբաստանեն Փանքովի կառավարութիւնը որ սովամահ կ'ընէ քաղաքական բանտարկեալները: Հացի հինգ բարակ շերտեր կը տրուին օրական:

ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ խնդրին մէջ, Համայնավար Չինաստանի վարչապետը Չու Էն Լայ մասնակի զիջումներ ըրած է Նեփալի վարչապետին: Էվերէսթ լեռը Նեփալի հակակշռին պիտի ենթարկուի:

ՆԱԽԱԳԱՀ դը Կոլ վերջացուց ամերիկեան իր ճամբորդութիւնը: Վերջին հանգրուաններն էին՝ Սան-Ֆրանսիսքօ եւ Նիւ-Օրլէընզ: Տը Կոլ շաբաթ օր անցաւ Կիւյան:

« ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ » կուսակցութիւնը հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր հինգշաբթի իրիկուն: Ճագան-Տելմաս եւ Տրպրէ պատասխանեցին Սուսթէլի քննադատութեանց՝ կառավարութեան ալժերական եւ ընդհ. քաղաքականութեան դէմ:

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի ԱՌԻԹՈՎ

(Արտասանուած Փարիզի Սգահանդէսին)

Աւելի քան քառասուն տարիներէ ի վեր, Հայութիւնը, աշխարհի չորս ծագերուն, տարուան ամէնէն կենդանի ամսուն մէջ, — Ապրիլին — եւ այդ ամսուն ամէնէն զուարթաբեր օրերուն, — Միջինքին, — մտովի կը փոխադրուի իր բազմադարեան պատմութեան ամէնէն եղերական շրջաններէն մէկուն աւազախառն ճամբաներուն վրայ, ուր անհեթեթ գիրկընդխառնումներով կ'ողեւորին մեր ցեղին աւելի քան մէկ միլիոն զոհուածներուն ուրուականները, ուրուականներ՝ մանկանց եւ ծերերու, պատանութեան եւ երիտասարդութեան, մայրերու եւ հարսերու, ազգ մը ամբողջ, իր եկեղեցականներով, մտաւորականներով եւ արուեստագէտներով, քշուած արեան հողմերէն, անվերջանալի Գողգոթայի մը քարուղիներուն վրայ, որ անօրինակ հակադրութեամբ մը իր չարչարանքի գագաթնակէտին կը հասնի երկրամասի մը վրայ՝ որ շատ հեռու չէ Յորդանանի եւ Գեննեսարէթի ափունքներէն, ուր աշխարհ եկան Քրիստոս եւ Քրիստոնէութիւնը, ամոքելու համար ցաւը, յուսադրելու համար տառապող սիրտը, ի փրկութիւն մարդկային զարմին:

Ի տես եւ ի լուր այս լեռ, ձոր եւ անապատ բռնած մեր ցեղին վիճակուած սահմռկեցուցիչ ողբերգութեան, անտարակոյս, մեր ներսիդին ոտքի ելլող առաջին զգացումն է վրէժխնդրութեան զգացումը, այն զգացումը՝ որ չկայ մեր նախահայրերուն այնքան սիրած Նոր Կտակարանի էջերուն վրայ, սակայն կայ ու կը մնայ մարդուս հոգիին մէջ, լեռներու նման բարձր եւ փոթորկին մէջ կոտրտուող երկինքներու նման որոտաձայն եւ ահեղ:

Աւելի քան քառասուն տարիներէ ի վեր, այս սարսափելի զգացումը կ'ապրի մեր ներսիդին, կը խռովէ, կ'ալեկոծէ եւ կ'ահաբեկէ մեզ, իր սաստկութեան բարձրակէտին հասնելով Ապրիլ ամսուն, որ մեզի համար եղաւ Մեռնիլ ամիս մը, երբ լեռներէն կ'իջնեն ու ձորերէն կը բարձրանան հարիւր հազարաւոր մեռեալներուն բանակները, յուզնաթախիծ յառաջանալով մեր խղճմտանքին վրայ, մինչ կը հրդեհի հողը մեր շուրջ, ու երկինքէն կը կաթի արիւն եւ արցունք:

Բարձրօրէն ազնուական եւ անհերքելիօրէն քաղաքակրթուած Հայուն հոգին կը խորշի եւ կ'ըմբոստանայ վրէժխնդրութեան զգացումէն, սակայն այդ զգացումը հո՛ն է, արիւնին մէջ, ուրկէ տասնեակ ու տասնեակ տարիներ ետքն ալ չենք յաջողած արմատախիլ ընել զայն, ապաւինելով ողջմտութեան, լայնախոհութեան եւ տրամաբանութեան կշիռին եւ նպաստին: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ ինչ որ գործուեցաւ մեզի դէմ՝ ողջմտութեան, լայնախոհութեան եւ տրամաբանութեան հակակշռին տակ չէր ըլլար, ու ինչ որ կը գործուի անմեղին, արդարին եւ անպաշտպանին դէմ՝ վերջ ի վերջոյ ամէնի սիրտը կը մղէ ըմբոստացման, ըմբոստացումը երկաթի, երկաթը կռուի, կռիւը մահուան:

Այսպէս, ծրագրեալ Հայաջինջ Սպանդին զուգահեռաբար, որ Փոքր-Ասիայէն սկսելով, կը վերջանար Արաբիոյ անապատներուն մէջ՝ հայ մարդը ելաւ ոտքի, սպառած համբերութեան եւ անհամբերութեան բոլոր քրիստոնէախօս թելադրանքներն ու բարբարոսաշունչ վճռականութիւնները, զինեց բազուկը զէնքով եւ երկաթով, դիմադրելու եւ պատուհասելու համար ոճրագործը, ու ինչ որ ըրաւ, կամ ինչ որ յաջողեցաւ ընել՝ այդ այսօրուան մեր միակ մխիթարութիւնն է, խոշտանգուած սրտին միակ սպեղանին:

Այո, այս մխիթարութիւնը ի դէմ գործուած չարիքին՝ մեծ բան մը չէ, եւ ոչ ալ սպեղանին բաւարար, որովհետեւ վեց դարերէ ի վեր շղթայուած ազգ մըն էինք, պետական հակակշռին տակ ցեղի մը՝ որ իր կենսունակութեան, միահեծանութեան եւ անողորմութեան աւիշը կը քաղէր ու կը շարունակէ քաղել միայն ու միայն բիրտ ուժէն, կամայականութենէ մը՝ որ մոլեռանդութեան հասնող իր ճակատագրականութիւնը կը հիմնաւորէ Գուրանին վրայ, որ հակառակ իր բարոյաշունչ վարդապետութեան խարկանքին՝ ռազմաշունչ մատեան մըն է սուրի, արեան, պատգամի եւ զինու արձագանգներով բեռնաւոր:

Յաճախ, մենք մեզի հարց կուտանք թէ ինչո՞ւ համակերպեցանք սպանդանոց առաջնորդուիլ առանց դիմելու կազմակերպուած զինավառ ըմբոստացման մը, թէ ինչո՞ւ չփորձեցինք մեր վրայ բռնացող բազուկը նախ անշարժացնել, ապա խորտակել զայն: Բայց, մի՞թէ հնարաւոր էր այդպիսի հրաշք մը: Նկատի ունենալով ժամանակը, պայմաններն ու Հրէշին իր ոճիրը գործադրելու ձեռք առած գլխուպտոյտ պատճառող դարէ ի դար ամբարած մասնագիտական հնարամտութիւնները՝ անկարելի հրաշք մըն էր այդ, որուն իրականացումը հնարաւոր կը դառնար ա՛յն ատեն միայն՝ եթէ Համաձայնականներուն բանակները ոտք դրած ըլլային Փոքր-Ասիոյ հողին վրայ: Այդ պարագային, հովուն մէջ անտառէ անտառ ցատկոտող կրակին լեզուներուն հանգունակ, կը ծաւալէր թաքստոցային շարժումը, ու այլեւս ոչ միայն խօսքը չէր ըլլար արիւնի, արցունքի, տարագրութեան եւ մահուան՝ այլ, վերջապէս կը տեսնէինք մեր բազմադարեան ոսոխը եկած ծունկի, իր լեռ ու ձոր բռնած անտանելի մարմինը թպրտուն զօրաւորին եւ անզօրին ոտքերուն առջեւ: Համաձայնականները չկրցան ընել այդ քայլը, ու թերեւս չուզեցին ալ ընել, որովհետեւ առաջին աշխարհասասան պատերազմի ընթացքին, Թուրքիոյ զինակից հզօրագոյն Գերմանիան իր վրայ կեդրոնացուցած էր անոնց մարտական բոլոր ուժերը, ու երբ աւելի քան հինգ տարիներու ահեղ մարտնչումներէ ետք, ան վերջապէս մտածեց անձնատուութեան մասին՝ Իթթիհատը արդէն ըրած էր ընելիքը, մեզի ժառանգ ձգելով Ապրիլ 11–24ը:

Այնուհանդերձ, ցաւի, ուրացման եւ որոտման այդ օրերուն, երբ Հայ Գողգոթան արեան ճապաղիքներու մէջ կ'իջնէր վիհէ վիհ, կը քալէր անապատէ անապատ ու կը բարձրանար լեռնէ լեռ՝ հայկեան կամաւորական գունդեր, դաշնակիցներու կողքին կը մաքառէին հասարակաց թշնամւոյն դէմ, մինչ հայրենի լեռներուն վրայ եւ կիրճերուն մէջ, կը լսուէին Անդրանիկներու, Քեռիներու, Համազասպներու եւ Դրօներու երկաթէ քայլերուն արձագանգները, որոնք գլուխ անցած վրիժառու կորիճներու՝ պատուհասեցին ոսոխը, անոր հասկցնելով որ տարբեր բան է մանկիկի մը խողխողումը անապատին մէջ, ու շա՜տ տարբեր բան այդ մանկիկին եղբայրն ու հայրը դիմագրաւել ռազմադաշտին վրայ, զէնք զէնքի դէմ, կեանքի եւ մահուան մղձաւանջին առջեւ հաւասարէ հաւասար:

Բայց, ի՞նչ եղաւ հատուցումը Հայ Գողգոթային, եւ ի՞նչ եղաւ վարձատրութիւնը հայ ռազմիկին թափած արեան: Ա՛յն եղաւ, որ Ոճրագործը յետ կորսնցնելու իր արեւելեան եւ արեւմտեան բռնագրաւած երկիրները՝ վերադարձաւ իր որջը, ու կարծէք իբրեւ պսակում եւ ամբողջացում իր ծրագրեալ կոտորածին, շարունակեց իր ճանկերը խրած պահել մեր հայրենի հողին մէջ, ու ինչ որ զարհուրելի է ու ըմբոստացուցիչ՝ դեռ կը պահէ զանոնք Կարսի եւ Արտահանի կողերուն:

Յետ անցնելու կրակին եւ մահուան մէջէն, դարձեալ մինակ մնացած էինք, ձգուած մեր բախտին, ա՛յնքան նման խաչուած Յիսուսին վիճակուած ճակատագրին, հո՛ն, Գողգոթայի բարձունքին, մինչ կ'ամպոտի երկինքը ու մեծ տաճարին վարագոյրը կը պատռի վերէն վար, կը բացուին անդունդները, ու կենդանիները կը փախչին զարհուրած, ի տես եւ ի լուր մարդուն գործած անիմանալի չարիքին:

Խոստովանինք, որ աւելի քան քառասուն տարիներ ետքն ալ, դեռ չէ հանդարտած Հայութեան խղճմտանքը, ու հանդարտելիք ալ չունի, մինչեւ որ մեզի դէմ գործուած ահաւոր եւ անըմբռնելի անճիտման հատուցման ժամը չհնչէ, մինչեւ որ երկնային արդարութիւնը չիջնէ երկրի վրայ, ու հրաշագործ ձեռքին մէջ վեր բարձրացնելով վիթխարի սուրը՝ չպատուհասէ պատուհասելիքը: Պատմութիւնը պէտք է արձանագրէ այս դասը, անյետաձգելի դաս մը այլեւս, որուն կատարումը Հայութիւնը ժառանգ կը ձգէ Աստուծոյ դատաստանին:

Խմբուած մեր նահատակներուն շուրջ,

ՏՈՒՆ ԴԱՐՁԻ՛Ր

Եղուարդիս

Դարձի՛ր տունդ, հոգեակս, եւ մտի՛ր քու ծնողական երդիքիդ տակ:

Կատարեցիր քու քաղաքացիական պարտականութիւնդ երկրորդ հայրենիքիդ, քանզի անոր ծոցէն դուրս եկար, օդը շնչեցիր, հողէն արձակուած ոսկեհատիկ ցորեանը ճաշակեցիր, կապտորակ երկինքին տակ՝ արեւէն ուռճացած խաղողին հիւթը, անապակ գինիին բաժակը քամեցիր: Ճաշակեցիր քաղաքակրթութեան ջամբած ազատութիւնը, գիտութիւնը, ըմպեցիր բարութեան աղբիւրներէն՝ չիթ առ չիթ իջնող առաքինութիւնները:

Տո՛ւնդ դարձիր, եւ հիմա վայելէ քու գորովալից ծնողացդ սէրը, քսան եւ եօթն ամիսներու կարօտով թրթռուն քու եւ մեր հոգիները թող ընդելուզուին իրար, որպէսզի վերստին ծնողական սիրոյդ հիւթն ու աւիւնը ծիլեր արձակեն, ծիլեր զուրգուրոտ, ծիլեր սիրոյ պապակին, ծիլեր անմոռաց առաքինութեան եւ հոգեպահ երախտագիտութեան, որպէսզի բարգաւաճի ներաշխարհիդ փոքրիկ պուրակին մէջ:

Սակայն ինչո՛ւ այս ասպետական հսկայ իշխանութիւնը որակել՝ որպէս երկրորդ հայրենիք: Որովհետեւ առաջին կամ մայր հայրենիք մը արդէն գոյութիւն ունէր մեզի համար:

Այո՛, հոգեակս, տակաւին պատանի հասակիդ մէջ, հայրդ քեզի սորվեցուց թէ մենք այս երկրին հիւրընկալ զաւակներն ենք: Իբր մայր մեզ ընդունեցաւ ասպետական հզօր Ֆրանսան: Մեր տառապանքի եւ դժնէ օրերուն, իր դուռները լայն բացաւ եւ մեզ թեւարկութեան տակ առաւ անխտիր իր հոգեհատոր զաւակներուն պէս:

Տակաւին քու պատանի հասակիդ ուզեցիր գիտնալ թէ մեր մայր հայրենիքը կարող չէ՞ր միթէ մեզի ապաստան շնորհել:

Որդեակս, այսօր երկու միլիոնի մօտ Հայեր կ'ապրին Հայաստանի մէջ, իսկ օտար իշխանութեանց հարկատու, թափառական կ'ապրին տակաւին մէկ միլիոնէ աւելի քոյրեր եւ եղբայրներ: Սակայն,

---

գլխահակ եւ ծնրադիր անոնց առջեւ, սրտերնիս լեցուն յուզումով այլ աչքերնիս անարցունք՝ մենք կը սպասենք այդ օրուան, մինչ այդ՝ ահա՛ Փիւնիկի մը նման իր մոխիրներէն վերակենդանացող Հայութիւնը գարնան մէջ, Հայաստանէն մինչեւ Արտասահման, որ մշակոյթի, արուեստի եւ գիտութեան անդաստաններուն մէջ գագաթներ կը բարձրացնէ. կը լսուի հայ երաժշտին համանուագը ծագէ ծագ. հայ վրձինը յաւերժական գեղեցկութիւններ կ'անշարժացնէ կտաւին վրայ. հայ խուզարկող միտքը կը թափանցէ երկնի անհունութեան մէջ, մինչ հայ գրողը իր ստեղծագործ տաղանդին լոյսը կը համասփռէ ազգային եւ միջազգային գրականութեան մեծ գրքին էջերուն վրայ:

Երէկուան խոշտանգուած հայ ազգը դարձեալ ոտքի է այսօր: Արաբիոյ անապատներուն անհանդրուան ճամբաներով յառաջացող երէկուան մանուկ Ապրիլ 11–24ը այսօրուան 45 ամեայ հասուն երիտասարդն է, որ կը քալէ Ապրիլեան Սերունդին յաղթական քայլերով: Օրհնեալ ըլլան այդ քայլերը:

Վշտէն եւ զրկանքէն վերընձիւղած կեանքն է որ կը բաբախէ մեր ներսիդին, անմահական կեանք մը, որ մշտանորոգ յոյսի եւ անշէջ հաւատքի հրաւէրներով կը խօսի մեզի՝ մեր նահատակ մեծ բանաստեղծներուն եւ գրագէտներուն մատեաններէն, որ մեր բարձրաբարբառ ատենախօսներուն տեսլականով եւ գաղափարականով կը լուսաւորուի, եւ որ փաթաթուած արշալոյսով՝ կը յառաջանայ ներկայի եւ ապագայի ճամբաներուն վրայ, ճամբաներ՝ որոնց երկայնքին կը շարժին Ապրիլ 11–24ի մեր պաշտելի նահատակները, անո՛նք, որոնք յառաջապահներն են մեր տեւականութեան, ու մենք՝ զինուորագրեալները անոնց տարուէ տարի մեր սիրոյն եւ հաւատարմութեան մէջ վերարծարծուող խնկալին:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ՄԵՌԱԾ ՀՈԳԻՆԵՐԸ"

Արթիւր Ադամովի վերջին գործը մրցոյթիս կը ներկայացուի Թէաթրը Ֆրանսի (նախկին Օտէոն) բեմին վրա բեմադրութեամբ երիտասարդ արուե տաղէտ՝ Ռոժէ Փլանշոնի:

Հայազգի թատերագրին այս նոր երկի մասին շատ խօսուեցաւ վերջերս Ֆրան սական գրական եւ գեղարուեստական ջանակներուն մէջ: Շատեր հարց կուտա յին թէ ինչո՞ւ համար «Փինկ-Փոնկ»ի հեղինակը իր ընտրութիւնը կեդրոնացու 1842 թուականին գրուած ռուս մեծանուն գրող Գոգոլի մէկ վէպին վրայ եւ զայ թատերգութեան վերածեց:

Այս առթիւ հեղինակը տուած է հետե եալ բացատրութիւնները.—

«... Նախ՝ որ հիացող մըն եմ Գոգո լի: Եւ յետոյ՝ միշտ ջանացած եմ թատրոնիս մէջ ներմուծել խանդավառ կան տեսիլք մը: Այդպէս են եղած Սեր վանթէսը, Գոգոլը, Ֆլոպէրը: Գոգ հիացող մըն է եղած Սերվանթէսի, տոր համար ալ ես կը հիմնեմ Գոգոլի վրայ: Յետոյ, այս գործը իր մէջ կը պա րունակէր դիւցազնավէպի մը բնոյթը, զիս գրաւեց»:

Ադամով նախապէս իր այս նոր երկ խորհած է յանձնել Ազգային Ժողովրդա կան Թատրոնի (Տայօ) բեմադիր Ժան Վիլարի, սակայն «Թատրոնի անախ ները» այնպէս մը դասաւորած են որ վերջոյ հեղինակը իր գործը յանձնած Թէաթրը տը Ֆրանսին, որուն ղեկավար Ժան-Լուի Պառօ թատերական շրջագայ թով մը այս մրցոյթիս Թոքիօ գտնուելով, զինքը կը փոխարինէ Ռոժէ Փլանշոն:

×

«Մեռած Հոգիները» ռուս արկածախնդիր դէմքի մը պատմութիւնն է: Դէպքին ժամանակաշրջանն է ռուս –

ի՞նչ փոյթ թէ Հայաստան չկրցաւ ապա տան տալ ամբողջ Հայութեան, սի որդեակս, քու մտքիդ եւ սրտիդ մէ մուր պահէ, որ ունինք մեր սեփական հայրենիքը, մեր մարմնոյն տարածու թեան չափ հող, այնքան մը եւ ան մշակելի հողեր որպէս հնադարեան պապենական ժառանգ: Պիտի գայ օր երբ կը վերջանան փուճ տարակարծու թիւնները, արիւնալի կռիւները եւ բո արդելքները, այն ատեն ամբողջ գաղթ աշխարհի Հայութիւնը կը միանայ դրօշի տակ՝ պանծացնելու համար յաւ տենական Հայաստանը:

Փքուռոյց վարդապետութիւնները, բաժնեւութեան պէս երեւցող անհաշտ դաւաճանները չեն կրնար տիրապետել կար ժամանակ: Որքան ժողովուրդ կը զարգանան, այնքան շուտ պիտի ինքնակոչ ինքնակալներուն յաւակնու թիւնը:

Տունդ դարձիր, ուսումնասիրէ քու դային պատմութիւնդ, երբեմն փառաւ եւ մերթ տխուր, սակայն զգուշացի այն մունետիկներէն՝ որոնք քեզի խոստանան առասպելական բարօրութի եւ երջանկութիւն, շռայլ ունայնամտու թեամբ:

Եւ հաւատք ունեցիր, որ պիտի գայ րը, երբ քու յուսամուտէդ պիտի տեսն կռունկը, որ մեզի կ'աւետէ մեր ազգա յին մեծ երազներուն իրականացումը, բանորոշ եւ ցանկալի մեր պապենական ժառանգութեանց վերստացումը:

Ուստի մի՛ մոռնար քու մայրենի լե զուդ, որ քու նախահայրերդ ընծայե քեզի, և քու ծնողքդ գլացան ամէն հնարաւորութիւն տալով որ սորվիս պահես մայրենի լեզուդ, Հայութեա պանծալի եւ փառաւոր դրօշը: քու սրտիդ մէջ հարազատ զգացումն մայր հայրենիքիդ հանդէպ, որովհետ քանակով փոքր, սակայն որակով մեծ ազգի մը զաւակն ես:

Եպերելի են անոնք՝ որոնք նիւ զգան իրենքզիրենք՝ Հայ ծնած ըլլա ցաւով մը, ու կ'ուզեն ծածկել իրենց գութիւնը, փոխանակ յայտնելու ծանքով եւ սրտաբաց, թէ իրենք ւիղն են հնադարեան, աշխատունակ մատուն եւ կորովի ազգի մը, որ կոչուի Հայ՝ որպէս զաւակը յաւիտենական Հայաստանին:

ՆՈՒՓԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

…աւատապետական գրութիւնը, ուր մարդիկ իբրեւ ստրուկ եւ գերի կը ծառայէին հարուստ հողատէրերու եւ ազնուականներու մօտ:

Գոգոլի վէպին հերոսը՝ Չիչիքով, մարդկային որեւէ գեղեցիկ զգացումէ զուրկ հրէշ մը, արկածախնդրական բացառիկ յատկութիւններով օժտուած, գերի եւ ստրուկ այդ խեղճերը, նոյնիսկ անոնց մահուընէն ետք ալ շահագործելու նաղայքլական միջոց մը յղանալով, անձնական հարստութիւն կը դիզէ: Իր յղացած վարպետորդի միջոցը այն է՝ որ այդ խեղճերը մահանալէ ետք ալ, տակաւին կը նկատուին ապրող ճակներ եւ պետութեան գանձէն առատ հասոյթ մը կ'ապահովեն խաչագող Չիչիքովի:

Արթիւր Ադամով Գոգոլի կիսաւարտ մնացած վէպին, իբրեւ թատերգութիւն տուած է իր ըմբռնումով վերջաւորութիւն մը: Հայազգի թատերագիրը այս դժուարին գործին մէջ կատարելապէս յաջողած է, վասնզի Ֆրանսական թատերական շրջանակները միաձայնութեամբ կը յայտարարեն թէ Ադամով իր այս նոր երկով յաջողած է արժանանալ Փօլ Քլօտէլի դպրոցին արժանաւոր շարունակողը ըլլալու պատիւին:

Բեմադիրը՝ Ռոժէ Փլանշօն իր տաղանդէն բան մը աւելցնելով, յաջողած է Ադամովի երկին տալ եւս առաւել ցայտուն հանգամանք մը: Աւատապետական Ռուսաստանի մը տպաւորութիւնը բեմին վրայ աւելի տպաւորիչ դարձնելու ցանկութեամբ, Փլանշօն իր բեմադրութեան մէջ տեղաւորած է շարժապատկերով յօրինուած տեսարաններ, խաղին շրջապատին ու անցքին համապատասխան:

Չիչիքովի սադայէլական ու բարդ տիպարին համար, Փլանշօն կատարած է լաւագոյն ընտրութիւն մը, յանձին Ալէն Մոթէի, որ թէեւ երիտասարդ եւ նոր ուժ, սակայն իր այս փորձութեան շրջանը կ'անցնի մասնայատուկ յաջողութեամբ մը:

Միւս դերակատարները՝ Հանրի Կայրոն, Իզապէլ Սառոյեան, նոյնինքն բեմադիրը եւ բազմաթիւ ուրիշներ այնպիսի յաջողութեամբ մը հոգի եւ կեանք կուտան «Մեռած Հոգիներ»ուն, որ հեռու Ճափոնէն Ժան-Լուի Պառօ արդար հպարտութեամբ մը կը հիանայ զինք երկրորդողին՝ Ռոժէ Փլանշօնի յաղթանակով:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Մեծանուն գիտարար Թոմաս Էտիսոն, երբ ճաշի հրաւիրուէր, կամ ճաշը հետը կը տանէր եւ կամ առաջուընէ կ'ուտէր եւ կուշտ փորով հացկերոյթի կ'երթար:

×

Անգլիացի բանաստեղծ Շէլլի սարսափելի ընթերցող մըն էր եւ յաճախ, օրական 16 ժամ կը կարդար, մեծ մասամբ ոտքի կեցած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

*

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ռուսերէն լեզուով լոյս տեսած է Փրոֆեսէօր Հ. Կոսիկեանի «Գրական հայերէնի պատմական շարահիւսութեան ակնարկներ» աշխատութիւնը, որ իր տեսակին մէջ եզակի եւ առաջինը կը հանդիսանայ:

Հեղինակը նպատակ ունեցած է ցոյց տալ ժամանակակից հայերէնի շարահիւսական կառուցուածքի զարգացման ուղին եւ որոշել այն ընդհանրութիւններն ու տարբերութիւնները, որոնք երեւան կուգան նախորդ շրջաններուն համեմատութեամբ:

Աշխատութիւնը կը սկսի վիպասանական հայերէնի (Գողթան երգերու), այսինքն հին հայ ժողովրդական բանահիւսութեան նմոյշներու շարահիւսական կառուցուածքին քննութեամբ: Անոր կը յաջորդէ Ե. դարու մատենագրութեան լեզուին շարահիւսութեան քննութիւնը, որ իր արծարծած հարցերով, ճիշդ ու տեղին մեկնաբանութիւններով կը կազմէ գիրքի ծաւալուն եւ ծանրակշիռ մասը: Ապա հեղինակը կը դրադի յունական դպրոցով եւ Զ.–ԺԲ. տարիներու մատենագրութեամբ:

Նշելէ ետք միջին հայերէնի շարահիւսութեան առանձնայատկութիւնները, Հ. Կոսիկեան կ'անցնի ժամանակակից Հայոց լեզուին: Արդարօրէն կը ժխտէ այն կարծիքը, ըստ որուն ժամանակակից հայերէնի շարահիւսական կառուցուածքը ամբողջապէս հակադիր է գրաբարի կառուցուածքին: Իր աշխատութեան ընթացքին փրոֆեսէօրը հաշուի առած է ոչ միայն հայերէնի լեզուի զարգացման առանձնայատկութիւնները, այլ եւ ժողովուրդին պատմական կեանքին պայմանները:

Փրոֆ. Հ. Կոսիկեանի այս աշխատութիւնը գնահատելի ձեռնարկ մըն է, թէ՛ իր տեսական եւ թէ իր գործնական արժէքով: Փափաքելի է, որ հրատարակուի նաեւ հայերէն:

« ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ »

Ընթերցող հասարակութեան ջերմ ուշադրութեան արժանացած էր «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ»ու Ա. հատորը, որուն կը յաջորդէ այժմ երկրորդը: Այս հատորին մէջ տեղ գտած են ծանօթ բանահաւաք Տ. Նաւասարդեանի Վաղարշապատի հէքեաթները: Այս շարքը ճոխացած է բազմավաստակ ազգագրագէտ Ե. Լալայեանի հաւաքած Վաղարշապատի հէքեաթներով:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ (1801–1879)

Երեւանը աշխարհի հնագոյն քաղաքներէն մէկն է, որ հիմնուած է մէկ քանի հազարամեակ առաջ: Հայաստանի երբեմնի մայրաքաղաքները աւերակ են այսօր կամ վերածուած երկրորդական նշանակութիւն ունեցող քաղաքներու, մինչ Երեւանը օրէ օր կը զարգանայ, կը մեծնայ, կը գեղեցկանայ: Թ. Խ. Յակոբեանի «Երեւանի պատմութիւն»ը կ'ընդգրկէ Երեւանի 1801–1879 ժամանակաշրջանի պատմութիւնը: Աշխատութիւնը բաղկացած է երկու մասերէ՝ Ա) 1801–1828 Թ. պարսկական շրջան եւ Բ) 1828–1879 Թ. ռուսական շրջան: Իւրաքանչիւր գլուխի մէջ կը խօսուի վարչական կարգուսարքի, տնտեսական կեանքի, բնակչութեան, քաղաքի ներքին կեանքի ու մշակոյթի մասին: Գիրքին մէջ ընդարձակ կերպով տրուած է նաեւ 1828 թուականին Երեւանի ազատագրութեան պատմութիւնը պարսկական լուծէն:

ՅԱԿՈԲ ՄԵՂԱՊԱՐՏԻ ՔԱՆԴԱԿԸ

1512ին, լոյս տեսած է հայ տպագիր առաջին գիրքը՝ ձեռամբ Մեղապարտ Յակոբի: Գրեթէ ոչինչ գիտենք անոր մասին: Յակոբ Մեղապարտի դիմանկարը աւանդաբար հասած է մեզի մէկ քանի պղնձեայ փոքրիկ դիմաքանդակներով, որոնք ցոյց կուտան փառահեղ, ալեզարդ դէմք մը: Ներկայ քանդակը գործն է Գրիգոր Ահարոնեանի, որ պիտի տեղափոխուի իր յատուկ տեղը Մատենադարանի շէնքին մէջ: Արուեստագէտը առաջին հայ տպագրիչին պատկերացուցած է տպագրական մեքենային առջեւ ոտքի կեցած, առաջին տպագրական թերթիկը իր գողդոջուն մատներուն մէջ սեղմած, հայեացքին մէջ անսահման հետաքրքրութիւն, յուզում եւ հպարտութիւն: Անոր խելացի, պարզ ու խիստ հայեացքը, թաւ մօրուքը, վաճառականի անպաճոյճ հագուստները բարեկազմ ու միջին տարիքի մարդ մը կը ստեղծեն մեր աչքին առջեւ: Քանդակին տպաւորութիւնը կ'աւելնայ զուսպ եւ թեթեւ ընդգծուած զարդաքանդակով եւ առաջին տպագիր գիրքին մէկ քանի տողերու փորագրութեամբ: Այս արձանը մէկն է արձաններու այն հոյակապ շարքէն, որ պիտի զարդարէ Մատենադարանը, ներկայացնելով հայ գիրքի եւ մշակոյթի վաստակաւորներուն՝ Խորենացիի, Շիրակացիի, Ռոսլինի, Գօշի եւ ուրիշներու արձաններու եւ քանդակներու ամբողջութիւն մը:

Հանրածանօթ մարդատեաց Թըմէն տը Սէն Մէգար, օր մը երբ գրագէտներու եւ փիլիսոփաներու շրջանակի մը մէջ կը գտնուէր, մարդկային ցեղին դէմ բուռն յարձակում մը սկսաւ: Սակայն, յանկարծ, Տիտրօ որ նոյնպէս հոն կը գտնուէր, զայն ընդմիջելով հարցուց.

— Բայց, բարեկա՛մ, ո՞ր մարդուն վըրայ կը գտնուին այն թերութիւնները, որոնց համար կ'ամբաստանես միւս բոլորը:

— Ի՛մ վրայ, անկեղծօրէն պատասխանեց մարդատեացը:

ԽՆՋՈՅՔ

ԻՍԻ. — Կիրակի, 10 Ապրիլին, Սեբաստիոյ Դուրայի շրջանի մեր հայրենակիցները ժամանակէն առաջ եկած լեցուցած էին Իսիի «Երիմեան» վարժարանի սրահը եւ անհամբեր կը սպասէին Զատկուան կարմիր հաւկիթի մրցումին, ըստ մեր երկրի սովորութեան:

Իսկապէս, այդ սովորութիւնը շատ սիրելի էր մեզի: Մեր անմահ Հայութեան օրօրանը՝ մեծն Սեբաստիոյ մէջ, մեծով պզտիկով՝ ամբողջ զատկուան շաբաթը, հաւկիթի «ծեծկուռւք» կ'ընէինք եւ հրապարակը կարմիր գոյնով կը ներկէինք:

Միութեան քարտուղարը՝ Միրիճան Շիրվանեան, հանդէսը բացաւ առաջարկելով վերցնել դաւաթները՝ բացականչելու եւ ողջ Հայութեան կենացը: Յետոյ իր սրամիտ խօսքերով Միութիւնը նմանցուց կաղնի ծառին, որ կ'ապրի հազար տարի՝ ոտքի, հազար տարի հողի վրայ, ընձիւղ արձակելով յաւիտեան:

Յետոյ սկսաւ նուագը: Շմաւոն Պալեան եւ ինքը՝ Միրիճան, երկուքն ալ շարունակաբար ոգեւորեցին ներկաները, երգով, նուագով, դարձեալ երգով, — Հայոց երգարանին երգերը հատան, մեր խանդավառութիւնը չհատաւ, դպրոցը նեղ եկաւ:

Քիչ մնաց որ կարգապահութիւնն ալ... հատնէր, երբ հասաւ մեր թամատան, Յարութիւն Շիրվանեան, որու ձայնը բաւական եղաւ հանդարտութիւնը տիրելու համար: Բոլոր երգողներուն ձայնը մնաց իրենց բերանը, երբ ներս մտան մեր հիւրերը, Տէր եւ Տիկ. Միրայր Միրիճանը:

Մեր հիւրը երգողներուն ու նուագողներուն վրայ յաղթութիւնը տարաւ իր հռետորի ձայնով ու խօսքով, փառաբանեց Մխիթար աբբան, պանծացուց Հերոս Մուրատը, գովաբանեց անմահ Վարուժանը, — Սեբաստիոյ սուրբ երրորդութիւնը:

Անմոռանալի պիտի մնան այս տարուան հաւկիթախաղին հերոսները, երգի եւ նուագի յաղթականները, հիւր հռետորին յիշատակը: Հանդէսը գոհացուցիչ էր նիւթական ու բարոյական տեսակէտով, եւ հայրենակցական խանդավառութեամբ:

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ

Ոստիկան մը կը մտնէ շէնք ամառանոցի մը, ուրկէ դաշնակի ձայն կ'ելլէ եւ զանգը կը հնչեցնէ:

Քիչ յետոյ դուռը կը բացուի եւ երիտասարդ կնոջ մը գլուխը կը յայտնուի:

— Ի՞նչ կ'ուզէիք, կը հարցնէ ոստիկանին:

— Կը ներէք, տիկի՛ն, բայց ինծի տեղեկացուցին թէ այս տան մէջ, Շոփէն անունով մէկը սպաննուած է: Ճի՞շտ է, իր կարգին հարց կուտայ ոստիկանը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (188)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Զ.

— Ինչո՞ւ չէ, զաւակս:

Յետոյ, լռութիւն տիրեց: Տօքթորը մեծաքայլ կը ճեմէր տենդայոյզ քայլերով, պեխերը ոլորտելով անապարանօք: Տիկին Մարկոսեան զաւկին այդ տագնապին սխալ մեկնութիւն տուաւ:

— Տօքթոր, ըսաւ, աղջիս համար ինչո՞ւ այդքան կը յուզուիք. հիմա կ'երթամ ամէնքն ալ կը ճամբեմ, լմնցաւ գնաց:

Ու պատրաստուեցաւ դուրս ելլելու, բայց դրանը առջեւ Կոստանեանին սանը մօրը դէմ ցցուեցաւ:

— Մամա, ըսաւ խուլ ու խռովայոյզ ձայնով մը, զոր անբացատրելի յուզում մը կը սարսռացնէր, խնդիրը ատոնք ճամբելուն վրայ չէ. դուն Սոֆիին վարժուած ես. առանց անոր չես կրնար ըլլալ. մայրն ալ աշխատող կին է. լաւագոյն չէ՞ որ չճամբենք: Խեղճերը աղքատ ալ են... ի՞նչ պիտի ըլլան դուրսը...

Հանըմը զաւկին նայեցաւ՝ անոր այս յանկարծական վոլթ-ֆասէն շուարած:

— Չճամբե՞մ ուրեմն, հարցուց:

— Չէ՛, ի՞նչ հարկ կայ, ատոնցմէ աղէ՞կը պիտի գտնենք:

— Հապա տղա՞ն:

— Տղա՞ն մի, ըսաւ Արշակ մօրը նայելով՝ չհասկնալու պէս:

— Համբիկը:

— Համբի՞կը, հա՛, ան աւելորդ է, բայց ի՞նչ ընենք, միւսներուն խաթերը համար...

Բայց ամիրային թոռան տառապանքը ասով նոր զարկ մը ստացաւ: Սոֆիէն իր երեսին նետուած արհամարհանքի այդ ապտակը կրակ տուաւ իր արիւններուն: Այդ աղջկան առջեւ ուրեմն ա՛լ բան մը կշիռ չունէր. ոչ իր ամիրայականութիւնը, ոչ իր կենցաղագէտ ազնուականի շըպարը, եւ ոչ իսկ իրենց առջի օճը: Լուացարարուհիի մը աղջիկը ժպրհութիւնը կ'ունենար այդպէս ռեւէ կոշտուկոպիտ ապուշ մը գերադասելու մեծանուն ամիրայի մը թոռանը: Արշակ խուլ տառապանքներու մէջ գալարուեցաւ: Իր առջի գիւղին յաղթանակին պարագաներուն վերյիշումովը ուզեց օրօրուիլ ու սփոփուիլ. անոնք աւելի հրահրեցին իր կիրքը: Այդ կացութեան ամրապինդ գելանէն ինքզինքը ազատելու համար խենթ ու խելառ միջոցներ մտածեց, բայց զանոնք գործադրելու բոպէին տկարացաւ: Իր տանջանքին սաստկութեանը տակ՝ քանի մը անգամ որոշեց բոլորը մէկէն դուրս քշել ապարանքէն, մէկ հարուածով ամէն բան վերջացնելու համար: Բայց Սոֆիին հպարտօրէն մեղական մէկ նայուածքը ճամբան սառեցուց ու կարկամեց իր այդ շարժումը: Ուրիշ անգամ, մտածեց, ամէն նկատում ոտքի տակ առնելով, երթալ այդ անողոք աղջկան փէշերուն ինկնալ, լալ, պաղատիլ, աղաչել, խոստովանիլ իր վատութիւնը, անարգութիւնը, եւ ամէն բան ամէն գնով դարմանելու իր տրամադրութիւնը: Ինքնիրենը սաստիկ սրտաճմլիկ տեսարաններ երազեց: Մերթ Սոֆի՝ գլխահար հօմանիին պաղատանքէն տարուելով՝ ինքն ալ անոր ոտքերուն կ'իյնար, մերթ ալ՝ անողոք ու անկարեկիր՝ թիկունքը կը դարձնէր անոր. ամիրային թոռը այս արհամարհանքին հարուածէն դիտապաստ կ'իյնար անգամ մը, ուրիշ անգամ մըն ալ սակայն վեր ցատքելով իր բազուկներուն մէջ մոլեգնութեամբ կը խեղդէր աղջիկը:

Փարիզուհիին ներկայութիւնը ծանրացուց իր վիճակը. սկսաւ անտանելի գըտնել զէվզէկ Ֆրանսուհին, անոր ծըփիկ ու ծեք-ծեք շարժումները, վարձկան ու սուտ քծնումները, անոր հեղհեղուկ բազմապահանջ քմահաճոյքները, եւ մանաւանդ Փարիզէն յատկապէս բերուած այդ աղջկան դէմքին միշտ խնդալու, անոր շըփացածութիւնները պգուելու եւ իր հոգեկան վիճակէն խնամոտօրէն անոր բան մը յայտնի չընելու հարկաւորութիւնը:

Հիմակ յատկօրէն գիտակցութիւնը կ'ունենար իր գործած ոճրին մեծութեանը, իր հոգիին կոշկոռոտ ապականութեանը: Եւ դեռ մինչեւ այն ատեն իրեն անծանօթ խոյանք մը կը յառնէր իր մէջ՝ ազնիւ, մաքուր, կոյս սէրերու համար, զորս վայելած էր, առանց անոնց խորունկ քաղցրութիւնը ըմբռնելու եւ որոնց հրայրեաց կարօտը իր էութիւնը կը խանձէր հիմակ:

Սոֆի, իր առաջին յաղթանակին, եւ մաղուած լուռ պայքարին մէջ իր գերազանցութեան գիտակցութեամբը զօրացած, անյողդողդ շարունակեց իր ընթացքը:

Սկիզբները, երբ Արշակ եւ իր հօմանուհին նոր եկած էին Փարիզէն, Սոֆի չէր մասնակցած սեղանին: Յետոյ հանըմը հրաւիրած էր զինքը որ սեղանակից ըլլայ իրենց. Սոֆի համակերպած էր: Արդ, օր մը աղջիկը նորէն դադրեցաւ երեւնալէ ամիրայական սեղանը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գօմոնի « Զաւարեան » ենթակոմիտէի վարչութիւնը եւ բոլոր ընկերները, իրենց խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերներ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր, Վաղարշակ, Գամէր Տէր-Վարդանեանի եւ իրենց զաւակներուն ու համայն պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ մօր, այրի ՏԻԿԻՆ ՓԵԲՐՈՆԻԱ ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ (ծնեալ Վարդանեան, 85 տարեկան) մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, 8 Մայիս 1960, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Մայիս 7ին, «Ռուա Ռընէ» սրահին մէջ, ժամը 21,30էն մինչեւ առաւօտ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Այս առթիւ պիտի քաշուի Միութեան 1959ին հրապարակ հանած վիճակահանութեան տոմսերը:

Ճոխ պիւֆէ Մուտք 5 Ն. Ֆ.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինի եւ շրջանի հայ հասարակութեան թէ այս կիրակի առաւօտեան պատարագ եւ Ապրիլ 11-24ի ընդհանուր նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուին տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տ. Արտաւազդ Վրդ. Թրթռեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

22 տարեկան (զինուորական ծառայութիւնը կատարած) երիտասարդ մը իբրեւ վաճառորդ պօնըթրիի *մէջ: Դիմել՝*

ETS CHEDIK

285, Rue St. Denis Tél. : GUT 62-80

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէին:

Այս շաբաթ, 30 Ապրիլ ժամը 21ին, Գ. Կակոյեանի սրճարանը՝ 128 Ռիւ Էթիէն Տոլէ:

Ջուարթ մթնոլորտ,

հաճելի անակնկալներ

ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի տարեկան խնջոյքը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, «Աճարոնեան» ակումբին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի Հայութիւնը, քաջալերելու համար այս բարենպատակ ձեռնարկը:

Հայկական տաք մթնոլորտ եւ առատ կերուխում:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի հանդէսը Հ. Օ. Մ.ի յիսնամեակին առթիւ, Լիւթէսիայի մեծ սրահին մէջ

ՄԱՅԻՍ 22ԻՆ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄԲԻ

Հայկական դպրոցին բացառիկ ներկայացում հայկական ֆիլմերու Մայիս 10, երեքշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 20,45ին Սինեմա Ռէքս, 64, *Ռիւ տէ Գուրկինեռն, Անիէր (Գուա-Քոլոմպի կայարանին մօտ):*

Կը ցուցադրուին շրջանին մէջ առաջին անգամ ըլլալով ԿԱՄՕ պատմական ժապաւէնը եւ Սեւանայ լիճին Գաղտնիքը (հայախօս են երկու ֆիլմերն ալ):

Մուտք 2,00 եւ 3,00 *Նոր ֆրանք:*

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ և Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրեն հետեւեալ մարմինները.—

30 *Ապրիլ, շաբաթ՝* Արդութեան:

5 *Մայիս, հինգշաբթի՝* Փոթորիկ:

6 *Մայիս, ուրբաթ* Արծիւ:

7 *Մայիս, շաբաթ՝* Ջաւախեան:

8 *Մայիս, կիրակի՝* Վարդան:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՎԱԼԱՆՍԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8,30ին, «Ահարոնեան» ակումբը:

Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿՌԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Պզտիկներու արձանագրութիւնները պիտի փակուին Մայիսի վերջ:

Կեդրոնի արձանագրութեան օրերն են Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 13-14 *եւ 18-20: Ասկէ դուրս ժամադրութեամբ, հեռախօս* Թռիտէն 27-35:

Փարիզէն դուրս դիմել տեղական մասնաճիւղերուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՔԱՂԱՔ, Տիկ. Թուրքէլեան, 4 Ռիւ Փարմանթիէ:

ՊՕՄՈՆ, Տիկ. Տօլպաշեան, 23 Պալվաւտր Պօմոն:

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, Տիկ. Շալճեան:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան: